ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 2 ՄԱՅԻՍ — LUNDI 2 MAI 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10600

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.600

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՕՐԸ

Ութսուն տարեկան է այսօր Մայիս Մէկը, «Աշխատանքի Օր»ը :

Առաջին անգամ Շիքակոյի բանուորական միութիւնները 1884ին որոշեր էին Մայիս Մէկը հռչակել աշխատաւորներու օր : Որոշումը սկսաւ գործադրուիլ, 1886ին, ութսուն տարի առաջ :

Այդ թուականէն սկսեալ բանուորները Ամերիկայի ճարտարարուեստի մեծ կեդրոններուն մէջ գործադուլներ կը սարքէին եւ բուռն ցոյցեր կը կազմակերպէին՝ պահանջելու համար երեք ութերը,— ութ ժամ աշխատանք, ութ ժամ դրօսանք, ութ ժամ քուն :

Շնորհիւ ընկերվարական կուսակցութեանց, Եւրոպայի գլխաւոր երկիրներուն մէջ ալ Մայիս Մէկը դարձաւ աշխատաւորներու ընկերային — պահանջներու օր :

Մայիս Մէկն է, որ Ամերիկայի եւ Եւրոպայի մեծ քաղաքներուն մէջ ընկերվարութեան գլխաւոր սկզբունքը՝ դասակարգային պայքար»ը կ'ունենար իր գործնական արտայայտութիւնը :

Բանուորները կը պահանջէին մարդավայել կեանք : Աշխատանքի ժամերու կրճատում : Օրավարձքի յաւելում : Կը պաշտպանէին իրենց իրաւունքները :

Դրամատիրական վարչաձեւերու տակ կառավարութիւնները աւելի շատ շահագործող դասակարգին հետ էին՝ ընդդէմ բանուորներու :

Ցաճախ արիւնալի կռիւներ տեղի կ'ունենային Մայիս Մէկի ցոյցերուն առթիւ կառավարական ուժերու եւ իրենց արդար իրաւունքները պահանջող աշխատաւորներու միջեւ :

Շատ բան փոխուած է 1886էն ի վեր :

Շիքակոյի առաջին ցոյցերէն կէս դար վերջ, 1936ին Ֆրանսայի մէջ Ժողովրդական Ճակատի կառավարութիւնը — ընկերվարական կուսակցութեան ղեկավարութեամբ — առանց արիւնահեղութեան, առանց փողի ու թմբուկի իրագործեց ընկերվարութեան սկզբունքները :

Աշխատաւորները դոհացում ստացան բոլոր ճակատներու վրայ — ընկերային ապահովագրութիւն, ընտանեկան թոշակ, վճարեալ արձակուրդ, եւայլն :

Վերջ գտաւ դասակարգային պայքարը : Ընկերվարութիւնը արձանագրեց կարեւոր յաղթանակ մը :

Ֆրանսայի մէջ 1947 Ապրիլ 30ի օրէնքով Մայիս Մէկը հռչակուեցաւ Աշխատանքի Տօն եւ անցաւ պետական տօներու շարքին :

Մենատիրական վարչաձեւերն ալ շահագործեցին Մայիս Մէկը՝ սիրաշահելու համար աշխատաւորները : Հիթլեր եւ Մուսոլինի իւրացուցին ընկերվարական այս տօնը եւ հրապարակային ցոյցերով ուզեցին խանդավառել բանուոր դասակարգը :

Խորհրդային Միութիւնը, իբրեւ « աշխարհի առաջին ընկերվարական երկիր»ը, յանուն ընկերվարութեան կը շարունակէ շահագործել բանուորներն ու գիւղացիները, մուրճի ու մանգաղի կալանաւորները :

Խ. Միութեան Կոմկուսի Կեդր. Կոմիտէն այս տարուան Մայիս Մէկին առթիւ հրատարակած է հարիւր տասնեմէկ (111) կէտերէ բաղկացած կոչ մը՝ ուղղուած ամբողջ աշխարհի ժողովուրդներուն, բարեկամ թէ հակառակորդ, համեմուած « կեցցէ՜»ներով եւ «եղբայրական ողջոյն»ներով :

« Կեցցէ՜ Մայիսի 1ը՝ աշխատաւորների միջազգային համերաշխութեան օրը, բոլոր երկիրների բանուորների միասնութեան եւ եղբայրութեան օրը» կ'ըսէ այդ երկարապատում շարադրութիւնը, աւելցնելով՝ «պրոլետարներ բոլոր երկրների միացէ՛ք» :

Կոմկուսը կը հրաւիրէ ազգային — ազատագրական պայքար մղող ժողովուրդները եւ ամբողջ աշխարհի աշխատաւորները միաւորել իրենց ջանքերը «իմպերիալիզմի եւ գաղթատիրութեան դէմ, ազգային ազատագրութեան, խաղաղութեան, դեմոկրատիայի եւ սոցիալիզմի համար մղուող պայքարում» :

Այս գեղեցիկ նշանաբաններու քօղին տակ ծածկուած է, որ Մոսկուա իր կարմիր բռնակալութեան թաթին տակ կը պահէ հարիւր միլիոնաւոր ժողովուրդներ եւ կը ճզմէ գլուխը անոնց, որոնք կը պայքարին խորհրդային «իմպերիալիզմ»ին դէմ՝ յանուն «ազգային ազատագրութեան» : Օրինակ Հունգարիան 1956ին, առանց եւ երթալու մինչեւ 1921 Փետրուար 18 :

Աշխարհի բոլոր ազգերուն ուղղուած ջերմագին ողջոյններու շարքին, Կոմկուսը չի մոռնար նաեւ իր բարեկամ Թուրքը :

« Թո՛ղ զարգանան եւ ամրապնդուեն սովետական ժողովրդի ու Թուրքիայի ժողովրդների բարիդրացիական յարաբերութիւնները » (Ս. Հայաստան, 17 Ապրիլ 1966) :

Խաղաղ համակեցութեան նշանախօսքը գլխաւոր տեղը գրաւած է Կրեմլինի նոր քաղաքականութեան մէջ :

Մաղթե՛նք, որ Մայիս Մէկը բարօրութիւն բերէ նաեւ աշխարհի մէկ վեցերորդ մասի բանուորներուն ու գիւղացիներուն :

« Եղբայրական կոչ»երը ա՛յն ատեն միայն իմաստ կը ստանան :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ

— * —

Դաշնակցային Գերմանիոյ Հանրապետութիւնը իր պատասխանը յանձնեց ֆրանսական յուշագրին : Պարունակութիւնը, ցարդ, հրապարակուած չէ, բայց կ'ըսուի թէ Գերմանիա յիշած է որ 1954ի համաձայնագրերը բաւարար հիմ մը չեն այլեւս, սահմանելու համար ֆրանսական ուժերու Գերմանիա մնալու պայմանները : Գերմանիա կ'առաջարկէ ուրեմն որ բանակցութիւն կատարուի նոր համաձայնութեանց համար, որ նոյն պայմանները պարտադրէ երկու երկիրներու զօրքերուն միւս երկրին մէջ :

Միւս կողմէ, Լոնտոնի աշխատանքները կը շարունակուին Ատլանտեան հիւլէական ծրագրաւորման համար «Մք Նամարա կոմիտէին » մէջ : Այս աշխատանքներուն կը մասնակցին Միացեալ Նահանգներու, Մեծն Բրիտանիոյ, Արեւմտեան Գերմանիոյ, Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ ներկայացուցիչները : Ժողովին ներկայ են նաեւ Ու Թան, Եւրոպայի դաշնակից ուժերու գերագոյն հրամանատարը եւ Ատլանտեան ծովային ուժերու ընդհ. հրամանատարը : Օրակարգի միակ հարցն է Եւրոպայի հիւլէական զէնքերու դերը : Նոյն նիւթին շուրջ պիտի խօսուի նաեւ Մայիս 23էն 25 երբ վարչապետ Ըրհարտ Լոնտոն այցելէ :

Միւս կողմէ, Ուաշինկթընի մէջ, Արտաքին Նախարարութիւնը հրապարակած է Արտաքին նախարարին կցորդին մէկ զեկուցումը եւրոպական հարցերու շուրջ, ուր կ'ըսուի թէ ֆրանսական դիրքին ամէնէն վտանգաւոր հետեւանքները կը վերաբերին Գերմանիոյ, որու ազգայնականութիւնը կը քաջալերէ : Վարչապետ Ըրհարտ ալ տեսակցութիւն մը շնորհած է Քոռիէռէ Տէլլա Սեռայի, ուր կը շեշտէ. «Բոլոր դաշնակից երկիրները իրենց ամէն կարելին պիտի ընեն ամրապնդելու համար համերաշխութիւնը Ատլանտեան կազմակերպութենէն ներս : Անիկա պէտք է այնպիսի ձեւով մը ըլլայ որ Ֆրանսա ամէնէն սերտ ձեւով կապուած ըլլայ գինակցութեան » :

Յիշենք նաեւ թէ Իտալիոյ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Լուիճի Լոնկօ, Ռինաշիթայի մէջ կը յայտարարէ թէ Ատլանտեան կազմակերպութիւնը տագնապալի կէտի հասած է եւ նշանը կուտայ քաղաքականութեան մը սնանկութեան, որ քսան տարիներու ընթացքին Եւրոպան Ամերիկայի գերիշխանութեան տակ դրած էր :

ՁԱՅՆ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԻՏՐՈՑԻ գործէն քաշուած ֆիլմին հարցը ծեծուած է Ազգ. Ժողովին մէջ : Տեղեկութեան նախարարը առաջին առթիւ, փորձած է արդարացնել իր տուած որոշումը : Նախ կը յիշեցնէ թէ Դ. Հանրապետութեան օրով 137 ֆիլմեր արգիլուած են եւ այդ 137ին 55ը արգիլուած են միայն այն օրուան ընկերվարական նախարարին որոշումով : Ե. Հանրապետութիւնը միայն 52 ֆիլմ արգիլած է ինչ որ ցոյց կուտայ թէ աւելի ազատական է : Նախարարին համար, կառավարութիւնը պարտականութիւնն ունի պաշտպանելու, ազգին ընկերային խումբերը :

ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղարը մասնակցելէ ետք Լոնտոնի ժողովին Փարիզ հասաւ աղջի առտու եւ ընդունուեցաւ Էլիզէ Պալատը, որուն ճաշի հիւրն էր Շաբաթ ցերեկ :

ԹԻԹՕ ճամբայ ելած է դէպի Աղեքսանդրիա, ուրկէ Գահիրէ պիտի անցնի եւ տեսնուի Նասրի հետ : Գլխաւորաբար միջազգային քաղաքականութեան մասին պիտի խօսին :

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Հանրապետութեան կառավարութիւնը «ճերմակ գիրք» մը հրատարակած է, գերմանական հարցին վրայ : Այդ հատորին մէջ կը շեշտուի թէ վերամիացումը չէ կատարուած, բայց 1955էն ի վեր տարուած քաղաքականութիւնը բացասական չէ եղած : Ճերմակ գիրքը չի պատմեր միայն ամբողջ անցեալը այլ դէպի ապագայ կը նայի եւ կոչ մըն է գործունէութեան, որպէսզի «վերամիացումը կարելի ըլլայ, ցորչափ Գերմանիա բաժնուած մնայ, դաշնակցային հանրապետութիւնը ճիգ պիտի թափէ որ օժանդակէ անոնց որոնք այդ բաժանումին հետեւանքները կը քաշեն» :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարար՝ Մօրիս Քուվ տը Միւրվիլի այցելութիւնը Ռումանիա եւ Պուլկարիա վերջացաւ եւ նախարարը Փարիզ հասաւ :

ՀՌՈՄԻ մէջ ընկերվարական ուսանողին մահը կը շարունակէ դէմ դիմաց հանել համայնավար եւ ծայրայեղ աջ երեսփոխանները : Քննութիւն բացուած է ճշդելու համար ուսանողին մահուան պարագաները :

ՍՈՒՐԻՈՅ եւ Իսրայէլի սահմանին վրայ, մթնոլորտը միշտ լարուած է եւ միջադէպերը իրարու կը յաջորդեն :

ՌՈՏԵԶԻՈՅ վարչապետ Իան Սմիթ, յայտարարեց թէ կարելի է համաձայնիլ Անգլիոյ հետ առանց հրաժարելու անկախութենէն :

ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈՒՇ

Աքսոր, անապատ, արեւ ու աւազ, ճանապարհ բացին մարդոց անմուրազ :

Քալեցին անոնք, աչքերը գամած երկինքին, աղերսելով քիչ մը գութ՝ իրենց բախտին մութ :

Բայց աստուածներ չկային անապատներու երկինքներուն վրայ : Անոնք, սարսափած, ծածկած էին իրենց դէմքերը, չտեսնելու համար հիւծումը հայ զանգուածին :

Ու կմախքներ ուրուականներու նման դիմեցին ուրիշ աստուածներու : Այդ երթին մէջ հաւատաւոր, կեանքեր ինկան աւազներու կրակներուն վրայ : Մեռան շունչ, նայուածք, պաղատանք ու տենչ : Ոսկորներ մնացին միայն անթաղ, որպէս չիրմաքարի խաչ, անապատի անլուր տառապանքին : Պէտք էր միխել այդ կմախքխաչերը խաչապաշտ մարդկութեան աչքին : Պէտք էր մանաւանդ ցուցադրել անոնց, ակադեմական ոճրագործ թուրքին « ձեռակերտը» աւազներու մէջ բլրացած զանկերը ...

Իսկ կմախքները անտէր աւազին հետ դարձան աւազ : Հարաւի ու Հիւսիսի հողմերը փչեցին ու քշեցին զանոնք Արեւելք կամ Արեւմուտք : Հիւլէները ոսկորներուն, միսերուն, շունչերուն, լուծուեցան օդին մէջ ու գացին, գացին, սերմերու պէս ինկան հողերու վրայ ազատ ու արգասաբեր : Աճեցան բիւրերով, դարձան եղեմ ու երկինք եւ ունեցան նոր աստուածներ պաշտելիք : Կրակէ կուպեր դտան իրենց էութեան մէջ իսկ, եւ իրենցմով խնկարկեցին ապագան նոր ազգին : Պաշտամունքին այս տարօրինակ ականատես եղաւ մարդկութիւնը համակ : Նաեւ ... թշնամին մեր դրացի : Տեսաւ ծաղկումը մեր աշխարհին, իր աչքին դիմաց, իր քայլին մօտ, իր սիրտին մէջ, ու հաստատեց թէ մեզի հետ էր Աստուած..

Զարմացաւ, երբ տեսաւ թէ ողջ ենք : Այլեցաւ ապշութեամբ ապուշի, երբ ականատես եղաւ որ Տէր-Զօրներու գանկերը յարութիւն են առած : Անոնց խոռոչացած աչքերը լոյս են դարձած, եւ մահը միլիոնին՝ կեանք ...

Ու մենք՝ կանք ...

Կանք ամէնուր : Պարծանքին մէջ քաղաքակիրթ մարդկութեան, նախանձին մէջ մեր թշնամիին :

Աւազներու վրայ գիր գրող հայ մայրերու մատները դարձան լուսաւոր ջահեր, եւ լուսաւորեցին ծնող սերունդներու երթը յաղթական :

Սպանդէն ետք եղանք խնջոյք, մահատունէն ետք՝ հարսնետուն, արցունքէն ետք՝ երգ :

Ու երգեցինք բոլոր մայրաքաղաքներու բեմերէն : « Կռունկ» կանչեցինք եւ քարացած խիղճերէն անգամ արցունք քամեցինք, թաց աչքերով փառաւորելու համար յիշատակը անմահ Կոմիտասին... Անէծքի տեղ եղանք աղօթք, եղանք խորան, եւ դեռ՝ «Անլռելի Զանգակատուն » եւ զանգահարեցինք աշխարհին, թէ «ՀՈՂ ՈՒՆԻՆՔ ԽԼԱԾ», թէ ունինք աւեր Անի, վիրաւոր Վան, մօտ Մասիս ...

Մենք դեսպաններ բոլոր ցամաքներու, ներկայ ենք ամէն անկիւն : Հոն՝ ուր կայ լոյս, նոյնիսկ մութերուն մէջ ափրիկեան, մեր լոյս դէմքով հոն ենս փայլելու համար :

Փա՛ռք մեր նահատակութեան : Փա՛ռք մեր մեռելներուն մարտիրոս : Անոնց շիրիմներէն մենք ծնանք, ու այսօր անգամ մը եւս կ'երթանք անոնց անյայտ գերեզմանին, ոչ թէ լալու ու ողալու, այլ՝ մահով մահուան յաղթող իրենց յաւիտենական յիշատակը յաղթերգելու ... :

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

ՑԻՐ ՈՒ ՑԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

Երբ ժամանակը կ'անցնի, տարիներու թիւը կը բարդուի հետզհետէ եւ մարդ ետ կը նայի իր ապրումներուն վրայ, ամէն բան անցեալի քօղին տակ աւելի բիւրեղացած կ'երեւայ, վիշտն աւելի խոր, իսկ տարտամ լոյսն աւելի փայլակնացայտ:

Ցնցատակները վերապրելու բաղձանքը պատմագիրքեր գրել տուաւ զանազան հայրենակիցներու, բայց ոչ ոք գրեց այն քաղաքին մասին, որ առենօք Պոլիս կը կոչուէր եւ յետոյ ենթարկուեցաւ հոգեփոխական վիճակներու:

Պոլսական իւրաքանչիւր արուարձան իր ուրոյն նկարագիրը կամ սեփական դրոշմը ունէր հայ զանգուածներու վրայ: Ոսկեդջիւրի ափերու բնակիչը բան մը կը յիշեցնէր հին բիւզանդական շրջանի բարքերէն: Գատըգիւղցին հօլ մը ունէր, որպէս առանձնաշնորհեալ, Սամաթիան կուտար պարկեշտ եւ տոհմիկ, եւ երբեմն ռամկական գիծ մը կենցաղի կամ խօսակցութեան մէջ:

Սկիւտարը, զուտ հայաբնակ սարահարթը ունէր բան մը, օդին կամ մթնոլորտին մէջ որ հինէն սկսեալ օրրանը եւ ներշնչարանը եղած է արժանաւոր դըրագէտներու եւ ականաւոր անձերու:

Սկիւտարը գիւղ էր եւ քաղաք միանգամայն: Վայրի ծաղիկներով եզերուած փոշոտ ու քարոտ ճամբաներէն խմբովին կ'երթայինք բարձրէն դիտելու բոցավառ վերջալոյսները, կամ «Ֆրէնկ»ի լերանը կողմէն՝ Վոսփորի կապտաւեղ ժապաւէնը:

Հովերէն Սկիւտարի, զոր «երջանիկ» կ'անուանէր հայրս, երբ զեփիւռ էին մեզմ, որքան ներշնչուած է Տ. Զրաքեան նօճիներու օրօրող հովերէն եւ յաճախ յիշած իր երկերուն մէջ, նոյնպէս Զ. Եսայեանը: Կար, փայտաշէն տուները դղրդացնող հարաւի «խենթ հովը», որ ուրուականներով լեցուն խումբի մը յարձակումի վախը կուտար մանուկներուն, հիւսիսի հովը, ցուրտ բայց առողջ: Կարեւոր էր գիտնալ հովին ուղղութիւնը ժամը նայելու պէս:

Ղօղանջը զանգակներուն մեր զոյգ եկեղեցիներուն, այնքան խօսուն եւ քաղցրահնչուն Շաբաթ իրիկուններու և Կիրակի օրերու ձայնը տարբեր էր: Արուեստ մըն էր այս: Իսկ Ծնունդի կամ Զատկի օրերու հնչիւնին մէջ կարծես կարելի էր ըղձալ ամբողջ հմայքը տօնական հանդիսութեանց: Պէտք է հեռանալ, տեսնել ուրիշներու եկեղեցիները գնահատելու համար մեր եկեղեցիներու վսեմ պարզութիւնը, զերծ՝ թատերականութենէ:

Խորհիլ որ մայր եկեղեցիներու չափ փառաւոր եւ մեծավայելուչ այդ տաճարները կառուցուած են շատ շատ տարիներ առաջ, եւ միշտ լեցուն բարեպաշտ հօծ բազմութեամբ:

Եւ դպրոցները նախակրթական եւ երկրորդական, թիւով տասնէ աւելի, բաղմահարիւր աշակերտներով: Առողջ, տոհմային հիմնական այն ուսուցումը, զոր կը ջանային տալ լուսապայծառ հոգիով մեր դաստիարակները:

Հինդլեան – Մալաթեան իրենց օրինակով կը թելադրէին յարգել մարդիկը հաւասարապէս: Աւելը ձեռքին՝ մեր տնտես պարոն Թադէոսը պաշտօնեայ մըն էր, ոչ թէ ստորադաս:

Ցորենի ալեծուփ դաշտերէն անցնելով կ'երթայինք երգելու արեւադալի հրաշալի մեղեդիները Ս. Կարապետ եկեղեցիին մէջ, որու քարոզիչը՝ եղերաբախտ Ներսէս Վրդ. Տանիէլեանը (Ապրիկեան Նահատակ) մեր եկեղեցական մատենագրութեան ուսուցիչն էր:

Հիմա որ Փարիզի եկեղեցիին մէջ Դըպրոցասէրի սանուհիներ, գնահատելի ավրութեամբ, երբեմն բաժին կ'առնեն եկեղեցական երգերէն, կը յիշեմ որ ժամանակին՝ Պոլիս, թերթերու մէջ, որքա՛ն դէմ արտայայտուած են աղջիկներու մասնակցութեան: Անուններ միայն մնացին ուսուցչական այդ հոյլէն, բնագէտ Ուզունեան, դեղագէտ Ինկիլիզեան, երաժշտագէտ Ա. Բժիշկեան, պատմագէտ Ա. Հայրիկեան, նոյնպէս դոհ Մեծ Եղեռնի:

Րաֆֆի լսարանը կեդրոնատեղին էր երկսեռ ուսումնատենչ երիտասարդութեան: Ինչ վարարան էր ոգեւորութեան, շատ յաճախ բանախօսութիւններ, ներկայացում, եւայլն:

«Թէփէ՛»ն Սկիւտարի եւ Թաւրոնը, ոչ այնքան տարբեր ընդարձակ մթերանոցի մը կառուցուածքէն, ուր վերացումով կը դիտէինք Մնակեանի, Վահրամ Փափազեանի Էլիզ Բոլանի խաղարկութիւնները:

Գերեզմանատունը, ուր այնքան սիրելի և պատկառելի անուններ կարելի էր կարդալ շիրմաքարերուն վրայ:

Այն ատեն, փողոցները լուսաւորուած չէին ամէն տեղ, խաւարին մէջ գիշերապահը կը շրջէր եւ ժամերը կը հնչեցնէր իր ճոկանով: Ով որ լսած է, չի կրնար մոռնալ անոր ձայնը երբ վերջին դատաստանի ահեղազոչ շեփորով կը ծանուցանէր հեռաւոր թաղի մը մէջ պատահած հրդեհը:

Հայոց եղանակաւոր զովեստները բանջարեղէնի: ձկնեղէնի եւ ամէն տեսակի վաճառորդներուն: Այն երջանիկ օրերուն «Մառչէ» երթալը անծանօթ էր մեզի:

Լուսնալոյս պայծառ գիշերներու, խմբական պտոյտները Գընալը հայաբնակ կղզին մէջ երազային հանդամանք կ'առնէին երբ բարձրէն, սեւ ժայռերու վեբեւէն, ծովը կը փայփլէր լուսնէն ինկած ցոլքերէն եւ մէկը կը սկսէր երգել. —

«Ես լսեցի մի անոյշ ձայն ...»

Հովերը նորէն կը փչեն, հոն: Լուսինը նոյնպէս կը լուսաւորէ, բայց տխրագդեցիկ է տպաւորութիւնը, զոր կ'ունենամ՝ երբ տարիներու բացակայութենէ մը ետք անցեալի եւ ներկայի տարբերութիւնը կը տեսնեմ, եւ ինքզինքդ օտար զգալով քու՛ բնավայրիդ՝ հեռանալ կ'ուզես վերադառնալու համար հոն որ նոյնքան անհարազատ է:

ՍԻՐԱՆՈՅՇ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

«ՑԱՌԱԶ»
ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ԵՒ ԾՆՈՂԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Գրեթէ ամէն շաբաթ՝ւերջ կը գումարուի ուսուցչական ժողով, ուր քննութեան կ'առնուին նոյն շաբթու ընթացքին աշակերտութեան հետ կապուած դրական ու ժխտական երեւոյթները:

Յաճախ պարբերական ծնողական ժողովներ կը գումարուին, ծնողքներու եւ ուսուցիչներու գործակցութեամբ, դպրոցին եւ աշակերտութեան վերաբերեալ հարցերով զբաղելու համար:

ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ԽՄԲԱԿՆԵՐ

Թ. Ժ. եւ ԺԱ. դասարաններու աշակերտներէն կազմուած են գրական, երաժշտական, գիտական եւ մարզական խմբակներ, որոնք համապորձակցաբար մարզական հաւաքոյթներ կը կազմակերպեն ընդհ. աշակերտութեան համար:

ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐ

Ցարդ վարժարանը տուած է 274 չքրջանաւարտ նախակրթարանի բաժնէն, իսկ վեց հոգի ալ՝ երկրորդական բաժնէն, ընդամէնը 280 հոգի: «Ցառազ» վարժարանի շրջանաւարտներէն են Պօղոս Սըրաբեան, գրագէտ, քննադատ եւ «Բագին» գրական ամսագրի խմբագրութեան անդամ, այժմ այցելու ուսուցիչ Ժ. եւ ԺԱ. դասարաններու հայագիտական նիւթերու: Սարգիս Չէյթեան, «Ցուսաբերի» նախկին խմբագիր, երկու տարի «Ցառազ» վարժարանի տնօրէն եւ հիմա «Ազդակ»ի խմբագիր: Գէորգ Վրթանէսեան, Երեւանի համալսարանի փրոֆէսօր: Փայլակ Այնթապեան, Երեւանի մանկավարժական պատասխանատու պաշտօնեայ: Յովհաննէս Գարապաշեան «Ցառազ» վարժարանի այժմու տնօրէն: Գրիգոր Ֆրուրեան «Արգարեան» վարժարանի տնօրէն, Պէյրութ: Եւ բազմաթիւ կըրթական մշակներ, որոնց 17ը կը ծառայեն «Ցառազ» վարժարանին մէջ:

ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐ

1964 – 65 տարեշրջանին երկրորդական բաժնի վեց շրջանաւարտներէն հինգը մասնակցելով ամերիկեան համալսարանի մուտքի քննութիւններուն, կարեւոր յաջողութիւններ արձանագրեցին բոլոր նիւթերուն մէջ, բայց անգլերէն լեզուէն, ուր թեթեւ տկարութիւններ ցոյց տուին: Իսկ Քնար Արրահամեան անգլերէն լեզուին մէջ ալ կատարեալ յաջողութիւն արձանագրեց: Այժմ այս հինգ հոգին ալ համալսարանական ուսման կը հետեւին, իսկ վեցերորդը կը պաշտօնավարէ «Ցառազ» վարժարանին մէջ:

ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏԻՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

«Ցառազ» վարժարանը ունի իր Շրջանաւարտից Միութիւնը, որ ունի ակումբ – գրադարան մը, Տիգրանեան սրահին կից: Այս միութեան ամենօրեայ մտահոգութիւնն է դպրոցին ծառայել եւ ինքնաչխատութեամբ յառաջ ղիմել: Յաճախ ձեռնարկներ կ'ընեն միշտ ի նպաստ դպրոցին: Յաճախակի դասախօսական հաւաքոյթներ կը կազմակերպեն՝ տեղացի եւ Պէյրութահայ դասախօսներով: Միութիւնը ունի իր պարբերաթերթը՝ Մուսա – Լեռ անունով, որուն կ'աշխատակցին ուսուցիչներ, բարձրագոյն կարգերու աշակերտներ եւ զրասէր այլ անձեր:

ԽՆԱՄԱԿԱԼ ՄԱՐՄԻՆ

Սոյն մարմինը կազմուեցաւ եւ գործի սկսաւ այս տարի: Կը բաղկանայ եօթը հոգիէ (տեղացի եւ Պէյրութցի): Մեծ յոյսեր կապուած են անոր: Առաջին վիճակահանութեան ձեռնարկը, ինչպէս յիշեցինք, տուաւ հազար լիր. ոսկի շահ՝ ի նպաստ դպրոցին:

ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՔՍԱՆԵՒՀԻՆԳԱՄԵԱԿԸ

Հոկտեմբեր 31ին, համաժողովրդական խանդավառութեամբ տօնուեցաւ այ...

Բարի Լոյսը

Անոնք ալ վէտվէտեցան ու հաւաքուեցան, մինչ մահամերձին դէմքը հսկայական մեծութեամբ կը լեցնէր ամբողջ երկինքը: Մենութեան համայն ընդարձակութիւնն ու բարձրութիւնը զինքը կը պարուրէին: Ճակատագրին հետ հաշտըւած, իր սրտին վերջին բաբախումներովը կը շնչէր: Մարդիկ լքած էին զինքը. բայց յաւիտենականութիւնը իր՝ մօտ էր: Անտարակոյս, ան սրտանց անոր պարգեւեց ոսկի երազ մը, վերջին երազը՝ անցեալ երջանկութեան մը, համակ հեշտանք եւ քաղցրութիւն: Է՜հ, այս, հողը մեզմէ աւելի բարեգութ գտնուած էր: Խռովայոյզ, հեռացայ խկոյն, հասնելու համար անձկագին, հեռուն արդէն անբեւոյթ եղած ձիերուն եւ կառքերուն հետքերուն, հաստատապէս գիտնալով որ, մահը ինծի ալ պիտի սպառնար եթէ չհասնէի անոնց:

Սիրելի բարեկամներս, սա վերադարձի եւ յիշատակի օրերուն դէպի աղէտի տարիները, չեմ ուզեր խօսիլ հայ ժողովուրդին դժբախտութեան կամ սուգին վրայ միայն ... Փոքր Մասիս ամենաբարձր լեռան, Հայաստանի Արարատին վրայ — այսպէս կը պատմէ ամենահին զարերու աւանդութիւնը — հանգչեցաւ Նոյեան Տապանը ջրհեղեղէն ետքը: Տեղեկանալու համար թէ հողը չորցա՞ծ է վերատին, Նոյ աղաւնի մը արձակեց, եւ այդ աղաւնին վերադարձաւ խաղաղութեան աւետող ձիթենիի ճիւղ մը կտուցին մէջ: Ժողովուրդի մը համար կա՞յ միթէ աւելի գեղեցիկ խորհրդանշան մը, քան Արարատը որ միշտ Հայաստանը յատկանշող լեռը եղած է: Անոր կատարէն աշխարհի վրայ կը ճառագայթէ «Բարի Լոյս»ը որու մասին խօսեցայ այս յօդուածին սկիզբը: Լոյսը ամէն ինչ կը պարփակէ. — հուրը, տիեզերքը, իմաստութիւնը եւ մարդկային աչքը: Եւ սակայն Լոյսին բարիքները վտանգի կը փոխուին երբ մարդ ենթարկուի անոր շատ զօրաւոր կրակին: Այս պատճառով, ամէն անգամ որ անցեալը վերյիշեմ, ինծի կը թուի թէ այդ հուրը աղետալի եւ նենգաւոր դարձաւ այն խաւարակուռ տարիներուն՝ երբ ձեր ազգը անապատի արեւակէզ վայրերուն մէջ բնաջինջ եղաւ արտակարգ տապէն, արեւուն, որուն պաշտամը ունեցած էր ան, ամէն բանէ աւելի:

Այսօր, Հայերը վերստին տիրացած են իրենց սեփական երկրին ուր կրնան իրենց լեզուն խօսիլ: Սակայն, ժողովուրդին կէսը հայրենիքէն դուրս կ'ապրի: Տարագրութեանց պատճառով անոնք իրենց բնիկ լեռներէն հեռացած, ամէն ատենէ աւելի ցիրուցան եղած են աշխարհի ամէն կողմը: Իբրեւ առեւտրական, գիտուն, պետական մարդ, զօրավար, քերթող, ուսուցիչ, նուագապետ, դերասան, նկարիչ եւ քանդակագործ, կը նպաստեն ոչ միայն իրենց բնիկ երկրին փառքին, այլ նաեւ, փառքին այն երկիրներուն՝ ուր հաստատուած են: Այն վայրը զոր Թալէաթ փաշա իր Հալէպ ղրկած հեռագրին մէջ նշանակեց որպէս բնակատեղի տարագիրներուն համար, այսինքն՝ «Անէութիւն»ը: Տապանը իր մէջ կը պարունակէ ահագին ուժ մը: Ան՝ հաւատացեալը կը տանի դէպի հլութիւն, համակերպութիւն: Ազատախոհները կը մղէ մտածելու՝ կեանքի եւ մահուան անողոք օրէնքներուն վրայ: Տայր Աստուած որ, ժողովուրդները դաս առնէին ձեր դժբախտութենէն, տեսնելու համար թէ՝ ի՛նչ հետեւանք կ'ունենայ ան, երբ մարդը կը նուաստացնէ, ինչպէս այս պատահեցաւ Հայերուն, առաջին անգամ դարուս սկիզբը ուրկէ երկու տասնեակ տարիներ յետոյ Հրեաներն ալ նոյն ճակատագրին պիտի մատնուէին իրենց գոհարերութեան երկար ճամբուն վրայ: Արդեօք նշա՞ն մըն է այս՝ որ ցոյց կուտայ թէ աշխարհի համար խաւարի նոր շրջան մը բացուած է: Եւ սակայն, ով որ, եսասէր և իշխանութեան ծարաւի է, չարաչար կը գործածէ մարդոց կեանքը, ազատութիւնը եւ արժանապատուութիւնը, այդ ընելով պիտի չկրնայ ոչ մէկ բան ոչնչացնել, այլ միայն՝ իր իսկ անձին ու ազգին վրայ հրաւիրել կործանումն ու կործանումը: Մենք, ամէնքս ալ, վերածնունդի սերմը եւ արմատը կը պարունակենք մեր մէջ: Ո՜վ հրաշալիք կեանքի; որ լիառատ եռանդ կը պատրաստէ, եռանդ մը՝ որուն հրայրքը երբեք այնքան ծանօթ չէ եղած մեզի՝ որքան հոգեցանէ վերստին: «Բարի Լոյս»ը որով զերար կ'ողջունեն Հայաստանի որդիներն ու աղջիկները, կը շողայ ճակատներուն վրայ անոնց՝ որոնք այդ երկու բառերը կ'արտասանեն: Այդ բառերը մեղրի համ ունին, խնդութեան ծիծաղին հետ որ կը փթթի անոնց շրթունքներուն վրայ: Ցորենը ծիլ կ'արձակէ, անոր փայլին տակ, կը հասուննան խաղողի ոսկի հատիկները, դինիին հիւթը ... Հոս, օտար երկինքի տակ (Իտալիա) մինչ այս տողերը կը գրեմ, հեռու՝ եմ հայրենիքէս ինչպէս ձեզմէ, ով Հայաստանցի սիրելի բարեկամներս, դուք՝ որ ձեր հաւատարմական զգացումները կը յայտնէք ինծի, եւ կեանքիս մայրամուտին մէջ կը գտնուիմ: Եւ կարծես, ականջիս կը թնդայ — ինչպէս այնժամանակ, երբ Փոքր Ասիոյ լեռներէն դէպի անապատները, ձեր տարագրութեան ատեն — կը լսէի ճռինչը եզասայլերու անիւներուն: Բայց ինչ որ հիմա կ'ելլէ այդ սայլերէն, այն մելամաղձոտ երգ չէ, այլ՝ կեանքի երգ, յոյսի մը անսպառ: «Շարժուէ՛, շարժուէ՛» կ'երգեն անիւները, մեծ ճամբաներուն վրայ: «Աշխատութի՛ւն, Սէ՛ր, Երա՜զ: Որքա՛ն գեղեցիկ է կեանքը վաղուան, Հայրենիք... Հիմա ոտքի կանգնած ենք, լոյսին շնորհիւ: Ապրիլ միշտ, ո՛վ աճիլ ու բազմանալ քեզի՛ համար, դու, ո՛վ սէր Հայաստան ...»:

ԱՐՄԻՆ ՎԷԳՆԷՐ

(5 եւ վերջ)

× Այս յօդուածին գերմաներէն բնագիրը լոյս տեսած է Ցիւրիխի Տի Վելթվոխէ շաբաթաթերթին մէջ, 1966 Ապրիլ 7ին:

ԻՆՔՆ Է, ԻՆՔՆ Է

ԽՄԲ.— «Յառաջ» վարժարանի աշա– կերտութեան յաջող գրութեանց իբրեւ նմոյշ՝ մեզի ղրկած են երեք ոտանաւոր– ներ: Առաջին առթիւ կուտանք հետեւ– եալը.—

Սրտով տրտում ,
Երգով տխուր ,
Հայաստանն է
Աչքերուս մէջ ,—
Ինքն է , ի՛նքը …

Բարձրաճակատ ,
Ճերմակապատ ,
Արարատն այն
Յաւերժական , —
Ինքն է, ի՛նքը …

Լեռ, ձոր եւ անդ
Ճեղքած հասած
Կամրջաքանդ
Մայր Արաքսն է ,—
Ինքն է, ի՛նքը …

Սեւանն ահա ,
Խաժ ջուրերով ,
Իշխան ձուկով ,
Հայաստանի
Թանգ մատանի , —
Ինքն է, ի՛նքը …

Վերն Արագած
Քառագագաթ ,
Երկինք թռչող
Հայրենի՛քս իմ ,—
Ինքն է, ի՛նքը …

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

(Է. դասարան)

Այնճար, 1965, Նոյեմբեր

բազմարդիւն եւ նուիրական հաստատու– թեան քանեւհինգամեակը : Հանդիսու – թեան գեղարուեստական բաժինը ստանձ– նած էին վարժարանի բարձրագոյն կար – գերու աշակերտները : Ճառեր խօսեցան Գ. Մնացեան եւ Մ. Ջէյթլեան : Ընդհա – նուր խանդավառութեան մէջ եղան նուի– րատուութիւններ , որոնց գումարը հա – սաւ հինգ հազար լիբ. ոսկիի : Որոշուե – ցաւ սոյն գումարով գնել ինքնաշարժ մը , գպրոցին աշակերտներու փոխադրութեան համար : Այս տողերը երբ կը գրուին , արդէն գնումի գործողութիւնները վեր – ջացած են :

ԹՈՎՄ. ՀԱՊԷՇԵԱՆ

ԼԵՀԵՐՈՒ ԱԶԳ. ՏՕՆԸ

Լեհաստանի Կաթողիկէ եկեղեցին տաս– նամեակէ մը ի վեր կը ծրագրէր հանդի – սաւորապէս տօնել Լեհերու քրիստոնէա – ցումին հազարամեակը : Կրօնական հան– դիսութիւնները արդէն իսկ սկսան , բայց ամէնէն փառաշուքը պիտի կատարուի Մայիս 3ին, Լեհաստանի ազգային տօնին օրը, երբ հազարաւոր Լեհեր պիտի ժա – մադրուին երկրին թիւ մէկ սրբատեղին հանդիսացող Եասնա Կորա վանքը : Կո – մունիզմի համայնավար վարչաձեւը , որ տեւաբար պայքարի մէջ է եկեղեցիին դէմ, յուսահատ ճիգեր կը թափէ արգի – լելու կամ առնուազն նուազեցնելու ար – ժէքը հանրային այն եւյթներուն , որոնք երեւան պիտի հանեն կաթողիկէ եկեղե – ցիին ուժը Լեհաստանի մէջ : Այս ուղ – ղութեամբ համայնավարները կը դիմեն այլեւայլ միջոցներու , որպէսզի հազա – րամեակը վերածուի պետական հանդի – սութեան մը :

Կոմունիստ արդէն իսկ մերժեց թոյլ տալ Պապին այցելելու Չեսթոչուա՝ կատա – րելու հազարամեակի պատարագը : Իսկ այժմ որոշած է արգիլել կաթոլիկներու եւ նոյնիսկ ոչ – կաթոլիկներու մուտքը Լեհաստան: Հրաւիրեալ 150 բարձրաստի– ճան կղերականներու մերժուեցաւ մուտ – քի վիզան : Եւրոպայի եւ Մ. Նահանգ – ներու լեհական գրօսաշրջիկութեան գրա– սենեակները բացէ ի բաց կը յայտարա – րեն, թէ պիտի մերժեն վիզա յանձնել հանդիսութիւններուն ներկայ գտնուիլ փափաքող եւրոպացի եւ ամերիկացի ուխտաւորներուն, որոնց թիւը կը նա – խատեսուի երեք միլիոն : Պատճա՞ռը . « Երկիրը արդէն իսկ խճողուած է գրօ – սաշրջիկներով» : Ինչ կը վերաբերի ձայն– պատկերասփիւռին եւ մամուլին , արեւ – մտեան երկիրներու պատկանող 125 լը – րագրողներու մերժուեցաւ վիզայի յանձ– նումը , այն առարկութեամբ թէ՝ լեհ մամուլը եւ ձայն – պատկերասփիւռը պի– տի հայթայթեն անհրաժեշտ լուրերը , ինչ որ ըսել է՝ ոչինչ պիտի գրեն այդ մասին :

Կառավարութիւնը միեւնոյն ատեն զա– նազան ձեւերով կը փորձէ արգիլել Լեհե– րու մասնակցութիւնը հանդիսութիւննե – րուն: Օրինակ, զինուորական երկու մեծ տողանցքեր տեղի ունեցան Կնիեզնօ եւ Փոզնան քաղաքներուն մէջ ճիշդ այն պա– հուն, երբ տեղի կ'ունենային կրօնական հանդիսութիւնները: Մայիս երեքի հա – մար կառավարութիւնը կամակերպած է ոտնագնդակի երկու մեծ հանդիպումներ : Չեսթոչուա գացող շոգեկառքերը պա – տահական պիտի ըլլան , ճամբաները՝ « վերանորոգութեան » մէջ են :

Միեւնոյն ատեն կառավարութիւնը ձեռնարկած է քարոզչական արշաւի մը , նպատակ ունենալով վարկաբեկել եկե – ղեցին : Օրինակ, Կարդինալ Վիշինսկի կը յոշոտէր Գերմանիոյ բարեկամ , նոր փաշիստ: Ազդագիրներ ցոյց կուտան նացիական ոճիրներ Լեհաստանի մէջ եւ, նացիներ , որոնք հեղինակն չէ չատ կ'ը – սեն. «Շնորհէ եւ թողութիւն հայցէ » — այս խօսքերը կը պատկանին լեհ առաջ – նորդին , երբ այս վերջինը կը հրաւի – րէր գերման եկեղեցականներ ներկայ գտնուելու Չեսթոչուայի հանդիսու – թեանց , իբրեւ հաշտութեան արտայայ – տութիւն : Եւ, ի լրումն բոլորին՝ կառա– վարութիւնը անցեալ շաբաթ սկսաւ բե – մադրել Ռոլֆ Հոչհութի «Երեսփոխանը » թատերգութիւնը, ուր կը քննադատուի Պիոս Պապը՝ նացիականութեան դէմ պայքարած չըլլալուն համար :

Այսուհանդերձ այս բոլոր միջոցա – ռումները չեն թուիր ահաբեկած ըլլալ Լեհերը : Կնիեզնոյի եւ Փոզնանի մէջ , անցեալ շաբաթ, 15 հազար Լեհեր բար – ձրաձայն աղօթեցին , մինչ կառավարա– կան բարձրախօսները ապարդիւն կերպով ճգնեցան զինուորական երաժշտութեան մէջ խեղդել հաւատացեալներուն ձայնը, թոռներ՝ փոշի սփռեցին ամբոխին վրայ եւ ոստիկաններ՝ զէն ի ձեռին, փողոցնե– րու մէջ շրջեցան :

Փոխանակ հիւծելու, կաթոլիկ եկեղե – ցին Լեհաստանի մէջ աւելի զօրացած է : Ժողովուրդին 96·5 առ հարիւրը կաթո – լիկ է : Բայց աւելի յատկանշական է այն իրողութիւնը. թէ քսան տարուան հա – մայնավար դաստիարակութենէ մը ետք , Լեհաստանի երիտասարդութեան վաթ – սուն առ հարիւրը ինքզինք կը նկատէ կրօնասէր :

Թ. Ա. Թ.

ԸՆԿԵՐՈՋ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(ԸՆԿ. ՎԱՀԱՆ ՍԵՒԱՉՈՒՆԻ)

Ահա շուրջ երկու ամիս առաջ, Փետր– ուար 12ին, Պերլինի մէջ 63 տարեկանին, սրտի անակնկալ տագնապի հետեւանքով, վեսթ – էնդ հիւանդանոցին մէջ կեան – քէն հրաժեշտ կ'առնէր Պերլինի Հ. Յ. Դաշնակցութեան կազմին հին շարքային– ներէն ընկեր Վահան Սեւաչունի :

Ողբացեալ Վ. Սեւաչունիի յուղարկա– ւորութեան տխուր արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Փետրուար 21ին, ժամը 14ին, գերմանական (Վալդ – գերեզմա – նատան) մատուռին մէջ ընտանեկան պա– րագաներուն, ազգականներուն, բարե – կամներուն, հայ եւ օտար հոծ բազմու – թեան մը ներկայութեան : Հանգուցեա – լին մարմինը ամփոփուեցաւ Վալդ գե – րեզմանատան մէջ :

Ընկեր Վահան Սեւաչունի ծնած էր 1902ին, Պաքուի մէջ: 1919ին, երբ ան հազիւ 17 տարեկան էր, կը նետուի ազ – գային ինքնապաշտպանութեան գուպա – րին մէջ եւ կը դառնայ սուրհանդակ : գիւղէ գիւղ , քաղաքէ քաղաք թափառե – լով, լուրեր եւ նամակներ կը հասցնէ հայ կարիճ խումբերուն եւ իր գաղափա – րակից ընկերներուն : 45 տարիներ ան– դադար մնաց շարքային եւ մաքուր դաշ– նակցական եւ մշտապէս հաւատարիմ մնաց Հ. Յ. Դաշնակցութեան :

Պերլինի հայ գաղութը եւ իր գաղափա – րակից ընկերներ խորապէս կը սգան այս դառն կորուստը եւ կը բաժնեն ընտանի – քին սուգը :

Յարգանք իր քաղցր յիշատակին :

Պերլին

ՍԻՐՈՒՆ

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԷՆԷՆ

ԲԱՐՁՐԱԴԻՐ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

ԹՈՔ ՃԱԼՈՒՆԿ.— Թիպէթի արեւմը – տակողմը,Ինտոս գետի ակերուն մօտ քա– ղաք մը, որ կը գտնուի 4·977 մեթր բար– ձրութեան վրայ :

×

ԿԱՐԹՈՔ.— Դարձեալ Թիպէթի արեւ – մտակողմը, 4·467 մեթր բարձրութեան վրայ. ունի հարիւր հազար բնակիչ :

×

ԼԱ ՓԱԶ.— Պոլիվիոյ մայրաքաղաքը , Թիթիքաքա լիճին մօտ, 3698 մեթր բար– ձրութեան վրայ, 339·279 բնակիչներով :

×

ԼՀԱՍԱ.— Թիպէթի շրջանին մէջ, 3658 մեթր բարձրութիւն եւ 170·000 բնակիչ :

×

ՔՈՒՍՔՕ.— Փերուի (Հար. Ամերիկա) Հարաւակողմը, 3496 մեթր բարձրու – թեան վրայ , 68·483 բնակիչներով :

×

ՊՈԿՈԹԱ.— Քոլոմպիայի մայրաքաղա– քը (Հար. Ամերիկա), 2640 մեթր բար – ձրութեան վրայ :

×

ԱՏՏԻՍ–ԱՊԱՊԱ.— Եթովպիոյ մայրա– քաղաքը , 2445 մեթր բարձրութեամբ եւ վեց հարիւր հազար բնակիչներով :

×

ՄԵՔՍԻԿՕ.— Մեքսիկայի մայրաքա – ղաքը , որ ունի 4·636·000 բնակիչ եւ 2261 մեթր բարձրութիւն :

ԽՕՎՐԸ Տ'ՕՐԻԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴԵՐԸ

— * —

On les promène dans les rues avec des chaînes au cou, on les prive de nourriture pendant plusieurs jours ; les uns sont attachés à des colonnes, la tête en bas, pendant qu'on jette sur eux de l'eau glacée ; d'autres sont frappés de verges jusqu'au sang, ou bien on les attache, les mains derrière le dos, par des menottes, avec des chats qu'on rend furieux et qu'on jette dans leurs seins, et souvent on brûle diverses parties de leurs corps au fer rouge.

Aux hommes, on arrache violemment la moustache et la barbe, par poignées, et aux femmes les cheveux ; on souille leurs visages et on leur introduit de force des ordures dans la bouche, pour les obliger à blasphémer les sacrements du christianisme et les rites sacrés de leur religion nationale, sans parler des femmes que l'on outrage, car après avoir dépouillé ces pauvres gens de tout ce qu'ils possèdent, on leur enlève même l'honneur !

Si ces forcenés estiment n'avoir pas trouvé chez les malheureux chrétiens une quantité suffisante de provisions, d'instruments de travail et de bétail, comme équivalence du chiffre qu'ils ont fixé pour les impôts, alors ils démolissent les maisons afin de vendre les matériaux aux musulmans qui les achètent à vil prix : c'est ainsi qu'on a déjà détruit des milliers de maisons arméniennes, dont les habitants sont restés sans abri, grelottant de froid pendant toute la durée de cet hiver.

A la suite de ces tortures et de ces traitements barbares, la plupart tombent gravement malades, et beaucoup ne tardent pas à succomber...

Il n'est pas possible de décrire en détail les excès de tous genres auxquels se livrent ces collecteurs d'impôts, depuis l'officier supérieur jusqu'au dernier des soldats, tous se montrent plus inhumains et plus cruels que les bachi-bouzouks !

Tout récemment, quelques soldats, leur sergent en tête, ont commis, au village de Oghgam, près de Mouch, un crime contre nature sur un malheureux enfant de dix ans, avec tant de barbarie que ce pauvre enfant, nommé Nazar, a été laissé presque agonisant.

Un autre petit garçon du village de Sordar, près du couvent de Sourp-Garabed, a été outragé avec la même cruauté.

Bien qu'on ait porté plainte aussitôt devant qui de droit, non seulement les coupables n'ont pas été châtiés, mais ils n'ont pas tardé à recevoir des faveurs et des encouragements.

Déjà les deux tiers de nos paysans, ruinés et mourant de faim, ont pu émigrer après que le gouvernement leur a fait enlever, sous prétexte qu'ils n'avaient pas payé les impôts, toutes leurs provisions et réserves de l'année, leur attelages, leurs bestiaux, et jusqu'à leurs outils de travail. Les chaumières qu'ils avaient abandonnées ont été démolies, après leur départ, et vendues pour couvrir de prétendus impôts restés impayés.

Le fisc n'ayant plus de pauvres à dépouiller, s'est alors tourné vers les quelques familles arméniennes qui avaient encore de quoi vivre et qui restaient dans leurs foyers. Il exige d'eux des taxes qu'ils ont déjà payées, et les contraint à vendre leurs attelages et tout ce qu'ils possèdent encore pour s'acquitter de nouveau.

C'est ainsi que le gouvernement turc et les musulmans de nos contrées, encouragés par lui, ont tellement opprimé la population arménienne qu'elle en est arrivée au dernier degré de l'épuisement et de la misère.

Des villages riches et peuplés sont aujourd'hui complètement détruits, et d'autres à peu près anéantis. Là, où se trouvaient plus de deux cents attelages, il n'en reste que cinq ou six, et encore ne servent-ils plus qu'aux Turcs et aux Kurdes.

Il semble bien que le plan de destruction, pratiqué jusque-là par les pillages et les massacres en masse des Arméniens, est remplacé maintenant, au moins dans nos malheureuses provinces, par les tortures plus lentes, mais plus cruelles, dont la perception des taxes et des impôts sert de prétexte. Aussi les pauvres Arméniens survivants appellent-ils chaque jour, de tous leurs vœux, la mort plus prompte d'autrefois, mais qui, hélas ! ne vient plus que lentement et à petits pas !

XIII. VENTE DES DIMES. — Jamais la pratique immorale qui consiste à vendre les dîmes à des acquéreurs sans pudeur et sans entrailles, n'a produit autant d'excès et d'abus que cette année-ci.

(7 — *à suivre*)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններուն ներկայացուցիչները 7 Մայիս Շաբաթ գիշեր, ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ :

ՎԵՆԵՏԻԿ

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Իտալիոյ մեծագոյն բանաստեղծին, Տանթէ Ալիկիերիի, ծննդեան 700ամեակին, եւ իրեն գործերուն հայերէն թարգմանութեան հարիւրամեակին առթիւ, գրական եւ գեղարուեստական մեծ հանդէս տեղի պիտի ունենայ, վարժարանի Թիէփոլեան շքեղ սրահին մէջ, Կիրակի Մայիս ութին ժամը 16·30ին :

Կը հրաւիրուին բոլոր ազգայինները :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀՈԼԱՆՏԱ ԵՒ ՊԵԼՃԻԱ

4 ՕՐ ՄԱՅԻՍ 19էն 22
ՕԹՈՔԱՌՈՎ

Անդամներու եւ բարեկամներու ժամադրութիւն մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Թէրմինիւս *սրճարանին առջեւը ժամը 8ին: Մեկնում 8·15 դէպի Պրիւսէլ : Պտոյտ տեսարժան վայրերը: Ճաշ պանդոկը: Երեկոն՝ ազատ :*

Բ. օր.— մեկնում դէպի Հոլանտա : Վերադարձ Թիլպուրկ, ճաշ պանդոկը : Երեկոն ազատ: Յաջորդ օրը մեկնում՝ Ամսթերտամ, պտոյտ զանազան վայրեր: Վերադարձ Թիլպուրկ: 4րդ օրը մեկնում դէպի Փարիզ, Անվերսի ճամբով, ապա՝ Ուաթերլօ (այցելութիւն) եւ ժամանում Շաթօ տը Վէնսէն իրիկուան 8ին:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 168 ՖՐԱՆՔ

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901

ԿԱՐԵՒՈՐ. — Ֆրանսահպատակներուն համար՝ Ազգ. անձագիր, օտարներուն համար անցագիր կամ թիթր տը վուայաժ: *Ամէն մասնակցող պէտք է անդամակցի: Տարեկան՝ 10 Ֆրանք :*

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի մեր միլիոն նահատակներու յիշատակը պիտի ոգեկոչուի այս տարի եւս հանդիսաւոր կերպով Մայիսի 8ին Կիրակի օր : Յիշատակի այս օրը կազմակերպուած է միասնական ոգիով տեղւոյս Կրօնական եւ ազգային բոլոր կազմակերպութիւններուն կողմէ :

Ա) Կիրակի առաւօտեան ժամը 9·30ին հանդիսաւոր պատարագ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին :

Կը պատարագէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Բ) Թափօր եւ ծաղկեպսակի զետեղում յուշարձանի, ժամը 12·30ին :

Գ) Ակադեմական բաժին Սալ Վոլթէռի մէջ ժամը 17ին ներկայութեամբ տեղւոյս քաղաքապետին :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

51-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԵՒ 1896Ի ՎԱՆԻ ՃԱՐԴԻ 70ԱՄԵԱԿ

Շաբաթ, Մայիս 7, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
SALONS DE L'ALHAMBRA, 340, Boulevard Chave

Հովանաւորութեամբ՝ ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ
Կը նախագահէ՝ Պ. ԱԼԵՔՍԱՆ ԲԱԲԱՅԵԱՆ
Կը խօսի՝ Պ. ՊԵՏՐՈՍ ՃԱՐՈՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Ալիս Շամիրեան *եւ* Սահակ Տէրոյեան *(երգ)*, Վերգինէ *եւ* Վաճիկ Նազարեան *(արտասանութիւն)*, Էլիզապէթ Խորէնեան *(դաշնակ)* :

Կէս գիշերէն ետք՝ պարահանդէս
ETIENNE MORRIS et sa jeune formation moderne

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՆԻԷՐԻ ՍԵՐՈԲ – ՍՈՍԷ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

կը տօնէ Նոր Սերունդի 21րդ տարեդարձը

Շաբաթ իրիկուն, Մայիս 7 ժամը 21էն մինչեւ լոյս
Անիէրի քաղաքապետարանին շքեղ սրահներուն մէջ

Centre Administratif et Social, 16 Place de l'Hôtel de Vi le, Asnières
Samedi 7 Mai de 21 h. à l'aube

Ճոխ գեղարուեստական բաժին, մասնակցութեամբ ՍՕՍԻ պարախումբին, Թատերական ներկայացում եւ անակնկալներ

BAR ՄՈՒՏՔ 6 ՖՐԱՆՔ BUFFET

à partir de 24 heures GRAND BAL

avec M. VARTIVANIAN et son orchestre typique

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

Moyens de communication :
BUS : Départ Porte de Clichy 139-140, descendre Place Voltaire
Départ Porte de Champeret 165, Descendre Galliéni
METRO : Pont de Levallois, prendre bus 135, descendre Galliéni.
TRAIN : ST-LAZARE, descendre Asnières — Salle des fêtes à 5 min. de la gare

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

« ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ »

Կազմակերպութեամբ Մարի Նուպար Ուսանողական Տան վարչութեան :

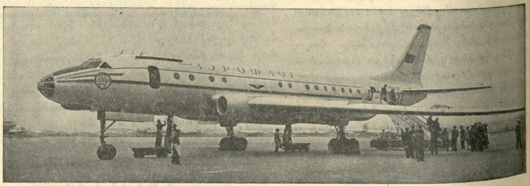
Հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Եւրոպայի յանձնաժողովին :

Մայիս 3էն 13, Ուսանողական միջազգային տան մէջ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երիտասարդ զոյգի մը համար 2-3 սենեակնոց յարկաբաժին մը, ամէն յարմարութիւնով (բու քոնֆոռ): *Գրել.—*

BERDJ KIRKACHARIAN
63, Rue Buffon — Paris (5e)
Tél. : GOB. 13-48
(10 h. à 12 h. et 15 h. à 18)

ՕԴԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՆԴՈԿ ԱՄԷՆԸ Ա. ԿԱՐԳ ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ ՈՒՂԻՂ ԳԾՈՎ

Նոյն օդանաւով 8 ժամէն (Մոսկուա կարճ դադար միայն) երթ ու դարձ նոյն ձեւով կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ

Պատասխանատու Պ. ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — *ամերիկեան* ԼԼՈՅՏ *ընկերութեան*
(Licence 61) AMERICAN LLOYD

կը ստանձնէ թեքնիք կազմակերպութեան պատասխանատուութիւնը :

Շնորհիւ անցեալ տարիներու իր փորձառութեան Հ. Մ. Ը. Մ. ձեզի կ'ապահովէ հանգստաւէտ ճամբորդութիւն եւ հաճելի քնսկութիւն: Կարելի է նաեւ ձեզի ապահովել հետեւեալ քաղաքներու այցելութեան *վիզա*.— Եալթա, Օտեսա, Սոչի, Սուխում, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի քաղաքները — ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ, ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԵԱՆ, եւայլն

ՄԵԿՆՈՒՄ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ 1966

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, միայն մեր խումբն է որ մենաշնորհն ունի ձեզ ապահովելու այս ճամբորդութեան ճաշն ու պանդոկը.

Ա. կարգ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ՕԹԷԼԻ ՄԷՋ ՈՐ Ա. ԿԱՐԳԻ ՊԱՆԴՈԿ ԴԱՍՈՒԵՑԱՒ
Միակ գին 2850 ֆրանք

Առաջին անգամ ըլլալով եւ մասնաւոր արտօնութեամբ կը կազմակերպուի նաեւ անձնական կառքերու կարաւան մը: Փարիզ,-Երեւան-Փարիզ անձնական կառքով

30 օր *տեւողութեամբ: ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ* 24
Օթէլ Սեւան, Թուրիսթական *պանդոկ*

Կարաւանին կը մասնակցին կառքի մասնագէտ մեքանիքիէններ՝ մեքենաներու խանգարման պարագային անմիջապէս միջամտելու համար: Միակ գին 1850 ֆրք.:
Արձանագրութեան, անցագիրներու պատրաստութեան եւ այլ տեղեկութիւններու համար դիմել ճամբորդութեան պատասխանատուներուն
M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANJAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Երբ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ խուլաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիք *— ծածկոցներ. —*

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՄԱՅԻՍ

MARDI 3 MAI 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 10601

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — No 10.601

ԾԱՆՐ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԻՋԵՒ

Պոլսոյ թերթերուն մէջ կը կարդանք.— Ամերիկեան նաւերու Թրքական Նեղուցներէ անցքը վերջերս տարակարծութիւններ ստեղծեց Թրքական եւ ամերիկեան իշխանութեանց միջեւ, եւ երկու անգամ վէճ ծագեցաւ: Թուրք կառավարութիւնը գործադրեց այս առթիւ Մոնթրէօյի Համաձայնութեան բացորոշ տրամադրութիւնները, իսկ Ամերիկացիք տեղեակ չէին ամբողջովին այդ տրամադրութիւններուն, սխալներ գործեցին եւ տարակարծութեանց տեղի տուին: Ամերիկացիք այս երկու դէպքերուն առթիւ սորվեցան մանրամասնօրէն քննել Մոնթրէօյի Համաձայնութիւնը Նեղուցներու պայմանագիրը եւ տեղեկագիր մը պատրաստեցին այս ուղղութեամբ: Առաջին դէպքը պատահեցաւ Դեկտեմբեր 1965ին, Սամսոնի 90 – 128 մղոն հիւսիսակողմը, երբ ամերիկեան պատերազմական ուժերուն պատկանող ՃէԹ սաւառնակ մը խորհրդաւոր անկում մը ունեցաւ: Այդ օրէն ի վեր, դէպքը նորանոր բարդութիւններ ստեղծեց, սպառնալով վտանգել Թուրք, ամերիկեան եւ խորհ. յարաբերութիւնները: Խնդրին շատ մը կէտերը մութ եւ գաղտնի մնացած էին, այսօր մանրամասնութիւններ կը տրուին այս մասին: Ամերիկեան սաւառնակը ճամբայ ելած էր Ինճիրլիքի օդանաւային խարիսխէն եւ դեռ յայտնի չէ թէ ինչպէս եւ ինչ պայմաններու տակ Սեւ Ծով ինկաւ: Ամերիկեան կառավարութիւնը մեծ շահագրգռութիւն ցոյց տուաւ դէպքին շուրջ եւ որոշեց գտնել խորտակուած սաւառնակին բեկորները: Թրքական մարտանաւեր սկսան փնտռել ամերիկեան օդանաւին բեկորները, բայց ամերիկեան իշխանութիւնը չբաւականացաւ ասով եւ իր կողմէ մարտանաւեր ղրկեց:

Այս պարագան պատճառ եղաւ որ Սեւ Ծովեան շրջանակին մէջ ջղագրգռութիւնը սաստկանայ, խաղաղութիւնը վտանգուի, եւ երբեմն խորհրդային, ամերիկեան եւ Թրքական մարտանաւեր իրարու դէմ դիրք բռնեն: Մինչ այս խուզարկութիւնները կը կատարուէին Սեւ Ծովու մէջ, խորհ. կառավարութիւնն ալ խիստ լեզուով մը բողոքագիր կուտար Ամերիկայի դէմ եւ Թուրք կառավարութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրէր:

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՆԱՒԸ

Դէպքերը կը զարգանային այսպէս, երբ անակնկալ բան մը պատահեցաւ: Ամերիկեան Նաւատորմին պատկանող հետապօտիչ նաւ մը անձայն եւ անշշուկ երեւան ելաւ Մարմարայի մէջ: Թրքական իշխանութիւններէն որ եւ է արտօնութիւն ստացած չէր, Եգէականէն գաղտնաբար անցած էր Մարմարա, մինչեւ որ բռնուեցաւ Թրքական պահականաւերու կողմէ, Սիվրիատայի շրջակայքը: Առաջին քննութիւններէն յայտնի եղաւ թէ ամերիկեան հետապօտիչ նաւը առանց արտօնութեան կը շրջէր Թրքական ջուրերու մէջ, ինչ որ անթելով անմիջապէս լուր տրուեցաւ ծովային հրամանատարութեան:

« Ե՛Տ ԴԱՐՁԻՐ »

Խնդիրը հաղորդուեցաւ Անգարա, եւ հաստատուեցաւ թէ ամերիկեան նաւը կը բռնաբարէ Մոնթրէօյի Համաձայնութիւնը, հրահանգ տրուեցաւ որ ետ դառնայ եւ հարկ եղած ազդարարութիւնը ըլլայ իրեն: Հրահանգը գործադրուեցաւ, ամերիկեան նաւը հեռացաւ Զանաքգալէի ուղղութեամբ, Թրքական պահականաւերը բաժնուեցան իրմէ, բայց յետոյ ըստուգուեցաւ թէ ամերիկեան նաւը հեռացած չէր Մարմարայէն: Այն ատեն Թրքական հետապօտիչ սաւառնակները սկսան հետապնդել ամերիկեան նաւը, դէպքը ազդեց Թուրքեւամերիկեան յարաբերութիւններուն, Սպարապետութենէն հաղորդուեցաւ թէ ի հարկին պէտք է ընկղմել ամերիկեան նաւը: Անգարայի մէջ, ամերիկեան զինուորական իշխանութեան ներկայացուցիչները քանիցս ձեռնարկներ կատարեցին Թրքական իշխանութեան մօտ, որպէսզի նաւը կարենայ ելլել Սեւ Ծովէն, այս ձեռնարկները որեւէ արդիւնք չտուին: Թուրք կառավարութիւնը իրենց յիշեցուց թէ Մոնթրէօյի Համաձայնութեան տրամադրութիւնները բացորոշ են եւ կարելի չէ բան մը ընել, որով ամերիկեան հետապօտիչ նաւը ստիպուեցաւ ետ դառնալ եւ անցաւ Եգէական:

ԵՐԿՐՈՐԴ ԴԷՊՔԸ

Երկրորդ դէպքն ալ, որ կրնար վտանգել Թուրքեւամերիկեան յարաբերութիւնները, պատահեցաւ Ապրիլ ութին: Ամերիկեան այցելու մարտանաւեր, որոնք Պոլսոյ նաւահանգիստը մտած էին, կէս գիշերին Զանաքգալէի Նեղուցին մօտեցան եւ ուզեցին անցնիլ Նեղուցէն: Անգամ մը եւս իրենց յիշեցուցին Մոնթրէօյի Համաձայնութիւնը, ամերիկեան տորմիղին հրամանատարը նախ ընդդիմացաւ, բայց յետոյ տեղի տուաւ, եւ առտուան սպասեց, կարենալ մտնելու համար Նեղուցէն:

Այս դէպքերէն տպաւորուած, ամերիկեան իշխանութիւնը օրէնսգէտի մը միջոցաւ քննել տուած է Մոնթրէօյի Համաձայնութիւնը եւ յարակից տրամադրութիւնները եւ տեղեկագիր մը պահանջած է:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԸ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

ՓԵԿԻՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԴԷՄ

Մոսկուայի մէջ, Մայիս Մէկի աւանդական տողանցքը կատարուած է անձրեւոտ եւ ցուրտ օդով: Հակառակ այդ աննպաստ պայմաններուն, աւելի քան մէկ միլիոն հոգի հաւաքուած են Կարմիր Հրապարակը: Տողանցքէն առաջ, մառեշալ Մալինովսկի խօսած է իր աւանդական ճառը, շեշտած է թէ կուսակցութիւնն ու կառավարութիւնը նկատի կ'առնեն պատերազմի վտանգին մեծնալը, Վիէթնամի դէմ գործուած վատ յարձակումով, ուր «Միացեալ Նահանգներու աշխարհակալները, ջարդի ամէնէն անողոք միջոցներուն կը դիմեն»: Մալինովսկի չէ մոռցած նաեւ «արեւմտեան Գերմանիոյ աշխարհակալներուն չար նպատակները, որոնք անդրովկեան իրենց պաշտպաններուն օգնութեամբ, կը փորձեն հիւլէական զինամթերք ձեռք ձգել»:

ՓԵԿԻՆ

Չինաստան առիթէն օգտուած է շատ խիստ յարձակումներ ընելու համար Ռուսերուն վրայ «զորս դաւաճաններ եւ Ամերիկացիներուն մեղսակիցները» կը նկատէ:

Նկատելի եղած է սակայն Մաօ Ցէ Թունկի բացակայութիւնը Փեքինի Թիէն Ան Մեն հրապարակին վրայ: Զինուորական աւանդական տողանցքը տեղի չէ ունեցած այլ ժողովրդական պարեր եւ երգեր, որոնք յաճախ ներկայ քաղաքական թեմաներ կը բնորոշէին ինչպէս՝ «դիմադրութիւն աշխարհակալութեան», եւ Մաօ Ցէ Թունկի մտածումը շինարար կերպով գործադրելու անհրաժեշտութիւն: Շու Էն Լայ շատ խիստ եղած է, իր ճառին մէջ, Խորհ. Միութեան նկատմամբ. «միայն պայքարելով է արդի վերաքննականութեան դէմ, որու գլուխն են խորհրդային ղեկավարները, որ կրնանք յաղթականօրէն պայքարիլ ամերիկեան աշխարհակալութեան դէմ»: Չինաստանի վարչապետը յայտարարած է նաեւ թէ մինչ Խրուշչեւ կը խուսափէր թէ աշխարհակալներուն դէմ պայքարելէ եւ թէ Վիէթնամի օգնելէ «իր յաջորդները տարբեր քաղաքականութիւն մը ընտրած են, բայց ի բաց յայտարարելով թէ կ'օգնեն այս երկրին իր յարձակողներուն դէմ, սակայն այդ օգնութիւնը շատ փոքր է քանակութեամբ եւ աղքատ՝ որակով»: Անդրադառնալով ԻԳ. համագումարին, Շու Էն Լայ, շեշտած է.— «Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան ղեկավարները չարունակեցին կրկնակ թաքթիք մը գործածել՝ իբրեւ թէ ընդդիմութիւն աշխարհակալներուն եւ իրական անձնատուութիւն այս վերջիններուն առջեւ եւ իրական դաւաճանութիւն, իբրեւ թէ միասնականութիւն եւ իրական պառակտում այն յոյսով որ պիտի խաբեն խորհրդային ժողովուրդը եւ բովանդակ աշխարհի ժողովուրդները»:

Բայց կարեւոր հարց մըն է Մաօ Ցէ Թունկի անհետացումը: Նոյեմբեր 27էն ի վեր, ոչ ոք լսած է իր մասին: Ոչ Փեքինի ձայնասփիւռը, ոչ Նոր – Չինաստան գործակալութիւնը խօսած են իր մասին: Զանազան վարկածներ կան այս առթիւ: Հաւանական կրնայ ըլլալ որ համայնավար պարագլուխը որ 73 տարեկան է, մեռած ըլլայ: Հաւանական կրնայ ըլլալ որ ծանր հիւանդ ըլլայ, ինչպէս կ'ըսուի քանի մը տարիէ: Կրնայ ըլլալ նաեւ որ «մէկ կողմ» դրուած ըլլայ: Կը մնայ գիտնալ թէ Մաոյի յաջորդութիւնը ի՞նչ պիտի ըլլայ: Շատ ըսուած է որ «յետ – Մաօ» շրջանը սկսի փոխանցման շրջանով մը, որ տասը, քսան, երեսուն տարի տեւէ, որուն ընթացքին սերունդներու պայքար մը կատարուի: Պէտք չէ մոռնալ նաեւ թէ ոչ մէկ բան թոյլ կուտայ վստահ ըլլալ որ Մաոյի անզիջողութիւնը Մոսկուայի դէմ միաձայն հաւանութիւնը վայելէ բովանդակ Չինաստանի:

ՓԱՐԻԶ

Նախագահ տը Կոլ աւանդական միւկէն ընդունած է հալերու պատուիրակութեան մը կողմէ: Բառախաղ մը ընելով, նախագահ տը Կոլ ըսած է պատուիրակութեան անդամներուն (Ֆոռ տէ Հալ), «հոս ալ կը փորձենք ուժով (փոռ) ըլլալ»:

Գարնանային բացառիկ օդ մը կը տիրէր, Փարիզի վրայ: Միւկէի սպառումը գլած անցած է բոլոր նախատեսութիւնները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀԱՍՏԱՆ մերժած է եւրոպական «Խաղաղութեան ծրագիրը» զոր ներկայացուցած էր վարչապետ Էրհարտ Մարտ 24ին եւ դաշնակցային Հանրապետութիւնը հաղորդած էր աշխարհի բոլոր երկիրներուն, որոնց հետ Պոն դիւանագիտական յարաբերութիւն կը պահէ: Լեհական պատասխանը կ'ըսէ ի մէջ այլոց.— «Արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութեան ճիգերը որպէսզի Եւրոպայի խաղաղութեան Ախոյեանը երեւայ չեն փաստուած դէպքերով»: Կ'աւելցնէ թէ գերմանական փաստաթուղթը ոչ մէկ նոր տարր կը բերէ եւրոպական ապահովութեան համար: Լեհաստան կ'եզրակացնէ յայտնելով թէ արեւմտեան Գերմանիա պէտք է հրաժարի հողային պահանջներէն Լեհաստանի նկատմամբ եւ ճանչնայ ներկայ սահմանները, ջնջէ Միւնիխի համաձայնագիրը ինչ կը վերաբերի Չեխոսլովաքիոյ, ճանչնայ արեւելեան Գերմանիան «որպէս հաւասար գերմանական պետութիւն» և հրաժարի հիւլէական զէնք ունենալու հեռանկարէն:

ՊԱՊԸ փոխանձն նուիրակ նշանակած է կարդինալ Վիշինսկին, մասնակցելու համար լեհ եկեղեցւոյ եւ պետութեան հազարամեակի հանդիսութեանց, որոնք տեղի կ'ունենան Մայիս 3ին Չեսթոքովայի մայրավանքը: Ծանօթ է որ Պապը անձամբ կ'ուզէր մասնակցիլ այս հանդիսութեանց բայց լեհ կառավարութիւնը «անպատեհ» նկատեց Պօղոս Զ.ի ճամբորդութիւնը:

ՀՌՈՄԻ մէջ նոր միջադէպեր պատահած են ուսանող Ռոսսիի յուղարկաւորութեան ատեն: Ընկերվարական ուսանողին յուղարկաւորութեան մասնակցած են մեծ բազմութիւն մը եւ քաղաքական ծանօթ անձնաւորութիւններ: Ծայրայեղ հոսանքներու պատկանողներ բախումներ պատճառած են:

ՓՐՈՒՍԻՈՅ Ֆրէտէրիք իշխանի մարմինը գտնուած է Հռենոսի մէջ: Ծանօթ է որ Քայզէր Վիլհելմ Բ.ի թոռը անհետացած էր Ապրիլ 19էն ի վեր: Կը թուի թէ Հոհընցոլերն Տան վերջին պետը անձնասպան եղած է, շատ ազդուած ըլլալով կնոջը հետ ունեցած տարակարծութիւններէն: Ամուսնացած էր Լէյտի Կինէսի հետ եւ ունէր հինգ զաւակ: Ամուսնալուծման դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենար Մայիս 3ին, Ֆրանքֆուրթի ատեանին առջեւ: 55 տարեկան էր:

ԶԱՆԶԻԲԻ մէջ հակաբրիտանական ծանր ցոյցեր տեղի ունեցած են: Ոստիկանութիւնը հարիւր հոգի ձերբակալած է:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետը՝ Տիկին Ինտիրա Կանտի յայտարարած է թէ «Անարգել է հնդիկ ժողովուրդը ըսելով թէ ծախուած է, որովհետեւ օտար օժանդակութիւն մը ընդունեցաւ դժուար կացութենէ մը փրկուելու համար», ի պատասխան ընդդիմադիրներուն որոնք կ'ամբաստանեն զինքը որ «Հնդկաստանը Միացեալ Նահանգներուն ծախած է»:

ՄԱԿ–ի ընդհ. քարտուղարը՝ Ու Թան, տեսնուելէ ետք նախագահ տը Կոլի հետ, յայտարարած է թէ նախաձեռնութեան որեւէ կարելիութիւն չկայ կարգադրելու համար Վիէթնամի հարցը:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ, Մայիս Մէկի տողանցքը շատ «յառաջդիմական» բնոյթ ստացած է: Արեւելեան Եւրոպայի բոլոր հանրապետութեանց կողմէ պատուիրակութիւններ մասնակցած են: «Աշխարհակալութեան» եւ «իսլամական Ուխտին» դէմ ճիհատ յայտարարած են:

ՎԱՏԻԿԱՆԻ մէջ, Պօղոս Զ. պատարագ մատուցանած է Ս. Պետրոսի տաճարին մէջ, Իտալական Բանուորական Կաթոլիկէ Գործունէութեան քսան հազար չարքայիններուն առջեւ: Պապը շեշտած է այս առթիւ.— «Քրիստոնեայի հանգամանքը շղթայ մը չէ որ կասեցնէ ձեր գործունէութիւնը ոչ ալ տիտղոս մը որ արտօնէ կամ անվնաս դարձնէ կարգ մը շրփումներ»:

ՍԱՅԳՈՆԻ մէջ հինգ հազար հոգի ցոյց մը կատարած են ամերիկեան դեսպանատան առջեւ «պատերազմը դադրեցուցէ՛ք» պոռալով:

ՀՌՈՄԻ մէջ սպանացի կրօնաւոր մը անհետացած է: Գերապայծառ Զօէքա, Վատիկանի մօտ սպանական դեսպանատան կրօնական խորհրդատուն էր: «Ազատական Շարժումի» սպանացի անիշխանականները կը յայտարարեն թէ իրենք առեւանգած են եկեղեցականը եւ անոր ազատագրումի փոխարէն, Սպանիոյ բոլոր քաղաքական բանտարկեալներու ազատ արձակումը կը պահանջեն:

ՀԱՅ-ԼԵՀԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐԸ

Հայ – լեհական մշակութային կապը դարերու պատմութիւն ունի : Լեհաստանի մէջ գոյութիւն ունեցած է հայկական գաղութ մը, որ մեծ ծառայութիւններ մատուցած է երկրին : Այդ ծառայութիւնները առանձնապէս ակնառու են մշակոյթի ասպարէզին մէջ: Կը բաւէ իբրեւ օրինակ յիշել, որ ԺԻ. դարու լեհ չորս մեծ բանաստեղծները՝ Սիպաստեան Գլեռնովիչը, Զիմարովիչ եղբայրները եւ Շիմոն Շիմոնովիչը հայ էին: Այս վերջինը կը նկատուի իր դարաշրջանի մեծագոյն բանաստեղծը: Անոր ներբողները, անգլիացի բանաստեղծներէն մէկուն կարծիքով, նման չունին ամբողջ լատիններէն գրականութեան մէջ :

Միջնադարեան կապերը կը հաստատուին բազմաթիւ յուշարձաններով : Մասնաւորապէս հայ գրականութեան մէջ ծանօթ են Յովհ. Աւագերէցի, Ստ. Ռոշքայի, Սիմէոն Լեհացիի գործերը : Այս վերջինը լեհերէնէ հայերէնի թարգմանեց « Հայելի վարուց » գործը :

Վերջին հարիւրամեակին հայ – լեհական կապերը աւելի ամրապնդուեցան, յաճախակի դարձան փոխադարձ թարգմանութիւնները, գործերու գնահատութիւնը :Գրականութեան եւ հրապարակախօսութեան ասպարէզին մէջ հայ եւ լեհ շատ մտաւորականներ անդրադարձան երկու ազգերու կեանքին եւ ճակատագրին : Այս առումով հետաքրքրական է Յ. Սիվաճեանի օրինակը : « Լեհ գնդապետի մը մեր ազգին յարմար դատած արհեստը » յօդուածին մէջ համակրանքով կ'արտայայտուի Լեհերու եւ Լեհաստանի մասին :

Նուազ հետաքրքրական չէ Դ. Վարուժանի 1906 Մարտ 17ի նամակը Ա. Զօպանեանին. «Արդեօք Միցկեւիչի գաղղիերէն թարգմանութեան մը հասցէն գիտէ՞ք . տեղեակ եմ, որ հոյակապ հանճար մըն է՝ կը փափաքիմ կարդալ » : Յետագային Վարուժան ոչ միայն գտաւ իր փնտռած «հասցէն», այլեւ հեղինակեց « Հարեմի չէրիմները », «Բուդրիսն ու իր որդիները » (լիթուանական զեղօն) , « Ալպուխարա, («Քոնրատ Վալենրոտ » վիպերգէն) գեղեցիկ թարգմանութիւնները :

Լեհ գրականութեան մասին արժէքաւոր յօդուածներ գրած է Ստ. Լիսիցեան, որ իր բարձրագոյն կրթութիւնը ստացած էր Լեհաստանի մէջ :

Անոր գրչին կը պատկանի նաեւ հայ թարգմանական գրականութեան զարդերէն մէկը ,հայացուած « Յօ՞ երթաս»: Թարգմանուած են նաեւ նոյն հեղինակին գործերէն հետեւեալները. « Առանց դաւանանքի», «Դէպի Աթէնք», «Հրով ու սրով » , « Ամերիկեան նորավէպեր » , « Փողնանի ուսուցչի յիշատակարանը » , « Ջրհեղեղը» , «Խաչակիրները » : 1890ին « Օրհնեալ լեր» բանաստեղծութիւնը թարգմանուած է քանի մը անգամ :

« Անահիտ », «Բազմավէպ», «Ծաղիկ», « Մուրճ », « Լումա » հանդէսներուն մէջ լեհերէնի թարգմանուած ու տպագրուած են բազմաթիւ ստեղծագործութիւններ եւ յօդուածներ : «Արձագանգը» ուրիշ նիւթերու շարքին տպագրած է Ալայսթի « Հենրիկ Սենկեւիչ» յօդուածը: 1890ին Մ. Բարխուդարեանի թարգմանութեամբ լոյս տեսաւ Թ. Եժիրի «Լուսաղէմին» վէպը , որ արժանացաւ Գր. Արծրունիի գրուատանքին :

Լեհերը եւս իրենց կարգին հետաքրքրուած են հայ գրականութեամբ: Եու. Սլովացկիի «Ոգիներու արքան » վիպերգին հերոսը Արա Գեղեցիկն է : 1915ի հայկական կոտորածներուն անդրադարձած է Ս. Ժերոմսկի «Փարնանմուտ » վէպին մէջ :

Մշակութային կապի աշխուժացման առաջին շրջանին կարեւոր դեր են խաղացած հայկական ծագում ունեցող գործիչները : Ասոնցմէ է Ստանիսլաւ Բարոնչը, որ ծանօթ է «Ֆաուսթ»ի թարգմանութեամբ : Լեհերէնի թարգմանած է միջնադարեան հայ քնարերգութեան շատ գոհարներ, որոնք տպագրուած են հայկական « Գրիգորիանա» (լեհերէն) գրական – ընկերային հանդէսին մէջ : Ի. Զախարիասեւիչի «Տեղեկագիր Լեհաստանի Հայերու մասին» , Սադոկ Բարոնչի « Սոբեսսկին եւ Հայերը », «Ականաւոր Լեհահայերու կենսագրութիւններ » , «Ուրուագիծ Հայոց պատմութեան» աշխատութիւններուն հետեւեցան Պ. Ֆաբիշի, Ֆ. Բիլոֆի, Ի. Շարանեւիչի , Ա. Պաւլինսկի, Տ. Գրոմնեցկի, Անտոնովիչի, Լոզինսկի աշխատութիւններն ու յօդուածները: Հրատարակուեցան Ա. Լայսթի եւ Ե. Սլուչկեւիչի արժէքաւոր ուսումնասիրութիւնները հայ գրականութեան պատմութեան մասին :

Տասնեակ տարիներու ջանադիր աշխատանքի արդիւնք է Բ. Կեմպարսկիի «Հայաստանի եւ հայ մշակոյթի պատմութեան ուրուագիծեր» երկհատոր աշխատութիւնը ,որուն նպատակն է եղած « լեհ ընթերցողին ցոյց տալ այն զմայլելի երեւոյթը , որ է հայ մշակոյթը » : « Այս երեւոյթին անսովոր կողմը նախ եւ առաջ այն է, — կը գրէ Կեմպարսկի , — որ թուաբանական տեսութեան բացայայտ հերքումն է : Ըստ այդ տեսութեան, մեծ ժողովուրդները միայն կրնան տաղանդներու բնական ընտրութեան միջոցաւ ստեղծել մեծ գրականութիւն : Այդ օրէնքը կ'արձանագրէ երկու բացառութիւն՝ առաջինը Հելլադան է... միւսը եղած է , կամ աւելի ճիշդ՝ է Հայաստանը ... բուռ մը հող ու բովանդակ աշխարհի մէջ ցրուած բուռ մը մարդիկ ստեղծած են մշակոյթ մը, որ կրնայ հաւասարիլ մեր դարաշրջանի մեծ ժողովուրդներու մշակոյթներուն, առանց նըկատի առնելու դեռ այն պարագան , որ հայկականը անոնցմէ քանի մը անգամ աւելի տարեց է »:

Այս մեծարժէք գործը պատրաստելու առեն, Կեմպարսկի բազմաթիւ երկեր թարգմանած է հայ գրականութենէն : Հակառակ պատկառելի տարիքին, երիտասարդական աւիւնով կը շարունակէ ժողովրդականացնել հայ գրականութիւնը Լեհաստանի մէջ : Այժմ պատրաստած է հարուստ ծաղկաքաղ – հաւաքածոյ մը , որ կ'ընդգրկէ նոր եւ ժամանակակից շրջանները :

Թարգմանութեան բնագաւառին մէջ մեծ եռանդով կ'աշխատի Լեհաստանի Հայազգի բանաստեղծը՝ Ա. Մանդալեան, Ե. Չարենցի երկերուն թարգմանիչը : Վերջերս իր ընկերոջ՝ բանաստեղծ Վ. Դոմբրովսկիի հետ ան այցելեց Հայաստան՝ միջնադարեան հայ քնարերգութեան գործերու թարգմանութեան համար նիւթեր հաւաքելու: Հայաստան այցելեց նաեւ բանաստեղծ Ի. Սիկիրիցկի, որ մանուկներու յանձնեց «Սասունցի Դաւիթ» թարգմանութիւնը :

Ա. ՄԱԴՈՅԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ) — Ապրիլեան Եղեռնի անմեղ նահատակներու յիշատակին նուիրուած սգատօնը կատարուեցաւ ճիշդ օրին, (24 Ապրիլ), Կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին, «Լէ Վարիէթէ»ի սրահին մէջ:

Յայտարարուած ժամանակէն շատ առաջ, Մարսէյլի Հայութեան բոլոր խաւերուն եւ դասակարգերուն պատկանող երկիւղած եւ հաւատաւոր ազգայիններու ստուար բազմութիւն մը՝ աւելի քան երկու հազար հոգի ,խուռներամ փութացած էր սգատօնի հանդիսասրահը ,իր յարգանքի եւ հաւատարմութեան տուրքը մատուցանելու մեր անմահ նահատակներու յիշատակին :

Այս տարուան Սգատօնին նախաձեռնութիւնը ստանձնած էր տեղւոյս Ազգային կեդրոնական վարչութիւնը, մասնակցութեան հրաւիրելով բոլոր Հայրենակցական, Մշակութային, Մարզական, Բարեսիրական , Երիտասարդական եւ այլ միութիւնները , ինչպէս նաեւ կարգ մը Թաղական խորհուրդներ եւ հայ ազգային արժէքներուն հաւատարիմ ու նախանձախնդիր ազգայիններ :

Արդարեւ, ուրախալի է նշել, որ այդ հրաւէրը լայն արձագանգ գտած էր ժողովրդական հազարաւոր բազմութիւններու սրտին ու հոգիին մէջ, որոնք, ազգային եւ հայրենասիրական պարտականութիւն մը կատարելու խոր գիտակցութեամբ , փութացած էին լեցնելու Վարիէթէի ընդարձակ սրահը :

Բեմին յարդարումը կատարած էին կազմակերպիչ յանձնախումբի երիտասարդները , օրուան իմաստին պատշաճ, շատ վայելուչ եւ խնամքով: Ճիշդ բեմին ճակատը, նկարիչ Ազատ Արզումանեանի մեծադիր եւ խորհրդաւոր յուզիչ նկարը՝ հետեւեալ ֆրանսերէն վերտառութեամբ, — Մարդկութեան դէմ ամէնէն մեծ ոճիրը անպատիժ կը մնայ: Իսկ բեմին ճիշդ առջեւը, Հայ Արենուշները , համազգեստով, աւելի քան երեսուն հոգի , պատուի կեցած էին հանդիսութեան ամբողջ տեւողութեան :

Օրուան խօսնակը՝ Պ. Գառնիկ Տէրոյեան, հանդիսութիւնը բացուած յայտարարելով , կը հրաւիրէ ներկաները մէկ վայրկեան, յոտնկայս լռութեամբ յարգել մեր Նահատակներու յիշատակը: Օր. Ալեքսանեան դաշնակով նուագեց Շոփէնի ծանօթ մահերգը : Օր. Սեդա Թումէյեան , արտասանեց Վարուժանի « Ջարդը» : Տեղւոյս երիտասարդ ուժերէն Պ. Սահակ Տէրոյեան երգեց Կոմիտաս վարդապետի «Տէր ողորմեա», դաշնակով կ'ընկերակցէր Պ. Րաֆֆի Արզումանեան :

Ապա , բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան առաջին բանախօս Պ. Կարօ Մեհեան (Փարիզէն), որ տաք շունչով իր խօսքը ըսաւ ներկայ հանդիսականներուն :

Յիսուն տարի է որ կը շարունակենք Սգատօն սարքել եւ աշխարհին ըսել թէ մեզ ջարդեցին: Յիսուն տարի է որ կը ողբանք մեր մեռելները : Տակաւին պիտի շարունակե՞նք լացի պատերուն տակ կանգ առնել եւ մեր ճակատները քարերուն զարնել : Յիսնամեակը որ անցաւ, շատ դժնդակ եղաւ մեզի համար: Ուրիշներ թերեւս չկարենային տոկալ դժուարութիւններուն : Սակայն , տոկալու տարօրինակ ուժ ունի հայ ժողովուրդը: Պէտք է թափանցել անոր էութեան, որպէսզի կարելի ըլլայ առարկայական եզրակացութիւններ հանել : Նո՞ր էր որ ջարդուեցանք թէ շարունակական եւ սիստեմաթիկ ջարդերու վերջին փարագոյրն էր որ գործադրութեան դրաւ Թուրքը : Շատեր , սխալ ըմբռնումով կը կարծեն թէ Թուրքը այդ ոճիրը կիրարկեց , որովհետեւ Քրիստոնեայ էինք: Սակայն, Թուրքը ջարդեց նաեւ իսլամ Արաբը : Եթէ հայ ժողովուրդը անսար յեղափոխութեան եւ մէկ մարդու պէս ոտքի կանգնէր, ապահովաբար երկու միլիոն զոհ չէինք տար : Մեր ժողովուրդին կէսէն աւելին ամենայն անխղճութեամբ սրածելէ յետոյ, վերապրող մնացորդացն ալ աշխարհի չորս հովերուն հողմացրիւ ըրաւ: Միայն տեղահանուեցա՞նք, ոչ, մենք կրնանք ըսել որ հայրենահանուեցանք : Կորսնցուցինք ամէն ինչ, հող, հայրենիք, հարստութիւն եւ ժողովուրդ : Մեր ժողովուրդի աճը կասեցաւ, յիսուն տարիէն հազիւ կրցանք 1915 թուականի մեր թիւը վերագտնել: Անշուշտ, շարադրած

ԽՕՎՐԸ Տ'ՕՐԻԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴԵՐԸ

— * —

Les chrétiens ont été systématiquement écartés des enchères, et les musulmans seuls ont pu se porter acquéreurs des dîmes de nos malheureux villages, qu'ils ont traités en pays conquis, au point de prélever non seulement la totalité de nos céréales, mais encore la vie et l'honneur même des pauvres Arméniens.

Notre pays, déjà dévasté par tant d'abus successifs, a été complètement ravagé par les dîmeurs et leurs commis qui ont pu librement assouvir à la fois leur cupidité et leurs passions dans des conditions d'atrocité révoltante.

Ils se sont installés d'office chez nos malheureux paysans avec leurs serviteurs et leur suite, qu'il fallait nourrir et payer pendant tout le temps qu'il leur a plu de passer dans nos villages. Ils s'emparaient de tout ce qu'ils trouvaient à leur convenance, et le faisaient transporter gratuitement et par corvée ; ils estimaient au triple de sa valeur le fourrage dont ils ne voulaient pas et obligeaient les paysans à le racheter.

Quand l'orge et le foin venaient à manquer à leurs chevaux, ils leurs faisaient servir les maigres provisions de céréales que l'habitant avait pu mettre en réserve pour sa misérable nourriture et celle de sa famille.

XIV. IMPOT DES KURDES. — L'oppression des aghas kurdes s'est fait sentir, cette année, avec la même barbarie que celle des dîmeurs.

Les récents massacres ayant encore augmenté la terreur qu'ils inspirent partout, ils en ont profité pour se répandre dans toute la contrée, et, sous prétexte de vendre leur protection à nos malheureux paysans, ils ont redoublé leur tyrannique oppression, leurs pillages et leurs cruautés. Chaque village a dû payer à chacun de ces aghas 150 à 200 kilogrammes de blé, à titre de *kafir* ou rançon.

Ces Kurdes considèrent tellement nos montagnards arméniens comme leurs véritables esclaves, que là où les villages appauvris et ruinés ne sont plus en état de payer le *kafir*, ils n'hésitent pas à s'emparer des femmes, en lieu et place de ce tribut !

Quand il arrive qu'un de nos chrétiens, exaspéré par le désespoir, veut résister à une telle oppression, aussitôt on s'empare de sa personne, on le jette en prison comme coupable de révolte, et il est condamné à la plus horrible des morts !

Un officier turc, pour se donner le plaisir de faire périr un Arménien dans de nouvelles tortures, a imaginé de se procurer un bois aigu, mais au lieu de s'en servir pour empaler sa victime, il l'a fait introduire de force dans sa bouche, puis, faisant étendre le martyr, soigneusement ligoté, sur le dos, il a enfoncé lui-même ce pieu jusque dans la gorge !

Nous ne pouvons plus vivre ainsi... La vie nous est à charge. Notre désespoir est à son comble. Nous ne prenons même plus le soin d'ensevelir nos morts qui restent sans sépulture...

Que faire ? Que devenir ? A qui nous adresser dans notre détresse ? Personne ne nous entend. Personne ne s'occupe de nous ! Notre extrême misère n'inspire plus la pitié !

XV. EMIGRATION. — Jusque-là, au moins, nous pouvions émigrer ; mais maintenant on nous empêche de partir.

Nous ne pouvons plus fuir cette terre de malheur sans tomber dans des embuscades. Toutes nos routes sont gardées.

On ne veut pas que nous allions faire connaître au dehors les maux affreux que nous endurons. Il s'est établit dans tous les défilés de nos montagnes, le long des routes, près des gués de nos rivières et des ruisseaux, des bandes de malfaiteurs, qui ont mission de détrousser les chrétiens, de les empêcher de passer, et qui s'amusent ensuite à leur faire subir toutes sortes de tortures quand ils ne les égorgent pas sur place ! Personne n'a encore songé à faire cesser de tels brigandages, qui sont évidemment autorisés par nos oppresseurs.

XVI. CORVEES ET PRESTATIONS. — Depuis de nombreuses années, on nous avait accablés de lourds impôts destinés, disait-on, à faire des routes, à construire des ponts ; mais comme les employés du fisc se sont approprié le produit de ces taxes, on contraint maintenant tous les Arméniens majeurs, bien qu'ils se soient acquittés de cet impôt, à venir travailler gratuitement sur les routes, loin de leurs familles et de leurs villages.

Les femmes de leur côté sont réunies, en plusieurs endroits, sous prétexte de travailler, elles aussi, à la corvée, mais en réalité pour que les employés turcs puissent assouvir sur elles leurs passions ignobles, après quoi elles sont relâchées.

(8 — *à suivre*)

Թալէաթի երազը չիրականացաւ, սակայն, անոր հետեւանքները մինչեւ այսօր ծանր կը կշռեն Հայութեան ճակատագրին վրայ ։ Եղեռնը կը շարունակուի, եթէ ջարդը երեք տարի տեւեց, սպիտակ ջարդը կրնայ երկար տարիներ շարունակուիլ ։ Պէտք է տոկալ, պէտք է հաւատալ ։ Յուսալքուելու պատճառ մը չունինք. Ռուբիկոնը անցած ենք ։ Այսօր Հայկական Դատը կը գտնուի աւելի նպաստաւոր պայմաններու մէջ, քան երէկ ։ Յիսնամեակի առթիւ հոգեշարժի ենթարկուեցաւ ամբողջ հայ ժողովուրդը Սփիւռքի թէ հայրենիքի մէջ ։

Այսօր աւելի շատ տուեալներ կան մեր դատը առաջ տանելու համար ։ Քաղաքականութիւնը մաթեմաթիկ չէ ։ Քաղաքականութեան մէջ երկու անգամ երկու չկայ ։ Այլ, կայ հաւատքը, հաւատալ եւ աշխատիլ ամէն բանէ առաջ ։ Մեր հաւատքը ամէնէն զօրաւորը եղաւ ։ Հաւատացինք թէ Արարածի գագաթին Լուսաւորչի կանթեղը կայ ։ Համլէթի ծանօթ խօսքը, «Լինել թէ չլինել» մեզի համար չէ ։ Մեզի համար չլինել չկայ, այլ կայ միայն լինել ։ Նախ հաւատանք մենք մեզի ։ Պետական քաղաքականութիւն չունինք կամ աւելի ճիշդ, չենք կրնար ունենալ ։ Պէտք է ունենանք Ազգային քաղաքականութիւն ։ Աքիլլէսը իբրեւ խոցելի կէտ իր ներբանը ունէր, մեր երիտասարդութիւնը խոցելի կողմ պիտի չունենայ ։ Դուք կը պատկանիք ժողովուրդի մը, որ ստեղծագործական թըռիչք ունի, ունի համաշխարհային համբաւի տէր անձեր, որոնք տասնեակներ կը կազմեն ։ Թուրքը մէկ հատ չունի ։ Դուք առանձին չէք այս պայքարին մէջ, ձեզի հետ է Սփիւռքը, ձեզի հետ է Հայաստանը, ձեզի հետ են երկու միլիոն մեռեալները ։

Ջութակահար Պ. Ժ. Մալայեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. Ալեքսանեանի նուագեց Օկիւստ Սամիէ «Տարադիրը» ։

Օր. Արզումանեան, ընկերակցութեամբ Պ. Մալայեանի ջութակին եւ Օր. Ալեքսանեանի դաշնակին, մեներգեց Կոմիտաս Վարդապետի «Տէր կեցո դու զհայս» ։

Օրուան երկրորդ բանախօսը՝ Հուրի Իփէկեան, ֆրանսերէն լեզուով ըսաւ մօտաւորապէս հետեւեալը ։

24 Ապրիլ, 1915. ինչո՞ւ համար այս թուականը եւ ոչ ուրիշը ։ Որովհետեւ, Ապրիլ 24ին սկսան Հայերու զանգուածային ձերբակալութիւնները, որ սկիզբը կազմեցին խնամքով պատրաստուած սիստեմաթիկ ծրագրի մը գործադրութեան. 20րդ դարու առաջին ցեղասպանութեան, որուն զոհը դարձաւ հայ ժողովուրդը ։

Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ՝ Հայերուն թիւը մեծ էր Խաչակիրներէն, Բիւզանդիոնէն եւ կիլիկեան հայկական թագաւորութենէն օսմանեան կայսրութեան ժառանգ ձգուած հողերուն վրայ ։ Իսկ 1912ին մնացած էր միայն 4.100.000 ։ Ինչ եղաւ մնացեալը ։ Ոճիր մը գործուեցաւ աշխարհի պատմութեան մէջ 20րդ դարուն ։ Նոյնիսկ Ճինկիզ խանը չէր կրնար մտածել, այն ինչ որ մտածեցին եւ գործադրեցին իթթիհատ երիտասարդ Թուրքերու կառավարութիւնը, բնաջնջելով նորածին մանուկէն մինչեւ ծերունին ։ 20րդ դարու գործուեցաւ պատմութեան առաջին ցեղասպանութիւնը ։ Ժողովուրդ մը որ դարերէ ի վեր կ'ապրէր իր հայրենական հողերուն վրայ եւ միայն բարենորոգումներ կ'ուզէր, պէտք է բնաջնջել, որովհետեւ, կար Հնդկաստանի ճամբան, կար դէպի Փէքին տանող ճամբան ։ Հայ ժողովուրդը խոչընդոտ էր դէպի այդ ճամբաներու տիրապետութեան ձգտող ուժերուն ։ Ռուս Լոբանովը Հայաստանը կ'ուզէր առանց Հայու ։ Այն ինչ որ Թուրքը եւ կայսերական Գերմանիան կ'ուզէին ։ Թուրքիոյ մէջ դրուած դրամագլուխը եւ ոսկին վճռեցին Հայուն ճակատագիրը, կեանքի եւ մահու երկընտրանքը ։ Օսմանեան կայսրութեան մէջ ապրող մօտ երեք միլիոն Հայութենէն, երեք հարիւր հազարը մնաց ճամբաներուն վրայ, անօթութենէն, հիւանդութիւններէ եւ ֆիզիքական տառապանքներէն, մէկ ու կէս միլիոնը ջարդուեցաւ ամենավայրագ միջոցներով ։ Այս յուսահատական օրերուն անգամ ունեցանք Շապին Գարահիսարի, Սասունի, Զէյթունի, Ուրֆայի, Մուսա Լերան եւ Վասպուրականի հերոսամարտերը ։ Ժողովուրդի մը կէսը բնաջնջուեցաւ, միւս կէսը, հերոսական խոյանքով, հրաշքի պէս բան մը, ստեղծեց Հայաստան, ազատ եւ անկախ ։ Այն ժողովուրդը որ Տիգրան Մեծի կայսրութիւնը ստեղծած էր, այն ժողովուրդը որ անուանի կայսրեր եւ զօրավարներ տուած էր բիւզանդական կայսրութեան, այն ժողովուրդը որ Անին շինած էր սքանչելի ճարտարապետութեամբ, որ առաջին քրիստոնեայ ազգը եղած էր եւ կռուած իր հաւատքին համար, լքուեցաւ բոլորէն ։

Յետոյ, Սեւրի դաշնագիրը, յետոյ, լօզան ու յետոյ մշուշ ։ Հիթլէր չէր համարձակեր գործադրութեան դնել իր ծրագիրը Հրեայ ժողովուրդին դէմ, եթէ Թուրքերու կողմէ հայ ժողովուրդին դէմ գործադրուած առաջին ցեղասպանութիւնը անպատիժ մնացած չըլլար ։ Եթէ գործուած ոճիրները չպատժուին, ո՞վ կրնայ արգիլել որ ապագայ ցեղասպանութիւնը ըլլայ հիւլէական ։ Այն ատեն ամբողջ աշխարհը պատասխանատու պիտի ըլլայ ։ Հայ ժողովուրդը արդարութիւն եւ հատուցում կը պահանջէ իր թափուած արեան համար ։ Տարուան մէջ գոնէ մէկ օր, Թող Թոյլ տուէք մեզի ըսելու այս ճշմարտութիւնը ։

Մարսէյլի Օփերայի երգչուհիներէն Տիկին Ռող Պորէթի, Ֆէլիչիա Ֆիլօ, ընկերակցութեամբ դաշնակի Րաֆֆի Արզումանեանի մեներգեցին Ավէ Մարիան ։

Պ. Վահրամ Ճառայեան, արտասանեց Աւետիս Ահարոնեանի «Յարգանք քեզ»ը ։

Քաղաքապետական խորհուրդի ընկերվարական խմբակցութեան նախագահ Պ. Ֆրանսիս Լէնհար, իր յարգանքի բաժինը բերաւ մեր նահատակներու յիշատակին, թելադրելով միշտ հաւատարիմ մնալ անոնց հանդէպ ։

Օփերայի երգիչ եւ երգչուհիներէ կազմուած քառեակ մը ղեկավարութեամբ Ժորժ Քոմպի եւ ընկերակցութեամբ Րաֆֆի Արզումանեանի (դաշնակ) ներկայացուցին Շահան Պէրպէրեանի «Լուսաւորչի կանթեղը» ։ Մեներգի բաժինը վերապահուած էր քաղաքիս ծանօթ ուժերէն Օր. Ալիս Շամիրեանի ։ Միւս ֆըրանսացի երգիչ – երգչուհիներն ալ իրենց կարգին, յաջող էին ։ Գնահատելի աշխատանք մը, թէ իբրեւ մտածում եւ թէ իբրեւ նորութիւն ։

Խօսնակ Պ. Գառնիկ Տէրոյեան՝ բեմ գալով, հայերէն եւ ֆրանսերէն յայտարարեց որ տեղական իշխանութեանց բարեացակամ թոյլտուութեամբ, թափօրով պիտի մեկնինք Քանըպիէռի կեդրոնը գտնուող յուշարձանը, ծաղկեպսակ մը զետեղելու համար ։

Փակման խօսքը վերապահուած էր Թեմիս Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկոպոս Թրթռեանի, որ ըսաւ թէ, տարիներ առաջ, չէն ու պայծառ, դրախտավայր երկիր մը կար, Հայաստան անունով, այնքան ընտանի որ հայ ժողովուրդը պիտի ըսէր.— Ամէն մէկ քար, խորան մըն է մեզի համար, ամէն մէկ լեռ, խորհրդանիշը մեր պապերու քաջութեան ։ Այդ ժողովուրդը իր քրտինքէն եւ վաստակէն բաժին տուաւ բոլորին, եւ բարեկամին, եւ թշնամիին ։ Անիկա բնութենէն օժտուած էր ստեղծագործելու, շինելու, շէնցնելու եւ լուսաւորելու առաքելութեամբ ։

Խաւարամիտ ժողովուրդ մը իր սեւ թաթը իջեցուց այդ լուսաւոր եւ լուսաւորելու սահմանուած ժողովուրդին վրայ եւ կարծեց կասեցնել անոր վերելքը, սրածելով եւ աշխարհի չորս ծագերուն ցրուելով անոնք իբրեւ աշնան տերեւներ ։ Այդ սքանչելի ժողովուրդը, իր կենսունակ տաղանդովը, ոչ մէկէն ողորմութիւն ուզեց ։ Մինչ այդ ոճիրները ծրագրող եւ գործադրող ժողովուրդն ու պետութիւնը տակաւին կը սնանին ուրիշներու ճակտին քրտինքովը ։ Մեր ժողովուրդը, անօրինակ եղեռնէն յիսուն տարիներ ետքը, նորէն ոտքի է, կ'ապրի, եւ մեր ապրումը, վախն է այդ ժողովուրդին ։ Կը բաւէ՝ որ մեր ժողովուրդը հաւատքով նայի Լուսաւորչի կանթեղին, որ սահման չի ճանչնար եւ միշտ կը պլպլայ Արարածի գագաթէն ։ Այն ատեն, երկու միլիոն նահատակները, Մարգարէին տեսիլքին պէս, հեռդ պիտի ըլլան ։ Ապրէ յաւերժ սիրելի ժողովուրդ Հայոց, Ապրէ նահատակներու կտակով եւ ապրեցուր զանոնք քու հոգիիդ մէջ ։

Առաջնորդին պահպանիչով վերջացաւ Սգատօնի պաշտօնական մասը, որմէ յետոյ, ժողովուրդը կատարեալ կարգապահութեամբ եւ հայկական ու ֆրանսական եռագոյններու առաջնորդութեամբ, ուղղուեցաւ դէպի Անծանօթ Զինուորի յուշարձանը ։ Թափօրին առջեւէն կը քալէին համազգեստաւոր Արենուշները ծաղկեպսակով, ապա, Հայ Կամաւորները եւ Ռազմիկները եռագոյններով, որոնց կը հետեւէին պաշտօնական անձնաւորութիւնները եւ հազարաւոր ժողովուրդը ։ Կարգապահութեան կը հսկէին կազմակերպիչ յանձնախումբի երիտասարդները եւ տեղական ոստիկանութիւնը ։ Յուշարձանին առջեւ, կարճ արարողութենէ մը ետքը, ծաղկեպսակը դրուեցաւ դամբանին վրայ, ֆրանսերէն մակագրութեամբ, մեր երկու միլիոն նահատակներու յիշատակին ։ Այնուհետեւ, ժողովուրդը դանդաղօրէն ցրուեցաւ, առանց դոյզն միջադէպի ։

× Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջ. կոմիտէն, օգտուելով ընկեր Կարօ Մեհեանի եւ ընկերուհի Հուրի Իփէկեանի Մարսէյլ ներկայութենէն, ընկերական ժողով մը հրաւիրած էր, ուր, յիշեալները խօսեցան ընկերներուն, կազմակերպական եւ գաղափարախօսական զանազան հարցերու մասին ։ Այս առթիւ, չորս նորեկ երիտասարդներ իրենց երդումը կատարելով մտան շարքերը ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ նորակազմ «Քնար» երգչախումբը, Մարտ 26ին, ղեկավարութեամբ Ե. Ալեքսանեանի, տուած է համերգ մը, որ մեծապէս գնահատուած է ներկաներուն կողմէ ։ Երգչախումբը շուտով համերգ մը պիտի տայ Նիւ Եորքի մէջ եւս ։

ՀԱՅԱԶԳԻ աշխարհահռչակ լուսանկարիչը՝ Յովսէփ Քարշ, վերջերս շահեցաւ Քանատայի Քառնըլլի մրցանակը եւ ստացաւ երկու հազար տոլար իբրեւ պարգեւ ։

ՍՓՐԻՆԿՖԻԼՏ ՔՈԼԷՃԻ (Մ. Նահանգներ) մէջ գրականութեան, փիլիսոփայութեան, արուեստի, ընկերային յարաբերութեանց փրոֆէսօր նշանակուեցաւ Տոքթ. Սեթ Արսէնեան, որ համամերիկեան չափանիշով ծանօթ գիտնական մըն է եւ անդամ է գիտնականներու ազգային ընկերութեան ։

ԿԻՊՐՈՍԻ ձայն – պատկերասփիւռէն նուագած է քեմանչիստ Ռուբէն, Մարտ հինգին ։ Նախապէս երկու նուագահանդէսներ տուած է Հ. Ե. Միութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահներուն մէջ ։

ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ Վարուժան Գոճեան, որ արժանաւոր աշակերտն է Եաշա Հայֆէցի, պիտի մասնակցի Լիվպոնի երաժշտական միջազգային փառատօնին ։

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Մտիր, տղաս, բայց այս նեղ ճեղքէն ինչպէս պիտի մտնես ։

— Եթէ մէյ մը սա դղումս (գլուխս) անցնելու ըլլայ, մնացածին համար ճար մը կը գտնենք, ոտքերս հոս ձգելու չեմ ։

Այս ըսելով, խիզախ պատանին գլուխը երկու ձողերուն մէջտեղը խոթեց, բայց ականջները արինեցան ։

— Այ, ուֆ ։ Լմնցաւ... ։ Գլուխս հոս, մէջքս դուրսը ։ Քիչ մը սա թեւերէս ներս քաշեցէք զիս, տիկիններ ։ Խերը անիծածս, եթէ սանկ արքայութեան նեղ ճամբայէ մը անցնիլս գիտնայի, ցերեկին բան չէի ուտեր որ փորս չի մեծնար ։ Ձըգեցէք, տիկին, ձգեցէք, լմնցաւ ։

Այս խօսքերը ըսած միջոցին, Բղէզի մարմինը ճեղքէն գլխիվայր ներս մտած էր արդէն ։ Երկու ձեռքերը գետին դնելով ոտքի ցատկեց եւ առաջին խօսքը եղաւ.

— Հիմա սղոցը բերէք, տիկին, շուտ ։

Մատլէն անկողնին տակէն սղոցները բերաւ ։

— Գործի սկսինք, ըսաւ Բղէզ ։

Եւ սղոցներէն մին Մանուէլայի երկարելով աւելցուց.

— Դուք ալ սա միւս երկաթը կտրեցէք ։

Եւ երկուքը մէկէն երկաթէ ձողերը սղոցել սկսան ։

Մանուէլայի սղոցը կոտրեցաւ ։

— Երեւցածին նայելով դուք յոգնեցաք, տիկին, ձեռքերնիդ ծուռ աշխատիլ սկսաւ, գիտել տուաւ Բղէզ ։ Սանկ քիչ մը յոգնութիւն առէք եւ թող տիկին կոմսուհին անցնի ձեր տեղը ։

Մատլէն ցատկելով ուրիշ սղոց մը խըլեց եւ սկսաւ Բղէզի եռոտանի աթոռին քով կեցած ինքն ալ սղոցել ։

Այս միջոցին դուրսէն շշուկ մը լսուեցաւ ։ Երեքը մէկէն ետեւնին դարձան ։ Պահապան պառաւ կինը, որ առանց ձայն հանելու ներս մտած էր, սենեակին մէջտեղը կեցած, ապշահար զիրենք կը դիտէր ։

Բղէզ յանկարծակիի եկած՝ աթոռէն վար ցատկեց, բայց բնաւ ինքզինքը չըկորսնցուց ։ Ակնթարթի մը մէջ կոմսուհին անկողնին քով վազեց ։ Պահ մը առաջ ազատօրէն սղոցելու համար բաճկոնը անկողնին վրայ նետած էր, խլեց զայն եւ պառաւին վրայ խոյացաւ ։

Բայց տեղացի ջատուկը դէպի դուռը քանի մը քայլ առաւ ։

— Ածուբարին, ցնդած, ձեռքէս ազատելիք չունիս, պարապ տեղը ոտքերդ մի երերցներ, մըմնջեց Բղէզ ։

Եւ ոստումով մը բաճկոնը անոր գլուխը անցուց եւ զայն գետին պառկեցնելով, բաճկոնին թեւերովը լաւ մը գլուխը կապեց ։ Մանուէլա սաւանը բերաւ, իսկ Մատլէն վարագոյր մը քաշեց եւ խեղճ պառաւը լաւ մը կապկպեցին ։

Պառաւը տապլտկելով ոտքերը գետին կը զարնէր ։

— Խելօք պիտի կենա՞ս, ցնդած, ոտքերդ քեզի պիտի քաշե՞ս, եթէ ոչ սա երկու մատներս կոկորդդ խոթելով գլուխդ մարմինէդ կը զատեմ, մըմնջեց փարիզցի սատանան սպառնական շեշտով մը ձեռքը առաջ երկարելով եւ աչքերը խոշոր խոշոր բանալով ։

— Բղէզ, Բղէզ, մի դպիր խեղճին, բարի կին մըն է, ինծի հետ շատ լաւ վարուեցաւ ... ։

— Թող ձայն չհանէ խոֆածը, եթէ պոռչտալու ըլլայ, գործերնիս ջուրը կ'իյնայ, տիկին ։

Այս ըսելով, ակնթարթի մը մէջ պառաւին բերնին կապ մը կապեց ։

— Ինծի նայէ, մեծ մայրիկ, հիմա քեզի խելօքիկ մը սա անկիւնը պիտի չըռթըրկցնեմ, շարունակեց Բղէզ զայն գըրկելով եւ բազմոցին անկիւնը զետեղելով ։ Նայէ որ մարտի կատուի պէս մլաւել չըկսիս, ետքը չեմ խառնուիր ։

Այս ըսելով, Բղէզ զայն գրկեց եւ բազմոյին անկիւնը զետեղելէ ետք գրպանէն ատրճանակը քաշելով եւ փողը պառաւին ճակտին դպցնելով աւելցուց.

Անիկա տեսա՞ր, ահա սա փառք ի բարձունսին մէջ կրակ կայ (ատրճանակին մէջ), եթէ բերանդ բանալու ըլլաս, սատանան մատը սա տակի կոճակին կը տանի, պում ... երթաս բարով ..., դըժոխք կ'իյնես ... ։

— Բղէզ, բացագանչեց Մատլէն ։

— Մի վախնաք, տիկին կոմսուհի, մենք մարդասպան չենք որ մարդ մեռցընենք ... ։ Աս շատախօս ոսկրակապարկը, որ բերանը կապուած ըլլալնուս համար միայն լռեց, բառ մը իսկ ֆրանսերէն չի հասկնար, բայց շարժուձեւերէս ամէն բան հասկցաւ ։ Ասոնց հետ սանկ վարուելու է ։ Կեցէք, տիկին, աղէկ միտքս ինկաւ, քովերնիդ դրամ ունի՞ք ։

— Այո ։

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՍՕՆ

(Շար.)

ՎՐԻՊԱԿ.— Տպագրական սխալի մը հետեւանքով թերթօնին թիւը սխալ է Ապրիլ 8էն ի վեր (94) ։ Կը ճշդենք այսօր.— 106 ։ Մեր այն ընթերցողները որոնք թերթօնը կը կտրեն յետագային կարդալու համար պէտք է թիւերը ուղղեն հետեւեալ ձեւով 94էն ետք, կրկին տպուած է 94 որ պէտք է ըլլայ 95, ապա 96, 97, 98 եւն. փոխանակ 75, 76, 77ի ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .—

Տիկին Արսինէ Հաճիպէյեան (Ս. Ռաֆայէլէն) եկեղեցւոյս կը նուիրէ տասը ֆրանք, Ողբ. Ժիրայր Թարաեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի .— Մեսրոպ Գասպարեան եկեղեցիին՝ տասը, տեղւոյս Ազգատախնամին՝ տասը: Տէր եւ Տիկին Յովհ. Միմոնեան Առաջնորդարանին տասը, Տէր եւ Տիկին Յ. Տօլպաչեան առաջնորդարանին քսան: Յ. Դանիէլեան տեղւոյս Ազգատախնամին տասը, Իսրայէլ Դարբինեան եկեղեցիին երեսուն, Յ. Աւոյեան եկեղեցիին տասը, Պ. Ասատուրեան եկեղեցիին տասը եւ տեղւոյս Ազգատախնամին հինգ, Պ. Վանոյեան եկեղեցիին տասը եւ տեղւոյս Ազգատախնամին տասը, Տէր եւ Տիկին Խ. Ուլուսեան Առաջնորդարանին տասը եւ եկեղեցիին հինգ, Ա. Ծառուկեան եկեղեցիին հինգ, Ժ. Տէր-Վարդանեան Առաջնորդարանին տասնեւհինգ, Փ. Պօյաճեան Առաջնորդարանին յիսուն, Յ. Օհանեան Առաջնորդարանին երեսուն,, Գ. Թիւթէլեան Առաջնորդարանին տասը, Տիկին Ա. Ագպըլըքեան Մարսէյլի Կ. Խաչին 20, Տէր եւ Տիկին Հ. Միւղիքեան Առաջնորդարանին քսան, Այրի Տիկին Է. Վառնաճեան Առաջնորդարանին քսան:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններուն ներկայացուցիչները 7 Մայիս Շաբաթ գիշեր, ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին 6րդ քաղաքապետարանի սրահը, Րիւ տը Սէզ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ

Կազմակերպութեամբ Մարի Նուպար Ուսանողական Տան վարչութեան:

Հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Եւրոպայի յանձնաժողովին:

Մայիս 3էն 13, Ուսանողական միջազգային տան մէջ:

ՄԱՅԻՍ 3, ցուցահանդէս Հայկ. Մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան: Բաց է ամէն օր ժամը 18էն 21:

ՄԱՅԻՍ 6, Հայկ ճարտարապետութիւնը, դասախօսութիւն Պ. Եդուարդ Իւթիւճեանի կողմէ: Սալ տէ Ֆէթ ժամը 21ին:

ՄԱՅԻՍ 10, Հայկ. Ֆոլքլորիք երեկոյթ, Սօսի պարախումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Հ. Քիւթնէրեանի, ժամը 21ին, Կոան Թէաթր, մուտք 6 ֆրանք, ուսանող՝ 3:

ՄԱՅԻՍ 11 Հայկ. մանրանկարչութիւնը, դասախօսութիւն լուսարձակումով, Օր. Սիրարփի Տէր-Ներսէսեանի կողմէ Հարվարտ համալսարանի դասախօս: Սալ տէ Ֆէթ, ժամը 21ին:

×

Միջազգային տուն, 21 Պուլվ. Ժուրտան, մեթրօ Սիթէ Իւնիվէրսիթէռ:

ՃԱՇ

Կազմակերպութեամբ Տարօն - Տուրուբերանի Փարիզի Հայր. Միութեան կողմէ:

Ի պատիւ ՏԷՐ ԵՂԻՇԷ ԱԽԱԳ ՔՀՆՅ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ:

(Հիւսիսային Ամերիկայէն նոր ժամանած):

Կիրակի, 15 Մայիս, ժամը 16էն սկսեալ Մշակոյթի Տան մէջ:

17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ

Այս առթիւ կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ փափաքողները:

ՀԱՆԴԵՐՁԱՊԱՀ ԿՈՒԶՈՒԻ

Ազգատախնամը Մօնմօրանսիի իր հանգըստեան տան համար կը փնտռէ փորձ հանդերձահուհի մը:

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել իր գրասենեակը, 32 Րիւ Թրէվիլ, Փարիզ:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակը պիտի ոգեկոչուի այս տարի եւս հանդիսաւոր կերպով Մայիսի 8ին Կիրակի օր: Յիշատակի այս օրը կազմակերպուած է միասնական ոգիով տեղւոյս Կրօնական եւ ազգային բոլոր կազմակերպութիւններուն կողմէ:

Ա) Կիրակի առաւօտեան ժամը 9·30ին հանդիսաւոր պատարագ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին:

Կը պատարագէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Բ) Թափօր եւ ծաղկեպսակի զետեղում յուշարձանի, ժամը 12·30ին:

Գ) Ակադեմական բաժին Սալ Վոլթէրի մէջ ժամը 17ին ներկայութեամբ տեղւոյս քաղաքապետին:

ՎԵՆԵՏԻԿ
ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Իտալիոյ մեծագոյն բանաստեղծին, Տանթէ Ալիկիերիի, ծննդեան 700ամեակին, եւ իրեն գործերուն հայերէն թարգմանութեան հարիւրամեակին առթիւ, գրական եւ գեղարուեստական մեծ հանդէս տեղի պիտի ունենայ, վարժարանի Թիէփոլեան շքեղ սրահին մէջ, Կիրակի Մայիս ութին ժամը 16·30ին:

Կը հրաւիրուին բոլոր ազգայինները:

ՋՈՒԹԱԿԻ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

Բարձր հովանաւորութեամբ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

ՍԵՐԺ ՔԱՋԵԱՆ

Դաշնակով կ'ընկերակցի

ՄԻՇԸԼԻՆ ԼԱԿԱՇ

Հինգշաբթի, Մայիս 5, ժամը 21ին:

SALLE BERLIOZ

14, Rue de Madrid — Paris (8e)

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԺԻՐԱՔՕ

Սիթէ Իւնիվէրսիթէռի

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

21, ՊՈՒԼՎ. ԺՈՒՐՏԱՆ

Մինչեւ Մայիս 15

Բացում Մայիս 3 ժամը 18·30

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀՈԼԱՆՏԱ ԵՒ ՊԵԼԺԻԱ

4 ՕՐ ՄԱՅԻՍ 19էն 22

ՕԹՈՔԱՐՈՎ

Անդամներու եւ բարեկամներու ժամադրութիւն մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թէրմինիւս սրճարանին առջեւը ժամը 8ին: Մեկնում 8·15 դէպի Պրիւսէլ: Պտոյտ տեսարժան վայրերը: Ճաշ պանդոկը: Երեկոն՝ ազատ:

Բ. օր.— մեկնում դէպի Հոլանտա: Վերադարձ Բիլպուրկ, ճաշ պանդոկը: Երեկոն ազատ: Յաջորդ օրը մեկնում՝ Ամսթերտամ, պտոյտ զանազան վայրեր: Վերադարձ Բիլպուրկ: 4րդ օրը մեկնում դէպի Փարիզ, Անվերսի ճամբով, այսինքն՝ Ուաթերլօ (այցելութիւն) եւ ժամանում Շաթօ տը Վենսէն իրիկուան 8ին:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 168 ՖՐԱՆՔ

ՆՄԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՀԱՄԱՐ, ՆՈՒԱԶԱԳՈՅՆ ԳԻՆՆ Է ՋՈՐ ԿԸՐՆԱՔ ԳՏՆԵԼ:

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Ֆրանսահպատակներուն համար՝ Ազգ. անձագիր, օտարներուն համար անցագիր կամ թիթր տը վուայաժ: Ամէն մասնակցող պէտք է անդամակցի: Տարեկան՝ 10 ֆրանք:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 51-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԵՒ 1896Ի ՎԱՆԻ ՋԱՐԴԻ 70ԱՄԵԱԿ

Շաբաթ, Մայիս 7, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
SALONS DE L'ALHAMBRA, 340, Boulevard Chave

Հովանաւորութեամբ՝ ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ
Կը նախագահէ՝ Պ. ԱԼԵՔՍԱՆ ԲԱԲԱՅԵԱՆ
Կը խօսի՝ Պ. ՊԵՏՐՈՍ ՋԱՐՈՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Ալիս Շամիրեան եւ Սահակ Տէրոյեան (երգ), Վերգինէ եւ Վանիկ Նազարեան (արտասանութիւն), Էլիզապէթ Խօրէնեան (դաշնակ):

Կէս գիշերէն ետք՝ պարահանդէս

ETIENNE MORRIS et sa jeune formation moderne

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՆԻԷՐԻ ՍԵՐՈԲ - ՍՕՍԷ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

կը տօնէ Նոր Սերունդի 21րդ տարեդարձը

Շաբաթ իրիկուն, Մայիս 7 ժամը 21էն մինչեւ լոյս
Անիէրի քաղաքապետարանին շքեղ սրահներուն մէջ

Centre Administratif et Social, 16 Place de l'Hôtel de Ville, Asnières
Samedi 7 Mai de 21 h. à l'aube

Ծոխ գեղարուեստական բաժին, մասնակցութեամբ ՍՕՍԻ պարախումբին, Թատերական ներկայացում եւ անակնկալներ

BAR — ՄՈՒՏՔ 6 ՖՐԱՆՔ — BUFFET

à partir de 24 heures GRAND BAL

avec M. VARTIVANIAN et son orchestre typique

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

Moyens de communication :
BUS : Départ Porte de Clichy 139-140, descendre Place Voltaire
Départ Porte de Champeret 165, Descendre Galliéni
METRO : Pont de Levallois, prendre bus 135, descendre Galliéni.
TRAIN : ST-LAZARE, descendre Asnières — Salle des fêtes à 5 min. de la gare

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 28ը Ալֆորվիլի մէջ Յունիս 11ին, Շաբաթ երեկոյ:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ դպրոցի կողքին կազմած է երկսեռ երգչախումբ մը, ղեկավարութեամբ եկեղեցւոյս երաժշտապետ Պ. Նշան Սերգոյեանի եւ կը խնդրէ ծնողքներէ որ հաճին ղրկել իրենց զաւակները, եկեղեցանուէր այս ձեռնարկին զարկ տալու փափաքով:

Փորձերը տեղի կ'ունենան արարողութիւն տեղի չունեցած Կիրակի առաւօտները ժամը 9·30էն 11·15, ուր կը տրուին եւրոպական ձայնագրութեան եւ խմբական ձայնամարզութեան դասեր:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 28ը Վիէնի մէջ Յունիս 5ին, Սերքըլ Կաթոլիկի սրահին մէջ:

×

Գեղարուեստական երեկոյթ, կազմակերպուած Ալֆորվիլի Նոր Սերունդին կողմէ, Մայիս 14ին Մէզոն Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահը:

×

Կապոյտ Խաչի օրը Մարսէյլի մէջ, Մայիս 22ին, Քլըպի սրահը, Րիւ Կալեան:

×

ՄԱՅԻՍ 28Ը բացառիկ չուքով կը տօնուի ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ մէջ, Մայիս 29ին, Կիրակի իրիկուն Փալէ տ'Իվէրի սրահին մէջ:

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՄԲՈՂՋՈՒԹԵԱՄԲ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

ՕԳՈՍՏՈՍ 25 - 13 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ — 16 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ — 2 ՕՐ ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ

ՄԵԿՆՈՒՄ Փարիզէն Մոսկուա, 25 Օգոստ. Հինգշաբթի, առաւօտեան ժամը 8ին
ՄԵԿՆՈՒՄ Մոսկուայէն Երեւան - 27 Օգոստ. Շաբաթ, առաւօտեան ժամը 8ին
ՎԵՐԱԴԱՐՁ Երեւանէն Մոսկուա - 12 Սեպտ. Երկուշ. կէսօրէ ետք ժամը 2ին
ՎԵՐԱԴԱՐՁ Մոսկուայէն Փարիզ - 13 Սեպտ. Երեքշաբ. կէսօրէ ետք ժամը 2ին

Փարիզէն Մոսկուա - Երթուդարձ — Կարաւելով
Մոսկուայէն Երեւան - Երթուդարձ — եւ Իլիուշինով

ԳԻՆՆ Է - ԱՆՋԳԼՈՒԽ - 2.250 ՖՐԱՆՔ

Այս գումարը կ'ապահովէ ·
Ձեր երթ ու դարձի տոմսակը, Փարիզէն - Փարիզ, Օդանաւով:
Պանդոկը Մոսկուայի մէջ եւ Երեւան: Նախատեսուած պտոյտները:

Այս գումարին հարկ է աւելցնել ·
Ճանապարհածախքը ձեր բնակավայրէն Փարիզի Օրլիի օդակայանը ·
Անցագրային ծախքերը ·
Արձանագրութեան իրաւունք 10 ֆրանք ·

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.—
Սպասարկութիւնս կը ստանձնէ անցագրային եւ բոլոր ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Արձանագրութեան վերջին պայմանաժամն է Յուլիս 14 ·
Արձանագրութեան համար կը պահանջուի 500 ֆրանքի կանխավճար մը ·
Տեղեկութիւններու եւ արձանագրութեան համար դիմել անձամբ կամ նամակով Գրիգոր Վրդ. Պապեանի, Սէն - Ժան հրապարակ, Թիւ 11, ՎԱԼԱՆՍ (26):
Կը թելադրենք ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ վերջին օրերուն չսպասել արձանագրուելու համար:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 4-5 ՄԱՅԻՍ

MERCREDI JEUDI 4-5 MAI 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10602 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — No 10.602

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Մարսիլիոյ մեր Վանեցի հայրենակիցները յիշատակի երեկոյ մը կազմակերպած են Վասպուրականի հերոսամարտի 51րդ տարեդարձին եւ 1896ի Վանի Ջարդի 70ամեակին առթիւ :

Էր ժամանակ, երբ Վասպուրականի հերոսամարտի ոգեկոչումը Ֆրանսահայ գաղութի տարեկան տօնակատարութեանց շարքին աւանդական էր դարձած՝ Փարիզի ու Մարսիլիոյ մէջ, ուր Վանեցիները կարեւոր թիւ մը կը կազմեն :

Տարիներու ընթացքին Հայրենակցական Միութեանց թուլացման կամ քայքայման հետեւանքով այլեւս պատահականութեան ձգուած են մեր զանազան հերոսամարտներու տօնակատարութիւնները,— ինչպէս Շապին Գարահիսար, Եդեսիա, Տարօն, Մուսա Լեռ, ու նաեւ Վասպուրական :

Միայն Փարիզի Հաճընցիներն են, որ ամէն տարի հաւատարմօրէն կ'ոգեկոչեն իրենց ծննդավայրի 1920ի ութամսեայ հերոսամարտը, որ բացառիկ տեղ մը կը գրաւէ հայ մարտիրոսագրութեան պատմութեան մէջ :

Նկատի ունենալով ստեղծուած նոր պայմանները, թերեւս նախընտրելի պիտի ըլլար հրաժարիլ տեղական հայրենասիրութենէ եւ տարին մէկ օր յատկացնել մեր բոլոր հերոսամարտներուն, Զէյթունէն ու Սասունէն սկսեալ մինչեւ առաջին աշխարհամարտի վախճանը (1894էն 1920), Թրքահայաստանի արեւելեան նահանգներէն մինչեւ Կիլիկիա տեղի ունեցած մեր դիւցազնամարտներուն :

Ու ինչպէս որ տարիներէ ի վեր ունինք «Հերոսներու Օր»ը — որ կը զուգադիպի Խանասորի արշաւանքի տարեդարձին (Յուլիս 25), այնպէս ալ կրնանք ունենալ Հերոսամարտներու Օրը, ամէն տարի որոշեալ թուականի մը :

Վասպուրականի հերոսամարտին արձագանգները կ'իմանայինք 1915ի Յունիսին Թրքական շրջաններէ՝ չափազանցուած ձեւերով :

Ոճրագործ Իթթիհատի կառավարութիւնը յատուկ պատուիրակներ ղրկեր էր գաւառի զանազան քաղաքները, նոյնիսկ Գոնիայի պէս անվտանգ տեղ մը՝ սադրելու համար տեղւոյն կառավարական իշխանութիւնները, որ տարագրեն իրենց շրջանին մէջ ապրող Հայերը :

Անոնք իբրեւ պատրուակ կը յիշէին Վանի Հայերը, որ ապստամբութեան դրօշ պարզած էին եւ բազմահազար Թուրքեր սպաննած : Կառավարութիւնը փոխ-վրէժի կը դիմէր՝ պատժելու համար Հայերը, որ ուրիշ տեղեր ալ գլուխ չվերցնեն ...

Պատերազմէն վերջ, երբ Հայկական դատը միջազգային դիւանագիտութեան օրակարգի հարց էր, երբ օտար ականատեսներու անժխտելի վկայութիւններով անարգութեան սիւնին կը գամուէին Թուրք ջարդարարները, Եւրոպայի մէջ Թրքական քարոզչական գրասենեակները Վանի ապստամբութիւնը պատճառ ցոյց կուտային Հայոց տեղահանութեան :

1915ի բախտորոշ օրերուն, Վասպուրականի մեր հայրենակիցները՝ Շատախէն մինչեւ Այգեստան արիաբար կռուեցան՝ բարձր պահելով Հայուն պատիւը :

Վանի կառավարիչ արիւնարբու Ճէվտէթ գլխատելու համար Հայութիւնը դաւադրաբար ձերբակալելով սպաննել տուաւ անմահ յեղափոխական գործիչ Ա. Վռամեանը : Նոյն բախտին արժանացուց Վանի հերոս Իշխանը՝ Շատախի ճամբուն վրայ :

Միայն Արամ Մանուկեանն է, որ չինկաւ հրէշ Ճէվտէթի ծուղակը եւ կազմակերպեց Վանի հերոսամարտը :

Ամբողջ մէկ ամիս —Ապրիլէն Մայիս— վանեցի այրերն ու կիները, պատանիներն ու աղջիկները մէկ սիրտ մէկ հոգի հերոսական կռիւ մղեցին Թնդանօթներով եւ արդիական զէնքերով զինուած Թրքական կանոնաւոր բանակին դէմ եւ փախուստի մատնեցին զայն :

Հայ կամաւորական գունդերը քաղաք մտան, ռուսական բանակին հետ, երբ արդէն Վանեցիք տարած էին յաղթանակը :

Ինքնավարութեան կարճատեւ շրջանէ մը վերջ, ռուսական բանակի անբացատրելի նահանջը եւ Վասպուրականցիներու բռնագաղթը դէպի Կովկաս աղէտի մը հանգամանքը պիտի առնէր : Շատեր պիտի մահանային՝ ճամբու տաժանքներուն չդիմանալով :

Վերապրողները՝ գլխաւորութեամբ Արամի՝ վճռական դեր պիտի խաղային Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան ստեղծումին մէջ :

Այսօր ալ Վասպուրականի զաւակները Հայաստանի պետական ու մշակութային կեանքին մէջ առաջին դիրքերը կը գրաւեն :

Փա՛ռք Վասպուրականի հերոսամարտին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԸ՝ ԼՈՆՏՈՆ

ՏԸ ԿՈԼ ԿՐՆԱՅ ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԵՐԹԱԼ

Լոնտոնի «Թայմզ»ը Մայիս երկուքէն սկսեալ փոխեց իր աւանդական դիմագիծը եւ սկսաւ լուր հրատարակել առաջին էջին վրայ : Ցարդ, ծանօթ է որ համաշխարհային համբաւի տէր, այս դարաւոր թերթը իր իւրայատուկ առաջին էջը ունէր, որ վերապահուած էր ազնուական դասակարգի ազդերուն (ֆառնէ Մոնտէն) : Իր երկար կեանքին ընթացքին, Թայմզ երեք անգամ փոխած էր իր առաջին էջը եւ լուր հրատարակած : Առաջին անգամ հաղորդելու համար Լուդովիկոս ԺԶ.ի կախաղան հանուիլը, Բ. անգամ՝ Թրաֆալկարի յաղթանակը եւ անցեալ տարի՝ Չըրչիլի մահը :

Իր նոր շրջանը կը սկսի նոյնքան կարեւոր լուրով առաջին էջին վրայ, լուր մը զոր միայն ինք կը հաղորդէ նոյն օրը, այն է Ատլանտեան Կազմակերպութեան նոր կեդրոնատեղին է՝ Լոնտոն :

Միւս կողմէ Փարիզի մէջ, կը հաղորդուէր թէ Ու Թան Նիւ Եորք հրաւիրած է Նախագահ տը Կոլը, ՄԱԿի նիստերուն : Ուաշինկթընի մէջ ալ կը յայտարարուի թէ Ճոնսըն տրամադիր է հանդիպելու տը Կոլի եթէ այս վերջինը ՄԱԿ երթայ : Այս յայտարարութիւնը եղած է Սպիտակ Տան պաշտօնական բանբերին կողմէ :

× Ցարդ գերմանական պատասխանը ֆրանսական յուշագրին չէ տրուած մինչ կը կարծուէր թէ Փարիզի կառավարութեան պիտի յանձնուէր Շաբաթ օր : Ըստ կարգ մը լուրերու Երեքշաբթի առաւօտ պէտք է յանձնուած ըլլար Պոնի ֆրանսական դեսպանին : Ինչպէս կը յիշուէր, հաւանական է որ դաշնակցային կառավարութիւնը փափաք յայտնէր որ ֆրանսական զօրքը Գերմանիա մնայ, բայց այդ առընչութեամբ նոր համաձայնագիր մը ստորագրուի Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ :

Ֆրանսայի բանակներու նախարարը՝ Մէսմէր 48 ժամ անցուցած է Պոն եւ կարգ մը տեսակցութիւններ ունեցած է իր պաշտօնակցին եւ կառավարական այլ անդամներու հետ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ Չինաստան, հակառակ թշնամական ելոյթներու, տրամադիր է արտօնել Խորհ. Միութեան, որ իր հողամասէն անցնի խորհրդային զինամթերքը Հիւսիսային – Վիէթնամի համար : Այս որոշումը որոշ չափով անակնկալ մըն է, բայց կը կարծուի թէ Չինաստան համաձայն է Խորհրդային Միութեան այն տեսակէտին ըստ որուն, հրամայական է մասնակցիլ ազատագրական որեւէ պատերազմի, ուր համայնավար շահերը խնդրոյ առարկայ են :

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ մէջ, Թիթօ – Նասր հանդիպում մը տեղի կ'ունենայ : Երկու ղեկավարներու տասնեւօթներորդ տեսակցութիւնն է : Թիթոյին Եգիպտոսէն մեկնելէն երկու օր ետք, Գահիրէ պիտի ժամանէ Կոսիգին :

ՄԻԱՑԵԱԼ Նահանգներու Հիւսիսային Վիէթնամի դեսպանը՝ Քապոթ Լոճ հասած է առջի օր, դէպի Ուաշինկթըն իր ճամբուն վրայ : Վատիկանի մէջ, ընդունուած է Պապին կողմէ, որուն հետ խօսած է քառասուն վայրկեան — ֆրանսերէն – առանց թարգմանի :

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ մէջ, ուսանողները Խորհրդարանէն նոր ընտրութիւն կը պահանջեն :

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ, նախապատրաստական խօսակցութիւններ պիտի սկսին Անգլիոյ եւ Ռոտեսիոյ միջեւ, յետագային բանակցութիւններ տանելու համար :

ՖԻՏԷԼ ՔԱՍԹՐՕ, գլուխը անցած է հսկայ տողանցքի մը, որ կը նշէր Մայիս Մէկը : Խօսք առնելով, Քասթրօ յայտարարած է «յեղափոխութիւն մը չօրինակուիր, օրինակել յեղափոխութիւն մը կը նշանակէ օրինակել քննութեան մը համար : Մեր երկիրը յեղափոխական իր հարազատ օրէնքներն ունի » :

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ տասնեւհինգ հազար յոյն զինուորներու ներկայութիւնը լուրջ հարց մը ստեղծած է յունական իշխանութեանց համար : Այս Յոյները հոն հաւաքուած էին 1964ի ամառը, արիւնալի դէպքերու առեն կանխելու համար Թրքական յարձակում մը : Ներկայիս Դրիվաս եւ զինուորականները կ'ուզեն որ այդ ուժերը Կիպրոս պահուին մինչ քաղաքական շրջանակները կը փարանին տրուած ըլլալով որ Կիպրոս դերիշխան եւ անկախ պետութիւն մըն է եւ «օտար» զօրքի մը ներկայութիւնը կրնայ խնդրոյ առարկայ ըլլալ :

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ ութ օրուան այցելութեան համար Թել –Ավիվ հասած է, ուր ընդունուած է Արտաքին նախարար՝ Ապպա Էպանի կողմէ եւ Տավիտ Պէն Կուրիոնի, որ անձնական բարեկամն է դաշնակցային Գերմանիոյ նախկին վարչապետին : Ատընաուըրի ժամանումը կը զուգադիպի տագնապի մը հետ որ ծայր տուած է Գերմանիոյ եւ Իսրայէլի յարաբերութեանց մէջ :

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Թրքական կառավարութիւնը Մակարիոսի երկու բողոքագիր գրկած է, որովհետեւ երկու յոյն Կիպրացիներ նշանակուած են նախարարական պաշտօններու, "որոնք, ըստ Թուրքերուն, Յոյներուն պէտք է յանձնուէին :

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն թէ Եմէն միապետականներու պետը՝ Իմամ Էլ Պատր խնամակալ նշանակած է իր երիտասարդ զարմիկը՝ իշխան Հասան Էլ Հասան, բաւական ընդդիմութիւն ստեղծելով միապետական շրջանակներուն մէջ :

ՀՌՈՄԻ համալսարանի ձախ ուսանողներու դիմումին համաձայն, տեսուչը՝ Փրոֆ. Ուկօ Փափի, ծանօթ իր համակրութեան համար ծայրայեղ – աջի նկատմամբ, հրաժարած է :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ շրջանակները կը շարունակեն հետաքրքրուիլ Գերգ. Ուսխայի ճակատագրով, որ ինչպէս ծանօթ է անհետացած է, Հռոմի սպանական դեսպանատունէն : Կ'ըսուի թէ նամակ մը գրած է դեսպանին ուր կ'ըսէ թէ հայրենասէրներու մօտ է եւ ողջ – առողջ, բայց մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին :

ԱԼԺԵՐԻԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն Այթ Ահմէտ, Քապիլ ապստամբութեան նախկին պետը, փախած է բանտէն :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ամէնէն արագ կառախումբը պիտի ունենայ Գերմանիա : Այդ կառախումբը պիտի կարենայ ժամական 200 քիլոմեթր արագութիւն կտրել : Ներկայիս աշխարհի ամէնէն արագ կառախումբերը Ճափոն են :

ՄԱՌԵՇԱԼ ՓԷԹԷՆԻ աճիւնները Վէրտէօն պիտի չփոխադրուին ինչպէս կը կարծուէր, յաղթական ճակատամարտին յիսնամեակին առթիւ :

ԻՐԱՔԻ մէջ շիի արարողութեան մը ընթացքին խուճապ ստեղծուած է եւ 23 հոգի մեռած են հրմշտուքի առեն, 49 ուրիշներ ալ վիրաւորուած են :

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հանրային աշխատանքներու հետեւանքով որոնք կը կատարուին Յառաջի տպարանին փողոցը (Րիւ Պլէօ) ելեկտրականութեան ընկերութիւնը հաղորդած է որ հոսանքը պիտի դադրեցնէ Չորեքշաբթի, ամբողջ օրը : Մեր կամքէն անկախ, այս դադրեցումը անկարելի կը դարձնէ Յառաջի այդ օրուան հրատարակութիւնը (Հինգշաբթիի թիւ) : Կը խնդրենք մեր ընթերցողներէն որ ներողամիտ գտնուին : Մեր յաջորդ թիւը՝ Ուրբաթ Մայիս 6 :

Խմբագրատունը բաց է Չորեքշաբթի օր, սովորական ժամերուն :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋԻ»

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին .

1.— Մարսէյլէ՝ Պուլվար Օտտոյի հոգեւոր հովիւը՝ Գուրգէն վրդ. Թրթռեան, որ անձնական գործով մը եկած է Փարիզ :

2.— Ֆրէզնոյէն Եղիշէ քհնյ. Մխիթարեան, որ հանգստեան կոչուած ըլլալով՝ Եւրոպա եկած է իր ազգականներուն եւ հայրենակիցներուն տեսութեան, (երկար տարիներ կը քահանայագործէր Հարաւային Ֆրանսայի թեմին մէջ, ետքէն Միացեալ Նահանգներու մէջ) :

3.— Ֆրէզնոյէն՝ վաճառական, «չամիչի Թագաւոր», Ամերիկայի ազգային – կրթական հիմնարկութեանց մէջ իր գործակցութեամբ ծանօթ՝ Մարտիրոս Փիլոյեանի երիտասարդ զաւակը, որ շըրջապտոյտ մը կը կատարէ Եւրոպայի մէջ :

4.— Արժանթինէն Պ. Խաչիկ Գասպարեան, որ Եւրոպա եկած է իր ազգականներուն տեսութեան եւ շրջապտոյտ մը պիտի կատարէ Ֆրանսայի մէջ մինչեւ Սեպտեմբեր :

ՊԱՐԿԵՇՏ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ

—o—

Ո՞վ ըսած է — խնդիր չէ, ո՛վ կ'ուզէ թող ըլլայ — թէ մէկ լեզուի մը պարկեշտ քննադատութիւնը աւելի արժէք ունի քան հարիւր լեզուներու փաղաքշանքը : Ով այսպէս խօսեր է, անպատճառ մեծ մարդ մը եղած ըլլալու է, պզտիկ մարդու խօսք չէ ասիկա : Շրջեցէք այս խօսքը եւ երեւան կը հանէք պզտիկ մարդը : Պզտիկ մարդիկ են որ նողկանք կը զգան որ եւ է քննադատութեան դէմ, եւ իրար կ'անցնին, կ'աղմկեն երբ կը քննադատուին իբրեւ թէ իժէ մը խայթուած ըլլային :

Մարդկային տկարութեան խօսուն ապացոյցն է փաղաքշանքի ախորժակը : Ոմանք օղիով կը գինովնան, ոմանք ալ՝ փաղաքշանքով : Մենք կը ճանչնանք մարդիկ՝ որոնք արբիտ են փաղաղշանքի : Սա պահուս կը յիշենք դոլէճի դասընկեր մը որ թիւերուն կէսը իր ուսուցիչները շողոմելով կը շահէր եւ միւս կէսը՝ աշխատելով : Զէինք նախանձեր իրեն, բայց ամէն անգամ որ իր հռետորական լեզուին կայծերը քակուէին, դէմը կեցողը քար ըլլար՝ կը հալէր : « Պապամ — կ'ըսէինք հիացական շեշտով — տուիր ու տուիր հա. այդ մարդը թուղթդ չտեսած հարիւրը դրաւ տետրակին մէջ, անունիդ դէմ»... : Բայց ի՞նչ օգուտ, մենք արհամարհանքով կը նայէինք մեր դասընկերոջ հմայողութեան տկարամիտ այդ քանի մը զոհերուն վրայ :

Պաշտօնական շրջանակներու մէջ շողոմը շատ ժողովրդական ապրանք է, ու նաեւ շատ աժան, օխան հինգ փարա, անանկ որ թոներով ալ տաս ծախք չունի :

Մենք շատ ամբարիշտ ունակութիւն մը ունինք՝ մենք զմեզ զուարճացնելու երբ լուռ ու մունջ նստած ենք անկիւն մը, հանդէսի մը կամ ժողովի մը առթիւ, ուր յայտագրին վրայ նշանակուած անձերը կը ներկայացուին երկարաբան արարողութեամբ : Եւ կամ, երբ ժողով մը կ'աւարտի, կարգը կուգայ փառաբանութեան այն «մեծ» գործերուն համար՝ զորս կատարած են անոր պաշտօնեաները, չքնաղ « անձնուրացութեամբ, իմաստութեամբ, եւ բոլորանուէր կարողութեամբ» (անշուշտ առանց ակնարկութեան վճարուած ամսականին...) : Ո՞ւր է համեստութիւնը, ո՞ւր է արժանապատուութեան, մեծանձնութեան ոգին, այս առիթներով ցուցադրուած տրամային մէջ : Եւ ի՞նչպէս կը հանդուրժեն ենթակաները որ սնամէջ չափազանցութեանց փաքլավաճեբը իրենց որկորէն վար թխմեն ... :

Սա մեր ընկերութեան մէջ համեստութիւն գտնելու համար՝ մէկ չէ, տասը Դիոգինէսեան լապտերով փնտռես՝ չես գտներ : Մարդ մը ծոփ դեռնէն քար մը վերցնէ՝ ծափահարութիւն կ'ակնկալէ :

Ոտանաւոր մը կը գրէ եւ բանաստեղծի պսակի արժանի կը համարի իր հանճարը : Շատ մարդիկ պատմութենէն կը սոսկան, որովհետեւ իրենց հոգիին խորքին մէջ գիտեն թէ պատմութիւնը պիտի թաղէ զիրենք մոռացութեան գերեզմանին մէջ : Ուստի անձկալից են այսօրուան մէջ պէյ ըլլալու, գովաբանուելու, փառաբանուելու : Ու հրապարակը լեցուն է կեղծ ֆլաֆէօրներով (վարձկան ծափահարիչներով) : Ոմանք կը մուրան փաղաքշանքը կամ յայտնի կամ գաղտնի կերպով : Ու փաղաքշանքի սարաֆները իրարու ձեռքէ կը խլեն պատեհութիւնը շինծու ծաղիկներով հիւսելու իրենց փառաբանութեանց պսակները ի փոխարէն ակնկալուած կամ խոստացուած վարձատրութեանց ... :

Ոմանք հիւանդոտ զգայնութիւն մը ունին քննադատութեան դէմ, որքան ալ արդար եւ շինարար ըլլայ քննադատութիւնը : Անգամ մը բարեկամի մը ... ի թէ այսինչ պաշտօնեային երեսն ի վեր պիտի յայտնէի վրդովմունքս այն անխոհեմ եւ վնասակար ուղղութեան մասին՝ զոր ան ինքնագլուխ կը հետապնդէր : Բարեկամս խնդրեց որ լուռ մնամ որովհետեւ ըսաւ. — « Պարապ տեղը այդ մարդը թշնամիդ կ'ընես »... : Պատասխանեցի — « Հոգ չէ. ինծի համար մէկ հատիկ բարեկամ մը նախընտրելի է քան շողոմով շահուած հարիւր սուտ ու կեղծ բարեկամներ » :

Մենք խորապէս ցաւ կը զգանք որ հեղինակաւոր դիրքերու վրայ գտնուած մարդիկ մաքուր եւ անկեղծ քննադատութիւններու դէմ կիրք կ'եռլեն, կը զայրանան, նոյնիսկ մեծ կազմակերպութեան մը գլուխը, կամ, երկրի մը նախագահը :

Բանաւոր քննադատութիւններ պէտք է որ լուրջ նկատառութեան առնուին : Իմաստուն մարդը կ'օգտուի քննադատութենէ եւ անոնցմով կը մեծնայ, կը զարգանայ : Իսկ չարախօսութիւնը կ'արհամարհէ եւ լուռ կը մնայ : Զարախօս մէկուն պատասխան տալ՝ անոր աստիճանին իջնել կը նշանակէ : Մեծանձն մարդը կը լռէ եւ կը ներէ :

Քննադատութիւնը փշալից վարդի կը նմանի : Վարդը հոտոտէ, բայց մի արիւնիր անոր փուշերէն : Ցաւը տանելի է՝ երբ խաչով «փրկութիւն» կը գործուի մարդու մը մէջ, — փրկութիւն՝ իր լայն իմաստովը որ ուղիղ մտածում է, ուղիղ դատում, գործ եւ վարմունք, եւն. :

Արդեօք կարելիութիւն կա՞յ փրկելու մեր առաջնորդող մարդիկը ազգային գործունէութեանց մարզերուն մէջ՝ կեղծաւոր խօսքերու բռնակալութենէն : Կարելի է՞ ակնկալել որ անոնք սորվին գանազանել անկեղծ եւ ճշմարիտ բարեկամը որ կը քննադատէ, այն ստախօսներէն, որոնք՝ « բարեկամի» դիմակին տակ՝ միայն փող ու թմբուկ են փառաբանական սնոտի խօսքերու :

Մէկ վայրկեան իսկ պիտի չզբաղէինք կեղծաւորներով, թող անոնք՝ իրենց դիմակներուն տակ՝ իրենց պարբ բանեն, բայց մեր մտահոգութիւնը փրկել է մեր գործի վրայ գտնուող մարդիկը՝ գիտակից կամ անգիտակից զոհերը ըլլալէ կեղծիքի եւ շողոմի համաճարակին :

Ա. Ա. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

ՍՐԲՈՒՀԻ ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

Ծանր է ընդունիլ եւ հաշտուիլ մահուան հետ : Ծանր է մանաւանդ գրել մէկու մը մասին, որ արժէք էր ու սիրելի ոչ միայն իր ընտանիքին ու բարեկամներուն, այլեւ կազմակերպութեան մը եւ ժողովուրդի մը համար : Սրբուհի Համաստեղ այն բացառիկ արժէքներէն էր, որուն թողած բացը միշտ բաց պիտի մնայ : Ան ոչ միայն տիպար կին մը եւ տիպար մայր մը, այլեւ բազմակողմանի շնորհներով օժտուած Հայուհի մըն էր :

Իբրեւ կին, եղաւ անսահման սէր ու նուիրում, ներշնչող ու գործակից իր գրագէտ ամուսնոյն, սիրելի Համաստեղին : Իբրեւ մայր, եղաւ նոյնպէս անսահման սէր ու անձնուիրութիւն իր զաւակներուն համար, մեծցնելով ու դաստիարակելով երկու աղջիկներ, որոնք պատիւ կը բերեն ծնողաց եւ Հայութեան :

Խառնուածքով արուեստագէտ էր Սրբուհին եւ գեղապաշտ : Շնորհ մը, որ քիչերուն է տրուած : Բացառիկ սէր ու պաշտամունք ունէր ան արուեստի, գրականութեան եւ մշակոյթի հանդէպ ընդհանրապէս : Ունէր նաեւ խոր հետաքրքրութիւն հանրային եւ ազգային գործերու հանդէպ :

Ազգային գործերու մէջ իր մասնակցութիւնը բերաւ Հայ Օգնութեան Միութեան միջոցաւ : Մայրերու այս մեծ կազմակերպութեան մէջ տեսնելով իր խառնուածքին համապատասխան ասպարէզ — իր ժողովուրդին ծառայելու լաւագոյն միջոցը : Եւ մեծ նուիրումով աշխատեցաւ աւելի քան 25 տարի, միշտ ձգտելով որ կազմակերպութեան հայապահպանման բոլոր ձեռնարկները կատարուին մշակոյթի ճամբով : Իր գերագոյն հաճոյքը գործ մը արուեստով ներկայացնելն էր եւ անհուն գոհունակութիւն ու աշխատանք գործ կը դնէր յաջողցնելու համար իր յղացած մէկ ծրագիրը : Յոգնիլ չգիտցաւ ան : Բացառիկ կորով ու քաջութիւն ունէր : Այն անողոք հիւանդութիւնը, որ բոյն դրած էր մարմնոյն մէջ տարիներէ ի վեր, սովորական մէկը պիտի մատնէր յուսալքութեան ու դառնութեան : Սրբուհին գիտակցօրէն տարաւ իր ցաւը, միշտ ժպիտը դէմքին : Ոչ տան մէջ, ոչ տունէն դուրս չլքեց իր պարտականութիւնները : Ցաւի կծկումներուն տակ իսկ մնաց տէրը իր մտածումներուն եւ աշխատանքներուն : Հերոսական եղաւ անոր պայքարը իր ցաւին դէմ :

Սրբուհին ծնած էր Ամասիա, 1903 թուականին : Զաւակն էր Պէկեան գերդաստանին : Հայրը՝ Յովհաննէս, մայրը՝ Իմէ Պէկեան : Ամասիոյ վարժարանի նախակրթարանը աւարտելէ ետք, կը ղրկուի Փարիզ՝ Ֆրանսերէն լեզուն զարգացնելու համար : Յետոյ կը վերադառնայ Ամասիա, շարունակելու համար հայերէնի ուսումը : Վրայ կը հասնի տեղահանութիւնը, որուն զոհ կ'ըլլայ հայրը : Շնորհիւ իր մօր՝ Տիկին Իմէ Պէկեանի բացառիկ ջանքերուն, դեռ չմտած տեղահանութեան դառնութիւններուն մէջ, կը յաջողին երեք քոյրեր եւ եղբայր մը իրենց մօր հետ հասնիլ Պոլիս : Սրբուհին կը մտնէ Պոլսոյ Եսայեան աղջկանց վարժարանը, ուր ուսուցիչներն էին մեծանուն Խոճասարեանը, Օշականը եւ Եղիշէ Դուրեան սրբազանը : Աւարտելէ ետք Եսայեանը, Սրբուհին կուգայ Ամերիկա : Ապա կուգան նաեւ մայրը, երկու քոյրերը եւ եղբայրը :

Շնորհիւ իր առած հիմնական դաստիարակութեան եւ Ֆրանսերէնի հմտութեան, Նիւ Եորքի մէջ կը կոչուի ֆրանսերէնի ուսուցչութեան պաշտօնի : Կարճ ատեն մըն ալ կը դասաւանդէ « հին ազգաց պատմութիւն» : Ֆրանսերէնի ուսուցչի պաշտօնին բերումով յաճախ կ'երթայ Փարիզ, աւելի զարգացնելու համար Ֆրանսերէնը, հետեւելով Սորպոնի դասընթացքներուն : Նիւ Եորքի մէջ ալ իր ուսուցչական աշխատանքներուն մէջ ժամանակ գտած է հետեւելու Քոլոմպիա համալսարանի դասընթացքներուն : Անխոնջ ընթերցող մըն էր եւ լաւապէս ծանօթ է ֆրանսական, անգլիական, ամերիկեան եւ հայկական դասական գրականութեան :

Մասնաւոր հետաքրքրութիւն ունէր արուեստի, նկարչութեան եւ պատմական հին տարազներու հանդէպ : Հ. Օ. Միութեան գեղարուեստական ձեռնարկներուն առթիւ իր պատրաստած գեղեցիկ տարազները՝ Հայ թագուհիներու եւ իշխանուհիներու ոչ միայն բեմադրուեցան Ամերիկայի զանազան քաղաքներուն մէջ, այլեւ ցուցադրուեցան հեռատեսիլի վրայ պատմական բացատրութիւններով, օտար հասարակութեան համար :

Սրբուհին մնայուն աշխատակիցն էր Հ. Օ. Միութեան « Հայ Սիրտ» պարբերաթերթին : « Հայրենիք» օրաթերթին թերթօնի բաժնին համար թարգմանած է նաեւ «Ազատութեան փողոցը» վէպը :

Արժանիքներով օժտուած կին մը, որ աւա՜ղ, ոչ եւս է : Անոր յիշատակը անսպառ ներշնչում մը պիտի դառնայ իր ամուսնոյն, զաւակներուն եւ բոլոր զինք ճանչցողներուն համար :

Ս. Գ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

ԽՕՎՐԸ Տ'ՕՐԻԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴԵՐԸ

— * —

Mêmes par les plus grands froids et par la neige, des milliers de malheureux, à peine vêtus, sont obligés de travailler toute la journée, sans pouvoir prendre aucune nourriture !

Encore si ces malheureux étaient traités humainement par les surveillants turcs qui leur servent de geôliers ! s'ils avaient au moins un abri couvert pour se reposer la nuit ! s'ils trouvaient des soins quand ils tombent malades !

Mais non ! le but de ces barbares est de les faire périr les uns après les autres. On veut maintenant, par d'autre moyens que par les grands massacres, faire disparaître toute la population mâle de l'Arménie !

Nos oppresseurs ne s'en cachent pas, d'ailleurs : « Vous croyez, disent-ils, que c'est pour faire des routes que vous êtes ici ? Point du tout ! C'est pour vous faire périr, pour exterminer toute votre race.

« Ces prestations devraient se faire en été ; mais alors vous pourriez surmonter la fatigue et échapper aux maladies qu'engendrent les frimas ; en vous tenant ainsi sous la neige et sous la pluie, nous sommes sûrs de moissonner vos vies !.. »

Inutile d'ajouter que pas un seul Turc n'est condamné à ce dur travail des routes, et qu'on ne lui impose jamais ni taxe ni corvée par la force. Ces traitements ne sont réservés qu'aux seuls chrétiens, tandis qu'aux musulmans on accorde toutes les places, tous les postes et tous les emplois rémunérateurs.

Il est facile de se rendre compte que, dans de telles conditions, il ne se trouve pas, dans toutes ces provinces éloignées, un seul Arménien qui vive tranquillement à son foyer : les uns subissent les tortures de la prison, les autres sont en proie à la maladie qui les dévore sur leurs grabats humides ; d'autres encore se tordent dans les supplices que leur infligent les collecteurs d'impôts, et le reste gémit douloureusement sous l'oppression d'un gouvernement inhumain et dans les tourments de toutes sortes que leurs font subir les musulmans barbares.

En vérité, le sort de la malheureuse population arménienne est devenu intolérable !

XVII. EXECUTION DES REFORMES. — Ce mot est douloureux pour nous, depuis que le gouvernement turc a faussement promulgué les réformes demandées par l'Europe. Elles se bornent à l'acroissement du nombre d'employés et de fonctionnaires, dont nous souffrons davantage que par le passé.

Peut-il être jamais question de réformes, si elles doivent se faire par les Turcs seuls, sans le contrôle direct de l'Europe ? Peut-on pousser la naïveté jusqu'à croire que l'Islam, qui vient de se baigner dans le sang arménien, pourra jamais permettre aux chrétiens de se relever et de jouir encore du grand soleil de la vie ?

« Il n'y a pas de réformes pour les esclaves, nous disent les Turcs. Au lieu des réformes que vous attendiez, votre état ancien sera encore aggravé. Vous pouvez chercher, avec un flambeau allumé, votre sort d'autrefois : vous ne le retrouverez plus !

« Si vous continuez à crier et à vous plaindre, ou si l'Europe veut intervenir pour vous protéger, sachez-le bien : en moins de deux heures, nous vous exterminerons tous jusqu'au dernier ! »

Voilà, aux yeux de tout musulman, la vraie signification des réformes promulguées. Ne pas le comprendre, c'est vouloir nous livrer, pieds et poings liés, à la rage de nos bourreaux.

Quelques faits feront mieux voir ce que sont les réformes pratiquées par la Turquie.

On a d'abord partagé chaque province, d'après le chiffre de sa population, en divers districts dont les chefs (mudirs) devaient être désignés par la majorité des habitants.

La province de Mouch avait donc été divisée tout d'abord en douze districts; mais comme, en beaucoup d'endroits, la population chrétienne y est trois fois plus nombreuse que la population musulmane, on s'est aperçu qu'on serait dans l'obligation de pourvoir au moins deux de ces districts de mudirs arméniens.

On s'est donc empressé de modifier de fond en comble cette première organisation, dans toutes les provinces où les Arméniens sont en majorité sur certains points, et les douze districts de Mouch ont été ramenés à trois.

(9 — *à suivre*)

—o—

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼ 11/24Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, (Յառաջ).— Կիրակի, Ապրիլ 25ին, կէսօրէ ետք ստուար բազմութիւն մը լեցուած էր քաղաքիս 6րդ Թաղապե-տարանի սրահը իրենց յարգանքի տուր-քը մատուցանելու համար մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն որոնք Թուրք եաթաղանին տակ մահացան 1915 Ապրի-լէն սկսեալ:

Բեմին վրայ մահարձան, ծաղկեպսակ, լոյն պաստառի մը վրայ վերատառութիւն մը: «Մէկուկէս միլիոն Հայեր ջարդուած Թուրքերու կողմէ»:

Օրուան նախագահ հոգեւոր հովիւը, Տէր Դաւիթ Հայր, վարդապետ Սահակ-եան, կարճ, բայց ազդեցիկ ճառով մը բացումը կատարեց այս ոգեկոչման: «Մեր կարելի բոլոր միջոցներով, մեր ձայներու բովանդակ ուժովը պիտի պո-ռանք, աղաղակենք ոճիրի արդարու-թիւն ըլլայ հայ ժողովուրդին եւ հայ դատին: Մեր նահատակներու արեան գինը անպայման պէտք է վճարուի: Հոն, անոր հասնելու համար կատարեալ հա-մերաշխութիւն եւ միակամ տեսակէտ»:

Խումբ մը արուեստագէտներ նուագե-ցին Շոփէնի մահերգը: Բազմութիւնը ոտքի, լուռ ու երկիւղած հետեւեցաւ այս մելամաղձոտ նուագին:

Արտասանութիւններ ըրին օրիորդներ Ալիս Ալթունեան, եւ Հայկանուշ Կէնճ-եան, Օր. Քէօմիւրճեան քանի մը օրուան պատշաճ երգեր երգեց: Նոյնպէս Կոմի-տաս երգչախումբը քանի մը երգեր եր-գեց, «Մայր Արաքսի», «Տէր կեցո դու զհայս», «Ծաղկիր Ազատ» եւն.:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Ժաֆի եւ ուսմանց կեդրոնի միացեալ ուղերձը որ շատ լաւ պատրաստուած ուղերձ մըն էր, կարդաց Պ. Գեղամ Կանանեան:

Լաւ երեւոյթ մըն էր, եւ կ'արժէ ար-ձանագրել որ, այս տարի այս երեք եր-ստասարդ կազմակերպութիւնները հասկա-ցողութեան եւ համերաշխութեան գետի-նը գտած էին, ու ատոր համար ալ իրենց խօսքը գոհունակութիւն պատճառեց բո-լորին:

Երեք բանախօսներ նշանակուած էին օրուան իմաստը մեզի ներկայացնելու համար: Առաջին խօսողը եղաւ Փրոֆ. Խայիկեան որ յիշատակելով Ապրիլեան Եղեռնի թուականը ըսաւ, որ այս թը-ւականը եթէ մինչեւ երէկ սուգի, լացի թուականն էր, այսօր յաղթանակի թը-ւական պէտք է համարել:

«Ճիշդ ըսաւ յարգելի բանախօսը, — կոտորուեցանք, ջարդուեցանք, ան-հաշիւ նիւթական կորուստներ ունեցանք, բայց, այսօր, յիսուն տարի ետք այս երկրագունդին վրայ, թէ' Թուրքիոյ, թէ' նիւթապէս, եւ թէ արուեստի եւ մշակոյ-թի մարզերուն մէջ պարապը գոցած ենք:

«Եթէ վայրագ Թուրքը մեզմէ խլեց Վա-րուժան մը, Սիամանթօ մը, այսօր մենք ունինք Յովհ. Շիրազ մը, Ս. Կապուտիկ-եան մը: Այսօր աշխարհի չորս ծագերուն ունինք ուժեր, արժէքներ որ ազգային ըլլալէ զատ, միջազգային տարողու-թեամբ արժէքներ են: Ու հաւատք, յոյս, տեւական աշխատանք թելադրեց ներկա-ներուն օր մը անպայման հասնելու հա-մար մեր լման երազին:

Գրաւոր ճառ մը կարդաց Պ. Ժագ Նա-զարեան, նկարագրելէ ետք ապրիլեան խաղաղ, գեղեցիկ երեկոյ մը Պոլիս, Վոսփորի ափին, ու անդորր քունը մեր մտաւորականներուն, մութին մէջ պատ-րաստուած ահռելի դաւը ու յաջորդ օրուան իրարանցումն ու ձերբակալութիւնները:

Յիշեց Վարուժանի, Սիամանթօյի, Կո-միտասի, Զօհրապի, Վարդգէսի եւ բազ-մաթիւ ուրիշ մտաւորականներու ձերբա-կալման պարագաները ու անոնց աքսորի ճամբաներու վրայ տաժանելի մահը:

Կարդաց նաեւ Սիամանթօյի «Ափ մը մոխիր»ին վերջին տունը ու սրտառուչ կերպով աղաղակեց «Սիամանթօ, հայրե-նի ափ մը մոխիր կը ցանկայիր թարմ հողակոյտիդ վրայ, աւաղ, հողակոյտ մը գերեզման մը անգամ չունեցար:

Յետոյ պատմական եւ վաւերական փաստաթուղթերով թուեց այն բոլորը որ տեղի ունեցած էր Հայաստան աշխարհի մէկ ծայրէն միւսը, մէկը միւսին ահա-ւոր, մէկը միւսէն եղերական:

Վերջին խօսողն էր Ազգ. Միութեան քարտուղար Պ. Վարդան Եղիշէեանը որ նոյնպէս անդրադարձաւ մեծ եղեռնի դէպքերուն ու համերաշխ գործակցու-թեան թելադրանքներ ըրաւ ներկայ բազ-մութեան:

Տօնակատարութիւնը լաւ կազմակեր-պուած էր: Գեղարուեստական բաժինը չափաւոր, ճառերը կարճ ու պատշաճ, Միակ գիտողութիւնը որ պէտք է արձա-նագրել ու միշտ կրկնել, այն կարգ մը անուղղայ մարդոց մասին է որ, որ ձեռ-նարկին, որ հանդէսին ալ ներկայ գըտ-նուին, կը հաւաքուին սրահէն դուրս գա-ւիթին մէջ, կը ծխեն ու անդադար բար-ձր ձայնով կը շաղակրատէն խանգարե-լով տօնակատարութիւնը:

Տօնակատարութենէն ետք ծաղկեպսակ մը դրուեցաւ պատերազմի զոհերուն յու-շարձանին վրայ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՄՐՏԱԳԻՆ ԿՈՉ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

Ապրիլեան Եղեռնի Յիսնամեակը ահա հասաւ իր աւարտին: Մահուան սուգի սեւ ծանրութիւնը վերացաւ մեր սիրտե-րէն: Յիսնամեակի առիթով համահայ-կական վերազարթօնքի շարժումն էր որ անգամ մը եւս արթնցաւ մեր պատմու-թեան մէջ իր հրաշագործ ներգործու-թեամբ:

Հայ ժողովուրդի միտքը այժմ դար-ձած է դէպի վերածննդեան գաղափարը, որովհետեւ Եղեռնի հետեւող յիսուն տա-րիներու հայ կեանքը խորտակման կեանք չեղաւ, այլ եղաւ վերածնութեան, վե-րականգնումի եւ վերստեղծման կեանք մը:

Ահա այս դարձակէտ-պահը մեր պատմութեան մէջ մնայունացնելու եւ պատուարժան ձեւով արժեւորելու բարձրո-րէն գովելի եւ օրինակելի նախանձա-խնդրութեամբ, խումբ մը հայ երիտա-սարդներ, վերածննդեան սերունդի ներ-կայացուցիչներ, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեանս հովանիին ներքեւ, ձեռնարկած են կանգնելու կոթողային արձան մը Կաթողիկոսարանիս Պիքֆայա-յի հողին վրայ, Մատուռին եւ Դպրեվան-քի շէնքի կողքին, ժայռի մը վերասլաց գագաթին, որպէս խորհրդանիշը հայ ժո-ղովուրդի վերածնութեան: Միանգա-մայն խորհրդանիշ-կոթող մը պիտի ըլ-լայ ան արտայայտելու համար հայ ժո-ղովուրդի երախտագիտութիւնը հանդէպ Լիբանանեան հայրենիքին, որ իր ազնը-ւական ասպնջականութեամբը մեզի ընծա-յեց մեր բոլոր վէրքերը սրբելու կարելի-ութիւնները, նոր կեանքի մը ստեղծա-գործութիւններով բերելու համար մեր բաժինը օրհնեալ Լիբանանի ծաղկումին եւ բարգաւաճումին:

Սիրելի' զաւակունք Հայ ժողովուրդի,

Մեր հայրերը իրենց տուրքը տուին Հայ անմահութեան՝ արեան ճամբով, նահատակութեան գինով: Մենք պէտք է մեր տուրքը տանք կեանքի եւ ստեղծա-գործութեան ճամբով: Մահուան մութը իջաւ մեր Հայրերու աչքերուն մէջ: Բայց կեանքի լոյսը մնաց անմար Լուսա-ւորչի կանթեղին պէս:

Կեանքի լոյսին ծնունդն ենք մենք. հաւատքի զաւակներ: Մեր պարտքն է լոյսն ու հաւատքը գործի վերածել: Վե-րածնութեան տեսիլքը պէտք է փայլի մեր աչքերուն մէջ: Յաղթանակի կամքը պէտք է պիրկ մնայ մեր հոգիներուն մէջ: Յուշարձան-կոթողը, որպէս երկնա-ձիգ արձան Պիքֆայայի բարձունքին վը-րայ, հսկայական իր կառոյցով եւ պրոն-զէ ամրութեամբ, միշտ պիտի արծարծ-պահէ վերածնութեան եւ յաղթանակի տեսիլքը մեր հոգիներուն մէջ:

Ամէն հայ մարդ թող իրմէ բան մը դնէ անոր մէջ, Աւետարանի օրինակով լումայ մը, որ ըլլայ «գոյիւ չափ զկեանս իւր»: Թող տայ իր սրտին չափովը: Թող բերէ իր նիւթական մասնակցութիւնը իր կա-րողութեան սահմաններուն մէջ: Ոչ ոք ինքն իրեն թող ներէ անմասն մնալ մեր մահէն ետք մեր յարութեան երգը չքեղօ-րէն երգող «ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՅՈՒՇԱՐ-ՁԱՆ»էն:

ԽՈՐԷՆ Ա.
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ
(Կնիք)

24 Ապիրլ 1966, Անթիլիաս–Լիբանան

— ՄՐՑՈՒՄ —

ԼԱԽԱԳՈՅՆ ՅՕԴՈՒԱԾԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՎՐԱՅ

Թուլուզի Լիբանանցի Ուսանողներու Միութիւնը մրցում մը կազմակերպած է, երկու նիւթի շուրջ.—

ԱՌԱՋԻՆ ՆԻՒԹ, Լիբանանցի երեւելի մը կ'ուղէ Լիբանան հաւաքել մէկ ամիս, բոլոր երկիրներու զաչալիի (նոր հարս ու փեսայ): Նորապսակ ամոլները պիտի այ-ցելեն լիբանանեան գիւղերն ու գիւղա-քաղաքները: «Զաչալիի Հարսնիք» (Նոստր Զաչալի) խորագրին տակ, նկարա-գրեցէք այն դիմագիծը զոր Լիբանան պէտք է ունենայ այդ ամսուան ընթաց-քին:

Բ. ՆԻՒԹ, ամէնէն հին ժամանակնե-րէն, Լիբանան բառը կապուած է քաղա-քակրթութեան պատմութեան եւ կը թե-լադրէ հրաշալիքի որոշ պատկեր մը, ծանօթ ըլլալով իր տեսարժան վայրերու գեղեցկութեան: Կրնա՞ք ըսել այն ամէն ինչը զոր Լիբանանը կ'ոգեկոչէ ձեր մէջ, զանազան մարդերու մէջ, ուր հաղարամ-եակներէ ի վեր, իր անունը ճառագայ-թած է:

Պէտք է ընտրել այս երկու նիւթերէն մէկը եւ զայն ներկայացնել հրատարակե-լի յօդուածով մը որ 2500 բառը չանցնի: Յօդուածները պէտք է հասնին մինչեւ Մայիս 31, կէս գիշեր: Պէտք է գրկել մե-քենագրուած հինգ օրինակ, չստորագրը-ուած, անունն ու հասցէն զատ թուղթի վրայ դնելով եւ գրկելով հետեւեալ հաս-ցէին.—

Association des Etudiants
Libanais de Toulouse
2, Rue Camichel — 31 TOULOUSE

Դատական մարմին մը կազմուած ֆը-րանսերէն արտայայտուող լիբանանցի գրագէտներէ եւ լրագրողներէ իր կար-ծիքը պիտի յայտնէ եւ շահողները ընտ-րէ: Արդիւնքները մամուլով պիտի յայտ-նուին Յունիս 30ին: Ա. մրցանակ՝ օդա-նաւով երթուդարձ Փարիզ – Պէյրութ: Բ. մրցանակ Փարիզ – Պէյրութ միայն երթ, եւն.: Անակնկալ մը ամէն մասնակ-ցողի:

Մանրամասնութեանց համար դիմել Թուլուզի վերոյիշեալ հասցէին կամ Փա-րիզի մէջ՝

Terres et Lumière d'Orient
46, Bd. St. Michel, PARIS (6e)
9, Rue Chabrol, PARIS (10e)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Թշնամիդ առիւծ ալ ըլլայ, եթէ անմեղ ես, մի' վախնար:

×

Լեռը գովէ՝ դաշտը կեցիր, ծովը գովէ՝ ցամաքը կեցիր:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (107)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Ոսկի մը տուէք ինծի:

— Առ, երկու երեք ոսկի:

— Մէկ հատը կը բաւէ ..., եթէ երկ-մարդ ըլլալու ըլլար, երկուք կուտայի:

Այս ըսելով, Բղէզ ոսկին մէկ ձեռքին եւ տարձանակը միւս ձեռքին մէջ բռնած պատուհին քով դարձաւ եւ երկու ձեռքե-րն ալ անոր ցոյց տալով ըսաւ.

— Հասկցա՞ր, երթալոց ջատուկ, կամ ս եւ կամ միւսը:

Եթէ բերանդ կղպելու ըլլաս՝ ոսկին կ'առնես, եթէ ճպուռի պէս ճռճռալ սկը-սիս, տակա կ'ուտես:

Տեղացի պառաւը աչքը ոսկիին կողմը դարձնելով հասկցուց թէ կը նախընտրէր ոսկին գրպանել քան թէ կապարը ճաշա-կել ...:

— Ես ալ փորպետիս պէս կամաց կա-մաց սանց լեզուէն հասկնալ սկսայ, մրմնջեց Բղէզ յաղթական եղանակով մը: Այս մարդիկը միմիակ դրամով եւ կամ ուժով կը զսպուին:

Բայց այս խօսքը բերանը մնաց: Դուր-սէն ձայն մը լսուեցաւ: Բղէզ ցցուեցաւ եւ ականջները սրեց: Երկու կիները սար-սափահար իրարու նայեցան:

Բղէզ կայծակի արագութեամբ պատա-ւը բազմոցին վրայէն վերցնելով տարաւ սենեակին մութ մէկ անկիւնը դետեղեց եւ գետնի գորգն ալ քաշելով վրան ծած-կեց: Ապա անլսելի ձայնով մը փսփսաց.

— Կանթեղը մարեցէք:

Մանուէլա կանթեղը մարեց: Մատլէն անկողին նետուեցաւ, իսկ Բղէզ մահճա-կալին տակը մտաւ:

Դուռը զարնուեցաւ, Մանուէլա դուռը բանալու համար քայլ մը առաւ, բայց դուռը ինքնիրենը բացուելով Հարթֆիլտ ներս մտաւ:

— Աս ի՞նչ է. կանթեղը ինչո՞ւ մարեր էք, քիչ մը առաջ վարէն տեսայ որ հոս լոյս կար, գոչեց Հարթֆիլտ:

— Տիկին Շապան անկողին մտաւ եւ ես ալ կանթեղը մարելով դուրս ելլելու վը-րայ էի, պատասխանեց Մանուէլա ցամաք եղանակով մը:

— Աղէկ, բայց ես ալ իմ պաշտօնս պիտի կատարեմ: Անգամ մը աչքէ պիտի անցընեմ, նայինք ամէն բան կարգի՞ն է:

— Այո, կարգին էր, ես աչքէ անցու-ցի, պատասխանեց Մանուէլա դող ելլե-լով: Վաղն ալ դուն աչքէ անցուր ... գիտես արդէն որ Ծուան տիկին կոմսու-հիին անհանգստութիւն պատճառելը ար-գիլած է ...:

— Գիտեմ, բայց պարտքս կատարելու եմ, հոս պատասխանատուն ես եմ, շա-րունակեց գերմանացին:

Եւ իր մարդոցը դառնալով հրամայեց.

— Հէյ, լոյս մը բերէք հոնկէ:

Թուարէկ մը կանթեղ մը բերաւ:

Հարթֆիլտ առաջ անցած առենը ոտքը բանի մը զարնուելով քիչ մնաց վար պի-տի իյնար: Բղէզ պահ մը առաջ հապ-ճեպով գետնի գորգը պառաւին վրայ նե-տած առենը գործը ծալք մը գոյացու-ցած էր գետնին վրայ եւ Հարթֆիլտի ոտ-քը այդ ծալքին կառչելով արգելք եղած էր առաջ անցնելուն:

Գերմանացին մեքենայաբար գետնի գորգին դարձաւ եւ յետոյ դէպի սենեա-կին անկիւնը դարձնելով նայուածքը, ծրարուած բան մը նշմարեց հոն:

Ցօնքերը պռստեց. կասկածոտ նայ-ուածքով մը չորս կողմը աչքէ անցուց: Մանուէլա դէպի դեղին կորեցաւ: Մատ-լէն անկողինին մէջէն գլուխը ցցեց եւ ահաբեկած գործերու վախճանին սպա-սեց:

Գերմանացին երկու կիներուն խռովու-թիւնը նշմարելով, սենեակին անկիւնը ուղղուեցաւ եւ գորգը վեր վերցուց: Զարմացական աղաղակ մը արձակեց:

Նախ կապուած պառաւ կնոջ նայեցաւ, յետոյ՝ տիկին Շապանի եւ յետոյ՝ Մա-նուէլայի: Աչքերը բարկութեան բոցով մը փայլիլ սկսան:

— Հը, ասոր համա՞ր էր որ իմ ներս մտնելս արգիլել ջանացիք, գոչեց ան ուղղակի սպանացի կնոջ աչքերուն մէջ նայելով: Ըսել է դուն մեզի դէմ կը դա-ւաճաններ եղեր, հա՞:

Մանուէլա կամաց մը ձեռքը սեղանին մօտեցնելով հացին դանակը բռնեց:

— Ախ, անիծեալ դաւաճան, գոչեց Հարթֆիլտ: Հիմա ես քու դասդ կուտամ:

Եւ գօտիէն դաշոյնը քաշելով մանկա-մարդ կնոջ վրայ խոյացաւ եւ դաշոյնը կոնակը խոթեց:

Մատլէն աղաղակ մը արձակեց: Ատըր-ճանակ մը պարպուեցաւ եւ Բղէզ մահ-ճակալին տակէն դուրս նետուեցաւ:

Բայց կանթեղը բերող Թուարէկը ա-նոր վրայ նետուելով, գլխուն կոխեց: Բղէզի գլուխը դեռ հազիւ դուրս ելած էր մահճակալին տակէն եւ ահա երկու մար-դիկը անոր վրայ կը խոյանային եւ զայն անշարժութեան կը մատնէին:

Ակնթարթի մը մէջ զայն կապեցին: Տիկին Շապան անկիւն մը քաշուած կը պոռչտար. քանի մը հոգի ալ անոր վը-րայ խոյանալով զայն եւս կապեցին:

Այս միջոցին ուրիշ մարդ մը ներս մը-տաւ եւ այս սրտաճմլիկ տեսարանը տես-նելով սարսռաց, բայց ինքզինքը զըս-պեց:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Մուրատ Մուրատեան, Այրի Տիկին Սիրանուշ Զապունեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, քրոջ եւ ազգականին՝

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻՆ

Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Վ. Գազանճեանէ յիսուն ֆրանք իր ննջեցեալներու յիշատակին։ Տէր եւ Տիկին Աբգարեանէ յիսուն ֆրանք ողբացեալ Տիկին Սարաճեանի մահուան Բ. տարելիցի առթիւ։

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ կը պատարագէ Պարգեւ քհնյ. Մէրճանեան։ Ցաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն կը կատարուի

ՍԻՍԱԿ ՏՕՂՐԱՄԱՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ

Կազմակերպութեամբ Մարի Նուպար Ուսանողական Տան վարչութեան։

Հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Եւրոպայի յանձնաժողովին։

Մայիս 3էն 13, Ուսանողական միջազգային տան մէջ։

ՄԱՅԻՍ 3, ցուցահանդէս Հայկ. Մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան։ Բաց է ամէն օր ժամը 18էն 21։

ՄԱՅԻՍ 6, Հայկ ճարտարապետութիւնը, դասախօսութիւն Պ. Եդուարդ Իւթիւճեանի կողմէ։ Սալ տէ Ֆէթ ժամը 21ին։

ՄԱՅԻՍ 10, Հայկ. Փոլքլորիք երեկոյթ, Սօսի պարախումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Հ. Քիւթնէրեանի, ժամը 21ին, Կռան Թէաթր, մուտք 6 ֆրանք, ուսանող՝ 3։

ՄԱՅԻՍ 11 Հայկ. մանրանկարչութիւնը, դասախօսութիւն լուսարձակումով, Օր. Սիրարփի Տէր-Ներսէսեանի կողմէ Հարվարտ համալսարանի դասախօս։ Սալ տէ Ֆէթ, ժամը 21ին։

×

Միջազգային տուն, 21 Պուլվ. Ժուրտան, մեթրօ Սիթէ Իւնիվէրսիթէռ։

ՃԱՇ

Կազմակերպութեամբ Տարօն-Տուրուբերանի Փարիզի Հայր. Միութեան կողմէ։

Ի պատիւ ՏԷՐ ԵՂԻՇԷ ԱԻՍԱԳ ՔՀՆՅ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ։

(Հիւսիսային Ամերիկայէն նոր ժամանած)։

Կիրակի, 15 Մայիս, ժամը 16էն սկսեալ Մշակոյթի Տան մէջ։

17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ

Այս առթիւ կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ փափաքողները։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԷՆ

ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ.— Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, Ֆրանս-Քիւլթիւռ կայանէն։ Նիւթ՝ Հարաւային Ամերիկայի հայ գաղութը, կը մասնակցին Արժանթինի եւ Ուրուկուէյի ղեսպանները եւ Պ. Հրանտ-Սամուէլ։

ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌ.— Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, Ա. կայանէն։ Լիոնի հայ գաղութին հոգեւոր կեանքը։

ՃՈՒԹԱԿԻ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

Բարձր հովանաւորութեամբ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

ՍԵՐԺ ՔԱՋԵԱՆ

Դաշնակով կ՚ընկերակցի

ՄԻՇԸԼԻՆ ԼԱԿԱՇ

Հինգշաբթի, Մայիս 5, ժամը 21ին։

SALLE BERLIOZ

14, Rue de Madrid — Paris (8e)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակը պիտի ոգեկոչուի այս տարի եւս հանդիսաւոր կերպով Մայիսի 8ին Կիրակի օր։ Յիշատակի այս օրը կազմակերպուած է միասնական ոգիով տեղւոյս կրօնական եւ ազգային բոլոր կազմակերպութիւններուն կողմէ։

Ա) Կիրակի առաւօտեան ժամը 9.30ին հանդիսաւոր պատարագ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին։

Կը պատարագէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։

Բ) Թափօր եւ ծաղկեպսակի զետեղում յուշարձանի, ժամը 12.30ին։

Գ) Ակադեմական բաժին Սալ Վոլթէռի մէջ ժամը 17ին ներկայութեամբ տեղւոյս քաղաքապետին։

Կը նախագահէ՝ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱԼՃԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

եւ Պ. ՖՈՎ (ֆրանսերէն)

Խօսք կ՚առնէ տեղւոյս քաղաքապետը ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՍԷՍՔԻ։

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին։

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի 60-ԱՄԵԱԿ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Բ. Ը. Միութեան 60ամեակին նուիրուած շքեղ հանդէս, 15 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8.45ին Սալ տէ Ֆէթի մէջ, կազմակերպուած Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փարիզէն տաղանդաւոր երգչուհի՝

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

եւ Մարսէյլէն Արաքս պարախումբը (30 անձ)։

Նոյն օրը առաւօտեան պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Հայ առաքելական եկեղեցւոյ մէջ, Բարեգործականի ազգանուէր հիմնադիրներու, բարերարներու, գործիչներու եւ բոլոր անդամներու հոգւոյն համար։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԵԼՎԱ ԹԱՀԻՆ

ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ

Սուսամ - (ՌՈՃԻԿ)

ՀԵԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

51-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԵՒ 1896Ի ՎԱՆԻ ԶԱՐԴԻ 70ԱՄԵԱԿ

Շաբաթ, Մայիս 7, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

SALONS DE L'ALHAMBRA, 340, Boulevard Chave

Հովանաւորութեամբ՝ ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Կը նախագահէ՝ Պ. ԱԼԵՔՍԱՆ ԲԱԲԱՅԵԱՆ

Կը խօսի՝ Պ. ՊԵՏՐՈՍ ԶԱՐՈՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Ալիս Շամիրեան եւ Սահակ Տէրոյեան (երգ), Վերգինէ եւ Վանիկ Նազարեան (արտասանութիւն), Էլիզապէթ Խօրէնեան (դաշնակ)։

Կէս գիշերէն ետք՝ պարահանդէս

ETIENNE MORRIS et sa jeune formation moderne

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՆԻԷՐԻ ՍԵՐՈԲ - ՍՕՍԷ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

կը տօնէ Նոր Սերունդի 21րդ տարեդարձը

Շաբաթ իրիկուն, Մայիս 7 ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Անիէրի քաղաքապետարանին շքեղ սրահներուն մէջ

Centre Administratif et Social, 16 Place de l'Hôtel de Ville, Asnières

Samedi 7 Mai de 21 h. à l'aube

Ճոխ գեղարուեստական բաժին, մասնակցութեամբ ՍՕՍԻ պարախումբին, Թատերական ներկայացում եւ անակնկալներ

BAR ՄՈՒՏՔ 6 ՖՐԱՆՔ BUFFET

à partir de 24 heures GRAND BAL

avec M. VARTIVANIAN et son orchestre typique

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

Moyens de communication :

BUS : Départ Porte de Clichy 139-140, descendre Place Voltaire

Départ Porte de Champeret 165, Descendre Galliéni

METRO : Pont de Levallois, prendre bus 135, descendre Galliéni.

TRAIN : ST-LAZARE, descendre Asnières — Salle des fêtes à 5 min. de la gare

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին 6րդ քաղաքապետարանի սրահը, Րիւ տը Սէզ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի անդամուհիները կը հրաւիրուին այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ ընդհ. ժողովի։

Ցանկալի է կը խնդրուին որ իւրաքանչիւր Խաչուհի պարտք զգայ ներկայ ըլլալու այս խիստ կարեւոր ընդհ. ժողովին որուն միակ օրակարգն է՝ ընտրութիւն պատգամաւորի։ Ներկաներու թիւը օրինական պիտի նկատուի։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններուն ներկայացուցիչները 7 Մայիս Շաբաթ գիշեր, ժամը 8.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)

Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ սաստիկ ընտրուած ներկեր։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)

4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)

48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
6
ՄԱՅԻՍ
VENDREDI
6 MAI
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10603

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.603

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ, ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԵՒ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՀՈԳԵՐ

ՖՐԱՆՍԱ ՆՈՐ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԸ ՍՏԵՂԾԷ

Կ Ո Խ Տ Ա Ց

Գերմանիոյ պատասխանը փրանսական յուշագրին սպասուածին չափ ճկուն չէ : Պոնի կառավարութիւնը իրաւունք չի ճանչնար Ֆրանսայի զօրք պահել գերմանական հողամասին վրայ համաձայն 1954ի երկկողմանի պայմանագրութեան, այն ժամէն երբ անոնք այլեւս ենթակայ չեն ատլանտեան հրամանատարութեան : Այս հարցին շուրջ նոր համաձայնութիւն մը կնքելու համար բանակցութիւններ սկսելէ առաջ, դաշնակցային Հանրապետութիւնը անհրաժեշտ կը գտնէ կարգ մը հարցումներ ընել Ֆրանսայի, ինչ կը վերաբերի անոր բռնած եւ բռնելիք դիրքին : Գերմանիա կ'ուզէ գիտնալ թէ Ֆրանսա ի՛նչ պիտի ընէ պատերազմի պարագային : Իր ուժերը պիտի տրամադրէ՞ Ատլանտեան կազմակերպութեան : Գերմանիոյ փրանսական սպայակոյտը պիտի մասնակցի՞ հասարակաց ռազմագիտութեան մը խաղաղութեան ժամանակ : Ֆրանսական ուժերը պիտի միջամտե՞ն ինքնաբերաբար, եթէ Ատլանտեան Ուխտի անդամ մը յարձակման ենթարկուի : Այս հարցումներու պատասխանները եթէ գոհացուցիչ ըլլան, Գերմանիա կրնայ բանակցիլ, Գերմանիոյ փրանսական ուժերու նոր կանոնագրի մը շուրջ :

Միւս կողմէ, ինչպէս «Թայմզ» հաղորդած էր առաջին առթիւ, Ատլանտեան նոր կեդրոնատեղին Լոնտոն պիտի հաստատուի :

Գոլով փրանսական կառավարութեան, նոր դժուարութիւններ ստեղծած է : Այսպէս ասկէ առաջ ամերիկեան եւ դաշնակից այլ օդանաւերու փրանսական երկինքէն անցնելու համար, ամէն ամիս արտօնութիւն պիտի ուզուի : Ցայսօր այդ արտօնութիւնները կը տրուէին ամէն տարի եւ ամէն ամիս, առանց նոր գործողութիւններու կը նորոգուէին ինքնաբերաբար այս նոր արգելքը բաւական խոչընդոտներ կը ստեղծէ գլխաւորաբար Միացեալ Նահանգներուն համար ու նաեւ Գերմանիոյ, որոնք առաւելաբար կը գործածէին փրանսական օդանաւային սահմանները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ազգայնացած երկու մեծ դրամատուներ Պանք Նասիոնալ Փուռ լը Քոմէրս է լ'Էնտիւսթրի (Պէ ԷՆ ՍԷ Ի) եւ Քոնթուառ Նասիոնալ տ'Էսքոնթ տը Փարի (ՍԷ ԷՆ Ը ՓԷ) կը ձուլուին հասարակաց մէկ անունին տակ՝ Պանք Նասիոնալ տը Փառի (ՊԷ ԷՆ ՓԷ) : Այս ձեւով եւրոպական չափանիշի կը հասնի նոր հաստատութիւնը եւ շատ աւելի լայն ցանց մը կ'ունենայ :

ԹՈՐԻՆՈՅԻ մէջ համաձայնագիր մը ստորագրուած է Խորհ. Միութեան մէկ պատուիրակութեան եւ կառքերու իտալական Ֆիաթ ընկերութեան միջեւ, ըստ որուն տարեկան վեց հարիւր հազար կառքերու շինութիւնը կը նախատեսուի :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ պետութիւնները նոր ադրարութիւն մը ըրած են Պոնի կառավարութեան, շեշտելով թէ կրնան խզումէն զատ նոր միջոցներ ալ ձեռք առնել Գերմանիոյ դէմ, նկատելով այն խօսակցութիւնները որոնք տեղի կ'ունենան թէ Իսրայէլի թէ Դաշնակցային Հանրապետութեան մէջ, Իսրայէլի եւ Գերմանիոյ միջեւ : Միւս կողմէ, հաւանական կը նկատուի որ Սուրիա, առաջին արաբական

ԹՈՒՐՔԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԻՋԱԴԷՊԻՆ ՇՈՒՐՋ

Ինչպէս գրած էինք առջի օր, լուրջ տարակարծութիւններ կը ծագին յաճախ թուրք եւ ամերիկեան մարտանաւերու Նեղուցներէ մուտքին առթիւ :

Այս մասին Պոլսոյ թրքական թերթերը կը հաղորդեն յաւելուածաբար .—

Թուրք կառավարութիւնը կը ստիպուի յիշեցնել Մոնթրէօյի Համաձայնութեան բացորոշ տրամադրութիւնները, եւ ամերիկեան մարտանաւերու սանձարձակ մուտքը սկսած է ազդել ոչ միայն թուրք եւ ամերիկեան, այլեւ Թուրքեւխորհրդա–

〰〰〰〰〰〰〰〰〰〰

երկիրն ըլլայ որ դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատէ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ Արտաքին նախարարութիւնը կը յայտարարէ թէ Կիպրոսի թուրք համայնքին պետը՝ Քիւչիւք երբեք չէ դիմած Անգարայի կառավարութեան թուրք – կիպրական եօթը հոգինոց կառավարութիւն մը կազմելու արտօնութիւնն ուզելու համար :

ԹՈՒՐՔԻԱ հասած է նախկին նախարար եւ Սէն Շամոնի քաղաքապետ՝ Անթուան Փինէ : Պիտի տեսնուի վարչապետ Տէմիրէլի հետ : Խօսակցութիւններ ալ տեղի պիտի ունենան փրանքեւթրքական փոխանակութեանց շուրջ ուժականութեան, ճարտարարուեստի եւ հանրային շինութեանց մարզերուն մէջ :

ԺԱՆ – ՓՕԼ Սարթր, կարգ մը յայտարարութիւններ ընելէ ետք, Գահիրէի Ալ Ահրամին, իր այցելութեան առթիւ, տեսակցութիւն մըն ալ շնորհած է Իսրայէլեան «Մափամ» կուսակցութեան Ֆրանսայի ներկայացուցիչին, տեսակցութիւն մը որ լոյս տեսած է Ալ Համիշմարի մէջ : Ֆրանսացի փիլիսոփան որու սիրտը «բըզկտուած է հակասական բարեկամութեանց եւ հաւատարմութեանց միջեւ», Անգլիոյ դէմ Իսրայէլցիներու պայքարին եւ արաբական աշխարհին միջեւ, կը գտնէ թէ Իսրայէլի եւ արաբական պետութեանց միջեւ գոյքի մը հիմերը դեռ գոյութիւն չունին :

ԿՐԵՏԷԻ մէջ յոյն լրտես մը ձերբակալուած է : Յունական աղբիւրներու համաձայն, այս ճարտարագէտը որ Ատլանտեան աշխատանոցներու մէջ կ'աշխատէր, տեղեկութիւններ հաղորդած է Աթէնքի խորհրդային դեսպանատան :

ՔԱՆԻ Շարժանկարի տարեկան փառատօնը բացուեցաւ Հինգշաբթի օր, Սոֆիա Լորէնի – պաշտօնապէս Տիկին Գարլօ Փոնթի դարձած — նախագահութեան տակ :

ԱՅԹ ԱՀՄԷՏ, ալժերացի ընդդիմադիր պարագլուխը, որ բանտէն փախած էր, հաւանաբար Փարիզ անցած ըլլայ եւ ի մօտոյ մամուլի ասուլիս մը տայ :

ԹԷԼ – ԱՎԻՎԻ մէջ, վարչապետ Էշկոլ ճառ մը արտասանած է ի պատիւ Ատընաուըրի որ իբրեւ պետական մարդ եւ մարդասէր ուզած է «սրբել նացիական վարչակարգին ամօթը» :

ԹԻԹՕ – ՆԱՍՐ խօսակցութիւնները կը շարունակուին : Երկու ղեկավարները կ'ուզեն միջազգային բեմին վրայ դնել կրկին «ոչ – պայմանաւորուած» երկիրները, որպէսզի կարեւոր դեր խաղան :

ԼԻՒՍԻԷՆ ԼԷԺԷ «խեղդողը» կը դատուի քանի մը օրէ Վերսայլի դատական ատեանին առջեւ : Խոստովանելէ ետք թէ ինք խեղդած էր փոքրիկ Թարոնը, այսօր Անրի անուն մէկը կ'ամբաստանէ իբրեւ ոճրագործ եւ «ես չեմ» կ'ըսէ :

ՊՈՆԻ կառավարութիւնը համաձայն գտնուած է որ երկու Գերմանիաները թերթեր փոխանակեն :

յին յարաբերութիւններուն վրայ :

Արդարեւ, Ռուսիա վերջերս ծանուցագիր մը տուած է Թուրքիոյ, եւ հարցուցած է թէ ինչո՞ւ Սեւ Ծովէն անցնող նաւերու մուտքը չեն տեղեկացներ իրեն : Արտաքին նախարար Չաղլայանկիլ պատասխանած է թէ Մոնթրէօյի Համաձայնութիւնը այդպիսի պարտաւորութեան մը տակ չի դներ Թուրքիան :

Ռուսերը բողոքած են անոր համար որ Ամերիկեան Վեցերորդ Նաւաբաժնին պատկանող մարտանաւերը Նեղուցներէն կ'անցնին եւ Սեւ Ծով կը մտնեն անարգել, և այս պարագան սկսած է խրտչեցնել Խորհ. կառավարութիւնը :

Արտաքին նախարարութիւնը, նկատի ունենալով այս դէպքերը եւ բողոքները, յարմար դատած է վերաքննել Մոնթրէօյի Համաձայնութիւնը, որ ծանր տրամադրութիւններ ունի Թուրքիոյ դէմ :

Իրաւասու անձ մը կ'ըսէ այս առթիւ .— Նեղուցները պաղպատյի վերածուեցան :

«Սօն Հավատիս» կը գրէ թէ Հալքեան կառավարութեան օրով, Նեղուցներէն անցնող ամերիկեան նաւերու շուրջ լրատուութիւն եղած է Խորհ. կառավարութեան, եւ այս պարագան քաղաքական մեծագոյն գայթակղութիւնը կը նկատուի :

ԱՆՀԱՆԳԻՍՏ ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՒ ԻՐ ՆԵՐՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Անգարայէն կը հաղորդեն Ապրիլ 29 թուականով .—

Երէկ գիշեր, Անգարայի մէջ, անծանօթներ Թռուցիկներ նետեցին եւ ճամբաներու զանազան ակիւները Ամերիկայի դէմ գիրեր գրեցին : Թռուցիկները, որոնք կը կրեն «Ազգ. Երիտասարդական Բանակ» ստորագրութիւնը, կը գովաբանեն 27 Մայիսի յեղափոխութիւնը, եւ ինչ ինչ մասեր կը պարունակեն Աթաթիւրքի Պուրսայի ճառէն :

— Թուրք երիտասարդութիւնը միշտ պիտի ցցուի 27 Մայիսի թշնամիներուն դէմ,— գրուած է հոն : Թող գիտնան թէ Ազգ. Երիտասարդական Բանակը կրնայ նոր 28 Ապրիլ մը ստեղծել, թող գիտնայ իշխանութեան գլուխ գտնուող կուսակցութիւնը : Երիտասարդական Բանակը արթուն կը հսկէ եւ պատրաստ է անգամ մը եւս իրենց դէմ ճակատելու :

Անգարայի այն փողոցներուն մէջ, ուր Ամերիկացիներ կը բնակին, անծանօթներու կողմէ գրուած են նոյնպէս հետեւեալ նախատալից խօսքերը .

— Տգեղ Ամերիկացի, ալ ռունդ գնա՛ : Իմփէրիալիսթներու ծառանե՛ր, սթափեցէք այլեւս, Թուրքիա Վիէթնամ մը չի կրնար ըլլալ : Անոնք որ իշխանութեան գլուխ անցած են, կրնան ընկղմիլ տգիտութեան, անխելքութեան եւ նոյնիսկ դաւաճանութեան մէջ :

Ոստիկանութիւնը պէնզինով սրբեց փողոցներու մէջ գրուած այս խօսքերը եւ հիմա կը փնտռէ Թռուցիկ նետողները եւ այդ գրութեանց հեղինակները :

Ընդհ. Դատախազութիւնը դատարանի յանձնեց հինգ Միութիւններ, որոնք կառավարութեան դէմ գեկոյց մը հրատարակած էին : Այդ հինգ Միութիւններն են՝ 27 Մայիսի Ազգ. Միութիւնը, Թուրք Յեղաշրջական Միութիւնը, Տէվրիմլէրի Պուլուրմա եւ Եայմա Տէրնէյի, Թիւրք Տէվրիմլէր Տէրնէյի եւ Իրաւաբանական Ֆաքիւլթէի Ուսանողական Միութիւնը :

Կրթական Նախարար Օրհան Տէնկիզ յայտարարեց .—

Թէքնիքէրի ուսանողները Պոյքօթ կ'ընեն եւ կ'ընդդիմանան կանոնագրի բացորոշ տրամադրութեանց : Իզուր կը մաքառին : Փողոցային ցոյցերով անկարելի է յաջողութիւն մը ապահովել :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ(*)

Համալսարանական Ոստանի Հայկ. Տան Ուսանողութեան կողմէ կազմակերպուած «Հայ Մշակոյթի Շաբաթը» պաշտօնապէս սկսաւ Երեքշաբթի, Մայիս 3ի երեկոյեան ժամը 6ին, Միջազգային Տան մէջ (21, Պուլվար Ժուրտան), Հայ Մշակոյթին և Քաղաքակրթութեան նուիրուած ցուցահանդէսին բացումով, որուն ներկայ գտնուեցան աւելի քան 350 հայ եւ օտար հրաւիրեալներ ու այցելուներ : Ներկաներուն մէջ կը գտնուէին յատկապէս Սեբովբէ Արք. Մանուկեան, Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի, Փրոֆ. Շամփեթիէ՝ Գիտութեանց Ակադեմիայէն, Պ. Կարրիք՝ Միջազգային Ոստանի ընդհ. տնօրէն, փրոֆէսէօրներ՝ Ն. Արփիարեան՝ Մարի Նուպար Հիմնարկութեան տնօրէն, Պաշըլօ՝ Միջազգային Տան տնօրէն, Ֆէյոի՝ Արեւելեան Լեզուներու Դպրոցէն, Քայեօ՝ Գիտութեանց Համալսարանէն, Էլրոտ՝ Ֆրանքեւբրիտանական Տան տնօրէն,, Պոտուէն՝ Միջազգային Ոստանի Վարչական Խորհուրդի Տնօրէնութեան ներկայացուցիչ, Բունիաթեան, Պ. Պ. Մասոն՝ Հնդկաչինի Տան տնօրէն, Տըլամպր՝ Ոստանի վարչական ընդհ. քարտուղար, Պրուանս՝ Պելժիոյ Տան տնօրէն, Մարթըլօ՝ Ոստանի վերակացու, Ֆրէնկեան՝ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Եւրոպայի Ցանձնաժողովի Վարչութեան Նախագահ, եւ բազմաթիւ ուրիշներ, որոնք սիրով ընդառաջած էին հայ ուսանողութեան հրաւէրին :

Բոլոր ներկաներն ալ մեծ հետաքրքրութեամբ եւ անվերապահ հիացումով դիտեցին Հայ Մշակոյթը եւ Քաղաքակրթութիւնը ներկայացնող ցուցադրուած զանազան առարկաները (ձեռագիրներ, բնանկարներ, լուսանկարներ, գիրքեր, թերթեր, Հայաստանեան արտադրութիւններ, հայկ. հին դրամներ, գորգեր, եւայլն), որոնք իրենց բարձր արժէքով եւ հայկական դրոշմով ցուցահանդէսին կուտային հայկ. փոքրիկ թանգարանի մը երեւոյթը :

«Հայ Մշակոյթի Շաբաթ»ուան այս առաջին ելոյթը պսակուեցաւ կատարեալ յաջողութեամբ, շնորհիւ խումբ մը անձնազոհ հայ ուսանող – ուսանողուհիներու, որոնք ոչ մէկ ճիգ խնայած էին ցուցահանդէսին տալու առաւելագոյն որակ եւ բարձր տարողութիւն ու նաեւ շնորհիւ այն օժանդակութեան, զոր բերած էին Փարիզի հայկական բոլոր կազմակերպութիւնները անխտիր՝ հայ ուսանողութեան այս աննախընթաց եւ հայ ժողովուրդն ու անոր դարաւոր մշակոյթը օտարներուն ծանօթացնելու տեսակէտէն յոյժ օգտակար ձեռնարկին :

Մաղթելի է որ Փարիզի Հայութիւնը եւս, մասնաւորաբար նոր սերունդը, խուռներամ այցելէ ոչ միայն այս ինքնատիպ ցուցահանդէսին, այլ նաեւ մասնակցի «Հայ Մշակոյթի Շաբաթ»ուան միւս ելոյթներուն :

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

(*) Ցուցահանդէսը բաց է մինչեւ Մայիս 13, ամէն օր ժամը 18էն 21 :

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԸ ԵՒ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ընկերվարական Միջազգայինի 10րդ համագումարը տեղի կ'ունենայ Շուէտի մայրաքաղաքին մէջ՝ Մայիս 5 – 8 :

Սոյն համագումարի Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը պիտի ներկայացնեն ընկերներ Հրանտ Սամուէլեան եւ Պերճ Մարլեան :

Ընկեր Հրանտ – Սամուէլեան Սթոքհոլմ մեկնեցաւ Չորեքշաբթի առաւօտ Էր- Ֆըրանսի օդանաւով :

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԵՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ»

Ա.

Ժամանակէ մը ի վեր Երեւանի մէջ կը հրատարակուին շարք մը ուսումնասիրութիւններ «Հայկական Հարց»ի շուրջ, որոնց եզրակացութիւնն է արեւմտեան Հայութեան ողբերգութեան ներկայացումով Խորհ. Հանրապետութեան վերելքը, շնորհիւ Խորհ. Միութեան: Հ. Քոչար կը գրէր թէ սթալինեան շրջանին թոյլատրուած չէր արեւմտեան Հայաստանի մասին խօսիլ, բայց այսօր կրնանք նոր սերունդին ներկայացնել արեւմտահայութեան ողբերգութիւնը:

Սոյն շարքին վերջինն է Ազասի Եսայեանի վերոգրեալ վերտառութեամբ հրատարակութիւնը՝ 25 հազար տպաքանակով: Բոլոր գործերն ալ մեծաքանակ տպուած են, յայտնի է թէ նիւթը հետաքրքրական է, սպառումը բացայայտ: Հեղինակը հրատարակած է դասախօսութեանց մէկ մասը՝ գոհացում տալու համար հարցասէր երիտասարդութեան փափաքին:

Ուսումնասիրութիւնը կատարուած է «աղբիւրներու ընձեռած չափով, կրնան նոր աղբիւրներ, նոր վաւերագրեր ասպարէզ գալ» եւ հետեւաբար նոր լոյս սփռել հարցին մասին: Հեղինակը միեւնոյն ատեն «շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր ընթերցողներուն, որոնք կը հաճին իրենց բարի խորհուրդներն ու դիտողութիւնները յայտնել այս համեստ աշխատութեան մասին»: Իսկական մտաւորականի ցայտուն յատկանիշ մըն է համեստութիւնը, յաւակնութիւն չունի անքննադատելի գործ մը ներկայացնելու, քանի որ բոլոր վաւերագրերը ծանօթ չեն եւ արդէն հարցեր կան, որոնք վիճելի են պատմաբաններու միջեւ, այսպէս բանավէճի նիւթ է Խրիմի պատերազմին պատճառները Թարլէի եւ Հէնտերսընի միջեւ, ամերիկեան եւ անգլիական պատմաբաններու միջեւ տնտեսական, քաղաքական պատճառներու շուրջ: Քարլ Մարքս տնտեսական պատճառներ կը գտնէր:

«Հայկական Հարց ըսելով նկատի ունինք հայ ժողովուրդի պահանջները, իրաւունքները միջազգային քաղաքականութեան ոլորտում»: Հարցը կը բաժնուի այսպէս երկուքի՝ իրաւունքներու պահանջ հայ ժողովուրդի կողմէ եւ մեծպետութեան դիրքը ազգային պահանջներուն եւ իրաւունքներուն հանդէպ: Հարցին երկու երեսները առանձին ուսումնասիրութեան կարօտ են: Հեղինակը երկրորդը նկատի ունի մասնաւորէն ընդհանուրին անցնելով: Արեւմտեան Հայութեան ազատագրութեան հարցը պատուատելով համայն Հայութեան անկախութեան հարցին, համահայկականութիւն մը կը ներկայացնէ գործին մեծ մասը, 230էն 373 էջերը յատկացնելով Խորհ. Միութեան եւ Հայաստանի դիւանագիտական յարաբերութեանց:

«Հարցը, որպէս ինքնուրոյն հարց, երեւան եկաւ 19րդ դարի երկրորդ կէսին միջազգային յարաբերութեանց մէջ, երբ պետութեանց քաղաքական եւ տնտեսական շահերը կը խաչաձեւէին Արեւելքում»: Հակամարտութիւնները պատճառեցին Խրիմի պատերազմը, պետութիւններ կնքեցին Փարիզի դաշնագիրը 1856 Մարտ 30ին, որուն 9րդ յօդուածը կը վերաբերէր ոչ – իսլամներու իրաւունքներու պաշտպանութեան: Միջազգային դաշնագրի մը մէջ կը յիշատակուէր Ն. Վ. սուլթանին ինքնաբուխ խոստումները:

Հայկական Հարց գոյութիւն չունի այդ շրջանին: Հայ պատրիարքարանը ոչ մէկ մասնակցութիւն ունի 1839 Նոյեմբեր 3ի Թանզիմաթի հրատարակութեան մէջ, ոչ ալ 1856ի դէպքերուն ատեն: Առաջինը կը հրատարակուէր Լորտ Փալմերսթնի թելադրութեամբ, երկրորդը հաւաքական պահանջումով՝ միայն Ռուսիոյ չձգելու համար քրիստոնեաներու պաշտպանութիւնը: Պետութիւններ կը մրցէին Օսմ. կայսրութիւնը կանգուն պահելու համար, կ'աշխատէին բարենորոգումներով ամրացնել խարխլած շէնքը, իսկ Ռուսիա կողմնակից էր սլաւ ժողովուրդներու ազատագրութեան, որպէսզի իր քաղաքական ազդեցութեան ենթակայ ըլլան:

Երբ Մուհամմէտ Ալիի բանակները չարաչար պարտութեան մատնեցին Թուրք բանակները եւ Հասան Եփրատի հարաւային ափերուն՝ Ռուսիա օգնութեան հասաւ եւ կնքեց Հիւնքեար Իսկելէսիի դաշինքը, պաշտպանութեան տակ առաւ «Հիւանդ մարդը»: Արեւմուտք ընդդիմացաւ այդ պաշտպանութեան: Ռուսիա պահանջեց յոյն եկեղեցիին պաշտպանութիւնը, միւսներն ալ համաձայնեցան:

Ալի փաշա կը գրէր.

«Սուլթաններու թոյլտուութիւնը պատմութեան մէջ միակն է: Ազգութիւններ պահուեցան իրենց դաւանանքով, լեզուով եւ օրէնքներով: Տիրապետութեան վայրկեանին իսկ եւ ամբողջական իշխանութեան մէջ՝ սուլթանները, հաւատարիմ մարդկութեան զգացումներուն եւ խելամութեան իսկ ոգիին, ազատօրէն շնորհեցին Օսմ. կայսրութեան քրիստոնեաներուն իրենց առաջին առանձնաշնորհները: Ոչ մէկ նիւթական արգելք կար ջնջելու պարտուածներուն դաւանանքը, մինչդեռ այդ ուժը գործածուեցաւ այդ դաւանանքը պահպանելու համար: Բռնադատումները ժամանակի տգիտութեան եւ ցեղերու տարբերութեան հետեւանք էին: Երբ պատրիարքարանները կազմուեցան՝ Ռուսիա չկար, եւ անոնք կը միացնէին քաղաքացիական եւ կրօնական իրաւունքներու խուրձ մը, քրիստոնեաները կը մատակարարուէին մահմետական իշխանութենէ մը աւելի քրիստոնեայ իշխանութենէ մը:

«Ընդառաջ երթալով իր բարեկամներու բաղձանքներուն, ինքնին Բ. Դուռը հաստատեց եւ տարածեց քրիստոնեաներու կրօնական առաւելութիւնները: Քիչ բնական պիտի ըլլայ, որ ինչ որ մերժուեցաւ Ռուսիոյ՝ նոյնը պահանջէն Թուրքիոյ բարեկամները»: (Յուշագիր, Լորտ Կլարենտընի յանձնուած 1855 Մայիս 13, Թեսթա, Րըքէոյլ տէ Թրեթէ, հատոր 5, էջ 156 — Կուրտոն, Իսթուար տիւ Քոնկրէ տը Փարի):

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍՓԻՒՌՔԸ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ

Գրականութեան եւ արուեստի թանգարանը Հայաստանի հարուստ, կարեւոր մշակութային օճախներէն մէկն է:

Հայ հոգեւոր արժէքները հաւաքելու, մշակելու, կարգաւորելու, ուսումնասիրելու, զանոնք հրատարակելու եւ հանրութեան սեփականութիւնը դարձնելու գործին մէջ, մեծ դեր կատարած են թանգարանին տնօրէնութիւնը եւ պաշտօնէութիւնը, մանաւանդ թանգարանին հիմնադիրը՝ Երուանդ Շահազիզ, երբեմնի անդամը՝ Էջմիածնի Գէորգեան Հոգեւոր Խորհուրդին:

Իր գոյութեան 45 տարիներու ընթացքին թանգարանը ձեռք ձգած է Խորհ. Միութեան զանազան քաղաքներուն մէջ գտնուած արեւելահայ գրողներու, հայագէտներու, արուեստագէտներու եւ հանրային գործիչներու դիւանները, որոնք թանգարանին հարստութիւնը եւ պարծանքը կը կազմեն:

Սակայն թանգարանին մէջ կը բացակայէին արեւմտահայ եւ սփիւռքահայ գրողներու, մտաւորականութեան ստեղծած հոգեւոր արժէքները, որոնց մէկ մասը այս կամ այն ձեւով ազատուելով ոչնչացումէ, խնամքով կը պահուէին հաւաքատներու, մէկ մասը՝ մտաւորականներու, իսկ մէկ կարեւոր մասն ալ իրենց հեղինակներու մօտ:

Վերջին տասնամեակին թանգարանի սեփականութիւնը դարձան Արշակ Չօպանեանի հարուստ դիւանն ու գրադարանը, Սիամանթոյի, Զապէլ Եսայեանի, Տիգրան Չիթունիի, Անայիսի, Ռուբէն Սեւակի, Ռուբէն Զարդարեանի, Զ. Որբունիի, Մեհրուժան եւ Մկրտիչ Պարսամեաններու, Աննա Բուդաղեանի, հայագէտ Անթուան Մեյէի եւ ուրիշներու դիւանները կամ առանձին վաւերագիրներ:

Արտասահմանէն ղրկուած դիւանները մեծ չափով կը նպաստեն թէ' իրենց՝ հեղինակներուն կեանքին ու գործունէութեան եւ թէ' վերջին յիսնամեակին արտասահմանի հայ գաղութներու պատմութեան ուսումնասիրութեան: Միեւնոյն ատեն հարուստ նիւթերը եւ կարեւոր վաւերագիրները աղբիւր կը ծառայեն՝ ուսումնասիրելու հայ եւ օտար գրական, մշակութային կապերը, թարգմանական գործերը եւ օտարներու կարծիքը հայկական հարցին, անցեալ եւ ներկայ մշակոյթին, անոր կատարած դերին եւ այլ կարեւոր խնդիրներուն մասին:

Դիւանները դասաւորուելէ ետք, հնարաւորութիւն կուտան գիտնականներուն, ուսանողներու եւ մտաւորականներուն մենագրութիւններ, ուսումնասիրութիւններ, յօդուածներ գրելու զիրենք հետաքրքրող հարցերու մասին եւ հանրութեան սեփականութիւնը դարձնելու կորուստէ փրկուած արժէքները:

Թանգարանին մէջ գտնուող վաւերագիրներուն հիման վրայ, հրատարակուեցան փրոֆ. Հրանտ Թամրազեանի «Սիամանթօ» մենագրութիւնը, փրոֆ. Էդ. Ջրբաշեանի «Ռուբէն Սեւակ» ուսումնասիրութիւնը, Գառնիկ Ստեփանեանի «Ա. Արփիարեան», Սեւակ Արզումանեանի վերջերս լոյս ընծայած «Զապէլ Եսայեան», Հայկ Ղազարեանի «Մատթէոս Մամուրեան», Հեկտոր Ռշտունիի «Դանիէլ Վարուժան», Հ. Մարգարեանի «Տիգրան Կամսարական», Ա. Շարուրեանի «Սրբուհի Տիւսաբ» եւ տասնեակ մը նոր ուսումնասիրութիւններ՝ Վ. Թէքէեանի, Պ. Դուրեանի, Վ. Շուշանեանի, Սիամանթոյի, Դ. Վարուժանի, Ռ. Սեւակի, Առանձարի, Տ. Չէօկիւրեանի, Սիպիլի, Երուխանի եւ ուրիշներու մասին, որ լոյս պիտի տեսնեն յառաջիկային:

Արտասահմանէն ղրկուած նիւթերուն հիման վրայ, թանգարանը հրատարակեց Դ. Վարուժանի «Նամականին», Զարուհի Գալեմքեարեանի գործերուն հաւաքածոն, իսկ այս տարի լոյս կը տեսնէ Զ. Եսայեանի «Բարպա Խաչիկ» մեծածաւալ վէպը, Վ. Եսայեանի երկերուն հաւաքածոն: Յառաջիկայ տարիներուն հրատարակութեան համար կը նախապատրաստուին Ա. Արփիարեանի, Զ. Եսայեանի, Զօհրապի, Սիամանթոյի, Զարդարեանի, Թլկատինցիի, Ռ. Սեւակի, Ա. Յարութիւնեանի նամակները:

Երաժշտական բաժնի հարուստ դիւաններու շարքին կը պատկանի Կոմիտաս վարդապետի դիւանը: Մեծ արժէք կը ներկայացնեն նաեւ Տ. Չուհաճեանի, Ալան Յովհաննէսի, Ն. Գալանդերեանի, Գ. Սիւնիի, Վ. Սվաճեանի եւ միւս երաժիշտներու ժառանգութիւնը:

Ստացուած են նոյնպէս հայ թատրոնի պատմութեան վերաբերող Սմբատ Դուլթեանի, Սուրաբեանի, Ա. Շահխաթունիի եւ ուրիշներու դիւանները:

Կարելի չէ մէկ առ մէկ թուել բոլոր արժէքները, որոնք կեդրոնացած են հայրենիքի մէջ, սակայն, մեծ է այս

ԷՕՎՐԸ Տ'ՕՐԻԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿ. ԶԱՐԴԵՐԸ

— * —

Malgré ce bouleversement, on a pris la précaution de faire venir les Arméniens pour leur ordonner, avec menaces, de ne pas voter pour un des leurs. De cette façon, ils ont pu mettre des chefs kurdes à la tête de ces districts chrétiens ! En sorte que la population arménienne voit son pays livré à la barbarie de ses écorcheurs, avec mission de le réformer...

Quelle sanglante ironie !

Il en est de même en ce qui concerne la gendarmerie. Le texte des réformes prescrits qu'elle doit être mixte, c'est-à-dire composée de musulmans et de chrétiens, d'après le chiffre respectif de la population. Or, on a inscrit quelques Arméniens parmi les fantassins, et d'autres, en plus petit nombre, parmi les cavaliers ; à peine une vingtaine au total. Mais, une fois incorporés, tous ont été traités avec tant de brutalité qu'ils n'ont pas tardé à s'enfuir.

Tout cela d'ailleurs était prévu d'avance par notre population qui ne s'est jamais fait la moindre illusion sur ces prétendues réformes ainsi mises à exécution, et qui, au contraire, voit l'avenir s'assombrir pour elle de plus en plus !

On nomme cependant des étrangers turcophiles à certains postes considérés comme importants, tels que sous-gouverneurs ou gouverneurs-adjoints : ce sont des Syriens ou des Grecs, amenés là pour remplir des fonctions purement nominales, et qui restent sans influence aucune.

Leur rôle se borne à approuver tout ce que le gouvernement turc juge à propos de faire ; et ils sont même surveillés avec une telle rigueur, que s'ils croyaient devoir réclamer ou s'opposer au moindre abus contre nous, ils seraient immédiatement destitués. Les plus consciencieux doivent donc rester indifférents à tout ce qui se passe, même de plus odieux et de plus intolérable, et se borner à recevoir leurs appointements.

XVIII. SITUATION INTOLERABLE.— Une semblable application de ces prétendues réformes est plus dangereuse pour nous que tout le reste. C'est par de tels moyens que les Turcs comptent nous anéantir tout à fait ; et si cet état de choses peut continuer quelques mois encore, ils espèrent bien parvenir à l'anéantissement de notre race.

En effet, il n'est plus possible maintenant à un Arménien de se livrer à aucun travail qui lui fournisse le moyen de gagner sa vie, même un peu de pain sec pour ne pas mourir.

Les communications d'un village à l'autre lui sont à peu près interdites ; il ne peut plus entreprendre aucun commerce, ni se livrer à aucune industrie.

Les Turcs ne laissent même plus les Arméniens exercer aucun métier. Comme ils se sont approprié leurs biens et leurs marchandises, ils comprennent qu'ils ne peuvent plus espérer de vivre à leurs dépens, comme par le passé ; aussi veulent-ils maintenant accaparer le commerce qu'ils avaient complètement négligé jusque-là.

En outre, chaque musulman, quand il a besoin d'un objet quelconque, n'hésite pas à en dépouiller par la violence les Arméniens, au lieu d'avoir à l'acheter et à le payer.

On leur interdit également tout trafic par correspondance : leurs lettres d'affaires, leurs journaux, leurs plis chargés, sont à la merci de leurs oppresseurs qui ne se gênent pas pour les intercepter, les déchirer ou s'en emparer.

XIX. OUTRAGES ODIEUX. — Non seulement les Arméniens sont ainsi dépouillés de tout ce qu'ils possèdent, mais on leur enlève même ce qu'ils ont de plus cher au monde, de plus précieux que la vie.

Il ne se passe pas un seul jour sans qu'on ait la douleur d'apprendre ou voir, sur les divers points de nos malheureuses provinces, le massacre de nombreux Arméniens et le rapt de leurs femmes et de leurs filles.

C'est par milliers que les Arméniennes sont enlevées par les musulmans qui les regardent comme leur propriété et leurs esclaves !

Voici un fait qui s'est passé dans le district de Manazguerde. Un chef de bataillon *Hamidié*, le kurde Hassanli Ilizakh, s'empara avec les siens de toutes les jeunes vierges arméniennes qu'il put trouver. Après les avoir outragées, il fit même et fait violer par ses soldats, il fit un choix des plus belles et leur imposa l'islamisme pour les garder ; les autres, il les fit épouser de force par les Arméniens !

(10 — *à suivre*)

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՍԿՍԱՆ... ԲԱՐԲԱՌԻԼ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՅՈՅՑԵՐԷՆ ԵՏՔ

ԽՄԲ.— Ապրիլեան Եղեռնի Յիսնամ– եակի համազգային ցոյցերէն ետք, վեր– ջապէս Թուրքերը բացին իրենց բերանը արձագանգ տալու համար հայկական պահանջներուն՝ անշուշտ խեղաթիւրելով իրողութիւնները եւ պատմագէտի հովեր առնելով, դատելով ու քննադատելով ... ա՛լա Թուրքա: Յաջորդաբար պիտի տանք այն բոլոր գրութիւնները, որոնք կը հրատարակուին թրքական մամուլին մէջ՝ այս օրերուն: Իբրեւ ... գայլի աւետաբան:

Հուրիյէթի մէջ (28 Ապրիլ) կը կարդանք հետեւեալ խորագրին տակ. — «Ամերիկայի Հայերը վերյիշեցին 24 Ապրիլը եւ Հայոց ջարդերուն առթիւ կոչ մը հրատարակեցին».

— Ամերիկայի ամէնէն ազդեցիկ թերթերէն մէկը, «Նիւ Եորք Թայմզ» որ կիրակի օրերը մէկուկէս միլիոն կը տպագրուի, կոչ մը հրատարակած է 24 Ապրիլի թիւին մէջ: Այդ ազդը տրուած է յանձնախումբի մը կողմէ, որ Հայ Նահատակներու Կոմիտէի մը հանգամանքը տուած է ինքզինքին եւ իբր հասցէ ցոյց կուտայ Նիւ Եորք, Կրէնտ Սէնթրըլ ըՍթէյշըն, փոստարկղ 4133: Կոչին տակ անունները կան 82 ծանօթ Հայերու եւ Ամերիկահայերու, որոնք ներկայիս ազգականներ ունին Թուրքիոյ մէջ: Այս ստորագրութեանց մէջ կարելի է կարդալ հետեւեալ անունները. — Վահէ Ամիրեան, Զաքար Արքլեան, Աւետիս Աթաճանեան, Վարուժան Ասպետեան, Անդրէ Աստարեան, Վիգէն Պապաեան, Տոքթ. Քրիս Պապիկեան, Հայրապետ Պաղտասարեան, Պերճ եւ Ժագ Պախթիյարեան, Վահան Պասմաճեան, Հայկ Պայիկեան, Արմէն Պոյաճեան, Ֆլորանս Պոյաճեան, Նուարդ Գաբրիէլեան, Յովհաննէս Տոպալեան, Հայկ Ղուկասեան, Մ. Խաչատուրեան, Յովսէփ Յակոբեան, Նշան Համբարեան, Միշէլ Յարութիւնեան, Միհրան Գասապեան, Ճորճ Ղալիկեան, Անդրանիկ Գրիգորեան, Սարգիս Մինասեան, Ալիս Մովսէսեան, Սուրէն Սարոյեան, Արշակ Դարբինեան, ևն.:

Ահաւասիկ հրատարակուած կոչին պատճէնը.—

«24 Ապրիլ 1915: Այս այն օրն է, ուր Ազգ մը մահուան դատապարտուեցաւ:

51 տարի առաջ, այսօր, ազգ մը մահուան դատապարտուած էր, եւ այս որոշումը մանաւոր ծրագրի մը համաձայն՝ քինախնդրութեամբ գործադրուած էր: Աւելի քան մէկուկէս միլիոն Հայ ջարդուեցան անխտիր, Թրքական իշխանութեան կողմէ, որ այս շարժումին ձեռնարկեց 1915 Ապրիլ 24ին: Ուժեղ այրերը բռնի ուժով զէնքի տակ կոչուեցան եւ բնաջնջուեցան իրենց զինուորական փաշտերուն մէջ: Հայ մտաւորականութիւնը բնաջինջ եղաւ, ետքը կարգը եկաւ աշխատաւորներուն, հայրերուն, տարեցներուն, որոնք անապատները աքսորուեցան, մեռնելու համար աներեւակայելի մահերով: Հարիւր հազարաւոր մանուկներ կորան:

Ի՞նչ էր այս մարդոց յանցանքը:

Պարզապէս իրենց Հայ ըլլալը, 2500 տարուան քաղաքակրութիւն մը: Անոնք որ փրկուեցան կոտորածէն, այդ օրէն սկսեալ աշխարհի չորս անկիւնները ցրուեցան իբր գաղթական: Մենք ալ անոնց զաւակներն ենք: Այս եղեռնէն 51 տարի ետք, Թուրքիա, այս ոճիրը գործող ազգը, աւելի յարմար կը նկատէ չյիշել իր յանցանքը: Նոյնիսկ կը մերժէ ընդունիլ գործուած ոճիրը:

Մենք բնաւ պիտի չմոռնանք:

Մենք բնաւ պիտի չներենք:

Մինչեւ որ Թուրքիա յիշէ այդ օրը:

Մարդոց նախատեսուած խղճմտանքը արդարութիւն կը պահանջէ Հայոց համար: Կը պահանջէ որ Թուրքիա հատուցում վճարէ եւ իր պարկեշտութեան ապացոյցը տայ, ժամանակակից ազգերու նման: Դեռ մինչեւ ե՞րբ պիտի սպասենք»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ ԱՆԹԷՊԻ ՄԷՋ

Անդրադառնալով Անթէպի հայկական դէպքերուն, «Տինեա»ի մէջ վաստակաւոր գնդապետ Հասան Ֆէհմի Լոհանը կը գրէ.

«1920ական թուականներուն էր, Ֆրանսացիք զօրացած էին Հայոց օժանդակութեամբ: Մեր դիրքերէն դուրս ելած էինք, երբ Հայերը մեր կռնակէն կրակ բացին, եւ չորս տեղէն վիրաւորուեցայ, Իսմայիլ ինկաւ նահատակ, եւ երբ աչքս բացի, ինքզինքս գտայ Ֆրանսական հիւանդանոցին մէջ, մէկ ոտքս կտրուած էր: Երբ ելայ հիւանդանոցէն, հայ թարգմաններու միջոցաւ ինծի կը հարցնէին թէ նորէն պիտի կրակե՞ս մեր վրայ: Կը պատասխանէի թէ տըմ տըմ գնդակներով պիտի կրակէի: Եագի Անթէպի կտրիճները անվախ էին եւ կ՛արհամարհէին թշնամիին համազարկը: Երբ Ֆրանսացիք պաշարեցին Անթէպը, ժողովուրդը յուզման մատնուեցաւ: Այդ շըրջանի հրամանատարը, հազարապետ Իրֆան Ինձէնու, իր ուժերը հաւաքեց իր գիւղին մէջ եւ պատրաստութեան ձեռնարկեց: Քաղաքին կացութիւնը տեղեկագրեց Ազգ. Մեծ Ժողովին: Մուսթաֆա Քեմալ հարեւան նահանգներուն հրահանգեց որ օգնեն Անթէպի: Թրքական ուժերը այլեւս կազմպատրաստ էին, յարձակելու համար: Առաջին յարձակողականը յաջողութեամբ պսակուեցաւ եւ քաղաք մտնելով՝ խզեցինք պաշարման օղակը»:

գործին մէջ ոչ միայն կազմակերպութիւններու, այլեւ դրագէտներու եւ հանրային գործիչներու կատարած դերը, որոնք ջանք եւ ճիգ չէին խնայեր՝ օգնելու հայրենիքին:

ԳՈՀԱՐ ԱՋՆԱՒՈՒՐԵԱՆ

ՌՈՒԷՆ ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆ

Յայտնութիւն մը եղաւ երիտասարդ Հայուհիին, հազիւ 25ամեայ, երեկոյթը Զորեքշաբթի Ապրիլ 27ին դաշնակի ունկնդրութեամբ, որ տեղի ունեցաւ Քոնսէրվաթուարի սրահին մէջ:

Թուլոնի երաժշտանոցէն վկայեալ եւ ծանօթ նաեւ Փարիզի երաժշտասէր շըրջանակին, կրցած էր ունկնդիրներու ընտրեալ բազմութիւն մը հաւաքել, որուն առջեւ հանդէս եկաւ խիստ պատասխանատու յայտագրով մը:

Նրբամարմին, սակայն ուժեղ թէքնիքով նուագեց Պախի, Հէնտէլի դասական դժուարին կտորները, ինչպէս նաեւ արդիական երաժիշտներէն հատուածներ որոնց մէջ այս անգամ ցոյց տուաւ ազնուական եւ նուրբ զգայնութիւն մը:

Կ'ապրի իր նուագածութեամբ, կարծես անուշադիր թէ ունկնդիրներու առջեւ կը գտնուի, անձնատուր իր արուեստին, հոգեկան ապրումներով:

Յայտագրին վերջին թիւը կազմող Շումանի «Քարնէվալը» իր դափնեպսակը եղաւ, գործ մը որուն կրնան մօտենալ միայն բարձր մակարդակի վրայ գտնուող դաշնակահարները:

Ռուէն Բամպուքճեան կը գտնուի լուսաւոր ապագայի մը սեմին վրայ եւ յաղթական նոր նուաճումներ իրեն կը սպասեն:

Նուագահանդէսի վերջաւորութեան ունկնդիրները դժուարաւ ուզեցին բաժնուիլ սրահէն, առանց քանիցս բեմ հրաւիրելու զինքը, եւ պահանջելով յաւելուածական կտորներ:

Հայ մամուլին մէջ դժբախտաբար անհրաժեշտ յայտարարութիւններ չեղան թէեւ, սակայն կոկիկ թիւով երաժշտասէրներ եկած էին աւելցնելու ներկաներու թիւը որ առաւելապէս բաղկացած էր օտարներէ, որոնց քով հպարտութեամբ ծափահարեցին իրենց ղեռատի հայրենակիցը:

Բացառիկ յատկութիւններով օժտուած այս դաշնակահարուհին պիտի փափաքէինք կրկին ունկնդրել աւելի լայն շրջանակի մը մէջ յառաջիկային:

Ա. Պ.

ՄՐՑՈՒՄԻՆ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

Յառաջի 9 Ապրիլի թիւով մրցումի հրաւիրած էինք մեր նոր սերունդը, մասնաւորաբար պաքալորէայի սերունդը: Մէկ հոգի միայն պատասխանեց, եւ սակայն շատ ալ դժուար չէր մրցումը: Այսուհանդերձ մեզի համար հետաքրքրական էր իբրեւ ... քննութիւն:

Ապահովաբար շատե՛ր գիտեն սինեմայի արուեստագիտուհիներուն եւ անոնց խաղերուն անունները, աշխարհահռչակ մարզիկներուն շահած մրցանիշերը: Մընացածը աւելորդ հետաքրքրութիւն, ափսո՛ս:

Մրցումին պատասխանած է, ինչպէս ըսինք, մէկ հոգի, բայց կը մնայ... անծանօթ: Թերեւս անոր համար որ նոր սերունդէն չէ, ինչպէս կը հետեւցնենք իր հմտութենէն, եւ ուրիշ պատճառ ալ չենք գտներ՝ երբ կ'ուզէ անծանօթ մնալ, (պատասխանը մեքենագրած է, որպէսզի գիրէն եւս չհասկնանք թէ ո՛վ է):

Իր պատասխաններէն առաջինը եւ երրորդը ճիշդ են, երկրորդը՝ ոչ:

«Հայ–Բոյժ»ի խմբագրին կը մնայ բացատրել երկրորդը՝ ցոյց տալով սխալը եւ ուղիղը:

Այսօր կուտանք «անծանօթ»ին պատասխանը:

X

«Կը փութամ բերել «Հայ–Բոյժ»ի մրցման լուծումս:

1. Սագը, մեղուն եւ կովը կը վարեն աշխարհը:

Ուղղելով եւ գրելով հորթը ըստ լատիներէնին, ահաւասիկ.

Anser, apis, vitilus populos gubernant.

Բացատրութիւնը.—

Սագը որ գրիչը կուտայ իր փետուրով, մեղուն որ մոմը կուտայ, այսինքն լոյսը, հորթը որ մագաղաթը կուտայ իր մորթով, կը ստեղծեն աշխարհի քաղաքակրթութիւնը, ուրեմն կը վարեն աշխարհը իրենց այս արտադրութիւններով:

2. Եղը լեզուին վրայ կը կրէ:

Լատիներէն բնագիր չի կրնար ըլլալ, քանի որ հեղինակը Յոյն է եւ կը կոչուի Թէոգնիս, բացատրութիւնը գաղտնապահութիւն:

Տես Առակներու Բառարանը, Լառուս, էջ 135:

3. Թռչունի կաթ:

Այս ասացուածքը ճիշդ է, որովհետեւ թռչուններ կան որ կաթ կուտան իրենց ձագերուն, ինչպէս չղջիկը:

Բացատրութիւնը.—

Զգտնուած բան մը, հազուագիւտ բան մը:

Կը կարծեմ լուծած ըլլալ ձեր հարցումները: Բայց գիրք չեմ ուզեր, ունիմ «Հայ–Բոյժ»ի խմբագրին բոլոր գործերը, որովհետեւ հիացող մըն եմ իր լեզուին եւ հմտութեան»:

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Քանի որ աս շան լակոտը մինչեւ հոս եկեր է, միւսներն ալ հոսկէ շատ հեռու ըլլալու չեն, մռնչեց Հարթֆիլտ կատաղութեամբ:

Եւ Բղէզի քով դառնալով եւ անոր կոկին ոտքի հարուած մը իջեցնելով հարցուց.

— Ծօ, շան լակոտ, խժի ծնունդ, տէրերդ ո՞ւր են:

Բղէզ առանց բերանը բանալու, բարկութեամբ աւազակին նայեցաւ:

— Ի՞նչ, պիտի չըսես, աղէկ, քիչ մը ետքը կը տեսնենք, չարչարանակեց Գերմանացին: Նայէ եւ քու բերանդ ինչպէս բանալ կուտամ:

Այս խօսքը դաւաճան Հաքիմի ուղղելով հրամայեց.

— Հաքիմ, դուն հոս այս տիկինին քով կեցիր, իսկ այս միւս կնիկն ալ կարծեմ թէ հոգին փչեց եւ անով զբաղիլը աւելորդ է: Դուք ալ սա պառաւին կապերը քակեցէք եւ սա սրիկան ալ կապուած վիճակի մէջ վար բերէք:

Վեց թուարէկները Հարթֆիլտի հրամանները կատարեցին եւ Գերմանացին անոնց ետեւէն դուռը գոցելով վար իջաւ:

ՀԵՐՈՍ ՊԱՏԱՆԻԻՆ ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Բղէզը տիկին Շապանի բնտարկուած սենեակին տակի բնտապահներու սենեակը իջեցուցին: Հոն զայն եռոտանի աթոռի մը կապեցին:

— Լոյսը հոս բերէք, ըսաւ Հարթֆիլտ: Թուարէկ մը մխացող ճրագ մը բերաւ:

Հարթֆիլտ ատելութեամբ իր բանտարկեալին դէմը անցաւ:

— Ծօ սրիկայ, հիմա բերնիդ կապը բանալ պիտի տամ, բայց տէրերուդ ուր ըլլալը պիտի ըսես. ապա թէ ոչ, բանդ բուսած է, ըսաւ Գերմանացին:

Հարթֆիլտ մտահոգութեան մէջ էր. Ճուան իրեն վեց հոգի ձգելով միւս զինուորները առեր գացեր էր. եթէ անվախ Ֆրանսացիները փոխանակ Ճուանի գացած կողմը երթալու Էլ–Սաֆի եկած ըլլային՝ ի՞նչ պիտի ընէր ինքը այդ վեց հոգիով: Ամէն գնով պէտք էր Բղէզը խօսեցնել անոնց ծրագիրն ու նպատակը հասկնալու համար, ապա թէ ոչ, ինքը միշտ վտանգի մէջ պիտի ըլլար:

— Ինծի նայէ, տղայ, այս անգամ ոտքով ձեռքով կապուած մեր ձեռքը ինկած ես եւ բնաւ ազատելիք չունիս, խօսք առաւ Գերմանացին: Քիչ մը առաջ գիս սպաննել փորձեցիր,ատոր փոխարէն ես ալ պէտք էր քենէ վրէժ առնէի, բայց ես գէշ մարդ չեմ, երկու պայմանով կեանքդ քեզի կը շնորհեմ, նախ պէտք է ըսես որ ինչպէս եկար Էլ–Սաֆի եւ յետոյ պէտք է իմաց տաս մեզի որ ո՞ւր են բարեկամներդ:

Բղէզ պատասխան տալու տեղ Գերմանացիին երեսը նայեցաւ:

— Է, խօսէ նայիմ, պատասխան տուր:

— Մեծապատիւ պարոն աւազակ, դուն առաջ սա ըսէ ինծի նայիմ թէ ո՞վ իրաւունք տուաւ քեզի իմ հետս եզակի խօսելու, պատասխանեց Բղէզ առանց անոր կարեւորութիւն տալու:

— Ի՞նչ ըսիր, ի՞նչ:

— Հետս յոգնակի խօսելու ես ըսի:

— Ծօ, օձի ձագ, քիթի՞ս կը խնդաս: Երբ տերոջդ քով երթաս, այն ատեն անոնցմէ պահանջէ, որ քեզի հետ յոգնակի խօսին: Հոս քեզի մարդու տեղ դնող պիտի չգտնես:

— Վարպետս բերանդ մի առներ. խըպըլիկ. արժանի չես. եթէ ան հիմա հոս եղած ըլլար, դիմացը մուկի պէս կը դողայիր:

— Պարապ խօսքեր չուզեր, եթէ չես ուզեր վարպետիդ քովը երթալ, անոնց ուր ըլլալը ըսէ:

— Ինծի մատնութի՞ւն ընել տալու համար բերնիս կապը հանել տուիր:

— Այո՛:

— Ուրեմն կապը նորէն կապել տուր եւ պարապ տեղը ժամանակդ մի կորսնցներ:

— Իրա՞ւ ըսիր, մռնչեց աւազակը:

Եւ գրպանէն ժամացոյցը քաշելով աւելցուց.

— Հիմա ժամը տասներկուքն է, լաւ մը մտածելու համար տասը վայրկեան կուտամ քեզի: Եթէ մինչեւ տասներկուքը տասը անցած ինքնիրենդ չխօսիս, լեզուիդ կապերը ես պիտի բանամ:

— Միսիւ Ֆէլիքս, այդ խիստ լեռուները ուրկէ՞ սորվեցար, դուն դիմացինդ ո՞վ կարծեցիր: Բերանս բանալ կ'ուզես, բայց եթէ մէյ մը բերանս բանալու ըլլամ, ուրիշ կողմէ կը բանամ:

— Սըւոր բերնին կապը անցուցէք, հրամայեց Հարթֆիլտ:

Եւ իր մարդոցմէն երկու հոգի առնելով դուրս ելաւ ու տունին շրջանը ըրաւ: Ձայն ձուն չկար:

Երեք հոգին հազիւ տուն վերադարձած, կողովագործ Ահմէտ Պէն Ամիրի խանութին դուռը կիսովին բացուելով գլուխ մը դուրս ելաւ, որ շուրջը լաւ մը աչքէ անցընելէ ետք դարձեալ ներս քաշուելով՝ ներսի երեք տեղացիներուն ականջին ի վար փսփսաց.

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկ. Աննիկ Գէորգեան եւ Տէր եւ Տիկ. Միհրան Փափազեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Մայիս 8), առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց քրոջ եւ մօրաքրոջ

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ՇԱԹԷՐԻ

մահուան Բ. տարեդարձին եւ քրոջ զաւկին եւ եղբօր՝

ԽՈՐԷՆ ՓՈՂՀԱՐԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարեդարձին, ինչպէս նաեւ Գէորգեան, Փողհարեան, Մանտինեան, Խաչիկեան եւ Փափազեան ընտանիքներու համայն ննջեցելոց յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

ԱՐԱՐԱՏԻ ՔԱՋԵՐՈՒՆ

Ֆր. Բանակի Նախ. Հայ Կամաւորներու Ռազմիկներու Բարեկ. Միութեան պատ. նախագահ Շ. Տ. Թէքէեան եւ Կեդր. վարչութիւնը, Պոմոնի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի (8 Մայիս) Հայու քաջարի զաւակներուն համար որ իմացեալ մահով ինկան Արարատի բարձունքին վրայ:

Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարէ, պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէսինի Հ. Յ. Դ. կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Յովհաննէս Ղազարեանի եւ իր ընտանեկան պարագաներուն, իր մօր՝ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄԻ մահուան առթիւ:

«ՑԻՄՆԱՄԵԱԿԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ»

Ի պատասխան Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Խորէն Կաթողիկոսի կոչին, Տէր եւ Տիկ. Մելքոն Պասմաճեան 25 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի միջոցաւ:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ կը պատարագէ Պարգեւ քհնյ. Մէրճանեան: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն կը կատարուի

ՍԻՍԱԿ ՏՕՂՐԱՄԱՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ

Կազմակերպութեամբ Մարի Նուպար Ուսանողական Տան վարչութեան:

Հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Եւրոպայի յանձնաժողովին:

Մայիս 3էն 13, Ուսանողական միջազգային տան մէջ:

ՄԱՅԻՍ 3էն ցուցահանդէս Հայկ. Մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան: Բաց է ամէն օր ժամը 18էն 21:

ՄԱՅԻՍ 6, Հայկ ճարտարապետութիւնը, դասախօսութիւն Պ. Եդուարդ Իւթիւճեանի կողմէ: Սալ տէ Ֆէթ ժամը 21ին:

ՄԱՅԻՍ 10, Հայկ. Փոլքլորիք երեկոյթ, Սօսի պարախումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Հ. Քիւթնէրեանի, ժամը 21ին, Կռան Թէաթր, մուտք 6 ֆրանք, ուսանող՝ 3:

ՄԱՅԻՍ 11 Հայկ. մանրանկարչութիւնը, դասախօսութիւն լուսարձակումով, Օր. Սիրարփի Տէր–Ներսէսեանի կողմէ Հարվարտ համալսարանի դասախօս: Սալ տէ Ֆէթ, ժամը 21ին:

Միջազգային տուն, 21 Պուլվ. Ժուրտան, մեթրօ Սիթէ Իւնիվէրսիթէր:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ՎԻԵՆՆԱ, ՓԵՇՏԱ

11 ՕՐ ԾՈՎԵԶԵՐՔ (ԼԻՏՕ)

ՎԵՆԵՏԻԿ Ս. ՂԱԶԱՐ

Եւ այլ գեղեցիկ շրջաններ

Մեկնում՝ Օգոստոս 1ին, վերադարձ Օգոստոս 28ին:

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար դիմել՝

M. H. BASMADJIAN
128, Rue de Flandre, Paris (19e)
Métro Crimée) — porte face à l'entrée:
Maison RENAL.

TRANSATOUR - OVERSEAS,
3, Rue Scribe, Paris (9e), Métro Opéra
Tél. : OPE. 77-85, Licence 183 A,
demander M. Gérard Acquaviva.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ
ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԷՆ

ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ.— Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանէն: Նիւթ՝ Հարաւային Ամերիկայի հայ գաղութը, կը մասնակցին Արժանթինի եւ Ուրուկուէյի դեսպանները եւ Պ. Հրանտ – Սամուէլ:

ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌ.— Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, Ա. կայանէն: Լիոնի հայ գաղութին հոգեւոր կեանքը:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակը պիտի ոգեկոչուի այս տարի եւս հանդիսաւոր կերպով Մայիսի 8ին կիրակի օր: Յիշատակի այս օրը կազմակերպուած է միասնական ոգիով տեղւոյս կրօնական եւ ազգային բոլոր կազմակերպութիւններուն կողմէ:

Ա) Կիրակի առաւօտեան ժամը 9.30ին հանդիսաւոր պատարագ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին:

Կը պատարագէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Բ) Թափօր եւ ծաղկեպսակի զետեղում յուշարձանի, ժամը 12.30ին:

Գ) Ակադեմական բաժին Սալ Վոլթէռի մէջ ժամը 17ին ներկայութեամբ տեղւոյս քաղաքապետին:

Կը նախագահէ՝ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱԼՃԵԱՆ
Կը խօսին՝ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ
ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
եւ Պ. ՖՈՎ (ֆրանսերէն)

Խօսք կ'առնէ տեղւոյս քաղաքապետը ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՍԷՍՔԻ:

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին:

ՃԱՇ

Կազմակերպութեամբ Տարօն – Տուրուբերանի Փարիզի Հայր. Միութեան կողմէ:

Ի պատիւ ՏԷՐ ԵՂԻՇԷ ԱՒԱԳ ՔՀՆՅ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ:

(Հիւսիսային Ամերիկայէն նոր ժամանած):

Կիրակի, 15 Մայիս, ժամը 16էն սկըսեալ Մշակոյթի Տան մէջ:

17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ

Այս առթիւ կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ փափաքողները:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններուն ներկայացուցիչները 7 Մայիս Շաբաթ գիշեր, ժամը 8.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը (13 Մայիս) Ուրբաթ, ժամը 21ին, որոշեալ վայրին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի անդամուհիները կը հրաւիրուին այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ ընդհ. ժողովի:

Ցանկալի է կը խնդրուին որ իւրաքանչիւր Խաչուհի պարտք զգայ ներկայ ըլլալու այս խիստ կարեւոր ընդհ. ժողովին որուն միակ օրակարգն է՝ ընտրութիւն պատգամաւորի: Ներկաներու թիւը օրինական պիտի նկատուի:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 15ին, ընկերուհի Պասմաճեանի բնակարանը 95 Ավընիւ Արիսթիտ Բրիան: Կարեւոր օրակարգ, պատգամաւորական ժողովը:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. անդական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Երեքշաբթի օր ժամը 15ին Քաֆէ Նոայի սրահին մէջ (Քանըպիէռ): Խիստ կարեւոր օրակարգ: Պատգամաւորներու ընտրութիւն: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ
51-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԵՒ 1896Ի ՎԱՆԻ ՋԱՐԴԻ 70ԱՄԵԱԿ

Շաբաթ, Մայիս 7, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
SALONS DE L'ALHAMBRA, 340, Boulevard Chave

Հովանաւորութեամբ՝ ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ
Կը նախագահէ՝ Պ. ԱԼԵՔՍԱՆ ԲԱԲԱՅԵԱՆ
Կը խօսի՝ Պ. ՊԵՏՐՈՍ ՋԱՐՈՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Ալիս Շամիրեան եւ Սահակ Տէրոյեան (երգ), Վերգինէ եւ Վանիկ Նազարեան (արտասանութիւն), Էլիզապէթ Էօրէնեան (դաշնակ):

Կէս գիշերէն ետք՝ պարահանդէս
ETIENNE MORRIS et sa jeune formation moderne

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՆԻԷՐԻ ՍԵՐՈԲ – ՍՕՍԷ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

կը տօնէ Նոր Սերունդի 21րդ տարեդարձը

Շաբաթ իրիկուն, Մայիս 7 ժամը 21էն մինչեւ լոյս
Անիէրի քաղաքապետարանին շքեղ սրահներուն մէջ

Centre Administratif et Social, 16 Place de l'Hôtel de Ville, Asnières
Samedi 7 Mai de 21 h. à l'aube

Ճոխ գեղարուեստական բաժին, մասնակցութեամբ ՍՕՍԻ պարախումբին, Թատերական ներկայացում եւ անակնկալներ

BAR ՄՈՒՏՔ 6 ՖՐԱՆՔ BUFFET

à partir de 24 heures GRAND BAL
avec M. VARTIVANIAN et son orchestre typique

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

Moyens de communication :
BUS : Départ Porte de Clichy 139-140, descendre Place Voltaire
Départ Porte de Champeret 165, Descendre Galliéni
METRO : Pont de Levallois, prendre bus 135, descendre Galliéni.
TRAIN : ST-LAZARE, descendre Asnières — Salle des fêtes à 5 min. de la gare

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

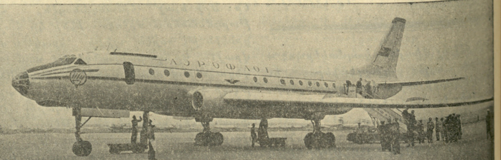
Խանութի մէջ աշխատելու համար, երիտասարդ կին մը որ հաշուապահութիւն գիտնայ, դիմել՝

Ets. CHEDIK
285, Rue St-Denis, Paris (2e)
Tél. : GUT. 62-80

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին Երբ... քաղաքապետարանի սրահը, Րիւ տը Սէզ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՕԴԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՆԴՈԿ ԱՄԷՆԸ Ա. ԿԱՐԳ
ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ ՈՒՂԻՂ ԳԾՈՎ

Նոյն օդանաւով 8 ժամէն (Մոսկուա կարճ դադար միայն) երթ ու դարձ նոյն ձեւով
Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ

Պատասխանատու Պ. ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ամերիկեան ԼԼՈՅՏ ընկերութեան
(Licence 61) AMERICAN LLOYD

կը ստանձնէ թեքնիք կազմակերպութեան պատասխանատուութիւնը:

Շնորհիւ անցեալ տարիներու իր փորձառութեան Հ. Մ. Ը. Մ. ձեզի կ'ապահովէ հանգստաւէտ ճամբորդութիւն եւ հաճելի բնակութիւն: Կարելի է նաեւ ձեզի ապահովել հետեւեալ քաղաքներու այցելութեան վիզա.— Եալթա, Օտեսա, Սոչի, Սոխում, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի քաղաքները — ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ, ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԵԱՆ, եւայլն

ՄԵԿՆՈՒՄ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ 1966

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, միայն մեր խումբն է որ մենաշնորհին ունի ձեզ ապահովելու այս ճամբորդութեան ճաշն ու պանդոկը.

Ա. կարգ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ՕԹԷԼԻ ՄԷՋ ՈՐ Ա. ԿԱՐԳԻ ՊԱՆԴՈԿ ԴԱՍՈՒԵՑԱՒ
Միակ գին 2850 փրանք

Առաջին անգամ ըլլալով եւ մասնաւոր արտօնութեամբ կը կազմակերպուի նաեւ անձնական կառքերու կարաւան մը: Փարիզ,-Երեւան-Փարիզ անձնական կառքով

30 օր տեւողութեամբ: ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 24
Օթէլ Սեւան, Թուրիսթական պանդոկ

Կարաւանին կը մասնակցին կառքի մասնագէտ մեքենախօսներ՝ մեքենաներու խանգարման պարագային անմիջապէս միջամտելու համար: Միակ գին 1850 Ֆրք.:

Արձանագրութեան, անցագիրներու պատրաստութեան եւ այլ տեղեկութիւններու համար դիմել ճամբորդութեան պատասխանատուներուն

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39

Մարսէյլի շրջանի համար

M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-62-43

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 7 ՄԱՅԻՍ

SAMEDI 7 MAI 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10604 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — Nº 10.604

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇԼԻՃԸ

ՄԻԹՐԱՆ ՀԱԿԱԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿԱԶՄԵՑ

— * —

Ինչպէս կը խօսուէր երկար ատեն է, Ֆրանսուա Միթրան կրցաւ ի վերջոյ կազմել իր հակադաշլիճը, որ պիտի խորհրդանշէ ընդդիմութիւնը : Այսպէս ձախ պարագլուխին կառավարութիւնը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ .— Միթրան վեց «նախարար» եւ հինգ օգնական կ'առնէ իր դահլիճին մէջ, որ բաժնուած է ուրեմն վեց գլխաւոր մարզերու .

Ա) ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐ ԵՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ (միջազգային քաղաքականութիւն, Ֆրանսա եւ Եւրոպա, Արեւելք – Արեւմուտք յարաբերութիւն, եւն. եւն.) որ կը յանձնուի Կի Մոլէի (ընկերվարական) :

Բ) ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԱՅԻՆ ՀԱՐՑԵՐ (երիտասարդութիւն, գիտական հետազօտութիւն, մարզական եւն.) կը յանձնուի Ռընէ Պիյէօի :

Գ) ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՀԱՐՑԵՐ ԵՒ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ (աշխատանք, հանրային առողջապահութիւն, կանանց իրաւունք, նախկին ռազմիկ, անդրծովեան հողամաս եւն.) կը յանձնուի Կաստոն Տէֆէրի :

Դ) ԾՐԱԳԻՐԸ (ուժականութիւն, հողագործութիւն, շինարարութիւն եւն.) կը յանձնուի Էթիէն Հիրշի :

Ե) ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ (պիւտճէ, արտաքին առեւտուր, ընկերային արդարութիւն) կը յանձնուի Լիւտովիք Թրոնի :

Զ) ՄԱՐԴՈՒ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱՑԻԻ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐ (հիմնարկութիւնները, դեմոկրատ ազատութիւններ) կը յանձնուի Միշէլ Սուլիէի :

Այս հակադաշլիճը մեծ յուսախաբութիւն յառաջ բերած է ձախ շրջանակներուն եւ ընդդիմադիր այն բոլոր շրջանակներուն մօտ, որոնք նախագահական ընտրութեանց ատեն մեծ յոյս դրած էին Միթրանի վրայ եւ զօրավիգ կեցած անոր իբրեւ փրկութեան միակ միջոցը : Այսօր, Միթրանի կողմնակից մամուլը, որուն գլուխը կը գտնուէր «Քոմպա»յի նման, կարծիք չսակարկող թերթ մը, ստիպուած է խոստովանելու թէ Միթրան «ծաղրանկար» դահլիճ մը կազմած է «գոհելով Զ. Հանրապետութիւնը Դ. Հանրապետութեան» ինչպէս կը խորագրէր Ուրբաթ: Նոյն թերթը կը գրէ թէ եթէ Միթրան ուզէր միանգամ ընդ միշտ ձախողեցնել Ձախի Դաշնակցութեան կարելիութիւնները յառաջիկայ երեսփոխանական ընտրութեանց, տարբեր գործելու պէտք չունէր : Արդարեւ նախկին թեկնածուին կազմած դահլիճը ճախող կերպով կը յիշեցնէ Դ. Հանրապետութիւնը որ ութ տարիէ ծաղրանքի առարկայ է օրուան իշխանութեան եւ ժողովուրդին մեծ մասին : «Քոմպա» չի վարանիր ըսելու թէ Միթրանի ընթացքը նախագահական ընտրապայքարի ատեն յոյսերու ծնունդ տուած էր, այսօր այդ յոյսը մեռած է : Միթրանի առաջարկած Հանրապետութիւնը, հին բան մըն է : Ձախի դաշնակցութիւնը Դ.ին խորթ զաւակն է : Էթիէն Ֆաժոն ալ «Իւմանիթէ»ի մէջ (Մայիս վեց) կը բացատրէ բանուորական դասուն յուսախաբութիւնը Միթրանի դահլիճին առջեւ : «Որուական – դահլիճը» կ'ըսէ համայնավար պարագլուխը լաւ կը կրէ իր անունը՝ ուրուական, այն իմաստով որ կուսակցութեան Լարուսը .— Երեւոյթ առանց իրականութեան եւ այս ուրուականը որ հոլի քունը չի կրնար փախցնել :

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՍԿՍԱՆ ԲԱՐԲԱՌԻԼ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ ԵՒ ԱՆՈՆՑ ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ»

Ա.

Հայկական դէպքերուն եւ խնդիրներուն առթիւ, «Եէնի»ի մէջ փաստաբան Էրոլ Ուլուպէյլէն կը գրէ (Ապրիլ 29) .—

Ամէն տարի, 24 Ապրիլին, աշխարհի բոլոր եկեղեցիներուն մէջ անհատնում լուտանքներ եւ անէծքներ կը տեղան Թուրքերու վրայ : Մեծ մասամբ հայ երիտասարդներ, շատեր 25 տարու, եկեղեցիներու մէջ կը տեղեկանան թէ իրենց հայրերն ու մայրերը ինչպէս ջարդուած են : Իսկ այն մարդիկը, որոնք ծանօթ չեն այդ դէպքերու ներքին ծալքերուն, ոչ ալ ժամանակի ըմբռնումը ունին, կը նզովեն շարունակաբար «մարդ ջարդող Թուրքերը» : Մանաւանդ երբ ջարդուողները քրիստոնեայ են, ջարդարարը՝ իսլամ, եւ տեղն ալ՝ եկեղեցի մը :

Այս տարի ալ, 24 Ապրիլին, Ամերիկահայերը ցոյցեր ըրին Նիւ Եորքի մէջ, ՄԱԿի շէնքին առջեւ, եւ պահանջելով Թուրքիոյ այն հողերը, որ Հայոց կը պատկանին, նաեւ Աղրը (Արարատ) լեռը :

Ցարական Ռուսիայէ ետք, Ամերիկա սկսեր է Օրթոտոքսներու պաշտպան կանգնիլ : Պէտք է քիչ մը պատմութիւն գիտնալ, սակայն, Ամերիկահայերու այդ ցոյցերուն ներքին ծալքերը լուսաբանելու համար : Անցեալ տարի էր, նուաստահանդէսի նշանաւոր խմբավար մը, Հէրպըրթ Ֆօն Գարայեան, կէս Թողուց իր քոնսէրը եւ չափազանց տաամաթիք երեւոյթով մը, յանկայս լռութիւն պահեց, Թուրքերու կողմէ ջարդուած Հայոց յիշատակին :

Ի՞նչ են վերջապէս սա Հայկական դէպքերը, ինչո՞ւ վերջին օրերս տենդոտ գործունէութիւն մը ցոյց կուտան այս խնդրին շուրջ : Փաստերով պիտի քննենք զանոնք :

Նախ նկատենք որ, Կիպրոսի խնդրին հետ զուգահեռաբար, երեւան ելան Հայկական խնդիրները, — պատահական բան մը չէր այս զուգադիպութիւնը : Ցայտնի էր որ հին ձեռքերն էին որ հին խաղերը կ'ուզէին խաղալ Թուրքիոյ գլխուն : 1945–ին, երբ Խորհ. Միութեան սպառնալիքներուն դէմ կը գտնուէր Թուրքիա, Հայկական հարցն էր որ հրահրած էր նորէն : Մնաց որ, Հայկական թէ Քրտական խնդիրները երբեք մոխիրի պիտի չվերածուին : Այսօր իսկ կապեր ունին կարգ մը օտար վարժարաններու եւ հիւպատոսարաններու հետ :

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Հայերը 900 տարիէ ի վեր կողք կողքի ապրած են, առանց իրենց լեզուն եւ կրօնքը կորսնցնելու : Ասոր փոխարէն, տարբեր երկիրներու մէջ ապրող Հայեր ներկայիս մոռցած են իրենց կրօնքն ալ, լեզուն ալ :

Նախ յիշենք աշխարհակալ Անգլիա, որուն նպատակն էր Օսմ. Կայսրութիւնը բաժան բաժան ընել եւ ձեռք ձգել ոսկի հաւկիթ ածող հաւը : Այս ջանքերը թափեց, երբ Կիպրոսի մէջ տեղ տուինք Անգլիոյ : Սերպերը, Յոյները, Պուլկարները եւ Ալպանները ապստամբեցան, եւ երբ Եւրոպական Թուրքիոյ գործը վերջացաւ, կարգը եկաւ Ասիական Թուրքիոյ, ուր կային ու պատրաստ Քիւրտեր եւ Հայեր կային : Հայերը քրիստոնեայ էին, հետեւաբար աւելի դիւրաւ կրնային պայքարիլ Թուրքերու դէմ եւ աշխարհի դատաստանը իրենց կողմը շահիլ : (Փակագիծի մէջ ըսենք թէ այս նպատակով է որ Մակարիոսի պէս եկեղեցական մը բերած են Կիպրոսի գլխուն) : Խռովարարներու նպատակն էր Հայերու հետ միաժամանակ ապստամբութեան մղել Արաբները եւ մահացու հարուած մը իջեցնել Օսմ. Կայսրութեան : Իմփէրիալիսթ Անգլիան իր աչքը տնկած էր հանքերու եւ քարիւղաշատ կեդրոններու : Երբ Օսմ. Կայսրութիւնը քայքայուէր, դիւրին էր կուլ տալ նորաբոյս տկար պետութիւնները : Այդպէս ալ եղաւ, բոլորը կուլ տուաւ : Մենք դեռ չէինք գիտեր թէ ինչ կը նշանակէ տնտեսական շահագործում եւ լոկ հողային կորուստները նկատի կ'առնէինք : Այս պատճառով, չէինք կրնար տեսնել այդ՝ ծաւալապաշտութեան ետին պահուած բուն խաղերը : Մնաց որ Անգլիա առանձին չէր իր դարբնած այս խաղերուն մէջ :

(1 Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐԻ այցելութեան առթիւ, բուռն միջադէպեր պատահած են Երուսաղէմի եբրայական համալսարանին մէջ, ուսանողներու եւ ոստիկաններու միջեւ : Ուսանողները բաժնուած էին երկու մասի, անոնք որ ցոյց կ'ընէին ի նպաստ Գերմանիոյ նախկին վարչապետին եւ անոնք որ դէմ էին : Քսան վիրաւոր կայ :

ԻՐԱՔԻ նոր պետը՝ Զօր. Արէֆ յայտարարած է թէ «Խորհ. Միութիւնը պատրաստ է Իրաքի տալու այն ամբողջ օժանդակութիւնը որու պէտք ունի » :

ՓԵՔԻՆԻ համայնավար պաշտօնաթերթը՝ « Ժողովուրդին Օրաթերթը» կ'ընդունի որ տարակարծութիւններ կան համայնավար կուսակցութեան եւ չին բանակին միջեւ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կուսակցական օրգան՝ Պրաւդայի տպաքանակը պակսած է ի նպաստ կառավարական օրգան՝ Իզվեստիայի : 1962էն ի վեր Պրաւդայի տպաքանակը՝ հետզհետէ կը բարձրանար վեց միլիոն չորս հարիւր հազարէն 1963ին կը հասնէր՝ վեց միլիոն 700 հազարի, եօթը միլիոն 200 հազարի՝ 1964ին եւ մօտ ութ միլիոն 65ին : Այս ամսուն իջած է վեց միլիոն 700 հազարի մինչ Իզվեստիա 7 միլիոն ութ հարիւր հազարէն ութ միլիոնի անցած է : Այս թիւերը հրատարակուած են խորհրդային թերթերուն կողմէ, Պրաւդայի առաջին թիւին (1912 Մայիս 5) տարեդարձին առթիւ :

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ բանուորներու արտագաղթը սկսած է լրջօրէն մտահոգել կառավարութիւնը : Ասոնք զանգուածային ձեւով կը գաղթեն դէպի այն երկիրները ուր ճարտարարուեստը զարգացած է ինչպէս՝ Գերմանիա, Պելժիա եւ Ֆրանսա :

ՊԱՐՍԻՑ Շահը ներում շնորհած է մահուան դատապարտուած ուսանողի մը, որ գլխաւոր ամբաստանեալն էր այն 55 ուսանողներուն, որոնք կ'ամբաստանուէին զինեալ ապստամբութեան եւ միապետական վարչաձեւի տապալման փորձի համար :

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ երիտասարդներ ցոյց ըրած են Մայիս մէկին, կը գրէ համայնավար կուսակցութեան օրգանը՝ Ռուտէ Փրավօ : Ցուցարարները պոռացած են .— « Ազատութիւն կ'ուզենք, ժողովրդավարութիւն կ'ուզենք » : Կարգ մը ականատեսներու համաձայն 150 հոգի ձերբակալուած է :

ՇՈՒԷՏԻՈՅ վարչապետը՝ Էրլանտէր Սթոքհոլմի մէջ բացած է ընկերվարական Միջազգայինի 101րդ համագումարը, որու կը մասնակցին վաթսուն երկիրներու 200 պատգամաւորները : Ներկայ անձնաւորութեանց մէջ կը յիշուի Կի Մոլէ (Ֆրանսա), Վիլլի Պրանտ (Գերմանիա), Նեննի (Իտալիա), Սփաք (Պելժիա), Պըրաուն (Անգլիա) :

Ի՞ՆՉ ԱՆՈՒՆ ՏԱԼ ՁԵՐ ԶԱՒԱԿԻՆ

Տեղական մամուլը, հիմնուելով Մայիս 3ի Պաշտօնաթերթին մէջ լոյս տեսած նոր օրէնքին կարգ մը տրամադրութիւններ արձանագրած է, որոնք սակայն կը կարօտին լուսաբանութեանց :

Ընդհանուր ձեւով օրէնքին նոր բարեփոխումը կը ձգտի որոշ ազատութիւն տալ ծնողքներուն, որպէսզի կարենան իրենց ուզած անունը տալ զաւակներուն : Ցարդ ըստ 1803ի օրէնքին, բարեփոխուած 1955 Սեպտ. 21ին, իբրեւ անուն կարելի էր տալ միայն այն անունները զորս կարելի է գտնել օրացոյցին մէջ կամ հին պատմութեան : Այսպէս ընդունելի են դիցաբանական անուններ, կարգ մը տեղական անուններ (Պրըթոն, Պասք եւն) : Այս առթիւ կը յիշուի թէ տասը տարի է Պրըթոն ընտանիք մը վէճի մէջ էր անձնագրութեան գրասենեակին հետ, որ մերժած էր տղոց տրուած զուտ Պրըթոն անունները : Կարգ մը օտար անուններ որոնք նուիրագործուած են ֆրանսերէնի մէջ ինչպէս՝ Մանֆրէտ, Նատին եւն. : Բաղադրեալ անուններ՝ Ժան – Փիէռ, Ժան – Քլօտ, Մարի – Ֆրանս : Բացառաբէն կ'ընդունուին կարգ մը անուններ երկու անուններէ կազմուած ինչպէս՝ Մարիան (Մարի – Ան), Մայթէ (Մարի – Թերէզ), եւն. :

Ի վերջոյ կը յիշուի որ անձնագրութեան պաշտօնեաները կրնան մերժել միայն այն անունները, որոնց գործածութիւնը նուիրագործուած չէ Ֆրանսայի մէջ : Այս պարբերութիւնը կրնայ անշուշտ շփոթութիւն ստեղծել հայ ծնողքներու մօտ որոնք կը փափաքին հայկական անուններ դնել իրենց զաւակներուն եւ դժուարութիւններու կը բախին, տրուած ըլլալով որ յաճախ քաղաքապետարանի իւրաքանչիւր պաշտօնեայ իր հասկցած ձեւով կը մեկնաբանէ օրէնքը : Ուրեմն յիշենք Պաշտօնաթերթի հետեւեալ պարբերութիւնը .—«Անունը, ըլլալով մարդոց անձնագրութեան վիճակը, ոչ մէկ բան կ'արգիլէ որ օտար անուններ դրուին, օտար հպատակութիւն ունեցող երախայի » :

Ճշդենք սակայն թէ այս վերջին պարագան միշտ չի վերաբերիր Հայերուն որոնց մեծ մասը Ֆրանսայի քաղաքացի են, այդ պարագային կրնան յիշել օրէնքին այն տրամադրութիւնը, որ կ'արտօնէ անուններ որոնք «ընտանեկան աւանդութեանց» (Պաշտօաթերթ, Մայիս 3, 1966, էջ 3523, թիւ 233) պահպանումը կը սահմանեն : Մնաց որ ամէն ծնողք կրնայ քանի մը անուն դնել զաւկին (պարտադիր՝ 2, առաւելագոյն՝ 4) եւ միշտ կարելի է միջին ճամբայ մը գտնել պահպանելու համար ազգ. աւանդութիւնները չանտեսելով քաղաքացիական պարտաւորութիւնները :

ՏԽՐՈՒՆԻ .— ԱՐՄԷՆ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք որ յետ կարճատեւ հիւանդութեան, Հինգշաբթի օր մեռած է Պ. Արմէն Բուդաղեան : Ողբացեալը, որ զաւակն էր ծանօթ բեմադիր Աննա Բուդաղեանի, ծնած էր Ժընեւ 1903ին : Աւարտած էր Արզ է Մէթիէի բարձրագոյն վարժարանը : Վկայուած ճարտարագէտ էր եւ շատ գնահատուած իր արհեստին մէջ իբրեւ հմուտ մասնագէտ մը : Խիստ նախանձախնդիր ազգային աւանդութեանց, մոլեռանդօրէն Հայ էր : Մեր ցաւակցութիւնները այրիին եւ զաւակներուն :

ՎԵՑ ՀԱՅ ՊԵՏԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

(ՈՃՐԻՆ ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ ԵՒ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՐԳ ՄԸ ՎԱՒԵՐԱԳՐԵՐ)

—o—

Ա.

Մէվլան Զատէ Րիֆաաթ իր «Թուրքիոյ Յեղափոխութեան Ներքին Երեսը» անուն գրքին մէջ (էջ 82-83) կ'ըսէ.—

«Իթթիհատ եւ Թերաքքըի Թուրք կառավարութիւնը երբ լսեց թէ հայ չէթէները Ռուսերուն յառաջապահ դարձած են (փիշտար), աւելի պատրուակ ծառայեցնելով, հայ ազգին անունով Դաշնակ կոմիտէին հետ կնքած համաձայնութիւնը ջնջեց եւ ամէնէն առաջ, Պոլսոյ եւ վիլայէթներու մէջ, բոլոր ծանօթ Դաշնակ ղեկավարները մէկիկ-մէկիկ ձերբակալել տուաւ եւ զանազան վայրեր ղրկելով ճամբաներու վրայ մէկական-երկուական սպաննել տուաւ (*)։

«Պոլսէն Զօհրապի եւ Վարդգէսի (Վարդգէս) եւ Տիրան Քէլէկեանի նման, բոլորին ծանօթ եւ յարգանքի ու վարկի տէր, գիտութեան եւ մտքի տէր անձեր եւս աքսորելով, բնաջնջել տուաւ (**)։

Զօհրապ եւ Վարդգէս էֆէնտիները Հալէպ-Տիարպէքիր, Տիրան Քէլէկեան էֆէնտին ալ Զորումի եւ Ամասիոյ մէջտեղը սպաննած են (պիթիրմիշլէր տիր) վերջացուցեր են (3)։

«Խազակ» (Խաժակ), Զարդարեան, Ճանկիւլեան, «Ակնունի» (Ակնունի), Տոքթ. Տաղաւարեան եւ նման ղեկավարներ եւս, Տիարպէքիրի ճամբուն վրայ, Հանրածանօթ Ճին Տէրէսի կոչուած վայրին մէջ, բնաջնջել տուաւ (4)։

«Զինուոր առնուած հայ երիտասարդները եւս, Ամելէ Թապուրներու մէջ բաժնած, տաժանակիր աշխատութիւններով զանոնք սկսաւ ճզմել (5)։

«Այդ կացութիւնը մտատանջութեան մատնած էր Հայերը եւ ինքնապաշտպանութեան մտահոգութեամբ, զիրենք մղած էր ընդդիմութեան եւ ապստամբութեան (Գըյամ վէ ըսեան) (6)։

(Այս նիւթի մասին տեսնել Գրիկէրի լուրջ ուսումնասիրութիւնը «Յուշապատում»ի մէջ, եւ Ա. Ալպօյաճեանի «Գ. Զօհրապ» գիրքը)։

Որպէսզի օրէնդիր իշխանութեան հայ անդամներուն արդարութեան համար բողոքի ձայնը անլսելի մնայ, Թուրք կառավարութիւնը Օսմ. Խորհրդարանի հայ երեսփոխանները սպաննելու կանխամտածութեամբ խարէական միջոցներով Կ. Պոլսոյ մէջ ձերբակալեց։ Երկուքը՝ Զօհրապ եւ Վարդգէս «Տիգրանակերտի Պատերազմական Ատեանին ներկայացնելու» պատրուակով, եւ Կ. Պոլսէն քշեց դէպի անյայտութիւն։ Ոչ հարցաքննութիւն, ոչ ամբաստանութիւն, ոչ ալ դատավարութիւն տեղի ունեցած էին։ Եթէ դատուելու արժանի լուրջ ամբաստանութիւն մը գոյութիւն ունենար Զօհրապի եւ Վարդգէսի դէմ, Կ. Պոլսոյ մէջ կար Պատերազմական Ատեան, կար Պատերազմական Նախարարութիւն եւայլն։ Բայց Թրքական ծրագիրը մարդասպանութիւն էր։

Փետրուար 1915ին ոճիրներու գծուած ծրագիրները գործադրուիլ սկսած էին լայն սահմանի վրայ՝ գաւառներու մէջ։ Այդ մասին Իթթիհատի պատասխանատու քարտուղարները հարկ եղած հրահանգները տուած էին։ (Երբ քարտուղարներու խնդրին հասնինք, այդ մասին կը տեսնենք պետական վաւերագրերը, անոնց կատարած ոճրային գործերուն մասին)։

1915ի Ապրիլի սկիզբը Թուրքիոյ Ներքին Նախարարութիւնը գաղտնի շրջաբերական-հեռագիր մը ղրկած էր Թուրք նահանգապետներուն, «հայ երեւելիները ձերբակալելու եւ բանտարկելու, եւ զէնքեր ու փախստական զինուորներ փնտռելու պատրուակով՝ խառնութիւններ գործադրելու» մասին. Ապրիլ 17, 1915ին յաւելուածական ուրիշ հեռագրով մըն ալ կը հրամայէր «բանտարկուած» եւ «հեռացուած» անձերուն անունները ղրկել, իսկ զէնքերուն համար՝ մեծ ծաւալի վրայ անոնց նկարները առնելով ղրկուիլը կը պահանջէր։

Ահա բնագիրը այդ գաղտնի հրահանգին, զոր նահանգապետը կը փոխանցէ ժանտարմըրիի գունդերու հրամանատարներուն, առ ի գործադրութիւն.—

ԳԱԼՏՆԻ
– Ապրիլ 17, 1915

Բարձրապատիւ Հրամանատարութիւն
Ժանտարմըրի գունդին
Վսեմապատիւ էֆէնտի

Ասիկա յաւելուածն է Ապրիլ 1915ի գաղտնի հաղորդագրութեան.—

«Կոմիտէներու անդամ եւ այլոց ձերբակալուելու մասին, կարեւոր եւ վնասակար անձերու (Հայերու) քով գտնուած ռումբ եւ արգիլուած զէնքերը, գտնուած վիճակի մէջ, լուսանկարել տալ մեծ չափի վրայ եւ շուտով ղրկել մեզի։ Ձերբակալուած եւ հեռացուած անձերուն անունները նոյնպէս ղրկուիլը, Ներքին Նախարարութենէն հեռագրով հրամայուած է, ուստի, ըստ այնմ քայլ առնելնիդ կը յանձնարարուի»։

ՎԱԼԻ

Ներքին Նախարարութեան կողմէ վալիներուն ուղղուած այդ հեռագիրները գաղտնի կերպով հաղորդուած էին տեղական ժանտարմըրի գունդի բոլոր հրամանատարներուն։ Այդ բանտարկութիւնները եւ հալածանքները կը կատարուէին, ինչպէս Կ. Պոլսոյ մէջ, նոյնպէս եւ միաժամանակ գրեթէ բոլոր գաւառներուն մէջ։

Պոլսոյ մէջ 1915 Ապրիլ 11/24ին տեղի ունեցած բանտարկութեանց, տարագրութեան, անյայտացումներու մասին՝ Ապրիլ 13ին եւ Ապրիլ 15ին Գր. Զօհրապ իր իսկ ձեռագրով, հետեւեալ երկու բողոքագրերը խմբագրած էր, ուղղուած Ներքին նախարարին եւ վարչապետին, եւ Պատրիարքի կողմէ դիմում ընել տուած էր, ինչպէս նաեւ Զօհրապ ինքն ալ այցելութեամբ, բերանացի, նոյն բաները կրկնած էր։ Նոյն դիմումները Վարդգէս կատարած էր աւելի յանդուգն եւ աւելի համարձակ կերպով։

Ահա Զօհրապի պատրաստած, իր ձեռագիրով Թուրքերէնի թարգմանութիւնը, (Թուրք կառավարութիւնը չհանդուրժեց անոնց բողոքի ձայնին եւ «Տիգրանակերտ ղրկելու» պատրուակով սպաննել տուաւ)։

13 Ապրիլ 1915

ԲՈՂՈՔԱԳԻՐ Ա.

«Այսօր զէնքի տակ գտնուած յիսուն հազարէ աւելի հայ զինուորներուն մէկ մասը սահմանագլուխներուն վրայ արիւն կը թափէ, մէկ մասն ալ պատերազմի մտնելու, հայրենասիրական պատերազմին պարտականութեան գլուխը գտնուելու կը սպասէ։ Այդպէս ըլլալով հանդերձ, ցաւալի երեւոյթի մը պատճառով, կայսերական կառավարութիւնը Հայերու դէմ իր վստահութիւնը վերցուցած ըլլալու երողութիւններ յայտնուած են։ Նոյնիսկ Պատրիարքարանէն, Ազգային Ժողովի Ատենապետը եւ անդամներուն մէկ մասը, Քաղաքական Ժողովի Անդամներէն երկու անձերուն հետ, ձերբակալուած են։ Կ. Պոլսոյ մէջ բնակողներէն ազգին աչքառու անձերը ձերբակալուած եւ աքսորուած են, ու այս վիճակը իմ խնդրարկու ազգիս մեծ տխրութիւն պատճառած է։

«Զինուորական փախստականներ ձերբակալելը օրինական է։ Հետապնդումներու պատրուակով ցոյց տրուած խստութիւններուն դէմ թէեւ բան մը ըսել կարելի չէ, սակայն դեռ զինուորական կեանքին անվարժ ազգիս հանդէպ քիչ մը ներողամտութիւն ցոյց տրուիլը կը խնդրուի։ Այս խնդրանքը անիրաւ չնկատուի։ Մեծ ծաւալի վրայ, առաջին անգամ ըլլալով գործադրուած այս զօրաշարժը, Հայերու մէջ յառաջ բերած է վախ մը, Թուրք տարրին ցոյց տուածէն քիչ մը աւելի. հետեւաբար քիչ մը ներողամիտ ըլլալը խղճի համաձայն է։ Կայսերական կառավարութիւնը կ'ընդունի այդ։

«Զինուորական ծառայութենէն խոյս տուողները, ապագային կախաղանի պատիժէն ազատելու համար՝ փախստական ըլլալը եւ հետապնդող ուժերուն դիմադարձութիւն ընելը ոճիր է եւ մարդկային է։ Բայց, ասոր քաղաքական երեւոյթ պէտք չէ տալ։ Ակնյայտնի է այդ։ Պատերազմական վիճակ ըլլալը, եւ Հայերուն բնակած վայրերուն ճակատի մօտ ըլլալը եւ զանոնք քաղաքական նպատակներ հետապնդող փէտայիներ նկատելը եւ այդ ենթադրութեամբ, աստիճանաբար տուներէն ներս եւ գիւղերու մէջ շշուկներ տարածելը եւ այդ շրջանի բոլոր հայ բնակիչներուն եւ նոյնիսկ հայ զինուորներուն դէմ ալ նոյն վերաբերումով՝ շատ մը անմեղներ չափազանց հալածանքի ենթարկուած են։ Զինուորներուն ձեռքը գտնուած զէնքերը հաւաքուած են, եւ խստութիւններ կ'ըլլան։

Հայրենիքի պաշտպանութեան համար հազարաւորներ իրենց զաւակները տալէ զատ, իրենց ունեցած-չունեցածն ալ (ազգին կողմէ) տրուած են։ Այս պարագաները շատ խոր եւ մեծ դարմանք եւ յուսահատութիւն առաջ բերած են։ Կարգ մը վայրերու մէջ (Հայեր) վերջին ծայր յուսահատութեան մատնուած են։ Մինչեւ հիմա, Թուրք եւ Հայ տարրերը եղբօր նման կը վարուէին։ Այսպէսով թերեւս մեզ իրարմէ բաժնողներուն հայցին իսկ քաւուած է։

«Կայսերական կառավարութիւնը Հայերուն ապստամբութեան պատրաստ ըլլալը եւ ապստամբական դիրք վերցնելը, եւ Հայերն ալ իրենց դէմ անիրաւ խստութիւններու եւ ի վերջոյ, ընդհանուր ջարդի մը ենթակայ ըլլալու, այս երկու մտայնութիւններուն բախումէն յառաջ եկած երեւոյթները, խստութեամբ մարելու անհրաժեշտութիւնը մտածելու արժանի կէտ մըն է, եւ այս չափազանցեալ թիւրիմացութիւնը ջնջելը պահանջելով հանդերձ, այս ազգը (Հայը) հաւատարմութեան հակառակ ոչ մէկ միտք ունի, եւ այդ մասին ինչ ապահովութիւն որ կը պահանջուի, անմիջապէս տալու պատրաստ ենք։ Առանց վարանումի կը յայտնեմ ձեզի այս պարագան։

«Իմ անկեղծ համոզումն է՝ շնորհ, ներողամտութիւն խնդրել որ մեծապէս պիտի օգնէ։ Քիչ մըն ալ այս կերպը գործածել եւ փորձելը անկարելիութիւն մը չէ, Պետութեան եւ Հայրենիքին պաշտպանութեան համար իրենց կեանքը զոհած հայ զինուորներու սիրոյն համար։

Յարգանքներս մատուցանելով ձեզ՝ կայսերական կառավարութեան բարձր գթութիւնը կը պաղատիմ եւ կը խնդրեմ։

Այս առթիւ հրամանը ձեր բարձրութեան կը պատկանի»։

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ԲՆԱԳՐԱՅԻՆ ՓԱՍՏԵՐ.—

1) Դաշնակ Քօմիթէսի իլէ ագտ էտիլէն իյթիլաֆը պօզմուշ, էն էվվէլ իսթանպուլտա վէ վիլայաթտա, նէ գատար մաարուֆ Դաշնակ րուասաը վար իսէ, պիրէր-պիրէր թէվգըֆ էթթիրէրէք, մուխթելիֆ եէրլէրէ սէվք էթմիշ, վէ

ԷՕՎՐԸ Տ'ՕՐԻԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴԵՐԸ

— * —

Ce n'est pas seulement à Manazguerde, mais partout où bon leur semble, que les Turcs et les Kurdes commettent ces abominations.

Ils entrent par bandes chez les Arméniens ; les uns s'emparent des hommes qu'ils attachent solidement aux pièces de bois qui supportent leurs maisons ; les autres bâillonnent les femmes ; puis ils violent les épouses, les sœurs et les jeunes filles, sous les yeux des pères, des frères et des maris qui hurlent de rage et se tordent de désespoir, dans l'impuissance où ils se trouvent de défendre au moins leur honneur si odieusement outragé !

Ces bandits n'agissent ainsi, que parce qu'ils savent bien que l'Arménien est dépouillé de tout moyen de défense : tout ce qui peu ressembler à une arme ou en tenir lieu lui est rigoureusement enlevé.

Aussi, les malheureux survivants des massacres soupirent-ils tous après la mort et envient-ils le sort de leurs frères martyrs.

Tous font des vœux pour que de nouvelles tueries viennent bientôt les enlever tous en même temps.

Ils ne peuvent se faire à l'horrible pensée que si leurs filles et leurs femmes doivent leur survivre, elles deviendront la proie de leurs infâmes bourreaux qui les outrageront, qui leur imposeront de force l'islamisme, qui les enfermeront à tout jamais dans leurs harems où, malgré elles, elles devront faire souche de musulmans...

XX. DESESPERANCE ! — Jusque-là, les survivants arméniens ont tout enduré, parce qu'ils gardaient l'espoir qu'on viendrait à leur secours, et qu'aujourd'hui ou demain ils seraient sauvés !

Mais cette patience surhumaine s'épuise, notre espérance s'affaiblit : la force et l'énergie commencent à nous manquer.

Un seul moyen pourrait sauver d'une extermination certaine ce qui reste d'Arméniens, et arrêter la complète disparition de toute une race, c'est d'émigrer.

C'est d'ailleurs ce qu'ont fait les survivants d'Erzeroum, de Van, de Constantinople, après les épouvantables massacres qui ont désolé ces villes.

C'est également ce qu'avait voulu faire la population arménienne de nos provinces reculées, depuis qu'on les rend inhabitables aux chrétiens.

Mais, hélas ! le gouvernement turc a préféré nous garder comme ses esclaves, comme des otages dont les yatagans feront rouler les têtes, s'il se voit acculé par l'Europe à une situation difficile.

Il a donc pris un arrêté qui, pour mieux tromper l'Europe, semble favorable à l'émigration, bien que celle-ci soit réglementée de telle façon qu'elle devient absolument impossible.

Personne désormais ne pourra songer à émigrer : en effet, d'après les mesures récemment prises, si nous voulons fuir, non seulement nous devons faire le sacrifice complet de nos biens, de nos maisons, de nos propriétés, de tout ce que nous pouvons encore posséder, mais il est certain que nous ne pourrons gagner la frontière russe sans être exterminés !

XXI. QUE FAIRE ? QUE DEVENIR ?. — Encore une fois, que devenir ?

Si nous voulons garder nos foyers, on nous en dépouille ; on nous disperse !

Si nous voulons fuir au loin, on s'y oppose.

Si nous demandons la mort, on nous la refuse.

Si nous nous résignons à vivre, on nous tue à petit feu...

Que faire ? que devenir ?

Nous le demandons à Dieu. Nous le demandons à nos frères d'Europe.

Que Dieu nous assiste ! Que l'Europe nous prenne en pitié !...

Traduit par H. A.

—o—

LE DEVOIR DE L'EUROPE

Après la lecture de ces pages navrantes, on est en droit de se demander : que va faire l'Europe pour mettre un terme à cette extermination voulue, implacable, plus lente mais plus sûre, de la race arménienne ?

Ah ! si les puissances apportaient à cette œuvre humanitaire la même vigueur, la même décision, les mêmes contingents de force que pour empêcher la Grèce de race, secourir efficacement ses frères de de langue et de religion !

(11 — *à suivre*)

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԵՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ»

(Բ. եւ վերջին մաս)

Նիքոլայի յաջորդը կը վերադառնայ հօրը ծրագրին վարչապետ Կորչաքոֆի եւ պատասխաններու պնդումով : « Թուրքիա եւ Անգլիա դրդուած էին պահանջել ան-կախութիւն , ինչպէս Սլաւներուն : Այս կ'ընէին, որպէսզի Ռուսիան նոյն պահանջը չներկայացնէ Հայերու համար » : Հայերը կը պահանջէին «այն բարենորոգումները , որոնք պիտի տրուէին սլաւ-ժողովուրդներուն» : Այս էր Ազգ. Ժողովին քուէարկուած բանաձեւը : Ռուսիա նպատակ չունէր Հայերուն անկախութիւն պահանջելու, ոչ իսկ բարենորոգումներ իրագործելու ստիպել Թուրք կառավարութիւնը : Փաստն այն է որ խաղաղութեան նախադրծին մէջ տրամադրութիւն մը չկար, ինչպէս կը յայտնէր պատ-րիարքը ատենախօսութեան մէջ, եկեղեցականներու եւ աշխարհականներու կրկնակի դիմումներով դրուեցաւ 16րդ յօդուածը : Միջազգային դաշնագրի մը մէջ երեւան եկաւ « Հայերը բնակուած հողամասին մէջ բարենորոգումներ կատարելու» հարցը, որուն տուին «Հայկական Հարց» անունը, 61րդ յօդուածին համաձայն :

Պետութիւններ հաշուեյարդանք կը դառնային, քանի որ Թուրքիա բարենորոգումներ պիտի կատարէր պաշտպանելու համար Հայերու ինչքը, կեանքը, պատիւը Չերքէզներէ եւ Քիւրտերէ բնակուած վայրերու մէջ: Հարցը մասնակի էր, որոշ շրջանի մը համար : Անդին կար արեւելեան շրջանը ռուս տիրապետութեան տակ, աղին Կիլիկիա եւ Արեւմտեան Անատոլուի Հայութիւնը: Պիտի ըլլար «խմփերիալիստ պետութեանց ձեռքը ճնշումի միջոց Թուրքիոյ վրայ ներգործելու եւ խայծ մը՝ Հայերը իրենց ետեւէն քաշելու» :

Հայերն ալ երկարօրէն կը սպասէին բարենորոգումներու իրագործումին՝ վստահելով օտար պետութեանց խոստումներուն եւ Թուրք կառավարութեան ստանձնած յանձնառութեան միջազգային Արիսպագոսին առջեւ : Հեղինակը գիտել կու տայ . «Ամէն մի ժողովուրդ որքան էլ փոքր լինի, նախ եւ առաջ պէտք է ինքը տնօրինի իր ճակատագիրը : Օտարի լուծէն օտար ձեռքով ազատութիւն ձեռք բերելու երազանքի վախճանը յուսաբեկութիւնն է, որ դառնօրէն ապրեցին Հայերը» : Հարցը պիտի ըլլար պատրուակ մը միջամտելու համար կայսրութեան ներքին գործերուն եւ մենաշնորհ մը փրցնելու համար : «Քեամիլ փաշա կը ծրագրէր» այդ պատրուակը վերցնել, որովհետեւ «Հարցը եղել է միայն մեծերի համար նուաճողական միջոց մը, ոչ թէ ինքնուրոյն հարց մը » :

Բարենորոգումներու սպասող իր յոյսը օտարին վրայ դնող ժողովուրդը յուսախաբութենէ յուսախաբութիւն պիտի անցնէր եւ վերջապէս պիտի կոտորուէր : Նոր փուլի մը մէջ պիտի մտնէր հարցը, պիտի ըլլար համահայկական եւ զարձեալ խաղալիկ մեծերու շահերուն եւ հակամարտութեանց: Լիկան պիտի լսէր ճառեր, կարեկցութեան խօսքեր , բայց ոչ մէկ դրական ձեռնարկ Հարցին լուծումին համար : Մոռցան խոստումները , սկսան օգնել ազգայնական Թուրքիոյ : Մրցակցութիւնը մղեց օգնութեան : Մոսկուա կը վերադառնար Նեսելրոտի քաղաքականութեան . « Մեզի համար նպաստաւոր է տկար Թուրքիա մը մեր հարաւային սահմաններուն վրայ, քան զօրաւոր պետութիւն մը » :

« Հայ ժողովուրդի կրած դժբախտութեանց մէջ մեղաւոր են Գերմանիա, Մ. Նահանգներ , Անգլիա, Ֆրանսա, Իտալիա» : Միայն Ռուսիան, այսինքն Խորհ. Միութիւնը նպաստեց փոքրիկ պետութիւն մը ստեղծելու համար: Ատիկա Հայութեան մէկ հատուածն է : Մեղաւոր էր Ռուսիան 95ի կոտորածին, մեղաւոր բարենորոգումներ պահանջելով, բանակները Կովկասի ճակատին վրայ անշարժ պահելով : Մոսկուա կամաւորապէս զիջում ըրաւ 14ի սահմաններէն եւ նիւթապէս , զինանիւթօրէն նպաստեց քեմալական յաղթանակին :

1921 Մարտ 16ին Մոսկուայի մէջ կը կնքուի Չիչերին – Եուսուֆ Քեմալ ռուսական

եւ Թուրք դաշնագիրը :—

« Խորհ. կառավարութիւնը կը խոստանայ չճանչնալ Թուրքիոյ վերաբերող ոչ մէկ միջազգային աքթ՝ եթէ այդ ճանչցուած չէ Թուրքիոյ ազգային կառավարութենէն , այժմ ներկայացուած Ազգ. Մեծ Ժողովով :

« Թուրքիոյ Հիւսիս արեւելեան սահմանին մէջ կը մնայ Կարս եւ Արտահան (Յօդ. 1) :

« Նախիջեւանի հողամասը կը դրուի Ազրպէյճանի պաշտպանութեան տակ որպէս ինքնավար շրջան, պայմանով որ Ազրպէյճանը չզիջի իր թեւարկութիւնը երրորդ պետութեան մը (Յօդ. 2) :

« Խորհ. կառավարութիւնը չեղեալ կը նկատէ ցարական կառավարութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած համաձայնութիւնները :

« Խորհ. կառավարութիւնը յանձն կ'առնէ կովկասեան հանրապետութեանց մօտ դիմումներ կատարելու՝ ընդունիլ տալու համար դաշնագրին իրենց վերաբերող պայմանները » :

Քեմալականներ կ'ուրացնէին հողամաս մը, զոր չէին կրցած ստանալ Գերմաններէն : «Թուրքերը կը պնդէին թէ Վանկենհայմ, Պոլսոյ գերման դեսպանը, 1914ին իրենց խոստացած էր Կարսն ու Արտահանը, ինչպէս նաեւ Պաթումը , որպէս վարձք պատերազմի մուտքին: Գերմանները կը տարակուսէին նման խոստումի մը մասին եւ կ'ընդդիմանային Թուրքերու գրաւման » (Զօր. Սանտերս, Սենք անս անս Թիւրքի, էջ 310) :

Հակամարտութիւնները կը շարունակուին մինչեւ ամրացումը Խորհ. Միութեան եւ քեմալական յաղթանակը Լօզանի մէջ: Պարտուած Թուրքիան կը յաղթէ չահագործելով մրցակիցներու տկարութիւնները :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

խօլլարտա, պիրէր – իքիշէր, էօլտիւրթ – միշ իտի :

(2) Խութանպուլտան Զօհրապ , Վար – դագէս (Վարդգէս) վէ Տիրան Քէլէկեան կիպի հերքէսին թանըտըղը, հէօրմէթ վէ իյթիպար կէօսթէրտիյի իլիմ վէ փիքիր ատէմլէրինի տախի թէպիիտ էտէրէք իփնա էթտիրմիշլէր իտի :

(3) Զօհրապ վէ Վարդաքէս (Վարդգէս) էֆէնտիլէրի Հալէպ – Տիարպէքիր, Տիրան Քէլէկեան էֆէնտիյի տախի Զօ – րում – Ամասիա արասընտա պիթիրմիշ – լէր իտի :

(4) Խազագ (Խաժակ), Զարդարեան , Ճանկիւլեան, Ագնունի (Ակնունի), Տօք – թօր Տաղաւարեան վէ էմսալը բուսաըտա, Տիարպէքիր եօլունտա, Ճին Տէրէ – Սի, տէնմէքլէ մաարուֆ մահալտէ իմհա էյլէմիշլէր իտի :

(5) Ասքէրէ ալընան էրմէնի կէնճլէրինի տէ ամէլէ թապուրլարընա (էջ 83) թաք – սիմ էտէրէք, խտէմաթը շագգատա էզ – մէյէ պաշլամըշլար իտի :

(6) Պու ահվալ էրմէնիլէրի էնտիշէյի տիւշիւրիւպ, միւտաֆայը նէֆս դայդուսի իլէ, եէր եէր գըյամ վէ ըսեանտ սէվք էյլէմիշ-իտի :

ԱՀԱԿԿԱՐ

Լեռնային գանգուած մը՝ աւելի քան երեք հազար մեթր բարձրութեամբ եւ 530 հազար քառ. քմ. մակերեսով , գետեղուած Սահարայի անսահման տարածութեան մէջ՝ ինչպէս կղզի մը ովկիանոսին մէջտեղը : Ահա Ահակկարը, որ բացօթեայ թանգարան մըն է . մինեւնոյն ատեն: Սահարայի անապատը հետազօտողները զարմացան տեսնելով քարէ գործիքներու եւ զէնքերու մեծ թիւը, որոնք ցրուած էին նախկին գետերու երկայնքին : Դարերով անշարժ մնացած ժայռերուն կամ լեռներու քարայրներուն մէջ յայտնաբերուեցան փորագրութիւններ եւ նկարներ , որոնք զանազան կենդանիներ կը ներկայացնէին :

1864ին, Հ. Տիւվէյրիէ, բնիկներու օգնութեամբ կը յայտնաբերէ մնացորդները հսկայ ոտնաւորի մը (փի՞ղ), որ մաս կը կազմէր շատոնց անհետացած տեսակի մը: Այս յայտնաբերումը այն կարծիքը տուաւ, թէ շատ հեռաւոր անցեալին , Սահարայի անապատին մէջ նպաստաւոր կլիմայ մը գոյութիւն ունէր բուսականութեան եւ կենդանիներու գոյութեան համար : Միջքարային դարաշրջանը ցարդ չէ յայտնաբերուած Սահարայի մէջ. ի փոխարէն նոր քարէ դարու բնակավայրերը շատ լաւ ներկայացուած են . կարելի է ըսել, թէ ուրիշ ոչ մէկ մասին մէջ չեն գտնուած մարդոց նիւթական մշակոյթի այնքան շատ տարրեր՝ այս դարաշրջանին վերաբերեալ, որքան Կեդր. Ափրիկէի մէջ: Սահարայի այս շրջանին մէջ գտնուած անասուններու մեծ ոսկորներէն (գետաձիեր, ընձուղտներ, կոկորդիլոսներ) կարելի եղաւ հաստատել, թէ հոս մարդոց գլխաւոր զբաղումը եղած է որսորդութիւնը: Այս ժամանակաշրջանին, արուեստագէտներու ձեռքերը փորագրեցին եւ գծագրեցին մարդոց զանազան դէմքեր , ասոնցմէ ոմանք գլուխին վրայ կը կրէին սաղաւարտներ, ուրիշներ անասնակերպ էին՝ կենդանիի գլուխով , իսկ կիները շրջազգեստներ կը կրէին : Կը կարծուի թէ՝ գեղարուեստական այս գործերը պատկերն էին ընկերային կեանքի մը, որ իր գոյութիւնը պահեց երկար ատեն եւ տեւեց մինչեւ հինգերորդ հազարամեակը (Ք. Ա.) :

Ժամանակի ընթացքին ընկերային կեանքը կը զարգանայ, կը փոխուին նաեւ մարդոց զբաղումները, հիներու կողքին կ'երեւին ուրիշ նորեր : Ժողովուրդները կը պայքարին իրարու հետ : Բայց աղեղն, որ որսալու եւ պաշտպանուելու միջոց մըն է, երեւան կուգայ մարտակառքը :

Հետաքրքրական է այն իրողութիւնը , որ այս ժամանակաշրջանէն սկսեալ , գծուած կամ փորագրուած դէմքերու կողքին , առաջին անգամ ըլլալով կ'երեւին այբուբենի գիրեր, որոնք շատ կը նմանին լիպիական հին այբուբենին :

Սահարայի մէջ գտնուեցան , նոյնպէս, տասնեակ հազարներով դամբարաններ, որոնք կուգան նախախլամական ժամանակաշրջանէն :

Այս տուեալներուն հիման վրայ, բաղմաթիւ հետախոյզներ եկած են այն եզրակացութեան, թէ Սահարան կը պարունակէ հին աշխարհի ամենամեծ մեռելաքաղաքը :

Թ. Ա. Թ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՍԻՈՆ» բացառիկ թիւ հայերէն Աստուածաշունչի տպագրութեան Գ. դարադարձին առթիւ (1666 – 1966), թիւ 2–3 Փետրուար – Մարտ 1966 : Երուսաղէմ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (109)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Տուն մտաւ :

— Այս մարդիկները ինչո՞ւ այս ժամուն դուրս ելլելով շրջան մը ըրին, հարցուց անոնցմէ մին: Ասիկա լաւ նշանակութիւն չունի, բան մը պատահած ըլլալու է : Այս ժամուն տունը խոր լռութեան մէջ ըլլալու էր... ի՞նչպէս կ'ըլլայ :

— Այս գերմանացին խորամանկ մարդ է եւ մեզի դէմ քէն կապած է, ընդմիջեց անոնցմէ մին:

— Ճիշդ կէս գիշեր է, հիմա ամէն բան մնացած ըլլալու էր..., պատշգամ ելլենք, մէջ բերաւ առաջինը :

.

— Պիտի խօսի՞ս, հարցուց գերմանացին Բղէզի դէմը անցնելով :

— Դուն հո՞ն ենք, պատասխանեց Բղէզ աթին տակէն խնդալով :

— Եթէ չխօսիս, քեզի փառաւոր շաքարեղէգ մը կերցնել պիտի տամ :

— Շամբանիան աւելի կը սիրեմ , պարոն Ֆէլիքս, ինչո՞ւ ասանկ մէկէն ի մէկ փոխուեցար, մոռցա՞ր քու սիրելի Լուիզէդ Պռօշիւդ, անպիտան, այն ատենը աւելի կը սիրէիր զիս :

— Այդ խօսքերով քու գերեզմանիդ ճամբան կը յարդարես, տղաս, կաղկանձեց գերմանացին :

Եւ արաբերէն լեզուով քանի մը բառ ըսաւ երկու Թուարէկներու: Անոնք առանց որեւէ ձեւակերպութեան, կոպտօրէն քաշեցին հանեցին Բղէզի շապիկն ու գլեստը եւ կռնակն ու ծոծրակը մերկացուցին :

Երկու Թուարէկներէն մին, բարձրահասակ, խոշոր ձեռքերով ու ոտքերով անասուն մը, մէջքէն գօտին քակելով երկու ծայրերը իրարու բերաւ եւ Բղէզի դէմն անցնելով, հաւատաքննութեան ըսկսելու կազմ ու պատրաստ, հրամանի սպասեց :

— Պիտի խօսի՞ս, հարցուց Հարթֆիլտ:

Փարիզցի տղամարդը աչքերը վեր վերցնելով դէպի դեղին կարեցաւ, բայց առանց բերանը բանալու, արհամարհական նայուածքով մը չարագործին երեսը նայեցաւ :

— Շաքարեղէգը սկսինք, գոչեց ասպագիլը :

Թուարէկը գօտին վեր բարձրացնելով անանկ զօրաւոր հարուած մը իջեցուց քաջ տղուն մերկ կռնակին, որ Բղէզ հարուածին տակ կքեցաւ: Առանց բերանը բանալու , ցաւէն աչքերը պահ մը գոցեց , յետոյ բանալով , գերմանացիին երեսը նայեցաւ եւ ի նշան ծաղրանքի լեզուն դուրս հանեց :

— Քամա՛ն (անգամ մըն ալ), մռնչեց Հարթֆիլտ:

Թուարէկը գօտին վեր բարձրացուց եւ իրարու ետեւէ քանի մը հարուած իջեցուց անոր կռնակին եւ ուսերուն : Կաշիին տեղերը կաս կապոյտ կտրեցան: Ցաւէն Բղէզի աչքերէն արցունք զալ ըսկսաւ :

— Գաղան, գոռաց խեղճ տղան :

— Պիտի խօսի՞ս :

— Ոչ :

— Քամա՛ն, գոռաց Հարթֆիլտ :

Թուարէկը իրարու ետեւէ այնպիսի զօրաւոր հարուածներ իջեցուց քաջ պատանիին կռնակին որ, արիւնը սկսաւ ճեղքուած մորթերէն առատօրէն դուրս խուժել :

— Պիտի խօսի՞ս, հարցուց Հարֆիլտ :

— Ոչ, թոթովեց այս անգամ Բղէզ հեւասպառ :

Այս անգամ Թուարէկը առանց հրամանի սպասելու սկսաւ իր հարուածները տեղացնել խեղճ տղուն կռնակին, այնպէս որ, Բղէզ ուշաթափ գետին փռուեցաւ :

Հարթֆիլտ անոր վրայ ծռելով ըսաւ .

— Խօսէ, ապա թէ ոչ ըղիկդ պիտի հանենք :

— Ոչ, հեւաց Բղէզ :

— Աղէկ, ես հիմա քեզ կը խօսեցնեմ , մռնչեց Հարթֆիլտ

Եւ բաներ մը ըսաւ Թուարէկի մը, այս վերջինը իր պետին հրամանը գործադրելու համար դուրս ելաւ սենեակէն ...:

Նոր խաչելութիւն մը կը պատրաստուէր :

.

Ահմէտ Պէն Ամիրի տանիքին վրայ չորս մարդկային շուքեր պատէն կախուած, լուռ ու մունջ բաներ մը մտիկ կ'ընէին: Զորն ալ արաբ կապաներ հագած էին եւ գլուխնին ալ կնգուղներ անցուցած :

Այս չորս մարդիկը դէմքերնին այնպիսի խնամքով ծածկած էին, որ, իրենց կնգուղներուն տակէն միայն աչքերնին կը տեսնուէր :

.

Թուարէկը ներս մտնելով Հարթֆիլտի ոլորուած դեղին թուղթ մը յանձնեց :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկ. Աննիկ Գէորգեան եւ Տէր եւ Տիկ. Միհրան Փափազեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Մայիս 8), առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ի-րենց քրոջ եւ մօրաքրոջ

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ՇԱԹԷՐԻ

մահուան Բ. տարեդարձին եւ քրոջ զաւ-կին եւ եղբօր՝

ԽՈՐԷՆ ՓՈՂՀԱՐԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարեդարձին, ինչպէս նաեւ Գէորգեան, Փողհարեան, Մանտի..եան, Խաչիկեան եւ Փափազեան ընտանիքնե-րու համայն ննջեցելոց յիշատակին :

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշա-տակը յարգողներուն :

×

ԱՐԱՐԱՑԻ ՔԱՋԵՐՈՒՆ

Ֆր. Բանակի Նախ. Հայ Կամաւորնե-րու Ռազմիկներու Բարեկ. Միութեան պատ. նախագահ Շ. Տ. Թէքէեան եւ Կեդր. վարչութիւնը, Պօմոնի Ս. Գ. Լու-սաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, հոգեհանգստ-եան պաշտօն կատարել կուտան այս Կի-րակի (8 Մայիս) Հայու քաջարի զաւակ-ներուն համար որ իմացեալ մահով ինկան Արարատի բարձունքին վրայ :

Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարէ, պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարո-զէ՝ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ

Կազմակերպութեամբ Մարի Նուպար Ուսանողական Տան վարչութեան :

Հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Եւրոպայի յանձնաժողովին :

Մայիս 3էն 13, Ուսանողական միջազ-գային տան մէջ :

ՄԱՅԻՍ 3էն ցուցահանդէս Հայկ. Մշա-կոյթի եւ քաղաքակրթութեան : Բաց է ամէն օր ժամը 18էն 21 Կալըրի Սիւտ :

ՄԱՅԻՍ 6, Հայկ ճարտարապետութիւ-նը, դասախօսութիւն Պ. Եդուարդ Իւ-թիւճեանի կողմէ : Սալ տէ Ֆէթ ժամը 21ին (գունաւոր լուսարձակումով) :

ՄԱՅԻՍ 10, Հայկ. Ֆոլքլորիք երե-կոյթ, Սօսի պարախումբը, ղեկավարու-թեամբ Տիկին Յ. Քիւթնէրեանի, Սիփան Կոմիտաս երգչախումբ, ղեկավարու-թեամբ Կարպիս Ափրիկեանի, Սանոյա՝ Հայկական տոհմիկ երբեակը, ժամը 21ին, Կռան Թէաթր, մուտք 6 Ֆրանք, ուսանող՝ 3 :

ՄԱՅԻՍ 11 Հայկ. մանրանկարչութիւ-նը, դասախօսութիւն գունաւոր լուսար-ձակումով :

Օր. Սիրարփի Տէր - Ներսէսեանի կողմէ Հարվարտ համալսարանի դասախօս : Սալ տէ Ֆէթ, ժամը 21ին :

Միջազգային տուն, 21 Պուլվ. Ժուր-տան, մեթրօ Սիթէ Ունիվէրսիթէռ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի ան-դամուհիները կը հրաւիրուին այս Շա-բաթ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ ընդհ. ժողովի :

Յատկապէս կը խնդրուին որ իւրաքան-չիւր Խաչուհի պարտք զգայ ներկայ ըլ-լալու այս խիստ կարեւոր ընդհ. ժողո-վին որուն միակ օրակարգն է՝ ընտրու-թիւն պատգամաւորի : Ներկաներու թիւը օրինական պիտի նկատուի :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ - Քաշանի մաս-նաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 15ին, ընկերուհի Պասմաճեանի բնակարանը 95 Ավընիւ Արիսթիտ Պր-իան : Կարեւոր օրակարգ, պատգամա-ւորական ժողովը :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի մասնա-ճիւղի վարչութիւնը ընդհ. անդական ժո-ղովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհի-ները այս Երեքշաբթի օր ժամը 15ին Քա-ֆէ ԿԼՈՊ, 7 ՊՈՒԼՎ. Տ'ԱԹԷՆ :

Խիստ կարեւոր օրակարգ : Պատգամաւոր-ներու ընտրութիւն : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Շաբաթ (14 Մայիս) ժա-մը ճիշդ 16ին Մշակոյթի Տան Կապոյտ Խաչի գրասենեակին մէջ 17 Րիւ Պլէօ :

Օրակարգ.— Պատգ. ժողովի օրակար-գի քննութիւն : Պատգամաւորի ընտրու-թիւն : Տարեկան տեղեկագրի եւ հաշուե-կշռի ընթերցում :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Ներկա-ներու թիւը օրինական պիտի նկատուի :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԷՆ

ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ.— Այս Կիրակի առա-ւօտ ժամը 8ին, Ֆրանս - Քիւլթիւռ կա-յանէն : Նիւթ՝ Հարաւային Ամերիկայի հայ գաղութը, կը մասնակցին Արժանթի-նի եւ Ուրուկուէյի դեսպանները եւ Պ. Հրանտ - Սամուէլ :

ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌ.— Այս Կիրակի առա-ւօտ ժամը 9.30ին, Ա. կայանէն : Լիոնի հայ գաղութին հոգեւոր կեանքը :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի մեր մէկուկէս մի-լիոն նահատակներու յիշատակը պիտի ո-գեկոչուի այս տարի եւս հանդիսաւոր կերպով Մայիսի 8ին Կիրակի օր : Յի-շատակի այս օրը կազմակերպուած է մի-ասնական ոգիով տեղւոյս Կրօնական եւ ազգային բոլոր կազմակերպութիւննե-րուն կողմէ :

Ա) Կիրակի առաւօտեան ժամը 9.30ին հանդիսաւոր պատարագ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին :

Կը պատարագէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱ-ՆՈՒԿԵԱՆ :

Բ) Թափօր եւ ծաղկեպսակի զետեղում յուշարձանի, ժամը 12.30ին :

Գ) Ակադեմական բաժին Սալ Վոլթէռի մէջ ժամը 17ին ներկայութեամբ տեղւոյս քաղաքապետին :

Կը նախագահէ՝ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱԼՃԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

եւ Պ. ՖՈՎ (ֆրանսերէն)

Խօսք կ'առնէ տեղւոյս քաղաքապետը ԺՈՐԺԷԹ ՖՐԱՆՍԷՍՔԻ :

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին :

«ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ»

(ԽՈՐԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԿՈՉ)

Պ. Գ. Հատըմեան (Վենսէն) յիսուն ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի միջոցաւ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Խանութի մէջ աշխատելու համար, ե-րիտասարդ կին մը որ հաշուապահութիւն գիտնայ, դիմել՝

Ets. CHEDIK
285, Rue St-Denis, Paris (2e)
Tél. : GUT. 62-80

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններուն ներ-կայացուցիչները 7 Մայիս Շաբաթ գի-շեր, ժամը 8.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը (13 Մայիս) Ուր-բաթ, ժամը 21ին, որոշեալ վայրին մէջ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՊԱՆԵԷՕ - ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Սը-ծիւ» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 20.30ին, սովորա-կան հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ-ՇՈԳԵՆԱՒ-ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

51-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԵՒ 1896Ի ՎԱՆԻ ԿՌՈՒԻ 70ԱՄԵԱԿ

Շաբաթ, Մայիս 7, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
SALONS DE L'ALHAMBRA, 340, Boulevard Chave

Հովանաւորութեամբ՝ ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ
Կը նախագահէ՝ Պ. ԱԼԵՔՍԱՆ ԲԱԲԱՅԵԱՆ
Կը խօսի՝ Պ. ՊԵՏՐՈՍ ՉԱՐՈՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Ալիս Շամիրեան եւ Սահակ Տէ-րոյեան (երգ), վերգինէ եւ Վանիկ Նազարեան (արտասանութիւն), Էլիզապէթ Խօրէնեան (դաշնակ) :

Կէս գիշերէն ետք՝ պարահանդէս
ETIENNE MORRIS et sa jeune formation moderne

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՆԻԷՐԻ ՍԵՐՈԲ - ՍՕՍԷ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

կը տօնէ Նոր Սերունդի 21րդ տարեդարձը

Շաբաթ իրիկուն, Մայիս 7 ժամը 21էն մինչեւ լոյս
Անիէրի քաղաքապետարանին շքեղ սրահներուն մէջ
Centre Administratif et Social, 16 Place de l'Hôtel de Ville, Asnières
Samedi 7 Mai de 21 h. à l'aube

Ճոխ գեղարուեստական բաժին, մասնակցութեամբ ՍՕՍԻ պարախումբին, Թատերական ներկայացում եւ անակնկալներ

BAR ՄՈՒՏՔ 6 ՖՐԱՆՔ BUFFET

à partir de 24 heures GRAND BAL
avec M. VARTIVANIAN et son orchestre typique

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

Moyens de communication :
BUS : Départ Porte de Clichy 139-140, descendre Place Voltaire
Départ Porte de Champeret 165, Descendre Galliéni
METRO : Pont de Levallois, prendre bus 135, descendre Galliéni.
TRAIN : ST-LAZARE, descendre Asnières — Salle des fêtes à 5 min. de la gare

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի 60-ԱՄԵԱԿ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Բ. Ը. Միութեան 60ամեակին նը-ւիրուած շքեղ հանդէս, 15 Մայիս Կիրա-կի երեկոյ ժամը 8.45ին Սալ տէ Ֆէթի մէջ, կազմակերպուած Վալանսի մաս-նաճիւղին կողմէ :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակ-ցին Փարիզէն տաղանդաւոր երգչուհի՝

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

եւ Մարսէյլէն Արաքս պարախումբը (30 անձ) :

Նոյն օրը առաւօտեան պատարագ եւ հոգեհանգիստի պաշտօն պիտի կատար-ուի Հայ առաքելական եկեղեցւոյ մէջ, Բարեգործականի ազգանուէր հիմնադիր-ներու, բարերարներու, գործիչներու եւ բոլոր անդամներու հոգւոյն համար :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին Երք քաղաքապետարանի սրահը, Րիւ տը Սէզ :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՊԱԼԻ

COYE-LA-FORÊT

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Անիէրի, Սարսէլի եւ Արնուվիլի խումբերուն կողմէ

ՅՈՒՆԻՍ 12ԻՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ պաստառ-կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու-թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՄԱՅԻՍ

DIMANCHE 8 MAI 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10605

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — No 10.605

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԹՐԱՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ԿՈՒՏԱՅ

Ընկերվարական եւ Դեմոկրատ Ձախի ճաշը տեղի ունեցած է առջի օր եւ ան - միջապէս Ֆ. Միթրան փորձած է արդա - րացնել իր ընտրութիւնը եւ բացատրու - թիւն տալ եղած քննադատութեանց :

Միթրան յիշած է իր կազմած հակա - դաչլիճին իւրաքանչիւր անդամի կատա - րած դերը անցեալին : Կի Մոլէ կամ Ռը - նէ Պիլիէօ պատասխանատու անձեր են , որոնք դիրք ճշդած են անհատական իշ - խանութեան դէմ : Միթրան դոհ չէ մա - մուլին ըրած ընդունելութենէն, իրեն համար կարեւոր էր դիմագիծ մը տալ ընդդիմութեան :

Միթրան զլացած է ըսել թէ Փիէր Մենտէս - Ֆրանսը, ձեռք երկարած է նաեւ կեդրո - նին (Լըքանիւէ) :

Միւս կողմէ, Կասթոն Տէֆէր յայտա - րարած է Կրընոպլի մէջ, Տօֆինէ Լիպէ - րէի մէկ թղթակցին թէ կը մաղթէ որ Մենտէս - Ֆրանս Ֆ. Միթրանի միա - նայ, որպէսզի կարենան միացնել իրենց ճիգերը ոչ միայն կոլիզմի դէմ, որովհե - տեւ հարցը միայն բացասական ըլլալու մէջ չէ, այլ նոր բան մը կառուցանելու համար :

Լըքանիւէ , իր կարգին յայտարարած է թէ Միթրանի խմբակցութիւնը, ան - շուշտ ինք ալ գիտակից է թէ ինք մինակը չի կրնար վաղուան կառավարութիւնն ըլլալ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՓՈԼԷՈՆԻ մահուան 145րդ տարե - դարձին (Մայիս 5, 1921) առթիւ կարգ մը արարողութիւններ տեղի ունեցած են Քորսիքա, գլխաւորաբար Այաչիօ, ուր ծնած էր :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ալ Նահար թերթին համա - ձայն, Սուրիոյ նոր ղեկավարները սպառ - նացած են օդը հանել քարիւղի նաւթու - ղիները, որոնք սուրիական հողամասէն կ'անցնին եթէ կարգ մը երկիրները չա - րունակեն քաջալերել ինչ որ հակասու - րիական արարք կը նկատեն: Վարչապե - տը հրահանգած է իր փոխ - վարչապետ եւ Արտաքին նախարարին որ հասկցնէ շահակից դեսպաններուն թէ Սուրիա պիտի գործադրէ իր սպառնալիքները :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ քրիստոնեայ - դեմոկրատ երեսփոխաններու մէկ կարեւոր մասը — 75 հոգի — նամակով մը դիմած են էր - հարտին եւ ուզած որ տը Կոլի հետ հան - դիպում մը ունենայ, այս վերջինին Մոս - կուա երթալէն առաջ: Միւս կողմէ, վար - չապետ Էրհարտ, արտաքին քաղաքակա - նութեան մասին խօսած ատեն, յայտա - րարած է «վստահութիւն ունիմ տը Կոլի, մէ դաւաճաներ Եւրոպայի եւ Մոսկուայի մէջ պիտի պաշտպանէ Գերմանիոյ վերա - միացման դատը » :

ՆԻԿՈՍԻՈՅ մէջ ՄԱԿի ուժերու նոր հը - րամանատար նշանակուեցաւ՝ Ֆինլան - տացի Զօր. Արմաս Մարթոլա: Տեղը պա - րապ էր հնդիկ զօրավարին մահէն ի վեր եւ անգլիացի Զօր. Ուիլսընն էր որ առ - ժամապէս կը վարէր պաշտօնը :

ՆԱՍԸՐ եւ Թիթօ կ'ուզեն Տիկին Կանտիի հետ հանդիպում մը ունենալ ոչ - յանձ - նառու երկիրներու քաղաքականութեան նոր զարկ տալու համար :

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ առջեւ, Ներքին նա - խարարը՝ Ֆրէ պատասխանեց այն հար - ցումներուն որոնք եղած էին Պէն Պարքա - յի առեւանգման շուրջ: Նախարարը ու - զեց վստահեցնել թէ կառավարութիւնը կամ վերի աստիճանի սպասարկութիւնը լուր չունէին առեւանգումէն : Ֆրէ փոր - ձած է նաեւ պաշտպանել փաստաբան Լը - մարշանը , բայց ընդդիմադիր մամուլը ոչ մէկ զոհացում ստացած է այս բոլոր բացատրութիւններէն :

ՃԱՓՈՆ փորձագէտներու համաձայն , չինական երրորդ ռումբը պիտի պայթի Երեքշաբթի օր :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ խորհրդարանին մէջ եր - կար խօսուած է սովի մասին , կարգ մը երեսփոխաններ ողբերգական տեսարան - ներ եւ պատմութիւններ պատմած են: Մէկը յիշած է թէ մարդ մը բանտն է որովհետեւ կինն ու երեք զաւակները ըս - պաննած է որպէսզի անօթութենէ չմեռ - նին :

ՄՍԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ սահմանուած ձիե - րու ներածումը Ֆրանսա ափրիկեան եր - կիրներէ, արգիլուեցաւ ժանտախտի հա - մաճարակի հետեւանքով :

ՓԱՐԻԶԷՆ Մոսկուա մեկնած է յատուկ պատուիրակութիւն մը որ պիտի պատ - րաստէ տը Կոլի ճամբորդութիւնը : Մոս - կուայի մէջ, տը Կոլ Կրեմլին պիտի բնա - կի, պիտի այցելէ Նովոսիպիրսկ, Լենին - կրատ եւ Վոլկոկրատ (Սթալինկրատ) :

ՃԱՔԱԹԱՅԷՆ հասած լուրերու համա - ձայն, Արտաքին նախկին նախարարը՝ Սուպանտրիօ, որ Սուքարնոյի աջ բա - զուկն էր, փորձած է անձնասպան ըլլալ: Ներկայիս միշտ բանտն է :

ՔԱՆԻ Շարժանկարի փառատօնին ներ - կայ են նաեւ իշխանուհի Մարկարէթ եւ ամուսինը : Ինչպէս գրած էինք ներկա - յացուած է նաեւ արգիլուած ֆիլմը՝ Լա Ռըլիժիէօզ, որ լաւ ընդունելութիւն գը - տած է :

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՍԿՍԱՆ ԲԱՐԲԱՌԻԼ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ ԵՒ ԱՆՈՆՑ ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ»

Բ.

Թուրք փաստաբանը, «Եէօն» թերթին մէջ կը շարունակէ «փաստեր տալ» իր... հմտութեան.—

Այժմ անցնինք փաստերու թուումին.—

« Պատերազմի ծագման շուրջ բրիտա - նական փաստաթուղթեր», Հատոր 10, էջ 424, 25 Յունուար 1913, Սըր Պուքա - նանէ՝ Սըր Կրէյի .

— ... Սխալ պիտի ըլլար այս շրջանին հայկական խնդիր մը մէջտեղ հանել: Փոքր Ասիոյ խնդիրը աւելի յարմար ա - տենի մը կրնանք արծարծել :

էջ 425, 17 Ապրիլ 1913.— Սըր Ա. Նի - քոլսընէ՝ Սըր է. Կօշընի ...

— ... Եակով երկու անգամ Փոքր Ա - սիոյ խօսքը բացաւ : Այս կերպով, Թուր - քիոյ ամբողջ ասիական հողերը բաժան բաժան պիտի ըլլան, Գերմանները կ'ուզեն իրենց հողաբաժինը առնել: Եակով կ'ա - ռարկէ թէ Գերմանները անհատնում շա - հեր ունին Անատոլուի մէջ, այդ հարուստ երկիրը հասուն պտուղ մըն է, որ Գեր - մաններու ախորժակը կը գրգռէ: Կ'են - թադրեմ թէ խռովութիւններ կը նախա - տեսեն Պոլսոյ մէջ, եւ այդ դէպքերէն ետք Քիւրտերը պիտի ջարդեն Հայերը կամ Հայերը պիտի ջարդեն Քիւրտերը: Այսպիսի կացութեան մը առջեւ, Ռուսերը պիտի միջամտեն, բնականաբար Գերման - ներն ալ անմիջապէս Թուրքիա պիտի մտ - նեն: Այս է ահա Գերմաններու գիտաւո - րութիւնը, հետեւաբար Ռուսերը պէտք է աւելի ուշադիր ըլլան Հայկական Հարցին հանդէպ :

Ըստ Եակովի, Թուրքիան կարելի է բա - ժան բաժան ընել երեք միջոցներով .

1.— Երկոտասան Կղզիները եւ Պոլիս բնակող Յոյները :

2.— Պուլկարները կրնան անցնիլ Չա - թալճայի գիծը եւ Պոլսոյ վրայ արշաւել:

3.— Պոլսոյ մէջ ծագած խռովութիւն - ներէն ետք, Անատոլուի մէջ ջարդ մը կազմակերպել :

ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

էջ 426, 24 Ապրիլ 1913, Սըր Լօթըրէ՝ Սըր է. Կրէյի.

— ... Նորին Վեհափառութեան Անա - տոլուի դեր - հիւպատոսը տեսակցեր է Հայոց Պատրիարքին հետ, կարգ մը Գեր - մաններ եկեր են Անատոլու եւ կասկած ներշնչեր են, որովհետեւ Գերմանները բարենորոգում կ'ուզեն հայկական հողե - րու մէջ :

էջ 434, 21 Մայիս 1913, Սըր է. Կրէյէ Սըր Ֆ. Պէրթիէի.

— Ռուսիա եւ Ֆրանսա համաձայնե - ցան, որպէսզի անմիջապէս բարենորո - գում ըլլայ Հայաստանի մէջ : Միայն թէ Թուրքերու կասկածը պէտք չէ հրաւիրել:

էջ 441, 27 Մայիս 1913, Մր. Օ'Պրայ - նէ Սըր է. Կրէյի.

— ... Ռուսիոյ արտաքին նախարարը յայտնեց թէ Հայոց ներկայացուցիչները միանալ կ'ուզեն Ռուսիոյ հետ :Արեւելեան Թուրքիոյ մէջ Հայոց բնակչութեան թի - ւը հարիւրին երեսունէն աւելի չէ, որով պիտի չկրնան ինքնավարութիւն պետութիւն մը հիմնել, հետեւաբար կ'ուզեն միանալ Ռուսիոյ հետ: Ռուսիա պատասխանեց թէ կարելի չէ միանալ, պատասխանատուու - թեան տակ մտնել : Հակառակ ասոր , Հայոց մեծամեծները Ռուսերուն կը յիշե - ցընեն իրենց պատասխանատուութիւնը : Ես ալ արտաքին նախարարին ըսի թէ կրնայ հայկական ջարդ մը պատահիլ, եւ Ռուսերը պէտք չէ որ հանդիսատես մը - նան :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԲԱԺԱՆՈՒՄԸ ԵՒ ՎԵՑ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

էջ 444, Յունիս 1913, Սըր է. Կրէյէ՝ Սըր է. Կօշընի.

— ... Գերման մեծ դեսպանը ըսաւ թէ Թուրքիոյ ամբողջութիւնը կ'ուզեն, բայց միւս պետութիւնները տարբերութիւններ կ'ընեն: Ես իրեն ըսի թէ չենք ուզած Թուրքիան բաժնել Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ միջեւ, լոկ տեսակցած ենք Հայկական նահանգներու մասին :

1913, Սըր է. Կրէյէ՝ Սըր է. Կօշընի .

— Գերման դեսպանը ըսաւ թէ մեծ տէ - րութիւնները իրենց միջեւ տեսակցած են Հայկական Հարցի մասին; զոնէ դես - պաններն ալ կացութիւնը տեղեկացնէին Թուրք կառավարութեան :

էջ 465. Յունիս 1913, Սըր է. Կրէյէ՝ Սըր է. Կօշընի .

— Փոքր Ասիոյ ,ժանումը կապուած է մեծ պետութեանց շահերուն: Այդ պա - րագային, Օսմանեան Կայսրութիւնը բա - ժան բաժան պիտի ըլլայ եւ կամ ամբող - ջովին պիտի ջնջուի : Ֆրանսա կը նախ - ընտրէ առաջին ճամբան: Այս մասին տե - սակցեցայ գերման մեծ դեսպանին հետ , որ ըսաւ թէ Թուրքերու գերիշխանու - թեան նախապատուութիւն կուտան: Բայց երբ Թուրքիա փլչի ամբողջովին, Գեր - մանիա պիտի արշաւէ դէպի այն հողերը, ուր շահեր ունի : Ես իրեն յայտնեցի թէ մենք ամէնէն աւելի կը պահանջենք Պա - րան եւ Պարսից Ծոցը:

էջ 471, 2 Յուլիս 1913, Մէրլինկէ Սըր է. Կրէյի .

— Թուրքերու տուած բերանացի ծա - նուցագիրը լոկ Հայկական հողամասե - րը չէր ընդգրկեր, այլ ամբողջ կայսրու - թիւնը: Միայն թէ մենք Ռուսերու առա - ջարկներէն անդին չենք կրնար անցնիլ :

էջ 474, 3 Յուլիս 1913, Սըր է. Կրէյէ՝ Սըր է. Կօշընի .

— ... Գերման մեծ դեսպանը հաղոր - դեց թէ Ռուսիոյ բերած առաջարկները , Հայաստանի մասին, ծայրայեղութիւն եւ չափազանցութիւն են, նոյնիսկ Լիբանա - նը կը պահանջեն , Ասիական Թուրքիոյ մէջ բոլորովին անջատ Հայաստան մը կ'առաջարկեն : Առայժմ պէտք է բաւա - կանանայ Ֆրանսայի առաջարկով , այ - սինքն բարձր քոմիսէրութեամբ մը :

էջ 482, 6 Յունիս 1913, Սըր Պուքա - նանէ՝ Սըր է. Կրէյի .

— ... Ռուսիոյ Արտաքին նախարարը յայտնեց թէ Ռուսիոյ ամէնէն անկեղծ՝ փափաքն է պահպանել Օսմ. Կայսրու - թեան ամբողջութիւնը : Մեծ պետու - թիւնները եթէ Ասիական Թուրքիոյ մէջ կրկնեն այն ինչ որ ըրին Մակեդոնիոյ մէջ, Օսմ. կայսրութեան մնացեալ մասը կը փլչի կ'երթայ: Ըսաւ թէ Հայաստանի մէջ կացութիւնը փափուկ է եւ մեծ պե - տութիւնները շարունակաբար զէնք կը փախցնեն հոն : Ռուսիոյ սահմաններուն վրայ Հայաստան չի կրնար տոկալ յեղա - փոխութեան մը: Կացութիւնը 1895էն տարբեր է, մեծ տէրութիւնները դեր մը պիտի չստանձնեն Թուրքիոյ բաժանումին մէջ, նոյնիսկ արգելք պիտի ըլլան այդ բանին : Ըսի թէ Նորին Վեհափառու - թեան կառավարութիւնը ստղայելական ծրագիր մը չունի Թուրքիոյ մասին, մի - այն թէ Հայկական Հարցը կենսական կարեւորութիւն ունի Ռուսիոյ համար , ինչպէս եղաւ արդէն Ալպանիոյ եւ Ադ - րիականի խնդիրներուն առթիւ» :

ՕՏԱՐ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

էջ 504, 27 Օգոստոս 1913, Մէրլին - կէ՝ Սըր է. Կրէյի (Շատ գաղտնի) .—

— « ... Վեց պետութեանց դեսպան - ները սկսան կիրարկել Թուրքերու նոր նահանգային օրէնքը , իրենց սկզբունք ունենալով ռուսական առաջարկը՝ հայ - կական վեց նահանգներու մասին: Գեր - մանները Հայոց հանդէպ կարեկցութիւն կը զգան, ինչ որ քաղաքական նպատակ - ներ կը հետապնդէ, չեն ուզեր որ հայ - կական հողամասերը Ռուսիոյ ազդեցու - թեան տակ մտնեն : Մենք չենք կրնար ճնշում բանեցնել գերման դեսպանին վը - րայ, որպէս զի ինքն ալ Թուրքերու վրայ ճնշում բանեցնէ : Թրքական նոր օրէնքը շատ խոստումներ կուտայ Հայերուն , միայն թէ ան կրնար գոհացնել լոկ Ապ - տիւլհամիտի շրջանի Հայերը: Հիմա Հա - յերը իրենց ազգային անկախութեան տի - րանալ կ'ուզեն, իսկ Գերմանիա թերեւս անկեղծ է, երբ չի փափաքիր որ Թուր - քիա բաժան բաժան ըլլայ: Ժամանակի պէտք կայ, որպէս զի կարելի ըլլայ ա - ւելի շատ փրցնել Թուրքիայէն, եւ ամէ - նէն մեծ պատառը խլել : Պէտք է աւելի զօրանալ» :

Համար 567, Մր. Ֆիցմօրիսի յաւել - ուածական գիրը .

— « Թուրքերը կ'ուզեն բարենորոգում - ներ ընել իրենց երկրին մէջ, լաւ կառա - վարութիւն մը հիմնել: Գրադարանները լեցուն են օրէնքներով եւ բարենորոգ - մանց ծրագիրներով: Միայն թէ միշտ ալ դէշ արդիւնքեր կը քաղեն: Պատճառն այն է որ նկարագրի տէր մարդիկ չկան Թուր - քերու մէջ, նաեւ այնպիսի մարդիկ՝ ո - րոնք այս բարենորոգումները կարենան անկողմնակալութեամբ կիրարկել : Այս պատճառաւ դէշ արդիւնքներ կը քաղեն : Թուրքերը մասամբ գիտեն իրենց այս թե - րութիւնը, եւ Եւրոպացի պաշտօնեաներ կ'օգտագործեն: Բան մը պիտի յանձնա - րարեմ, եթէ Թուրք կառավարութիւնը բարենորոգում իսկ առաջարկէ, պէտք չէ որ այդ բանը կիրարկուի Հայկական եւ Քրտական նահանգներու մէջ: Հայերը 35 տարէ ի վեր կը սպասեն այդ օրուան , բայց մենք չենք կրնար մասնաւոր բարե - նորոգումներով գոհացում տալ իրենց այդ բաղձանքին :

(Շար.)

«ԵԶԸ ԼԵԶՈՒԻՆ ՎՐԱՅ»

———o———

Թոյլ էք որ նախ շնորհակալութիւն յայտնեմ «անծանօթ բարեկամիս» (այսպէս է ստորագրած), իր համակրական տողերուն փոխարէն : Բա՛ւղցր է ինծ յուսալ թէ միշտ պիտի մնայ բարեկամ, փոյթ չէ թէ մնայ ինծի անծանօթ, եթէ նոյնիսկ չմնանք իրարու համամիտ՝ այս կամ այն գրական վէճին մէջ :

Կը սիրե՛մ խելացի, զարգացած և բազմահմուտ բարեկամները՝ մտածման գետով խսկ բաժնուած, մէկ ափէն միւսը հեռու իրարմէ :

Իմ կողմէս՝ ըսելս, թէ ճիշդ չէ իր երկրորդ պատասխանը(*), փոխադարձ յարգանքի եւ բարեկամութեան պակաս մը չէ անշուշտ : Ոչ ալ սրբագրելս ... իր սրբագրութիւնը, երբ ուղղելու համար իր դիտողութիւնը՝ ճիշդ կը համարիմ ըսել թէ բնագիր միշտ չի նշանակեր ըսկզբնագիր :

Բազմիմաստ է բնագիր բառը :

1.— Հեղինակի անունը կցուած. — Օրինակ՝ ըսել « Վարուժանի Վանատուր քերթուածին բնագիրը» կամ «Վիրգիլիոսի Մշակականքին բնագիրը» կը նշանակէ վաւերական օրինակ, հաւատարիմ օրինակ Վարուժանի կամ Վիրգիլիոսի, ոչ անպայման սկզբնագիր :

2.— Առանց հեղինակի անուն կցելու. — Օրինակ՝ ըսել «յունարէն բնագիր» չի նշանակեր թէ յունարէն է սկզբնագիրը, այլ թարգմանութեան մը պարագային՝ համեմատութեան մը համար պահանջուած « վկայ » օրինակը (թէքսթ - թէմուան) :

Ատոր համար է որ պահանջուած է «եզը լեզուին վրայ կը կրէ» ասացուածքին լատիներէն «բնագիրը», մինչ մեր անծանօթ բարեկամը, փափկանկատութեամբ, նո՛ւրբ դիտողութեամբ մը, ինծի կ'ուզէ հասկցնել թէ « լատիներէն բնագիր» չըկայ, քանի որ ասացուածքին հեղինակը Յոյն է,— Թէոգնիսն է :

Յետոյ կ'աւելցնէ թէ ասացուածքին նըշանակութիւնն է «գաղտնապահութիւն », ու վկայութեան կը կոչէ բառարան մը :

Թող թոյլ տրուի ինծի ըսել թէ բառարաններուն մեծագոյն մասը միշտ խմբագրուած է ... բանագողութեամբ, բառը բառին, տողը տողին, յաճախ առանց որեւէ սկզբնաղբիւր ստուգելու, եւ ուրեմն մէկը միւսին սխալը ընդօրինակելով, (խօսքը չի վերաբերիր Ն. Բիւզանդացիի եւ Մ. Նուպարեանի վէճին, — բաւական է յիշել օտար բառարաններու մեղքը) :

(*) Առաջին պատասխանին մէջ՝ կ'ընդունիմ որ կովը պէտք ուղղել հորթ, ըստ լատիներէնին : Իմս է սխալը՝ անուշադրութեան հետեւանք : Որ սակայն բան չի փոխեր հարցին մէջ, մազաղաթ տուողը կով ըլլայ թէ հորթ, (ըստ պատմութեան՝ ոչխար եւ այծ) :

Եթէ անծանօթ բարեկամս կատարէր պահանջուած ստուգումը, չէր գրեր Թէոգնիս :

Ճիշդ է թէ Թէոգնիս գործածած է այդ ասացուածքը : Ես չմեղքցայ աչքերուս եւ փնտռեցի գտայ Թէոգնիսի «բնագիրը», որ ահաւասիկ, (տպարանը յունական տառ չունենալով՝ կուտամ հայերէն տառերով).

Վուս մի էփի կլոսէ.

Այս տողը կը գտնուի Թէոգնիսի Եղերերգութեանց մէջ (815րդ տողն է) : Բայց նոյն ասացուածքը ունի Եսքիլէսն ալ (տես Ագամեմնոն, 35րդ տող) : Ուրեմն «բնագիր» չէ Թէոգնիս՝ անծանօթ բարեկամիս հասկցած ձեւով, ոչ ալ Եսքիլէս, փոյթ չէ թէ այս վերջինոյն վկայութիւնը ըլլայ բառով մը աւելի : Եւ որպէսզի հաստատեմ, հակառակ այս կամ այն բառարանին վկայութեանց, թէ ասացուածքը չի պատկանիր Թէոգնիսի, ոչ ալ Եսքիլէսի, կուտամ ... լատիներէնն ալ՝ որ պահանջուած էր, (կը վախնամ այլեւս բնագիր ըսելու, խորհելով որ ուրիշ մէկն ալ կ'ելլէ տարբեր վկայութիւն մը կը բերէ) : Ահաւասիկ, ուրեմն, լատիներէնը.

Պոս ին լինկուա :

Հետեւաբար, սխալ է այս ասացուածքին հեղինակ ներկայացնել մէկը կամ միւսը, վասնզի ժողովրդական առած մըն է՝ զոր կը գործածէին Հելլէններն ալ, Լատիներէնն ալ, առաջին բառն ալ (եզ) ընդունելով իբրեւ ... դրամի անուն :

Եթէ մէկը ըսէ թէ Լատինները փոխ առած են Հելլէններէն, հակառակը չեմ պնդեր՝ անոր համար որ եզին տրուած իմաստին մէջ պատմական իրաւունքներ ունին Հելլէնները : Այստեղ, փոքրիկ վերապահութիւն մը՝ չվշտացնելու համար Եբրայեցիները, որոնք եւս, ինչպէս Հելլէնները, դրամներուն կուտային ... կենդանիի անուն, — կը ներէք, Աստուածաշունչ Մատեան պիտի բանամ դարձեալ : Արդարեւ, Մովսէսի գիրքին ընթերցողները այնտեղ պիտի գտնեն քեսիթահ բառը (Ծննդ. ԼԳ. 19), որ կը նշանակէ գառ, բայց դրամի անուն է, ինչպէս Թեսալացիները ունին բառ մը, որ կը նշանակէ ձի՝ բայց դրամի անուն է, ինչպէս Պելոպոնէսցիները ունին բառ մը, որ կը նշանակէ կրիայ՝ բայց դրամի անուն է, ինչպէս Մեսինացիները ունին բառ մը, որ կը նշանակէ նապաստակ՝ բայց դրամի անուն է, ինչպէս Արգոսացիք ունին բառ մը, որ կը նշանակէ գայլ՝ բայց դրամի անուն է, ինչպէս Լիւկիացիք ունին բառ մը, որ կը նշանակէ առիւծ՝ բայց դրամի անուն է, ինչպէս Աթենացիք ունին վուս բառը, որ կը նշանակէ եզ՝ բայց դրամի անուն է :

Վերջապէս, հիմա եւս կան բառեր, որոնք մարդու անուն են, օրինակ՝ Նափոլէոն, բայց կը գործածուին իբրեւ դրամի անուն : Այնպէս որ երբ մէկը ըսէ՝ «Նափոլէոն մը ունիմ բերնիս մէջ», ոչ ոք կ'երեւակայէ Նափոլէոնը, ձեռքը ծոցին մէջ դրած, ոտքերը ծալած ու բերնին մէջ նստած :

Արդ, ոսկեդարեան մեր թարգմանիչները, ապահովաբար դրամագիտութեան պատմութեան անտեղեակ, քեսիթահ բառը, որ Աստուածաշունչ Մատեանի մէջ գործածուած է երեք անգամ, թարգմանած են ոչխար (Ծննդ. ԼԳ. 19), այլ տեղ՝ որոջ (Յեսու. ԻԴ. 32 եւ Յոբ, ԽԲ. 11), մինչ օտար թարգմանիչներ նախընտրած են գրել արծաթ : Ոմանք ալ չեն թարգմանած, այլ գրած են պարզապէս քեսիթահ, (օրինակ՝ Քրամփոն, Սըկոն, Զ. Քան եւ ուրիշներ) :

Հարկ չկայ դիմելու մեծ դրամագէտին՝ Պապըլոնի, պատմութեան գիրքերն ալ կը վկայեն թէ առուտուրը սկզբնաբար կը կատարուէր փոխանակութեան սկըզբունքով (թրոք), ինչպէս տակաւին կը պատմուի Հէքեաթներու մէջ, կամ ինչպէս Համաստեղի քաղցր երգին մէջ.

Էծը առի պազար տարի,
Էն պազարէն սազ մը առի :

Այսպէս, ցորեն կուտային՝ հաղուստեղէն կ'առնէին փոխարէն : Տրովադացիները եզով կը գնէին Լեմնոսի գինի : Ու Դիոգինէս Լայերտացի քսան եզ տուած է՝ գնելու համար դեղանի դերուհի մը :

Գիւղացին, ուրեմն, առուտուրը կը կատարէր կենդանիներու փոխանակութեամբ : Մինչեւ Պլինիոս կը գրէ թէ Հելլէնները մետաղեայ դրամի գաղափար չունէին հնագոյն դարերուն : Կենդանի-գլուխ կը գնահատէին իրենց ապրանքը : Ու գլուխ (քափիթա) բառը, այսպէս, տուած է Կարլ Մարքսի սիրած բառը, քափիթալ, հայերէնը՝ դրամագլուխ : Թերեւս անկէ նաեւ Թուրքերէն պաշըրք բառը, դրամօժիտ նշանակութեամբ :

Աթէնք, որ եզ-գլուխ կը հաշուէր հարստութիւնը եւ եզ-գլուխ գնահատելով կը կատարէր փոխանակութիւնը, եզան մը գլուխը փորագրեց իր դրամներուն վըրայ՝ յետագային, ինչպէս այլ ժողովուրդներ՝ տարբեր կենդանիներու պատկերներ :

Մինչեւ այստեղ յստակ եւ հասկնալի են կարծեմ բացատրութիւններս : Կրկնենք, — եզ կը նշանակէր դրամ, արծաթ կամ ոսկի, (ոմանք ճշդած են արժէքն ալ, թէ մէկ «եզը» քանի՞ կ'արժէ այսօրուան դըրամով, — բայց կարեւոր չէ) :

Գանք մեր առածին :

Անշուշտ, միայն ապրանք չէին գներ եզով, այլ եւ կը գնէին ... լեզու : Հռոմի մէջ, ինչպէս Աթէնքի մէջ, դատաւորներուն լեզուն կը գնէին եզով (=ոսկի կամ արծաթ դրամ), եւ դատաւորը իրաւունքը կուտար անոր որ ... եզ կուտար (կաշառք) : Եւ երբ ըսուէր թէ եզ կայ դատաւորին լեզուին վրայ, կը նշանակէր ... ծախուած է, կաշառուած է լեզուն :

Կը տեսնէք թէ կաշառակերութեան պատմութիւնը նոր չէ :

Երկու ուղղութեամբ կը կատարուէր լեզուն եզով ծախելու այս անպարկեշտ առուտուրը : Այսպէս.—

1.— Յաճախ արդելական ձեւով : Եզը կ'արգիլէր լեզուն շարժել : Եւ «եզը լեզուին վրայ» բացատրութեամբ կ'ակնարկուէր մեղաւոր լռութեան, վճարուած մնջութեան, ծախուած ... լեզուալռութեան :

Այսպէս, «եզը կ'ուտէր լեզուն» :

Այս բացատրութեան համազօր՝ ունինք հետեւեալ ժողովրդական ոճերը, ոչ բոլորովին նոյնիմաստ.—

Ա.— Կղպանք դնել լեզուին վրայ :
Բ.— Քար դնել լեզուին վրայ :
Գ.— Պարկի մէջ դնել լեզուն :
Դ.— Ծակը կոխել լեզուն :
Ե.— Ոսպ դնել լեզուին տակ :
Զ.— Լեզուն կլլել :

« Եզը լեզուին վրայ» ասացուածքին արգելական ձեւը իմաստի ընդլայնում մը կրած է, բարոյական բարձրացում մը հասած է Թէոգնիսի եւ Եսքիլէսի վկայութեանց մէջ, այնպէս որ ոմանք «եզը լեզուին վրայ» մեղաւոր ոճը թարգմանած են աւելի պարկեշտ, աւելի «քաղաքակըրթուած» ձեւով, եւ գրած են «լեզուն ազատ չէ», ոչ երբեք «գաղտնապահ» :

Այս պարագային՝ եզը չի խօսեցներ, ոչ ալ կը խօսի : Եւ հիմա տեսէք ճիշդ հակառակը :

2.— « Եզը լեզուին վրայ» բացատրութեամբ կ'ակնարկուի վաճառման նպատակին, — մեղաւոր շատախօսութեան, անարդար եւ երկար պաշտպանողականներու :

Այս պարագային՝ եզն է որ կը խօսեցնէ լեզուն : Օրինակ՝ Դեմոսթենէս կը մեղադրուի թէ երբեմն եզն է որ խօսեցուցած է զինք, չըսելու համար թէ եզն է որ խօսած է իր բերնով, այսինքն՝ ոսկին, (մեծ գումար ստացած էր, երեւի) :

«Եզն էր որ խօսած էր» ըսի : Այստեղ, այս ասացուածքով, կը սկսի տարբեր առածի մը քննութիւնը .— Եզը կը խօսի :

Եզը կը խօսի՞ միթէ, — ի՞նչ կը նշանակէ այս խօսքը :

Շնորհակալութի՛ւն անծանօթ բարեկամիս, որ գիս առաջնորդեց գիրքերու աշխարհին : Մեղքը իմս չէ՝ եթէ չեմ կշտանար մէկ ողկոյզով, երկու ողկոյզով : Ինչպէս ֆրանսական առած մը կ'ըսէ՝ իմաստուն մարդ ալ չեմ որ կարճ խօսիմ :

Ուրեմն կ'ուզեմ խօսիլ «եզան խօսելուն » մասին եւս, — պատմական բացատրութիւն մըն ալ այս մէկը, որու մասին՝ հուպ ընդ հուպ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԽՕՎԸԸ Տ'ՕՐԻԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴԵՐԸ

— * —

Mais non ! toutes ses énergies, l'Europe les réserve contre les chrétiens pour protéger les Turcs ! Mais quand il s'agit de mettre ces derniers en demeure d'exécuter les traités qu'ils ont signés, de respecter la vie de leurs sujets arméniens, on ne trouve plus chez elle qu'inertie, convoitises et rivalités !

Ainsi donc, les musulmans ont pu, pendant de long mois, massacrer à leur aise deux ou trois cent mille chrétiens en Arménie, sans que l'Europe consente à agir ! Mais dès que la petite Grèce se décide à intervenir en faveur de ses frères, dès que les Turcs sont inquiétés, l'Europe, jusque-là si indifférente aux maux des chrétiens d'Orient, sort enfin de sa torpeur, non pour seconder l'action hellénique, mais pour s'y opposer !

Parce que les Turcs sont menacés en Crète, elle débarque ses marins et déclare qu'elle s'opposera, même par la force, à l'intervention de la Grèce !

Cette politique européenne, si on la dépouille des artifices diplomatiques dont elle s'entoure, se réduit donc à ce fait brutal : elle ne sort de l'inertie criminelle qu'elle a montrée pendant que trois cent mille chrétiens étaient égorgés, que pour prendre parti, non pour les victimes, mais pour les bourreaux !

Les soldats, les canons et les vaisseaux des puissances, au lieu de venir au secours des chrétiens massacrés, ont ordre de protéger les musulmans égorgeurs...

Est-ce que l'unanimité de cette « action commune » des puissances se retrouvera le jour prochain où, sous la pression de nouveaux événements, plus terribles que les précédents, il faudra obliger le sultan à introduire enfin dans l'administration de son empire, et surtout en Arménie, les réformes qui seules pourront mettre un terme aux atrocités qu'il laisse perpétrer depuis des années, et que seule la force pourra réprimer ?

Hélas ! nous doutons que cet accord, si vanté aujourd'hui, se manifeste au moment où il faudra agir d'urgence pour une œuvre beaucoup plus utile, plus humanitaire, plus nécessaire, que de faire le blocus de la Grèce ou de la Crète.

Vous craignez, dites-vous, le démembrement de la Turquie, parce qu'il amènerait fatalement le conflit suprême que vous redoutez ; et voilà pourquoi vous vous mettez d'accord pour assurer son intégrité.

Mais ce n'est pas en mitraillant les chrétiens de la Grèce, pendant que vous abandonnez les Arméniens à l'extermination, que vous sauverez l'empire ottoman de la décomposition finale.

Votre « action commune » serait bien plus féconde pour la paix européenne, pour la sécurité de ce qui reste encore de chrétiens en Turquie, et pour l'assainissement de cet empire, si vous imposiez enfin les réformes que vous élaborez depuis deux ans, que vous annoncez toujours comme prochaines, que vous n'exécutez jamais !

Si, jusque-là, votre action a été impuissante, c'est qu'elle s'est traduite par de simples représentations ou par des menaces que le sultan ne daigne même pas prendre au sérieux, parce qu'elles manquent de sanction. Il ne cédera jamais qu'à la force.

Rien ne se fera en Turquie tant qu'une parole ferme et nettement énergique, appuyée par une démonstration navale, ne signifiera pas à Adb-ul-Hamid que son trône dépend de la cessation immédiate des massacres, et, aujourd'hui surtout, de l'exécution sérieuse, sous votre contrôle direct, des réformes dans les provinces chrétiennes.

Ce n'est pas en Crète contre les Grecs que c'est en Arménie contre les Turcs que vous auriez dû diriger vos escadres pour y venger l'humanité outragée comme elle ne l'a jamais été dans le cours des siècles.

C'est contre le sultan qui vous leurre de promesses fallacieuses, qui tient depuis si longtemps votre diplomatie en échec, qu'il fallait inaugurer votre concert européen armé, afin de mettre un terme à ces épouvantables et trop longs massacres — qui durent toujours !

C'est au service de la solidarité chrétienne et de la justice que vous devriez employer vos troupes et vos canons, au lieu de les mettre au service de la brutalité et de la barbarie.

La conscience publique se révolte contre ce que vous faites là. C'est une faute lourde, c'est un crime de lèse-humanité que vous et vos peuples paierez très cher, soyez-en sûrs — peut-être à courte échéance.

Fx CHARMETANT

(12 — *à suivre*)

———o———

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

Սփիւռքի Հայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէն պարբերաբար նոր հրատարակուած գիրքեր կ'ուղարկէ արտասահման, հայ մամուլին: Հայրենի գրականութիւնը գաղթահայութեան ծանօթացնելու գնահատելի միջոց մըն է այս: Փափաքելի է, սակայն, որ առաքումները ըլլան աւելի յաճախ եւ, մանաւանդ, հատորներու ընտրութիւնը կատարուի աւելի ուշադիր ձեւով:

×

«Ձնհալից յետոյ» խորագրած է Մարօ Մարգարեան իր 170է աւելի բանաստեղծութիւնները պարունակող նոր հատորը:

Հայրենի բանաստեղծուհին կը սիրէ փոքրիկ քերթուածներով պատկերացնել իր ներանձնական ապրումները: Այմուկներէ, կեանքի հնհնուքներէ հեռու, մեկուսի եւ ինքնամփոփ՝ իր «հողիին մրմունջն» ու «անլսելի հառաչն» է, որ առաւելաբար մենախօսութեան ձեւին տակ կը փոխանցէ ընթերցողին ամէն առիթով:

Մարօ Մարգարեանի քնարը թախծոտ զգայնութիւն մը ունի. աւելին՝ այրող, սրտամորմոք ճիչ մըն է ան, որովհետեւ՝

Դու ի՞նչ գիտես, ի՞նչ իմանաս սիրելիս,
Որքան ցաւեր, որքան դաւեր եմ քաշել:

Ահկէ նաեւ բանաստեղծուհիին հիասթափութիւնը իրմէ, իր կեանքէն եւ, յատկապէս, շրջապատէն

Եւ, զարմանալի ալ չէ այս, քանի որ՝

Իմ սերունդն ամբողջ եղեամի մէջ է.
Նշանակում է ցրտեր են եղել.

Անկեղծ խոստովանութիւններու հիւսք մըն է, ուրեմն, որ կը քակուի յաջորդաբար, գրքին առաջին տողէն գրեթէ մինչեւ վերջին էջը:

Քանի մը տասնամեակ առաջ, Մարօ Մարգարեան գրական անդաստան կը մտնէր լաւատես տրամադրութիւններով՝ «լաւի կարօտով»: Այսօր, կեանքի հանգրուանի մը սեմին կանգնած՝ դառնութիւններու խուրձ մը է, որ իբրեւ եղբակացութիւն կը փռէ ընթերցողին սրտին եւ մտքին առջեւ:

Աւելորդ է կանգ առնել հոգեբանական պատճառներուն վրայ, այնքա՛ն ծանօթ բոլորին: Այսուհանդերձ, մեր կարծիքով, բանաստեղծուհին իր անձնական ապրումներու եւ մտորումներու ցուցադրութեան ընթացքին կորսնցուցած է չափի զգացումը: Նոյն տրամադրութիւնը — սրտի մորմոքը — արտայայտուած տարբեր ձեւերով, եթէ մէկ կողմէ կնոջական խորունկ զգայնութեան մը ապացոյցը կու տայ, միւս կողմէ տաղտկալի կը դարձնէ շատ էջեր:

Ապրումի «երկարաբանութիւն» մը, թո՛ղ թէ շատ անգամ ըսուած խրատական եւ ինքնատիպ ձեւով, կը տկարացնէ գրական ստեղծագործութիւնը:

Ափսոս, ափսոս
Իմ կրակէ ծաղիկներին,
Ափսոս, ափսոս
Իմ երգերին, կորած լուին.
Ափսոս, ափսոս
Որ ինձ հետ եմ միայն խօսում,
Հազար ափսոս, –
Որ միայն ես եմ ափսոսում:

Այս ու ասոր նման հոյլ մը քերթուածներ աւելորդ կը դարձնեն բազմաթիւ այլ տողեր՝ նոյն տրամադրութեան ցուցադրութեան մասին:

Միեւնոյն ատեն բանաստեղծուհին ունի արտայայտութիւններ եւ պատկերներ, որոնք հեռու են տպաւորիչ, բանաստեղծական ըլլալէ. տողեր կան, ուր նոյնիսկ նախնականութիւն (փրիմիթիֆ) կը բուրեն: Թուենք քանի մը օրինակներ.

Ես քեզ՝
Ամէնից խոր խորամանկիդ,
Ու հաշուետարիդ ամէնից խարդախ,
Ես համարեցի ամէնից արդար

Կամ՝

Լաւ երեւալ ջանացող,
Մութ ստուերներ վատերի,
Ոսկեզօծէք ձեզ այդպէս,
Ձեռքով օծէք ձեզ այդպէս.

Այսուհանդերձ, յոյզի եւ խոհի ներդաշնակութիւնը, կնոջական խաղաղ ըղձայնութիւնը, արտայայտութեան մեղմ այլ դրաւիչ թոնը, թրթռուն շեշտը, կարճ այլ տպաւորիչ պատկերները, որոնցմով օժտուած են բազմաթիւ քերթուածներ, կրկնապէս հաղորդական կը դարձնեն այս փոքրիկ հատորը:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԴՐՈՇՄԱՍԻՐԱԿԱՆ

Ի՞նչ լուր դրոշմաթուղթերու աշխարհէն, կը հարցնէր բարեկամ մը՝ տարօրինակ ժպիտով մը որ գոհունակութեան նշան էր:

Ի՞նչ լուր կ'ուզես որ տամ, ահա քանի մը ամիսներ է որ «նու թապլօթօն» պատասխանեցի, դրոշմասէրներուն եւ շահագէտներուն ուշադրութիւնը բոլորովին լարուած է այդ գեղեցիկ նկարաշարքներուն առեւտուրէն, ճիշդ վրան կոխեցիր ըսաւ բարեկամս, կը յիշես անշուշտ քանի մը տարի առաջ 1961ին հարցուցի քեզի թէ՝ ի՞նչ խորհուրդ կու տաս, քիչ մը խնայողութիւն ըրած եմ եւ կ'ուզեմ օգտագործել, դրոշմներ գնելով, դրոշմասէր շահագէտները շատ համակրելի չեմ գտներ պատասխանեցիր՝ աւելցնելով թէ՝ քանի մը օրէ ի վեր շատ գեղեցիկ դրոշմաշարք մը հրապարակ ելած է, ասոնք կը ներկայացնենՆուվրի Թանգարանին մէջ ցուցադրուած համբաւաւոր նկարիչներու նկարները, Պոաք Մաթիս Սեզան Ֆրէնէ, 0·50, 0·65, 0·85 եւ 1 Ֆր., եթէ շահագէտ մը ըլլայի առնուազն հինգ հարիւր շարք կը գնէի ըսիր: Քանի մը օր մտածեցի ըսածիդ մասին, պա՛հ եթէ չըսէիր, չեմ ալ կորսնցներ ըսելով հինգ հարիւր շարք գնեցի եւ խնամքով մէկդի դրի, ահա այսօր հինգ տարի ետք այս դրոշմաշարքը բարձրացած է 30 Ֆր. 35 Ֆր., մէկուկէս միլիոն հին Ֆր. կլորիկ գումար մը: Կը խոստանամ այս գումարով կազմել կանոնաւոր հաւաքածոյ մը դրոշմներու:

Միակը չէ այս օրինակը որ կու տամ, դրոշմաթուղթերուն վրայ շահագիտութիւնը այնքան առաջ գացած է որ գրեթէ սակարանի գիներու վերածուած է անոնց արժէքը: Կը բարձրանայ կամ կ'իջնէ, հրապարակ նետուած քանակութեան համեմատ: Ֆրանսական դրոշմներու նկարաշարքը կը շարունակուի տակաւին, ասոնց թիւը 21ի կը հասնի, օտար երկիրներու դրոշմասէրներէն ալ սիրուած են այս դրոշմները եւ շատ կ'արտածուի:

Շատ մը երիտասարդներ որոնք ընտրած են դրոշմավաճառութիւնը, հասուն չեն «քլասիկ» դրոշմներուն հետեւելու, որովհետեւ փորձառութիւն եւ լաւ ճանաչողութիւն է հարկաւոր, այս կարգի երիտասարդներն ենոր սակարանի օրէնքին ենթարկած են արդիական դրոշմները:

Շահագէտները կը գնեն եւ կը ծախեն հազարաւոր դրոշմներ, ասոնց գիները կը փոխուին ապառումին համեմատ մինչեւ որ կայուն արժէքի մը հասնի:

Շատ հաւանական է որ շատ մը միամիտ դրոշմասէրներ քաջալերուելով առաջին նկարաշարքերու անօրինակ վերելքէն, պիտի փորձուին գնել շահագիտօրէն, Թղթատարական Նախարարութիւնն ալ նկատի կ'առնէ իր շահը եւ փոխանակ չորս միլիոնի, վեց միլիոնի հասցնելով անոնց թիւը:

.× 1958 Խորհ. Միութիւնը հրատարակած է Ե. Չարենցի փոքրածաւալ դրոշմը 40 Ք թիւ 2026 հաւաքածոյի:

ՀՐ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Մարդուն նպատակը գործերն են, ո՛չ թէ գաղափարները, ինչքան ալ հանճարեղ ըլլան անոնք:

ՔԱՐԼԱՅԼ

ՇԱՀԵԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Վերջին տարիներուն կատարուած հետազօտութիւնները լուսաբանած են 5–7րդ եւ 10 – 15րդ դարերու հայ փիլիսոփայական մտքին հիմնական ներկայացուցիչներուն հայեացքերը: Որոշ աշխատանք կատարուած է նաեւ 18 – 19րդ դարու կարգ մը մտածողներու մասնագիտական ուսումնասիրութեան ասպարէզին մէջ: Այսուհանդերձ, ԺԹ. դարու առաջին կէսի հայ փիլիսոփայական մտքին պատմութեան մասին մինչեւ վերջերս կային շատ թերի եւ չհիմնաւորուած տեսակէտներ: Դոցենտ Էդ. Ցարութիւնեանի «Հայ փիլիսոփայական միտքը 19րդ դարի առաջին կէսին» մենագրութիւնը եկաւ այդ բացը լրացնելու եւ լոյս աշխարհ հանելու զանազան պատճառներով մոռացութեան մատնուած հայ իմաստասէրներ եւ բնագէտներ:

Հեղինակը կը պաշտպանէ այն տեսակէտը, որ այդ ժամանակաշրջանին հայկական իրականութիւն ըսելով պէտք է հասկնալ ոչ միայն հայկական բնաշխարհը, այլ նաեւ հայ գաղթօճախները: Գաղութահայ եւ բնաշխարհի կեանքը, իրենց որոշակի տարբերութիւններով հանդերձ կազմած են ամբողջութիւն մը: Գաղթահայութիւնը հայ ազգին անխզելի մասն էր եւ իր տնտեսական քաղաքական ու հոգեւոր պահանջներով կապուած էր հայրենի աշխարհին հետ: Այս պատճառով ալ հեղինակը կը գտնէ, որ առաւելապէս գաղթահայ օճախներու մէջ (ըՁմիւռնիա, Թիֆլիս, Կալկաթա, Կ. Պոլիս, Մատրաս, Մոսկուա, Պետերբուրգ, Վենետիկ, Վիէննա) է առաւելապէս, որ մըշակուած է 18րդ դարու վերջին եւ 18րդ դարու առաջին կէսի հայ փիլիսոփայական միտքը:

ԺԵ. – ԺԷ. դարերու հայ մտածողները կարելիութիւն չունեցան զարգացնելու այն աւանդութիւնը, որ ստեղծած էին Դաւիթ Անյաղթ եւ Անանիա Շիրակացի, Վիհրամ Ռաբունի եւ Տաթեւի համալսարանը: Սիմէոն Ջուղայեցի կը փորձէ յեղաշրջում մը յառաջ բերել, բայց չի յաջողիր:

ԺԸ. դարուն վերջերը եւ ԺԹ. դարուն սկիզբները հայ փիլիսոփայական միտքը նոր փուլի մը մէջ կը մտնէ: Հայ մտաւորականները այդ ժամանակաշրջանին կ'աշխատին իւրացնել հայ եւ օտար իմաստասէրներուն եւ բնագէտներուն նուաճումները: Կը հրատարակեն բազմաթիւ մատենագիրներու գործեր: Մեր մըտաւորականութիւնը կ'ուսումնասիրէ նաեւ ԺԵ. – ԺԸ. դարու համաշխարհային մշակոյթի ներկայացուցիչներուն երկերը: Այս գործին մէջ նկատելի է երկու հակադիր հոսանքներու պայքարը. Մ. Թէոֆիլեանց, Զամուրճեան, Բժշկեան կը փորձեն արժեզրկել Դեմոկրիտի, Էպիկուրի, Սպինոզայի, Տիտրոյի, Ռուսոյի, Տեքարթի, Պեքընի, Լոկկի եւ հայ յառաջդիմական մտածողներու նուաճումները: Միւս կողմէ Ա. Գարագաշեան, Խ. Աբովեան, Ե. Թովմաճեան, Մ. Սաղաթէլեան, Հ. Ա. Բագրատունի, Զօրայեան, Ա. Փափազեան եւ ուրիշներ կը պաշտպանէին յառաջադէմ մտքերը:

ԺԹ. դարուն հայ իմաստասէրներուն եւ բնագէտներուն հայեացքներուն մէջ առանձնապէս նկատելի կը դառնայ շարժման, զարգացման, բնաշրջման հարցերուն ուսումնասիրութիւնն ու վերլուծութիւնը:

Ուշագրաւ է նաեւ այն հանգամանքը, որ շրջանի յառաջադէմ մտածողներուն մեծ մասը գիտական կերպով կը բացատրէ իմացական հոլովոյթներուն փոխ յարաբերութեան հարցը: Այդ տարիներուն կը ձեւաւորուի նաեւ հայ նոր տրամաբանական միտքը, որ ծնունդ առած է Բ. Ա. 3րդ դարուն:

Գ. Խ.

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Հարթֆիլտ վայրագ նայուածքով մը Բղէզի նայելով արբանեակին ձեռքէն թուղթը առաւ:

Թուարէկ մը ջուրով լեցուն սափոր մը մէջի ջուրը Բղէզի գլխուն թափեց, ուրիշ մը քացախ բերելով անոր քունքերը եւ քիթը շփեց:

Զայն եռոտանի աթոռի մը վրայ նըստեցուցին:

Երբ Բղէզ ինքզինքը գտաւ, ապշեցուցիչ պաղարիւնութեամբ մը խօսքը Հարթֆիլտի ուղղելով հարցուց:

— Ըսէ նայիմ, Հարթֆիլտ, սա անտանելի գաղաններուն կռնակիս իջեցուցած զօտիի հարուածներ համբերեցի՞ր:

Գերմանացին առանց պատասխան տալու ձեռքի ոլորուած թուղթի ծրարը քակեց:

— Տփոցը կերած ատենս ուրիշ բանով զբաղած ըլլալուս՝ ես չկրցայ համբել, չարունակեց քաջ տղան: Կ'ուզէի հասկնալ քանի հարուած կերած ըլլալս որպէսզի վաղը բաղդաբեալ տոկոսովը հատուցանեմ պարտքս:

— Ուղածիդ պէս խօսէ հիմա, տղաս, ուզածդ ըսէ, բայց մի մոռնար որ քիչ մը ետքը ներսդ եղածները ամէնքը մէկէն դուրս պիտի թափես, մռնչեց գերմանացին:

Եւ հալած ծծումբի մէջ թաթխուած երկար ու բարակ մոմի մը նմանող պատրոյգ մը ցոյց տալով անոր, եղերական ժպիտով մը ըսաւ.

— Ասիկա տեսա՞ր: Հը, աղէկ նայէ մէյ մը: Ասոր ինչ ըլլալը գիտե՞ս: Ոչ: Կեցիր որ բացատրեմ. հալած ծծումբը թաթխուած պատրոյգ մըն է: Ասիկա վառելով մարմինիդ վրայ պիտի պտըտցնեմ. դաստակիդ վրայ սեւ ադամանդէ ադուոր ապարանջան մը պիտի շինեմ ասկէ, մատներուդ վրայ ալ հաստկեկ մատանիներ պիտի շարեմ, օրիորդ Լուիզէթ Պռօշիւ:

Բղէզ դէմ դեղին կտրեցաւ, բայց դարձեալ պատասխան չտուաւ:

— Պիտի խօսի՞ս թէ ոչ, շարունակեց գերմանացին: Քրիստոս անգամ այս չարչարանքին չի կրնար դիմանալ, տղաս, խօսէ, ապա թէ ոչ քիչ մը ետքը մորթիդ խանձի հոտէն պիտի խեղդուիս: Եթէ խօսիս եւ ըսես քու մարդոցդ ուր գտնուիլը, քեզի ձի մը պիտի տամ, ձենք ալ ... բաւական ալ դրամ եւ կը փախչիս ...: Կեցիր, միտքս ուրիշ բան մը ինկաւ ...: Մեր խումբը կը մտնես ..., քեզ մեր մէջ կ'առնենք ..., խելացի եւ քաջ տղայ մը կ'երեւիս, մեզի մեծ օգտակարութիւն կ'ունենաս եւ ապաղաղ ալ կը չտկես: Հէ, ի՞նչ կ'ըսես, գործիդ կու գա՞յ:

Բղէզ չորս կողմը նայուածք մը պտըտցուց. անանկ հասկցնել ուզեց թէ չէր ուզեր որ հոն գտնուող թուարէկները այդ խօսքերը լսէին:

— Հոգ մի ըներ, այս աւանակները ֆըրանսերէն մէկ բառ անգամ չեն հասկնար, ըսաւ Հարթֆիլտ:

— Այո, բայց վերը գտնուողները կը հասկնան, գիտել տուաւ Բղէզ տիկին Շապանի սենեակը ցոյց տալով:

— Լակոտ, ես քեզմէ շատ ախորժեցայ, դուն խելացի տղու մը կը նմանիս, ըսաւ Հարթֆիլտ:

Եւ անոր մօտենալով ցած ձայնով հարցուց.

— Է, համաձայնեցա՞նք:

— Բայց գլխ ազատ պիտի ձգե՞ս:

— Այո:

— Ձէնք մը եւ ձի մըն ալ պիտի տա՞ս:

— Այո ըսի, խօսքս խօսք է:

— Քիչ մըն ալ դրա՞մ, հէ՞, գոչեց Բղէզ ձայնը հետզհետէ բարձրացնելով որպէսզի վրայի սենեակէն իր հոն գտնուիլը իմանան:

— Երկու հարիւր ոսկի, կը բաւէ՞:

— Բայց ետքը ինծի Սեւ Արծիներու ընկերակցութեան մէջ պիտի առնէ՞ք, խօսք կու տա՞ս, պոռաց այս անգամ Բղէզ ունեցած ձայնովը:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՍՕՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Վիոլէթ Արմէն Բուդաղ-եան եւ զաւակները՝ Ալեքսանտր, Աննա եւ Քաթրին, Տիկին Ռիթա Մելիք-Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Մետաքսեան եւ զաւակները եւ համայն ընտանեկան պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, զարմիկին եւ ազգականին՝

ԱՐՄԷՆ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 5ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Մայիս 11) կէսօրէ ետք ժամը 4ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Թիէի գերեզմանատունը:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Կղեմէս Տաղլեան 40 փրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԿԱՊ. Խաչի Մարսէյլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Դաւիթ-եան եւ Գրիգորեան ընտանիքներէ յիսուն փրանք իրենց թոռնիկին Մարք Դաւիթ-եանի յիշատակին:

×

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Անկենարնակ Տիկին Քէօրօղլանեանէ իր ամուսնոյն մահուան Բ. տարելիցին առթիւ, փոխան հոգեհանգիստի 15 փրանք:

×

Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ն. Պալթաեանէ յիսուն փրանք, իրենց այցելութեան մը առիթով:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ

Կազմակերպութեամբ Մարի Նուպար Ուսանողական Տան վարչութեան:

Հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Եւրոպայի յանձնաժողովին:

Մայիս 3էն 13, Ուսանողական միջազգային տան մէջ:

ՄԱՅԻՍ 3էն ցուցահանդէս Հայկ. Մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան: Բաց է ամէն օր ժամը 18էն 21 Կալըրի Սիւտ:

ՄԱՅԻՍ 10, Հայկ. Ֆոլքլորիք երեկոյթ, Սօսի պարախումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Յ. Քիւթնէրեանի, Սիփան Կոմիտաս երգչախումբ, ղեկավարութեամբ Կարպիս Աֆրիկեանի, Սանովա՝ Հայկական տոհմիկ երբեակը, ժամը 21ին, Կոան Թէաթր, մուտք 6 փրանք, ուսանող՝ 3:

ՄԱՅԻՍ 11 Հայկ. մանրանկարչութիւնը, դասախօսութիւն գունաւոր լուսարձակումով:

Օր. Սիրարփի Տէր-Ներսէսեանի կողմէ Հարվարտ համալսարանի դասախօս: Սալ տէ Ֆէթ, ժամը 21ին:

Միջազգային տուն, 21 Պուլվ. Ժուրտան, մեթրօ Սիթէ Իւնիվէրսիթէռ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. անդական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Երեքշաբթի օր ժամը 15ին Քաֆէ ԿԼՈՊ, 7 ՊՈՒԼՎ. Տ'ԱԹԷՆ:

Խիստ կարեւոր օրակարգ: Պատգամաւորներու ընտրութիւն: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Շաբաթ (14 Մայիս) ժամը ճիշդ 16ին Մշակոյթի Տան Կապոյտ Խաչի դրասենեակին մէջ 17 Րիւ Պլէօ:

Օրակարգ.— Պատգ. ժողովի օրակարգի քննութիւն: Պատգամաւորի ընտրութիւն: Տարեկան տեղեկագրի եւ հաշուեկշռի ընթերցում:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ներկաներու թիւը օրինական պիտի նկատուի:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Մայիս 15ին, Կիրակի ժամը 15ին դպրոցի սրահին մէջ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Օրակարգ.— Ա) Երկու տարուան բարոյական զեկուցում, Բ) Հաշուետուութիւն, Գ) Պատգամաւորուհիի ընտրութիւն:

ՆՈՒԷՐ

Պապուխեան, Փափազեան եւ Պօղոսեան ընտանիքները յիսուն փրանք կը նուիրեն «Հայ-Բոյժ»ին Բժ. Աբրահամ Տէր-Անդրէասեանի մահուան առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ-ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹԻՊԱՅԻ ՀԵՏ

Շաբաթ, Մայիս 21, ժամը 21ին

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի 60-ԱՄԵԱԿ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Բ. Ը. Միութեան 60ամեակին նուիրուած շքեղ հանդէս, 15 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8.45ին Սալ տէ Ֆէթի մէջ, կազմակերպուած Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փարիզէն տաղանդաւոր երգչուհի՝

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

եւ Մարսէյլէն Արաքս պարախումբը (30 անձ):

Նոյն օրը առաւօտեան պատարագ եւ հոգեհանգստի պաշտօն պիտի կատարուի հայ առաքելական եկեղեցւոյ մէջ, Բարեգործականի ազգանուէր հիմնադիրներու, բարերարներու, գործիչներու եւ բոլոր անդամներու հոգւոյն համար:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Խանութի մէջ աշխատելու համար, երիտասարդ կին մը որ հաշուապահութիւն գիտնայ, դիմել՝

Ets. CHEDIK
285, Rue St-Denis, Paris (2e)
Tél. : GUT. 62-80

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը (13 Մայիս) Ուրբաթ, ժամը 21ին, որոշեալ վայրին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՊԱՆԵԽՕ-ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀՈԼԱՆՏԱ ԵՒ ՊԵԼԺԻԱ

4 ՕՐ ՄԱՅԻՍ 19էն 22
ՕԹՈՔԱՌՈՎ

Անդամներու եւ բարեկամներու ժամադրութիւն մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Թէրմինիւս սրճարանին առջեւը ժամը 8ին: Մեկնում 8.15 դէպի Պրիւսէլ: Պտոյտ տեսարժան վայրերը: Ճաշ պանդոկը: Երեկոն՝ ազատ:

Բ. օր.— մեկնում դէպի Հոլանտա: Վերադարձ Թիլպուրկ, ճաշ պանդոկը: Երեկոն ազատ: Յաջորդ օրը մեկնում՝ Ամսթերտամ, պտոյտ զանազան վայրեր: Վերադարձ Թիլպուրկ: 4րդ օրը մեկնում դէպի Փարիզ, Անվերսի ճամբով, ապա՝ Ուաթերլօ (այցելութիւն) եւ ժամանում Շաթօ տը Վէնսէն իրիկուան 8ին:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 168 ՖՐԱՆՔ
ՆՄԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՀԱՄԱՐ, ՆՈՒԱԶԱԳՈՅՆ ԳԻՆՆ Է ԶՈՐ ԿԸՐՆԱՔ ԳՏՆԵԼ:

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Ֆրանսահպատակներուն համար՝ Ազգ. անձագիր, օտարներուն համար անցագիր կամ թիթր տը վուայաժ: Ամէն մասնակցող պէտք է անդամակցի: Տարեկան՝ 10 փրանք:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՅԻՍ 21, 22 ՔԵՐՄԷՍ-ՊԱԶԱՐ

ՌԷՆՍԻԻ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ
Կը կազմակերպէ ինքնուրոյն եւ բացառիկ շքեղութեամբ

ՔԵՐՄԷՍ-ՊԱԶԱՐ ՄԸ

Ի նպաստ Փարիզի Ս. Յովհ.-Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ նորոգութեան

Տեղի կ'ունենայ Առաջնորդարանի 15 Րիւ Ժան-Կուժօն, Փարիզ (8), բակին եւ յարակից սրահներուն մէջ:

Մայիս 21, Շաբաթ՝ ժամը 14էն 20 եւ Մայիս 22, ԿԻՐԱԿԻ, ժամը 12էն 20

Պիտի ըլլան ամէն տարիքի յարմար խաղեր, մրցումներ եւ պիւֆէ:
Վաճառքի դրուած են բազմաթիւ առարկաներ, որոնք պիտի դիւրացնեն ձեր ընտրելիք նուէրը մայրերու յառաջիկայ տօնին առիթով:

Ուրեմն ժամադրութիւնք...

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԱՅՍ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՁԵՌՆԱՐԿԻՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՍՈՐՊՕՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ
Մէթրօ Օտէոն կամ Սէն Միշէլ

Կիրակի, 15 Մայիս 1966, ժամը 14.30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ եւ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Նախագահութեամբ ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՓԻՆՈՅԻ (Արտաքին նախկին նախարար)

Սիրայօժար կը մասնակցին՝ Արտաշէս Գմբէթեան (արտասանութիւն), Ժիրայր Թորգոմեան (ջութակ), Երեւանի պետական երաժշտանոցէն, Րաֆֆի Պետրոսեան (դաշնակ), Ալիս Պօյաճեան (պար), Մարիէլ Նորտման (տաւիղ), Նորտման եղբայրներ (թաւ ջութակ, եւ սրինգ), Զարուհի Անտոնեան (արտասանութիւն), Լիլիան Պասմաճեան (արտասանութիւն), Պէրնար Տէտէճեան նուագախումբը:

Փարիզ.— Աթէնք յունական պարախումբը ղեկավարութ. Օր. Եարիմակցի: եւ Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ Կարպիս Աֆրիկեանի:

Տոմսերու գինն է երեք, հինգ եւ վեց փրանք: Կը ծախուին Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ, ինչպէս նաեւ Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերուն մօտ:

ՅՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

21ՐԴ ՏԱՐԻ

Ֆոյի (Իզէռ) բանակումները տեղի պիտի ունենան Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն: Յուլիսի ընթացքին պիտի ընդունուին ութէն 14 տարեկան տղաքն ու աղջիկները, իսկ Օգոստոսին՝ 14էն վեր տարիք ունեցողները:

Տեղւոյն վրայ պիտի աւանդուին հայերէն դասեր եւ Հայոց պատմութիւն, մասնաւոր ուսուցիչներու կողմէ:

Արձանագրուելու համար դիմել բանակումի հիմնադիր-տնօրէնին.—

ՎԵՐ. Յ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ,

JEUNESSE ET ACTION, 6 Place de la Rotonde
ST- JEROME, 13- MARSEILLE (13e) — Tél. 628510

ՕԴԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՆԴՈԿ ԱՄԷՆԸ Ա. ԿԱՐԳ ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ ՈՒՂԻՂ ԳԾՈՎ

Նոյն օդանաւով 8 ժամէն (Մոսկուա կարճ դադար միայն) երթ ու դարձ նոյն ձեւով
Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ

Պատասխանատու Պ. ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ամերիկեան ԼԼՈՅՏ ընկերութեան
(Licence 61) AMERICAN LLOYD
կը ստանձնէ թեքնիք կազմակերպութեան պատասխանատուութիւնը:

Շնորհիւ անցեալ տարիներու իր փորձառութեան Հ. Մ. Ը. Մ. ձեզի կ'ապահովէ հանգստաւէտ ճամբորդութիւն եւ հաճելի բնակութիւն: Կարելի է նաեւ ձեզի ապահովել հետեւեալ քաղաքներու այցելութեան վիզա.— Եալթա, Օտեսա, Սոչի, Սոխում, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի քաղաքները — ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ, ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ, ՀՈԿ-ՏԵՄԲԵՐԵԱՆ, եւայլն

ՄԵԿՆՈՒՄ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ 1966

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, միայն մեր խումբն է որ մենաշնորհն ունի ձեզ ապահովելու այս ճամբորդութեան ճաշն ու պանդոկը.

Ա. կարգ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ՕԹԷԼԻ ՄԷՋ ՈՐ Ա. ԿԱՐԳԻ ՊԱՆԴՈԿ ԴԱՍՈՒԵՑԱԻ
Միակ գին 2850 փրանք

Առաջին անգամ ըլլալով եւ մասնաւոր արտօնութեամբ կը կազմակերպուի նաեւ անձնական կառքերու կարաւան մը: Փարիզ-Երեւան-Փարիզ անձնական կառքով

30 օր տեւողութեամբ: ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 24
Օթէլ Սեւան, Թուրիսթական պանդոկ

Կարաւանին կը մասնակցին կառքի մասնագէտ մեքենախօսներ՝ մեքենաներու խանգարման պարագային անմիջապէս միջամտելու համար: Միակ գին 1850 ֆրք:
Արձանագրութեան, անցագիրներու պատրաստութեան եւ այլ տեղեկութիւններու համար դիմել ճամբորդութեան պատասխանատուներուն
M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
10
ՄԱՅԻՍ
MARDI
10 MAI
1966
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10606
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
42e ANNÉE — N° 10.606

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԸՆԵՆ ԼՈՒՍՆԻՆ ՎՐԱՅ

ՃՈՆՍԸՆ ԴԱՇԻՆՔ ՄԸ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ

Նախագահ Ճոնսըն պաշտօնապէս առաջարկած է չահակից բոլոր պետութեանց, որ դաշինք մը ստորագրեն լուսնի վրայ կատարուած հետազօտութեանց առընչութեամբ: Այս դաշինքը պիտի երաշխաւորէ որ «լուսնի եւ երկնային այլ մարմիններու հետազօտութիւնը միայն խաղաղասէր նպատակներ պիտի ունենայ»: Ճոնսըն այս առաջարկը ըրած է գրաւոր յայտարարութեամբ մը զոր մամուլին յանձնած է: Հետեւեալ սկզբունքները կ'առաջարկուին այդ ծրագրով: Ա) Լուսինը եւ երկնային այլ մարմինները պէտք է հետախուզուին եւ օգտագործուին ազատօրէն բոլոր երկիրներուն կողմէ:

Բ) Ոչ մէկ երկիր պէտք է կարենայ գերիշխանութեան իրաւունք մը արժեցնել:

Գ) Բոլոր երկիրները պէտք է գործակցին գիտական բոլոր գործունէութեանց մէջ, որոնք կապ ունին երկնային մարմիններուն հետ:

Դ) Ուսումնասիրութիւններ պէտք է կատարուին արգելք հանդիսանալու համար որեւէ վնասակար վարակումի

Ե) Երկրի մը աստղագէտները, անհրաժեշտ պարագային, պէտք է օգնեն ուրիշ երկրի մը աստղագէտներուն:

Զ) Ոչ մէկ երկիր պէտք է արտօնութիւն ունենայ քանդիչ զէնքեր հաստատել երկնային մարմնի մը վրայ:

Է) Ռազմական փորձեր պէտք է արգիլուին:

Նախագահ Ճոնսըն նոյն ատեն, առաջարկած է, ինչպէս քանիցս ըրած էր անցեալին ալ, որ գիտական գործունէութեանց բոլոր արդիւնքները համայն մարդկութեան տրամադրութեան տակ դրուին: Ճոնսըն շեշտած է որ «ժամանակը հասուն է եւ կորսնցնելիք ատեն չկայ»: Այդ պատճառով, ՄԱԿի ամերիկեան պատուիրակ՝ Կոլտպէրկի պաշտօն յանձնած է խօսակցութիւններ սկսիլ Միացեալ Ազգերու ձեռնհաս Կոմիտէի անդամներուն հետ: Ճոնսընի յայտարարութիւնը չի նշեր սակայն թէ 1963 Հոկտեմբերին, Ազգաժողովը միաձայնութեամբ քուէարկած էր բանաձեւ մը, որով անդամները յանձնառու կ'ըլլային անջրպետը չօգտագործելու «քանդիչ զէնքեր» տեղաւորելու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿԱՐԻՈՍ ԱՐՔ. կ'ամբաստանէ Յունաստանը որ կը փորձէ քաղաքացիական պատերազմը հրահրել Կիպրոսի մէջ: Այս մեղադրանքը կ'ընէ նամակի մը մէջ զոր ուղղած է Յունաստանի վարչապետ՝ ըՍթեֆանոփուլոսի Մարտ 16ին եւ զոր ընդդիմադիր մամուլը (Փափանտրէուի) հրատարակած է: Այս հրատարակութիւնը կը կատարուի այն պահուն երբ խօսակցութիւններ պիտի վերսկսին Աթէնքի եւ Անգարայի միջեւ:

ՓԵՔԻՆԻ մէջ, համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը շատ բուռն յարձակում մը ըրած է խորհրդային «վերաքննականութեան» դէմ: Խորհրդային ղեկավարները որակած է իբրեւ «ուրացողներ, խափանարարներ, աշխարհակալութեան մեղսակիցներ»: Առաջարկած է որ համաշխարհային ճակատ մը կազմուի «ռուսեւամերիկեան հակայեղափոխական սուրբ դաշինքին դէմ»:

ՍԱՅԿՈՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Հանոյ բոլորովին կղզիացած է, ամերիկեան օ-

Օ Ր Ը Օ Ր Ի Ն

ՔՍԱՆԸՉՈՐՍ... 24 ՀՈԳԻՈՎ

Ազգին թեւերէն մէկը Ապրիլեան Եղեռնը ոգեկոչեց Լուսաւորչական եկեղեցիի մը խեղճուկ սրահը, 24ի իրիկունը: Ներկայ էին 199 հոգի:

Ազգային ուրիշ թեւ մը նոյն պարտականութիւնը կատարեց ուրիշ Լուսաւորչական եկեղեցիի նոյնքան խեղճուկ սրահը, նոյն օրը, մօտաւորապէս նոյն ժամերուն: Ներկայ էին 198 հոգի:

Մեր քաղաքին դրացի ուրիշ քաղաքի մը Կաթողիկէ Մայր Եկեղեցիին մէջ, 24ի իրիկունը, ժամը 7·30ին Հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ՝ մեր քաղաքին Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիին հովիւին նախաձեռնութեամբ: Խօսեցաւ ամերիկացի մեծահամբաւ եկեղեցական մը:

Ներկայ էին *երեք հազար* հոգի:

Միայն հազարը Հայ:

×

Ի՛նչպէս համբերութիւն ունենաս եւ Փարիզի Աշտարակին կատարէն ձայնդ ձգած չպոռաս.

— Հայոց ազգ, յո՞ երթաս ...

Մինչեւ ո՞ւր, մինչեւ ե՞րբ այս յիմարութիւնդ, այս թափթփածութիւնդ, այս անլրջութիւնդ ... Հոգեհանգի՞ստ ալ չես կրնար կազմակերպել՝ ի յիշատակ նահատակներուդ ...

×

Մենք մեր մատներովն է որ գետինը կը փորենք, երբեմն, գետնին տակը անցնելու եւ խայտառակ ըլլալու համար:

Ու յետոյ, յանդգնութիւնը կ'ունենանք օտար ազգերը մեղադրելու:

— Սգաւոր ենք, մեզի հետ սուգ չեն պահեր ... կը վայլէ՞ ...

×

Հարցնող, փնտռող չկայ թէ հապա մեզի կը վայլէ՞ որ համազգային սուգի օրը ճակատներու եւ խումբերու բաժնըւինք եւ առանձին առանձին ողբանք կորուստը մեր հոգեհատոր սիրելիներուն: Զորսուկէս հոգիով:

Աս ի՛նչ սրտ•նմլիկ, աս ի՛նչ ողորմելի վիճակ է որ Ապրիլ Քսանըչորսի Հոգեհանգիստին անգամ Դաշնակցական Հայն ու Ռամկավար Հայը, Հնչակեան Հայն ու չէզոք Հայը չեն կրնար քով քովի նստիլ, եկեղեցին կամ սրահի մը մէջ ու միասին արտասուել, միասին աղօթել:

Յետոյ, աս ի՛նչ ցաւալի երեւոյթ է որ Ապրիլեան Սգահանդէսին — կազմակերպողը ո՛վ կ'ուզէ թող ըլլայ — ներկայ կը գտնուին միայն հարիւր — շա՛տ շատ երկու հարիւր — հոգի:

Անգարայի պայերը չիմանա՛ն ...

— Խե՛ղճ Հայեր, մեզի չափ ալ մեռել յարգել չեն գիտեր ... Մենք՝ իրենց ձեռքով ջարդուած մեր գիւղացիներուն յիշատակը յարգելու ելլենք, յիսուն հազար հոգի Սուլթան Ահմէտի հրապարակը կը լեցնենք ...

×

Սուգն ալ կրնայ, երբեմն, ըլլալ կեղծ, արուեստական եւ շինծու:

Դագաղին հետեւող նինճաշարժներուն մէջ բազմած «սգաւոր»ներուն հարցուցէք:

Իբրե՛ւ թէ սգաւոր են եւ կ'ողբան կորուստը անվերադարձ մեկնողին: Բայց, կամացուկ մը ներս մտէք եւ ականջ տուէք իրենց խօսակցութեանց:

Մէկը Պրիժիթ Պարտոյէն կը նառէ, միւսը Մարիիւսէն: Մէկը թաղումէն ետք շուկայ պիտի անցնի յաջորդ շաբթուան հարսին նուէր մը առնելու համար, միւսը «վաղը իրիկուն մեզի հրամեցէք որ *փոքր* մը խաղանք» կ'ըսէ իր դրացիին:

Պատրանքներ չունենանք — ազգին ըրածն ալ տարբեր բան մը չէ՝ Ապրիլ Քսանըչորսին:

×

Ուրիշ անգամներ գրո՞ծ եմ, նորէն գրեմ:

Հայոց ազգը այն տգէտ ազգն է որ միայն եկեղեցիին մէջ մուկ կը կտրի — եթէ կտրի — ու երկիւղածութեամբ կը հետեւի աղօթքներուն: Ու միայն հոգեհանգիստներու ատեն է որ իր փփսուքը կը դադրեցնէ — եթէ դադրեցնէ:

Ուրեմն, Ապրիլ Քսանըչորսի նահատակներուն յիշատակին յարգանք պարտադրող միակ վայրը եկեղեցին է:

Եկեղեցիէն դուրս, որեւէ տեղ, ծխելով, խնդալով, խաղալով, շատախօսելով, ոտքը ոտքին վրայ նետելով կամ ... դիմայարդարումով զբաղելով մէկուկէս միլիոն նահատակ Հայերու յիշատակը չի յարգուիր: Կը յիշեմ որ քանի մը տարի առաջ, նոյնիսկ, փորձեր կատարուեցան, յաւարտ պատարագի, *խրախճանք պարելու* մը հրամցնելու ... Սգաւո՛ր ազգին: «Բաղաքը ծախած» ազգի գործ ...

×

Բայց, կայ աւելի կարեւորը, աւելի կենսականը:

Քսանըչորսի ոգեկոչման առթիւ բոլոր վէճերը պէտք է մոռցուին:

Այդ օրը, բոլոր կուսակցութիւնները, բոլոր հակամարտ հոսանքները պէտք է, մէկ օրուան համար, վերջ տան իրենց գոյութեան:

Ապրիլ Քսանըչորսին, Դաշնակցականը Դաշնակցական չէ այլեւս, Ռամկավարը Ռամկավար չէ եւ Հնչակեանը Հնչակեան չէ: Երեքն ալ միայն Հայ են, մինչեւ գիշերուան ժամը 12: Յաջորդ օրը, արեւը ծագած չծագած, կրնան նորէն իրենց կռնակը նետել իրենց սեփական պատմուճանը:

Չ'արժե՞ր, ի յարգանս մեր նահատակներուն, տարուան մէկ օրը մոռնալ մեր կուսակցական ինքնութիւնը, մեր հատուածական համոզումները եւ միասին ժամ կամ սրահ երթալ մեր ազգային ցաւը սգալու:

×

Եթէ ազգին այսօրուան կազմակերպութիւնները անընդունակ են այդ քայլը առնելու, աւելի լաւ է որ Քսանըչորսը երբեք չյիշատակուի, այսուհետեւ:

Որովհետեւ, այն ձեւով, այն տարօրութեամբ եւ բազմութեամբ որ կը յիշատակուի, յարգանք չէ որ կը մատուցուի մեր սիրելիներուն:

Սրբապղծութիւն է, ամօթ է, մեղք է 200 հոգիով, 300 հոգիով Սգահանդէս «խաղալ», քաղաքի մը մէջ, որ իր մերձակայ շրջաններով ունի 15·000 Հայ:

Տարօրինակ, անըմբռնելի երեւոյթ մըն է որ մէկ հայ կաթողիկէ վարդապետ կրնայ *երեք հազար հոգի* եկեղեցի տանիլ եւ քարոզ խօսեցնել տալ օտար բարձրաստիճան եկեղեցականի մը, Քսանըչորսի առթիւ, բայց մեր Լուսաւորչական նակատը, իր գոյնզգոյն կուսակցութիւններով զրահուած, երկու հարիւր հոգիէն աւելի չի կրնար եկեղեցի առաջնորդել:

Այս տողերուն տէրը կաթոլիկ չէ, բայց ճշմարտութիւններ կան, որոնք պէտք է հրապարակուին, առնուազն ազգին խելքը գլուխը բերել տալու համար:

Իրաւունք չունինք Քսանըչորսը կատակերգութեան վերածելու՝ քսանըչորս հոգիով ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Այսու կը յայտնենք հայ ժողովուրդին, թէ 1966 Մարտ ամսուան ընթացքին, մեր կարգադրութեամբ, մեր ներկայացուցիչները, զանազան երկիրներու մէջ, Հայ Դատի լուծումը հետապնդող յուշագիր մը յանձնեցին այդ դատին լուծման դերակատար ՄԱԿին եւ այլ պետութեանց նախագահներուն, վարչապետներուն, արտաքին գործոց նախարարութեանց կամ դեսպանատանց, ինչպէս Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն, Խորհ. Միութեան, Մեծն Բրիտանիոյ, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ, Իտալիոյ եւ Հնդկաստանի:

Պիտի շարունակենք մեր աշխատանքները այլ կառավարութեանց եւ ժողովուրդներու մօտ եւս, միջազգային դիւանագիտական աշխարհը հետաքրքրելու, եւ հայ ժողովուրդի Դատի արդար եւ վերջնական լուծումը ձեռք բերելու նպատակով:

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻ...

(ԿՆԻՔ)

Փարիզ, 30 Ապրիլ 1966

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ԳՐԻԳՈՐ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Մայիս 7ին, իր սենեակին մէջ մեռած գտնուած է Գրիգոր Ճիզմէճեան: Բնիկ Սկիւտարցի, ողբացեալը շրջանաւարտ էր Պէրպէրեան վարժարանէն, ապա Փարիզի մէջ հետեւած էր Քաղաքական գիտութեանց: Գրական ուսումնասիրութիւններ եւ բանաստեղծութիւններ գրած է:

Մանրամասնութիւններ կը պակսին:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ սպայակոյտի պետը՝ մարաջախտ Զախարով յայտարարած է մամուլի «Թաս» գործակալութեան որ «աշխարհակալ ապառնալիքին առջեւ, Խորհ. Միութիւնը պէտք է անվերջ ամրապնդէ պաշտպանութեան իր ուժը»:

ՀԱՄՊՈՒՐԿ լոյս տեսնող Վէլթ ամ Զոնթակ շաբաթաթերթին համաձայն լուրջ խռովութիւններ կան արեւելեան Պերլինի ղեկավարներու միջեւ:

Կը հերքուի սակայն թէ Ուլպրիխթ, ի մօտոյ, հրաժարելու միտք ունենայ:

ԿՐՈՄԻՔՕ, խորհրդային Արտաքին Նախարարը յայտարարեց թէ Թոքիօ պիտի երթայ այս ամառ:

1945ի ՁԻՆԱԴԱԴԱՐԻ 21րդ տարեդարձը եւ Ժան տ'Արքի տօնը ոգեկոչուեցան Կիրակի օր Ֆրանսայի մէջ:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ, նոր ցոյցեր տեղի ունեցած են Տոքթ. Ատընաուըրի դէմ: Ոստիկանութիւնը 15 հոգի ձերբակալած է:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղարը յայտարարած է թէ իւրաքանչիւր համայնավար կուսակցութիւն իրաւունք ունի գործունէութեան ամբողջական ազատութեան մը:

դումը կորած ըլլալով հաղորդակցութեան բոլոր ճամբաները:

ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

(ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՋԱՐԴԵՐՈՒ 57ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ազգերու, քաղաքական հոսանքներու եւ կրօնական համայնքներու գոյութեան արժէքն ու կարեւորութիւնը կը գնահատուի՝ անոնց ղեկավարներուն նուիրուած գործունէութեամբ ու քաղաքական աշխատանքներով :

Դարերու ընթացքին հայ ժողովուրդին արժանաւոր զաւակները ցեղին գոյատեւումը ապահովեցին անգնահատելի ու անսահման զոհաբերութեամբ :

Յակոբ Պապիկեան այդ նուիրեալներու փաղանգին մէջ յայտնի դէմք դարձաւ 1909ին, Կիլիկեան Հայոց ջարդերու ժամանակ, եւ դարաւոր թշնամիին կողմէ վատօրէն թունաւորուելով՝ ցեղին նահատակներուն կարգը դասուեցաւ :

Յակոբ Պապիկեան ծնած է Էտիրնէ 1856 Փետրուար 23ին : Համեստ ծագումով այս Հայը աւարտած է տեղական ազգային եւ Ֆրանսական վարժարանները : Իր ուշիմութեամբ՝ կանուխէն կը տիրանայ Թրքական պետական պատասխանատու պաշտօններու :

1877 – 78 հազիւ քսան գարուններ բոլորած՝ Պոսնիայի մէջ կը վարէ Թուրքիոյ արտաքին տեսչութեան օգնականի պաշտօն : Երկու տարի ալ վարած է ընդդաւայրին առեւտրական դատարանի քարտուղարութիւնը, այսպէս ցոյց կուտայ իր մտային ու վարչական կարողութիւնը երիտասարդ տարիքի մէջ :

Հետեւած է իրաւագիտութեան դասընթացքի մինչեւ 1881 : Մասնաւորաբար վճռական կամքով, եւ յամառ աշխատասիրութեամբ յաջողած է ստանալ իրաւաբանի վկայական եւ Էտիրնէի մէջ պաշտօնավարած իբրեւ Վերաքննիչ Ատեանի անդամ :

1891ին հաստատուելով Պոլիս, կը գործէ իբրեւ փաստաբան : Հոս արդէն Պապիկեանի շրջահայեաց ու լուրջ քաղաքական հասունութիւնը երեւան կուգայ : Համիտեան դաժան շրջանին՝ Հայու մը իրաւաբանի գործը ի՞նչ անպատեհութիւններ եւ վտանգներ կը ներկայացնէր՝ կարելի է երեւակայել : Սակայն ան գործեց միշտ իբրեւ հարազատ Հայ եւ արդարութեան պաշտպան՝ առանց դոյզն տկարացումի :

1902ին կը վերադառնայ Էտիրնէ, դարձեալ պետական պաշտօնեայ նշանակուած :

Այս թուականներուն Թուրքիոյ ներքին կեանքը հրաբուխի վրայ էր : Թուրք ժողովուրդն անգամ ընդվզած էր կարմիր Սուլթանին եւ անոր բռնակալութեան դէմ : Յ. Պապիկեան թրծուած թրքական կեանքի մէջ, պաշտօնի բերումով յարատեւ շփումի մէջ պետական շրջանակին եւ ժողովուրդին հետ, անոնց ներքին եւ արտաքին քաղաքական խաղերուն եւ ենթրիկներուն քաջածանօթ, արթնութեամբ նախապատրաստուած էր իր ազգին սպառնացող վտանգը դիմագրաւելու : Այս մտահոգութեամբ՝ կը մօտենայ երիտասարդ Թուրքերու, որոնք կ՚աշխատէին Իթթիհատ կուսակցութիւնը իր սաղմնային վիճակէն դուրս հանել, զարգացնել, ժողովուրդին սեփականութիւնը դարձնել :

1905ին երբ տակաւին գաղտնի կը գործէր այս նորակազմ կուսակցութիւնը ու կը տառապէր անորոշութեան մէջ, Պապիկեան կ՚անդամագրուի ու իր շրջանին մէջ կը դառնայ գործօն անդամ :

1908ին կ՚ընտրուի Օսմ. առաջին Խորհրդարանի երեսփոխան իբրեւ Իթթիհատական թեկնածու եւ իբրեւ իրաւաբան՝ կ՚ընտրուի Օսմ. Սահմանադրութեան քննիչ յանձնախումբի անդամ :

1909ի կիլիկեան ջարդերէն ետք Խորհրդարանին կողմէ քննիչ յանձնախումբի անդամ կը նշանակուի, պաշտօն մը զոր կ՚ընդունի ամէն վտանգ արհամարհելով :

Քննիչ յանձնախումբին կազմն էր Ֆայիք պէյ (Պետ. Խորհրդոյ նախադատ ատեանի նախագահ), Յարութիւն Մոսդիչեան (Մանաստրի վիլայէթին դատական քննիչ), երեսփոխան Եուսուֆ Քեմալ պէյ եւ Պապիկեան :

Յ. Պապիկեանի տեղեկագիրը կը գրաւէ 36 էջ :

« Մեկնելու առեն, կը գրէ (12 Մայիս), կը մտածէի որ այս ցաւալի եղելութիւններու վերաբերեալ լուրերը շատ չափազանցուած էին եւ խիստ կը փափաքէի որ այնպէս ըլլար :

« ... Սակայն, Բարէ, ստիպուած եմ հրապարակաւ յայտարարելու որ իմ անձնական հաստատումներս զիս բոլորովին յուսախաբ ըրին ... : Թող ըսեն ինչ որ կ՚ուզեն : Ամէն ոք իր սեփական կարծիքն ունի : Ըստ իս, նմանօրինակ դէպքերու կրկնութիւնը անվրէպօրէն արգիլելու միակ միջոցն է ճշմարտութիւնը ծանօթացնել այնպէս՝ ինչպէս որ է, առանց ամենափոքր վերապահութեան : ... Ահա թէ ինչո՞ւ կ՚ուզեմ յստակ եւ անկեղծութեամբ ոչ ոքի խնայել եւ ձեզի ծանօթացնել արդիւնքը իմ քննութիւններուս եւ հաստատութիւններուս : ... Տասնեւչորս տարեկանէս սկսեալ կեանքիս մեծ մասը անցուցած եմ քաղաքական խռովութիւններէ փոթորկուած միջավայրերու մէջ : Պուլկարական ապստամբութեան միջոցին Սոֆիա կը գտնուէի : Թուրք եւ ռուս պատերազմի առեն Պոսնիա էի, կատարեալ քաղաքային պատերազմի մէջ : Պոլիսի եւ Քըրք – Քիլիսէի ականատես վկան եղած եմ : Սակայն երբեք չեմ տեսած եւ ոչ իսկ կրցած եմ երեւակայել սարսափներ, որոնք Ատանային հետ բաղդատուին : Այս նահանգին ջարդերը գլած անցած են այն բոլորը՝ ինչ որ Համիտեան վարչութիւնը այն տեսակին մէջ կազմակերպած է եւ ինչ որ բնութեամբ պիտի մնայ յաւիտեան ամօթ մը Օսմ. պետութեան » :

Հայորդիին հոգին ցնցուած է խորապէս ի տես գործուած ահաւոր ոճիրին ու տեղեկագիրը կը յորդի սահմռկեցուցիչ պատկերներով, որոնք պիտի կատարելագործուէին նոյն ժէօն – Թուրքերու կողմէ 1915 – 18 :

Աւա՜ղ, մարդկային զգացումով տոգորուած, Հայը խորապէս խաբուած ու սխալած էր՝ իր սրտբաց ու անկեղծ ապրումներուն զոհը դառնալով : Բորենին իր դարաւոր վատութեամբ եւ սովորական նենգութեամբ թունաւորած էր իր երէկի ընկերն ու գործակիցը, որպէսզի տեղեկագիրը չկարենայ ներկայացնել « Խորհրդարանին » :

Այս դէպքերուն առիթով Ֆրանսայի հրապարակագիր Հայասէր Ֆրանսիս Տը Փրէսանսէ կը գրէր .— « Օսմ. երեսփոխան տարաբախտ Յակոբ Պապիկեան դէպքերը ուսումնասիրած եւ գրի առած ըլլալու եւ իր եզրակացութիւններէն մէկ քանին հանրային ուշադրութեան յանձնելու իր անխոհեմութեանը համար իր կեանքը վրայ տուած էր : Գաղտնի մնացած էր նոյնիսկ բնագիրը, իսկ իր թուրք պաշտօնակիցին՝ Եուսուֆ Քեմալի տեղեկագիրը կ՚անյայտանար Չրաղանի պալատին հրդեհին մէջ : Յետագային պարզուած է գաղտնիքը : Պապիկեանի տեղեկագրին սեւագրութիւնը ձեռքն անցած է Հայերու, որոնք զայն տպագրել տալով գաղտնօրէն ցրուած են : Օրինակ մը ձեռք ձգած է «Թայմզ»ի թղթակիցը, որ անոր մասին յօդուած մը հրատարակած է ցնցիչ փաստերով » :

Տարաբախտ հայ քաղաքական մարդը զոհ գնաց իր Հայութեան հանդէպ ունեցած սիրոյն եւ պաշտամունքին :

Յեղին աննախընթաց նախճիրին 51րդ տարեդարձին այս նուիրական օրերուն՝ այս քանի մը վերյիշումները իբրեւ երախտագիտութեան ծաղկեփունջ կ՚ընծայեմ իր յաւէտ անթառամ յիշատակին :

Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

ՎԵՑ ՀԱՅ ՊԵՏԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(ՈՃՐԻՆ ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ ԵՒ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՐԳ ՄԸ ՎԱՒԵՐԱԳՐԵՐ)

Բ.

ԶՕՀՐԱՊԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ԲՈՂՈՔԱԳՐԻՆ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳՐԻՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

13 Ապրիլ 1915

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ

«Անցեալ Կիրակի գիշեր, աստէն – անդէն հաւաքուած, հարիւրաւոր Հայերուն ազատ արձակուելու մասին ձեր բարձր խոստում – շնորհին առթիւ գործնական քայլի մը չիրագործուելէն բացի, ձերբակալուած անձերուն, այսօր, ո՞ւր գտնուիլը և անոնց ի՞նչ ըլլալու մասին անգամ տեղեկութիւն մը ստանալ անկարելի է : Միւս կողմէ տկար անձիս տրուած ապահովութենէն օգուտ չեմ տեսած : Եւ, Հայերուն հանդէպ սխալ ենթադրութիւններ այնպիսի ձեւով մը միտքերու մէջ զետեղուած են որ այդ սխալ ենթադրութիւններուն ի ցոյց բերուած արտայայտութիւնները բոլորովին պարապ երեւակայութիւններ չեն :

« Բուն իսկ այս օրերուն, որ Պետութեան եւ ազգին ծառայելը անհրաժեշտ էր, անկարող ենք ոչ Կայսերական Պետութեան օգտակար ըլլալ, ոչ ալ ազգին մտահոգութեան եւ յուսահատութեան, անբախտութեան մէջ գտնուողներուն գոհացում տալ : Շուարած եմ, ի՞նչ ընելիքիս եւ խօսելիքիս մասին : Միայն ձեր նախարարութեան ներկայացնելով զայս, գութ եւ շնորհ խնդրելով, յարգանքներս մատուցանելու կը համարձակիմ » :

Օգուտ չունեցան այդ դիմումները եւ աղաչանքները : Թուրք կառավարութիւնը նկատի չառաւ զանոնք : Գայլի գլխին Աւետարան կարդալու պէս բան մըն էր այս : Խուզարկութիւնները յարաճուն շարունակուեցան ամբողջ Թուրքիոյ մէջ, եւ ահ ու սարսափը երկինք բարձրանալ սկսաւ : Վարդգէս Մայիս 10ին՝ Թալէաթի երեսին տուած էր այդ գաղտնի արարքները, որոնք անպատիժ պիտի չմնային ապագային : Թալէաթ անպատկառօրէն պատասխաներ էր թէ «երկրին իշխանութիւնը մեր ձեռքին մէջ է, եւ մենք կրնանք մեր ուզածը ընել » : Հետեւեալ օրը երեսփոխան Գ. Զօհրապ կ՚այցելէ Իթթիհատի Ընդհանուր Քարտուղար՝ Միտհաթ Շիւքրիին, որ բոլոր ջարդարարներուն հետ կապ կը պահէր : Յետոյ՝ ներքին նախարար Թալէաթին, ըսելով անոր որ «օր մը, իրենցմէ հաշիւ պիտի պահանջուի այս կատարուած արարքներուն համար » : Թալէաթ շնականօրէն. «Ո՞վ է որ մեզմէ հաշիւ պիտի պահանջէ» :

— « Որպէս մէպուս՝ ե՛ս, ե՛ս պիտի պահանջեմ » ըսեր էր հայ տրիբունը՝ Զօհրապ :

Հետեւեալ օրը՝ Մայիս 12ին, Վարդգէս եւ Զօհրապ, ոստիկանապետ Պէտրի պէյի հրամանով ձերբակալուած եւ Պոլսէն

ԷՕՎՐԸ Տ'ՕՐԻԱՆ

ԵՒ

ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴԵՐԸ

— * —

A NOS BIENFAITEURS

Les pages qui précèdent montrent à quel point la charité catholique doit continuer à s'imposer de nouveaux sacrifices en faveur de nos frères si outrageusement éprouvés.

Au milieu de ce désarroi de l'Europe, seule, en effet, la charité privée a rempli son devoir en venant, dans la mesure de ses forces, au secours de ces malheureux persécutés ; seule elle travaille à sauver l'honneur chrétien, et c'est elle seule qui pourra détourner de nos têtes les châtiments que tant de sang innocent répandu ne peut manquer de déchaîner sur les nations qui auraient pu l'arrêter et qui se sont faites, par leur tâche inerte, les complices de l'Islam !

Notre souscription arrive présentement au chiffre de 450.000 fr. Nous espérons qu'elle atteindra bientôt le demi-million, et qu'elle le dépassera largement, car les besoins de ce malheureux peuple augmentent chaque jour avec sa misère, et c'est à la charité catholique à y pourvoir, puisque les gouvernements chrétiens ont la cruauté de l'abandonner.

Aussi faisons-nous un nouveau et pressant appel à tous les cœurs généreux pour qu'ils continuent à secourir de leurs prières et de leurs aumônes ces malheureux frères persécutés.

Les demandes de secours nous arrivent de toutes parts, de plus en plus pressantes, de plus en plus nombreuses. Cette semaine encore, notre Comité a eu la consolation d'envoyer 19.000 francs à partager entre les plus nécessiteux par nos Missionnaires, par nos Consuls, par le clergé indigène. Que de bien accompli, que de vies sauvées, que d'apostasies évitées par ces dons précieux qu'on nous confie ! Dieu ne peut manquer de rendre au centuple à nos généreux bienfaiteurs tout le bien qu'ils nous aident ainsi à faire.

F. C.

LETTRE DE S. B. Mgr. AZARIAN

Patriarche des Arméniens Catholiques
au R. P. Charmetant,
Directeur général de l'Oeuvre d'Orient

Monsieur le Directeur Général,

Avec les nobles sentiments qui vous animent, et que nos terribles calamités ont admirablement mis en relief, vous avez profondément et efficacement compati à nos malheurs dont vous avez bien voulu suivre les lugubres phases, dès l'origine, avec un douloureux intérêt et avec la plus généreuse sollicitude.

Je n'ai pas à faire ici l'éloge de tout ce que avez fait pour provoquer en Occident, et notamment en France, un vaste courant de sympathie et de commisération envers nos sinistrés, et en organisant, dès le premier moment, un comité de secours en faveur de ces malheureux.

Les faits sont là, et leur éloquence dépasse de beaucoup celle que mon humble plume essayerait vainement d'atteindre.

Votre nom est béni par des milliers de chrétiens, dans toutes les langues de l'Orient, et, comme celui de votre illustre prédécesseur, le cardinal Lavigerie, il passera à l'histoire non seulement au titre de Directeur général de l'Oeuvre d'Orient, mais aussi et surtout comme celui de l'apôtre infatigable dont le zèle et le dévouement ont grandi avec les épreuves et les besoins de tout un peuple cruellement éprouvé, qui le proclame aujourd'hui le premier et le plus insigne de ses bienfaiteurs !

Maintes fois déjà, au cours de cette douloureuse année, j'ai eu recours à vous comme au charitable protecteur des sinistrés d'Anatolie. Aujourd'hui, c'est au digne Directeur général de l'*Oeuvre des Ecoles d'Orient* que j'adresse ces lignes.

Je n'ignore pas, en effet, qu'en consacrant vos soins et vos forces à la noble cause de l'assistance des infortunées victimes de nos désastres vous avez toujours fait marcher de front, avec la pitié pour les victimes, la sollicitude pour les besoins généraux de votre belle Oeuvre.

Oui, je sais, Monsieur le Directeur général, que vos chères écoles d'Orient occupent toujours dans votre sollicitude la place qui leur était réservée avant nos malheurs, et que votre cœur a surtout saigné en apprenant la funeste réaction de ces désastres sur le fonctionnement normal de ces écoles et sur les progrès qu'elles auraient pu réaliser sans ses effroyables entraves !

(13 — *à suivre*)

համբայ հանուած էին «Տիարպէքիր ղըր-
կուելու» իբր թէ «Պատերազմական Ատեանի ներկայանալու համար»:

Ոստիկաններու հսկողութեամբ (մահ-փուզէն), Հայտար-փաշայի կայարանէն դէպի Էսկիշէհիր, ապա Գոնիա, Ատանա եւ Հալէպ, ուր հասած էին ճամբաներու վրայ ամէն տեսակ նեղութեանց, ժանտատեսիլ ժանտարմներու հսկողութեան տակ 36 օր, մինչեւ 16 Յունիս 1915:

Աստնց, ինչպէս նաեւ ուրիշ հայ ղեկավարներու մասին «Տիգրանակերտ ղըրկուելու» բացատրութիւնը, «փարոլա» մըն էր, որ կը նշանակէր «մահուան դատապարտուած»: Պիտի սպաննուէին կանխամտածութեամբ, առանց հարցաքննութեան եւ դատավարութեան, ինչպէս եղած էր պարագան նաեւ հազարաւոր Հայերու ձերբակալման եւ սպանդին:

Զօհրապ եւ Վարդգէս 13 օր Հալէպ մնացած էին: Տեղւոյն (Հալէպի) մէջ, Թուրք բարձրաստիճան պաշտօնատար մը՝ ծածուկ կերպով՝ դիմած էր գերման հիւպատոս Րէօսլերին, որ այդ երկուքին համար, գերման կառավարութիւնը մի-ջամտէր եւ «դատավարութիւն» բռնածը յետաձգուէր: Այդ Թուրք պաշտօնեային անունը թէեւ գաղտնի պահուած է, սակայն կ'ենթադրուի թէ Պէքիր Սամին էր: Որովհետեւ, իր նախորդը՝ Հալէպի կուսակալ Ճէլալ պէյ հրաժարած էր (1915) Յունիս 8ին եւ Պէքիր Սամին յաջորդած էր անոր: Այս վերջինը պաշտօնի գլուխ մնացած էր մինչեւ 1915 Սեպտեմբեր 3, մինչեւ Պիթլիսի նախկին վալի Մուսթաֆա Ապտիւլ Խալիգի՝ նշանաւոր ջարդարարին գալուստը, իբր վալի Հալէպի:

Հալէպէն-Ուրֆա կառքով վեց օր կը տեւէ. Ախթէրին-Էքիզլէ-Պիրէճիք-Չարմէլիք-Ուրֆա ճամբով: Իսկ եթէ երկաթուղիով երթալ հարկ ըլլար կարճ ճամբով՝ Ճարապլուսէն եւ Արաբ-Փունարէն անդին, դարձեալ կառքով պէտք էր երթալ մինչեւ Ուրֆա: Յուլիս չորսին երկու հայ երեսփոխանները կառքով հասած էին Ուրֆա, ոստիկաններու հսկողութեան տակ: Մէկ օր մնացած Ուրֆայի մէջ, Յուլիս վեցի առտուն ճամբայ հանուած, միշտ կառքով, եւ Ուրֆայէն մէկ ժամ (երեք մղոն) հեռաւորութեան վրայ, «Գարաքէօփրիւ» կոչուած վայրը, երկուքն ալ խժդուժ կերպով սպաննուած էին, Գարա Քէօյ կոչուած գիւղին արեւմուտքը, ձորին մէջ:

Թուրք կառավարութիւնը մասնաւոր շահագրգռութիւն մը ունէր այս ոճիրին մանրամասնութիւնները ունենալու: Մենք կը տեսնենք ատիկա յաջորդական վկայաթուղթերուն մէջ:

Այս դաւադրութեան մասնակից էին՝ Ներքին Նախարարութիւնը, ինչպէս նաեւ «Թէշքիլաթը Մախսուսէ»ի չեթէապետները, Խալիլ եւ Ճէվտէթ պէյերը, Ճէմալ փաշան, վալի Տոքթ. Րէշիտը եւ աւազակապետ Չերքէզ Ահմէտը, իր արիւնկզակ ընկերներով: Չերքէզ Ահմէտ հազարապետ ունէր, պէտք ունէր սպանութեան անունը, կը հրամայէր չերքէզ-Թուրք կամաւորներու գունդին: Կուսած էր Վանի մէջ, 1915ի Ապրիլին:

Այդ մասին կայ ականատես մը, Գերմանիա կրթուած եւ Թրքական ծառայութեան մէջ գտնուած հազարապետ Տը Նոկալէս:

Ոճիրին ներքին ծալքերը պարզելէ առաջ, տեսնենք թէ ի՞նչ ըրաւ Թուրք կառավարութիւնը այդ սպանութենէն ետք: Այս խնդրոյն չըջահայեաց հետախուզութիւնը կարեւոր է, որովհետեւ նոյն անձերն են, որ կատարած են նաեւ Ուրֆա-Սէվէրէկ-Տիգրանակերտ ճամբուն վրայ Ակնունիի, Խաժակի, Զարդարեանի, Տաղաւարեանի, Ճանկիւլեանի եւ Մինասեանի սպանդը:

Ի՞նչեր ըրաւ Թուրք կառավարութիւնը Զօհրապի եւ Վարդգէսի սպանութիւնը ծածկելու համար:

Թուրք կառավարութիւնը բոլորովին լուռ մնալով Վարդգէսի սպանութեան մասին, Զօհրապի համար հետեւեալ ստայօդ տեղեկագիրը պատրաստել տըւաւ: Ստորեւ կուտանք բնագիրը այդ տեղեկագրին 1915 Յուլիս 8 թուակիր, որուն կ'ընկերանան յաւելուածական երկու կեղծ տեղեկագիրներ, մին Թուրք բժիշկի մը կողմէ եւ միւսը հայ քահանայի մը անունով: Կեղծ թուղթերուն ալ վաւերացումը կատարուած է Ուրֆայի քաղաքապետութեան կողմէ:

(Յաջորդաբար պիտի տանք պաշտօնական գրաւոր խոստովանագիրը կատարուած ոճիրին):

«Կ. Պոլսոյ երեսփոխաններէն՝ Գրիգոր Զօհրապ էֆէնտին, «Տիարպէքիր ճամբորդած ատեն (ԾԱՆ.—Այնպէս է գրուած որ իբր թէ Զօհրապ կը ճամբորդէր իր կամքով), այստեղէն (Ուրֆայէն) անցնելու ժամանակ, անհանգիստ ըլլալով, գինքը դարմանելու համար, անոր իջեւանած պանդոկը հրաւիրուած էի: Քննելով գինքը գտայ, որ հիմնապէս սրտի հիւանդութեան (ասիֆէի գալպ) ենթակայ էր եւ՝ ջղային շնչահեղձութիւն (խունա-նագը ասիֆէ = Անժինա փէքթորիս) ունէր: Պէտք եղած դարմանումները կատարուած էին: Յետոյ ճամբան «մեռած» ըլլալուն լուրը ստանալով, իմացանք որ մեռնողը Գրիգոր Զօհրապ էֆէնտին է: «Քննելով մարմինը» տեսայ որ ենթակայ եղած սրտի հիւանդութենէն կաթուածահար մեռած է: Ուստի այս տեղեկագիրը կը ներկայացնեմ»:

Ուրֆայի Թաղապետական բժիշկ
ԹԱՀՍԻՆ

8 Յուլիս 1915
(Կնիք)
Ուրֆայի Լիվայի (շրջան)
Քաղաքապետական Բժշկութիւն
Թուրքերէն բնագիրներուն լուսապատկերները զանց կ'առնեմ:
Զօհրապի մարմինը քահանայ մը «օծած» ըլլալու հէքեաթը.—

«Դէպի Տիարպէքիր ճամբորդած ատեն, սրտի «ուշարարձութիւն» կոչուած հիւանդութենէն մեռած ըլլալով, կրօնական արարողութիւն կատարելու եւ թաղումի համար հրաւիրուեցայ: (Հանգուցեալին անունն իսկ յիշուած չէ): Մօտը հասնելով, բժիշկին կողմէ քննուած եւ սրտի կաթուածէ մեռած ըլլալը կը յայտնէին մեզի: Մեր կողմէ ալ կրօնական սովորութեանց համաձայն, կատարուեցաւ թաղումը եւ օծուեցաւ (թաճտիս օլունտուղը): Առ այդ այս գրութիւնը, Ուրֆայի Եկեղեցիի քահանան ըլլալով՝ կը ներկայացնեմ»:

Խնդրարկու՝
8 Յուլիս 1915 (Կնիք) ՈՒՐՖԱՅԻ
Հայ Եկեղեցւոյ քահանաներէն՝

ՔԻՐՔՃԻ ՎԱՆԷՍ ՕՂԼՈՒ ՓԱՓԱԶ

ՀԱՅՐԱՊԵՏ

Կնիքը՝ Ուրֆայի Հայ Եկեղեցւոյ քահանաներէն Վանէս Օղլու Հայրապետին կնիքը ըլլալը կը հաստատենք:
8 Յուլիս 1915
Ուրֆայի Թաղապետութեան
Նախագահ՝ ՆՈՒՐԻ ՄԻՒՍԼԻՄ

Թուրք Տոքթոր Թահսինին սուտ վկայագիրը եւ Հայրապետ քահանային ալ «սրտի ցաւէ մեռնող» Զօհրապին թաղում կատարելը Ուրֆայի քաղաքապետին վաւերացումն ալ 8 Յուլիս 1915ին «կատարուած» են:

Այս առթիւ, եւ այս «հէքեաթներուն» մասին՝ կ'արժէ յիշել Թրքական առածը.
— Մինարէն գողցողը պատեանն ալ կը պատրաստէ:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ
(Շար.)

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՈՔ

ԶԵԿՈՅՑ

ԱՐԹԻՆԵԱՆԻ ԴԱՏԸ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ ԴԷՄ

———o———

Ինչպէս ծանօթ է, 1959ին «Քոմիթէ-Ֆրանքօ-Արմէնիէն»ը կը ստանձնէր, Սէն Ռաֆայէլի «Հօմ-Արմէնիէն»ի վարչական եւ մատակարարման հոգը, եւ, նոյն հաստատութեան տնօրէնի պաշտօնը կը յանձնէր Ժ. Արթինեանի, որուն վեց ամսուան գործունէութենէն վերջ, «Հօմ»ը՝ դէշ եւ թերի ղեկավարութեան հետեւանքով կը մատնուէր նիւթական եւ վարչական մեծ դժուարութիւններու:

Այս իսկ պատճառաւ, Գաղթականաց Միացեալ Ազգերու բարձր Քոմիսէրութիւնը, վերոյիշեալ «Քոմիթէ-Արմէնիէն»ը լուծելով, «Հօմ»ի այդ նեղ կացութենէն փրկութեան գործը եւ անոր մատակարարութիւնը վերջնականապէս վստահեցաւ Աղքատախնամին:

Այս պաշտօնազրկման հետեւանքով սակայն, Ժ. Արթինեան, ինքն իրեն իրաւունքը տուաւ այն ատեն, Աղքատախնամին դէմ դատ բանալով, շատ կարեւոր հատուցում մը պահանջել: Եւ, յաջողեցաւ, ինչ-ինչ միջոցներով իր տեսակէտը ընդունիլ տալ Էքս ան Փրովանսի ատեանին: Բայց, յետագային, Վճռաբեկ ատեանը բեկանելով, չեղեալ նկատեց այդ որոշումը:

Նիմի ատեանին առջեւ Մարտ եօթնին, տեղի ունեցաւ նոր դատավարութիւն մը, որով Ժ. Արթինեանի Աղքատախնամէն հատուցում պահանջելու յաւակնութիւնները բացարձակապէս չեղեալ նկատելով, ոչ միայն Աղքատախնամին իրաւունք ունենալը կը վերահաստատէր, այլեւ ատեանը, որոշեց նոյնպէս, ի վնաս Աղքատախնամին ապօրինի միջոցներով իբրեւ հատուցում ստացուած գումարը վերադարձնել տալ Աղքատախնամին:

Այսքանը՝ իբրեւ լուսաբանութիւն փարատելու համար կարգ մը թիւրիմացութիւններ:

(ԿՆԻՔ)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Նշան Փալանճեան ճեմարանի «Վասպուրական» սրահին մէջ տեղի ունեցած է նկարիչ Ժիրայր Փալամուտեանի գործերու ցուցադրութիւնը, բարձր հովանաւորութեամբ՝ Լուսաւորութեան եւ արուեստի նախարար՝ Ֆուատ Պութրոսի: Բացումին (Ապրիլ 27) ներկայ եղած են լիբանանցի թէ հայ անձնաւորութիւններ: Ցուցադրուած 32 նկարները մեծ գնահատանքի արժանացած են արուեստասէր հասարակութեան կողմէ:

ՍԻՐՈՅ ՄԱՍԻՆ

Սէրը՝ իրեն իբրեւ բնակարան կ'ընտրէ ամէնէն գեղեցիկ եւ ամէնէն անբիծ հոգիները, ինչպէս որդը՝ ամէնէն աղուոր վարդին կոկոնին մէջ կը մտնէ:

ՇԷՅՔՍՓԻՐ

×

Հին ստուածներէն՝ միայն սէ՛րն է որ դեռ կը հրաշագործէ:

Ե. ՌԻԽԹԷՐ

×

Սէրը՝ կնոջ սրտին մէջ երգող թըռչունն է:

ԱԼՖՈՆՍ ՔԱՌ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (111)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Պիտի առնենք, պիտի առնենք, արդէն քեզի պէս աչքը բաց տղոց պէտք ունինք մենք: Բայց ձայնդ քիչ մը ցածցուր, ականջս խուլ չէ:

— Եւ ատոնց փոխարէն կը պահանջես որ իմ բարեբարներս ձեռքդ մատնեմ, հա՞, մանչեց այս անգամ Բզէզ: Աղէկ, աղէկ, ահա մատնեցի...:

Քաջ պատանին աթոռին վրայէն ոտքի կենալով եւ գերմանացիին քիթին բերնին թուքնելով գոչեց.

— Թու, ահա զանոնք մատնեցի: Ասիկա է իմ վարպետիս ինծի սորվեցուցած մատնութեան եղանակը:

Հարթֆիլտ կատաղութեան աղաղակ մը արձակելով Բզէզի վրայ նետուեցաւ եւ անոր երկու այտերուն այնպիսի զօրաւոր երկու ապտակ իջեցուց որ, յանդուգն պատանիին այտերը կաս կարմիր կարեցան:

Քաջ պատանին կատաղութենէն ակռաները կճրտացնել սկսաւ եւ իր անկարողութիւնը նշմարելով գոչեց.

— Վատ, վատ, թեւերս ու ոտքերս կապեր կ'ապտակե՞ս զիս: Եթէ սիրտդ կը խօսի, քակէ թեւերս եւ դիմացս անցիր: Վատ, դաւաճան, վախկոտ...:

— Թեւերդ պիտի քակեմ, հոգ մի ըներ պիտի քակեմ, բայց վրան կրակէ ապարանջան շարելու համար, պատասխանեց գերմանացին առանց անոր նախատական խօսքերուն ականջ կախելու: Այստեղ Փարիզ չէ եւ ոչ ալ Ուլէտ-Մէրշուֆի բանակատեղին: Ամէն մարդ իր կռուելու եղանակը ունի:

Այս ըսելով Հարթֆիլտ անոր ձախ թեւը քակել տուաւ եւ ձեռքը վար իջեցնելով ծունկին առջեւը կապել տուաւ, այնպէս մը որ մատները ծունկէն դուրս ցցուեցան: Յետոյ, ձեռքի ծծմբոտ պատրոյգը անոր մատներուն մէջտեղներէն անցընելով ամբողջ ձեռքը պատրոյգով ծածկեց եւ պատրոյգին վերջին ծայրը կտրեց: Ապա. կանթեղը առնելով պատրոյգին առաջին եւ վերջին ծայրերուն մօտեցնելով կրակ տուաւ: Պատրոյգը սկսաւ կամաց կամաց վառիլ:

Բզէզ այս անգամ ինքզինքը բոլորովին կորսնցուց: Բերնէն անկապակից խօսքեր ելլել սկսան:

— Վատ, վատ, անգլամ, աւազակ, անխիղճ...:

Պատրոյգը սկսաւ այրիլ: Հաւատաքննութեան չարչարանքներուն ենթարկուող քաջ պատանին սկսաւ ձեռքը խաղցընել: Ցանկարծ սրտաճմլիկ աղաղակ մը արձակեց.

— Այ, ուֆ...:

Բոցը բթամատին մորթը այրելով միջնոսկրը այրել սկսած էր:

— Է, ըսէ, լեզուդ թուլցա՞ւ, հարցուց Հարթֆիլտ:

Պիտի խօսի՞ս:

— Ոչ, թոթովեց Բզէզ:

Բոցերը հետզհետէ իրարու մօտենալ ըսկսան: Այրած միսի ճենճոտ հոտը ծըծումբի բարկ հոտին խառնուելով ներկաներուն կոկորդը կը խտխտացնէր: Թուաբէկները սկսան հալիլ:

Բզէզ այս անգամ այրուցքին ցաւէն ուշաթափ ըլլալ կը սկսէր:

— Պիտի խօսի՞ս, հարցուց Հարթֆիլտ:

— Ոչ, պատասխանեց Բզէզ:

Բզէզի ձեռքը կասկարմիր կտրած, ուռենալ սկսած էր:

Մորթը սկսաւ ճաթռտիլ, արիւնը վազել եւ բոցին ազդեցութենէն չորնալ ու այրիլ...: Բզէզ ցաւէն մեռելի պէս ճեփճերմակ կտրեցաւ: Ցաւը մատներուն ծայրէն ուղեղին զարկաւ...: Աչքերը մըթագնեցան...: Աղաչել, պաղատիլ եւ այդ չարչարանքէն ինքզինքը ազատել որոշեց, բայց այնքան խրոխտ ու հպարտ էր որ, չզիջանեցաւ գլուխ ծռել...:

Ցոյսը կտրեց. նահատակուելու պատրաստուեցաւ:

— Պիտի խօսի՞ս, հարցուց Հարթֆիլտ:

— Ոչ, թոթովեց Բզէզ: Ոչ, գործդ շարունակէ:

Եւ մարդ այրելու գործողութիւնը շարունակուեցաւ...:

.

Թաղուհին հասկցաւ անշուշտ թէ վարի յարկը ինչ կ'անցնէր կը դառնար: Քաջ կինը անհամբերութենէն ինքզինքը կ'ուտէր. ան քանի մը անգամ տեղէն ելլելով Բզէզի օգնութեան փութալ ուզեց, բայց չկրցաւ, որովհետեւ մահճակալին երկաթէ ձողերուն կապուած էր:

Հաքիմ կռնակը պատին տուած, անշարժ կը կենար: Մանուէլա անկենդան գետին փռուած էր:

Դաւաճան Շամպային ատենը անգամ մը զազրազոզի նայուածք մը կը նետէր դէպի լուսամուտը: Միջոց մը այնպէս կարծեց թէ այն կողմէն շշուկ մը կը լըսուէր. առաջ անցաւ, ականջ դրաւ եւ յետոյ գալով դարձեալ իր տեղը կեցաւ: Կարծես թէ մէկու մը սպասած ըլլար, սպասած մարդուն չգալը տեսնելով մտահոգութեան մատնուեցաւ եւ անհամբերութիւն ցոյց տուաւ...:

———o———

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ

Կազմակերպութեամբ Մարի Նուպար Ուսանողական Տան վարչութեան :

Հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Եւրոպայի յանձնաժողովին :

Մայիս 3էն 13, Ուսանողական միջազգային տան մէջ :

Միջազգային տուն, 21 Պուլվ. Ժուրտան, մեթրօ Սիթէ Իւնիվէրսիթէր :

ՄԱՅԻՍ 3էն ցուցահանդէս Հայկ. Մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան : Բաց է ամէն օր ժամը 18էն 21 կալըրի Սիւտ :

ՄԱՅԻՍ 10, *Հայկ. Ֆոլքլորիք երեկոյթ*, Սօսի *պարախումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Ց. Բիւթնէրեանի, Սիփան Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ* Կարպիս *Ափրիկեանի*, Սանովա՝ *Հայկական տոհմիկ երբեակը , ժամը* 21ին, Կռան Թէաթր, *մուտք* 6 *ֆրանք , ուսանող*՝ 3 :

ՄԱՅԻՍ 11 *Հայկ. մանրանկարչութիւնը, դասախօսութիւն դունաւոր լուսարձակումով :*

Օր. Սիրարփի Տէր – Ներսէսեանի կողմէ Հարվարտ համալսարանի դասախօս : Սալ տէ Ֆէթ, ժամը 21ին :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տէր եւ Տիկին Տօքթ. Ա. Արղարեան կը նուիրեն յիսուն ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օղափ. կայանին, իրենց ողբացեալ մօր Զարուհի Սարաճեանի մահուան Բ. տարելիցին առիթով :

ՃԱՇ

Կազմակերպութեամբ Տարօն – Տուրուբերանի Փարիզի Հայր. Միութեան կողմէ :

Ի պատիւ ՏԷՐ ԵՂԻՇԷ ԱԽԱԳ ՔՀՆՑ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ :

(Հիւսիսային Ամերիկայէն նոր ժամանած) :

Կիրակի, 15 Մայիս, ժամը 16էն սկսեալ Մշակոյթի Տան մէջ :

17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ

Այս առթիւ կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ փափաքողները :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. անդական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Երեքշաբթի օր ժամը 15ին Քաֆէ ԿԼՈՊ, 7 ՊՈՒԼՎ. Տ'ԱԹԷՆ :

Խիստ կարեւոր օրակարգ : Պատգամաւորներու ընտրութիւն : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Շաբաթ (14 Մայիս) ժամը ճիշդ 16ին Մշակոյթի Տան Կապոյտ Խաչի գրասենեակին մէջ 17 Րիւ Պլէօ :

Օրակարգ.— *Պատգ. ժողովի օրակարգի քննութիւն : Պատգամաւորի ընտրութիւն : Տարեկան տեղեկագրի եւ հաշուեկշռի ընթերցում :*

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Ներկաներու թիւը օրինական պիտի նկատուի :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Մայիս 15ին, Կիրակի ժամը 15ին դպրոցի սրահին մէջ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Օրակարգ.— Ա) Երկու տարուան բարոյական զեկուցում , Բ) Հաշուետուութիւն, Գ) Պատգամաւորուհիի ընտրութիւն :

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹԻՊԱՅԻ ՀԵՏ

Շաբաթ, Մայիս 21, ժամը 21ին

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի 60-ԱՄԵԱԿ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Բ. Ը. Միութեան 60ամեակին նուիրուած շքեղ հանդէս , 15 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8.45ին Սալ տէ Ֆէթի *մէջ, կազմակերպուած Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ :*

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փարիզէն տաղանդաւոր երգչուհի՝

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

եւ Մարսէյլէն Արաքս *պարախումբը* (30 *անձ*) :

Նոյն օրը առաւօտեան պատարագ եւ հոգեհանգիստի պաշտօն պիտի կատարուի Հայ առաքելական եկեղեցւոյ մէջ , Բարեգործականի ազգանուէր հիմնադիրներու, բարերարներու , գործիչներու եւ բոլոր անդամներու հոգւոյն համար :

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10, կարճ ալիք՝ 25,1, 26,3 եւ 31 մեթրի վրայ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Խանութի մէջ աշխատելու համար , երիտասարդ կին մը որ հաշուապահութիւն գիտնայ, դիմել՝

Ets. CHEDIK
285, Rue St-Denis, Paris (2e)
Tél. : GUT. 62-80

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը (13 Մայիս) Ուրբաթ, ժամը 21ին, որոշեալ վայրին մէջ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՊԱՆԵՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս Երեքշաբթի , ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին , նախապէս որոշուած հաւաքատեղին : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Պուլկարիայէն Հայկ–Օննիկ Տալեան կը փնտռէ իր ողբացեալ հօրեղբօր՝ Թանիկ-Բարսեղ Տալեանի (բնիկ Կելիպոլուցի) զաւակները : Գրել՝

Mme MANOUKIAN
24, Rue G. Clémenceau
93 - GAGNY (Seine-St-Denis)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր ՍԵՐՈՒՆԴԻ Ալֆորվիլի խումբին կողմէ

Այս Շաբաթ , ժամը 21ին Մէզոն Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահին մէջ

(Րիւ Տիւ Ժեներալ տը Կոլ)

Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ ՔԱՌԵԱԿԸ, « ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ » ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ « ԿՈՎԿԱՍ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ, ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ՝ Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ , ՍՔԷՉ : ԵՒԱՅԼՆ :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՍՈՐՊՕՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Մէթրօ Օտէոն կամ Սէն Միշէլ

Կիրակի, 15 Մայիս 1966, ժամը 14.30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ *եւ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ*

Նախագահութեամբ ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՓԻՆՈՅԻ *(Արտաքին Նախկին Նախարար)*

Սիրայօժար կը մասնակցին՝

Արտաշէս Գմբէթեան (*արտասանութիւն*), Ժիրայր Թորգոմեան (*ջութակ*), *Երեւանի պետական երաժշտանոցէն*, Րաֆֆի Պետրոսեան (*դաշնակ*), Ալիս Պօյաճեան (*պար*), Մարիէլ Նորտման (*տաւիղ*), Նորտման *եղբայրներ (թաւ ջութակ , եւ սրինգ*), Զարուհի Անտոնեան (*արտասանութիւն*), Լիլիան Պասմաճեան (*արտասանութիւն*), Պէրնար Տէտէնեան *նուագախումբը :*

Փարիզ.— Աթէնք յունական պարախումբը ղեկավարութ. Օր. Եարիմակզի: *եւ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ* Կարպիս Ափրիկեանի :

Տոմսերու գինն է երեք, հինգ եւ վեց ֆրանք : Կը ծախուին Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն , *Փարիզ, ինչպէս նաեւ Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերուն մօտ :*

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 19ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԴՍԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

Կը խնդրուի նկատի ու նենալ այս թուականը :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ԶԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ պաստառներ : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ *եւ* փլասթիք — *ծածկոցներ.* —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Օգոստոս 2ին, վերադարձ՝ Օգոստոս 27ին

ԳԻՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ 2350 ՖՐԱՆՔ

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Սեպտ. 2ին, վերադարձ Սեպտ. 17ին

Գին՝ 1950 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ *Ամէն Շաբաթ օր ժամը 15էն18*

TRANSTOURS
22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐԱՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆԻ անուան, վերոյիշեալ հասցէով :
ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել՝ Ե. ՄԻՀՐԱՆԵԱՆԻ, 23, Րիւ Պեռնար տիւ Պուա :
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ, 13 Րիւ Ամպրուազ Փարէ :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ – ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՄԱՅԻՍ

MERCREDI 11 MAI 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10607

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — No 10.607

ՃՐԱԳ ՄԸ ՎԱՌԵԼ...

Ծանօթ իրողութիւն է, որ հայ մար-դուն մէջ զօրաւոր է քննադատութեան ո-գին: Ճշմարտութիւն է նոյնպէս, որ քննադատութիւնը առաջատար ազդակ մըն է հանրային կեանքի մէջ ընդհանրապէս:

Սակայն քննադատութիւնը պէտք է տե-ղի ունենայ շինարար ոգիով, դրական մտահոգութիւններէ մեկնելով եւ մտա-ւորական ամբողջական պարկեշտու-թեամբ:

Այլապէս քննադատութիւնը, առաւել եւս՝ քննադատը, կը դադրի դրական ազդակ մը ըլլալէ եւ կը դառնայ հիւանդագին երեւոյթ:

Քննադատութեան նպատակը ճշմար-տութեան եւ արդարութեան որոնումն է միշտ: Թերիներն ու թերացումները, սխալներն ու թիւրիմացութիւնները սըր-բագրելու կը միտի: Մթնոլորտի պայ-ծառացման կը ձգտի եւ հանրային շահը ունի իբրեւ առանցք ու զսպանակ:

Սրբագրե՛լ, արագրել, եւ ո՛չ թէ քան-դել: Դարմանե՛լ եւ ո՛չ թէ խարանել մի-այն: Ճշմարիտ քննադատութիւնը կառու-ցողական է յամենայնի, կ՛անսայ միայն բանականութեան ձայնին եւ կ՛առաջնոր-դուի մարդկային խղճի լոյսերով:

Արդարութեան եւ ճշմարտութեան ան-խառն ու ազնուական կիրքը պիտի կազմէ տիրական այն ուժը, որ թեւ պիտի տայ քննադատական ոգիին:

Այս յատկանիշներով օժտուած քննադա-տութիւնն է միայն, որ կրնայ մթնոլորտ առողջել եւ ձեւաւորել ու զարգացնել հանրային խղճմտանքը, ուստի՝ նաեւ հանրային կարծիքը:

Չափէն աւելի պատասխանատու գործ է քննադատութիւնը: Հանրային պատաս-խանատուութիւն եւ մտաւորական ան-խառն պարկեշտութիւն կը պահանջէ: Կը պահանջէ մանաւանդ ողջմտութիւն, լըր-ջութիւն եւ լայն պատրաստութիւն:

Ճշմարիտ քննադատը նկարագրի, ըս-կըզբունքի եւ խիղճի տէր մարդն է ա-մէնէն առաջ եւ անպայման: Ապա իր նիւ-թին եւ անոր յարակից հարցերուն լայ-նօրէն ծանօթ, նոյնիսկ հմուտ մարդն է: Հաւատաւոր եւ հաւասարակշիռ մարդ-մըն է զգացականօրէն, իմացապէս:

Բարոյապէս ամուր է, անկողմնակալ եւ բարեխիղճ անկասկած: Ապա նաեւ ապ-րում ու ոգի ունի: Ունի մասնաւորաբար իր ըստ ծին ու ըրածին պայծառ գիտակ-ցութիւնն ու խորազգած ճանաչողութիւ-նը:

Աննկարագիր, անսկզբունք, առանց խ-իղճի եւ անբարեխիղճ մարդուն քննա-դատութիւնը, նուազագոյն պարագային, չարախօսութիւն, բամբասանք միայն կրնայ ըլլալ:

Ճշմարիտ քննադատը այն մարդն է նը-մանապէս, որ ամէնէն առաջ եւ ամէնէն աւելի քննադատաբար կրնայ վերաբերիլ իր անձին ու գործին հանդէպ: Անսահման լայնամտութիւն ու հանդուրժողութեան ոգի ցուցաբերելու բարոյական արիու-թիւնը ունի դիմացիններուն հանդէպ: Խոր յարգանք ու անխառն սէր կը սնու-ցանէ մարդուն եւ մարդկային մեծ ու փոքր բոլոր արժէքներուն եւ արժանիք-ներուն հանդէպ հաւասարապէս:

Առանց ամուր նկարագրի պարկեշտու-թեան ու անշահախնդրութեան, առանց առարկայական ու անկողմնակալ ոգիի, քննադատութիւնը ոչ միայն բարիք չէ, այլեւ, ընդհակառակն, չարիք է եւ մի-այն քայքայիչ, կործանարար հետեւանք-ներ կրնայ ունենալ:

Ահա թէ ինչու քննադատել, ամէնէն առաջ եւ ամէնէն աւելի, կը նշանակէ յաղթահարել մեր խսը: Կը նշանակէ ա-նանձնանալ, փարատել մեր ենթակայա-կան ախտաժէտ տրամադրութիւնները, պայծառանալ օրուան լոյսին պէս եւ ցրուել մարդոց հոգիներուն ու մտքերուն մէջ թանձրացող խաւարը՝ հանրային կեանքի, մտաւորական աշխարհի բոլոր դէպքերուն, դէմքերուն, երեւոյթներուն ու իրադարձութեանց շուրջ:

Ահա թէ ինչու քննադատել, բառին լա-ւագոյն առումով, կը նշանակէ առաջ-նորդել: Իսկ առաջնորդել կը նշանակէ մեծնալ եւ մեծ մնալ միշտ: Վեր մնալ մանաւանդ մարդկային փոքրութիւննե-րէն ու փոքրոգութիւններէն: Մարդանալ եւ մարդկերտե՛լ:

Չինական հին ու իմաստուն առածը կ՛ըսէ.— Խաւարը անիծելու փոխարէն, լաւ է ճրագ մը վառել:

Ճրագ մը վառել.— ահա՛ քննադատու-թեան եւ քննադատին մի՛ակ կոչումը, ա-ռաջին ու վերջին նպատակը:

Ի՛նչ վսեմական առաքելութիւն, ար-դարեւ:

«ԱԶԴԱԿ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ՉԻՆԱԿԱՆ Գ. ՌՈՒՄԲԸ

ԱՄԵՐԻԿԱ՝ ՄՏԱՀՈԳ

Մամուլին ուղղուած հաղորդագրու-թեամբ մը «Նոր Չինաստան» գործակա-լութիւնը տեղեկացուց թէ Չինաստան Երկուշաբթի օր ժամը ութին հիւլէական ռումբ մը պայթեցուցած էր, շեշտելով թէ այս փորձառական հիւլէական պայ-թումը չին ժողովուրդին մէկ նոր կարե-ւոր քաջագործութիւնն է իր այն ճիգե-րուն մէջ որոնք կը ձգտին ալ աւելի ամ-րապնդել իր ազգային պաշտպանութիւ-նը, իր երկրին ապահովութիւնը եւ աշ-խարհի խաղաղութիւնը»:

Զեկոյցը կ՛ըսէ նաեւ թէ հիւլէական սահմանափակ եւ անհրաժեշտ փորձեր ը-նելով, Չինաստանի նպատակն է ընդդի-մանալ ամերիկեան աշխարհակալութեան եւ իր ծառաներուն շանթաժին, ինչպէս նաեւ Խորհ. Միութեան եւ Միացեալ Նա-հանգներու գաղտնի համաձայնութեան, որ սահմանուած է հիւլէական մենաշնոր-հը պահել եւ խափանել բոլոր ճնշուած ժողովուրդներու եւ ազգերուն պայքարը: Չին ժողովուրդին կողմէ հիւլէական զէն-քեր ունենալը քաջալերութիւն մըն է այն բոլոր ժողովուրդներուն համար որոնք հերոսաբար կը կռուին իրենց ազատա-գրման համար: Նոր օժանդակութիւն մըն է նաեւ համաշխարհային խաղաղու-թեան: Միշտ չինական մամուլի գործա-կալութեան համաձայն, այն պահուն երբ Չինաստան իր առաջին եւ երկրորդ ռում-բերը պայթեցուցած էր, Փեքինի կառա-վարութիւնը յայտարարութիւններ հրա-պարակած էր որոնք կը բացատրէին Չի-նաստանի հիմնական դիրքը հիւլէական զէնքերու հարցին շուրջ, դրական ձեւով կ՛առաջարկէր վեհաժողով մը գումարել, աշխարհի բոլոր երկիրներու միջեւ, բա-լորովին արգիլելու համար եւ փճացնելու հիւլէական զէնքերը: Բայց, կ՛ըսէ Փե-քին, անկէ ի վեր Միացեալ Նահանգնե-րու աշխարհակալութիւնը շարունակեց զարգացնել եւ ժողվել, զանազան տեսա-կի հիւլէական զէնքերը: Իր հիւլէական պաշարը մեծցնելով, Չինաստանի միակ նպատակն է դէմ դնել իր պաշտպանու-թեան անհրաժեշտութեանց: Իր գերա-գոյն նպատակն է մէջտեղէն վերցնել հիւ-լէական զէնքերը: «Հանդիսաւոր կերպով կը յայտարարենք անգամ մը եւս, կ՛ըսէ չինական զեկոյցը, որ երբեք եւ ոչ մէկ պարագայի մէջ, Չինաստան առաջինը պիտի գործածէ հիւլէական զէնքերը:

Չին ժողովուրդը անկեղծօրէն կը մաղթէ որ հիւլէական պատերազմը երբեք տեղի չունենայ: Խոր համոզումն ունինք որ հիւլէական պատերազմին առաջքն կարե-լի է առնել, պայմանաւ որ խաղաղասէր բոլոր ժողովուրդները ու երկիրները մի-ասին աշխատին իրենց պայքարին մէջ»:

Յիշենք թէ «Նոր Չինաստան» գործա-կալութիւնը կ՛աւելցնէ թէ «այս յաջողու-թիւնը ձեռք ձգուած է շնորհիւ Մաօ Ցէ Թունկի մտքին չին համայնավար կու-սակցութեան ղեկավարութեան ներքեւ»:

Չինական այս երրորդ ռումբը մեծ աղ-մուկ հանած է աշխարհի ամէն կողմը: Ուաշինկթընի համար անժխտելի փաստ մըն է որ Չինաստան յառաջդիմութիւն արձանագրած է հիւլէական մարզին մէջ: Այս Գ. ռումբին պայթումը թէեւ նախա-տեսուած էր Ուաշինկթընի մէջ, անցեալ ամիս իսկ, բայց անոր որակը որոշ չա-փով անակնկալ մը եղած է: Արտաքին նախարար Տին Ռըսք յայտարարած է թէ չինական հիւլէական փորձը շատ լուրջ արձագանգներ պիտի ունենայ միջազգա-յին բեմին վրայ:

Թոքիոյի համաձայն ռումբը պէտք է մէկ մեգաթոնէն պակաս ըլլայ (մէկ մե-գաթոն = մէկ միլիոն թոն):

Անգլիա յուսախաբ է որ արհամարհելով միջազգային հանրային կարծիքը, Չի-նացիք որոշած են նման ռումբ մը պայ-թեցնել:

Մոսկուա, ցարդ, որեւէ մեկնաբանու-թիւն չէ ըրած մինչ Հնդկաստան կը շեշ-տէ չինական փառամոլութեան վտանգ-ները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ հեռատեսիլի «Դէմ դի-մաց» յայտագրին վերջին հիւրն էր՝ Ֆը-րանսուա Միթրան, որ ժամ մը պատաս-խանեց երեք լրագրողներու հարցումնե-րուն: Միթրան յայտնեց թէ ձախերու դաշնակցութիւնը բաց է բոլոր զինակցու-թեանց: Պէտք է ըսել թէ լրագրողները չյնայեցին նախագահութեան նախկին թեկնածուն եւ երբեմն հեռացան նոյնիսկ տարրական կենցաղավարութեան օրէնք-ներէն: Ուզեցին նեղը դնել ընդդիմու-թեան պարագլուխը աւելի շեշտը դնել իր անցեալին վրայ եւ ընդհանուր ձեւով ոչ մէկ նորութիւն ըսուեցաւ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը որոշած է նամակ մը գրել նախագահ տը Կոլի, Մոսկուա երթալէն առաջ, անգամ մը եւս պարզելու համար գերմանական տեսակէ-տը Գերմանիոյ վերամիացման մասին:

ԱՆԳԼԻՈՅ թագուհին եւ իշխան Ֆիլիփ խանդավառ ընդունելութեան արժանա-ցան պելժիական մայրաքաղաքին մէջ, 44 տարի ետք, առաջին անգամն էր որ Անգլիոյ վեհապետ մը պաշտօնական այցելութեան կ՛երթար Պելժիա: Պատաս-խանելով Պօտուէն թագաւորին բաժակա-ճառին, Էլիզապէթ շեշտած է.— «Գի-տենք մեր երկու երկիրներուն մէջ, թէ ազատ աշխարհը ապահով կը մնայ միայն երբ մեր ժողովուրդները միացած մնան, իբրեւ դաշնակից Հիւսիսային Ատլան-տեանի Կազմակերպութեան մէջ: Միջան-կախութիւնը կը նկատենք սկզբունքի հարց մը: Կը խորհինք թէ անիկա լաւա-գոյն միջոցն է խսկապէս բարելաւելու Պետութեանց միջեւ յարաբերութիւննե-րը»:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ կառավարութիւնը անա-կընկալօրէն ազգայնացուց տասնեւմէկ հանքեր որոնք ֆրանսական հաստատու-թիւններ էին: Պաշտօնէութիւնը ստիպ-ուած են սակայն պահել տրուած ըլլալով որ Պումետիէն նման մասնագէտներ չու-նի փոխարինելու համար Ֆրանսացիները, կը սպասուի Փարիզի մէջ որ նախագահ տը Կոլ, նման եւոյթի մը առջեւ, բարե-փոխէ ալժերական իր քաղաքականութիւ-նը:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ՝ ՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

— * —

Հայ Ուսանողութեան կողմէ կազմա-կերպուած «Հայ Մշակոյթի Շաբաթ»-ուան երկրորդ եւոյթը տեղի ունեցաւ Ուրբաթ, 6 Մայիսի երեկոյեան ժամը 9-ին, Միջազգային Տան շքեղ սրահին մէջ (21, Պուլվար Ժուրտան – Փարիզ):

Հայ ճարտարապետութեան նուիրուած այս երեկոյթին ներկայ գտնուեցան աւե-լի քան երեք հարիւր հայ եւ օտար ուն-կընդիրներ, մեծ մասամբ ուսանողական եւ մտաւորական շրջանակներէ:

Օրուան դասախօսը՝ յայտնի ճարտա-պետ Պ. Եդ. Իւթիւճեան, մեծ ձեռնհա-սութեամբ եւ գիտական խորունկ վեր-լուծումով ներկայացուց հայ ճարտարա-պետութիւնը, անոր ծնունդը Դ. դարուն (Ք. Ե.), ոսկեդարը՝ Է. դարուն, յե-տագայ զարգացումները՝ Բագրատուն-եաց եւ Ռուբէնեանց շրջաններուն եւ վեր-ջապէս անոր ունեցած ազդեցութիւնը Ռոման եւ կոթական ճարտարապետու-թեանց վրայ:

Դասախօսութեան զուգահեռ լուսար-ձակուեցան հայկական զանազան եկեղե-ցիներու, հնութիւններու եւ ճարտարա-պետական գլուխ-գործոցներու գունա-ւոր նկարներ, որոնք աւելի մանրամասն եւ կենդանի գաղափար մը տուին հայ ճարտարապետութեան մասին, որ հակա-ռակ իր ինքնատիպ նկարագիրին, տա-կաւին շատ ծանօթ չէ աշխարհին:

Մեր մշակոյթի այս ամենաթանկագին գանձը օտարներուն ծանօթացնելու գո-վելի մտահոգութեամբ կազմակերպուած այս շատ յաջող դասախօսութեան համար ջերմօրէն կը շնորհաւորենք Փարիզի հայ ուսանողութիւնը, ինչպէս նաեւ Պ. Եդ. Իւթիւճեանը, որ սիրայօժար յանձն ա-ռած էր իր մասնակցութիւնը բերելու «Հայ Մշակոյթի Շաբաթ»ուան յաջո-ղութեան:

Գնահատանքի եւ շնորհաւորութեան խօսք ունինք բոլոր հայ ուսանողներուն համար որոնք այս լուրջ եւ օգտակար ձեռնարկը գլուխ հանած են, եւ ի մաս-նաւոր Վահան Սէթեանի որ գլխաւոր կազմակերպիչը եղած է:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, Ֆրանս-Քիւլթիւռ կայանէն, Ժերար Սթեֆանեա-քօ ներկայացուց իր հերթական յայտա-գիրը՝ «Քրիստոնէութիւն եւ օրթոտոք-սի»: Այս անգամ էմիսիոնը նուիրուած էր Հարաւային Ամերիկայի՝ Արժանթին եւ Ուրուկուէյ հայ գաղութներուն որոնց մասին լայն տեղեկութիւններ տուաւ Պ. Հրանտ Սամուէլ: Խօսեցան նաեւ Արժան-թինի եւ Ուրուկուէյի Փարիզի դեսպան-ները:

Ժամուկէս ետք, այս անգամ հեռատե-սիլէն, Ժերար Սթեֆանեաքօ ներկայա-ցուց Լիոնի հայ գաղութին հոգեւոր կեանքը:

Նոյն գաղութին, այս անգամ աշխար-հական կեանքին նուիրուած, ուրիշ յայ-տագիր մը պիտի ներկայացուի, միշտ հե-ռատեսիլէն, յետագային:

Գնահատելի է անշուշտ Սթեֆանեաքո-յի տարած աշխատանքը, որուն կը պակ-սին սակայն հարկ եղած տարրեր, աւելի խնամուած յայտագրեր պատրաստելու համար:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿԱՆ ԲԵՐՔԵՐԸ

Հայաստանը իրաւամբ կը նկատուի բնական, երկրաբանական թանգարան մը: Եթէ կարելի ըլլար ամէն մէկ երկրին մեծութիւնը որոշել ո՛չ թէ անոր գրաւած տարածութեամբ, այլ արդիւնաւէտ, օգտակար խորութեամբ, Հայաստան անկասկած կը դասուէր մեծ երկիրներու շարքին: Արդարեւ Հայաստանի ընդերքը կը պարփակէ մետաղի, ոչ-մետաղի, վառելանիւթերու օգտակար հանածոներ եւ ջուրի մեծ պաշար:

Օգտակար հանածոներու երեք գօտիներ կան. Ալավերդի – Ղափան (պղինձ), Փամբակ – Զանգեզուր (պղինձ – մոլիբդէն) եւ Սեւան – Ամասիա (ոսկի, քրոմ, երկաթ):

Սեւ մետաղներէն Հայաստանի մէջ կան երկաթաքար, մանկանեզ, քրոմ: Երկաթի արդիւնահանումը եւ վերամշակումը սկսած է Ք. Ա. 11–8րդ դարերուն: Յատկապէս մեծ քանակութեամբ երկաթ արտադրած է Ուրարտուն: Հնէաբանական տուեալներով եւ պատմագիտական հետազօտութիւններով սահմանուած է, որ մեր երկիրը հանդիսացած է այն «վերնակեդրոնը», ուր առաջին անգամ գտնուած է երկաթը հալեցնելու միջոցը: Այս ձեւով ծնունդ առած է երկաթի դարը: Հնդիկ համբաւաւոր հնէաբան Ս. Ցիկչիտ, իր «Հնէաբանութեան սկզբունքներ» աշխատութեան մէջ, կը գրէ.—

«Վերջապէս բոլոր տուեալները կը խօսին այն մասին, թէ երկաթի դարի քաղաքակրթութեան հաստատման առաջնութիւնը կը պատկանի հնդեւրոպական ցեղերուն, որոնց մէջ առաւել պատուաւոր տեղը, անկասկած, կը գրաւեն Հայաստանի խեթերը»:

Ներկայիս արդի Հայաստանի սահմաններուն մէջ ծանօթ են երկաթաքարի աւելի քան հարիւր հանքավայրեր: Անոնք տեղաբաշխուած են Հրազդանի, Աբովեանի, Զանգեզուրի շրջանի Սվարանցի, Մեղրիի շրջանի Կամաքարի, Կրասնոսելսկիի շրջանի Զաքենդի Նոյեմբերեանի շրջանի Կողբի եւ Իջեւանի շրջանի Հաղարծնի եօթը հանքադաշտերուն մէջ:

Առաւել հետաքրքրականն է Հրազդանի հանքավայրը, որ կը գտնուի համանուն քաղաքին քովը՝ Երեւանէն 39 քիլոմեթր հեռու: Հանքանիւթերուն հարուստ պաշարները կարելիութիւն կ'ընձեռեն վերոյիշեալ հանքավայրը մօտ ապագային վերածելու արդիւնաբերական մեծ կեդրոնի մը եւ վերջնոյն հիման վրայ Հայաստանի մէջ ստեղծելու պողպատի արտադրութիւնը:

Սեւ մետաղներէն քրոմի եւ մանկանեզի հանքավայրերը ներկայիս պահեստի վիճակին մէջ կը գտնուին: Քրոմը գլխաւորապէս կը գտնուի Սեւանի աւազանին, իսկ մանկանէզը՝ Իջեւանի, Ալավերդիի եւ այլ շրջաններու մէջ:

Հազուագիւտ մետաղներէն Հայաստանի մէջ կան մոլիբդէն, մկնդեղ, ծարիր եւ սնդիկ:

Հայաստանի մէջ մոլիբդէնի հանքավայրերը տեղաբաշխուած են գլխաւորաբար Սիւնեաց լեռներուն՝ Քաջարանի, Ագարակի, Դաստակերտի մէջ: Անոնցմէ ամէնէն կարեւորը՝ Քաջարանի բնավայրը մեծ հռչակ կը վայլէ, որովհետեւ եզակի է իր տեսակին մէջ: Արդարեւ, հոս, համեմատաբար փոքր տարածութեան մէջ գտնուած են մոլիբդէնի եւ պղինձի մեծ պաշարներ, որոնք իրենց խառնուրդներուն մէջ կը պարունակեն նաեւ ուրիշ, առաւել արժէքաւոր բաղադրութիւններ: Մոլիբդէնը լայնօրէն կ'օգտագործուի մետաղագործութեան մէջ եւ յատուկ պողպատներու արտադրութեան մէջ, անոր քանի մը տոկոսը կ'աւելցնէ պողպատին ճկունութիւնը եւ դիմացկունութիւնը:

«Թեւաւոր մետաղի» (ալիւմինիում) հումքին՝ նեֆելինային սիենիտներու, կամ ինչպէս կ'անուանեն «թէժ քարի» մեծ պաշար կայ Փամբակի լեռնաշղթայի արեւելեան լանջերուն՝ Թէժլերի շրջանին մէջ: Նեֆելինային սիենիտներ կան նաեւ Մեղրիի շրջանին մէջ:

Գունաւոր մետաղներէն Հայաստանի մէջ կան նաեւ կապարը եւ ցինկը: Կարեւոր պաշարներ կան Ալավերդիի շրջանի Ախթալայի, Հայոց Ձորի, Ղափանի շրջանին մէջ: Հանքանիւթերը հարուստ են նաեւ ոսկիով, արծաթով եւ կարգ մը հազուագիւտ արժէքաւոր տարրերով:

Հայաստանի համար շատ յատկանշական է գունաւոր մետաղներուն «թագաւորը»՝ պղինձը: Այդ պատճառով է, որ մեր երկիրը կը նկատուի պղինձի երկիր, իսկ պղինձը կարգ մը գիտնականներու կողմէ կը կոչուի հայքար:

Պղնձաքարի մեծ եւ բարձրորակ հանքավայրեր գոյութիւն ունին Ալավերդիի եւ Ղափանի շրջաններուն մէջ: Ներկայիս կը շահագործուին միայն այս երկու հանքավայրերը: Պղինձի մեծ պաշարներ կան նաեւ Քաջարանի, Դաստակերտի եւ Ագարակի մէջ: Ծանօթ են նաեւ հանքաբեր գօտիներ Իջեւանի, Հրազդանի, Մեղրիի, Կիրովականի, Ֆրունզէյի եւ այլ շրջաններու մէջ:

Բնութիւնը Հայաստանին պարգեւած է նաեւ ազնիւ եւ ցրիւ մետաղներու զգալի պաշարներ: Վերջիններէն են կադմիումը, ռենիումը, սելենը, թելուրը, թալիումը, գալլիումը, ինդիումը: Այս բոլորն ալ մեծ օգտակարութիւն ունին ելեկտրոնիկ, հիւլէական, ինքնաշխատ գործիքներ, մեքենաներ պատրաստելու մէջ:

Ազնիւ մետաղներէն Հայաստան առանձնապէս հարուստ է ոսկիի հանքանիւթերով: Ոսկիի հանքավայրեր գոյութիւն ունեցած են շատ հին ժամանակներուն Բասարգեչարի, Հրազդանի, Իջեւանի եւ այլ շրջաններու մէջ: Ներկայիս Բասարգեչարի շրջանին մէջ կը կառուցուի Զօդի ոսկեհանքին գործարանը:

Մեր քարաստան երկիրը հարուստ է նաեւ ոչ մետաղային օգտակար հանածոներով: Անոնք լայն կիրառութիւն գտած են շինարարութեան, սնունդի եւ քիմիական արդիւնաբերութեան, պարարտանիւթերու արտադրութեան մէջ: Կը փոխարինեն նոյնպէս մետաղը: Ոչ-մետաղային օգտակար հանածոներու մէջ կան այնպիսիները, որոնք բնորոշ են միայն մեր երկրին համար, ինչպէս, օրինակ, հրաբխային փխարները (տուֆ), եղնգաքարերը (օնիքս) եւայլն:

Քիմիական արդիւնաբերութեան համար հիմնական հում նիւթ մըն է սպաթը (պարիթ), որմէ կը պատրաստուի լիթոպոն: Սպաթի հանքավայրեր կան Ախթալայի, Ուչ-Քիլիսայի, Աքորի, Քարինջի, Կոթիգիւղի, Բջնիի եւ Արզական գիւղերուն մօտերը:

1950ին առաջին անգամ ըլլալով երեւան հանուեցան քարաղի հսկայական պաշարներ Մերձերեւանեան եւ Հոկտեմբերեան շրջաններուն մէջ: Աւանի հանքավայրը արդէն իսկ շահագործուելու վրայ է:

Հայաստանի բազմաթիւ լեռնային շրջաններու մէջ կը հանդիպինք ծծմբահրաքարին (փիրիթ): Կ'օգտագործուի գլխաւորաբար ծծմբաթթու պատրաստելու համար: Ծծմբահրաքարի հանքեր կան Կիրովականի շրջանի Տանձուտի, Սիսի-Մաղանի, Ալավերդիի եւ Ղափանի մէջ:

Հայաստանի սահմաններուն մէջ յայտնի են նաեւ ինքնածին ծծումբի երեւակումներ՝ Վեդիի, Սիսիանի շրջաններուն, Արագածի վրայ՝ Գեղարոտ գետակին քովերը:

Վերջերս ծրագրուեցաւ գիւղատնտեսութեան համար պատրաստել պարարտանիւթեր՝ քիմիական եղանակով: Ֆոսֆորիթը եւ ապաթիթը անհրաժեշտ են այս պատրաստութեան համար:

Պարարտանիւթերու կարեւոր աղբիւր մըն է նաեւ Հայաստանի հանքային ջուրերուն մէջ առատ գտնուող բորակը:

Հայաստան հարուստ է նոյնպէս քարի պաշարներով: Անդեսաքարը (անկեզաքար) եւ սեւակուճը (պազալթ) լայնօրէն կ'օգտագործուին քիմիական արդիւնաբերութեան, խեցեգործութեան, ապակեգործութեան, ինչպէս նաեւ շինարարութեան մէջ: Անոնց հանքավայրերուն տարածութիւնը կը հասնի 9000 քառ. քիլոմեթրի:

Երկիրը հարուստ է մարմարի սքանչելի տեսակներով, որոնք իրենց ելեկտրաթեքնիքական եւ գեղազարդող յատկութիւններով մեծ համբաւ կը վայելեն ամենուրեք: Զօրրորդական հրաբխայնութեան արդիւնք են Հայաստանի պեմզաները, որոնք կը կոչուին սնկաքար կամ չեչաքար: Մեծ ուշադրութեան արժանի են հրաբխային տուֆերը, որոնք կը գրաւեն աւելի քան հազար քառ. քիլոմեթր տարածութիւն:

Հայաստանի մէջ, վերջերս, գտնուեցան «լեռնային մարգարտաքարի» (փեռլիթ) եւ վանակատի (հրաբխային ապակի, «սատանի եղունգ») հսկայ պաշարներ:

Փեռլիթներու եւ օպսիթներու ամէնէն մեծ հանքավայրերն են Արագածի, Արտենի, Հատիսի, Գութանասարի, Սպիտակսարի եւ Գեղամայ բազմաթիւ բնավայրերը: Կաւի եւ անկիզաքարի նիւթերէն ծանօթ են Թումանեանի եւ Սեւանայ լիճին աւազանին հանքերը:

Շատ մեծ նշանակութիւն ունին վերջերս Իջեւանի եւ Ալավերդիի շրջաններուն մէջ գտնուած պենթոնիտային կոչուած կաւերը, որոնք լայն կերպով պիտի օգտագործուին սնունդի, ձէթ, օճառի եւ քարիւղաքիմիական արդիւնաբերութեան մէջ:

Երկրին ընդերքը շատ հարուստ է նաեւ ղաճաքարով (ժիփս), քալիումական աղերով, կրաքարերով, տիաթոմիթով, որ կ'օգտագործուի իբրեւ բարձրորակ քամիչ՝ ոգելից հեղուկներու, շաքարանիւթի, սննդանիւթերու եւ պողպատեղէններու արտադրութեան մէջ, ազատ՝ ճըզգրիտ մեքենաներու այդ անփոխարինելի հում նիւթի, դաշտային սպաթի, որ կ'օգտագործուի կիսաճերմակ ապակիներ պատրաստելու համար, շինարարական որձաքարի եւ մարգարտաքարի, աւազներու, քարագանդերու, չեզաքարերու, ծիրանաքարերու եւ որձաքարերու անսպառ պաշարներով: Այս առթիւ անհրաժեշտ է նշել նաեւ հանքային ներկերու հում նիւթը, որ վերջերս բացայայտուած է Կիրովականի շրջանի Շահնազար տեղամասին մէջ:

Նշանաւոր են բուժավայրերը՝ Ջերմուկն ու Արզնին, Դիլիջանն ու Սեւանը, Հանքաւանը: Կան աւելի քան երկու հազար հորեր:

Քանի մը խօսք ալ վառելանիւթերու մասին: Գոյութիւն ունին քարածուխի շերտեր Վեդիի, Ախուրեանի, Ալավերդիի շրջաններուն մէջ: Այրուող թերթաքարերու պաշարներ կան Աբովեանի շրջանի եւ Դիլիջան քաղաքին մօտերը: Տորֆի վայրեր կան Սեւանի աւազանին, Կիրովականի եւ Կալինինոյի մէջ:

Արարատեան դաշտավայրին, Հրազդանի եւ Հայոց Ձորի մէջ գտնուեցաւ մեթան: Գտնուեցաւ նաեւ կազ, որ կը կարծուի թէ պիտի գոհացնէ Հայաստանի պահանջները:

Շատ մօտ ապագային կը սկսի Հայաստանի «երկնագոյն վառելիքին»՝ բնական կազին շահագործումը: Երկրաբանները կը կարծեն թէ Հայաստանի ընդերքին մէջ կան նաեւ քարիւղի կարեւոր պաշարներ: Այս մասին տուեալներ գոյութիւն ունին:

Հայ երկրաբանները եւ հետախոյզները պիտի շարունակեն իրենց պրպտումները եւ հետազօտութիւնները եւ կան բոլոր տուեալները, որ անոնք յառաջիկային եւս երեւան կը հանեն նոր հանքավայրեր:

Հ. ՄՈՒՍԱՅԷԼԵԱՆ
(Ճարտարագէտ-երկրաբան)

ԼՕՎՐԸ Տ'ՕՐԻԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿ. ԶԱՐԴԵՐԸ

— * —

Effectivement nos écoles ont beaucoup souffert au cours de cette longue série de catastrophes qui ont successivement plongé dans la plus triste désolation les plus belles provinces de l'Anatolie. Aussi, mon rapport de l'an dernier n'était-il que l'écho, nécessairement atténué, du gémissement et de la détresse de nos diocèses sinistrés ; et, hélas ! tandis qu'il était destiné à vous rendre compte de la situation scolaire de mon patriarcat, par la force des circonstances, les écoles s'y trouvaient reléguées au second plan ; car j'avais le cœur déchiré en entendant les cris de ces pauvres enfants qui, devenus prématurément orphelins, et privés de foyers pour la plupart, ne demandaient plus du *papier*, des *plumes*, des *livres*, mais du *pain !* du *pain !*

Ces cris, je vous les ai transmis, et vous les avez généreusement entendus, et c'est grâce à votre charitable sollicitude que ces petits écoliers reconnaissants ne sont pas morts de faim !

Pourrai-je du moins, dans ma présente relation, consacrer une place plus importante à l'exposé de notre situation scolaire, pour ne vous entretenir que comme en passant de la misère qui continue de sévir dans les régions sinistrées par les calamités dont il est question ?... Plût au ciel qu'il me fût permis de procéder ainsi ! Mais, hélas ! nous n'avons pas encore ce bonheur. — Pour le moment, les grands désastres ont cessé, il est vrai ; mais leurs conséquences sont loin de l'être. Au contraire, c'est maintenant que l'on se rend mieux compte de la gravité et de l'étendue des ravages que ces désastres ont causés dans les malheureuses missions de nos douze diocèses éprouvés.

Le pillage n'a guère épargné nos écoles ; il en est même qui furent totalement détruites par le feu, après avoir été pillées. Le diocèse de Malatia est le plus à plaindre sous ce rapport. L'école des garçons ainsi que celle des Religieuses arméniennes de l'Immaculée-Conception furent réduites en cendres.

J'apprends avec consolation que l'école des filles vient d'être ouverte, S. G. Mgr. Khorkhorouni ayant réussi à louer une maison provisoire pour nos bonnes Sœurs, grâce aux subsides que je lui ai fait parvenir de votre part. Mais il va sans dire que cette école ne possède encore ni mobilier, ni matériel scolaire proprement dit, et ces privations rendent bien pénible l'accomplissement de la tâche que ces pieuses Sœurs ont assumée avec tant d'abnégation et de dévouement.

Heureusement le vénérable vieillard qui dirige cette mission depuis sa fondation, et qui a déjà essuyé tant de revers, n'est pas de la trempe de ceux qui se découragent dès qu'une calamité vient endommager ou détruire entièrement le fruit de leurs sueurs.

Le dernier coup, qui était pourtant si terrible, ne l'a pas abattu, et il espère ouvrir aussi, avec le concours de charitables bienfaiteurs, l'école des garçons.

Il était naturel que l'Archevêque missionnaire commençât par la réorganisation des œuvres scolaires de la mission de Malatia, ses moyens et certaines difficultés inhérentes aux circonstances actuelles ne lui permettant pas de s'occuper à la fois de celles des autres missions de son vaste diocèse.

Cependant, pour honorer dignement la mémoire du missionnaire martyr de Husni-Mansour, le regretté Père Jean Koulaksezian, Mgr. Khorkhorouni désirait pouvoir ouvrir l'école de cette mission, et j'ose espérer, Monsieur le Directeur général, que la réalisation de ce vœu sera particulièrement l'objet de votre bienveillante attention.

Je n'entrerai pas dans l'examen des œuvres scolaires des onze autres diocèses sinistrés de mon patriarcat. Vous comprenez qu'un tel examen serait impossible dans la situation critique où se trouvent encore ces diocèses. D'ailleurs, mes vénérables suffragants n'ont guère la consolation de pouvoir s'occuper de l'éducation de l'enfance et du développement de leurs missions avec l'attention que comporte une œuvre si capitale, leurs soins étant constamment sollicités par la nécessité de relever les ruines et de pourvoir aux pressants besoins de leurs populations affamées.

Au reste, il est incontestable que le fonctionnement normal et la prospérité de toute institution scolaire sont essentiellement incompatibles avec des temps de trouble. Nous en avons une preuve ici même, dans la capitale de l'empire, où, depuis les déplorables événements du mois d'août, malgré les mesures de sécurité prises par les autorités, nos établissements scolaires n'ont guère pu encore recouvrer leur fonctionnement régulier : ils ne sont fréquentés que par la moitié ou tout au plus par les deux tiers des élèves qu'ils comptaient en temps normal.

(14 — *à suivre*)

ՎԵՑ ՀԱՅ ՊԵՏԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

ՍՈՒՏԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆ ՀԱՆԵՑԻՆ... ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ

Գ.

Զօհրապի եւ Վարդգէսի Յուլիս վերջի սպանութենէն ետք, Յուլիս 1915ին՝ Կ. Պոլսոյ գերման ընդհ. հիւպատոսը, Մորթման արձանագրած է որ այդ երկու անձերուն դատավարութիւնը յետաձգել տալու համար Թալէաթին դիմած է, եւ ան մերժած է: Յուլիս 12ին մտադիր է եղեր դիմելու նաեւ Էնվէրին :

Անոնց սպանութենէն մէկ շաբաթ ետք ալ էր արդէն, որովհետեւ ոճիրը այլեւս գործուած էր Յուլիս վերջին : Ուրֆայի բժիշկին եւ քաղաքապետութեան տեղեկագիրներուն զուգընթաց, սակայն, Ուրֆայի Միւթէսարրըֆը եւ Եփրատի զօրակայանի հրամանատարութիւնը, անշուշտ վերէն տրուած հրամանի վրայ, գաղտնի քննութիւն կատարած են այս սպանութեանց մասին եւ իրենց գաղտնի տեղեկագիրները ղրկած են Կ. Պոլիս, թէ Թալէաթին եւ թէ Էնվէրին (Նախարարութեանց հասցէին): Նման տեղեկագիրներ ղրկուած են բոլոր հայ բանտարկեալ եւ սպանեալներու մասին, անուններով միասին, ինչպէս յիշուած էր ծածկագիր հեռագրին մէջ :

1915 Սեպտեմբեր 12ին՝ Պատերազմական նախարարութիւնը յաւելեալ մանրամասնութիւններ կ'ուզէ եւ Ներքին նախարարութիւնն ալ պատերազմական նախարարին դոհացում տալու համար, 1915 Հոկտեմբեր 4ին գաղտնի հեռագրով յաւելուածական թուղթերը կը պահանջէ, վերոյիշեալ սպանութեանց մասին՝ Հալէպի Նահանգապետէն: Ահա բնագիրը այդ պահանջագրին, եւ ատոր հետեւանքով կատարուած արարքները.—Ինչպէս ծածկագիր հեռագրին մէջ բսուած է, Զօհրապի մահը «արկածի հետեւանք» եղած է (Գազա նէթիճէսի իլէ վէֆաթ): Բէշ եաքը Թալէաթի այս սուտն ալ երեւան պիտի ելլէ յաջորդաբար տրուելիք փաստաթուղթերու լոյսին տակ :

Ուրեմն սպանութենէն երեք ամիս ետք կատարուած այս քննութեանց «Թուղթերու լրացում» կը պահանջուէր : Այդ ատոյն մէջ նաեւ հետեւեալ փնտռտուքները եւ Թղթակցութիւնները տեղի կ'ունենան : Ահա այդ Թուղթերուն բնագիրներուն Թարգմանութիւնները .—

Պատճէն Ներքին Նախարարութեան 4 Հոկտեմբեր 1915 թուակիր ծածկագրին, (ուղղուած՝ Հալէպի Վալի Մուսթաֆա Ապտիւլ Խալիգին).—

« Կարգ մը անհրաժեշտ պատճառներու բերումով(*), Պոլսոյ երեսփոխան Գրիգոր Զօհրապ էֆէնտիին հօս (Կ. Պոլիս) մնալը Թոյլատրելի չըլլալով, Ըրդ բանակի հրամանատարութեան հրամանին յանձնուած էր: Արկածի հետեւանքով մեռած ըլլալու մասին, Ուրֆայի Միւթէսարրըֆութիւնը եւ Եփրատի զօրակայանի հրամանատարութիւնը (Ֆըրաթ Մէնզիլ Գումանտանլըղը), միասնաբար քննութիւն կատարած եւ քննութեան վերաբերեալ Թուղթերը 12 Սեպտեմբեր 1915 Թուակիր 514 Թիւ գրութեամբ, պակասները ցոյց տրուած էին եւ զանոնք լրացնելու համար, Պատերազմական նախարարութիւնը վերադարձուցած էր զօրակայանի հրամանատարութեան: Այդ պարագան հաղորդելով ձեզի, կ'ուզենք, որ Դուք ալ ձեր կողմէ վստահելի պաշտօնեայ մը նշանակէք եւ վերոյիշեալ քննութիւնները վերահաստատելով փութացնէք :

ԹԱԼԷԱԹ

Ապտիւլ Ահատ Նուրի պէյի ուշադրութեան .—

Անցեալ օր ձեզի բերանացի խօսած էի: Կարծեմ թէ այդ Թուղթերը կը գտնուին, Գոլ – Օրտուի հրամանատար Շէվքէթ փաշային մօտ: Հոն փնտռեցէք եւ լրացուցէք :

Վալի
ՄՈՒՍԹԱՖԱ ԱՊՏԻՒԼ ԽԱԼԻԳ

ԳԱՂՏՆԻ

Նազիմ էֆէնտիի ուշադրութեան՝

Թէզքէրէով մը հարցուցէք, 6 Հոկտ. 1915

ԳԱՂՏՆԻ

Վսեմապատիւ Վալիին,

Վերոյիշեալ քննութեանց Թուղթերը Շէվքէթ Փաշային մօտ չըլլալը հասկցուած է, եւ կը հաղորդուի ձեզի :

(Գաղթականաց) Ընդհանուր Տնօրէնի օգնական ԱՊՏԻՒԼ ԱՀԱՏ ՆՈՒՐԻ

(Գաղթականաց) Ընդհանուր Տնօրէնի օգնականին ուշադրութեան՝

« Երէկ յանձնուած են Թուղթերը : Ես անձամբ փաշային հետ տեսնուեցայ : Հետապնդեցէ՛ք խնդիրը» :

11 Հոկտ. 1915

Վալի
ՄՈՒՍԹԱՖԱ ԱՊՏԻՒԼ ԽԱԼԻԳ

Նազիմ էֆէնտիի ուշադրութեան.

« Գաղտնի» պահեցէք :

(Գաղթականաց) Ընդհանուր Տնօրէնի Օգնականի գրութիւնը.—

16րդ Գոլ Օրտուի հրամանատարութեան

« Պատերազմական նախարարութիւնը 561 (բնագրին մէջ՝ 514) Թիւով եւ Սեպտեմբեր 12 Թուակիր ղրկուած պաշտօնագրով, Հալէպի զօրակայանի հրամանատարութեան յայտնած էր որ Գրիգոր Զօհրապ էֆէնտիի մահուան քննութեան վերաբերեալ Թուղթերը յանձնուած են Եփրատի կայանի հրամանատարութեան: Արդեօք յանձնուա՞ծ են թէ ոչ : Կը խնդրենք հաղորդել մեզի : Անունի ստորագրատառեր՝ (Ընդհ. Տնօրէնի Օգնականի) :

1915 Հոկտեմբեր 29ին, կը հրամայուի գաղտնի կերպով քննութիւններ կատարել թէ .— « Զօհրապ ո՞ր տեղերը, ո՞ր պանդոկը, եւ քանի՞ օրեր մնացեր է, ճշդելու եւ գտնելու համար նաեւ նախորդ Թուղթերը՝ որոնք կը գտնուին եղեր Շէվքէթ փաշային մօտ: (Շէվքէթ փաշա հաւանաբար զօրակայանի հրամանատարն էր այդ օրերուն): Այդ ժամանակ Հալէպի Ջինուորական կառավարիչն էր Թէվֆիկ պէյը: Ահա այդ նամակին Բնագիրը(**) .—

ԾԱԾԿԱԳԻՐ ՀԵՌԱԳԻՐ

(Հալէպի վալիին ուղղուած)

29 Հոկտեմբեր 1915

« Երեսփոխան Գրիգոր Զօհրապ էֆէնտիին (այդտեղ) Հալէպ, ո՞ր պանդոկին մէջ, քանի՞ օր բնակեցաւ, եւ ո՞ր Թուականին Հալէպէն դուրս հանուեցաւ : Քննութիւն կատարելով իմացնէք » :

« Տղա՛ս, Նայիմ էֆէնտի, գնա՛ էյուպ պէյին: Հոն արձանագրութիւնները կան: Մանրամասնութեամբ քննէ եւ առանձինն Թուղթի մը վրայ գրէ՛ :

Ի՞ՆՉ ԳՐԵՑԻՆ ԵՐԿՈՒ ԹՈՒՐՔ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐ

Իթթիհատական հեղինակ մը, Մէվլան Զատէ Րիֆաթ, կը գրէ թէ «Զօհրապը եւ Վարդգէսը սպաննուեցան » : Ուրեմն, « սրտի ցաւէ մեռած» ըլլալու առասպելը կը հերքէ Թուրք իթթիհատականը :

Նոյնը կը կրկնէ «Իգտամ» թերթը, հրատարակելով երկու յօդուածներ՝ Ահմէտ Րէֆիգի կողմէ 26 եւ 29 Դեկտեմբեր 1918 Թուակիր եւ 7857 եւ 7860 Թիւերուն մէջ: Ան կուտայ Չերքէզ Ահմէտ աւազակին բերանով իսկ պատմուած եւ կատարուած ոճիրին մանրամասնութիւնը : Սակայն զարմանալին այն է, որ 2 Նոյեմբեր 1916ին Օսմ. Երեսփոխանական ժողովին ատենապետը՝ Հաճի Ատիլ պէյ (Իթթիհատի պետերէն եւ Էտիրնէի նահանգի նախկին կառավարիչ, եւ ցեղասպան) Երեսփ. ժողովի անունով կը խնդրէ «ներկայ չեղող հայ երեսփոխաններու» մասին բացատրութիւն մը: Եւ այդ մասին ներքին նախարարութիւնը կը տեղեկագրէ Վարչապետ Սայիտ Հալիմին եւ անիկա Նոյեմբեր 15ին կը տեղեկացնէ երեսփոխանական ժողովին :

(Շար.) ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(*) «Դէպի Տիգրանակերտ ղրկելու» դրդապատճառը այն էր, որ Զօհրապի եւ Վարդգէսի ճարտար եւ համարձակ լեզուներուն եւ արդարութեան ձայնին չէին հանդուրժեր :

(**) Այս գործողութիւնները ինչո՞ւ կ'ըլլային: Եթէ ճաւուրեան ճոխազ մը փնտռելու եւ բուն ոճիրը կազմակերպողները, ինճզինճնին չճմեղացնելու համար է պատմութեան առջեւ ,— ի զո՛ւր ջանք:

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

—o—

Մեծ Եղեռնի ոգեկոչումը սրբազան պարտականութիւն է : Բոլորս ալ կ'ուզենք որ անոր վերաբերող ամէն ինչ անթերի ըլլայ :

Այդ պահանջը կը հրամայէ որ, այդ պարագային մասնաւորապէս, անճիշդ բառեր չգործածուին :

Լեզուական բծախնդրութիւն չէ, դիտել տալ թէ «Սգատօն» բառը անյարմար կը թուի : Եթէ չենք սխալիր՝ սուգը չի տօնուիր եւ «Սգատօն» բառակազմը անընական է : Խորթ կը գտնենք անոր գործածութիւնը՝ փոխանակ «Սգահանդէս»ի կամ ուրիշ պատշաճ բառի մը, եթէ կայ:

Ի՞նչ կ'ըսեն հայագէտները :

Երկրորդ դիտողութիւն մը: Երբեմն կը կարդանք, Գաւառական Միութեանց ծանուցումներու կամ Թղթակիցներու նկարագրութեանց մէջ թէ սգահանդէսը լրանալուն Թափոր մը կը դիմէ «Անծանօթ Զինուորի Յուշարձանը » : Սխալ է: «Անծանօթ Զինուորի Յուշարձան գոյութիւն չունի : Կայ «Անծանօթ Զինուորի Դամբարան», որ մէկ հատիկ է Ֆրանսայի մէջ եւ կը գտնուի Փարիզ, Յաղթական Կամարի տակ : Այլուր յիշատակարաններ են, որոնք առաջին աշխարհամարտէն ետք՝ կառուցուեցան ամէն քաղաքի կամ գիւղի մէջ, երբ արդէն չկար 1870ի պատերազմը յիշեցնող յիշատակարան մը : Փոքր գիւղերու մէջ, ուր պատուոյ դաշտին վրայ ինկածներուն թիւը կը ներէ, անոնց անունները արձանագրուած են յիշատակարանին վրայ :

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼ 24Ը ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

—o—

ՊՈՐՏՕ.— Այս տարի եւս նախաձեռնութեամբ Խաչերեան Վարդապետին եւ մասնակցութեամբ խուռներամ բազմութեան մը՝ կատարուեցաւ Թրքահայութեան աննախընթաց և հոգեցունց սպանդի յիսունեւմէկերորդ ոգեկոչումը :

Պաւթիտի Սէնթ Մարի եկեղեցին լեցուած էր Պորտօ բնակող Հայերով եւ Հայասէր օտարներով : Պատարագիչը, Խաչերեան վարդ. հայերէն եւ ֆրանսերէն քարոզներով խարազանեց Թուրք դահիճներուն զազանային արարքը, սրտամորմոք խոշտանգումները եւ հրաւիրեց ներկայ հաւատացեալները մասնակցիլ հոգեհանգստեան աղօթքին :

Շնորհաւորելի են կազմակերպիչը եւ Պորտոյի Հայերը, որոնք հոգիով կապուած են իրենց նահատակներուն :

ՄԻՋՆԱԲԵՐԴ

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Տարօրինակ բան ... ինչո՞ւ այդ գաւաթը այդպէս անհամբերութիւն ցոյց կուտար... ինչո՞ւ միշտ աչքերը լուսամուտին կողմը կը դարձնէր ...:

Բայց ահա լուսամուտին ապակիին ետեւէն երկու աչքեր փայլիլ սկսան, յետոյ դէմք մը տեսնուեցաւ ...:

Շամպային տեսնելով այդ գլուխը, գինքը վերցուց եւ նշան առաւ, բայց Իպրահիմ ուղղակի անոր աչքերուն մէջ նայեցաւ: Ասոր վրայ, Հաքիմ գլխովը բացասական նշան մը ըրաւ, բայց զէնքը վար չիջեցուց ...: Իպրահիմ զայս տեսնելով բաներ մը մռլտաց, ձեռքը թուշին տակը տանելով երկար մօրուք ունենալու նշան մը ըրաւ ...: Շամպայի դաւաճանը այս նշանը առնելուն պէս զէնքը վար իջեցուց ...:

Ի՞նչ նշան ըրած էր Իպրահիմ ...: Ի՞նչ նշանակութիւն ունէր այս խորհրդաւոր ու անձայն խօսակցութիւնը ...: Գաղտնիք ...:

Լուսամուտին դուրսի կողմը զօրաւոր ղնդերներով չորս բազուկներ տեսնուեցան, որոնք իրարու ետեւէ պատուհանին առջեւի երկաթէ ձողերը ոլորելով դիւրաբեկ ապակիի կտորի մը պէս կտրեցին...:

Իպրահիմ սենեակէն ներս ցատկեց, անոր հետեւեցաւ Մօպրէ եւ այս վերջինին՝ Մօրիս :

Խմբագիրը Մատլէնի մահճակալին քով վազեց եւ գրպանէն զմելի մը հանեց ու անոր կապերը կտրեց :

Մօրիս Մանուէլայի քով վազելով անոր մարմինը վեր վերցուց : Խեղճ կինը խեղդուկ հառաչանք մը արձակեց :

Իպրահիմի եւ Հաքիմի միջեւ եղերական ու խորհրդաւոր տեսարան մը պարզուեցաւ : Մօպրէի կարծեցեալ դահիճը քանի մը բառ ուղղեց Իպրահիմի, այս վերջինը առանց բերանը բանալու իր հակառակորդը գետին տապալեց եւ անոր ձեռքերն ու ոտքերը լաւ մը կապեց : Հաքիմ աղաչական ձեւով մը բաներ մը խնդրեց իր հակառակորդէն, բայց Իպրահիմ մերժեց անոր խնդրանքը կատարել : Հաքիմ պնդեց եւ տեսնելով որ անուշութեամբ պիտի չյաջողէր, սկսաւ բարկութեամբ պահանջել ...: Իպրահիմ կ'երեւի թէ այս անգամ անոր խնդրանքը պիտի կատարէր, որովհետեւ գլուխը հաւանութեան շարժումով մը երերցուց :

Վերջապէս, Իպրահիմ գոհացում տալու համար դաւաճանին խնդրանքին, քաշեց իր դանակը եւ պահ մը վարանելէ ետք, զայն Հաքիմի կուրծքը մխեց ...:

— Փառք Աստուծոյ, մրմնջեց դաւաճանը :

Իսկ Իպրահիմ գետին ծռելով անոր ուսը համբուրեց, բայց յանկարծ վեր ցցուեցաւ, վարի յարկէն խեղդուկ աղաղակ մը լսած էր :

Մատլէն իր ուշը գտած ըլլալով մըրմնջեց .

— Բղէղն է, Բղէղը :

Երեք մարդիկը զուգէն դուրս խոյացան :

Վարի յարկը հաւատաքննութիւնը կը շարունակուէր. Հարթֆիլտ վարպետ դահիճ մըն էր. ատոփձանաբար կը սաստկացնէր չարչարանքը : Ան քուրջի կտոր մը առնելով Բղէզի մատները սեղմած եւ ծծումբէ պատրոյգը մարած էր եւ այժմ անոր բերնին կապը քակելով կը հարցնէր .

— Պիտի խօսի՞ս :

Բղէզ բերանը բանալու կարողութիւն չունենալով, գլուխով ժխտական շարժում մը ըրաւ :

— Պիտի չխօսի՞ս, աղէկ, հիմա միւս ձեռքիդ կը սկսինք եւ այն ատենը տես քու լեզուդ ինտոր կը բացուի :

Հարթֆիլտ այս ըսելով ծծումբէ պատրոյգ մը առաւ եւ սկսաւ զայն պատանիին ձախ ձեռքին մատներուն կապել :

— Ալ այս անգամ բերնիդ կապերը պիտի թուլնան, մռլտաց չարագործը ականջներուն տակէն :

— Ոչ, վատ, ոչ, դահիճ, ոչ, գոռաց Բղէզ կատաղութեամբ : Եթէ մեռցնելու ալ ըլլաս, նորէն բերնէս բառ մը իսկ պիտի չկրնաս առնել ...:

— Խօսէ կ'ըսեմ քեզի, ապա թէ ոչ պատրոյգը կը բռնկցնեմ :

— Բռնկցուր, ի՞նչ կեցեր ես, պիտի չխօսիմ :

— Եղիցի կամք քո, մրմնջեց գերմանացին .

Եւ ձեռքի կանթեղին բոցը պատրոյգին մօտեցուց :

Բայց այս միջոցին վերի դուռը բացուելով իրարու ետեւէ ատրճանակի երկու հարուածներ լսուեցան : Մօպրէ եւ Իպրահիմ, մխացող ատրճանակները ձեռքերնին, սանդուխներէն վար խոյացան :

Գութ, պատուհանին երկաթէ հաստ ձողերէն մին ձեռքը բռնած, անոնց ետեւէն վար իջաւ :

Թուարէկներէն մին Մօպրէի գնդակէն զարնուելով երեսին վրայ գետին տապալեցաւ, իսկ միւսները, Հարթֆիլտի հետ, կատաղի աղաղակներ արձակելով վրայ հասնողներուն վրայ խոյացան :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՍՕՆ

(Շար.)

Հայ գրչին ծառայող իր պզակիր ըն - կերները ցաւով կը ծանուցանեն թէ իր պանդուխտին մէջ մեռած է

ԳՐԻԳՈՐ ՃԻԶՄէՃԵԱՆ

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 8·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պան - թէօ - Փարիզէնի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար Հ. Բ. Ը. Միութեան մտաւորականներու դամբարանը: Դա - գաղը գերեզմանատուն կը հասնի ժամը 10ին:

Ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն, կը խնդրուի ներկայ ընդունիլ իբրև մահազդ:

Տէր եւ Տիկին Տոմինիք տ'Օրիա, Տէր եւ Տիկին Արման Փափազեան եւ զաւակները, Պ. Արթիւր Փափազեան, Լիլիան եւ Տանիէլ տ'Օրիա, Այրի Տիկին Պալտա - սարեան եւ աղջիկները, ինչպէս նաեւ Թէրզեան, Մարտիկ Փափազեան, Քոչ - եան, Մինասեան, Խաչատուրեան, Թիւ - թիւնճեան, Մոնթէլէոնէ, Փափազեան, Պօրզիք ընտանիքները ցաւով կը ծանու - ցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, եւ ազգա - կանին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՎՐԹԱՆԷՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ
(Ծնեալ Ովսաննա Աւագեան)

մահը, որ պատահած է Մայիս 5ին, իր բնակարանը (Վիլժիւֆ) 62 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Մայիս 7ին, Վիլժիւֆի Սէն Սիռ Սէնթ Ժիւլիէթ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը փոխադրուած է Վիլժիւֆի Քոմիւնալ գերեզմանատունը եւ ամփոփուած ընտանեկան դամբարանը:

11պիս, Րիւ Տիւ 11 Նովանմպրը, 94 Վիլժիւիֆ:

ՆՈՒԷՐ

Քիրազեան ընտանիքը Սահակ Քիրազ - եանի մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ 25ական ֆրանք կը նուիրէ Կարմիր Խա - չին, Կապոյտ Խաչին, Աղքատախնամին եւ Որբերու Օգն. Մարմնին:

(Մտանալ «Յառաջ»էն):

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Եղեռնի 51րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչ - ուի, նախաձեռնութեամբ տեղւոյս Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութեանց, Հինգշաբթի 19 Մայիս Սալ Սէն Լուի, 6 Րիւ Ժէ, առաւօտեան ժամը 9ին:

Հանդիսաւոր պատարագ, մասնակցու - թեամբ Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Պ. Օֆլազի:

Յետ պատարագի Սգահանդէս:

Կը նախագահէ ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ (հոգեւոր հովիւ Լիոնի եւ Շրջանի):

Կը խօսի Պ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ:

Ուղերձ կազմակերպութեանց ներկա - յացուցիչներու կողմէ:

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյս վրայ, խմբերգ Օր. Քէօմիւրճեանի, արտասա - նութիւն Օր. Մ. Օնպաշեանէ:

Վերջաւորութեան Թափօրը կը մեկնի սրահէն Յուշարձան, ուր ծաղկեպսակ կը զետեղուի:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են
Արձանագրութիւնները
Ուսումնական 1966 - 1967 տարւոյն

Կ'ընդունուին 10 - 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական ատիճան: Դիմել՝

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԳՄԲԷԹԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար գմբէթի նորոգութեան:

	Ֆ.
Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Յակոբեան	1000
Գործունեան ընտանիքներէ	2000
Ոմն (յաւելուածական)	1000
Ոմն (յաւելուածական)	500
Տէր եւ Տիկին Արմէն Քէչիչեան	100
Տիկ. Ալպէռ Կօսէ	100
Տէր եւ Տիկ. Կ. Կարապետեան	100
Տիկին Զապէլ Համբարձումեան Եարճանեան գերդաստանի նահա - տակներու յիշատակին	100
Տէր եւ Տիկին Բժ. Ա. Արզարեան իրենց մօր Զարուհի Սարաճեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ	100
Տիկին Թելեմաք Լուսինեան իր ամուսնոյն Թելեմաքի մահուան տարեդարձին առթիւ	100
Վարդանանց Ասպետներու Միու - թիւն Ե. Պապեանի յիշատակին	50
Տէր եւ Տիկ. Սահակ Փափազեան	50
Այրի Տիկին Նազլը Քէօլէեան իր նահատակ ամուսնոյն եւ զաւակ - ներուն յիշատակին	50
Տէր եւ Տիկին Տէմիրճեան	50
Օր. Արաքս Ստեֆան	50
Տէր եւ Տիկին Գ. Ծօլօլեան	50
Օր. Ալֆրէտ Նիէման Ե. Պապեանի յիշատակին	20

Տիկին Սիրանոյշ Քոչարեան, Այրի Տիկին Աթմաճեան, Տիկին Կիւլեան (Յառաջի միջոցով) 10ական ֆրանք, Գասպարեան ընտանիք Պանեէօ Քաչանի դպրոցի ի նըպաստ (Յառաջի միջոցով) 30 Ֆր., Օր. Ազգանոյշ Խոնչէկիւլեան, Տիկին Եար - մաեանի յիշատակին, Պանեէօ Քաչանի դպրոցին 10 ֆրանք:

Ընդհ. գումար 110·195 ֆրանք:

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի 60-ԱՄԵԱԿ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Բ. Ը. Միութեան 60ամեակին նը - ւիրուած շքեղ հանդէս, 15 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8·45ին Սալ տէ Ֆէթի մէջ, կազմակերպուած Վալանսի մաս - նաճիւղին կողմէ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փարիզէն տաղանդաւոր երգչուհի՝

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

եւ Մարսէյլէն Արաքս պարախումբը (30 անձ):

Նոյն օրը առաւօտեան պատարագ եւ հոգեհանգիստի պաշտօն պիտի կատար - ուի հայ առաքելական եկեղեցւոյ մէջ, Բարեգործականի ազգանուէր հիմնադիր - ներու, բարերարներու, գործիչներու եւ բոլոր անդամներու հոգւոյն համար:

ՃԱՇ

Կազմակերպութեամբ Տարօն - Տուրուբերանի Փարիզի Հայր. Միութեան կողմէ:

Ի պատիւ ՏԷՐ ԵՂԻՇԷ ԱԻԱԳ ՔՀՆՅ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ:

(Հիւսիսային Ամերիկայէն նոր ժամա - նած):

Կիրակի, 15 Մայիս, ժամը 16էն սկըսեալ Մշակոյթի Տան մէջ:

17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ

Այս առթիւ կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ փափաքողները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Շաբաթ (14 Մայիս) ժամը ճիշդ 16ին Մշակոյթի Տան Կապոյտ Խաչի գրասենեակին մէջ 17 Րիւ Պլէօ:

Օրակարգ.— Պատգ. ժողովի օրակար - գի քննութիւն: Պատգամաւորի ընտրու - թիւն: Տարեկան տեղեկագրի եւ հաշուեկշռի ընթերցում:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ներկա - ներու թիւը օրինական պիտի նկատուի:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ըն - կերուհիները, Մայիս 15ին, կիրակի ժամը 15ին դպրոցի սրահին մէջ: Կը խընդրուի ճշդապահ ըլլալ: Օրակարգ.— Ա) Երկու տարուան բարոյական զեկուցում, Բ) Հաշուետուութիւն, Գ) Պատգամա - ւորուհիի ընտրութիւն:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր ՍԵՐՈՒՆԴԻ Ալֆորվիլի խումբին կողմէ

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին Մէզոն Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահին մէջ
(Րիւ Տիւ Ժեներալ տը Կոլ)

Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ ՔԱՌԵԱԿԸ, «ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ» ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ «ԿՈՎԿԱՍ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ, ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ՝ Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ, ՍՔԷՉ: ԵԻԱՅԼՆ:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՍՈՐՊՕՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ
Մէթրօ Օտէոն կամ Սէն Միշէլ

Կիրակի, 15 Մայիս 1966, ժամը 14·30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ եւ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Նախագահութեամբ ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՓԻՆՈՅԻ (Արտաքին նախկին նախարար)

Սիրայօժար կը մասնակցին՝

Արտաշէս Գմբէթեան (արտասանութիւն), Ժիրայր Թորգոմեան (ջութակ), Երեւանի պետական երաժշտանոցէն, Րաֆֆի Պետրոսեան (դաշնակ), Ալիս Պօյաճեան (պար), Մարիէլ Նորտման (տաւիղ), Նորտման եղբայրներ (թաւ ջութակ, եւ սրինգ), Զարուհի Անտոնեան (արտասա - նութիւն), Լիլիան Պասմաճեան (արտա - սանութիւն), Պէրնար Տէտէճեան նուա - գախումբը:

Փարիզ.— Աթէնք յունական պարախումբը ղեկավարութ. Օր. Եարիմակցի: եւ Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի:

Տոմսերու գինն է երեք, հինգ եւ վեց ֆրանք: Կը ծախուին Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ, ինչպէս նաեւ Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերուն մօտ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 19ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԴԻՍԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ
Մանրամասնութիւնները յաջորդով
Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը (13 Մայիս) Ուրբաթ, ժամը 21ին, որոշեալ վայրին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, նախապէս որոշուած հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրա - ժեշտ է:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն իր բոլոր ընկերները ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ակումբին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինաս - եան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, սովորական հա - ւաքատեղին:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀՈԼԱՆՏԱ ԵՒ ՊԵԼԺԻԱ
4 ՕՐ ՄԱՅԻՍ 19էՆ 22
ՕԹՈՔԱՌՈՎ

Անդամներու եւ բարեկամներու ժա - մադրութիւն մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թէրմինիւս սրճարանին առջեւը ժամը 8ին: Մեկնում 8·15 դէպի Պրիւսէլ: Պտոյտ տեսարժան վայրերը: Ճաշ պանդոկը: Երեկոն՝ ազատ:

Բ. օր.— մեկնում դէպի Հոլանտա: Վերադարձ Թիլպուրկ, ճաշ պանդոկը: Երեկոն ազատ: Յաջորդ օրը մեկնում՝ Ամսթերտամ, պտոյտ զանազան վայրեր: Վերադարձ Թիլպուրկ: 4րդ օրը մեկնում դէպի Փարիզ, Անվերսի ճամբով, ապա՝ Ուաթերլօ (այցելութիւն) եւ ժամանում Շաթօ տը Վենսէն իրիկուան 8ին:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 168 ՖՐԱՆՔ

ՆՄԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՀԱ - ՄԱՐ, ՆՈՒԱԶԱԳՈՅՆ ԳԻՆՆ Է ԶՈՐ ԿԸՐ - ՆԱՔ ԳՏՆԵԼ:

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Ֆրանսահպատակներուն համար՝ Ազգ. անձագիր, օտարներուն համար անցագիր կամ թիթր տը վուա - յաժ: Ամէն մասնակցող պէտք է անդա - մակցի: Տարեկան՝ 10 ֆրանք:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ:

Նախագահութեամբ ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՓԻՆՈՅԻ (Արտաքին նախկին նախարար)

Կիրակի, 15 Մայիս, ժամը 14·30ին
Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ
Մէթրօ Օտէօն կամ Սէն Միշէլ
Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՓԱՐԻԶԻ մէջ կը տօնուի 28 Մայիս, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

×

Տէսինի մէջ Մայիս 28ը կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Լազեան խումբին՝ կոմիտէի հովանաւորութեամբ: Յունիս 4, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Կը խօսի՝ Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

×

Անկախութեան տարեդարձը Շաւիլի մէջ, կիրակի, Յունիս 12ին:

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 12 ՄԱՅԻՍ — JEUDI 12 MAI 1966

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10608

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — No 10.608

ԱԿՆԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սփիւռքի մէջ ամէն տեղ, ազգայիններու բազմութիւն մը ունինք, որ ի նպաստ մեր ժողովուրդին ըլլալիք բոլոր տեսակի աշխատանքները կուսակցութիւններէ կը սպասէ :

Նման բազմութիւններ կ'ակնկալեն որ յօգուտ Հայ Դատի ըլլալիք ամէն աշխատանք կատարուի կազմակերպութիւններու կողմէ :

Անգամ կը սպասեն, որ կուսակցութիւններ ըլլան նիւթական ամէն զոհողութիւն մեր քարոզչական գործը համապատասխան բարձրութեան վրայ դնելու համար :

Եթէ տեղ մը չկայ ազգային մարմին մը, կը սպասեն, որ կուսակցութիւնները ըլլան նախաձեռնողը դպրոց, եկեղեցի, ակումբ եւայլն բացող :

Վերջապէս, կուսակցութիւնները ալփան եւ օմեղան կը կարծեն հայ կարիքներու դարմանումին :

Այս կարծիքը ունեցող բարեմիտ ազգայիններ կը մոռնան, որ կուսակցութիւններ ունին գործունէութեան յատուկ ծրագիր : Այդ ծրագիրը թոյլ չի տար իրենց ստանձնելու բոլոր ճակատներու վրայ պարտականութիւններ : Եւ թէ, կան աշխատանքներ, որ կրնան կատարուիլ մի միայն հաւաքական ուժերով :

Կուսակցութիւններ ամէն տեղ, մէկ մասնիկն են միայն ազգին կամ գաղութներու, ու, ինչպէս բսինք, կազմուած գործունէութեան յատուկ ծրագրով :

Ինչ որ չի կրնար ընել հայ հարուստ մը, կրնայ ընել կուսակցութիւն մը, եթէ հարցը կը դառնայ հրապարակային քաղաքական ելոյթներու : Բայց ո՞վ կ'արգիլէ, օրինակ, անհատ ազգայիններու, որ խօսին նոյնպէս հայ մշակոյթի, հայ պատմութեան, Հայ Դատի եւ Եղեռնի մասին :

Միթէ Հայեր չե՞ն մեր հարուստները, որոնք ամէն բանի համար դրամ ունին, բայց երբ հարցը կը դառնայ անգամ հայ գիրքը, հայ երաժշտութիւնը, հայ նկարչութիւնը քաջալերելու, կ'ակնկալեն, որ կուսակցութեան մաս կազմող շրջային հեր նման բաներու համար դրամ յատկացնեն :

Մեր թերթերուն մէջ յաճախ ի նպաստ Յոյներու, Արաբներու, կամ բարեկամ ազգերու յօդուածներ լոյս կը տեսնեն, ու այդ մասին ոչ իսկ տեղեկութիւն ունին այդ ժողովուրդները կամ անոնց կառավարութիւնները :

Կան ընթերցողներ, որ կը սպասեն, այդ աշխատանքը եւս հայ թերթերէ, մոռցած, որ անոնց գլուխը կանգնած մարդիկ կրնան նման յօդուածներ գրել կամ սատանալ, բայց իրենք չէ որ իրագեկ պիտի պահեն այդ մասին առ որ անկ է : Ազգային մը, սակայն, որ ունի կապեր այս կամ այն ժողովուրդին պատասխանատու մէկ անձին հետ, կրնայ տեղեակ պահել գրուածին մասին : Մամուլին դերը կը վերջանայ գրութիւնը իր ընթերցողներուն հասցնելով, այնուհետեւ սրտցաւ ամէն ազգային, պարտականութիւն մը ունի, եթէ երբեք կը տեսնէ որ այդ առնչութեամբ կապեր պահել, կրնայ օգտակար դառնալ մեր ժողովուրդին :

Ամէն բան ուրիշներէ սպասելը ուղիղ չէ :

Հաւաքական դատ մը ունինք, որուն յօգուտ կրնանք մեր ձեռքէն եկածը ընել : Կուսակցութիւնները պետութիւն չեն : Անշուշտ շատ լաւ պիտի ըլլար, եթէ ունենայինք ազգային մարմին մը, որ իր աշխատանքներուն մաս դարձնէր Հայերէն գիրքերու սպառումը, դպրոցներու կառուցումը եւ բարեկամ ժողովուրդներու համակրանքը խորացնող գրութիւններու անոնց ներկայացնելը եւայլն, բայց քանի որ չունինք նման մարմիններ, այդ աշխատանքը պէտք է կատարեն Հայութեան գիրքով հետաքրքրուող անհատ ազգայիններ :

Ակնկալութիւններու չափ մը կայ, որ երբ սահմանը կ'անցնի, այդ պարագային կը ստեղծուի զանգուածներու մէջ անհետաքրքրութիւն :

Զանգուածները, այսինքն համայնքի մը մաս կազմող սրտցաւ ազգայիններ, պէտք է գիտնան, որ նուիրական պարտականութիւններ ունին նաեւ իրենք :

Ուստի պիտի բերեն ամէն մարզի վրայ իրենց օժանդակութիւնը հաւաքական ձեռնարկներու :

Կազմակերպութիւններու գոյութիւնով, ի յառաջագունէ կատարուած աշխատանքի բաժանում մը կայ :

Քաղաքական – յեղափոխական մարդերու մաս կազմող աշխատանքն է ատիկա : Դժուարին եւ մեծ զոհողութիւններ պահանջող աշխատանք : Աշխատանք, որուն ճամբուն վրայ հազարներ իրենց ծաղիկ կեանքը եւ ապագան զոհած են : Բամութիւններէ նման զոհողութիւններ չենպահանջուիր, բայց քիչը, որ մշակութային, կրթական եւ քարոզչական մասնակի աշխատանքներու կը վերաբերի, միշտ ալ կարելի է, եթէ երբեք սակայն, նիւթէն վեր գաղափարական մը կը խօսի անոնց մէջ :

Հաւաքական աշխատանքները միասին պիտի կատարենք : Այս պէտք է ըլլայ մեր բոլորիս պարտականութիւնը : Ով փախուստ կը փորձէ նման պարտականութիւններէ, գիտակցօրէն կը վնասէ մեր դիմադրական պայքարին :

Ձեռք ձեռքի աշխատինք, ահա պահանջուածը :

ԱՐՄԷՆԻԱ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՍԵԳԻՆ ԳԱՀԻՐԷ ՀԱՍԱՒ

ՋԵՐՄ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Խորհրդային վարչապետը՝ Կոսիգին, իր ընտանիքը եւ խորհ. պատուիրակութիւն մը շատ ջերմ ընդունելութեան արժանացած են եգիպտական մայրաքաղաքին մէջ :

Անկասկած չինական հիւլէական երրորդ ռումբին պայթումը կարեւոր դեր պիտի խաղայ Կոսիգին – Նասր խօսակցութեանց վրայ : Հնդկական Պլից պարբերականին տուած տեսակցութեան ընթացքին, Նասր փորձած է հաւասար պահել կշիռքը համայնավար երկու հսկաններուն միջեւ : Յարդ «գեղին ռումբին» մասին պաշտօնական ոչ մէկ արձագանգ եղած է Գահիրէի մէջ, բայց կասկած չկայ որ մտահոգութիւն պատճառած է : Նասրի եւ Թիթոյի ունեցած խօսակցութեանց ընթացքին, երկուքն ալ շեշտած են ապազինման ընդհանուր ժողովի մը անմիջական գումարման անհրաժեշտութիւնը : Արաբ Մ. Հանրապետութիւնը մաս կը կազմէ Մոսկուայի դաշինքը ստորագրողներուն, որով կ'արգիլուէր հիւլէական փորձերը երկրի վրայ : Այս առնչութեամբ, Կոսիգին դժուարութիւն չի կրնար ունենալ իր մտահոգութիւնները բաժնել տալու Նասրի : Եգիպտոսի համար, անշուշտ շատ աւելի դիւրին է ոչ – յանձնառու պետութեան իր դիրքը պահել Մոսկուայի եւ Ուաշինկթընի միջեւ քան Մոսկուայի եւ Փեքինի :

Իր այցելութեան ընթացքին, Կոսիգին պիտի երթայ տեսնելու Ասուանի ամբարտակը եւ հաւանաբար խօսի այն ութ հազարբիւր խորհրդային թեքնիքականներուն հետ որ հոն կ'աշխատին : Անկարելի չի նըկատուիր նաեւ որ Նասր Կոսիգինէն խնդրէ որ եգիպտական պարտքերուն մէկ մասը ջնջուի, բայց այս պարագային ալ, հաւանաբար Խորհ. Միութիւնը այլ ձեւի հատուցում մը պահանջէ, անոր փոխարէն : Օրինակի համար, կրնայ արտօնութիւն առնել որ խորհրդային նաւերը օգտագործեն եգիպտական կարգ մը նաւահանգիստներ :

ԹՈՒՐՔԵՐԸ Ի՞ՆՉՊԷՍ ... ԿԸ ՍԻՐԵՆ ՄԵԶ

ԽՄԲ. — Թուրք խմբագիրներ կան, որոնք ... կը կարօտնան մեզ՝ երբ արտասահման կ'ելլեն : Անոնցմէ մէկն է *Թէրճէման* թերթին քրոնիկագիրը, Աhմէտ Գապաքլը, որ ճամբորդութենէ մը վերադարձին՝ կ'անդրադառնայ « Հայկական Ցոյցերուն», որոնք «նորաձեւութիւն դարձած են երկու տարիէ ի վեր» կ'ըսէ, բայց չուզեր մեր մեղքը առնել եւ կ'աւելցնէ թէ «Յոյներն են որ կը գրգռեն Հայերը՝ օգտագործելու համար ի նպաստ Կիպրոսի դատին : Ընդհակառակն, համակրանքով կը խօսի Հայոց մասին .— « Անոնք ամէն տեղ թուրքերէն կը խօսին, թուրքերէն կ'երգեն, թրքական օղի կը խմեն » :

Հետաքրքրական է Գապաքլըի յօդուածը .—

Ահմէտ Գապագլը կը գրէ Պէյրութէն Պոլիս վերադարձին՝ Հայերու հետ ունեցած շփումներուն եւ վերջին հայկական ցոյցերուն առիթով .—

« Մեր վերջին գրութեան հագիւ թէ խօսած էինք Պէյրութի Հայերու մասին եւ ահա հասան լուրերը այն հակաթուրք ցոյցերուն, որոնք կարգ մը տարրերու կողմէ կատարուեցան Արժանթինի մէջ :

Պուէնոս – Այրէսի Յոյն Օրթոտոքս Եկեղեցւոյ երէցը, Յոյն Օրթոտոքսներու Առաջնորդը Տիաքանտրէու, Լիբանանցի Օրթոտոքսներու Արքեպիսկոպոսը եւ Կաթոլիկ Կարդինալը, որուն անունը չեմ գիտեր, իրենց ալ մասնակցութեամբ, հարիւրի չափ Հայեր փողոցը թափեր են եւ ցոյց կատարեր :

« Արարատ լեռը մերն է ... Խորհ. Միութեան մէջ այսօր անկախ (՛) Հայաստան մը կայ ... Թուրքիոյ մեր հողերն ալ պէտք է անոր կցուին ...» եւ նման կարգ մը ծիծաղելի խօսքեր ըրեր են : Այսինքն, համայնավարներն ու Յոյները «Խաչակրութեան» մը մէջ ձեռք ձեռքի են տուեր, եւ վերստին ձեռնարկեր են տասնեւիններորդ դարու հակաթուրք գործունէութեան :

Ահա այսպէս : Ինչպէս ըսի ձեզի, աշխարհի ոչ մէկ շրջանին մէջ Հայերը թըշնամի են Թուրքերուն : Ոչ Լիբանանի մէջ, ոչ Ֆրանսայի, ոչ Ամերիկայի, նոյնիսկ եւ ոչ ալ Խորհ. Միութեան մէջ : Մանաւանդ Խորհ. գաղթավայրի խեղճ Հայերը, այլապէս կը սքանչանան Թուրքերուն վրայ, որոնց հետ միասնաբար ապրած են լման հազար տարի : Եթէ առիթը գտնելու ըլլան, դժոխքն անգամ պիտի նախընտրեն Խորհ. Միութենէն :

Ուշագրութիւն ըրէք սա իրողութեան թէ Հայկական Ցոյցերու նորաձեւութիւնը ծնունդ առած է երկու տարիէ ի վեր, այսինքն Կիպրոսի խնդրին արծարծումէն ազին : Ուրեմն, Յոյներն են որ կը խաբեն զանոնք, արիւնարբու քահանաներն են որ կը խաբեն եւ մէկ ալ Ռուսերը, որոնք այս նպատակին համար կ'օգտագործեն, համայնավարութեան առնիթեր, նաեւ Օրթոտոքսութիւնը եւ կրօնքը, իբրեւ քարոզչութեան միջոց : Այլապէս, Կաթոլիկներն ու Օրթոտոքսութիւնը ի՞նչ աղերս ունին Հայերուն հետ :

Վերստին Պէյրութի Հայոց վերադառնալով, հետեւեալները կ'ուզէի ըսել .—

Այն Հայերը, որոնք աշխարհի ամէն կողմը թուրքերէն կը խօսին, թրքական սկաւառակներ կը նուագեն, թուրքերէն երգեր կ'երգեն, թրքական օղի կը խմեն, թրքական բարքերով ու նիստուկացով կ'ապրին, ուր որ մեզ տեսնելու ըլլան, իրենց հարազատները տեսած ըլլալու չափ կ'ուրախանան, իրենց տունը կը հրաւիրեն եւ մեր վզին կը փաթթուին ... :

Ուրեմն, մենք ինչ խեղճուկրակ, ինչ անփոյթ, ինչ ապիկար արտաքին քաղաքականութիւն մը եւ անճարակ քարոզչութիւն մը ունինք, որ հինգ փարանոց կարգ մը Դաշնակ եւ Հնչակ աւազակներու, անարժան ու ստոր յունական քարոզչութեան, անաստուած ռուս Օրթոտոքսութեան եւ կուրօրէն ու մոլեռանդ կերպով անհաւատներու ձեռքը ձգեր ենք այս բարի մարդիկը, որոնք յաճախ մեր կարգ մը երեւութապէս մտաւորական ու լուսամիտ մարդոցմէ շատ աւելի մօտ են մեզի ու մտերիմ :

Ասկէ յիսունեւմէկ տարի առաջ, կարգ մը արեւմտեան գաղութարարներ եւ արեւելեան Մոսքոֆներ սպրդեցան մեր միջեւ ու Հայերը գրգռեցին մեզի դէմ : Ասոր իբրեւ հետեւանք, երբ ակամայ կարգ մը բախումներ տեղի ունեցան եւ փոխադարձաբար արիւն հոսեցաւ, ասոր ոխն ու ատելութիւնը միթէ պէտք է շարունակուի՞ ընդմիշտ : Պէտք չէ՞ որ այլեւս այդ վէրքերը փակուին եւ նոր սերունդները սիրեն զիրար :

ՅԱՌԱՋ .— Էյ Ալլահըն գուլը, վէրքերը փակելու եւ ոխն ու ատելութիւնը մոռնալու միակ միջոցը չէ՞ վերադարձնել հողերը Հայոց արեամբ ոռոգուած եւ Հայոց պատմութեամբ դրոշմուած :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՊ. ՈՒՍԻԱ որ առեւանգուած էր տասնեւմէկ օրէ, ազատ արձակուած է ու վերադարձած Վատիկանի սպանական դեսպանատունը :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ քաղաքական շրջանակները շատ մտահոգ են աղջի օրուան ամերիկեան «Թիւրիմացութենէն» : Արդարեւ ծի – Այները չփոթութեան մատնուած եւ կարծելով թէ Վիէթքոնկ յարձակում մը կայ, կրակ բացած են Սայկոնի մէկ թաղամասին վրայ : Հինգ հոգի մեռած է, բոլորն ալ Վիէթնամցի, երեք կին եւ մէկ երախայ, կան նաեւ 29 վիրաւորներ : Վիրաւորուած են նաեւ ութ Ամերիկացիներ տրուած ըլլալով որ Ամերիկացիք աջ–ձախ զէնք պարպած են առանց նայելու, նոյնիսկ ամերիկեան հանրակառքերու վրայ :

ԷԼԻԶԱՊԷԹ թագուհին եւ ամուսինը կը շարունակեն պելժիական իրենց ճամբորդութիւնը : Անվերսի մէջ, շատ խանդավառ ընդունելութեան արժանացած են :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ նախկին վարչապետը՝ Ատընաուըր Պոն վերադարձաւ տասը օրուան այցելութենէ մը ետք Իսրայէլ : Մեկնումը կարճ յապաղումի մը տեղի տուաւ, տրուած ըլլալով որ անծանօթ մը լուր տուած էր թէ ռումբ մը դրուած է Ատընաուըրի օդանաւին մէջ :

ՍՈՒՐԻԱ բաւական խուճապի մատնըւած կը թուի, ըստ մամուլի մէջ եղած արտայայտութեանց : Ալ Պաաս օրաթերթը աղջի օր հսկայ խորագիր մը դրած է. — « Ցորդանանեան սպառնալիքներ Սուրիոյ դէմ» եւ խմբագրականին մէջ ալ կը գրէր .— «Մեր ժողովուրդը պիտի ճզմէ երբեւէ նոր յարձակումը » :

ԳԱՀԻՐԷԷՆ կը հաղորդեն թէ Ֆրանքօ հրաւիրած է Նասրը որ Սպանիա այցելէ :

ՎԵՑ ՀԱՅ ՊԵՏԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՈՃԻՐԻՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒՆԸ ՍԱՏՐԱՊԱՄ ՍԱՅԻՏ ՓԱՇԱՅԻ

ԲԵՐՆՈՎ

Դ.

Այսպէսով կը յայտնուի սպանութիւնը ոչ միայն Զօհրապի եւ Վարդգէսի, այլեւ Վռամեանի, Ջրաճեանի եւ ուրիշներու : Ահա բնագիրը այդ Տեղեկագրին որ հրատարակուած է «Թագվիմը Վէքայի»ի մէջ, էջ 99, (խորհրդարանի նիստ, 28 Նոյեմբեր 1916) :

Կուտանք յաջորդով բնագրին թարգմանութիւնը, նոյնութեամբ :

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՓԱՐԼԱՄԵՆԹԻ ԲԱՐՁՐԱՊԱՏԻՒ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ

1916 Նոյեմբեր 12 թուակիր ձեր Բարձրապատուութեան պաշտօնագրին պատասխանն է.—

Ներքին Նախարարութիւնը պաշտօնագրով մը կը հաղորդէ թէ անցեալ Երեսփոխանական ժողովի նստաշրջանին ներկայ չեղող երեսփոխաններէն՝ ԷՐԶՐՈՒՄԻ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ՝ ՎԱՐԴԳԷՍ ԵՒ ՊՈԼՍՈՅ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ՝ ԶՕՀՐԱՊ էֆէնտիները Տիարպէքիրի «Պատերազմական Ատեանէն պահանջուած էին» եւ Տիարպէքիր ղրկուելու ընթացքին, Զերքէզ Ահմէտի չէթէախումբին մաս կազմողներուն կողմէն ՍՊԱՆՈՒԱԾ ԷԻՆ : Մարդասպանները Դամասկոսի Պատերազմական Ատեանին կողմէ մահապատիժի ենթարկուած էին :

ՊԻԹԼԻՍԻ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ (Մինաս) ՉԵՐԱԶ էֆէնտին զօրաշարժի յայտարարութենէն առաջ Եւրոպա մեկնած էր եւ վերադարձած չէ :

ԱՐՂԸՆԻԻ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ՍՏԵՓԱՆ (Ջրաճեան) էֆէնտին այսօր ՈՂՋ ԶԸԼԼԱԼՈՒ մասին տեղւոյն իշխանութիւնը հաղորդած է մեզի :

ՎԱՆԻ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ՎՌԱՄԵԱՆ (Արշակ) էֆէնտին Վանի ապստամբութեան ընթացքին. Պիթլիսի շրջակայքը ԹԷԼԷՖ ԵՂԱԾ է (սպաննուած է) :

ՓԱՓԱԶԵԱՆ էֆէնտին Մուշի Զեթէներուն միացած է եւ զանոնք ղեկավարած ատեն (ՄԱԳԹՈՒԼ ՏԻՒՇՄԻՒՇ (սպաննուած է) :

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ԹՈՒՄԱՅԵԱՆ (Կար.) էֆէնտին, անցեալ նստաշրջանէն առաջ, հայրենիքէն հեռացած եւ վերադարձած չըլլալը ստուգուած է :

Ստոր. Սատրապամ (Վարչապետ)

ՄԷՀՄԷՏ ՍԱՅԻՏ ՀԱԼԻՄ

15 Նոյեմբեր 1916
Արաբական թուական
Սէֆէր 2, 1335

Երեսփոխան Համբարձում Պոյաճեանի մասին, որ կախուած էր Կեսարիոյ մէջ, յիշատակութիւն չկայ պաշտօնագրին մէջ, իսկ երեսփոխան Վահան Փափազեան բարեբախտաբար ողջ մնաց եւ կ'ապրի :

Իրողութիւնն այն է, որ ըստ վաւերագրերու, Ներքին եւ Պատերազմական նախարարութիւնները գործակցած են այս ահռելի ոճիրներուն :

ՎՌԱՄԵԱՆԸ խաբէութեամբ հրաւիրուած էր Վանի վալի Ճէվտէթի կողմէ տեսակցութեան մը համար եւ դաւադրօրէն ձերբակալուելով տարուած էր Պիթլիս – Տիգրանակերտ նահանգային սահմանագլուխին մօտ եւ Պոհթանի կամուրջին վրայ՝ սպաննուած էր Ճէվտէթի, Խալիլի եւ հարիւրապետ Րէշիտի մեղսակցութեամբ : Վեց տարի առաջ, նախկին երեսփոխան Յակոբ Պապիկեան եւս (տես Յառաջ, 10 Մայիս), որ Ատանայի ջարդին տեղեկագիրը պիտի ներկայացնէր Օսմ. Փարլամէնթին, իբրեւ Քննիչ Յանձնախումբի անդամ, Յուլիսի սկիզբը 1909ին Թուրք երեսփոխան հոձայի մը այցելութեան ընթացքին, թունաւոր սիկարէթով մը մեռցուած էր, եւ մարմինը՝ սեւցած :

×

Թրքական Հաղորդագրութիւններէն յայտնի է պատրաստուած զանազան թուղթերուն կեղծ ըլլալը կատարուած ոճիրներու մասին : Թուրք սատրապամին նամակը խոստովանութիւնն է կատարուած ոճիրներուն :

Տը Նոկալէս, զոր յիշեցինք նախապէս, ջարդարար Տօքթ. Րէշիտի մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ.—

«Վալի (Տիգրանակերտի կուսակալ) Տօքթ. Րէշիտ պէյը յիսուն տարեկան է : Փարիզ կրթուած, Կ. Պոլսոյ ազնուական ընտանիքէ մը սերած : Տիգրանակերտի մէջ գտնուող Ամերիկացի բժիշկ մը աքսորել տուած եւ սպաննել տուած է : Իբր թէ ան ջարդերու «սուտ լուրեր հաղորդած է եղեր» : Նոկալէս կը յայտնէ, թէ հայ զինուորներու ջարդէն տեղեակ էր նաեւ Սէվէրէկի Միւթէսարըֆ Իհսան պէյ, որ այս «մարդկութեան դէմ գործուած ահռելի ոճիրներու մասին տարրական բողոք մը իսկ ըրած չէ» (էջ 150) :

Հազարապետ Տը Նոկալէս, 1917ին, Բ. անգամ այցելեր էր Տիգրանակերտ : Այս անգամ Տիգրանակերտի պատերուն տակ կը վխտային աղքատ Քիւրտեր, ենթակայ սովի եւ հիւանդութեանց եւ հարիւրաւորներ կը մեռնէին (էջ 392) :

Տօքթ. Րէշիտ *ըսեր էր Հազարապետ Տը Նոկալէսի.— «Ջարդերու հրամանները եկած են Ներքին Նախարար Թալէաթէն, իսկ ինք միայն հրամանները գործադրած է :*

Հրամանն էր.— «Այէ՛, զարկ, մեռցուր» : Թալէաթ աւելցուցեր էր. — «Աքսորներուն եւ բնաջնջման բարոյական եւ նիւթական պատասխանատուն ես եմ» (էջ 147) :

Տը Նոկալէս որ անցած կորած էր Տիարպէքիր եւ Ուրֆա ճամբան, կ'ըսէ թէ Յունիսի վերջը 1915ին, «ճամբաներուն եզերքները լեցուած էին դիակներով» : Ինք Յուլիս չորսին հասած էր Հալէպ, երբ Զօհրապ եւ Վարդգէս Հալէպ հասեր եւ երկու շաբաթ ետքը մեկներ էին : Նոկալէս ճամբորդած ատեն, երբ Տիգրանակերտէն դէպի Սէվէրէկ մեկնած էր, ճամբէն քիչ հեռու նշմարած էր, բազմաթիւ «սեւ ծրարներ» : Հետաքրքրուելով, մօտեցած էր եւ դիակներու հոտէն իր ձին ծառանալ սկսած էր : Տեսած էր որ ատոնք Ամէլէ Թապուրի հայ զինուորներու դիակներ էին : Սուիններով փորոտուած, ծակծկուած էին մարմինները : Տը Նոկալէս կ'եզրակացնէ թէ ջարդերը միայն Տիգրանակերտ քաղաքով սահմանափակուած չէին, այլ ամբողջ նահանգը սպանդանոց մը դարձած էր (էջ 149) :

Տիգրանակերտի մէջ իրեն հետ խօսող ժանտարմայի զունդի փոխ գնդապետ Ասըմ պէյն էր որ կատարած էր, իր զունդով, այդ հայ զինուորներուն ջարդը (էջ 150) :

Ուրֆա – Սէվէրէկ – Տիարպէքիր ճամբուն վրայ սպաննուած են նաեւ ականաւոր Հայերէն հարիւրաւորներ : Ուրֆայէն Տիարպէքիր 105 մղոն է : Գլխաւոր ըսպանդանոցներն են՝ Գարաճորուն, Գարղոյուն եւ Գարապաղչէ կոչուած վայրերը :

Գարաճորունը 33 մղոն է Ուրֆայէն դէպի Սէվէրէկ : Այդ ճամբուն եզերքին մօտ է նաեւ ՃԻՆ ՏԷՐԷՍԻ կոչուած վայրը, ուր նահատակուած են Հ. Յ. Դ. ղեկավար Ակնունին եւ անոր ընկերացած հինգ ընկերները : «Ճին Տէրէսի»ն կը գտնուի Գարաճատաղի ստորոտը դէպի հիւսիս, մէջտեղն է Տիգրանակերտի եւ Սէվէրէկի : Ճին Տէրէսի ձորին մօտը կայ ՃԻՆ ՏԷՐԷՍԻ գիւղը : Ասոր հարաւը գտնուած Գարաճա Տաղը 5754 ոտք բարձր է, ձիւնապատ գագաթով : Այս լեռան շուրջ, մինչեւ ստորոտը, կան ձորեր եւ բարձրութիւններ : Երբ ստորոտը կը հասնի Ճին Տէրէսիի բարձունքը՝ 3600 ոտք է, եւ ձորին խորութիւնը՝ երեք հարիւր ոտք :

Կ. Պոլսոյ մէջ Թուրք զինուորական ատեանի արձանագրութենէն կը քաղենք հետեւեալը.

(*Թագվիմը Վէքայի*, *թիւ* 3543)

Դատարանի նիստ՝ 1915 *Ապրիլ* 27 : *Արձանագրութենէն.— բառ առ բառ կը թարգմանենք.—*

«Սպանութիւնները գործադրուած են Թալէաթ, Ճէմալ եւ Էնվէր պէյերու հրամանով ու գիտակցութեամբ» :

Փաստաթուղթերու 11րդ տրցակին մէջ կայ հեռագիր մը, 1915 Յուլիս 21 թուակիր, որ ուղղուած է Տիգրանակերտի եւ Մամուրէթ իւլ Ազիզի (Խարբերդ) վալիներուն եւ Ուրֆայի եւ Տէր Զօրի Միւթէսարըֆներուն, եւ որուն մէջ ըսուած է. «Ճամբաներու վրայ մնացած դիակները թաղել եւ զանոնք չնետել ձորերու կամ լճերու կամ գետերու մէջ : Ճամբաներու վրայ թաղուած (մեռելներու) իրերը այրել» :

Այդ ծածկագիր – հեռագիրը կը կրէ Թալէաթ պէյի ստորագրութիւնը :

Եւ,

4րդ Բանակի (Տէօրտիւնճի Օրտու) հրամանատար Ճէմալ Պէյն ալ Տիգրանակերտի Վալիին, 1915 Յուլիս 1 թուակիր հեռագրով կը յայտնէ : Հեռագրին վրայ գրուած է ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ եւ ԱՆՁՆԱԿԱՆ.

« Եփրատ գետէն դէպի հարաւ քշուած դիակները հաւանական է որ ապստամբական շրժման մէջ ըսպաննուած Հայերուն դիակներն են : Ատոնց տեղւոյն վրայ թաղուիլը եւ մէջտեղ չթողուիլը անհրաժեշտ է » :

Փաստաթուղթերու 11րդ տրցակի Գ. փաստաթուղթին պարունակութիւնը հետեւեալն է, որով (Տիարպէքիրի Վալին Տօքթ. Րէշիտ) կը պատասխանէ Ճէմալ պէյի հեռագրին 1915 Յուլիս 3 թուակիր ծածկագիր հեռագրով, դարձեալ վրան գրուած է ԱՆՁՆԱԿԱՆ բառը.—

« Եփրատը մեր վիլայէթին (Տիգրանակերտի) հետ շատ քիչ կապակցութիւն ունի : (Գետով) քշուած դիակները երզրումի, եւ Մամուրէթ – իւլ – Ազիզի կողմերէն եկած ըլլալը հաւանական է : Հոս, (Տիգրանակերտի նահանգ) ապըստամբական շարժումներու ատեն սպաննուածներուն կամ ուժասպառ ինկածներուն դիակները խոր քարայրներու մէջ կը նետուին կամ մեծ մասամբ, ինչպէս տեղի կ'ունենայ, կ'այրուին եւ այդ կերպով գործողութիւն կը կատարուի : Թաղելու մասին անգամ կարելի է ըսել քիչ բացառութիւն է» :

ԴԻԱԿՆԵՐԸ ԱՆՀԵՏԱՑՆԵԼՈՒ ՀՐԱՄԱՆՆԵՐԸ

ԾԱԾԿԱԳԻՐ

Ներքին նախարարութեան 1915 Դեկտեմբեր 29 թուակիր եւ 809 թիւ դրուած ծածկագիր հեռագիրը.—

Ճամբաներու վրայ ուժասպառ ինկած ծանօթ անձերուն (Հայերուն) դիակները տեսնուած են օտար սպաներու կողմէ : Լսուած է որ ատոնց լուսանկարները առնուած են : Ատոնց (դիակները) անմիջապէս թաղելը, մէջտեղէն վերցուիլը եւ մեզի հաղորդելը խիստ կարեւորութեամբ կը յանձնարարենք :

Ներքին նախարար՝ Թ'ԼԷԱԹ

Խիստ կարեւոր է, չէ՞ :

Գաղթականներու ընդհ. տնօրէնի օգնականին (ուշադրութեան),

Վալի՝ Մուսթաֆա Խալիդ

Թրքական Զինուորական Դատարանի արձանագրութիւններէն կը հասկցուի թէ Գարաճորունի եւ Ճին Տէրէսիի եւ շրջակայ վայրերու սպաննուածներուն դիակները խոր քարայրներու մէջ լեցուցած են կամ այրած, ոճիրին հետքերը անհետացնելու համար :

Նոյնը կը հաստատէ նաեւ Հազարապետ Տը Նոկալէս, որ երկու անգամ անցաւ Տիգրանակերտի նահանգէն : Ան կ'ըսէ թէ Հայերու սպանդէն ետք քաղաքը ամայացած էր եւ առեւտուրը բոլորովին անդամալուծուած : Իսկ կատարուած ոճիրներուն հետքերը անհետացնելու ջանքերու մասին կ'ըսէ թէ «մնայուն հրահանգ մըն էր անցորդներուն ուշադրութիւնը չհրաւիրելու, դիակները չտեսնելու համար, անհետացնել՝ որպէսզի դիշակեր կենդանիներ եւ թռչուններ, դիակերութեան միջոցին, չմատնէին եղեռնին վայրը » :

Վերջապէս, Միացեալ Նահանգներու « Սթէյթ Տիփարթմընթ»ը եւս 1915 Փետրուար 3–16 թիւով հաճած էր բողոք մը ներկայացնել Ուաշինկթընի Գերման դեսպան Կոմս Պերնստորֆին, որ ջանայ վերջ տալ Հայերու դէմ գործուած ոճիրներուն, «մարդկութեան եւ ...ութեան սիրոյն» :

Թրքական մոնկոլական ուղեղը անընդունակ է սակայն ըմբռնելու իմաստը այդ բառերուն :

Ո՞ւր մնացին՝ Թուրքիոյ խորհրդարանին անդամ՝ սպաննուած երեսփոխաններու, Հ. Յ. Դ. ղեկավարներու, ինչպէս նաեւ բիւրաւոր հայ պանծալի նահատակներու աճիւնները : Աստուծոյ միայն ծանօթ է :

ՍԱՐԳԻՍ ՔԱՋԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Անհամբերութեամբ կը սպասէինք Սարգիս Քաջեանի ջութակի նուագահանդէսին. որովհետեւ որքան ալ Քոնսէրվաթուարը յաջողութեամբ աւարտած, «Քոնսէր Շուեթոյի» եւ Փալէ տը Շայոյի Փա տը Լու նուագախումբին իբրեւ «Առաջին ջութակ» մասնակցած ըլլայ, առաջին անգամն էր որ մինակը կը ներկայանար հասարակութեան :

Կարելի է ըսել որ «Յառաջ»ի հիմնադիր խմբագրին մահուան հետ գրեթէ կորսնցուցած էինք Քաջեանի հետքը : Որովհետեւ այս թերթին խմբագիրը, հաւատարիմ երիտասարդները քաջալերելու եւ անոնց յաջողութեանց զօրավիգ դառնալու իր սկզբունքին, միակն էր եղած արձագանգ հանդիսանալու յայտնուող արուեստագէտի առաջին յաջողութիւններուն :

Իրմէ ետք չգտնուեցաւ ոչ մէկ կազմակերպութիւն կամ անհատ որ նուագողին բարոյական կամ նիւթական օժանդակութիւն ցոյց տար այս երիտասարդ արուեստագէտին : Եւ ըսել թէ անփառութիւնը կ'ունենանք հպարտանալու... երբ հայ արժէք մը կը փառաբանուի պատկերասփիւռէն, ձայնասփիւռէն կամ տեղական մամուլէն :

Արժէքները չեն ստեղծուիր ինքնաբերաբար, առանց արտաքին օժանդակութեան, առանց նիւթական որոշ յատկացումներու :

Ի՞նչ կրնար ընել նիւթական միջոցներէ զուրկ արուեստագէտ մը, որ պիտի աշխատէր ուսուցչութեամբ իր ապրուստը ճարելու համար եւ ազատ ժամերուն միայն... իր արուեստին նուիրուելու : Ինչե՛ր պիտի չըլլէին ուրիշ ազգեր Քաջեանի արժէքը ներկայացնող ջութակահար մը համաշխարհային արժէք դարձնելու համար :

Ահա թէ ինչո՛ւ աւելի եւս գնահատելի է դերապայծառ Ամատունին, որ իր բարոյական եւ հեղինակաւոր հովանաւորութիւնը ոչ միայն զլացած չէր այս նուագահանդէսին, այլ եւ «Լը Փէքը» վարդապետներու ամբողջ կազմով եւ աշակերտական խումբով մը պատուած էր երեկոյթը :

Մասնաւոր յիշատակութեան արժանի է ներկայութիւնը Տիկին Իվոն Աթրիւքի, որ երաժշտական միջազգային ժիւրիի գլխաւոր դէմքերէն մին է, եւ հետը բերած էր նաեւ Քոնսէր Քոլոնի ջութակահարներէն Տիկին մը :

Դժուար եւ պատասխանատու յայտագիր մըն էր զոր Քաջեան մեզի հրամցուց եւ մեր անձկութիւնը փարատելու համար ուժգին ծափահարութեամբ մը ընդունեցանք արուեստագէտը, երբ եկաւ բեմը գրաւելու, իր դաշնակահարուհի Միշըլին Լակաշի հետ :

Քաջեանի առաջին շփումը ժողովուրդին հետ, եթէ սկսաւ թեթեւ անհամարձակութեամբ մը Թարթինիի Սոնատ *ան*սոլ մինէօրով, *չուշաց սակայն տիրապետեց բեմին եւ իշխեց ունկնդիրներուն : Մոցարթի եւ Պեթհովէնի* սոնատներու *կատարումը մեծ* վիրթիոզի *մը յատուկ բոլոր ստորոգելիները պարփակող արուեստագէտ մը երեւան հանեց եւ ունկնդիրները իրենց յափշտակութիւնն ու խանդավառութիւնը արտայայտեցին երկարատեւ ծափերով :*

Միջնարարէն ետք արդէն բեմը եւ մթնոլորտը Սարգիս Քաջեանի համար հարազատ ու ջերմ մթնոլորտի մը երեւոյթն էր առած եւ ան պիտի կրնար Տը Ֆալլայի Սոնատը, *Վիենիավսկիի* Փոլոնէզ *Պրիյանտը, եւ Զիմանովսկիի* Նոքթիւրն *է Թարանթէլը արուեստագէտ մը պահանջուած վարպետութեամբ, երաժշտական թեքնիքի բովանդակ կատարելութեամբ*...

Ի յուշ անմահ նահատակներուն, կը կրկնենք բառերը հայ բանաստեղծին.

«Եւ մեր ցաւի սրկիհէն,
Անոնց արիւնն ու հոգին,
Հաղորդութիւն վրիժագին,
Մեզ կ'ընդունին սրբօրէն »:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Վերջ)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼ 24Ը ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, (Յառաջ). — Մեծ Եղեռնի նահատակներու յիշատակը ոգեկոչուեցաւ Ապրիլ 24ի կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3-ին տեղւոյս քաղաքապետարանի սրահին մէջ։ Այս տարի ալ նախաձեռնութիւնը ստանձնած էր Ցեղամեակի Յանձնախումբը որ կը ներկայացնէ գաղութը իր բոլոր հոսանքներով եւ կ'աշխատի իրագործել տեղւոյս վրայ կառուցելիք Եղեռնի զոհերուն յիշատակին նուիրուած յուշարձանի շինութիւնը։ Իր համերաշխ գործունէութեամբ կարող է օրինակ հանդիսանալ ուրիշ գաղութներու։ Լոյս քաղաքին վրայ դրուած ակնկալութիւնները կեղր. Յանձնախումբի մը կազմութեան մասին ի դերեւ ելած՝ նահանջականութիւնը դարձեալ կը յայտնուի քիչ մը ամէն տեղ։

Հանդիսութեան բարձր հովանաւորութիւնը ստանձնած էր Իզերի երեսփոխան Պ. Նոյէլ Շափիւի։ Իսկ պատուոյ նախագահութիւնը ընդունած էր Տէսինի քաղաքապետը, սակայն ստիպուած ըլլալով բացակայիլ քաղաքէն, իր պարտականութիւնը յանձնած էր քաղաքապետի առաջին փոխանորդ Փիէր Մուխէնի, որ ներկայ էր իր յարգելի մօրը՝ Տիկին Մուխէնի հետ։

Հրաւիրուած էր նաեւ ոստիկանապետ Պ. Պուայէ։

Քաղաքապետութեան ընդարձակ սրահը լեցուած էր ամբողջութեամբ։

Օրուան նախագահ Պ. Մեսրոպ Պայրնտըրեան բացուած յայտարարելով հանդէսը նախ ֆրանսերէն ու ապա հայերէն սեղմ գիծերու մէջ ուրուագծեց Թրքական բարբարոսութիւններն ու Հայութեան կրած ֆիզիքական ու նիւթական անհաշուելի կորուստները, արդարութիւն պահանջելով աշխարհի հզօրներէն։

Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր մը պատրաստուած էր։ Նախ ներկայացուեցաւ յատկանշական տպաւորիչ կենդանի պատկեր մը, ուր հայ ժողովուրդին զաւակները մոմեր ի ձեռին կը խոնարհէին նահատակները խորհրդանշող կոթողին առջեւ։ Մինչ, տխուր եղանակ մը զգացական խորքը կը կազմէր պատկերին։ Իսկ բեմին ետեւէն Պերճ Մարտիրոսեան իր ֆրանսերէն տարիկայական ուղերձով ունկնդիրներուն առջեւ կը պարզէր ցեղասպանութեան սարսափելի տեսարանները։ Որուն կը յաջորդէր Օր. Բրաբիոն Տապաղեանի արտասանած «Հիմի էլ Լռենք»ին ֆրանսերէն թարգմանութիւնը։

Օր. Արսինէ Կարապետեան արտասանեց Գէորգ Էմինի «Երգ կռունկի մասին»։

Օր. Բրաբիոն Տապաղեան արտասանեց Սիամանթոյի «Ափ մը մոխիր»ը։

Տիկին Մառի Կարապետեան «Կռունկը» մեներգեց, արտասանեց նաեւ Լինէն Օր. Շաքէ Ղազարեան Ահարոնեանի «Ուխտաւորը»։

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ երեսփոխան Պ. Շափիւի, համակրելի ու Հայութեան բարեկամ յարգելի անձնաւորութիւն մը, որ միայն գովաբանական խօսքեր չշայլեց Հայութեան, իբրեւ առաքինի ու աշխատասէր ժողովուրդ։ Որ հաւանաբար յիշատակելի հետքեր պիտի թողու Տոֆինէի շրջանի պատմութեան մէջ։

Ջերմ արտայայտութիւններ ունեցաւ նաեւ երիտասարդութեան հանդէպ որ հոգեւին կապուած ըլլալով հանդերձ այս երկրին, իր հայրենասիրութեամբ չի մոռնար նաեւ իր նախնիքներու հայրենիքը։

Յետոյ խօսք տրուեցաւ Պ. Մուխէնի, որ յանուն քաղաքապետին ու քաղաք. խորհուրդին նախ իր յարգանքի զգացումները յայտնեց ցեղասպանութեան զոհերու յիշատակին հանդէպ։ Յետոյ հայ գաղութին պատմականը ընելով իր կարգին թուեց Հայերու բարեմասնութիւնները։ Վստահեցուց որ քաղաքապետութեան կողմէ խոստացուած յուշարձանը 1915ի զոհերուն յիշատակին նուիրուած՝ մօտիկ ապագային պիտի կանգնի Ազատագրութեան հրապարակին վրայ։

Տէսինի հայ երիտասարդութեան կողմէ Պ. Կորիւն Լիւլէճեան ֆրանսերէն բովանդակալից զրուցեամբ մը պարզեց տեսակէտներ հայկական դատի ու ցեղասպանութեան մասին։

Հայ ազգին յաւիտենականութիւնը իբրեւ խոր հաւատք, երիտասարդութիւնը աննկուն կամքով պիտի ստանձնէ իր առաքելութիւնը, գրաւելով հիներուն տեղը, ապահովելով սերունդներու յաջորդականութիւնը։ Հայուն դրօշը տակաւին չէ պարտուած ու մեր ազգային մշակոյթով ու քաղաքակրթութեամբ պայքար պիտի մղուի բարբարոսութեան դէմ։ Հայ երիտասարդութիւնը տէր պիտի կանգնի ազգային դատին հետապնդման մինչեւ վերջնական յաղթանակ։

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս Պ. Զատիկ Խանզատեան որ ֆրանսերէն նկարագրեց Մուսա Լերան դիւցազներգութիւնը՝ իբրեւ նմոյշ Թուրքերու կողմէ Հայութեան դէմ գործադրուած ցեղասպանութեան ու նաեւ իբրեւ ապացոյց Հայուն ապատութեան տենչին։ Պ. Մարկոսեան կարդաց Ֆրանսերէն գրքի մը կարեւոր էջերը, ուր փաստական տուեալներով կը պարզուէին Մուսա Տաղի Հայութեան ազատման մանրամասնութիւնները Ֆրանսական ծովային ուժերու կողմէ, որուն մասնակից եղած է նաեւ յարգելի բանախօսը։ Փառաբանելով Հայուն բնատուր առաքինութիւնները Պ. Խանզատեան ցոյց տուաւ կարգ մը քարտէսներ՝ ոմանք դարերու խորէն կեանքի կոչուած, որոնք ոչ միայն կը փաստեն Հայաստանի գոյութիւնը Քրիստոսէ դարեր առաջ, այլ եւ Հայուն քաղաքակրթութիւնը եւ հայ գիտուններու ծանօթութիւնները աշխարհագրութեան մարզին մէջ։ Նոյնպէս Թըրքական քարտէսներ կապացուցանեն մեծ Հայաստանի մը գոյութիւնը։

Նախագահին փակման խօսքով հանդէսը վերջ գտաւ։

Անոր մէկ Վարիանթէն դէպի ուրիշ մը փոխանցումը, հանդարտ եւ երբեմն կատաղի արձագանգներու ուժմէն արշաւը՝ դէպի փենսիւաժոնները արտայայտուած տարբրային ուժերու, եւ վերջապէս, ատրեւլքցիի մը յատուկ թամփերամանի ձայնի հարուածները վստահօրէն մեծ արուեստագէտի մը բոլոր նախադրեալները կը պարփակէին։

Փոհացում տալու համար հանդիսականներու փափաքին, Բաջեան, ստիպուած եղաւ յայտագրէն դուրս նուագել նաեւ Թավէլի Հապանեռան։

Ցիշատակութեան արժանի է վիրթիւոզին եւ դաշնակահարուհի Լակաշի ներդաշնակ միաձուլումը կատարուած բոլոր կտորներուն մէջ։

Ամբողջական եւ կատարեալ նուագահանդէս մըն էր։

Գերապայծառ Ամատունի բեմ բարձրացաւ շնորհաւորելու արուեստագէտը։ Անոր հետեւեցաւ ամբողջ հասարակութիւնը։

Իսկ Տիկին Ամթրիւք, եկաւ շնորհաւորելու իր աշակերտը ըսելով. — «Լաւ յաջողութիւն է եւ ապագայ կարելիութիւններու ճամբան բացուած»։

Լ. Ս.

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՄԸ ''ՁԵՐՎԻԱ,,ՅԻ ՄԷՋ

Երկու հայ ուսանողներ էինք, այն օրը կարծես ներքին քաշողական ուժ մը մեզի կ'ըսէր.

— Տղաք, երթանք տեսնելու բարեկամները...

Եթէ չեմ սխալիր, ամիս մը առաջ էր, երբ «Յառաջ»ի մէջ կը կարդայինք թէ խումբ մը Հայեր Պ. Եդուարդ Ճէզիրեանի առաջնորդութեամբ եւ կազմակերպութեամբ կուգային Ադրիականի կանաչ ափերուն վրայ Ջերվիա (Դիմինի), անցընելու մի քանի օր խաղաղ եւ հեռու Փարիզի խառնիճաղանճէն։

Ամէն անգամ որ անցնէի Դիմինիէն, զարմանալի կերպով այդ շրջանին մօտական բնութիւնը կը պարզէր աչքերուս առջեւ Տանթէի «Աստուածային կատակերգութեան» «Դժոխքի» սիրոյ եւ քնարերգական ամենադեղեցիկ մէկ պատկերը, Դիմինիի սիրահարները «Պաղոլոսն ու Ֆրանչէսքոն», երբ անոնք իրենց սիրոյ արգիլուած պտուղը կը քաղէին՝ պիտի հանդիպէի մահուան ճիհաններուն։

Այս անգամ սակայն ես Ջերվիայի կապոյտ երկինքին տակ նպատակ իսկ չունէի հանդիպելու Տանթէին կամ անոր խելամոլոր սիրահարներուն։

Գացինք հովուական այդ ափունքները, ուր թափառող ալիքները ի տես մեզի եւ խումբ մը Հայերուս պատմեցին ափունքի հայ հէքեաթներ եւ արդի պատմուածքներ։ Հանդիպեցանք հայ մամիկին իր լաչակով, հայ պատանիին եւ հայ օրիորդին, խօսեցանք հայերէն, երգեցինք հայերէն եւ ապրեցանք հայերէն։ Աւա՜ղ այդ երջանիկ պահերն ալ շուտ պիտի վերջանային, մեկնումի օրը հասած էր։ Մեկնեցանք ցծալի Բարմա Էմիլիայի մէջ կորսուած փոքրիկ քաղաք մը, իսկ Փուրիզի Հայերը՝ իրենց տուները, ողջագուրումներ եւ կրկին տեսակցելու խոստումներ։

Օրեր անցան այդ օրէն եւ դեռ կը յիշենք այդ ուրախ ժամերը։ Այս տողերը պիտի կարդան մեր բարեկամները եւ յիշեն այդ կախարդական պահերը։

ՊՏՂՈՒՆԻ

Հայ առեւտրականները, պատիւ իրենց, բացի քանի մը բացառութիւններէ դադրեցուցին այդ օրը իրենց գործառնութիւնները, իբրեւ յարգանքի ցոյց, հետեւելով յանձնախումբի դրաւոր թելադրանքին։

Առաւօտուն, տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ յետ պատարագի կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն, մեր նահատակներուն համար, Տէր Վարդ քհնյ. Աւագեան իր աւուր պատշաճի քարոզով անդրադարձաւ մեր զոհերուն վայրագութեանց վրայ։ Հայկական Դատը նկատեց արդար ու կոչ ըրաւ համազգային դետնի վրայ հետապնդել զայն մինչեւ որ իրականութիւն դառնայ։

Կէսօրին, Եղեռնի յանձնախումբին կողմէ ծաղկեփունջ մը զետեղուեցաւ Ապրիլեան նահատակներու համար կառուցուելիք յուշարձանի հիմնաքարին առջեւ։ Ծաղկեփունջ մըն ալ զետեղուեցաւ Անծանօթ զինուորի դամբանին առջեւ, մասնակցելով Հիթլերական զոհերու յիշատակին նուիրուած արարողութեան մը։

ԳԻՄ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Ինքզինքին յաղթողը՝ ուրիշներէ չի յաղթուիր։

ԱՆՏՐԷ ՄՈՐՈՒԱ

×

Ով որ կը ջանայ բան մը երեւալ, կ'ապացուցանէ՝ թէ աննշան մէկն է։

ԵՈՀԱՆ ԼԱՎԱԹԷՕՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (113)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Բայց այս միջոցին փողոցին դուռը կոտրելով դետին տապալեցաւ։ Զարտաք, Հուսէյին եւ երկու հաւատարիմ ուղտապաններ դուռնէն ներս խոյացան։

Կատաղի իրարանցում մը սկսաւ։ Ատրճանակ գործածելը անկարելի դարձած էր. կռուողները իրարու շատ մօտ էին։ Դէմ դիմաց, դիրկընդխառն կռիւ սկսած էր։ Դաշոյնները եւ լայն բերնով զանակները պատեաններէն դուրս քաշուած, օդին մէջ կը ճօճէին...։

Կանթեղը որ անկիւն մը դրուած էր, կը լուսաւորէր այս արիւնալի տեսարանը։ Միջոց մը կանթեղին լոյսը Մօպրէի դէմքը լուսաւորած ըլլալով, գերմանացին ճանչցաւ զայն եւ ապշահար մըլտաց.

— Մօպրէն է, ողջ...։

— Ալ մէյ մըն ալ այդ անունը բերանդ առնելու լեզու պիտի չունենաս, սրիկայ, գոչեց Զարտաք։

Եւ ձեռքի ատրճանակը անոր ուղղելով նշան առաւ։

Բայց գերմանացին ակնթարթի մը մէջ սանդուխներէն վեր խոյանալով անոր գնդակէն ազատած էր ինքզինքը։

Սակայն տիկին Շապան, որ այդ միջոցին Մօրիսի ատրճանակը ձեռքը սանդուխէն վար կը խոյանար, դէմը ելլելով զէնքը անոր ուղղեց։ Աւազակը զայն նըշմարած ըլլալով, դաշոյնը ձեռքը, կայծակի արագութեամբ անոր վրայ նետուեցաւ։ Մատլէն, զայս տեսնելով, կատարեալ պաղարիւնութեամբ անոր ապասեց եւ երբ չարագործը իրեն մօտեցաւ, մատը ըլթակին տանելով զէնքը պարպեց։ Հարթֆիլտ ալիքներէն դարնուելով գետին գլտորեցաւ։

— Եա նահանջեցէք, եա, պոռաց Մօպրէ։

Ամէնքը մէկէն հնազանդեցան։

Զարտաք Բղէզի կապերը քակելով քակելով զայն շալակը նետեց, իսկ Իպրահիմ Տիկին Շապանը դրկելով դուրս հանեց։

— Հուսէյին, ձիերը, ձիերը, գոչեց Մօպրէ։

Ձիերը բերուեցան եւ ամէնքը մէկէն ողջ առողջ ճամբայ ելան։

— Պարոն Զարտաք, եթէ քիչ մըն ալ ուշ մնայիք, հիմա գիս խորոված հաւու պէս կարմրցուցած պիտի ըլլային, մըմընջեց Բղէզ։ Սա ձեռքս կէս մը տապկեցին..., բայց նորէն աժան ազատեցանք...։

ԱՌԱՆՑ ԹԱԳԱՒՈՐԻ ԹԱԳՈՒՀԻ ՉԸԼԼԱՐ

Երբ առանց որեւէ միջադէպի մեր տասնեւմէկ ձիաւորները գիշերուան ժամը տասնըմէկին Այնը-Մէսքին հասան, Մատլէն եւ Ժանէթ, երկու քոյրերը, արտասուաթոր աչքերով իրարու փաթթուեցան։

Յաջորդ օրը օդը գեղեցիկ էր։ Ամէնքն ալ ուրախ էին։

Բղէզի վէրքին ցաւը մեղմանալ սկսած էր։ Այն գիշերը, մինչեւ լոյս, Լեւոն, Փիէր եւ Մօրիս քաջ պատանիին սնարին քովէն չէին զատուած։

Բղէ մինչեւ առտու անքուն մնալէ ետք վերջապէս առտուան դէմ քիչ մը հանգստանալով քնացած էր։

Քաջասիրտ տղան ճամբան թէպէտ շատ չարչարուած էր ձեռքին ցաւէն, բայց Մօրիս պէտք եղած բժշկական նախնական խնամքը տուած ըլլալով մեղմացուցած էր ցաւին սաստկութիւնը։

Երկու քոյրերը իրարու հետ խօսելու վրայ էին երբ Մօրիս ներս մտնելով գոչեց.

— Շատ տարիներու, տիկիններ, այսօր Յունուար վեցն է, յայտնութեան տօնը։

— Այո, գոչեց Լեւոն ներս մտնելով։ Ժանէթ, մեզի այսօր թերթանուշ (գաթալիֆ) մը չինէ։

—Հոս թերթանուշը ո՞ւրկէ պիտի գտնեմ։

— Ես կը գտնեմ, ըսաւ Լեւոն։

Եւ բերանը Ժանէթի ականջին մօտեցընելով բաներ մը փսփսաց։

Ժանէթ ժպտեցաւ եւ ամուսնոյն դիրկը նետուելով մրմնջեց։

— Եկուր, Մօրիս, եկուր համբուրուինք։

— Լեւոնը դարձեալ ի՞նչ նոր հաւկիթ կ'ածէ, հարցուց Մօրիս կնոջը հետ կատակելով։

— Քեզի ի՞նչ... տակէա մեր գիտնալիք գործն է, պատասխանեց Ժանէթ աչքին պոչովը նրբամիտ Հայուն նայելով։

— Այսօր կինդ որքան ուրախ կ'երեւի, Մօրիս, գոչեց Մօպրէ այս միջոցին ներս մտնելով։

— Դուն տխո՞ւր ես, մարդ Աստուծոյ, որ կինս տխուր ըլլայ։

— Ընդհակառակն շատ ուրախ եմ որ կնոջդ քոյրը՝ մահէն ազատեցինք։

— Լեւոն, մենք առանց պարապ խօսքերու կարեւորութիւն չտանք եւ մեր գործը նայինք, ըսաւ Ժանէթ։

Լեւոն Իպրահիմը կանչելով բաներ մը ըսաւ անոր ականջին։ Քիչ մը վերջը Իպրահիմ վերադառնալով երկու քաշ (օխա) թելահայս բերաւ եւ ծրարը զաղտնի մը Տիկին Գուեթի յանձնեց։

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Տար.)

Հայ գրչին ծառայող իր սղակիր ըն– կերները ցաւով կը ծանուցանեն թէ իր պանդոկին մէջ մեռած է

ԳՐԻԳՈՐ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆ

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պան–եէօ – Փարիզէնի գերեզմանատունը ամ–փոփուելու համար Հ. Բ. Ը. Միութեան մատուցականներու դամբարանը: Դա–գաղը գերեզմանատուն կը հասնի ժամը 11·30ին:

Ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն, կը խնդրուի ներկայ ըլլալ իբրև մա–հազդ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի հիմնադրութեան 87րդ տարեդարձին ա–ռիթով հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Դպրոցասէրի հանգուցեալ հիմնադիրներուն, բարերարներուն, խը–նամակալուհիներուն, ուսուցիչներուն եւ պաշտօնեաներուն համար այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ:

Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յար–գողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մաս–նաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Շուշանիկ եւ Պ. Կարպիս Տէօլէնեանէ քսան ֆրանք իրենց սիրեցեալ ազգականուհի Այրի Տիկին Մաքրուհի Մինասեանի կսկծալի մահուան քառա–սունքին առթիւ:

×

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տիկին Ար–մենուհի Մուրատեանի մահուան առթիւ դրացիներէ եւ ընկերուհիներէ հաւաք–ուած ծաղկեպսակի դրամին աւելցածը 83 ֆրանք յատկացուելու կարօտեալներու: Այս առիթով վարչութիւնը ցաւակ–ցութիւն կը յայտնէ ամուսինին Մ. Մու–րատեանի, ընկերուհի Սիրանոյշ Մար–գարեանի եւ պարագաներուն:

×

Սէն – Ժեռմի Թաղականութիւնը շը–նորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի ողբաց–եալ Խաչիկ Մէսճեանի մահուան առթիւ: Գէորգ Մէսճեան յիսուն ֆր. Յովհաննէս Ժամկոչեան, Գրիգոր Դաւիթեան տաս–նական, Աբրահամ Մանկասարեան եւ Կարպիս Մաթէոսեան հինգական ֆր. եկեղեցւոյ, Վարդգէս Գոչեան տասը ֆր. Առաջնորդարանի, Պերճ Կարապետեան, Գեղամ Մարգարեան քսանական, Գրի–գոր Դաւիթեան եւ Գարլանեան եղբարք տասնական Թաղիս դպրոցին կը նուիրեն: Թաղականութիւնը ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ննջեցեալի պարագաներուն:

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Եղեռնի 51րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչ–ուի, նախաձեռնութեամբ տեղւոյս Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութեանց, Հինգշաբթի 19 Մայիս Սալ Սէն Լուի, 6 Րիւ ԺԷ, առա–ւօտեան ժամը 9ին:

Հանդիսաւոր պատարագ, մասնակցու–թեամբ Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Պ. Օփլագի:

Յետ պատարագի Սգահանդէս:

Կը նախագահէ ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ (Հոգեւոր հովիւ Լիոնի եւ Շրջանի):

Կը խօսի Պ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ:

Ուղերձ կազմակերպութեանց ներկա–յացուցիչներու կողմէ:

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյս վրայ, խմբերգ Օր. Քէօմիւրճեանի, արտասա–նութիւն Օր. Մ. Օնպաշեանէ:

Վերջաւորութեան Թափօրը կը մեկնի սրահէն Յուշարձան, ուր ծաղկեպսակ կը զետեղուի:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹԻՊԱՅԻ ՀԵՏ

Շաբաթ, Մայիս 21, ժամը 21ին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համերգ Սամուէլ – Մուրատեան եւ Դպրոցասէր վարժարաններու միացեալ երգչախումբի կողմէ ղեկավարութեամբ Գէորգ Եանըքեանի, Յունիս 5ին Կիրա–կի ժամը 15·30ին, Ս. Մուրատ Վարժա–րանի Թատերասրահը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցւոյս վարչութիւնը շնորհակա–լութեամբ ստացած է հետեւեալ գումար–ները: Պօղոսեան ընտանիք 50 ֆր., Տէր եւ Տիկին Մարգարեան 30, Փաթիկեան ընտանիք քսան, Պ. Մ. Հայապօրծեան քսան, Տէր եւ Տիկին Ղ. Ազնաւուրեան, Մեծ Եղեռնի հոգեհանգստեան առթիւ հարիւր, իսկ ողբացեալ Պ. Ա. Գէորգեա–նի յուղարկաւորութեան առթիւ Պ. Պ. Ք. Թէրզիպաշեան քսան, Գոճապաշեան ըն–տանիք քսան, Զարգավաթճեան քսան, Գ. Պարսամեան քսան, Տ. Շալճեան 10, ե–կեղեցիի պայծառութեան: Տէր եւ Տիկին Ս. Տէրտէրեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Ա. Արութեան քսան, Ժ. Ակինեան քսան, Մ. Պօղոսեան տասը, Գ. Թէրզիպաշեան 20, Ք. Թէրզիպաշեան քսան, Աղքատախնա–մին: Տէր եւ Տիկին Ս. Տէրտէրեան 50, Սէն Ռաֆայէլի ծերանոցին: Մուրատ–եան վարժարանի նախկին աշակերտներու կողմէ, Փարիզի Մուրատեան վարժարա–նի յիսուն ողբացեալ Ա. Գէորգեանի յու–ղարկաւորութեան առթիւ: Աւանդ դու–մարները ստանալ եկեղեցւոյ քարտուղա–րութիւնէն:

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի 60-ԱՄԵԱԿ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Բ. Ը. Միութեան 60ամեակին նը–ւիրուած շքեղ հանդէս, 15 Մայիս Կիրա–կի երեկոյ ժամը 8·45ին Սալ տէ Ֆէթի մէջ, կազմակերպուած Վալանսի մաս–նաճիւղին կողմէ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակ–ցին Փարիզէն տաղանդաւոր երգչուհի՝

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

եւ Մարսէյլէն Արաքս պարախումբը (30 անձ):

Նոյն օրը առաւօտեան պատարագ եւ հոգեհանգիստ պաշտօն պիտի կատար–ուի հայ առաքելական եկեղեցւոյ մէջ, Բարեգործականի ազգանուէր հիմնադիր–ներու, բարերարներու, գործիչներու եւ բոլոր անդամներու հոգւոյն համար:

ՃԱՇ

Կազմակերպութեամբ Տարօն – Տուրու–բերանի Փարիզի Հայր. Միութեան կող–մէ:

Ի պատիւ ՏԷՐ ԵՂԻՇԷ ԱԻՍԱԳ ՔՀՆՅ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ:

(Հիւսիսային Ամերիկայէն նոր ժամա–նած):

Կիրակի, 15 Մայիս, ժամը 16էն սկըս–եալ Մշակոյթի Տան մէջ:

17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ

Այս առթիւ կը հրաւիրուին բոլոր հայ–րենակիցները եւ փափաքողները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Շաբաթ (14 Մայիս) ժա–մը ճիշդ 16ին Մշակոյթի Տան Կապոյտ Խաչի գրասենեակին մէջ 17 Րիւ Պլէօ:

Օրակարգ.— Պատգ. ժողովի օրակար–գի քննութիւն: Պատգամաւորի ընտրու–թիւն: Տարեկան տեղեկագրի եւ հաշուե–կշռի ընթերցում:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ներկա–ներու թիւը օրինական պիտի նկատուի:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ըն–կերուհիները, Մայիս 15ին, Կիրակի ժա–մը 15ին դպրոցի սրահին մէջ: Կը խընդ–րուի ճշդապահ ըլլալ: Օրակարգ.— Ա) Երկու տարուան բարոյական զեկուցում, Բ) Հաշուետուութիւն, Գ) Պատգամա–ւորուհիի ընտրութիւն:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր ՍԵՐՈՒՆԴԻ Ալֆորվիլի խումբին կողմէ

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին Մէզոն Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահին մէջ (Րիւ Տիւ Ժեներալ տը Կոլ)

Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ ՔԱՌԵԱԿԸ, « ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ » ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ « ԿՈՎԿԱՍ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ, ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ՝ Պ. ՏԻՏԻՃԵԱՆԻ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ, ՍՔԷՉ: ԵՒԱՅԼՆ:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՍՈՐՊՕՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Մէթրօ Օտէօն կամ Սէն Միշէլ

Կիրակի, 15 Մայիս 1966, ժամը 14·30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ եւ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Նախագահութեամբ ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՓԻՆՈՅԻ (Արտաքին նախկին նախարար)

Սիրայօժար կը մասնակցին՝

Արտաշէս Գմբէթեան (արտասանութիւն), Ժիրայր Թորգոմեան (ջութակ), Երեւանի պետական երաժշտանոցէն, Րաֆֆի Պետ–րոսեան (դաշնակ), Ալիս Պօյաճեան (պար), Մարիէլ Նորտման (տաւիղ), Նորտման եղբայրներ (թաւ ջութակ, եւ սրինգ), Զարուհի Անտոնեան (արտասա–նութիւն), Լիլիան Պասմաճեան (արտա–սանութիւն), Պէրնար Տէտէճեան նուա–գախումբը:

Փարիզ.— Աթէնք յունական պարա–խումբը ղեկավարութ. Օր. Եարիմակցի: եւ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը ղե–կավարութեամբ Կարպիս Աֆրիկեանի:

Տոմսերու գինն է երեք, հինգ եւ վեց ֆրանք: Կը ծախուին Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ, ինչպէս նաեւ Հայ Կարմիր Խա–չի Փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերուն մօտ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 19ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԳՍԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խում–բի ընկերական ժողովը (13 Մայիս) Ուր–բաթ, ժամը 21ին, որոշեալ վայրին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, նախապէս որոշուած հաւաքատեղին: Բո–լոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրա–ժեշտ է:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն իր բոլոր ընկերները ընդհ. անդամական ժո–ղովի կը հրաւիրէ այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ակումբին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայու–թիւնը պարտաւորիչ է:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինաս–եան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, սովորական հա–ւաքատեղին:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ.՝ կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին, Ահարոնեան ակումբը: Կը հրաւի–րուին Ռոմանի ընկերները եւ Նոր Սե–րունդի վարչութիւնը: Կարեւոր օրա–կարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՓԱՐԻԶԻ մէջ կը տօնուի 28 Մայիս, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս, վեցերորդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահնե–րուն մէջ:

×

Տէսինի մէջ Մայիս 28ը կը տօնուի նա–խաձեռնութեամբ Լազեան խումբին՝ կո–միտէի հովանաւորութեամբ: Յունիս 4, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Կը խօսի՝ Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

×

Անկախութեան տարեդարձը Շաւիլի մէջ, Կիրակի, Յունիս 12ին:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբի թատերական ներկայա–ցման թուականը, 11 Յունիս, Շաբաթ ե–րեկոյ ժամը 20·45ին, Փօլ Ֆարալիէի ս–րահին մէջ: Կը ներկայացուի զերասան Թրպոզի «Ռուզան»ը:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Ա–շակերտական մրցանակաբաշխութիւնը եւ դաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 26ին, Կիրակի:

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՄԲՈՂՋՈՒԹԵԱՄԲ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

ՕԳՈՍՏՈՍ 25 – 13 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ 16 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ 2 ՕՐ ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ

ՄԵԿՆՈՒՄ Փարիզէն Մոսկուա, 25 Օգոտ. Հինգշաբթի, առաւօտեան ժամը 8ին
ՄԵԿՆՈՒՄ Մոսկուայէն Երեւան – 27 Օգոստ. Շաբաթ, առաւօտեան ժամը 8ին
ՎԵՐԱԴԱՐՁ Երեւանէն Մոսկուա – 12 Սեպտ. Երկուշ. կէսօրէ ետք ժամը 2ին
ՎԵՐԱԴԱՐՁ Մոսկուայէն Փարիզ – 13 Սեպտ. Երեքշաբ. կէսօրէ ետք ժամը 2ին

Փարիզէն Մոսկուա – Երթուդարձ Կարաւելով
Մոսկուայէն Երեւան – Երթուդարձ եւ Իլիուշինով

ԳԻՆՆ Է - ԱՆԶԳԼՈՒԽ - 2.250 ՖՐԱՆՔ

Այս գումարը կ'ապահովէ.

Ձեր երթ ու դարձի տոմսակը, Փարիզէն – Փարիզ, Օդանաւով:
Պանդոկը Մոսկուայի մէջ եւ Երեւան: Նախատեսուած պտոյտները:

Այս գումարին հարկ է աւելցնել.

Ճանապարհածախքը ձեր բնակավայրէն Փարիզի Օրլիի օդակայանը.
Անձնական ծախքերը.
Արձանագրութեան իրաւունք 10 ֆրանք.

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.—

Սպասարկութիւնս կը ստանձնէ անցագրային եւ բոլոր ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Արձանագրութեան վերջին պայմանաժամն է Յուլիս 14.
Արձանագրութեան համար կը պահանջուի 500 ֆրանքի կանխավճար մը.
Տեղեկութիւններու եւ արձանագրութեան համար դիմել անձամբ կամ նամակով Գրիգոր Վրդ. Պապեանի, Սէն – Ժան հրապարակ, Թիւ 11, ՎԱԼԱՆՍ (26):
Կը թելադրենք ԴԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ վերջին օրերուն չսպասել արձանագրուելու համար:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 13 ՄԱՅԻՍ

VENDREDI 13 MAI 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10609

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — No 10.609

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՑԵՐԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆԵՑԱՆ

ԲՈԼՈՐԸ ԳՈՀ ԵՆ

Պրիւքսէլի մէջ, երկար նիստէ մը ետք, վեցերը համաձայնութեամբ բաժնուեցան իրարմէ: Վերջապէս կարեւոր քայլ մը առնուեցաւ հողագործութեան մարզին մէջ եւ ինչ որ ձեռք պէտք է ձգուած ըլլար անցեալ Յունիս 30ին, կատարուեցաւ այսօր: Այս համաձայնութեամբ Վեցերը ջնջեցին այն գլխաւոր խոչընդոտը որ ծագած էր եւ իր հետեւանքները կ'ունենար այլ մարզերու մէջ ալ: Հողագործական ապրանքներու ազատ երթեւեկութիւն պիտի իրագործուի 1966 Նոյեմբեր մէկի եւ 1968 Յուլիս մէկի միջեւ: Առաջին ապրանքը պիտի ըլլայ՝ ձէթը (գինիի՝ Իտալիոյ): 1967 Յունուար մէկին, գործադրութեան պիտի դրուին պտուղի եւ բանջարեղէնի շուկային հասարակաց կազմակերպութիւնը:

Ճարտարարուեստի ապրանքներու ազատ երթեւեկը պիտի իրագործուի 1967 Յուլիս մէկին, նախ մաքսի իրաւունքներու հարիւրէն հինգ զեղչով, եւ 1968 Յուլիս մէկին մնացեալը 15 առ հարիւրին:

1967 Յուլիս մէկէն, Հասարակաց Շուկան յանձն կ'առնէ «եւրոպական» ապրանքներու արտածման ծախքերու ամբողջութիւնը:

Նոյնիմաստ համաձայնութիւններ եղած են ծխախոտի, գինիի եւ այլ մարզերու մէջ:

Այս համաձայնութիւնը մեծ գոհունակութեամբ ընդունուած է ֆրանսական պաշտօնական շրջանակներուն մէջ: Արտասահմանի մէջ ալ, նոյն գոհունակութիւնը կայ:

Դաշնակցային Գերմանիոյ մայրաքաղաքին մէջ, կառավարութիւնը փաւերացնելով Պրիւքսէլի համաձայնութիւնը, կը գտնէ թէ անոր շնորհիւ եւրոպական տնտեսական քաղաքականութիւն մը պիտի կարենայ սկսիլ:

Ուաշինկթընի մէջ ալ, Ամերիկացիները չեն ծածկեր իրենց գոհունակութիւնը, տրուած ըլլալով որ ինչ որ կ'ամրապնդէ եւրոպական Հասարակաց Շուկան, նպաստաւոր կը նկատուի Միացեալ Նահանգներուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՆԻ մէջ ստորագրուած համաձայնութեամբ մը, Դաշնակցային Գերմանիա 150 միլիոն մարքի փոխատուութիւն մը պիտի ընէ Իսրայէլի:

ՊՈՒՔՐԷՇԻ մէջ միշտ խորհրդաւոր է Բրեժնեւի ներկայութեան պարագան: Ծանօթ է որ Մոսկուայի համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղարը Ռումանիա հասած պիտի ըլլար Զորեքշաբթի օր, բայց ոչ ոք կրնայ ըսել թէ ե՞րբ հասած է եւ ո՞ւր է: Ի վերջոյ կ'երկարծուի թէ ռումանական քաղաքական շրջանակները ուզած են անպայման պահպանել այս այցելութեան գաղտնի բնոյթը:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը կարգ մը փոփոխութիւններ ըրած է իր դահլիճին մէջ: Երկու նախարարներու հրաժարումով (առանք դէմ էին կառավարութեան կիպրական քաղաքականութեան) պարապ մնացած պաշտօններուն նշանակած է նորեր:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Ֆրանսական հանքային հաստատութեանց ազգայնացման առթիւ, Ֆրանսայի Տեղեկատուութեան նախարարը՝ Պուրժ, նախարարաց խորհուրդէն ետք, յայտարարեց թէ Պումետիէնի ձեռք առած այդ միջոցները չեն կրնար նպաստել գործակցութեան»: Ֆրանսական կառավարութիւնը պիտի պահանջէ հատուցումը:

ՄԱՅԻՍ 17ի գործադուլներու մասին կարելի չէ վերջնական բան մը ըսել: Թէեւ ամբողջական գործադուլի բնոյթ ունի, բայց տրուած ըլլալով որ կարգ մը սենտիքաներ չեն մասնակցիր, որոշ սպասարկութեանց մէջ, բանթողի մասնակի շարժումներ կը նախատեսուին միայն: Այսպէս մեթրօ եւ հանրակառք մասամբ պիտի բանին: Երկաթուղին պիտի բանի մեծ գիծերու վրայ, բայց ոչ արուարձաններու Երեքշաբթի ժամը 0էն մինչեւ Զորեքշաբթի առտու վեց: Իր Ֆրանս, Թղթատար, ընկերային ապահովութիւն եւ հանրային ու վարչական այլ սպասարկութիւններ պիտի դադրեցնեն աշխատանքը: Կազ եւ ելեկտրականութիւնը կրնան դադարներ ունենալ Երեքշաբթի ժամը 5էն 18: Դպրոցները փակ են: Ձայնապատկերասփիւռը ոչ մէկ յայտագիր ունի:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ Եւրոպայի բաժակը, վեցերորդ անգամ ըլլալով շահեցաւ Մատրիտի Ռէալը, որ մէկի դէմ երկու կէտով պարտութեան մատնեց Պելկրատի Փարթիզանը:

ՊԱՐՍԵԼՈՆԱՅԻ մէջ, ոստիկանութիւնը ցրուած է երկու հարիւր քահանաներու լուռ ցոյցը: Ասոնք կը բողոքէին ուսանողի մը բանտարկութեան դէմ:

ԻՐԱՔԻ վարչապետը՝ Ալ Պազզազ Խորհ. Միութիւն պիտի երթայ Յունիսին:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Արտաքին նախարարը՝ Էպան Վարշաւա հասած է, նախագահելու համար Իսրայէլցի դիւանագէտներու համագումարի մը:

ԿՈՒԱԹԵՄԱԼԱՅԻ մէջ պատերազմական վիճակ յայտարարուած է 30 օրուան համար: Այս ձեւով կառավարութիւնը կ'ուզէ պայքարիլ համայնավարութեան դէմ:

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ Արտաքին Նախարարութիւնը յայտարարեց թէ եթէ Չինաստան խսկապէս ապադինուիլ ուզէր, այն ատեն ստորագրած կ'ըլլար Մոսկուայի հիւլէական փորձերը արգիլող համաձայնութիւնը:

«ԲԱՐԵՒ, Ե՛Ս ԵՄ»

ՔԱՆԻ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ՖԻԼՄԸ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ

Երեւանի Սթիւտիոներուն մէջ պատրաստուած ֆիլմ մը՝ «Բարեւ ե'ս իմ» ներկայացուեցաւ առջի օր Քանի Շարժանկարի 20րդ Փառատօնին: Հակառակ Սինեմոնտի նախապէս շռայլած տողերուն, կը թուի թէ ֆիլմը մեծ ընդունելութիւն չէ գտած եւ տեւելով 123 վայրկեան յոգնեցուցած է արդէն յոգնած հանդիսատեսները:

Անցեալ շաբաթ, Սինեմոնտ հետեւեալը կը գրէր Ֆ. Դովլաթեանի պատրաստած ֆիլմին մասին, բաւական լոյս ներշնչելով ընթերցողին.—

ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՅՈՅՍԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՈՐ ՄԱՐԴՈՑ ՍՐՏԻՆ ԿԸ ԽՕՍԻ

«Մոռացութիւնը չի ջնջեր անցեալը: Ցիշելու մերժումը փախուստ մըն է միայն իրականութեան առջեւ: Նոյնիսկ երբ կը թուի թէ մահը կամ բացակայութիւնը խզած են, կապերը որոնք երէկը կը միացնեն այսօրուան, կենդանի կը մնան: Ամբողջութեամբ ընդունիլ իր յիշատակները, կը նշանակէ հաւատարիմ մնալ ինքզգուն քեզի: Այս է Դովլաթեանի առաջին գործին առանցքը: Հերոսին սէրը իր կնոջ հանդէպ, սպաննուած պատերազմին, կը սահմանէ ոչ միայն իր ճակատագիրը այլ եւ անծանօթ աղջնակի մը ճակատագիրը: Դիպուա՞ծ: Ո՛չ երբեք: Եթէ աղջնակը հոդ գտնուած է վերջին պատգամ մը փոխանցելու համար, պատճառն այն է որ պահապանն էր ուրիշ սէրի մը, ուրիշ հաւատարմութեան մը — իր անհետացած հօրը յիշատակը: Տարիներու ընթացքին, քաջարար կրած է այս կրկնակի բեռը, ցաւի եւ յոյսի այս կրկնակ հարստութիւնը եւ ֆիլմը սէրը եւ ուրախութիւնը կը փառաբանէ.— աշխատանքի ուրախութիւն, բարեկամութեան ուրախութիւն, գոյութիւն ունենալու ուրախութիւն, առանց կամաւոր կեղեքումին որն է մոռացումը:

«Իրագործողին մեծ արժէքն է այս ամբողջը արտայայտել քովնտի, կարծես տողերու միջեւ: Այս ժուժկալ գործին մէջ, թէեւ շատ զգայուն, ամէն բան «ներսը» կ'անցնի: Կենսականը յաճախ կ'արտայայտուի շարժումով մը, պարզ նայուածքով մը.— դերակատարները սքանչելի են — ոչ մէկ բան աժաննոց է— ֆիլմին հերոսները դիպուածով ընտրըուած չեն: Ձեւով եւ ոգիով խորապէս արդիական ֆիլմ մը: Խելացի ֆիլմ մը, լի մարդկային ջերմութեամբ»:

×

Ֆիլմը ներկայացուած է Քանի փառատօնին Երեքշաբթի իրիկուն: «Ֆիկառօ» եւ «Օռօռ» չեն հաւնած: «Իւմանիթէ»ն անգամ հազիւ կը հաւնի եւ կարծես չի համարձակիր իր բուն, այսինքն ժխտական կարծիքը յայտնել տրուած ըլլալով որ խորհրդային դրօշմը կը կրէ: Համայնավար պաշտօնաթերթը հետեւեալը կը գրէ.—

«Ֆրունզէ Դովլաթեանի խորհրդային ժապաւէնը՝ «Բարեւ ե'ս իմ» զոր արտադրած են Հայաստանի սթիւտիոները, դանդաղ, հանդարտ եւ զգայուն ժապաւէն մըն է, որ պայծառատեսութեամբ կը քննէ արդիական կեանքի հարցերը, աշխարհի մը մէջ որ գիտական մշտական փոփոխութեան մէջ է: Ցաղթել անջրպետին չի բաւեր, հարկ է նաեւ ապագային խորհիլ եւ ներկան ապրիլ: Բարոյական անծանօթէն անջրպետային անծանօթը, առաջինն է որ դժուար է լուսաբանել:

«Պատմելով պատմութիւնը երկու բընակիչներու 1941էն մեր օրերը, զուգահեռ պատմութիւնը երկու կեանքերու եւ բարեկամութեան մը, հոս պարզուած է մշտական յոյսերու եւ հասարակաց տառապանքի մը պատկերը: Երկու մարդիկը յաճախ զոհ են իրենց մտքին եւ մարմնին մէջ, պատերազմին, հիւանդութեան կամ մահուան: Բայց երբեք չեն կորսընցըներ ուրախութեան այն կայծը որ կ'ապրի ամէն մարդու մէջ: Ֆիլմ մը, բազմիցս դժուար — սենարիոյին ցրուումին պատճառաւ — յաճախ ալ չահեկան է: Բարոյականը որ կը ծնի անկէ այն է որ ապրողին է կոչիլ անցեալին եւ երբեք պէտք չէ թողունք որ անցեալը մեզի փակի: Դերասաններու եւ դերասանուհիներու լաւ խաղարկութիւնը, Հայաստանի տեսարժան վայրերը, խորհրդային քաղաքները կենդանի կերպով նկարուած, հետաքրքրական կը դարձնեն այս ֆիլմը»:

×

Լը Մոնտ հետեւեալը կը գրէ Զորեքշաբթի իրիկուն.— «Բարե'ւ ես իմ» տըխուր խորհրդածութիւն մըն է, պատերազմի հետեւանքներուն վրայ: Պատմութիւնը մեզի կը խօսի այն վայրկեաններէն երբ հեղինակը մէկ կողմ կը դնէ անցեալի երկար ոգեկոչումները, ներկային գալու համար եւ բացատրելու հայ բնագէտի մը տագնապները իր սերունդին հարցերուն առջեւ: Աւելին ըսել պիտի նշանակէր անպայման չեշտել խակ բնոյթը համակրելի ֆիլմի մը, պատրաստուած դեռ շատ ձախաւեր եւ համեստ լսկրսնակի մը կողմէ»:

Փարիզ հրատարակուող «Էթիւտ Սովիէթիքը» (Մայիս 1966) աւելի երկարօրէն կը խօսի այս ժապաւէնին մասին: «Բարեւ, ե'ս եմ» ֆիլմ մըն է, կը գրէ խորհրդային ամսաթերթը, որ կը հրաւիրէ խորհրդածութեան, հաւատարմութեան հարցը կը դնէ: Հաւատարմութիւն իտէալին, սիրոյ, բարեկամութեան:

«Այս ֆիլմը իրագործուած է Ֆրունզէ Դովլաթեանի կողմէ, Առնոլտ Աղապապովի մէկ սցենարիոյին վրայ: Ֆրունզէ Դովլաթեան, քանի մը տարի աշխատած է Երեւանի Թատրոնին համար, ապա ուզած է փորձեր ընել շարժարուեստի մէջ եւ մտած է Խորհ. Միութեան շարժանկարի ինսթիթիւն, ուր իբրեւ դասատու ունեցած է ծանօթ վարպետ՝ Սերժ Կերասիմով:

«Դերասաննե՞րը: Արտեմի դերը կը խաղայ Արմէն Ճիկարխանեան, Երեւանի տրամաթիք Թատրոնի դերասան, որ փայլուն խաղարկութիւն մը ունի: ...Այս ֆիլմին առթիւ Ֆրունզէ Դովլաթեան յայտարարած է.— «Ուզեցինք արդի գիտութեան մարդիկ ցոյց տալ, խելացի, կրքոտ մարդիկ, մաքուր սրտով, որոնք ստեղծագործութեան եւ կեանքի դժուարութեանց հետ բախումներ ունին: Ուզեցինք որ հանդիսատեսը խորհրդածէ, ուզեցինք անոր փոխանցել կամքն ու լաւատեսութիւնը անոնց որոնք կը փորձեն գտնել գիտութեան գաղտնիքները եւ կը փորձեն ճանչնալ ճշմարտութիւնը»:

«Ֆիլմը որ կը վերլուծէ այն խոր կապերը որ կը միացնեն մարդիկը եւ ցոյց կու տան մարդկային արարածին արժէքը, կը սկսի պատերազմի տագնապալի օրերուն.— Արտեմ եւ Օլէկ, բնագիտութեան համալսարանի ուսանող, կը դիզեն իրենց դասերը եւ հակօդային պաշտպանութեան աշխատութիւն կ'ընեն ուսանողներու տան տանիքներուն վրայ: Այս մութ օրերուն, երբ մարդիկ կը տառապին, պէտք եղածին չափ հաց չունին, երկու ուսանողները կ'երազեն որ օր մը պիտի լուսաբանեն բնութեան խորհուրդները եւ բարդ տարազներ կ'արձանագրեն իրենց հացի բաժնեթուղթին ետեւը, իբրեւ եզրակացութիւն իրենց գտածին: Երբ պատերազմը կը վերջանայ, մեր երկու բարեկամները արդի բնագիտութեան ամէնէն այժմէական հարցերը կ'ուսումնասիրեն, Օլէկ Մոսկուայի գիտական հետազօտութեան հաստատութեան մէջ, իսկ Արտեմ լերան վրայ իր շինած տարրալուծարանին մէջ, Հայաստան, իր ծննդավայրը: Մէկուն կամ միւսին համար, կեանքը միշտ դիւրին չէ, բայց դժուար օրերուն, կասկածի պահերուն, գիտեն որ մէկը կրնայ միւսին վրայ հաշուել, տարիները կ'անցնին, իրենց երազը շնորհիւ ա–քնաջան աշխատանքի, իր առաջին պտուղները կու տայ:

×

Վերջացնելու համար աւելցնենք նաեւ, որ այս տարուան սկիզբը գումարուած Հայաստանի շարժարուեստի միութեան ընդհ. ժողովին ընթացքին, Ս. Գէորգով, որ միութեան քարտուղարն է, հետեւեալը ըսած է վերոյիշեալ ժապաւէնի մասին: «Ֆ. Դովլաթեանի նոր աշխատանքը՝ «Բարեւ, ե'ս եմ» երկսերիանոց նըկարը, նոր ու թարմ արտայայտչամիջոցներով արուած ստեղծագործութիւն է, ուր ո'չ «նորը» եւ ո'չ էլ «թարմը» ինքնանպատակ չեն ու ենթարկուել են արուեստագէտի յստակ քաղաքացիական դիրքորոշմանը»:

ԵՐԲԵՄՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՒԱՌԻՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

ԽՄԲ.— Այս շատ հետաքրքրական յօդուածաշարքը, (տեսնել սկիզբը Ապրիլ 14, 15 եւ 16), ընդհատեր էինք Ապրիլեան Եղեռնի ոգեկոչումին առթիւ դիզուած գրութեանց հրատարակութեան պատճառով: Այսօր կուտանք վերջին մասը :

Տեղեկագիրներու ընթերցումէն կը համոզուինք, թէ այս աշխարհամասին մէջ (հայկական աշխարհ) դարերէ ի վեր բարքերը նոյնը մնացեր են: Աւատապետութիւն եւ աւազակապետութիւն կը մնան ինչպէս անցեալ դարերուն: Ստրաբոն կը գրէր Հայերու եւ Մարերու բարքերուն նմանութիւնը : Հայեր եւ Մարեր որոնք խառն կը բնակին Կորդուաց աշխարհին եւ Փայտակարանի մէջ, կը զբաղէին աւազակութեամբ: Մարերու փափկասիրութեան, քմահաճութեան բարքեր կը տեսնուին նախարարներու մօտ, կը յայտնուին երկպառակութիւն, նենգութիւն, դաւաճանութիւն, միութիւն մը կազմելու, հաւաքաբար ճակատ կազմելու անկարողութիւն :

Բնակչութիւնը կը նուազի, անցեալին մէջ՝ արտագաղթով, վերջին դարուն՝ պանդխտութեամբ : Չկան անձնուրաց առաջնորդներ եւ ղեկավարներ: Հօտը կը մնայ անհովիւ, կը թրքանայ կամ կը քրտանայ : Գիւղերը կը դատարկուին, վանքերը կ'ամայանան, դատարկութիւնը կը լեցուի օտարներով, մնացողները կը պաշարուին, կը կղզիանան, կը հարստահարուին : Մինչեւ 1700 թուականը՝ մեծամասնութիւն է Հայութիւնը, բայց հետզհետէ փոքրամասնութեան մէջ կը մնայ : Շահրիկեան, յիշելով Թավերնիէի վկայութիւնը, թէ յիսուն Հայու դէմ մէկ Թուրք կայ, կը հարցնէ. «Ո՞ւր գացին այս մարդիկը, ջա՞րդ, բայց ո՞ւր է փաստը»: Հ. Ղուկաս Ինճիճեան կը յիշէ բազմաթիւ հայ գիւղեր, որոնք հետզհետէ իսլամացած են :

Մամուլը, հրատարակելով տեղեկագիրներ, կ'առաջարկէ գաւառ ղրկել ձեռնհաս առաջնորդներ, կազմակերպել թեմերը : Բանիբուն առաջնորդներ նախախնամական դեր կը կատարեն, ապիկար եւ ընչաքաղց առաջնորդ մը պատուհաս է ժողովուրդին : Տեղեկաբեր վարդապետները կը յայտնեն, թէ երկար ատենէ ի վեր առաջնորդ չունին Բաղէշ, Խարբերդ, Սղերդ, Տիարպէքիր, Տիվրիկ, Խնուս: Պաշգալէի եւ Խիզանի նման կարեւոր կեդրոններու մէջ տեղապահներ կան, կը նշանակէ թէ թեմերուն յիսուն առ հարիւրը բաց է :

Ալաշկերտի, Պայազիտի, Բասէնի, Քղիի, Դերջանի, Բալուի առաջնորդներն ալ, փոխանակ ժողովուրդը հարստահարութեանց դէմ պաշտպանելու, կը մասնակցին շահագործումին: Պետութեան վարչական բաժանումներու համաձայն պէտք է կազմակերպել թեմերը, վալի ունեցող քաղաքին մէջ արքեպիսկոպոս մը դնել, միւթեսարրֆ գտնուող տեղեր եպիսկոպոս մը կամ Ծայրագոյն վարդապետ մը, գայմաքամին քով վարդապետ մը : Ամէնքը ենթակայ ըլլալու են նահանգին արքին, որուն պէտք է դիմեն խնդիրներու կարգադրութեան համար (Մասիս, *թիւ* 2652 *եւ* 2653):

Թուրք մամուլը կը հետեւի հայ մամուլին, կը գրէ թէ Հայերը Քիւրտերու դարաւոր թշնամիներն են, եւ կը փափաքին ճնշել Քիւրտերը: Հայ մամուլը կը ժխտէ յայտնելով թէ ցեղային ատելութիւն չկայ, երկու ժողովուրդներու միջեւ հակառակութիւնը օտար ձեռքերու արդիւնք է :

Հայ գիւղերը տեղական ինքնավարութիւն ունին : Գիւղացիները կ'ընտրեն գիւղապետ (ռէս), *ատոր գործակատարը* (գզիր) *եւ խորհրդականներ* (համբաներ): *Գիւղապետին իշխանութիւնը կը հաստատուի Առաջնորդարանին եւ փաշային կողմէ: Գիւղական դատերը կը տեսնուին ռէսին եւ համբաներու դատարանին առջեւ, իւրաքանչիւր գերդաստան գարնան օր մը պարտաւոր է վարելու անոր արտը, իսկ ամրան՝ բոլոր գիւղացիները օր մը միասին կը հնձեն անոր արտերը : Ռէսը կերակուր կուտայ աշխատողներուն եւ իր ծախքով զուռնայ, նաղարա զարնել կուտայ* («Փորձ, 1879, *էջ* 68):

Տեղեկագիրները կը դիզուին պատրիարքարանի դիւաններուն մէջ եւ կացութիւնը կը շարունակուի : Ողբացեալ Սահակ վրդ. Օտապաշեան, առաջին նահատակը Երզնկայի ճամբուն վրայ, կը գրէր «Սուրհանդակ»ի մէջ 1904*ին* (*թիւ* 1496, 1499):

«Գործունեայ վանահայրեր պարագաներէն օգտուելով ընդարձակած են հողային կալուածները, մշակելով հարստացուցած են, բայց տարիներով ամայի մնացած հողեր կան, որոնք սահմանակից հողատէրերու կողմէ յամրաբար իւրացուած են: Իւրաքանչիւր վանք միաբանութիւն ունենալու է, իր մարդերով մշակելու է հողերը: Ժողովուրդին իրաւունքն է պահանջել որ գաւառներու մէջ ցրուած այդ նուիրական հաստատութիւնները ծառայեն իրենց բուն կոչումին : Կարգապահ եւ սրբակեաց միաբանութիւն մը ի վիճակի ըլլալու է օրինակ դառնալու կարգապահ աշխատութեան, կալուածները դառնալու են տիպար ագարակներ»:

Րաֆֆի, ուսումնասիրելէ ետք հարստահարութեանց տեղեկագիրը, կը խոստովանէր թէ «Տաճկական Հայաստանի մասին օրինաւոր շարադրութիւն մը չկայ» եւ անհրաժեշտ կը դտնէր հիմնական տեղեկութիւններ, ուսումնասիրելու համար բոլոր ցեղերու կեանքը : «Կատարեալ տեղեկութիւններ պէտք են Հայաստանի աշխարհագրութեան, ազգաբնակութեան, արդիւնաբերութեան, վիճակագրական, ժողովուրդներու մէջ տիրող ոգիին, ձգտումներուն կրօնական եւ քաղաքական՝ զգացումներուն մասին եւ հոգեբանական կողմի մասին» :

Վիպագրին համաձայն, բարեկարգութիւնը սկսելու է արմատէն : Երբ հողը պատրաստ չէ, կարելի չէ ցանք ստանալ: Բարձրագոյն նպատակին համապատասխան ըլլալու է ամբողջ իր կրթութեամբ (*ՏԱՃԿԱՀԱՅՔ*, էջ 22, 56):

Ո՛չ լուրջ ուսումնասիրութիւն մը պիտի կատարուի, ոչ ալ դարմանումներու մասին պիտի մտածուի : Գաւառը պիտի սեւեռէ աչքերը դէպի Պոլիս : Պատրիարքարանը կառավարութենէն պիտի սպասէ բարեկարգութիւն : Գաւառացին պիտի լքէ տուն եւ տեղ, ընտանիք եւ օճախ, պիտի գաղթէ :

Տխուր է գաւառի պատկերը, հայ ժողովուրդը կը նուազի, զուրկ է անձնուէր եկեղեցականներէ, դարերով իր քրտինքին արդիւնքը տուած է հաւատարմօրէն վանքերուն, որոնք աւելի բարեսիրական հաստատութիւններ եղած են : Եւրոպայի եկեղեցականը կը լքէ ընտանիք եւ հայրենիք, բարեկամ ու ազգական, կ'երթայ Ափրիկէի խորերը՝ մարդակերներուն քրիստոնէութիւն քարոզելու, քաղաքակրթութիւն տարածելու : Հայ եկեղեցականը չի հետաքրքրուիր դրացիները հայացնելով, քրիստոնէութեան բերելով, նոյնիսկ Հայը եկեղեցիին հաւատարիմ պահելով :

Պատրիարքարանը կը պահանջէ «արժանաւոր պաշտօնեաներ նշանակել վարչական եւ դատական պաշտօններու համար, հեռացնելով անձնական շահուն, մոլեռանդութեան գործիք եղող զեղծ եւ ապիկար պաշտօնեաներ»:

Պատրիարքարանին գործը պիտի ըլլար նախ պարկեշտ առաջնորդներուն նշանակումը, զեղծարար եկեղեցականներու եկեղեցիէն արտաքսումը: Գիւղեր եւ աւաններ կղզիացած են, ովասիսներ են անապատին մէջ, չունին իրար կապող կազմակերպութիւն, չունին ղեկավարութիւն: Տեղ մը գիւղացին հող չունի, գերին է աղային, վանքերու կալուածներն ալ կը մնան անմշակ :

Պատրիարքարանը պետութենէն եւ օտարէն կը սպասէ բարենորոգում, համոզուած ըլլալով որ վանքերը վանականներ պիտի ունենան, արտերը մշակողներ, թեմերը անձնուէր առաջնորդներ, եթէ բարենորոգումներ կատարուին :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Վերջ)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՑԱՌԱՋ»Ը

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

Ա.

Մեծարենցի քնարի լարերի վրայ ամէնից շատ բնութիւնն է իր երգը երգել եւ յատկապէս հայրենի գիւղի բնութիւնը, որ տրուած է սիրագորով խանդավառութեամբ, դիտուած է մանկական ոսկի երազ յուշերի եւ դեղակարօտ հողու պատուհանից: Մեծ մասամբ այսպէս է նայել աշխարհին պատանի բանաստեղծը :

Իր վերաբերմունքը դէպի բնութիւնը լաւ է արտայայտել նա «Բիւրեղի գիւթանք» քերթուածի մէջ .

Մանուկ մըն է, որ կայնէր դէմն
հըրածամ արեւին,
Կ'օծէ հոգին իր շուշան լուսացնցուղ
երազով,
.
Բիւրեղ մը կայ ձեռքին մէջ զոր կը
ճօճէ դարձդարձիկ,
Եօթը գոյնի տե՛նչն ունի, լոյսի
անհուն խազերուն ...

Սա մի ճշմարիտ ինքնաբնորոշում է, իրականութեանը նայելու իր կերպի բացայայտումը : Այսպէս է նայել աշխարհին պատանի բանաստեղծը, միշտ այդ բիւրեղի գիւթանքով, եօթը գոյնի տենչը եւ սիրոյ պայծառ արեւը արտացոլող «պրիսմակի» միջոցով, եւ դրանով է տեսել բնութիւնը, դրանով արտայայտել իր սէրը, իր յոյզերը առհասարակ: Ահա թէ ինչո՛ւ բնութիւնը նա երգեց իւրայատուկ հրայրքով, բանաստեղծական գինովութեամբ, ինչպէս չէր երգել մինչ այդ ոչ մի բանաստեղծ մեր գրականութեան մէջ:

Մեծարենցի գեղեցիկ բանաստեղծութիւններից «Հովը» իբրեւ բնանկար, իբրեւ բնութեան ջերմեռանդ սիրոյ արտայայտութիւն, իբրեւ արուեստի մի գոհար, որ մանկունակ տպաւորութիւններով, մանկութեան օրերի քաղցրութիւնով է լեցնում ընթերցողի սիրտը : Բնութեան անձնաւորումը պատկերաւորութեան ընդունուած եղանակ է գրականութեան մէջ : Այդ եղանակը Մեծարենցին յաջողւում է սքանչելիօրէն, եւ այդ բանաստեղծութեան մէջ «հերարձակ» հովը մի չարաճճի աղջիկ է, մի խաղընկեր, որ խաղում է քերթուածի քնարական հերոսի հետ, վազելով նրա ետեւից, բռնելու փորձ անելով, մատնահարում է նրա պատուհանը, կանչին պատասխանում է քրքիջով, նոյնիսկ ապտակում է նրան, մազերն է ուզում համբել, կոնակից վեր է մագլցում, մանուկի պէս պլլւում է «մայր թուփերու քղանցքին» : Այսօրինակ անձնաւորումներ շատ կան Մեծարենցի երկերի մէջ :

Բնութեան գիրքը բանաստեղծօրէն կարդալու բացառիկ հմտութիւնը արտայայտուել է նաեւ «Ի՞նչ արբեցութեամբ...» քերթուածի մէջ, որ բնութեան մի խանդակաթ գովք է և ընդհանրապէս, կեանքի ջերմ խնկարկում : Կեանքը, ըստ բանաստեղծի, արբեցում է, ապրելը գերագոյն հրճուանք. այդպէս է բնութեան ամէն ծնունդի համար, որոնք «ամէնն ալ կեանքէն կ'ըմպեն յորդ ճաճանչ» :

Բնութեան յուղառատ գովքը Մեծարենցի ստեղծագործութեան մէջ զգալի չափով կապուած է իր ծննդավայրին՝ Խարբերդի Բինկեան գիւղի հետ, որի գովերգին ու պատկերմանը նուիրուած են «Ար[illegible]», «Տա[illegible]գերդ», «Գետափի երազանք», «Ձունոպաներ», «Բիւրեղի գիւթանք», «Ջուրէն դարձին», «Ջրտուք» քերթուածները: Բինկեանը, Հայաստանի վեհաշուք գեղաշուք գեղեցկութեան մի մասնիկը, Մեծարենցի համար դարձել է երանելի օրրան, հոգեհարազատ ու հոգեկապող բահանդրուան, որին սիրահարուած է բանաստեղծը, որին անուանում է՝ «մշկենի, ծաղիկ ու ծափ գիւղ» :

Մեծարենցի ստեղծագործութեան մէջ զգալի տեղ են գրաւում գիշերն ու արբւերդութիւնը, որոնք երկուսն էլ բանաստեղծի համար ունին շատ կարեւոր նշանակութիւն: Բնութեամբ ու վայրենութեամբ լեցուն ցերեկը բանաստեղծին մղում էր դէպի գիշերը, որ անուրջների մոռացութեան, նոյնիսկ լոյսի էր առաջնորդում նրան : Գիշերերգի մի սքանչելի

ԷՕՎՐԸ Տ'ՕՐԻԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՇԱՐԴԵՐԸ

— * —

Si telle est la triste réaction des bouleversements auxquels nous avons assisté sur la marche des écoles, en pleine capitale, on devine aisément ce qu'elle doit être dans les provinces reculées de l'empire, où l'organisation de la gendarmerie, de la police municipale et d'autres services de la sûreté publique laisse encore, il faut le dire, beaucoup à désirer, et où, en raison de maintes particularités faciles à saisir, le régime de terreur doit sévir avec beaucoup plus de rigueur qu'ici.

Nonobstant cette déplorable situation, qui s'améliorera sans doute peu à peu, l'œuvre scolaire est un facteur trop important dans les éléments constitutifs du triomphe de notre apostolat, pour que nous la négligions plus longtemps en prétextant les complications des temps présents, et je dois rendre cette justice à mes vénérables suffragants, à savoir qu'au milieu des soucis mortels qui les étreignent, ils ont toujours particulièrement à cœur l'œuvre des écoles, qu'ils sont désolés de n'avoir pu, durant les terribles mois de désastres, établir un budget scolaire, tous les subsides ayant été consacrés aux besoins matériels indispensables des pauvres petits écoliers et de leurs infortunés parents, réduits à la dernière misère !

Cependant cet état de choses ne saurait durer indéfiniment, et mes suffragants sont, à juste titre, inquiets des progrès que réalise la propagande protestante sur le champ de leur apostolat, et cela en renforçant une organisation scolaire déjà si riche et si bien adaptée aux besoins locaux !

La lutte par l'école est des plus sérieuses dans ses conséquences, car l'école forme la jeunesse, et c'est à la jeunesse qu'appartient l'avenir ! Or, mes pauvres suffragants voient avec une réelle tristesse les prédicants, émissaires des sociétés bibliques, profiter de nos malheurs pour pousser activement leur lutte. Ce n'est pas que les ressources pécuniaires leur aient fait défaut avant les désastres de l'Anatolie, mais la misère, qui y règne sur une si vaste échelle depuis ces événements sanglants, a ouvert présentement un champ très propice à leur propagande par l'argent.

Vous savez d'ailleurs que le soin de la distribution aux sinistrés, des sommes considérables souscrites en Amérique et en Angleterre, a été confié à ces ministres par l'entremise de la «Bible House», agence principale, à Constantinople, des sociétés bibliques américaines et centre d'administration des missions protestantes du Levant.

Certes, nous nous garderons bien de faire à ces ministres protestants l'injure de croire, comme quelques-uns l'ont prétendu, qu'ils aient ouvertement imposé aux pauvres sinistrés qui se sont adressés à leur charité la condition expresse d'embrasser leur secte ou d'envoyer leurs enfants à l'école protestante. Mais, vous n'ignorez pas, hélas ! Monsieur le Directeur général, la funeste efficacité des moyens indirects, des insinuations habiles, des attentions significatives, etc... Et puis, il était fort naturel qu'étant pourvus des ressources si abondantes, ils profitassent de l'occasion pour *favoriser* ceux qui adhéraient à leur cause.

(15 — *à suivre*)

...արտայայտութիւն է «Ձմրան պարզ գիշեր» բանաստեղծութիւնը, ուր գիշերը ընկալուած է գերագոյն խանդավառութեամբ.

Պարզ, լուսածածան, հրաշալի՛ գիշեր,
Հոսէ՛ սրտիս մէջ դիւթանքիդ ալիք·
Ճերմակ երազիդ ցայտքերէն մեղրիկ
Պուտ-պուտ կաթեցո՛ւր հոգւոյս սիրաջեր:

Գիշերը բանաստեղծի համար ոչ միայն հասարակական, այլեւ իր անձնական ցաւը մոռանալու, իր վշտերը ամոքելու միջոց է, քանզի նա օծուն է «հաշիշով ու բալասանով» եւ նրան դարձնում է «լուսեղէն» ճամբաների ուղեւոր: Գիշերը նա դառնում է այն աստիճան անրջող, որ նրան թւում է, թէ ինքը համբոյրներ է ստանում «հովէն ու ծովէն»: Բայց գիշերը նաեւ խոկանքի դուռ է բաց անում, իր հիւանդագին վիճակը, մենակութեան տառապանքը յիշեցնում, սիրոյ կարօտը ընդգծում եւ այդ պատճառով էլ նաեւ յուսալքման խաղեր յառաջացնում: Այս ամէնը հմայիչ արուեստով յոյզերի ու պատկերների գրաւիչ թովչանքով արտայայտուած է «Սիրերգ» քերթուածի մէջ:

«Սիրերգ»ը օժտուած է բարձր, հրճըւալից տրամադրութեամբ, որ իր բարձրակէտին է հասնում մանաւանդ երկրորդ տան մէջ.

Համբոյրներ կուգան հովէն ու ծովէն,
Համբոյրներ լոյսէն՝ որ չորս դիս կը
ծաղկի,
Այս գիշեր տօն է հոգւոյս՝ կիրակի,
Համբոյրներ կուգան հովէն ու ծովէն:

Բանաստեղծի ցնծութիւնը, տօնական բարձր տրամադրութիւնը, սակայն, մշտական չէր եւ չէր կարող լինել, կար, ինչպէս ասացինք, հանրային եւ անձնական վիշտը որ ցնծութիւնը ընդմիջում էր տխրութեամբ:

Բայց լոյսն հոգւոյս քիչ քիչ կը մաշի···
Շրթունքս են ծարաւ միակ համբոյրին···
Ցնծագին գիշերն է լոյս ու լուսին՝
Բայց լոյսն իմ հոգւոյս քիչ քիչ կը մաշի:

Սակայն բաւական է սիրոյ զգացումի արծարծման մի առիթ, իր սիրած աղջըկայ «Շահէնի» աչքերի «Միրանեծին» բոցի ներկայութիւնը իր հոգու մէջ, որ նրա սիրտը լցուի անեզր ուրախութեամբ, եւ նա ցնծութեամբ արբշիռ՝ բացականչի.

Հոգւոյս դափ ու թմբուկի
Կ'իջնէ ծիծաղն այս գիշեր·
Ծնծղաներու պէս ցնծուն՝
Ծափ կը զարնեն իմ յուշեր
(«Կայծեր»)

Գիշերուայ դովքը պարունակող սքանչելի քերթուած է նաեւ «Ցայգանուագը», որ երգի էր վերածուած եւ երգւում էր դպրոցներում՝ երգեցողութեան դասերին: Այս բանաստեղծութեան մէջ էլ գիշերուան թովչանքը եւ սիրոյ կարօտը կողք-կողքի են, ուրախութիւնն ու թախիծը, լուսաւոր թախիծը, կողք-կողքի:

Մ. ՀԻՒՍԵԱՆ

«Սով. Գրականութիւն»

ՔԱՆԻ՞ ՀԱՅԵՐ ՏԱՐԱԳՐՈՒԵՑԱՆ Կ. ՊՈԼՍԷՆ

Ընդհանրապէս այն կարծիքը կայ թէ Թուրքերը խնայեցին Կ. Պոլսոյ Հայութեան եւ չտարագրեցին: Ասիկա մասամբ միայն ճիշդ է:

Ըստ Թրքական ոստիկանական արձանագրութեան, մինչեւ 1915 Դեկտ. 7, Կ. Պոլսէն տարագրուած են երեսուն հազար Հայեր, եւ Դեկտեմբեր եօթնէն ետք դարձեալ աքսորուած են չորս հազար Հայեր, որով 34 հազար հայ այրեր, աքսորուելու պատրուակով, սպաննուած են Իզմիթի եւ այլ վայրերու ամայի լեռներուն եւ ձորերուն մէջ:

Առկէ ետք պատրաստուած էր ցանկ մը, Կ. Պոլսէն արտաքսելու համար նաեւ ութսուն հազար ընտանիքներ. այդ է որ չէ գործադրուած, շնորհիւ օտար ճնշումներու:

ԱՆԳՈՐԱՅԻ ՆԱՀԱՆԳԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՆԻՒԹԱԿԱՆ ՎՆԱՍԸ

Անգորայի նահանգին մէջ՝ նուազագոյնը՝ հարիւր հազար հաշուելով, իրենց նիւթական կորուստը հարիւրաւոր միլիոն տոլարի կը հասնի, նկատի ունենալով որ Կեսարիոյ Հայերը եւ Անգորայի Հայերը, առեւտրական տեսակէտով, լաւ դիրքեր ունէին, եւ մեծ հարստութեան տէր էին: Առանց հաշուելու ազգային հարստութիւնները, հաստատութիւնները, Անգորայի նահանգին Հայերուն նիւթական կորուստը, 90.000է աւելի անձերու կորուստէն զատ աւելի քան երկու հարիւր միլիոն ոսկի տոլար է:

ՍԻՐՈՅ ՄԱՍԻՆ

Առանց սիրոյ չի կրնար ապրիլ մարդ. չի՛ կրնար բարի, ծառի ու բոյսի կեանք ապրիլ:

ՄԱՐՍԷԼ ԲՐԵՎՕ

×

Սէրը տարիք չի ճանչնար:

ՍԹԱՆՏԱԼ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ինչպէս գրած էինք Ժիրայր Փալամուտեանի ցուցահանդէսը մեծ ընդունելութիւն գտած է Պէյրութի արուեստասէր հասարակութեան կողմէ:

Այս առթիւ, Պէյրութի «Օրիան»ը հետեւեալը գրած է.— «Ժիրայր Փալամուտեան մեզի կուգայ Ֆրանսայէն, ուր կը մնայ Քոթ տ'Ազիւրի եւ Փարիզի միջեւ: Իր պաստառները ամէնէն ճոխ լոյսը կը սփռեն, այն լոյսը որ կը խաղայ Սէնի ափին կամ Րիւ տը Լ'Աբէյի հին տուներուն վրայ եւ այն լոյսը որ ծովէն մինչեւ Փրովանսի ցած բլուրները կը պատմէ ձիթենին, նոճին եւ հռովմէական կղմինտրները:

Պաստառ մը նուիրուած է Քազանցաքիսի տան: Անոր մէջ կայ արուեստագէտին զգացումներուն ամբողջ խորութիւնը եւ իր կատարեալ գործերուն բոլոր նրբութիւնները:

Դասական դիմանկարներու դրացնութեան մէջ, կը գտնենք Մօնէրու եղերքին կարմիր ժայռերը: Սեզանի եւ Մաթիսի սիրելի Պուկատները կը կրեն նկարիչին հաւատարիմ վրձինին դրոշմը, արեւի հանդարտ ճառագայթումներու մէջ»:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Անցեալ Շաբաթ կէսօրէ ետք «Ներկայ ժամանակները» յայտագրով Առլէն Փափազեան խնամքով եւ խիստ յատուկ ոճով պատրաստած էր երկու Սէքանս «Ֆրանսական պանդոկի վերանորոգումը» եւ «Ֆրանս Նաւուն մուտքը Հաւրի նաւահանգիստը»:

Քոթ տ'Ազիւրէն Կրընոպլը, Առլէն Փափազեանի նկարներն ու տեսակցութիւնները յաջող կերպով կը ներկայացնէին Ֆրանսական պանդոկներու արդի ձըգտումները:

Հաւրի նաւահանգիստին մէջ ալ, Առլէն Փափազեան գտած էր ինքնատիպ ոճը, պարզելու համար սեւ աշխատանք տանողներու կեանքը եւ կրցած է տալ այնպիսի Ռըլիէֆ մը, որ հանդիսատեսը կը դառնար դերակատար: Խուսափելով դիւրութիւններէն եւ միջակութենէ, այս իրագործումով Առլէն Փափազեան յայտնաբերած էր ճաշակ եւ արուեստ:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Մարդ պէտք է ծերանայ՝ հասկնալու համար թէ ո՛րքան կարճ է կեանքը:

ՇՈՓԵՆԱՈՒԸՐ

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ՄՕՐՈՒՔԸ ԵՒ ՀԱՄՐԻՉԸ

Անգարայէն կը գրեն Պոլսոյ թրքական թերթերուն.—

Ազգ. Ժողովի Աֆական երեսփոխան Մեվլուտ Երլմազ խստիւ յարձակեցաւ Ազգ. Ապահովութեան Խորհուրդի ընդհ. քարտուղար Զօր. Րէֆէթ Իւլկէնալփի վրայ, որ հաւաքոյթի մը ընթացքին, ծանր խօսքեր ըսած էր կրօնաւորներու հասցէին.

— Պէտք է վերցնենք մօրուքը, փաթթոցը եւ համրիչը, ըսած էր Զօրավար Իւլկէնալփ: Այս երկիրը կրծողները այծեմօրուքներն են, մէկը անտառները կը կրծէ, միւսը՝ մեր ընկերութիւնը: Գուրանի ուսուցումը յանձնուած է անարժան ձեռքերու: Իբր համալսարանական երիտասարդներ, գիւղեր կ'այցելէք եւ կը լուսաւորէք գիւղացին: Հոն ուր դուք չէք երթար, այդ այծեմօրուքները մուտ կը գործեն եւ կը թունաւորեն ժողովուրդը:

Զօր. Իւլկէնալփի այս խօսքերուն առթիւ, Աֆական երեսփոխան Մեւլուտ Երլմազ ըսաւ Ազգ. Ժողովին մէջ:

— Այս անձը յաճախակի իր իրաւասութեան սահմաններէն դուրս կ'ելլէ եւ կը րօնքի, Գուրանի վերաբերեալ խնդիրներ կը յուզէ: Որեւէ իրաւասութիւն չունի, իր պարտականութիւնն է լոկ Ազգ. Ապահովութեան Խորհուրդին ընդհանուր քարտուղարութիւնը վարել: Ի վերջոյ պաշտօնատար մըն է, որ կ'աշխատի վարչապետութեան հրամանին տակ, հետեւաբար չի կրնար քաղաքական յայտարարութիւններ ընել: Այս անձը երբ կը յարձակի կրօնաւորներուն վրայ, ինչո՞ւ լուռ կը մնայ համայնավարներու գործունէութեան առջեւ, որ երկրին եւ պետութեան հիմերը կը ջանայ քանդել: Այս մասին ոչ մէկ բառ իր յայտարարութիւններուն մէջ: Երբ կրօնական կեանքը կը ծաղկի երկրին մէջ, ոչ թէ պէտք է դանդաղել այդ շարժումէն, այլ պէտք է հպարտանալ անով: Աշխարհի ոչ մէկ անկիւնը այսքան ծանր նախատինքներ հասցուած են կրօնքի եւ կրօնաւորներու երեսին: Իր այդ խօսքերը սրտէն խոցած է իսլամ - Թուրք ազգը եւ երեսուն միլիոնը: Կը պահանջեմ որ այս անձը անմիջապէս պաշտօնանկ ըլլայ եւ դատարանի յանձնուի, քանի որ կը բռնաբարէ Սահմանադրութիւնը եւ օրէնքները, կը նքէ եւ խղճի ազատութիւնը:

Անոնք որ կ'ըսեն՝ թէ յոգնած են կեանքէն, գլխաւորաբար իրենք իրենցմէ յոգնած են:

ԳԱՐՄԷՆ ՍԻԼՎԱ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (114)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Լեւոն եւ Ժանէթ խոհանոց մտնելով թելանուշը կարմրցուցին, անուշը վրան անցուցին եւ յետոյ քան հաւասար մասերու բաժնելով կտրեցին: Լեւոն կտորներէն մին վերցնելով տակը բաներ մը սահեցուց:

Ցերեկուան սեղանը պատրաստուեցաւ: Ամէնքը մէկէն սեղանին շուրջը հաւաքուեցան: Բզէզի ցաւը մեղմացած ըլլալով ինքն ալ կրցաւ մասնակցիլ սեղանին: Խորհրդաւոր հայկերոյթ մը եղաւ այն օրուանը:

Լեւոն եւ Ժանէթ միշտ իրարու երես կը նայէին:

Բզէզ իր այրած ձեռքովը չկարենալով ճաշել, Ժօզէֆին անոր օգնութեան կը հասնէր երբեմն եւ իր երախան կերակրող մօր մը պէս պատառաքաղը անոր բերանը կը տանէր:

Բզէզ, ամէնքին խնդրանքին վրայ, ըրաւ գլխուն եկածները պատմել:

Ամէնքն ալ կարգով ոտքի ելլելով անոր ճակատը համբուրեցին:

Ժօզէֆին, որ ձեռքը պնակներու կոյտ մը բռնած սեղանին կը մօտենար, լսելով Բզէզի աղեկտուր պատմութիւնը, գոչեց.

— Ետքը այդ աւազակը ի՞նչ ըրիք:

Բայց պատասխան տալու ժամանակ չունեցան... շախշափիւն մը լսուեցաւ: Ժօզէֆինի ձեռքէն պնակներու կոյտը գետին իյնալով, պնակները ջրեխ ջրեխ եղած էին...:

— Հիմա այդ մարդը ո՞ւր է, հարցուց Ժօզէֆին՝ որուն բերանը բաց մնացած էր:

Եւ կոտրած պնակներուն նայեցաւ:

— Տիկինդ սպաննեց զայն, մէջ բերաւ Մորիս:

— Ապրիս, քաջ տիկին, ապրիս, աղուոր գործ մը տեսեր ես:

— Ուզելով չսպաննեցի, զէնքիս վրայ յարձակեցաւ եւ եթէ ես զայն չսպաննէի, ինքը զիս պիտի սպաննէր:

— Աղէկ ըրեր ես:

— Այդ խօսքերը փոր չեն կշտացներ, թելանուշին նայինք, մէջ բերաւ փափկաճաշիկն Լեւոն:

Եւ ապա, Բզէզի դառնալով, լուրջ եւ սիրազեղ շեշտով մը աւելցուց.

— Բզէզ, տղաս, մեզի ըրած պարտքը հատուցանեցիր, այլեւս մեզի պարտք չունիս: Առկէ զատ, ալ ասկէ ետքը դուն քաջ եւ անձնուէր մարդոց կարգն անցած ես եւ Բզէզ պիտի չկոչուիս: Անունդ Ժան Պարտէն է: Տուր ձեռքըդ որ սեղմեմ, պարոն Ժան:

— Աս խոնարհ ծառան միշտ Բզէզ պիտի մնայ, պարոն Զարտաք, պատասխանեց քաջ պատանին իր ձախ ձեռքը Հայուն երկարելով:

Բոլոր սեղանակիցներուն աչքերը թըրջեցան:

Ժօզէֆին գոգնոցին փէշովը աչքին արցունքները սրբեց:

— Տղաս, կարծեմ տղամարդիկը չեն արտասուեր, դիտել տուաւ Զարտաք:

— Եթէ սատկող Հարթֆիլտի առջեւը ըլլայի՝ չէի արտասուեր, պարոն Զարտաք, բայց հոս ամէնքդ ալ սիրտ ունիք...:

Այս միջոցին Ժօզէֆին թելանուշը բերաւ:

— Օհօ, ոսկիի պէս կարմրեր է, մըրմընջեց Բզէզ բերնին ջուրերը վազելով:

— Յայտնութեան տօնին թելանուշն է, մէջ բերաւ Ժանէթ:

— Խորհրդաւոր ուտելիք, մրմնջեց Մօպրէ:

— Հը, այսօր Աստուածայայտնութեան տօնն է:

— Կորուա՞ծ է, կրնա՞նք մեր բաժինները ըրել:

— Այո, բայց ուղղայնապաշտօրէն մեծ կտորը ընտրողը բացը կը մնայ..., դիտել տուաւ Ժանէթ:

— Տակը բան մը դրա՞ծ էք, հարցուց Մորիս:

— Դուն այդ հայկական սովորութիւնը ո՞ւրկէ գիտէիր, հարցուց Լեւոն:

— Անցեալ տարի ալ Ծնունդին օրը ասանկ բան մը ըրեր, մոռցա՞ր եւ տակի ոսկին ինծի ելաւ:

— Որուն վրայ, մեծայարգ պարոն Մորիսը փեսայ եղաւ, վրայ բերաւ տիկին Գութ:

— Եւ համեստափայլ օրիորդ Ժանէթն ալ հարս, աւելցուց Մորիս:

— Առէք ուրեմն կտորնիդ, տեսնենք այս անգամ ո՞վ փեսայ պիտի ըլլայ, հրամայեց Լեւոն:

— Երկու կտոր կրնա՞մ առնել, հարցուց կատակախօսն Բզէզ:

— Անանկ բան չըլլար, դիտել տուաւ Ժանէթ: Երկու կտորը ի՞նչ պիտի ընես:

Մէկը պարոն Բզէզին, միւսն ալ տիկին Բզէզին համար..., պատասխանեց կատակախօս պատանին:

Իւրաքանչիւր ոք մէկ մէկ կտոր թելանուշ ընտրեց եւ իր պնակին մէջ առաւ:

— Վարպետ, եթէ ոսկին ինծի ելլէ, Ժօզէֆինը ինծի կնիկ պիտի ընտրեմ, ըսաւ Բզէզ:

Եւ խօսքը սպասուհիին ուղղելով աւելցուց.

— Մայր Ժօզէֆին, ինծի հետ կը կարգուի՞ս...:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի հիմնադրութեան 87րդ տարեդարձին առիթով հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Դպրոցասէրի հանգուցեալ հիմնադիրներուն, բարերարներուն, խնամակալուհիներուն, ուսուցիչներուն եւ պաշտօնեաներուն համար այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ:

Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յարգողները:

×

ԼԱ ԹՈՒՌ ՏԻՒ ՓԷՆ.— Այրի Տիկին Արաքսի Չիտէմեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կը խնդրեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Չիտէմեանի *մահուան քառասունքի առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, յետ պատարագի այս Կիրակի* (15 *Մայիս*):

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Եղեռնի 51րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի, նախաձեռնութեամբ տեղւոյս Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութեանց, Հինգշաբթի 19 *Մայիս* Սալ Սէն Լուի, 6 Րիւ Ժէ, *առաւօտեան ժամը 9ին:*

Հանդիսաւոր պատարագ, մասնակցութեամբ Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Պ. Օփլագի:

Յետ պատարագի Սգահանդէս:

Կը նախագահէ ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ (հոգեւոր հովիւ Լիոնի եւ Շրջանի):

Կը խօսի Պ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ:

Ուղերձ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներու կողմէ:

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյս վրայ, խմբերգ Օր. Քէօմիւրճեանի, *արտասանութիւն* Օր. Մ. Օնպաշեանէ:

Վերջաւորութեան թափօրը կը մեկնի սրահէն Յուշարձան, ուր ծաղկեպսակ կը զետեղուի:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԵՒ ՌԱԼԻ
COYE-LA-FORÊT

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Անիէռի, Սարսէլի եւ Արնուվիլի խումբերուն կողմէ

ՅՈՒՆԻՍ 12ԻՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹԻՊԱՅԻ ՀԵՏ

Շաբաթ, Մայիս 21, ժամը 21ին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համերգ Սամուէլ-Մուրատեան եւ Դպրոցասէր վարժարաններու միացեալ երգչախումբի կողմէ ղեկավարութեամբ Գէորգ Եանպէկեանի, Յունիս 5ին Կիրակի ժամը 15·30*ին, Ս. Մուրատ Վարժարանի թատերասրահը:*

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ՎԻԵՆՆԱ, ՓԵՇՏԱ

11 ՕՐ ԾՈՎԵԶԵՐՔ (ԼԻՏՕ)

ՎԵՆԵՏԻԿ Ս. ՂԱԶԱՐ

Եւ այլ գեղեցիկ շրջաններ

Մեկնում՝ Օգոստոս 1ին, վերադարձ Օգոստոս 28ին:

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար դիմել՝

M. H. BASMADJIAN
128, Rue de Flandre, Paris (19e)
Métro Crimée) — porte face à l'entrée:
Maison RENAL.
TRANSATOUR - OVERSEAS,
3, Rue Scribe, Paris (9e), Métro Opéra
Tél. : OPE. 77-85, Licence 183 A,
demander M. Gérard Acquaviva.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՐԿՐԻՏ ԽԱՆՋԷՐԵԱՆ
եւ
ՊԵՐՃ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Ամուսնացած

Կնքահայրութեամբ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԵՍԱՂՈՒՊԵԱՆԻ:

Փարիզ, 7 Մայիս, 1966

×

Այս ուրախ առթիւ Տէր եւ Տիկին Կարպիս Խանչէրեան կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Օգաւ. կայանին՝ 50, *«Հայաստանին»* 50, *«Յառաջ»ի բարգաւաճման* 50: *(Ստանալ «Յառաջ»էն):*

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԺԻՐԱՔՕ

Սիթէ Իւնիվէրսիթէռի
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ
21, ՊՈՒԼՎ. ԺՈՒՐՏԱՆ
Մինչեւ Մայիս 15

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը (13 *Մայիս*) *Ուրբաթ, ժամը 21ին, որոշեալ վայրին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:*

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, նախապէս որոշուած հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն իր բոլոր ընկերները ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ այս Շաբաթ ժամը 20·30*ին, Ակումբին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:*

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, սովորական հաւաքատեղին:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 10*ին, Ահարոնեան ակումբը: Կը հրաւիրուին Ռոմանի ընկերները եւ Նոր Սերունդի վարչութիւնը: Կարեւոր օրակարգ:*

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սովորական հաւաքատեղին, նոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթ. այս Կիրակի ժամը 15·30*ին:*

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ խումբը այս Շաբաթ, ժամը 20·30*ին:*

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբը այս Շաբաթ ժամը 20·30*ին:*

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթ. այս Երեքշաբթի ժամը 21ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբը Կիրակի (22 *Մայիս*) *ժամը* 15·30*ին:*

ՎՌԱՄԵԱՆ եւ ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբերը Շաբաթ (21 *Մայիս*) *ժամը* 20·30*ին, Վռամեանի սովորական հաւաքատեղին:*

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբը Երկուշաբթի (23 *Մայիս*) *ժամը* 20·30*ին:*

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ Երեքշաբթի (24 *Մայիս*) *ժամը* 20·30*ին:*

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են
Արձանագրութիւնները
Ուսումնական 1966 – 1967 տարւոյն

Կ'ընդունուին 10 – 12 *տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական աստիճան: Դիմել՝*

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն կը փնտռուի Պ. Սարգիս Պօղոսեան, հօրը անունը՝ Կարօ, մօրը՝ Ալպենիք, քոյր եւ եղբայրներ, Երանող, Մասուս, Վարանդօլ եւ Հայկ: Լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել եկեղեցւոյ քարտուղարութեան 339, Ավընիւ տիւ Փրատօ, *Մարսէյլ 8րդ:*

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ
Մէթրօ Օտէոն կամ Սէն Միշէլ

Կիրակի, 15 Մայիս 1966, ժամը 14·30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ *եւ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ*

Նախագահութեամբ ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՓԻՆՕՅԻ *(Արտաքին նախկին նախարար)*

Սիրայօժար կը մասնակցին՝
Արտաշէս Գմբէթեան (*արտասանութիւն*), Ժիրայր Թորգոմեան (*ջութակ*), *Երեւանի պետական երաժշտանոցէն*, Րաֆֆի Պետրոսեան (*դաշնակ*), Ալիս Պօյաճեան (*պար*), Մարիէլ Նորտման (*տաւիղ*), Նորտման *եղբայրներ* (*թաւ ջութակ, եւ սրինգ*), Զարուհի Անտոնեան (*արտասանութիւն*), Լիլիան Պասմաճեան (*արտասանութիւն*), Պէրնար Տէտէճեան *նուագախումբը:*

Փարիզ.— Աթէնք յունական պարախումբը ղեկավարութ. Օր. Եարիմակայի: *եւ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ* Կարպիս Ափրիկեանի:

Տոմսերու գինն է երեք, հինգ եւ վեց ֆրանք: Կը ծախուին Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, *Փարիզ, ինչպէս նաեւ Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերուն մօտ:*

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր ՍԵՐՈՒՆԴԻ Ալֆորվիլի խումբին կողմէ

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին Մէզոն Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահին մէջ
(Րիւ Տիւ Ժեներալ տը Կոլ)

Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ ՔԱՌԵԱԿԸ, « ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ » ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ « ԿՈՎԿԱՍ » ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ, ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ՝ Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ, ՍՔԷՉ: ԵԻԱՑԼՆ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 19ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԳՍԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ
Մանրամասնութիւնները յաջորդով
Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

ՃԱՇ

Կազմակերպութեամբ Տարօն – Տուրուբերանի Փարիզի Հայր. Միութեան կողմէ:

Ի պատիւ ՏԷՐ ԵՂԻՇԷ ԱՒԱԳ ՔՀՆՅ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ:

(Հիւսիսային Ամերիկայէն նոր ժամանած):

Կիրակի, 15 Մայիս, ժամը 16էն սկսեալ Մշակոյթի Տան մէջ:

17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ

Այս առթիւ կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ փափաքողները:

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի 60-ԱՄԵԱԿ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Բ. Ը. Միութեան 60ամեակին նուիրուած շքեղ հանդէս, 15 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8·45*ին* Սալ տէ Ֆէթ *մէջ, կազմակերպուած Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ:*

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փարիզէն տաղանդաւոր երգչուհի՝

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

եւ Մարսէյլէն Արաքս *պարախումբը* (30 *անձ*):

Նոյն օրը առաւօտեան պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Հայ առաքելական եկեղեցւոյ մէջ, Բարեգործականի ազգանուէր հիմնադիրներու, բարերարներու, գործիչներու եւ բոլոր անդամներու հոգւոյն համար:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Շաբաթ (14 Մայիս) ժամը ճիշդ 16ին Մշակոյթի Տան Կապոյտ Խաչի դրասենեակին մէջ 17 Րիւ Պլէօ:

Օրակարգ.— *Պատգ. ժողովի օրակարգի քննութիւն: Պատգամաւորի ընտրութիւն: Տարեկան տեղեկագրի եւ հաշուեկշռի ընթերցում:*

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ներկաներու թիւը օրինական պիտի նկատուի:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Մայիս 15ին, Կիրակի ժամը 15ին դպրոցի սրահին մէջ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Օրակարգ.— Ա) Երկու տարուան բարոյական զեկոյց, Բ) Հաշուետուութիւն, Գ) Պատգամաւորուհիի ընտրութիւն:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Մայիս 18ին, Չորեքշաբթի ժամը ճիշդ 16ին, Ազգ. Տան սրահը: Կարեւոր օրակարգ – Պատգամաւորի ընտրութիւն:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պուլ. Օտոյի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Երեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Պատգամաւորներու ընտրութիւն:

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱՉՔԸ ԼՈՅՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝

2300 փրանք
(Քլաս Թուրիստ)

Փարիզ – Երեւան ուղիղ գծով, ութ ժամէն, ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Նուազագոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանգստութիւն: Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօրուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը:

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3: Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն: Վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ քաղաքները այցելելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները:

ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ, առաջին կարգով (Փրըմիէռ քլաս) *ճամբորդողները իրաւունք ունին խորհրդային երկիրներու առաջնակարգ եւ* Արմենիա *պանդոկը բնակելու եւ ճաշելու: ԳԻՆ՝* 2850 *ՖՐ.:*

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ

Փարիզ – Երեւան – Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, ԳԻՆԸ Է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ:

Աճապարեցէ՛ք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վիզայի ձեւակերպութիւնները աւելի շատ ըլլալով:

ԴԻՄԵԼ՝

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ
HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 14 ՄԱՅԻՍ
SAMEDI 14 MAI 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10610

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — Nº 10.610

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՐՑԸ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին ներկայացուցիչը Անգարայէն Աթէնք անցած է առջի օր, լրագրողներուն առջեւ շեշտած է Կիպրոսի համար խաղաղ լուծում մը գտնելու անհրաժեշտութիւնը :

Քանիցս ընդգծած է այս կէտը, աւելցնելով թէ ժամանակի հարցը ոչ մէկ կարեւորութիւն ունի :

ՄԱԿի ներկայացուցիչը արդէն խորհրդակցութիւններ ունեցած էր Թրքական իշխանութեանց հետ : Ձեռքս լուծում չունիմ անշուշտ, ըսած է Ու Թանի ներկայացուցիչը, իր դերը ըլլալով միայն օգնել շահակից կողմերուն որպէսզի ուղղուած ձեւը գտնուի : Իր դերը միջնորդի դեր չէ այլ աւելի մէկու մը որ կը փորձէ անհրաժեշտ շփումները ստեղծել շահակից պետութեանց միջեւ :

Նիկոսիա վերադառնալէ առաջ, ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին ներկայացուցիչը քանի մը օր Աթէնք կը մնայ, ուր խօսակցութիւններ պիտի ունենայ քաղաքական անձնաւորութեանց հետ :

Ծանօթ է որ յունական կառավարութիւնը բարեփոխուեցաւ : Վարչապետ Սթեֆանոփուլոս կ՚ուզէր ներս առնել Փափանտրէուի կեդրոնի միութեան այն անդամները որոնք որոշած էին լքել իրենց հին վարպետը : Մաւրոս դարձած է հանրային աշխատանքներու նախարար, Կալիանոս որ իր հրաժարականը տուած էր տագնապի ատեն, վերադարձած է Ընկերային Նախատեսութեան նախարարութեան : Ուրիշ երկու երեսփոխաններ ալ հեռացած են Փափանտրէուէն եւ իրենք զիրենք անկախ կը հռչակեն : Կը սպասուի որ Սթեֆանոփուլոսի միանան, անոնք ալ : Այդ պարագային կառավարութեան մեծամասնութիւնը կը հասնի 154ի եւ 146 ընդդիմութեան :

Սթեֆանոփուլոս այսօր 48 երեսփոխան ունի, նախապէս միայն 26 հոգի ունէր երբ հեռացաւ Փափանտրէուէն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԹՐԱՈՒՍ եւ Էրհարտ բուռն վիճաբանութիւն մը ունեցած են Ֆրանսայի շուրջ : Քրիստոնեայ կուսակցութեան նախագահը կը մեղադրէ վարչապետ Էրհարտը, ֆրանսական յուշագրին տրուած պատասխանին ոճէն : Ըստ Շթրաուսի այդ պատասխանը տարբեր ոգի պէտք է ունենար, տրուած ըլլալով որ ֆրանսական զօրքին Գերմանիա մնալը անհրաժեշտութիւն մըն է : Շթրաուս թելադրած է Էրհարտի որ Փարիզ երթայ եւ խօսի տը Կոլի հետ, այս վերջինոյն Մոսկուա երթալէն առաջ :

ՆԻԿՈՍԻԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Լարնաքայի օդային ատեանը 12 տարի բանտարկութեան դատապարտած է երիտասարդ ֆրանսացին, որ կ՚ամբաստանուէր խափանարարական գործունէութեան համար :

ՊԱՐՍԵԼՈՆԱՅԻ ոստիկանները որոնք ցրուած էին վարդապետներու ցոյց մը եւ նոյնիսկ ծեծած, անմիջապէս բանադրուեցան, ըստ կանոնական իրաւունքի թիւ 2343 յօդուածին, որ անմիջական բանադրանք կը նախատեսէ անձի որ ձեռք կը վերցնէ կղերականի մը վրայ :

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ Վիէթնամի սահմանին վրայ չին - ամերիկեան ծանր միջադէպ մը պատահած է : Ամերիկեան հալածիչ օդանաւեր վար առած են չինական օդանաւ մը, եւ ըստ Փեքինի, ռմբարկելով օդնաւային չինական սահմանները : Ուաշինկթըն ցարդ լուրանութիւն չի տար այս մասին, բայց քննութիւն բացուած է :

ՊՈՒՔՐԷՇԻ ձայնասփիւռը կոչ մը ըրած է Խորհ. Միութեան եւ Չինաստանի, որպէսզի իրենց ճիգերը միացնեն ամերիկեան աշխարհակալութեան դէմ :

ՔԱՋԱՆՈՎԱ, որ գլուխը գտնուած էր Տիկին Տասոյի առեւանգումին, առաւելագոյն պատիժին դատապարտուեցաւ : Երեք օրուան դատավարութենէ մը ետք, քսան տարի արգելափակումի վճիռ տրուեցաւ իրեն դէմ :

ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ 41ի դէմ 220 ձայնով մերժեց Ներման օրինագիծը զոր կառավարութիւնը կը ներկայացնէ : Ծանօթ է որ ծերակոյտն ալ ամբողջական Ներման կ՚ուզէ եւ կարելիութիւն չունենալով բարեփոխումներ մտցնելու օրինագիծին մէջ, մերժած է ամբողջութիւնը : Լըքանիւէ եւ Մարսիլհասի խօսք առած են այս առթիւ եւ շեշտած ամբողջական Ներման անհրաժեշտութիւնը ազգային համերաշխութեան համար :

ՉԻՆ համայնավար երիտասարդութեանց լիկան մերժած է խորհրդային համայնավար երիտասարդութեանց հրաւէրը, իրենց համագումարին որ կը բացուի, ի մօտոյ, Մոսկուայի մէջ :

ԲՐԵԺՆԵՒ Պուքրէշէն Մոսկուա վերադարձած է, բայց ոչ մէկ հրապարակային զեկոյց կամ մամուլի ասուլիս կատարուած է այս այցելութեան առթիւ :

ՄԻԹՐԱՆԻ «հակակառավարութիւնը» նիստ մը գումարած է առջի օր եւ յայտնած իր բացարձակ համախոհութիւնը Մայիս 17ի բանթողներուն :

ԷԼԻԶԱՊԷԹ թագուհին եւ իշխան Ֆիլիփ պելժիական իրենց ճամբորդութիւնը կը վերջացնեն Շաբաթ օր : Իրենց այցելութեան ընթացքին, քիչ մը հանդիստ վայելած են Արտէններու մէջ, Սիէրնիոն պալատը ուր Պոտուէն եւ Ֆապիոլա որսորդութեան կ՚երթան ամէն աշնան :

ՓԱՐԻԶԻ 55րդ տօնավաճառը կը բացուի այս Չորեքշաբթի :

ԻՍՐԱՅԷԼ ճանչցած է Օտէր Նայս սահմանը իբրեւ վերջնական սահմանագլուխ Գերմանիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը՝ Քուվ տը Միւրվիլ Վարշաւա կ՚երթայ Չորեքշաբթի օր, ուր պիտի մնայ մինչեւ Մայիս 21 :

ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԱԿի ներկայացուցիչը նամակ մը գրած է Ապահովութեան Խորհուրդին, ուր Իսրայէլը կը մեղադրէ, անոր ստեղծած պայթուցիկ կացութեան համար եւ «անհիմն ամբաստանութեանց» : Սուրիա օրինաւոր պաշտպանութեան դիրքին մէջ կ՚ըլլայ եթէ Իսրայէլ նոր յարձակումի ձեռնարկէ, ինչպէս կը կարծեն սուրիացի ղեկավարները :

Օրը Օրին

Ո՞Վ ԽԵՆԹԵՑԵՐ Է ՈՐ...

Ապրիլեան Եղեռնի ոգեկոչման զուգընթաց ունինք ազգային ուրիշ «Օր»եր, Յունուարէն Դեկտեմբեր :

Ունինք Վարդանանցը, Փետրուար Տասնըութը, Մայիս Քսանըութը, Թարգմանչաց Օրը : Եւ տարեդարձները քանի մը հերոսամարտներու :

Ով որ ազգին հետ իր կապը խզած չէ, թող նստի հաշուէ թէ քանի հոգի ներկայ կ՚ըլլան այս առիթներու յիշատակող հանդէսներուն : Ու ներկաներէն քանի հոգիին տանիքը ձիւն չէ նստած :

Իմ թուաբանական հաշիւս կրնայ շատ ալ ճիշդ չըլլալ, բայց վկայաբար կրնամ յայտարարել թէ յիշատակի հանդէսներու « կոկիկ բազմութեան » առաւելագոյն համրանքը հարիւր յիսունէն աւելի չէ :

Մեր ազգաւէր ազգը ամէնէն աւելի ծանօթ է Վարդանանցին : Խանութպանին ալ ականջը լեցուած է այս անունով, մտաւորականին ալ :

Երկուքն ալ շուրջառ քաշած են Վարդանի կռնակը եւ եպիսկոպոսական խոյր մը դրած են անոր գլխուն վրայ :

Վէճի չբռնուինք : Թող խանութպանն ալ, մտաւորականն ալ, մէկ - բերան յայտարարեն թէ Վարդանանցը եկեղեցական տօն է :

Բայց, նոյնիսկ Վարդանանցի առթիւ սարքուած աշխարհական հանդէսին, որ միշտ տեղի կ՚ունենայ ժամէն դուրս, (եթէ եկեղեցական է ինչո՞ւ ժամէն ներս չէ մտած՝ հանդէսին աշխարհական բաժինը) ներկաներուն թիւը, երբեմն «կոկիկ»էն ալ ցած է :

Ա՛լ մի հարցնէք թէ քանի հոգի իրենց բա՛րձր հովանաւորութեամբ կը պատուեն Տասնըութի կամ Քսանըութի ոգեկոչումները : Կամ քանի աթոռ պարապ մնացած պիտի ըլլար, եթէ Կարգադիրները «մարդ եւ դրամ քաշելու » հնարամըտութեամբ, թերթին մէջ յայտարարած չըլլային .

— Առատ ուտելիք եւ խմելիք... Արեւելեան եւ Արեւմտեան պար՝ Շեփորեան նուագախումբին ընկերակցութեամբ ...

×

Հերոսամարտ :

— Հերոսամա՞րտը ինչ է եղեր ... Եթէ Վարդանանց ըսել կ՚ուզես, անիկա Փետրուարին կուգայ, Մեծ Պահքէն չորս օր առաջ ...

Ու արդէն Վանը իր քաջերուն քաջութիւնը կը պանծացնէ 130 - 150 հոգիի ներկայութեամբ : Սրահը լեցնողը աթոռը չէ այնքան, որքան կարգադիրի խոստացած յայտագիրը : Եւ *բուֆէն*... եւ յայտագիրին յաջորդող պարը, որուն հո՛գի կուտայ նորահաս սերունդը : Վաղուան մեր յոյսն ու ապաւէնը :

Լսած եմ որ Գարահիսարն ու Եդեսիան ալ չեն կրնար սրահ լեցնել՝ իրենց հերոսամարտները ծափի եւ ազգային հըպարտութեան առիթներ դարձնելու համար :

Դաշնակցութեան Օրն անգամ, որ օրացոյց անցած պէտք է ըլլար 1918էն, հիմա — յիսուն տարի ետք — չի կրնար սրահ առաջնորդել երկու, երեք հազար հոգի՝ Արեւմուտքի մէջ :

Քայլ մըն ալ յառաջ երթալով, կրնամ, բացէ ի բաց, յայտարարել որ անցեալ տարի, Եղեռնի Յիսնամեակի տարեդարձին, իմ քաղաքիս Հայութենէն հազար, երկու հազար հոգի կաթողիկներու Մայր եկեղեցին փութացած պիտի չըլլային, եթէ նախապէս լուր տրուած չըլլար իրենց թէ քարոզը պիտի տար քաջածանօթ Ամերիկացի Կարդինալ մը :

×

Ազգային ողբերգութիւնը քանի՞ տեսակ կ՚ըլլայ :

Միայն Կարմիր ջա՞րդն է ողբերգութիւնը՝ մեր նորագոյն պատմութեան : Ո՛չ :

Կայ Սպիտակ ջարդն ալ, որուն մէկ երեսն է միայն մատնանշած երեւոյթս :

Ո՞րն է այդ երեւոյթը :

Արեւմտեան Հայնոցներու նորահաս սերունդը բացարձակօրէն չի հետաքրքրուիր ազգին «Օր»երով : Իսկ հինցած ու հիւծած սերունդին վրայ ալ շունչ չէ մընացեր, կարծես, «Օր» խաղցնելու համար :

Չեմ մեղադրեր, չեմ դատապարտեր նոր սերունդը, որովհետեւ գիտեմ որ ան ո՛չ Հայոց աշխարհի արեւով սնանեցաւ, ո՛չ ալ Հայոց աշխարհի զուլալ ակերուն ջուրը խմեց :

Իսկ իր գիտցած այբուբենը ազգին այբուբենը չէ :

Ալ ի՞նչ իրաւունքով պիտի պահանջէինք իրմէ որ թովուար ու հպարտանար Հայոց ազգին «Օր»երով : Հայոց ազգին փառքերով :

×

Մեղադրելի է հին սերունդին *սուտ-տիկին* մտաւորականութիւնը, որ, ահաւասիկ յիսուն տարի է, հատուածական բանավէճերով իր օրը իրիկուն կ՚ընէ, փոխանակ իր ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացնելու նորահաս սերունդը իրապէս, հոգեպէս հայացնելու նպատակին վրայ :

Հակառակ մեր բոլոր *ըէքլամ*ներուն, այս նպատակը մեր մատին ծայրով բըռնած ենք եւ կը գոհանանք մասնակի աշխատանքներով եւ խաբուսիկ երեւոյթներով .

— Տղուս հայերէն բան մը ըսես, կը հասկնայ ... Աղջիկս ալ իր անունը կրնայ գրել ... Ատ ալ բան մըն է, վերջապէս... Հոս եկուր, ծօ... Աս *Թապախ*ին հայերէնը ի՞նչ է ...

— Պնա՛կ, *տետի*...

— *Թըմէյթօ՞յին* հայերէնը ...

— *Մայտանոզ* ...

— Չէ՛, տղաս, *տոմաթէս*...

×

Արեւմտեան երկիրներու մեր նոր սերունդը, որ եկեղեցին աւեղ ձգելու տեղ չի ձգեր Ծնունդին ու Զատիկին, բան չի հասկնար ազգային տօներէն :

Ասիկա այն սերունդն է, որ շոգեպինդ արագութեամբ հին սերունդէն ընդօրինակեց ժամէն ազդին չգալու սովորութիւնը, բայց տակաւին չէ սորված — ու կարծեմ սորվելիք ալ չունի— որ, մեր պարագային, ազգային «Օր»երու ոգեկոչումն ալ այնքան կարեւոր է, այնքան կենսական, որքան Ծննդեան կամ Զատկուան տօնը :

Յանցաւորը հին սերունդն է, որ իր մտաւորականներով հազար տարի ետ գընաց — մասնաւորաբար Ամերիկայի մէջ — որպէսզի «հին»ը «նոր»ին կապէ ... եկեղեցիին քարերով :

Ամերիկահայութեան այսօրուան եկեղեցաշինական արշաւին եւ տէրտէրապաշտական մարզանքներուն ծանօթ անձերուն հարցուցէք թէ մինչեւ ո՛ր տեղուանքը հասած է այս նահանջը :

Ուշագրաւ երեւոյթ մըն է որ երբ Թաղական խորհուրդ մը — կամ Տիկնանց մը — հացկերոյթ սարքէ՝ ի նպաստ ժամուն, սրահը բերնէ բերան կը լեցուի, բայց երբ կազմակերպողը ըլլայ կուսակցութիւն մը, նոյն սրահին մէջ, ամէն մարդ կրնայ երկու աթոռի վրայ բազմիլ :

×

Ազգային տօներու, «Օր»երու առթիւ սրահները գաւիթէն մինչեւ բեմ երիտասարդներով լեցնել շատ աւելի կարեւոր գործ է քան թերթերու սիւնակները լեցնել սնամէջ ճառերով :

Բայց, ո՞վ խենթեցեր է որ ակադեմական վէճերը մէկ կողմ շպրտէ եւ այս տեսակ կենսական հարցերով զբաղի ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐՑ ԵՒ ԱԶԳԵՐՈՒ ԼԻԿԱՆ

Ա.

Համայնավար վարիչները քննադատեցին Ազգերու Լիկան եւ հիմնադիրը, որպէս դրամատիրական հաստատութիւն, հիմնուած խաղաղասիրական կեղծիքով, բայց բաժնելու համար պատերազմական աւարը: «Աշխարհի չանաձուկները, Մ. Նահանգներ, Անգլիա, Ֆրանսա, Իտալիա, արտաքնապէս խաղաղ նպատակներով կը քօղարկէին պուրժուա կառավարութեանց թալանումը»: Կը հրատարակէին փոքր ազգերու ինքնորոշման իրաւունքները, իրականօրէն կը ջանային ենթարկել զանոնք: Լենինի համար Ուիլսընը «ամերիկեան միլիառատէրերու պաշտօնեան էր, դրամատիրական չանաձուկներու սպասարկուն»: 1918 Յունուար ութի ծրագիրը, կը բաղկանար «չարաբաստիկ 14 կէտերէ»:

Համայնավար ղեկավարը անարդար էր Ամերիկայի նախագահին հանդէպ: 1917 Ապրիլ 2 թուին Ուիլսըն կ'ողջունէր ռուս յեղափոխութիւնը, որպէս «հրաշալի դէպք մը» որ ծնունդ կուտար Նոր Ռուսիոյ մը, բռնակալութեան տապալումով «ռուս ժողովուրդը, մեծ եւ վեհանձն, իր ընդածին կարողութեամբ վեհափառօրէն կը միանար այն ուժերուն, որոնք կը պատերազմին աշխարհի մէջ ազատութիւն եւ խաղաղութիւն հաստատելու համար»:

Նոյեմբեր 28ին Թրոցքի կը հրաւիրէ աշխարհի ընկերվարականները միասնաբար պայքարելու իմպերիալիզմի *դէմ: 1917 Դեկտեմբեր 22ին պատերազմիկ պետութեանց ներկայացուցիչներուն կը ներկայացնէ խաղաղութեան պայմանները.*

Ոչ մէկ կցում եւ գրաւուած վայրերու պարպում.

Վերականգնում ազգերու անկախութեան.

Պաշտպանութիւն փոքրամասնութեանց, որպէսզի ազատօրէն զարգացնեն իրենց ազգային մշակոյթը:

Արգիլել մեծ պետութեանց փոքրերու ճնշումը՝ առեւտրական դաշնագրերով, մաքսային դրութիւններով:

Ուիլսըն համաձայն է այդ սկզբունքներուն, քոնկրէին ուղղեալ պատգամով կը դրուատէ «ուղղամտութիւնը, լայնամիտ տեսակէտները, ընդհանուր համերաշխութեան իմացողութիւնը» եւ 1918 Յունուար ութին կը ներկայացնէ հռչակաւոր 14 կէտերը՝ ներշնչուած համայնավար գործավարներու սկզբունքներէն: 12րդ կէտով կ'առաջարկէ «Թուրք լուծին տակ գտնուող միւս ազգութիւնները ունենալու են բացարձակ ապահովութիւն եւ լայն կարելիութիւն ինքնավար զարգացման մը», 13րդ *կէտով «Լեհական պետութեան մը ստեղծումը» եւ վերջին կէտով* «Բոլոր ազգերու համերաշխ գործունէութիւն Ազգերու Ընկերութեան ստեղծումով»:

Համայնավարները քիչ վերջ պիտի մոռնան իրենց հռչակած սկզբունքները, պիտի ջանան Մոսկուայի տիրապետութեան տակ ժողովուրդներու միութիւնը հաստատել, պրոլետարներու միութիւնը «դրամատիրական տիրապետութեան տակ հիմնուած Ազգերու Լիկային դէմ»:

Ուիլսըն կ'ընդունի, որ Լիկայի ստեղծումը հիմնական է, զինակիցները ընդունելու են 14 կէտերը, մերժելու պարագային Ամերիկա առանձին հաշտութիւն պիտի կնքէ Գերմանիոյ հետ: 1918 Նոյեմբեր 21ին պիտի դադրեցնէ ելեւմտական օժանդակութիւնը պատերազմիկ պետութեանց:

1918 Յուլիս ութի յայտարարութեամբ Լենին եւ Ուիլսըն համաձայն են յարգելու «ժողովուրդներու ազատ ընտրութիւնը» *ժողովուրդ մը ազատօրէն ընտրելու է իր վարչաձեւը: Մոսկուայի բանակները կ'արշաւեն Լեհաստան՝ համայնավար ռեժիմը հաստատելու համար, զօր. Վէյկան կը փրկէ նորակազմ պետութիւնը ստոյգ քայքայումէ մը: Մեծ պատերազմէն ետք Սթալին պիտի յայտարարէ.* «Յաղթական պետութիւն մը իրաւունք ունի իր ռեժիմը պարտադրելու պարտըւածներուն», *եւ պիտի հաստատէ ցարական իշխանապետութիւն մը աւելի լայն սահմաններու մէջ, համայնավար տիրապետութեամբ իրականացնելով համասլաւներու երազանքը:*

Լենին 1919 Մարտին գումարուած միջազգային համայնավար քոնկրէին մէջ կ'առաջարկէ պայքարիլ գաղութարար պետութեանց դէմ, քաջալերել «ազատագրական շարժումները» օգնել պրոլետար դասակարգին, որ երկրի մէջ ալ ըլլան, տեմոքրատ Ուիլսընի գաղափարը հեռու չէ Լենինի առաջարկէն, տեմոքրատ Ռուզվէլթ ալ համաձայն պիտի ըլլայ Սթալինի:

Ֆրանքֆուրթի դաշնագրին (1871 *Մայիս* 10) *մէկ յօդուածին համաձայն «մինչեւ* 1872 *Հոկտեմբեր* 1 *Ալզաս-Լորէնցիները իրաւունք պիտի ունենան ընտրելու ֆրանսական ազգութիւնը եւ հեռանալու երկրէն»:* 160 *հազար հոգի; ֆրանսական ազգութիւնը կ'ընտրեն, վաթսուն հազարը կը գաղթեն տուն եւ գործ լքելով, միւսները, ժամանակին մեկնած չըլլալնուն համար կը դառնան գերման հպատակ, կ'արգիլուին մեկնելու: Գերման պատմաբան Մոմսէն կը քննադատէ արտագաղթը, կ'արդարացնէ երկու գաւառներուն գրաւումը: Ֆրանսացի պատմաբան Ֆիւթէլ տը Գուլանժ կը գրէ գերմանին.* «Դուք կ'ընդունինք այն սկզբունքը, թէ պետութիւն մը իրաւունք ունի գրաւելու նահանգ մը, ուր ցեղակիցներ կը բնակին, մենք կ'ընդունինք որ ժողովուրդ մը մաս կազմելու է պետութեան մը միմիայն իր ազատ կամքով, ազատ հաւանութեամբ, ոչ թէ բռնի, պարտադրաբար»: *Ֆրանսացին լաւատես է, կը յուսայ թէ «այս սկզբունքը վերջապէս պիտի յաղթանակէ»:*

Պետութիւններ սկզբունքը կը յիշեն, երբ տկար են, կը մոռնան երբ կը զօրանան:

Ուիլսըն յամառօրէն կառչած մնաց իր «կէտերուն», բայց 1918 *Նոյեմբերին ծերակոյտի մասնակի ընտրութեանց հանրապետականներ շահեցան, որով Ուիլսըն կորսնցուց մեծամասնութիւնը: Յաջորդ տարի ծերակոյտը մերժեց Վերսայլի դաշնագիրը: Ամերիկա եւ Խորհրդային Միութիւն դուրս կը մնան Ազգերու Լիկայէն:*

Նախորդ նախագահը, Թէոտոր Ռուզվէլթ, յայտարարեց, թէ «Ուիլսըն իրաւունք չունի ամերիկեան ժողովուրդի անունով խօսելու»: Ուիլսըն ստիպուեցաւ լռելու անկարողութեան դատապարտուելով:

Արեւելեան Եւրոպա քաոս մը դարձած է, արեւմտեաններ հակամարտ են, Ֆրանսա եւ Անգլիա մրցակից են Միջին Արեւելքի մէջ, Ֆրանսա եւ Իտալիա բարեկամ չեն: Դրամական անկումները կ'աղքատացնեն միջակ դասակարգը, արժեթուղթերը զգալի անկումներ կը կրեն: Համայնավար կառավարութիւնը կը ջնջէ ցարական կառավարութեան պարտքերը, Ֆրանսա կը կորսնցնէ 9200 *միլիոն ֆրանք-ոսկի, մէկ միլիոն վեց հարիւր հազար համեստ անձերու դրամը:*

Ուիլսընի բաղձանքը կ'իրագործուի Վերսայլի դաշնագրին վաւերացումով, Ազգերու Լիկայի ստեղծումով, 1920 *Յունուար 10ին, որ ամուլ շրջաններ բոլորելէ ետք, պիտի անհետանայ* 1947 *Յուլիս 31ին, տեղի տալու համար Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան: Լեւոն Պուրժուա կ'առաջարկէ միջազգային բանակ, միջազգային ոստիկանութիւն, Լիկան անգործնական կը գտնէ, կը մնայ անկարող պատժամիջոցներ գործադրելու եւ ակադեմական ատեան մը:*

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(1 Նար.)

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մեծարենցի ստեղծագործութեան հմայքը կազմում են նաեւ սիրոյ երգերը, սիրոյ շողշողուն, յուզառատ երազանքները, որ ոսկի շողերով են արտայայտւում նրա քերթութեան մէջ: Սէրը այնպիսի ուժեղ ալեկոծութիւններ է առաջացնում բանաստեղծի սրտում, որ ներկայացւում է կարծես իբրեւ աստուածային մի բազմազօրութիւն, իբրեւ եթերային լուսանիւթ անուրջ, որը երգում է նա յատուկ քնքշանքով, հրավառ յոյզերով, կարօտի խտացումներով:

Դուրեանի նման՝ Մեծարենցը սէր երազեց եւ սիրակարօտ գնաց: Այս հանգամանքը իր կնիքն է դրել նրա սիրային քերթուածների վրայ: Սէրը թէեւ խոր ակօսներ էր բացել բանաստեղծի հոգու մէջ, սակայն տակաւին չկար միտքն ու հոգին գերող այն դիցուհին, որ դառնում է անուրջների անուրջը, հրաշքների հրաշքը եւ ծունկի է բերում երկրպագողին՝ սիրոյ աղօթքի ու տառապանքի համար: Մեծարենցի սէրը կարօտ է, երազ, պաղատանք, հեռուից սպասած տպաւորութիւններ, սիրելու եւ սիրուած լինելու բուռն ցանկութիւն: Կինը նրան ներկայանում է ընդհ. գծերով, իբրեւ «Վարսաւոր զարմուհի», «Կաթի ու վարդի հրաշալիք», իբրեւ «Յաւերժահարս», «Երազներու պերճուհի»:

Անրջային էակներն են մեծ մասամբ յօրինել Մեծարենցի սիրային տաղերը:

Այսպիսի անուրջի մէջ հիւսուած՝ բանաստեղծական եւ միաժամանակ նկարչական մի պոռթկում է «Թղթիկ» քերթուածը, որ մի գեղուհու հանճարեղ վրձնումն է, հոլանի մարմնի ռեմպրանտեան մի երգ՝ քերթողական հմայքով ու յոյզերի տարափով խօսուն:

Կարծես բանաստեղծի սէրը երբեմն որոշակի կերպարանք է առնում, դառնում սիրոյ որոշակի առարկայի շուրջ, բայց դարձեալ, ըստ երեւոյթին, հեռուից եւ անպատասխան մնացած, որի առաջացնողին անուանում է նա՝ «Դիւթանոյշն իմ սրտիս» եւ որին յուզիչ տողեր է նուիրում.

Կէս գիշերուան բուրումնահեղձ
վարդերով,
Որոնք գինով ցող ու շաղի կը սպասեն,
Պիտի հիւսեմ մանեակ մը նուրբ
Շուրջն սպիտակ պարանոցիդ
Եւ այգուն
Պիտի գտնես ցօղուած՝ վարդերն այդ
անուշ՝
Իմ արցունքիս ցօղերով

(«Իղձեր»)

Իսկ սիրոյ երջանկութեան պահերը արտայայտուած են մեծագոյն ցնծութեամբ.

Երբ կը մեկնեմ ես քու քովէդ,
Կ'ըլլամ շիկնոտ ու թրթռուն՝
Ինչպէս կ'ըլլայ՝ բուրումնաւէտ
Վարդենիքէն անցնող առուն: («Սիրերգ»)

Իսկ ընդհանրապէս «ցաւոտ սիրոյ հարուածն է», որ իջնում է նրա «կուրծքին», բանաստեղծը դառնութեամբ ասում է. «ինչո՞ւ մինակ մնացի երազիս

ԷՕՎՐԸ Տ'ՕՐԻԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՏԱՐՏԵՐԸ

— * —

Nous sommes forcés d'admettre qu'ils ont réussi dans cette tactique, et que cette réussite n'a pas peu entravé la salutaire expansion de l'apostolat arménien catholique en Anatolie. Tandis que, en effet, nos écoles sont, depuis les épouvantables catastrophes que vous connaissez, dans un état extrêmement précaire, les écoles protestantes, puissamment renforcées, prospèrent sous plus d'un rapport. Elles sont richement pourvues de tout ce dont l'enfant peut avoir besoin pour son instruction, et aussi pour son entretien matériel, et ce dernier avantage n'est guère à dédaigner dans la misère profonde qui règne actuellement en Orient.

Voilà, Monsieur le Directeur général, la raison principale qui impose à mes vénérables suffragants la nécessité de donner leurs meilleurs soins à l'œuvre scolaire, malgré les soucis beaucoup plus graves qui absorbent, en ce moment, les préoccupations de ces pasteurs zélés. Ils auraient pu songer à la fermeture provisoire de toutes leurs écoles, afin d'assurer la marche des autres œuvres de leurs diocèses. Mais les écoles protestantes, outillées d'après toutes les exigences des circonstances présentes, sont là, et il faut aux nôtres ou lutter, ou se déclarer vaincues, car, faute d'école catholique, les parents catholiques eux-mêmes seraient tentés de confier leurs enfants à ces éducateurs protestants plutôt que de les voir condamnés à l'ignorance en des temps comme les nôtres.

Il est encore une autre raison non moins concluante en faveur de la nécessité de renforcer la branche scolaire de notre apostolat; c'est que, depuis les douloureuses complications auxquelles a donné lieu la question arménienne, les écoles arméniennes grégoriennes sont en général l'objet de la méfiance du gouvernement turc; et comme la sévérité sous ce rapport est encore plus grande en province que dans la capitale, vous pouvez deviner le sort de ces milliers d'enfants arméniens grégoriens, presque tous nécessiteux, et que les protestants ne négligent point d'attirer à eux par les moyens qui leur sont propres.

Vous voyez donc, Monsieur le Directeur général, les raisons pour ainsi dire vitales qui militent en faveur d'une forte réorganisation des œuvres scolaires de l'apostolat arménien catholique.

Les circonstances actuelles sont bien tristes pour nos missions, mais elles réclament toute notre attention, car elles sont de celles du maniement desquelles dépendent les destinées religieuses de tout un peuple !

Pour que notre apostolat puisse soutenir cette lutte inévitable sur le terrain scolaire, il lui faut des ressources pécuniaires sans doute, mais heureusement, pour assurer la victoire, il se contenterait du quart, du dixième même des ressources mises à la disposition des protestants, et c'est en cela que ressort la supériorité incontestable de la noble cause au service de laquelle est cette assistance pécuniaire.

Vous connaissez par votre propre expérience, Monsieur le Directeur général, le secret de ce triomphe; c'est que, dans la lutte, les nôtres mettent en jeu des éléments que l'argent ne peut ni remplacer, ni procurer, et les lecteurs catholiques n'ignorent pas en quoi consistent, avec le secours d'en haut, ces qualités de dévouement et de zèle apostolique.

J'espère donc que cette assistance pécuniaire, vous daignerez nous l'accorder pour nos œuvres. Mais, vu les besoins *extraordinaires* et si légitimes de la situation présente, j'ai la confiance, Monsieur le Directeur général, que le Conseil central de l'Oeuvre des Ecoles d'Orient voudra bien voter cette année en faveur des écoles de mon patriarcat une allocation qui réponde autant que possible à cette situation.

J'ose compter sur le généreux intérêt que vous avez toujours porté aux œuvres de mon patriarcat et dont vous avez donné de si éclatantes preuves depuis nos derniers malheurs. Votre nom est désormais inscrit en caractères d'or dans le livre des bienfaiteurs du patriarcat arménien catholique.

Qu'il me soit donc permis de réitérer, en terminant, mes vœux ardents pour la prospérité de l'Oeuvre des Ecoles d'Orient, et pour la conservation des jours précieux de son digne et excellent Directeur général, que je prie de vouloir bien agréer l'assurance cordiale de mes sentiments respectueux et reconnaissants.

Etienne-Pierre-X. AZARIAN
Patriarche des Arméniens catholiques

(16 et Fin)

Bulletin de l'Oeuvre d'Orient
Mars-Avril 1897

հետ Թախծալին» եւ պաղատանքով է դիմում իր սիրոյ առարկային.

Քիչ մըն ալ դո՛ւն ժպտէիր, ա՜հ
Հոգւոյս համար՝ որ հիւանդ է :
(«Այգերդ»)

Այսպէս, թախծով, բայց լուսաւոր թախծով, երբեմն տրտմութեամբ, ցաւով եւ հրայրքով է երգում բանաստեղծը իր սիրոյ կարօտը, իր սիրոյ երազը, իր սիրոյ անկատար մնալը : Այս ամէնը արտայայտուած է զարմանալի ջերմութեամբ, պատանի սրտի բիւրեղային մաքրութեամբ, երանգաշատ յոյզերով :

Մեծարենցի քերթողական պայծառ նկարագիրը թերեւս ամէնից աւելի հմայիչ չեշտուածութեամբ արտայայտուել է նրա « Ըլլայի , ըլլայի» խորագրով քերթուածների շարքի մէջ, որոնց զգալի մասը բարձր մարդասիրութեան, բարութեան ու ազնուութեան բանաստեղծական արտայայտութիւններ են : Զարմանալի է, անշուշտ, որ ապրելով այդքան մեծ վըշտի մէջ, ապրելով մահուան ամենօրեայ զգայութեամբ, Մեծարենցը չի ենթարկուել մռայլ ներգործութեան, այլ պահպանել է իր նկարագրի անաղարտութիւնը, ամէնքին բարիք անելու վսեմ առաքինութիւնը :

Այս շարքի «Իրիկունը» քերթուածի մէջ հեղինակն ասում է.

Սա իրիկունն ես ըլլայի ,
Թոյլ, նազելի, շըղարշային,
վարդաքոյր ,
Ու ծփայի զերթ ոսկեսար վարագոյր
Վըրան ամէն հոգիի :

Նոյն միտքը հեղինակն աւելի է շեշտում « Հիւղը » բանաստեղծութեան մէջ: Ցանկանալով դառնալ ճամբու վրայ սպասող հիւղը, բանաստեղծն ուզում է բոլոր ճամբորդներին անել «հազար բարիք» :

Այս բանաստեղծութիւնների մէջ ակնառու է պատանեկան սրտաբուխ անկեղծութիւնն ու ջերմ մարդասիրութիւնը բոլորին բարիք անելու ցանկութիւնը : Առաւել նշանակալից է «Լուսնակ Քուրիկս» քերթուածը, որի մէջ արտայայտուած է աւելի բարձր մարդասիրութիւն, սեփական զրկանքով ուրիշին բարիք անելու ցանկութիւնը :

Մեծարենցը իբրեւ բանաստեղծ եւ իբրեւ մտածող իր ժողովրդի հետ էր, տառապող, կարիքի բեռը ուսերին տանող չարքաշ ժողովրդի, որին ամէն բարիք անելու, որի ցաւերը թեթեւացնելու, որի ուղին լուսաւորելու բուռն ցանկութիւն ունէր: Ինչպէս ցոյց է տալիս «Հովը» բանաստեղծութիւնը, նա մտածում էր « Ձկնորսներու », « Անճրագ խուղերու», « Անօսաղ մանուկներու մասին » :

Այս շարքի լաւագոյն քերթուածներից մէկն է «Բաղձանք»ը, որի մէջ հեղինակն արտայայտել է իր գեղագիտական հայեացքները, անհատապաշտական, մռայլ, մենամոլիկ տրամադրութիւններին, որոնք վարակել էին ժամանակի որոշ գըրողներին, Մեծարենցը հակադրում է « Համայնական ձայնը» , կենսուրախութիւնը, «Անուրջի» , «Լայն հորիզոնը» , « Արեւաշող ժպիտը» :

Մեծարենցի մարդասիրութեան ամենախորունկ արտայայտութիւնը վերոյիշեալ շարքից դուրս՝ « Տո՛ւր ինծի, Տէր ... » խորագրով քերթուածն է, վերին աստիճանի բովանդակալից մի երկ, ուր արտայայտուած է ուրախութիւնը «Գեղջուկներուն ու բանուորին », առհասարակ ամէնքին, ամէնքին տալու, ընդհանուր բարիք դարձնելու, բոլորին երջանկացնելու, մարդու ուրախութեան ծարաւը յագեցնելու մարդասիրական մեծ զգացումը : Իսկ ո՞վ ուրախութեան պապակը չունէր մի իրականութեան մէջ, ուր մարդը ուրախութեան կաթից, ինչպէս Զօհրապն է ասում, շուտ է զրկւում, մի իրականութեան մէջ, ուր մարդը կարծես ամէն օր յուղարկաւոր էր, կամ մեռելանից դարձող, ուր նեարդների պրկումը սահման չունէր եւ մարդկանց դէմքերը կնքուած էին մռայլութեան դրոշմով: Այս քերթուածը լայնախոհ մարդասիրութեան բանաստեղծական մի հրովարտակ է :

Մեծարենցի մարդասիրութիւնը արտայայտուել է նաեւ իր արձակ երկերում : Լաւագոյնը դրանցից «Մեծ մայրիկը » նորավէպն է, որի մէջ սակաւ տողերով, բայց մեծ վարպետութեամբ պատկերուած է մեր սուրբ մամիկների, մարդկայնութեան , գորովի , նուիրումի–մարմնացումներ հանդիսացող մամիկների, որոնք մարդիկ էին՝ մարդկայնութեան գերագոյն ըմբռնումով : Կեղծ, շլապատիր, այլասերող ազդեցութիւնները տակաւին չէին խաթարել նրանց բիւրեղեայ մաքուր էութիւնը, նրանց սրտի գորովոտ ջերմութիւնը, նրանց հոգիների մարդկային երգը, որ սնւում էր բնութեան նեկտարով, հայրենի աւանդութիւններով: Այս հիանալի երկը, ինչպէս եւ վերը նշուած բանաստեղծութիւնները միաժամանակ հեղինակի հոգու հայելիներ են. նրանց մէջ երեւում է ազնիւ, բարի, իր պարտականութիւններին նուիրուած, ուրիշների երջանկութեան համար՝ մարդասիրութեան խորանի առջեւ իր սիրտը իբրեւ կերան այրող բանաստեղծը, որ ինքն էլ այդ սուրբ մամիկների կաղապարով էր ձուլուած, նրանց հոգով սնուած :

Իր այս երկերով Մեծարենցը հայ ժողովրդի ամենանուիրական գաղափարի՝ մարդասիրութեան մեծ գաղափարի ամենավառ արտայայտիչը դարձաւ, եւ այն էլ այնպիսի ժամանակ , երբ բռնապետութիւնն ու մարդատեացութիւնն էին տիրապետում :

Մեծարենցի արձակ էջերը ցոյց են տալիս, որ մենք կորցրինք նաեւ մեծ ապագայ խոստացող արձակագիր :

Մ. ՀԻՒՍԵԱՆ

ՅԱՄԱՔԱՄԱՍԵՐՈՒ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ

ԱՓՐԻԿԷ.— Հին ժամանակները Յոյները եւ Հռոմայեցիները զայն կ'անուանէին Լիպիա, ըստ անուանը լիպու ազգաբնակչութեան, որ կը գտնուէր միջերկրականեան ծովեզերքի միջին մասին մէջ: Մինչեւ այսօր գոյութիւն ունի այդ պետութիւնը — Լիպիա: Մեր դարաշրջանէն առաջ, Կարտագինէն դէպի հարաւ գոյութիւն ունէր աֆրիճի (աֆրիգի) պեր–պեր ցեղախումբը: Գրաւելով Կարտագինան Ք. Ա. 2րդ դարուն , այդ շրջանին մէջ իրենց հիմնած նահանգը Հռոմայեցիները անուանեցին Աֆրիքա, ինչպէս կ'երեւի, անուանումը փոխ առնելով պերպեր ցեղախումբէն: Այս նահանգին հողամասը կ'արձանագրուի Թունուզի ներկայ սահմաններու մակաչափին մէջ : Միջնադարուն սկիզբը Աֆրիքա անուանումը տարածուեցաւ Ալժերիոյ եւ Լիպիայի վրայ, իսկ Եւրոպացիներու նուաճումներուն հետ տարածուեցաւ ամբողջ ցամաքամասին վրայ :

ԱՄԵՐԻԿԱ . — Քրիստափոր Քոլոմպոս կը նկատէր թէ 1492ին իր ցամաք ելած վայրերը արեւմտեան Հնդկաստանի եւ Արեւելեան Ասիոյ պատկանող կղզիներ են: Իտալացի նաւագնաց Ամերիգօ Վեսփուչի 1503ին Հարաւային Ամերիկան անուանեց — Նոր Աշխարհը: Աւելի ուշ այս անուանումը տարածուեցաւ ամբողջ Ամերիկայի վրայ : Գերմանացի գիտնական Վալթեմիւլլէր 1507ին առաջարկեց Ամերիկա անուանել հետեւողութեամբ Ամերիգօ Վեսփուչիի անուան :Ամերիգօ անունը վերածուեցաւ Ամերիկայի : 1515ին առաջին անգամ ըլլալով , Գերների երկրագունդին վրայ կ'երեւայ Ամերիկա անունը, որ, այլեւս, կը վերաբերէր միայն Հարաւային Ամերիկայի: Այս անուանումը լայնօրէն տարածուեցաւ 1538 եւ 1541ի քարտէսներուն վրայ, որոնք կը պատկանէին քարտէսագիր Մերքաթորի :

ԱՐՔԹԻՔԱ.— Բառը յառաջ կուգայ յունարէն Արքթիքոս — Նոնտիք բառէն , որ իր կարգին յառաջ կուգայ Արքթոսէն, որ հին յունարէնով կը նշանակէ արջ կամ Մեծ Արջի համաստեղութիւն: Արքթիքա բառով կոչուեցան այն երկիրները, որոնք կը գտնուէին այս համաստեղութեան տակ: Յետագային Արքթիքա կոչուեցան ալ աւելի սեղմ շրջաններ, ժամանակի ընթացքին հասնելով միայն ծայրագոյն հիւսիս շրջանը :

ԱՍԻԱ.— Այս անուանումը յառաջ կուգայ ասորական Ասու (Արեւելք) բառէն : Այդ բառին կը հանդիպինք Ք. Ա. երկրորդ հազարամեակի արձանագրութիւններուն մէջ : Ասորեստանցիներու մօտ Ասու բառը հակադիր էր Էրիպ (վերջալոյս), մտախուղ բառին, որով կ'անուանուէր Եւրոպան : Ասու բառով Ասորեստանցիները կ'անուանէին Էգէական ծովի արեւելեան եզերքը : Առնելով այս անուանումը Ասորեստանցիներէն, հին Յոյները զայն կ'օգտագործէին ծովեզերքի Փոքր Ասիոյ շրջաններուն համար եւ ստեղծեցին Ասիոյ մասին դիցաբանութիւնը : Հռոմայեցիները Ասիա կ'անուանէին փոքր Ասիոյ Փերգամ պետութիւնը, այնպէս որ Ք. Ա. առաջին դարուն գոյութիւն ունէր Ասիա հռոմէական նահանգը :

Աշխարհագրական գիտելիքներու զարգացման հետ միաժամանակ տարածուեցաւ Ասիա անուանումը եւ ընդգրկեց աշխարհի այս ամբողջ մասը :

ԱՒՍՏՐԱԼԻԱ.— Անուանումը կը պարտի անգլիացի նաւագնաց Մաթիյէօ Ֆըլինտերսի, որ զայն առաջարկեց 1814ին :

Պտղոմէոս երկրորդ դարուն Հնդկական ովկիանոսին հարաւային շրջանը կ'անուանէր Թէրրա Օսթրալիս Ինքոնիթա — Անծանօթ Հարաւային երկիրը :

ԵՒՐՈՊԱ.— Մեր դարաշրջանէն շատ առաջ երեւան եկաւ այս անուանումը , սակայն աշխարհագրական տեսակէտով ներկայացնելով բոլորովին ուրիշ բան : Հին Յունաստանի մէջ, Ք. Ա. վեցերորդ դարուն Ապոլլոնի փառերգին մէջ այս բառով կ'անուանուէր Պալքան թերակղզին մէկ մասը, այսինքն՝ Յունաստանի, Ալպանիոյ եւ Մակեդոնիոյ հիւսիսակողմը: Անուանումը ծնունդ առաւ Փոքր Ասիոյ մէջ :

Ասորական Էրիպ բառը (մտախուղ , մայրամուտ) կ'անուանէր այն երկիրները, ուր մայր կը մտնէր արեւը, հակադրութիւնը տեղական սահմանափակ բնոյթ ունէր ու կը վերաբերէր միայն շատ քիչ տարածուած հողամասերու : Դեռ Գ. դարուն Եւրոպա կոչուած էր Տարտանէլի մօտ գտնուած հռոմէական փոքր նահանգը, որ կ'ընդգրկէր Կալլիփոլի թերակղզին ու սահմանամերձ շրջանը : Աւելի ետք երեւան կուգայ Եւրոպա անուանումի արդի իմաստը :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼԱԹԱՔԻՈՅ (Սուրիա) մէջ ոգեկոչուած է Ապրիլեան Եղեռնի տարեդարձը : Եկեղեցական արարողութենէն ետք, տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը, որու ընթացքին խօսք առած են Տոքթ. Մարկոսեան եւ Պ. Ա. Սարգիսեան: Արաբերէն ուղերձ մը կարդացած է Աստուր Զինեան :

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅՈՑ Ազգ. վարժարաններու ուսուցչական միութեան 7րդ ընդհ. ժողովը տեղի ունեցած է Պէյրութի Ուսուցչական տան մէջ, Ապրիլ 26ին: Ընդհ. ժողովը ընդգծած է Ուսուցչական Միութեան անհրաժեշտութիւնը գաղութին մէջ: Միաձայնութեամբ ընտրուած է նոր վարչութիւնը :

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ, հայ մշակութային «Արարատ» միութեան նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցած է Ապրիլեան Եղեռնի տարեդարձը : Խօսած է թեմին առաջնորդը՝ Արտակ Արք. : Ներկայացուած են կենդանի պատկերներ: Գլխաւոր բանախօսը եղած է Նորայր Պահլաւունի :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (115)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Բան մը գտա՞ք, հարցուց Լեւոն :

— Եթէ ինծի ելլէ, Բըէգ, քեզի հետ պիտի կարգուիմ, գոչեց Մաալէն :

— Մօրիս, դուն որո՞ւ հետ պիտի կարգուիս , հարցուց Ժանէթ ամուսնոյն :

— Ինծի ելլելիք չունի որ այդ մասին ուզեմ ճաթեցնեմ , պատասխանեց բըժիշկը : Լեւոնը իր ըրած գործը գիտէ :

— Ինծի ելաւ, ինծի, գոչեց Տիկին Շապան: Նափոլէոն մը :

— Վայ խեղը անիծածս, աւելի չեղաւ, փափսաց Բըէգ: Մեր գտածը՝ թագաւորը Թագուհի կ'ընտրէ, հիմա թագուհին թագաւորը պիտի ընտրէ ...:

— Հայաստանի մէջ կիները իրաւունք չունին թելանուշին մասնակցելու, բայց հոս ներեալ է, որովհետեւ հոս սովորութիւնը արեւմտեան է, գիտել տուաւ Լեւոն :

— Հիմա թագաւո՞ր պիտի ընտրեմ , հարցուց Թագուհին :

— Այո, այսինքն՝ փեսայ : Ես ի՞նչպէս եմ :

— Դուն իմ եղբայրս կը սեպուիս :

— Հրաժարիմ ի ...

— Զարանձի... կիները սատանա՞յ են:

— Ոչ, քաւ լիցի ... սեւ թեւերով հըրեշտակս, աւելցուց Մօրիս :

— Կը բողոքեմ, պարոններ, կը բողոքեմ, միջամտեց խմբագիրը: Կիներուն մէջ հըրեշտակը հրեշտակ է, իսկ սատանան՝ սատանայ :

— Եւ թագուհին ալ թագուհի..., աւելցուց Բըէգ :

— Այո, պարոն Մօպրէ, հոս, բացի ձեզմէ ամէնքն ալ զիս թագուհի կը կոչեն, խօսք առաւ տիկին Շապան : Եթէ թագաւոր ըլլալը ձեզի համար բեռ մը չէ, իբրեւ թագուհի կ'օծեմ ձեզ եւ այս թագը ձեր գլխուն կը դնեմ :

Թագուհին այս ըսելով, ձեռքի նափոլէոնը Մօպրէի երկարեց :

Մօպրէ ոտքի ելլելով մանկամարդ կնոջ ձեռքերը բռնեց եւ ջերմագին համբուրեց:

Բոլոր ներկաները սկսան ծափահարել այս մտերմական նշանտուքը :

— Տօքթօր, շամբանեան ինծի արգիլուա՞ծ է, հարցուց Բըէգ գաւաթ մը խլելով :

Եւ գաւաթը լեցնելով գոչեց .

— Հարս ու փեսին կենացը :

— Կեցցէ հարսն ու փեսան, գոչեցին բոլոր ներկաները :

— Հարսնիքը ո՞ւր պիտի ընենք, տիկին, հարցուց Ժօզէֆին տիկին Շապանի մօտենալով :

— Ուլէտ – Մէրշուֆի բանակատեղին , պատասխանեց Զարտաք :

Այս միջոցին Իպրահիմ ներս մտնելով ըսաւ .

— Պարոն Զարտաք, գիւղապետը եկեր է եւ տիկին Շապանը Թուարէկներու ձեռքէն ազատած ըլլալուն համար զինքը շընորհաւորել կ'ուզէ :

— Թող ներս հրամմէ, պատասխանեց Զարտաք :

Գիւղապետը ներս մտնելով շնորհաւորեց տիկին Շապանը եւ ապա Թուարէկներու մասին խօսելով ըսաւ .

— Տիկին, այդ շուները անգամ մըն ալ հոս ոտք պիտի չկրնան կոխել , հոգ մի ընէք: Եւ եթէ գալու ալ ըլլան, Այնը–Մէսքինի բոլոր բնակչութիւնը ոտքի ելլելով ձեզի եւ ձեր մարդիկը պիտի պաշտպանէ : Ձեր եղբօրը ըրածը բնաւ չենք մոռցած մենք, զօրավարը մեզ մահէ ազատեց : Այն օրը մենք յանկարծակիի եկանք , բայց այսօր պատրաստուած ենք ...:

Շամբանիային շիշերը բացուեցան :

— Պարոն գիւղապետ, մեզի հետ շամբանիա մը կը խմէ՞ք , հարցուց Ժանէթ Գուբ :

— Լաէ, աղջիկ, չե՞ս գիտեր որ իսլամները գինի չեն խմեր, միջամտեց Մօրիս :

Մօպրէ սկսաւ խնդալ, իսկ Զարտաք որ արեւելեան սովորութիւններուն մօտէն տեղեակ էր, ըսաւ.

— Գինի չեն խմեր, այո, բայց շամբանիա կը խմեն :

— Որովհետեւ շամբանիային անոնք գինի չեն ըսեր, «կազուզ» կ'ըսեն :

— Ըստ Թրքական «հիլլէի շէրի»ն, աւելցուց Զարտաք :

Ամէնքը մէկէն սկսան խնդալ :

— Իպրահիմ , դուն ալ գաւաթ մը կը խմե՞ս, հարցուց Մօպրէ :

— Քանի որ գիւղապետը ըստ «հիլլէի շէրի» ձեզ չմերժեց , ես ալ չեմ մերժեր ...:

Ու շիշերը պարպուեցան :

ԽԵՂՃ ԿԻՆ

Քանի մը օր ետքը, ցերեկէն ետք մեր երեք քաջարի բարեկամները Այնը–Մէսքինի գիւղապետին փոխադարձ այցելութեան գացին :

Փիէր եւ Մաալէն ամուսնացած էին: Պսակի արարողութիւնը կատարած էր այն ծերունի իմամը, որ քանի մը ամիս առաջ գերեզմանատան մէջ, վաղամեռիկ Այիշէի գերեզմանը ցոյց տուած էր Տիկին Շապանի :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՍՕՆ

(Տար.)

Այրի Տիկին Մարգրիտ Տէր-Յակոբեան եւ զաւակը՝ Վահէ, Միքայէլեան, Թա-գէոսեան, Զպուքճեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՄԻՔԱՅԷԼ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 11ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Մայիս 14) կէսօրէ ետք ժամը 3ին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, 295 Րիւ Պուալօ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Կիյոթիէռի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ դնկատել:

Տէր եւ Տիկին Նարպէյ Գարաճեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Գարաճեան, Տիկին Պերճուհի Գարաճեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր՝

ՏՈՔԹ. ՄԱՄԲՐԷ ԳԱՐԱՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 4ին, 8? տարեկանին, իրենց բնակարանը՝ Փօ:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ տեղւոյն վրայ Մայիս վեցին:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին զաւակներուն:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Պուշ Տիւ Ռոնի ընկերվարական Բ. Սէքսիոնի դասախօսութիւնը այս Երեքշաբթի ժամը 18.45ին ՔԼԸՊ, 51 Րիւ Կրինեան (Սալ Լէոն Պլում): Կը խօսի Տիկին Է. Յակոբեան «Հայ Մտքի յե-դաշրջումը»:

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Եղեռնի 51րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի, նախաձեռնութեամբ տեղւոյս Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութեանց, Հինգշաբթի 19 Մայիս Սալ Սէն Լուի, 6 Րիւ ժէ, առաւօտեան ժամը 9ին:

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 9ին, կը պատարագէ Դաւիթ Ծ. Վ. Սահակեան, մասնակցութեամբ Լիոնի երգչախումբին:

Յետ պատարագի Սգահանդէս ժամը 11ին:

Կը նախագահէ ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ (Հոգեւոր Հովիւ Լիոնի եւ Շրջանի):

Կը խօսի Պ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ:

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին:

Վերջաւորութեան թափօրը կը մեկնի սրահէն Յուշարձան, ուր ծաղկեպսակ կը զետեղուի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Շաբաթ (14 Մայիս) ժամը ճիշդ 16ին Մշակոյթի Տան Կապոյտ Խաչի դրասենեակին մէջ 17 Րիւ Պլէօ:

Օրակարգ.— Պատգ. ժողովի օրակարգի քննութիւն: Պատգամաւորի ընտրութիւն: Տարեկան տեղեկագրի եւ հաշուեկշռի ընթերցում:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ներկաներու թիւը օրինական պիտի նկատուի:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Մայիս 18ին, Չորեքշաբթի ժամը ճիշդ 16ին, Ազգ. Տան սրահը: Կարեւոր օրակարգ — Պատգամաւորի ընտրութիւն:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պուլ. Օտոյի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Երեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Պատգամաւորներու ընտրութիւն:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ռսումնասիրաց Միութեան վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ անդամ կամ ոչ-անդամ բոլոր հայրենակիցները, Կիրակի (Մայիս 22) կէսօրէ ետք ժամը 15ին Իսիի Խրիմեան դպրոցը, 2 Րիւ տը լա Տէֆանս:

ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

«Կապադովկիան» պիտի ներկայացուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, Ֆրանս-Քիւլթիւռ կայանէն (Ժերար Սթեֆանեսքօ):

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի 60-ԱՄԵԱԿ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Բ. Ը. Միութեան 60ամեակին նուիրուած շքեղ հանդէս, 15 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8.45ին Սալ տէ Ֆէթի մէջ, կազմակերպուած Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փարիզէն տաղանդաւոր երգչուհի՝

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

եւ Մարսէյլէն Արաքս պարախումբը (30 անձ):

Նոյն օրը առաւօտեան պատարագ եւ հոգեհանգիստի պաշտօն պիտի կատարուի հայ առաքելական եկեղեցւոյ մէջ, Բարեգործականի ազգանուէր հիմնադիրներու, բարերարներու, գործիչներու եւ բոլոր անդամներու հոգւոյն համար:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Վարժապետին Աղջիկը» կը ներկայացուի Ալֆորվիլի մէջ, նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին, Կիրակի Յունիս 5ին, ժամը 20.30ին:

ԼԻՈՆ.— «Մայիս 28»ը մեծ հանդիսութեամբ կը տօնուի Յունիս 11ի Շաբաթ երեկոյեան Զ. Թաղապետարանի սրահը:

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին, Ահարոնեան ակումբը: Կը հրաւիրուին Ռոմանի ընկերները եւ Նոր Սերունդի վարչութիւնը: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սովորական հաւաքատեղին, այս ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթ. այս Կիրակի ժամը 15.30ին:

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ խումբը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբը այս Շաբաթ ժամը 20.30ին:

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթ. այս Երեքշաբթի ժամը 21ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբը Կիրակի (22 Մայիս) ժամը 15.30ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ եւ ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբերը Շաբաթ (21 Մայիս) ժամը 20.30ին, Վռամեանի սովորական հաւաքատեղին:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբը Երկուշաբթի (23 Մայիս) ժամը 20.30ին:

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ Երեքշաբթի (24 Մայիս) ժամը 20.30ին:

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ-ՇՈԳԵՆԱՒ-ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՍՈՐՊՕՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ
Մէթրօ Օտէոն կամ Սէն Միշէլ

Կիրակի, 15 Մայիս 1966, ժամը 14.30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ եւ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Նախագահութեամբ ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՓԻՆՈՅԻ (Արտաքին նախկին նախարար)

Սիրայօժար կը մասնակցին՝

Արտաշէս Գմբէթեան (արտասանութիւն), Ժիրայր Թորգոմեան (ջութակ), Երեւանի պետական երաժշտանոցէն, Րաֆֆի Պետրոսեան (դաշնակ), Ալիս Պօյաճեան (պար), Մարիէլ Նորտման (տաւիղ), Նորտման եղբայրներ (թաւ ջութակ, եւ սրինգ), Զարուհի Անտոնեան (արտասանութիւն), Լիլիան Պասմաճեան (արտասանութիւն), Պէրնար Տէտէեան նուագախումբը:

Փարիզ.— Աթէնք յունական պարախումբը ղեկավարութ. Օր. Եարիմակայի: եւ Սիփան — Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ Կարպիս Աֆրիկեանի:

Տոմսերու գինն է երեք, հինգ եւ վեց ֆրանք: Կը ծախուին Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ, ինչպէս նաեւ Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերուն մօտ:

ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ
21ՐԴ ՏԱՐԻ

Ֆոյի (Իզէռ) բանակումները տեղի պիտի ունենան Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն: Յուլիսի ընթացքին պիտի ընդունուին ութէն 14 տարեկան տղաքն ու աղջիկները, իսկ Օգոստոսին՝ 14էն վեր տարիք ունեցողները:

Տեղւոյն վրայ պիտի աւանդուին հայերէն դասեր եւ Հայոց պատմութիւն, մասնաւոր ուսուցիչներու կողմէ:

Արձանագրուելու համար դիմել բանակումի հիմնադիր-տնօրէնին.—

ՎԵՐ. Յ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ,

JEUNESSE ET ACTION, 6 Place de la Rotonde
ST- JEROME, 13 - MARSEILLE (13e) — Tél. 628510

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ լիզաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ.—
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

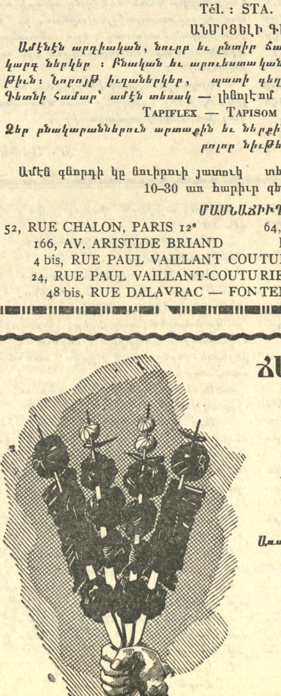
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր ՍԵՐՈՒՆԴԻ Ալֆորվիլի խումբին կողմէ

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին Մէզոն Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահին մէջ
(Րիւ Տիւ Ժեներալ տը Կոլ)

Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ ՔԱՌԵԱԿԸ, «ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ» ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ
«ԿՈՎԿԱՍ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ, ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ՝ Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ, ՍՔԷՉ: ԽԱՅԼՆ:

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵԽԱՆԵԱՆ
Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:
Առաջնակարգ կովկասեան խորոված ներ:
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 15 ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE 15 MAI 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10611
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
42e ANNÉE — Nº 10.611

ԹՈՒՐՔԵՐԸ Ի՞ՆՉՊԷՍ ... ԿԸ ՍԻՐԵՆ ՄԵԶ

ԽՄԲ.— Հետաքրքրական է Թուրքերուն դիրքը: Չեն բարկանար, չեն փրփրիր որ Հայերը ցոյցեր կը կատարեն, ազգային պահանջներ կը ներկայացնեն: Ընդհակառակն կ'ըսեն թէ Հայերուն գործը չէ ատիկա, այլ Յոյներուն գրգռութեանց արդիւնքն է,— այս ձեւով Արեւմուտքի առջեւ իրենքզիրենք կը ներկայացնեն Հայոց բարեկամ, Հայերն ալ Թուրքերուն բարեկամ, աշխատելով գէթ մասամբ չէզոքացնել կամ մեղմել պատմական ընդվզեցուցիչ անարդարութեան մը դէմ ըստեղծուած շարժումը արեւմուտքի մէջ:

Այսպէս, նոյն Ահմէտ Գապաքլըն, որու *ալ լա չափըրոն ռուժ* սէրն ու զգացումները պարզած էինք քաղելով իր մէկ յօդուածէն (տես *Յառաջ*, 12 Մայիս), կ'առաջարկէ թուրք բանախօսներ ղրկել ի պէտս հայկական հաւաքոյթներու, թրքախօս երգչախումբեր հասցնել մեզի, ինչպէս եւ Գարակէօզ, Հաճայվատ՝ ծիծաղցնելու համար մեր գեղարուեստական յայտագիրը, թերեւս նաեւ ... շաքարախառն *լէպլէպի* բաժնել մերազնէից, մոռցնել տալու համար ջարդերու պատմութիւնը եւ գործ գայլին ժանիքը:

Եւ Գապաքլը կը ճնճղատէ իր ազգակիցները, որոնք ասանկ գործեր չեն կատարեր:

Ինչո՞ւ չենք աշխատիր արգիլել վաղեմի ոխակալներուն որ չգրգռեն Հայերը, ինչո՞ւ չենք ջանար Հայերը սիրաշահելու համար արգիլել հանդիպանալ այդ մարդոց թափած ճիգերուն: Շատ պարզ ու նախնական բաներ կան այդ ուղղութեամբ կատարելիք.—

Պէյրութի, Մարսէյլի, Սանֆրանսիսքոյի, Փարիզի, Լիոնի դեսպանատուներն ու հիւպատոսարանները կրնան սերտ կապեր ու յարաբերութիւններ հաստատել եւ մշակել այդ շրջաններու Հայերուն հետ: Կարելի է բանախօսներ ղրկել տեղւոյն հայ համայնքներու մօտ եւ անոնց պատմել ու բացատրել պատմական իրողութիւնները: Դիւրութեամբ կարելի է այդ առթիւ պարզել յունական եւ ռուսական նպատակները: Հայահոծ շրջաններ կարելի է թուրքերէն թերթեր ղրկել, դրօսաշրջական գրասենեակներ բանալ, արուեստի եւ թատերական ցուցադրութիւններ կատարել: Մասնաւորաբար կարելի է Ալաթուրքա երաժշտութեան նուագահանդէսներ տալու համար խումբեր ուղարկել:

Անատոլու Գործակալութեան Պէյրութի թղթակիցը, Քեմալուրան Պէյ, զանոնքէն կը գանգատէր.

— «Ա՜խ, անգամ մը Զէքի Միւրէնը ղրկէին այստեղ, անգամ մը Մունիր Նուրէտտինը եթէ կարենար գալ: Իրենց այդ երգեցիկ խումբերով, նուագարաններով, ռոմանթիկ տարազներով անգամ մը որ գային, իրաւ որ Հայերը անգամ մըն ալ ցոյց չէին կատարեր»:

Անիկա, լուրջ գաղափար մըն է: Մունիր Նուրէտտին եւ Զէքի Միւրէն Պէյերը հայրենասէր մարդիկ են: Կրնան հոն երթալ եւ շաբաթական երգահանդէսներ տալ, օրինակ, «Պաղեստինի Արաբ Գաղթականներուն» ի նպաստ: Այն ատեն, դուք պիտի տեսնէք Պէյրութի եւ համայն Արաբական Աշխարհի սքանչացումը:

Անկէ զատ, կարելի է Թրքական վարժարաններ բանալ հայահոծ շրջաններու մէջ, որովհետեւ անոնք կը խենթենան իրենց զաւակներուն Թուրքերէն սորվեցնելու համար: Նաեւ, նոյնքան եւ շատ կարեւոր պարագայ մը, կարելի է զանոնք մղել ու քաջալերել, որ իբրեւ զբօսաշրջիկ Թուրքիա այցելեն: Կը շրջին Անատոլուի բոլոր շրջանները, իրենց սիրած ու փափաքած ձեւով: Հոս կը տեսնեն իրենց աղղական եւ բարեկամները:

Այս նիւթը քաջալերութիւն կ'ուզէ, որովհետեւ նախապէս իրենց միջեւ հակաքարոզութիւն կատարուած է: Ճանչցայ նոյնիսկ միամիտ Հայեր, որոնք կը կարծեն, թէ «պիտի սպաննուին», եթէ Թուրքիա գալու ըլլան:

Բոլոր այս դէշ քարոզութիւնները արգիլելու եւ կանխելու համար, մեր իրաւունքն է այսօրուան Թուրք հայրենակից Հայերէն սպասել, որ մտածեն թէ կարեւոր պարտականութիւն մը կը վիճակի իրենց եւ լայն չափով գործունէութիւն մը ցոյց տան, այդ ուղղութեամբ»:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ

ԽՄԲ.— Արտասահմանի Հայոց կողմէ կատարուած ցոյցերուն եւ ներկայացուած պահանջներուն ի պատասխան, թրքական թերթերուն *լաղլաղէն* ետք՝ ահաւասիկ Թուրքիոյ արտաքին նախարարութիւնը եւս կը խզէ լռութիւնը եւ հրատարակութեան կու տայ յայտարարութիւն մը:

Անգարայէն կը հաղորդուի Պոլսոյ թերթերուն.—

Արտաքին Նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց արտասահմանի Հայոց վերջին ցոյցերուն առթիւ: Զեկոյցը կ'ըսէ թէ Հայ Քոմիթէճիները եւ Յունական Միութիւններ Թուրքիոյ դէմ քարոզութիւններ կ'ընեն զանազան երկիրներու, մասնաւորաբար Ամերիկայի մէջ, եւ այդ քարոզութիւնները քաղաքական նպատակներով կը կատարուին, եւ Թուրքիոյ դէմ եղած վերագրումները զրպարտութիւն են ամբողջովին:

Արտաքին Նախարարութիւնը կը հերքէ նաեւ Ամերիկայի Յոյն Օրթոտոքս Միութեանց զեկոյցին մէջ յիշուած ամբաստանութիւնները եւ կը յիշեցնէ այս առթիւ.—

« Այս քարոզութիւնները դիտմամբ կը կատարուին, որպէսզի մոռացութեան տան Կիպրոսի Թուրքերուն ջարդը եւ անոնց վրայ ի գործ դրուած անմարդկային վերաբերումը: Երբ այս է իրականութիւնը, անհիմն վերագրումներով կարելի չէ սքօղել ճշմարտութիւնը»:

Արտաքին Նախարարութեան զեկոյցը կը հերքէ նաեւ այն տարկութիւնը թէ Թուրքիոյ մէջ Հայերը եւ Յոյները կրօնական ազատութիւն չունին:

« Ընդհակառակն, կ'ըսէ զեկոյցը, օրինական սահմաններու մէջ հոգեւորականները գործելու լիակատար ազատութիւն ունին եւ լայնօրէն կ'օգտուին այդ իրաւունքէն: Միայն թէ Թուրքիոյ իրաւունքն է օրինական միջոցներ ձեռք առնել անոնց դէմ, որոնք կրօնական գործունէութիւնը մէկդի կը թողուն եւ Թուրքիոյ ապահովութեան դէմ կը գործեն: Մնաց որ, դարերէ ի վեր Թուրքիա ամէն ազատութիւն տուած է կրօնական գործունէութեան, եւ այս ուղղութեամբ կրնայ օրինակ հանդիսանալ բոլոր երկիրներուն մէջ: Անոնք որ կ'առարկեն թէ Թուրքիոյ մէջ կրօնական ազատութիւն չկայ, թող Թուրքիա գան, տեսնելու համար այդ ազատութիւնը: Արտաքին Նախարարութիւնը կը յիշեցնէ այս առթիւ Լօզանի Դաշնագիրը, եւ կը ճշդէ թէ այդ դաշնագրին մէջ որեւէ տրամադրութիւն չկայ Պատրիարքարանի անձեռնմխելիութեան մասին: Նոյն յիշուած է թէ Պատրիարքարանը որեւէ քաղաքական գործունէութիւն ցոյց պիտի չտայ եւ չահադրգռող պետութիւններն ալ այս ուղղութեամբ երաշխիք տուած են: Անհրաժեշտ է այս երաշխիքը, որպէսզի Պատրիարքարանը անդորրութեան մէջ կարենայ ապրիլ»:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ

ԴՐԱԿԱՆ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ ՄԸ

« Հայ Մշակոյթի Շաբաթ»ուան վերջին (երրորդ եւ չորրորդ) երկու հանդիսութիւնները տեղի ունեցան Երեքշաբթի 10 եւ Չորեքշաբթի 11 Մայիս երեկոյեան ժամը 9ին, Համալսարանական Ոստանի Միջազգային Տան սրահներուն մէջ:

Առանցմէ առաջինը, որուն կը նախագահէին Տիկին Անտրէ Հօնորա՝ Ոստանի հիմնադիրին այրին եւ Պ. Գ. Պաքըրճեան՝ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Եւրոպայի Յանձնաժողովի Կեդր. Վարչութեան անդամ, նուիրուած էր հայ երգին ու պարին:

Երկու մասերէ բաղկացած յայտագիրին իրենց մասնակցութիւնը բերին «Սիփան-Կոմիտաս» երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Պ. Կարպիս Աիփիկեանի, «Սօսի» պարախումբը՝ ղեկավարութեամբ Տիկին Յասմիկ Քիւթնէրեանի եւ «Սանուլա» երբեակը: Թէ երգերը եւ թէ պարերը շատ մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին հանդիսականներուն մօտ, որոնց թիւը կ'անցնէր 700ը եւ կը բաղկանար մեծ մասամբ օտար ուսանողներէ եւ համալսարանականներէ: Բուռն ծափահարութիւնները եւ բազմաթիւ երգերու եւ պարերու կրկնութիւնը լաւագոյն ապացոյցն էին երեկոյթի յաջողութեան:

Աւելցնենք որ Միջազգային Տան տնօրէնութեան կարգադրութեամբ՝ օրուան յայտագիրին մեծ մասը ժապաւէնի առնուեցաւ՝ նուիրուելու համար Փարիզի համալսարանին:

×

Գալով երկրորդ երեկոյթին՝ տեղի ունեցաւ յաջորդ օրը՝ Չորեքշաբթի, նախագահութեամբ Տիկին Շ. Պետրոսեանի՝ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Փարիզի Տիկնանց Մասնաճիւղի նախագահուհի եւ Փրոֆ. Ժ. Պաշըլըյի՝ Միջազգային Տան Տնօրէն:

Հայ մանրանկարչութեան նուիրուած այս երեկոյթին ներկայ գտնուեցան աւելի քան երեք հարիւր հոգիէ բաղկացած ընտիր հասարակութիւն մը — մեծ մասամբ համալսարանականներ եւ երիտասարդներ — լսելու համար յայտնի բիւզանդագէտ եւ հայ մանրանկարչութեան մասնագէտ Փրոֆ. Ս. Տէր-Ներսէսեանի դասախօսութիւնը: Ներկայ էին նաեւ Սեւրեւէ Արք. Մանուկեան, Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան Աբբահայրը՝ Գերապայծառ Հմայեակ Վրդ. Կէտիկեան, Ս. Մուրատ վարժարանի մեծաւորը ինչպէս նաեւ վարդապետներ եւ ընտիր հասարակութիւն մը:

Իր խոր հմտութեամբ եւ լուսարձակուած նկարներու յատակ վերլուծումներով՝ Փրոֆ. Տէր-Ներսէսեան ներկայացուց հայ մանրանկարչութիւնը, որ ծնունդ առնելով Հայաստան իր զարգացման գագաթնակէտին հասած է Կիլիկիոյ մէջ, Ռուբինեանց հարստութեան շրջանին, շնորհիւ մեծանուն մանրանկարիչ Թորոս Ռոսլինի:

Այս շատ հետաքրքրական եւ յոյժ օգտակար դասախօսութիւնը եւս, որ չորրորդ եւ վերջին հանդիսութիւնն էր « Հայ Մշակոյթի Շաբաթ»ուան, պսակուեցաւ յաջողութեամբ:

Իր փակման խօսքին մէջ, Միջազգային Տան Տնօրէն Փրոֆ. Ժ. Պաշըլը շնորհաւորեց հայ ուսանողութիւնը՝ Հայկական Շաբաթի կազմակերպման համար եւ շնորհակալութիւն յայտնեց Փրոֆ. Տէր-Ներսէսեանին, որ կրցաւ ամբողջ մէկուկէս ժամ սրահը մագնիսացած պահել այնքան դժուարին նիւթի մը շուրջ: Իր խօսքը յատկապէս օրուան դասախօսին ուղղելով՝ ան ըսաւ. «Իբրեւ պատմութեան դասախօս՝ հրաշք կը նկատեմ ձեր դասախօսութիւնը, որուն շնորհիւ մենք որ շնորհքը չունինք հայ ըլլալու՝ մօտէն կրցանք ծանօթանալ հայ մանրանկարչութեան եւ գնահատել զայն»:

Փրոֆ. Տէր-Ներսէսեանի դասախօսութեամբ պաշտօնապէս փակուեցաւ « Հայ Մշակոյթի Շաբաթ»ը, որուն համար անգամ մը եւս շնորհաւորելի է Հայկական Տան ուսանողութիւնը եւ մասնաւորաբար Մշակութային Յանձնախումբը, որոնք այնքան նուիրումով եւ անձնազոհութեամբ ու ի գին մեծ դժուարութիւններու՝ լաւապէս ի գլուխ հանեցին այս աննախընթաց ձեռնարկը, որ սքանչելի առիթը ստեղծեց հայ ժողովուրդն ու մշակոյթը ծանօթացնելու օտարներուն — մասնաւորաբար օտար համալսարանական շրջանակներուն — եւ նպաստաւոր հանրային կարծիք պատրաստելու Հայկական Հարցին շուրջ:

Շնորհաւորութեան արժանի է նաեւ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի վարչութիւնը, որ իր հովանաւորութիւնը տալով, նպաստած էր ձեռնարկին բարոյական եւ նիւթական մասին եւ այս ձեւով քաջալերած նաեւ հայ ուսանողներու այս գովելի ձեռնարկը:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ *Նահանգները կը հերքեն թէ իրենց վար առած չինական օդանաւը Չինաստան գտնուած ըլլայ: Ըստ ամերիկեան աղբիւրներուն չինական* Միկ 17 *օդանաւը վար առնուած է Հիւսիսային Վիէթնամի վրայ: Փեքին համաձայն չէ եւ առիթը կ'օգտագործէ բուռն կերպով յարձակելու համար ամերիկեան աշխարհակալութեան վրայ:*

ՌՈՒՄԱՆԻԱ *ի վերջոյ զեկոյց մը հրապարակած է Բրեժնեւի այցելութենէն ետք բայց կարճ ու կտրուկ ոճ մը ունի: «Թաս» գործակալութիւնն ալ խզելով լռութիւնը յայտարարած է թէ Բրեժնեւ երեք օրուան ոչ պաշտօնական այցելութիւն մը ըրած է Պուքրէշ:*

ԳԱՀԻՐԷԻ Ալ Ահամը, *որու խմբագրապետը ծանօթ է իբրեւ մտերիմը Նասրի, բուռն յարձակում մը ըրած է Ամերիկայի վրայ, մինչ Կոսիգին Աղեքսանդրիա կը պտըտի: Ալ Ահրամի խմբագրապետը կը գրէ ի մէջ այլոց թէ Ուաշինկթըն բարեկամ չի փնտռեր այլ՝ գործակալ արեւմտեան աշխարհէն դուրս: Ամերիկա կը մեղադրուի նաեւ որ Ֆայսալը իսլամի « պապը » ըրած է եւ Ալ Ահրամ կ'եզրակացնէ.— « Քաղաքական եւ տնտեսական գործակցութիւն Միացեալ Նահանգներու եւ Արաբ Մ. Հանրապետութեան միջեւ կարելի չէ»:*

ԺԱՆ ԼԸՔԱՆԻՒԷ, *կեդրոնի պարագլուխը յայտարարեց թէ Ձախի դաշնակցութիւնը իր հեռանկարներն ունի եւ կ'ուզէ քաջալերել այդ ձգտումը: Տրամադիր է իր թեկնածուն քաշելու երեսփոխանական ընտրութեանց Բ. շրջանին, եթէ ձախի թեկնածուն աւելի լաւ դիրք ունենայ Ա. շրջանին, պայմանաւ որ չվայելէ համայնավար ձայները:*

ԼՈՆՏՈՆԻ *քաղաքական շրջանակները կը չեշտեն թէ փափաքելի է որ բրիտանական մայրաքաղաքը դառնայ Ատլանտեան Կազմակերպութեան մայրաքաղաքը, Շափը փոխադրուի Պրիւսէլ ինչպէս նաեւ կեդրոն Եւրոպա Հրամանատարութիւնը:*

ՃԱՓՈՆ 1968*ին պիտի արձակէ գիտական իր առաջին արբանեակը:*

ԼՈՆՏՈՆԷՆ *հասած լուրերու համաձայն իրաքեան ուժերը նոր յարձակում մը ըսկըսած են Քիւրտերուն դէմ: Այս յարձակումը որ նախատեսուած էր Ապրիլ 15ին համար, յետաձգուած էր Մայիս 4ին, Արէֆի մահուան պատճառաւ:*

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՆՇԱՆԱԿԷ «ԵԶԸ ԽՕՍԵՑԱՒ»

Ծանօթ չէ հայերէն «հեզ» բառին ծագումը, բայց կրնանք, տարանջատեալ ձեւին թելադրանքով, ինչպէս՝ (հ)եզ, ստորոգելի տալ եզ կոչուած կենդանիին, որ ցուլն է՝ մալած (կրտած), արուեստական ամլութեան դատապարտուած, այլ խօսքով՝ «քաղաքակրթուած», ուրեմն այլեւս հեզ դարձած(*), եւ Միջերկրականի աւազանին շուրջ՝ պաշտամունքի առարկայ, ի հնումն:

Արդարեւ, մասնաւորաբար Իտալիոյ մէջ՝ եզը այնքան շատ էր, որ եզ կոչուած է ... Իտալացին, կամ՝ հորթ, աւելի ճիշդ՝ իտալոս կը նշանակէ եզ, եւ եզներու շատութեան պատճառով՝ Իտալիա՛ (= եզաստան) կոչուած է Եւրոպայի այս շըրթունքը, — դէթ բառին ստուգաբանութիւնը այսպէս կը կատարէ Տերենտիոս Վարրոն՝ լատիներէն լեզուին նուիրած իր գործին մէջ (Տէ Լինկուա Լաթինա, Ե. 96, — տպ. Փարիզ, 1954), ինչպէս եւ երկրագործութեան նուիրած իր միւս գործին մէջ (Ռերում Ռուսթիքարում, Բ. 5, — տպ. Փարիզ, 1844): Այս կէտը տարբեր ձեւով կը բացատրէ Թոմասոն, որ կը գրէ թէ հորթ, լատիներէն վիթուլուս, կը ծագի յունարէն իթալոս բառէն, յետոյ երկրին անուն դարձած ու միաժամանակ տրուած ծանօթ կենդանիին, ինչպէս Գաղղիոյ անունը (Կալլուս) անուն տրուած է աքաղաղին (Լէ Քիւրիոզիթէ Տը Լա Լանկ Ֆրանսէզ, էջ 138, — տպ. Փարիզ, 1938):

Միջերկրականեան նոյն ժողովուրդներուն ժառանգորդ՝ քրիստոնեաները եւս, իրենց կարգին, շատ կը սիրէին այս կենդանին, որ կը խորհրդանշէ ... Ղուկաս Աւետարանիչը, (Ֆրանսական գիւղերու մէջ՝ եզը կը կոչուի «Ս. Ղուկասի ... Թաչունը», — Էօժէն Ռոլան (**), Ֆօն Փոփիւլէռ Տը լա Ֆրանս, հատոր Ե. էջ 4, տպ. Փարիզ, 1882):

Դեռ աւելին, — եպիսկոպոսները նըմանցուած են ... եզի, վկայութեան կոչելով Մատթէոսի աւետարանին մէկ հատուածը (Գլ. ԺԹ. 12), ուր կը խօսուի ներքինիներու մասին, — չէ՞ որ եզն ալ անասուն մըն է ներքինի (ամործիքը այլեւս անպէտ): Հարկ է, այստեղ, յիշեցնել թէ փարաւոնեան շրջանի քրմապետներն ալ, նոյնպէս ներքինի, նմանցուած էին եզի:

Այսքան սիրուած, եպիսկոպոսացած, քրմապետութեան աստիճանի բարձրացած, նոյնիսկ Թռչուն կոչուած կենդանի մը միթէ զարմա՞նք կը պատճառէ ձեզի, երբ ըսեմ թէ «եզն ալ կը խօսի», ճա՛ռ կ'արտասանէ նոյնիսկ, (խնդրեմ, թող չնախանձին մեր ճառա՛սօսները, որոնք եւս... եզի կը նմանին՝ երբ քարշ կուտան ծանրաբեռն բառակառք մը)

Թէ եզը խօսած է եւ կը խօսի, վկայութիւնս նախ պիտի քաղեմ այն աւանդութիւններէն, որոնք տարածուած են ֆըրանսական գիւղերու մէջ: Ոչ ոք կրնայ ուրանալ թէ Յիսուսի ծննդեան առաջին ականատես վկաներն են եզն ու էշը: Բայց ձեզմէ ո՞վ գիտէ թէ Աստուածորդին, «պարզեւատու ամենեցուն», ճիշդատո՛ր համար վարձատրեց այս առաջին Քրիստոսատեսները՝ անոնց շնորհելով... խօսելու կարողութիւն, մարդոց նման, բայց տարին մէկ անգամ: Արդարեւ, Ֆրանսացիները կ'ըսեն թէ Ս. Ծննդեան գիշերը, ճիշդ կէս-գիշերին, էշն ու եզը կը խօսին, բայց ի՞նչ կը խօսին եւ ո՞րոնց լեզուով՝ ես լսած չեմ որ ձեզի ըսեմ:

Գիւղացի մը, շատ հաւատաւոր եւ շատ հետաքրքիր, Ծննդեան գիշերը կը պահուըտի ախոռին մէջ անկիւն մը՝ ականջը ժամացոյցին տասներկու զարկին, սպասելով ծանօթ կենդանիներուն խօսակցութեան:

Ցանկարծ.

— ... տա՛նկ, տա՛նկ, տա՛նկ:

— Եզ աղբար, ճիշդ այս պահուս աշխարհ եկանք ու մարդ եղանք, կ'ըսէ էշը՝ խօսակցութիւնն սկսելով:

Կը թուի թէ եզը գոհ չէ: Մարդ ըլլալն ալ բա՞ն մը կ'արժէ, կը խորհրդածէ ... ինչպէս ես: Զըլլա՛յի՛նք: Բայց միտքը կ'իյնայ թէ Յիսուս ալ մարդ եղաւ այդ գիշեր, ուստի Ս. Ղուկասի «Թռչունը» այնը կը ձգէ կը դեգդեգէ ու կ'աւետէ.

— Քրիստոս ծնա՛ւ, եւ...

— ... Բայց վաղը նորէն բեռ քաշել կայ, դի թաղում կայ, կ'ընդմիջէ էշը:

— Չէ՛, չէ՛, կը բառաչէ միւսը, թաղումը ուշ կ'ըլլայ, Զատկին կ'իյնայ, կը յարէ եզը՝ ուղելով սրբագրել էշուն օրացոյցը, ճիշդ վարժապետի պէս:

— Տօ՛ տնաշէն, կը յաւելու էշը՝ իր գիտցածին վրայ յամառօրէն վստահ, մեր թաղելիքը այս ախոռին տէրն է, վաղը պիտի թաղենք մեր ախոռատէրը:

Գիւղացին, երբ կը լսէ մարգարէական այս խօսքը Բաղաամի կենդանիին բերնէն, կը կատղի, հայհոյելով դուրս կը ցատկէ թաքստոցէն, կ'առնէ կացինը՝ սպաննելու համար գուժկան մարգարէն: Բայց մարգարէութիւնը մարգարէութիւն է, աստուածային պատգամ, այնպէս որ կացինը շարժողը սխալ շարժում մը կ'ընէ, կը գայթի կ'իյնայ գետին՝ կացինը վզին:

Յաջորդ օր էշն ու եզը կը լծուին մեռելակառքին, գերեզման կը տանին ու կը թաղեն հետաքրքիր ախոռատէրը:

Համաձայն հայկական աւանդութեանց՝ եզը խօսած է առաջին անգամ ա՛յն թըւականին, երբ Ադամ չեմ գիտեր ի՛նչ աշխատանքի կերաւ եւ այդ պատճառաւ արտաքսուեցաւ դրախտէն: Արհեստ չունէր, աշխատելու վարժութիւն չունէր, ծոյլ-ծոյլ նստեր էր՝ ինչպէս «Ադամայ եզ», կ'ըսէ մեր ժողովուրդը, ծոյլ մարդոց համար գործածուած այդ բացատրութեամբ:

Աստուած գթաց եւ հրեշտակ մը ղըրկեց՝ արհեստ մը սորվեցնելու համար Ադամին: Ո՞ր հրեշտակն էր, գրուած չէ, — ըսենք՝ «Աստուծոյ մարդոցմէն մէկը», որ Թարգմանի Գաբրիէլ, կուգայ կը գըտնէ Ադամը եւ հողագործութեան դաս կուտայ: Կը մնար ընտրել կենդանին՝ Ադամին օգնական: Գաբրիէլ շուրջը կը նայի որ գտնէ: Ցանկարծ, կենդանիներուն մէջէն յառաջ կը նետուի ամէնէն հեզը եւ կ'ըսէ. — «Ե՛ս, ե՛ս»: Եւ այդ կենդանիին անունը կը մնայ եզ՝ այն օրէն ի վեր, երբ խօսեցաւ՝ ծառայելու համար Ադամի եւ ադամորդիներուն իբրեւ կամաւոր օգնական (Յ. Մ. Տուտուխեան, Արեւելք, 27 Ապրիլ 1888):

Այս ամէնը ճիշդ է՝ ճիշդ չէ, չեմ գիտեր: Ճիշդ խօսք մը եթէ կայ, սա խօսքն է. — Քրիստոնէութիւնը բանագողութիւն է: Ապացոյցն այն որ եզներուն խօսելու կարողութեան մասին առաջին վըկայութիւնը տուողներն են Վիրգիլիոս, Պլինիոս, Տիտոս Լիվիոս, Մաքսիմոս Վալերիոս, — չեմ ուզեր թուական դնել եւ ըսել նախ քան Քրիստոս, ինչպէս կ'ընէ ամէն հերետիկոս կամ ինչպէս քարոզած է «ծուռ-բերան» Արիոս, վասնզի ըսել «Նախքան Քրիստոս»՝ կը նշանակէ ընդունիլ որ «էր երբեմն յորժամ ոչ էր», այլ ձեզ կ'ապահովցնեմ թէ այս մատենագիրները դեռ չէին ճանչնար զՔրիստոս, յետոյ նոյն պատմութիւնները, գրեթէ տառ առ տառ, կը կրկնէ նոյնպէս Երասմոս, ուրեմն ապացոյց՝ աղբիւրը միշտ ... հեթանոս:

Օրինակ Վիրգիլիոս:

Մարգրի՛տ կը թափի Մշակականին հեղինակին գրիչէն, երբ կը վկայէ թէ «երունք խօսին»: Այս գրաբար թարգմանութիւնը, զոր կատարած է Բագրատունի, այսպէս կը թարգմանուի աշխարհաբար. — «Կենդանիները կը խօսին» (Մշակ. Ա. 475): Չէ՞ որ մշակին ամէնէն մտերիմ կենդանին է եզը, ուրեմն եզն է որ խօսած է եւ լսա՛ծ է Վիրգիլիոս:

Նոյնպէս Տիտոս Լիվիոս, որ քրիստոնեայ չէր, կը պատմէ թէ եզ մը սարսափ է ձգեր Հռոմի մէջ՝ փողոցէ փողոց մանգալով եւ սքանչելի լատիներէնով մը աղաղակելով. «Կավէ տիբի, Ռոմա՛»: Ըսելու ձեւով մը՝ եթէ խօսէր հայերէն. «Խելքերնիդ գլուխնիդ ժողվեցէք, Հա՛յե՛ր», (ընդունելով որ ե՛զ մը պէտք է՝ այս ազդարարութիւնը ընելու համար մեզի): Իրականին մէջ՝ հրաւէր մըն էր հունձքի:

Մաքսիմոս Վալերիոս եւս կը կրկնէ նոյն զրոյցը իր հէքեաթապատում աւանդութեանց ժողովածուին մէջ (Գլ. Ա. 6):

Եւ ահա Պլինիոս:

Այս յորդառատ մատենագիրը կը պատմէ թէ Հռոմի մէջ, երբ եզը խօսէր, Ծերակոյտը նիստ կը գումարէր բացօթեայ, դաշտերուն մէջ, ոչ թէ ...եզանալու համար, այլ ապահովաբար ի յարգանս եզին խօսեր է մարդկային լեզուով (Բնապատմ. Ը. 70):

Եւ ա՛յս վկայութիւնն է որ դարձած է պատմական խօսք, կամ առած:

Արդ, ժամանակ է հարց տալու, — եզը լեզու կ'ելլէ՞ միթէ, եզը կը խօսի՞:

Հաւատացողը կը հաւատայ, չհաւատացողը կ'ընդունի սակայն թէ առած մըն է այս ասացուածքը, որու նշանակութիւնը դարձած էր երկար քննութեանց առարկայ, բանասիրական աշխատանքներու նիւթ:

Ճիշդ ինչպէս «եզը լեզուին վրայ» ասացուածքը:

Ի վերջոյ բանասէրները յաջողեցան լուծել խօսքի այս հանգոյցը:

Հնագոյն դարերու դիցաբանական բացատրութեանց համաձայն՝ ամպերը նըմանցուած են ցուլերու կամ եզներու, իսկ ամպերուն որոտումը՝ եզներու բառաչիւնին: Արդ, գարնան գալուստը աւետող առաջին նշաններէն մին է ամպերուն որոտալը: Եւ երբ ամպերը կ'որոտան, այսինքն ըստ դիցաբանական աստութեան՝ երբ «եզները կը խօսին», մարդիկ կը հասկնան թէ բացուած է եղանակը դաշտ երթալու, բացօթեայ... աշխատելու, հանդստանալու, քննալու, ի՛նչ գաւակարգի աշխատաւոր ալ ըլլան, առանց թէ անասուն, նոյնիսկ ծերակուտական:

«Եզներուն խօսիլը եւ ծերակոյտին բացօթեայ նիստ գումարելը», զոր կ'աւանդէ միամիտ Պլինիոս, ա՛յս նշանակութիւնն ունի, կը գրէ Անճելօ տէ Կուպեռնաթիս (Դիցաբանական կենդանաբանութիւն, Ա. հատոր, էջ 265, — տպ. Փարիզ, 1874), բանասէր մը՝ որ այնքան ալ անծանօթ չէ հայ մատենագիրներուն (տես Զօպանեանի Անահիտ), այսինքն անոնց որ կը սիրեն ծծել թուղթին հոտը, զօրս ողջոյն:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾԱԿԱՆ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

× Ինչ որ է եզը՝ իբրեւ հեզ ցուլ, նոյնն է ոչխարը՝ իբրեւ հեզ խոյ: Ֆրանսերէն լեզուի մէջ որոշ է զանազանութիւնը, — մութոն (ոչխար) կը կոչուի մալած պէլիէն (խոյ): Եթէ բազմաթիւ մատենագիրներու մօտ ընդհանրապէս յարգուած չէ բառագիտական այս նրբութիւնը, զարմանալի է սակայն որ Աստուածաշունչ Մատեանի թարգմանիչները կը հակասեն Մովսիսական օրինագրքին՝ երբ ոչխար կը գրեն հոն ուր պէտք է գրել գառ, նկատելով որ ոչխարը, «թաղամաւոր» ըլլալով (ամործիքը ճմլուած), ներելի չէ ընծայաբերել Աստուծոյ (Ղեւտ. ԻԲ. 23): Կոկիւէ գիտել կուտայ թէ եբրայերէն բառը, սեհ, իր համապատասխանը չունի եւրոպական լեզուով, բայց թարգմանած է գառ՝ նոյն բառը գործածուած ըլլալով նաեւ Զատկի առթիւ: Հայերը անխտիր գրած են ոչխար (Ել. ԺԲ. 3-5), որ ճիշդ չէ:

Կ'արժէ ճշդել այս հարցը, նկատելով որ հարուստ է մեր բառարանը՝ այս կենդանիներուն վերաբերեալ, ըստ սեռի եւ ըստ տարիքի: Այս առթիւ կ'ուզեմ արձանագրել թարգմանական սխալ մը. «Եւ Ղովտայ էր արջառ եւ ոչխար եւ անասուն» (Ծննդ. ԺԳ. 5): Ակնյայտ է թէ իր տեղը չէ վերջին բառը, — յունարէն համապատասխան բառն է սքենէ, որ կը նշանակէ վրան: Այլ տեղ եւս. «Եւ եղեւ նորա անասուն ոչխարի եւ արջառոյ» (Ծննդ. ԻԶ. 14), — այստեղ նոյն անասուն բառին յունարէն համապատասխանը քթենոս, որ կը նշանակէ ոփշէս քոնսիսթան ան թրուփօ: Որոշ է թէ երկու բառերու ընթերցման մէջ աչքի շփոթութիւն մը պատահած է:

× Եզ բառ մը եւս ունինք, յունարան դպրոցէն ժառանգ, որ կը նշանակէ մի, մէկ: Ասկէ կազմուած է եզակի: Գործածուած է նաեւ «եզ ոք» (= մի ոք) ձեւին տակ, որու ժխտական ձեւը՝ «չեզոք» (= ոչ ոք): Բայց այս վերջին բառին ստուգաբանութիւնը պատճառ դարձաւ ծանր եւ բուռն վիճաբանութեան մը՝ ընդմէջ Փրոֆ. Ադոնցի եւ Հ. Արսէն Ղազիկեանի: Ադոնց կը պաշտպանէր յունարան դպրոցին ժառանգութիւնը (չեզոք), իսկ Ղազիկեան՝ հայ դասական քերականութիւնը (չէզոք), ընդունելով որ Զ տառը եղանակաւորիչ է, եւ կը մերժէր եզ բառը՝ իբրեւ օտար բառ (յունարէն թուական ածական): Այսուհանդերձ այդ օտար բառով ունինք եզակի, եզական, եզաբան (= միաբան), եզամիտ (= միամիտ), եզակամանք (= միականք), — առաջին երկուքը միայն գործածական:

× Եզն բառով ունինք բազմաթիւ ոճաձեւ տարազներ, ընդհանրապէս բուսանուն, ինչպէս՝ եզան լեզու, եզան աչք, եզան ագի, եւայլն:

× Ունինք նաեւ եզնայ բառը, քենայի նշանակութեամբ:

× Համբարձման եզ կը կոչուի ծաղիկներով զարդարուած եզ մը, զոր կը պտըտցնէին փողոցէ փողոց՝ Համբարձման տօնին առթիւ, նուէր կը հաւաքէին, յետոյ մատաղ կ'ընէին, խնջոյք կը սարքէին: Կը յիշեցնէ Ֆրանսացիներուն աւանդութիւնը, «Եզն պարարակ», զոր մըսակերաց Ճաշկերոյթին ըստ փողոցս ի վերջին աւուրս Բարեկենդանի», նուագով եւ դիմակաւորուած, — կ'ըսեն թէ հին աւանդութիւն է:

(*) Եզ - հեզ ձեւէն անկախ, որ խազմըն է միայն, սկզբնադիր Հ տառը մեր լեզուին մէջ կը ծառայէ երբեմն բառին իմաստը սաստկացնելու եւ աճեցնելու, ինչպէս՝ սկայ - հսկայ, պարտ-հպարտ, լու - հլու, զօր - հզօր:

(**) Այս մատենագիրը կը բղբակցէր Ալիշանի հետ, որ իրեն տուած է բազմաթիւ հայերէն բուսաբանական բառեր:

Շ. Ն.

ԼԵՆԻՆԸ ՄԵՌԵԼ Ա...

(Ե. եւ վերջին մաս)

Մարքսը, Էնգելսը: Լենինը եւ իր մահը:

Ուրիշ միջավայրում վեհութիւնից ոչ զուրկ այդ արժէքները՝ կապիկների ձեռքին ընկուզի նման փշրւում են: Թամաշան, փոքրիկ մարդկանց յաւակնութիւններով պճնուած, գլուխը ծռում, ուժասպառ ընկնում է փոշիների տակ: Նախալինը, ենթագիտակցութեան չորրորդ աստիճանի պաշտօնեայի բերանում, լաւաշի նման ծամւում է: Կեսարը խըրխունջի ձայն է հանում:

Դեռ տանելի է, երբ մեծ երկրի յետամնաց մի գիւղաքաղաքում պաշտօնական տօնը կատարւում է մեքենաբար, ծուլօրէն, բարձրից եկած հրամանը կատարելու համար: Գալիս են, խօսում են, գնում են: Բայց դժուար բան է, երբ կատակերգութեան ուզում են կրօնական հանդամանք տալ: Երբ միլիցականը ուսերի վրայ փիլոն է ձգում, երբ տուրքերի հաշուապահը առաքելութեան մասին է ճառում, եւ Չեկայի լըրտեսը համամարդկային երջանկութեան չեփորն է փչում:

Մեծաբարբառ նախադասութիւնների կրակի տակ, դաւառը խլէզի նման տաքանում է եւ կարիճի նման կանգ առնում: Ննդամիտ, կեղծաւոր, նախանձոտ, նա իր ամենօրեայ լինելութիւնը լեցնում է փոքրիկ թոյնի հատիկով, ցեխերի վրայից ցատկոտելով, մտաւոր եւ հոգեկան անկումներից իսկ ազատագրուած, պարապի ծոցին օրօրուելով:

Երէկ նա չոքում էր կաթողիկոսի առջեւ, աջը համբուրում, այսօր՝ հրացանը ձեռքին կանգնել է Լենինի լուսանկարի մօտ, ուզում է հաւատ ծախել:

Սկեպտիկ, համակերպող, վայելքի ծարաւ ու զորշ այդ մտայնութիւնը վերջ ի վերջոյ զգում է իր կեղծիքը եւ որովհետեւ զգում է՝ չարանում է:

Չարանում է: Ամէն կողմը թշնամիներ է փնտռում: Խոժոռ աչքեր է ձեւացնում, նայում է, լրտեսում է: Ուզում է երեւակայել, որ ինչ որ ծածուկ դաւադրութիւններ գոյութիւն ունեն, ինչ որ մութ շարժումներ, կասկածելի մտքերի աննշմարելի արտայայտութիւններ: Մենք կրակ ու բոցի մէջ ենք աշխատում:

Իսկ հայ ժողովուրդը, որ խնկալից դարերով պարել է կրակ ու բոցի վրայ, որ տեսել է պարսիկ, արաբ, թուրք, ռուս, տեսել է Համիտը, Ցարը —

Անցնում է՝ այսօր էլ՝ դանդաղ, ներքնապէս հանդիստ, միտքը բոլորովին ուրիշ տեղ եւ երկու մատով բարձրացնում

է իր գլխը, բարեւում է, ու խորամանկ նայուածքով դիտում է Հրայանը ձեռքին կանգնած երկու տիմարներին :

Այդ էլ կ՚անցնի :

Վարը, Մարքսը եւ Էնգելսը, նայում են ձերմակ աչքերով :

Կոպերի տակ փռուած անբիր այդ նայուածքը տարածւում է ամբողջ Երեւանի վրայ: Հոլը սաստկացել է :

Ձիւնի եղանակ է :

×

Գաղտաստուածութիւններ: Մեծ պատրաստութիւններ :

Գուլվարի մօտ ամբիոն են շինում : Լենինի Հրապարակում զետեղում են ադպաղայ արձանի հիմքերը : Փոս են քանդել, քարեր են դրել՝ աղքատիկ գերեզմանի է նմանում :

Երիտասարդ բոլշեւիկները տենդային գործունէութեան մէջ են: Վազում են : Կաշուէ ծրարներից թղթեր են դուրս հանում, արագ աչք նետում , մի վայրկեան մտածում ու նորից վազում :

Հեռաձայնները լայնացած ականջների մէջ անդադար զրնգում են : Ինքնաշարժները, բարձրաստիճան տէրերին լքել են ու գաւառի հեռաւոր անկիւնները մանր պղանք են տանում :

Ժողովներ, Ժողովներ :

Մեծ մի աղեղից նետը դուրս է պրծել , մտահոգ նայում են, ո՞ւր պիտի ընկնի :

Յեղափոխութեան արխիւի ամբողջ փոշին ամպի նման բարձրացել է եւ քրտնաթոր երեսների վրայ թառել : Շարլոնը , անկինաւոր բառերի աղմուկը, հին երկաթ ծախողների այս խանութում դետեղուել է եւ ճամբաները գոցել :

Հով է՝ որդնած պատուղները վայր են թափւում :

Երեւանի ռատիօ — կայանը Հանդիստ չունի: Մեզմ երաժշտութիւնը արձանագրում է միլլիոնաւոր բառեր: Հեռագիրները մորեխի նման թառում են գանկերի տակ, մտնում են կաշուէ ծրարները, ջրդայնացած մատերի տակ դողդողում են , ու յանկարծ դուրս են պրծնում , յարձակւում են քաղաքների եւ գիւղերի վրայ, ծալւում , ձեռքէ ձեռք անցնում, մաշւում եւ վերջապէս չունչերը կտրած պառկում են գրասենեակների անկիւնում:

Լենինը մեռել ա, եւ ամէն մարդ ոտքի է կանգնել :

Ականջները սրուել են, սրտերը ուռել , յօյսերը արթնցել :

— Մեռե՛լ ա…

— Դէ հիմա՝ հը՛ :

— Հը՜ը՜ը… Աստուած տայ :

Ծածուկ օղի են խմում, քթի տակ երգ մրմռում :

×

Իսկ այնտեղ, հիւսիսային ձիւների մէջ, Մոսկուան փռել է իր թեւերը :

Կարմիր Հրապարակը պտոյտ է գալիս: Կրեմլինը թաղուել է մի անյայտ ստուերի տակ: Փողոցները մէկը միւսի դէմ են խուժում : Ձիւնը ինքնաշարժների տակ սրընթաց սահնակի պէս վազում է : Սուրդը գլխարկը թեքել է եւ սեւ ձիւի սանձերը պինդ քաշել :

Գնում են, գնում են ամբոխները, գլուխները բաց , վիզերը դուրս հանած , լռութեան անյայտ մի ճակատագիր դիմաւորելու համար :

Ձիւնը: Ծփում են կարմիր դրօշակները, սողում է սեւ ամբոխը :

Եկեղեցիների ոսկեզօծ գմբէթների չուրջը մառախուղը պտոյտ է գալիս, մինչ զանգակատուները յամր հնչում են դէպի երկինք : Դէպի բեւեռային սառած այն հայելին, ուր քաղաքը եւ ամբոխը արտացոլում են, աշտարակի վրայից առած չարժանկարի նման, եւ շղարշների տակ, ծփուն ստուերների վերածւում :

Մահը, երկաթէ կօշիկներով, անցնում է Ռուսաստանի վրայից :

Անցնում է ձիւնապատ դաշտերը եւ ոտքը զարնում է գետին: Նրան պատասխանում են Վոլկան եւ Տնեպրը : Սեւաստափոլի ափերին Սեւ Ծովը ոռնում է: Գիւղերի տանիքների վրայ հովը յուսահատ բազուկները վայր է նետում ու պատռած կոկորդով ծխնելոյզների կատարին երգում :

Ամէն կողմից՝ Սիպերիայից մինչեւ Կովկաս , Խրիմից մինչեւ Թուրքիստան , ահաւոր ձայներ, խուլօրէն դղրդում են , մեծաքանակ ձիւները վեր են բարձրանում, լեռների չուրջը վայում են, դաշտերը ծեծում են, մտնում քաղաքների մէջ ու քանդուած տուների անկիւններում կմախքների նման պառկում :

Մահը արագացնում է իր քայլը :

Խելագարուած այս աշխարհի միջից վազում է երերալով, վայր է ընկնում , մատերը կոտրտում ու ոտքերը մխրճում ձիւնի մէջ եւ կանգ առնում սարսափած :

×

Բարձրագոյն հրամանով, Լենինի յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի բոլոր քաղաքներում եւ գիւղերում նոյն ժամին :

Ժամը 4·30ին գործարանները՝ Միութեան երկրներում եւ դուրսը՝ պիտի սուլեն նոյն ժամին:

Յիսուն հազար կարմիր դաղաղներ պիտի անցնեն թնդանօթներով շրջապատուած : Զօրքերը պիտի կրակեն եւ բորոզանները ձայնեն :

×

Արովեան փողոցի վերի կողմից, պարապ դաղաղը երերում է կոմիսարների ուսերի վրայ :

Զինուորական նուագախումբը Շոփէնի Թօքերն է պատռում :

Թնդանօթներ :

Սայլերի վրայ զարմացած գիւղացիներ են նստել :

Երաժշտական Ստուդիան Մոցարտ է երգում: Պարապ դաղաղը , սեւերով ծածկուած ամբիոնի առջեւն են դնում եւ չորս ժամ ճառ են ասում :

Իսկ Արարատը պայծառ է եւ անտարբեր :

Վերջապէս , ժամը չորս ու կէսին , ճիշդ, Լոռւայ կողմում Ալավերդու գաւօղը եւ Երեւանում կոնեակի գործարանը, հիւանդ աքլորի ձայն են հանում : Հայաստանը սուլում է :

Լենինը մեռել ա …

×

Թաղումից մի ժամ յետոյ, պատմում են տեսնողները, Սեւանայ լիճի ափին ձկնորսների հետ խօսքի է բռնուել անծանօթ մի մուրացիկ: Դժգոյն դէմքով , պատռտած զգեստներով, բայց շատ տարօրինակ աչքերով : Երբ մեկնել է , ձրկնորսները, շատ տպաւորուած , որոշ ժամանակ զնացել են անյայտի ետեւից :

Ասում են, մարդը մագնիսի նման իրեն էր քաշում : Ախտայի մօտ, ճամբան իջնելու ժամանակ , մուրացիկը մի արշին վեր է բարձրացել եւ սահել է օդի մէջ : Գլուխը լոյսերով է շրջապատուել:

Ձկնորսները փորձել են վազել, մօտենալ երեւոյթին, բայց չեն կարողացել, մի ինչ որ ուժ նրանց արգիլել է այդ անելու :

Ոմանք ասում են՝ Գրիգոր Լուսաւորիչն է, ուրիշները պնդում են, որ ինքը Յիսուսն է:

Սովետական իշխանութիւնը, սաստիկ զայրացած, քննութիւն է բաց արել :

Զօրքերը խուզարկում են Հայաստանը:

Կ· ԶԱՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ԶԱՐՄԱՆԱԼԻ ԳԻՐՔ ՄԸ

Դեռ մինչեւ քանի մը տարի առաջ մարդիկ չէին հաւատար, թէ կարելի է թարգմանութիւններ կատարել ելեկտրոնիք հաշուիչ մեքենաներու միջոցաւ: Ներկայիս արդէն այնքան լուրջ քայլեր առնուած են այդ ուղղութեամբ եւ արդիւնքը այնքան շօշափելի է, որ ամէնէն թերահաւատ անձն անգամ լաւատես դարձած է :

Հայազգի Ֆրետերիք Ֆէյտի Փարիզի մէջ ակադեմական Ս· Մերգելեանի նուիրեց գիրք մը , որու մասին վերջերս Երեւանի մէջ զեկուցում մը տուաւ հայ ակադեմականը: Համաձայն Ս· Մերգելեանի, գիրքը նուիրելու ժամանակ Ֆ· Ֆէյտի ըսած է· «Հայերը առաջինն են, որ մեքենական թարգմանութեան փորձ կատարած են եւ այս գիրքը անոր փայլուն ապացոյցն է »:

Իսկ գիրքը, որ կը կոչուի «Հանրագրութիւն, որ է համազգային գրութեան նոր ոճ մը», լոյս տեսած է 1907ին: Այս զարմանալի գիրքին հեղինակն է Հ· Սթանոս Վ· Տէրոյեան՝ Մխիթարեան միաբանութենէն : Հեղինակին նպատակը եղած է· «Մարդկային մտքի գաղափարները կամ մտածմունքը այնպիսի ոճով գրի վրայ առնուլ, որ իւրաքանչիւր մարդ կարենայ իւր սեփական լեզուով կարդալ եւ հասկանալ այդ գրուածը, թէպէտ եւ կարդացողին անծանօթ ըլլայ այն լեզուն, որով գրողը մտածեր է եւ զայն գործածեր է գրելու համար »:

Այս խօսքերը գրուած են 1902ին եւ հրատարակուած են «Բազմավէպ»ի Մայիսի թիւին մէջ: Ասիկա բաւական յանդուգն գաղափար մըն էր եւ կը թուէր, թէ այդ օրերուն համար անիրագործելի՝ ոչ միայն գործածութեան մէջ դնելու, այլեւ անոր սկզբունքները մշակելու իմաստով: Սակայն 1907ին կը հրատարակուի Տէրոյեանի գիրքը, որ 700 էջերէ բաղկացած հաստափոր հատոր մըն է , բարդ ու քննաջան աշխատանքի մը արգիւնք :

Նախ՝ հեղինակը կազմած է հանրագրական քերականութիւն մը: Արդարեւ, հնչիւններէն եւ բառերէն զատ քերականական ձեւերն ալ ստացած են թուագրական կերպարանք : Ստեղծուած են հոլովման, խոնարհման, ածանցման, ժխտման թուագրական սկզբունքները :

Ամենածաւալուն եւ հետաքրքրական մասը բառգիրքն է (ԽՄԲ·— Բառգիրքը բառարան է հոմանիշներու):

Գիրքը ունի հանրագրութեան օրինակներ, որոնցմէ կ՚երեւի, որ Հ· Ս· Տէրոյեանի հանրագրութիւնը ընդունակ է արտայայտելու ամէնէն բարդ փիլիսոփայական, բանաստեղծական եւ գիտական միտքերը :

Ներկայիս այսպէս կոչուած փորմալ կառուցուածքային լեզուաբանութեան մէջ կը կիրարկուի գրեթէ նոյն սիսթեմը, այն որ առաջարկած է Մխիթարեան Հայրը: Այժմ Հայաստանի թէ օտար երկիրներու մէջ մեծ թափ ստացած է սեմիօթիկան (նշանաբանութիւն), նոր ճիւղ մը լեզուաբանութեան մէջ, որուն շնորհիւ կարելի է ուսումնասիրել նիշերուն յատկութիւնները, անոնց միջեւ ծնունդ առած յարաբերութիւնները: Թուանշաններու միջոցաւ կարելի է արտայայտել զանազան գաղափարներ :

Ս· ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Շարժանկարի ծանօթ բեմադիր , Անրի Վերնէօյ (Ա· Մալաքեան) այս միջոցին կը դարձնէ Վիրկիլ Կհէորկիուի «25րդ ժամը» : Զանազան տեսարանները պիտի դարձուին Եուկոսլաւիա, Հունգարիա եւ Մոնաքօ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (116)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Այս խորհրդաւոր ծերունին ինչո՞ւ արդեօք անոնց դէմը կ՚ելլէր ճգնաժամային վայրկեաններու եւ ի՞նչ կապ ունէր արդեօք իրենց հետ, Զարտաք որ կնքահայր եղած էր, գիշեր ցերեկ այդ խորհրդաւոր հանդիպումին վրայ կը մտածէր :

Այն միջոցին երբ երեք մարդիկը գիւղաքեւտին տունէն դուրս ելլելով փողոց մը կը դառնային , կին մը ցցուեցաւ իրենց դէմը :

Երեք մարդիկը մէկէն ի մէկ կանգ առին: Լեւոն եւ Մօրիս անակնկալի եկած էին, իսկ Մօպրէ բնաւ չախորժեցաւ այդ հանդիպումէն :

Պահ մը վարանելէ ետք, երեքը մէկէն բարեւեցին այդ կինը :

Մանուէլա, այս անգամ եւրոպացիի զգեստներ հագած, դէմքը դէպի դեղին , անոնց մօտենալով ըսաւ .

— Պարոններ, չեմ գիտեր թէ ձեզի որ է կերպով կրնա՞մ ծառայել :

— Ոհ, Տիկին, չենք ուզեր ձեր գլխուն նորանոր փորձանքներ բանալ, պատասխանեց Զարտաք :

— Զկրցայ պարտականութիւնս լիովին կատարել, անոր համար եկայ որ եթէ ինծի պէտք ունենաք …

— Վէրքերնիդ ի՞նչպէս է …, հարցուց բժիշկը : Ի՞նչպէս հոս գալ յաջողեցաք :

— Ծուանի ձեռքէն փախայ, վէրքս ալ խորունկ չէր, գոցուելու վրայ է:

— Կ՚ուզէ՞ք որ անգամ մըն ալ ես քննեմ ձեր վէրքը :

— Շնորհակալ եմ, պարոն: Այս գիշեր հոսկէ մեկնելով Պիւքրա պիտի երթամ : Ծուան կատղած է ձախողելուն համար եւ չեմ կարծեր որ հրաժարի իր մտադրութենէն : Վերջին յարձակում մը եւս պիտի փորձէ ձեզի դէմ, գիտցած ըլլաք …: Այս անգամ բնաւ չեմ յուսար որ անոր ձեռքէն դիւրաւ ազատիք , ատոր համար եկայ ձեզի կանխաւ իմաց տալու որ նախազգուշական միջոցներ ձեռք առնէք :

— Ո՞ւր պիտի յարձակի : Հո՞ս …:

— Չեմ գիտեր…: Չեմ կարծեր որ հոս յարձակի: Այնը — Մէսքինի մէջ ապահով կրնաք ըլլալ, բայց եթէ հոսկէ դուրս ելլէք, դժուար թէ ինքզինքնիդ ազատէք :

— Կը յուսա՞ս որ մեր մարդոց մէջ լրտեսներ գտնուին :

— Չեմ կարծեր :

— Շնորհակալ ենք, Տիկին: Ձեռքերնուս եկածը պիտի ընենք :

Մօպրէ կռնակը Մանուէլայի դարձուցած էր: Զղջացող կինը խօսքը անոր ուղղելով եւ անոր կողմը դառնալով՝ դողդոջուն ձայնով մը ըսաւ .

— Ձեզի դէմ կազմակերպուած մահափորձէն ազատուած ըլլալնուդ համար շատ ու շատ ուրախ եմ, պարոն :

— Շնորհակալ եմ, Տիկին, պատասխանեց Փիէր: Ես ալ իմ բարեկամներուս հետ բնաւ պիտի չմոռնամ ձեր ըրածները …:

— Ձեր ներողութեան արժանի ըլլալու համար աւելի աւելին ընելու էի, բայց չկրցայ, շարունակեց Մանուէլա անոր խօսքը կտրելով: Ես պիտի երթամ հոսկէ եւ այլեւս զիս պիտի չտեսնէք …: Կը փափաքէի որ դէշ յիշատակ մը չձգեմ ձեզի : Հայրենիքս պիտի դառնամ …: պարոններ , իսկ դուք, երբ իմ անունս յիշէք, ըսէք իրարու թէ էակներ կան որոնք թէպէտ չարիք գործելու համար աշխարհ եկած չեն, բայց ճակատագրէն մղուած չար են եղած : Նկատելով որ դուք վեհանձն էք եւ բարի, անշուշտ զիս յիշածատեննիդ պիտի յիշէք նաեւ թէ գործած չարիքս դարմանել ջանացի …

—Այո ,Տիկին, և ձեր կեանքը վտանգի դնելով, շարունակեց ձայն մը անոնց ետեւէն :

Մանուէլա այս կանացի ձայնը լսելով, մէկէն ի մէկ ետին դարձաւ . Թագուհին եւ Ժանէթ իր դէմը ելան :

Սպանուհին երբ իր հակառակորդուհին տեսաւ , դէփ դեղին կտրեցաւ :

Մատէն առաջ անցնելով, քաղցրութեամբ մանկամարդ կնոջ ձեռքը բռնեց եւ իր քրօջը դառնալով ըսաւ .

— Ժանէթ , ահա այս տիկինն էր զիս ազատողը :

Ժանէթ Մանուէլայի ձեռքը բռնելով երախտապարտութեամբ սեղմեց եւ գոչեց·

— Տիկին, ի բոլոր սրտէ շնորհակալ եմ:

— Ես ալ շնորհակալ եմ, տիկիններ , ես ալ շնորհակալ եմ որ անյիշաչար եղաք :

— Կեանքերնիդ ինծի համար վտանգի մէջ դնելու անձնուիրութիւննիդ բնաւ պիտի չմոռնամ , Տիկին :

— Տիկին, դէփ դեղին եղեր էք, կ՚երեւի թէ վէրքերնիդ ձեզի կը տառապեցնէ , խօսք առաւ Մօրիս : Մենք երախտապարտ ենք ձեզի, եթէ թոյլ տաք, պատրաստ եմ ձեր տունը գալու եւ ձեր վէրքը դարմանելու :

— Շնորհակալ եմ, պարոն, զիս տառապեցնողը վէրքս չէ …:

— Մի մերժէք , Տիկին, միջամտեց տիկին Մօպրէ : Ես ձեր ծառայութիւնը մերժեցի՞ …:

— Սիրով պիտի ընդունէի, բայց այն համոզումը ունիմ թէ իմ վրաս ինկած պարտականութիւնը դեռ չեմ կատարած:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՍՕՆ

(Շար·)

Այրի Տիկին Յակոբ Եաղըճեան, Տէր եւ Տիկին Մամբրէ Սանտալճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Եաղըճեան եւ իրենց աղջիկը եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՅԱԿՈԲ ԵԱՂԸՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 13ին, 82 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայ իբրեւ այդ ընդունիլ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Վահէ Պառաւեանէ իրենց զաւկին ամուսնութեան ուրախ առթիւ 25 Ֆր.։ Ողբ. Մարիամ Ղազարեանի մահուան առթիւ Վասպուրականի Երկսեռ Երիտասարդաց Միութենէն քսան Ֆր., Պ. Արսէն Սուքիասեանէ իր խնամիին մօր՝ մահուան առթիւ քսան Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի ի նպաստ դպրոցին։

×

Զատկուան առթիւ Պուրլ. Օտտոյի Թաղականութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները։

Պ. Վ. Գիզըրեան 40 Ֆր. եկեղեցիին, Տիկին Ա. Սուքիասեան քսան եկեղեցիին, երեսուն Առաջնորդարանին, Տէր եւ Տիկ. Գասպարեան յիսուն եկեղեցիին, Այրի Տիկին Ազատեան քսան եկեղեցիին, Գալուստ Սաղըրեան տասը եկեղեցիին, տասը Առաջնորդարանին, Պ. Կարապետեան տասը եկեղեցիին, Տիկին Սիրանեան տասը եկեղեցիին, Տէր եւ Տիկին Պարամ Յակոբեան յիսուն եկեղեցիին, յիսուն առաջնորդարանին, Նշան Քոոթուչեան, տասնական եկեղեցիին, Կ. Խաչին եւ Աղքատախնամին, Այրի Տիկին Ջամպոյեան Կիւլխանեանի յիշատակին քսան եկեղեցիին։

Տ. Քէօսէեանի ամուսնութեան առթիւ Կ. Մուրատեան հարիւր եկեղեցիին, Վ. Քէօսէեան յիսուն եկեղեցիին։

Պ. Իսրայէլ Ղարիպեան իր աղջկան ամուսնութեան առթիւ 30 եկեղեցիին։

×

Սէնթ Անթուանի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Տէր եւ Տիկին Նշան Նաճարեան իրենց զաւկին ողբացեալ Մարի Գաբրիէլեանի (ծնեալ Նաճարեան) մահուան քառասունքի առիթով հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.— Ս. Դաւէթ եկեղեցւոյ 50 ֆրանք, դպրոցին 20, Աղքատախնամին (Թաղիս) 20, Կարմիր Խաչին 20, Կապոյտ Խաչին 20։ Նոյն առիթով Ամերիկայէն Պ. Աւետիս Սահակեան հինգ տոլար։ Նոյնպէս ընիկ Սեբաստացի Ոսկան Աճէմեանի մահուան առթիւ եղան հետեւեալ նուիրատուութիւնները, Պէյրութի «Սահակեան Լիսէին», Այրի Տիկին Աճէմեան եւ զաւակները 50 Ֆր., Այրի Տիկին Պօյաճեան եւ զաւակները 50, Տէր եւ Տիկին Տանապալեան քսան, Տէր եւ Տիկին Հ. Մըսըրեան քսան, Այրի Տիկ. Գամպուրեան քսան։ Կը խնդրուի կազմակերպութիւններու վարչութիւններէն ընկալագրով ներկայանալ Կիրակի առաւօտները Սէնթ Անթուան եկեղեցին, ստանալու համար իրենց գումարները։

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Համբարձման տօնին առթիւ, այս Հինգշաբթի օր, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կազմակերպած է Հայ Մանուկներու Հաղորդութեան օր։

Փարիզի եւ շրջանի դպրոցներու աշակերտութիւնը, եւ բոլոր երկսեռ երախաները հրաւիրուած են ներկայ ըլլալու հանդիսաւոր Ս. պատարագին եւ մասնակցելու Ս. Հաղորդութեան։

Կը հրաւիրուի նաեւ հայ հասարակութիւնը։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Եղեռնի 51րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի, նախաձեռնութեամբ տեղւոյս Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութեանց, Հինգշաբթի 19 Մայիս Սալ Սէն Լուի, 6 Րիւ Ժէ, առաւօտեան ժամը 9ին։

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 9ին, կը պատարագէ Դաւիթ Ծ. Վ. Սահակեան, մասնակցութեամբ Լիոնի երգչախումբին։

Յետ պատարագի Սգահանդէս ժամը 11ին։

Կը նախագահէ ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ (Հոգեւոր հովիւ Լիոնի եւ Շրջանի)։

Կը խօսի Պ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՁԷ։

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին։

Վերջաւորութեան թափօրը կը մեկնի սրահէն Յուշարձան, ուր ծաղկեպսակ կը զետեղուի։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Պուշ Տիւ Ռոնի ընկերվարական Բ. Սէքսիոնի դասախօսութիւնը այս Երեքշաբթի ժամը 18.45ին ՔԼԸՊ, 51 Րիւ Կրինեան (Սալ Լէօն Պլում)։ Կը խօսի Տիկին Է. Յակոբեան «Հայ Մտքի յեղաշրջումը»։

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սովորական հաւաքատեղին, սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթ. այս Երեքշաբթի ժամը 21ին։

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբը Կիրակի (22 Մայիս) ժամը 15.30ին։

ՎՌԱՄԵԱՆ եւ ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբերը Շաբաթ (21 Մայիս) ժամը 20.30ին, Վռամեանի սովորական հաւաքատեղին։

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբը Երկուշաբթի (23 Մայիս) ժամը 20.30ին։

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ Երեքշաբթի (24 Մայիս) ժամը 20.30ին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Մայիս 18ին, Չորեքշաբթի ժամը ճիշդ 16ին, Ազգ. Տան սրահը։ Կարեւոր օրակարգ – Պատգամաւորի ընտրութիւն։

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Երեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Պատգամաւորներու ընտրութիւն։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ անդամ կամ ոչ-անդամ բոլոր հայրենակիցները, Կիրակի (Մայիս 22) կէսօրէ ետք ժամը 15ին Իսիի Խրիմեան դպրոցը, 2 Րիւ տը լա Տէփանս։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ՄՈՒՐԱՏ ՈՒՍՈՒՄ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի վարչութիւնը կը հաղորդէ թէ նոր վարչութիւնը իշխանութեանց կողմէ ճանչցուած է երեք հետեւեալ անուններուն տակ եւ Նահանգային բառի յաւելում.— Հայկազուն Քէֆէլեան (ատենապետ), Միրիճան Շիրվանեան (քարտուղար), Լուտվիկ Քաչիքէմանեան (գանձապահ)։ Թղթակցութիւն՝

M. CHIRVANIAN
65 — Voie d'Issy
92 — MALAKOFF (France)

Դրամական առաքում կամ նուէր՝

L. KACHIKEMANIAN
125, Ave. Henri Barbusse
92 — CLAMART (France)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Պուլկարիայէն Հայկ-Օննիկ Տալեան կը փնտռէ իր ողբացեալ հօրեղբօր՝ Թանիկ-Բարսեղ Տալեանի (բնիկ Կելիպոլուցի) զաւակները։ Գրել՝

Mme MANOUKIAN
24, Rue G. Clémenceau
93 - GAGNY (Seine-St-Denis)

ՃԱՇ

Կազմակերպութեամբ Տարօն – Տուրուբերանի Փարիզի Հայր. Միութեան կողմէ։

Ի պատիւ ՏԷՐ ԵՂԻՇԷ ԱՒԱԳ ՔՀՆՅ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ։

(Հիւսիսայէն Ամերիկայէն նոր ժամանած)

Կիրակի, 15 Մայիս, ժամը 16էն սկսեալ Մշակոյթի Տան մէջ։

17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ

Այս առթիւ կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ փափաքողները։

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹԻՊԱՅԻ ՀԵՏ

Շաբաթ, Մայիս 21, ժամը 21ին

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ խաչի 45րդ տարեդարձը կը տօնուի Կիրակի (Մայիս 22) ժամը 15էն կէս գիշեր

CLUB — 51, Rue Grignan

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի միջմասնաճիւղային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր մասնաճիւղերուն։

Կը նախագահէ ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Կը խօսի՝ ՏԻԿ. ՎԱՐԴԱՆՈՒՇ ՀԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին.— Կը մասնակցին.— Դաշնակահարուհի Օր. Մարի Ալէքսանեան, կ'երգէ Օր. Արաքսի Արզումանեան։ Հայ արենոյշներու խումբը եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը։

Ժամը 19էն ետք եւրոպական պարեր

Orchestre EDDY TOURNEL

ՄԱՅԻՍ 21, 22 ՔԵՐՄԷՍ - ՊԱԶԱՐ

ՌԷՆՍԻԻ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ ինքնուրոյն եւ բացառիկ շքեղութեամբ

ՔԵՐՄԷՍ - ՊԱԶԱՐ ՄԸ

Ի նպաստ Փարիզի Ս. Յովհ.-Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ նորոգութեան

Տեղի կ'ունենայ Առաջնորդարանի 15 Րիւ Ժան-Կուժօն, Փարիզ (8), բակին եւ յարակից սրահներուն մէջ։

Մայիս 21, Շաբաթ՝ ժամը 14էն 20 եւ Մայիս 22, ԿԻՐԱԿԻ, ժամը 12էն 20

Պիտի ըլլան ամէն տարիքի յարմար խաղեր, մրցումներ եւ պիւֆէ։

Վաճառքի դրուած են բազմաթիւ առարկաներ, որոնք պիտի դիւրացնեն ձեր ընտրելիք նուէրը մայրերու յառաջիկայ տօնին առիթով։

Ուրեմն ժամադրութիւն...

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԱՅՍ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՁԵՌՆԱՐԿԻՆ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱՋՔԸ ԼՈՅՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝

2300 փրանք

(Քլաս Թուրիսթ)

Փարիզ – Երեւան ուղիղ գծով, ութ ժամէն, ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Նուագարոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանգստութիւն։ Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօրուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը։

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3։ Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն։ Վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ քաղաքները այցելելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները։

ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ, առաջին կարգով (Փրըմիէռ քլաս) ճամբորդողները իրաւունք ունին խորհրդային երկիրներու առաջնակարգ եւ Արմենիա պանդոկը բնակելու եւ ճաշելու։ ԳԻՆ՝ 2850 ՖՐ.։

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ

Փարիզ – Երեւան – Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, ԳԻՆՆ Է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ։

Աճապարեցէ՛ք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վիզայի ձեւակերպութիւնները աւելի շատ ըլլալով։

ԴԻՄԵԼ՝

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ԷՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.
ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՄԱՅԻՍ
MARDI 17 MAI 1966
LE NUMÉRO : 0,30 FR.
42րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10612
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
42e ANNÉE — N° 10.612

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՄԸ ԵՒՍ ՎԻԷԹՆԱՄԻ ՄԷՋ

ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ՏԱ ՆԱՆԿԻ ՎՐԱՅ

Առանց Ամերիկացիներուն կարծիքն իսկ առնելու եւ օգտուելով նոյնիսկ Հարաւային – Վիէթնամի ամերիկեան դեսպան՝ Քապոթ Լոճի բացակայութենէն, Զօր. Քի անակնկալ յարձակում մը կատարած է Տա Նանկի վրայ, ճզմելու համար տեղական ապստամբութիւնը :

Ծանօթ է որ Տա Նանկի շրջանը անջատողական շարժում մը ստեղծած էր եւ գործնական գետնի վրայ բաժնուած էր կեդրոնէն : Ուրեմն Զօր. Քի չգոհանալով Վիէթքոնկի դէմ պատերազմէն, զինուորական նոր յարձակման մը ձեռնարկած է, որմէ ներկայիս յաղթական ելած է : Գործողութիւնը պատրաստուած էր մեծ գաղտնապահութեամբ Հարաւային Վիէթնամի զօրավարներու կողմէ : Քի անձամբ գլուխն անցած է գործողութիւններուն, ապա Սայկոն վերադարձած, ինչ որ կարծել կու տայ թէ կացութիւնը լաւ կը նկատէ : Պուտտայական երիտասարդութիւնը սակայն, տեղական ուժերու օժանդակութեամբ, սկսած է դիմադրել : Բաւական բուռն բախումներ տեղի ունեցած են ըմբոստներուն եւ կառավարական ուժերուն միջեւ : Կացութիւնը հետեւեալ պատկերը կը պարզէ. — Տա Նանկի մէջ, կառավարութիւնը իր կողքին ունի կաթոլիկները, որոնք լաւ զինուած են եւ պատրաստ կռուելու պուտտայական երիտասարդութեան դէմ, իրենց գիւղերուն մէջ, քաղաքին հիւսիսը : Անոնց հետ են նաեւ ազգայնական կուսակցութիւնները : Դիմացը կան անշուշտ Պուտտայականները, որոնք պատնէշներ բարձրացուցած են քաղաքին չորս կողմը եւ տեղական ուժերուն մէկ մասը : Զօր. Քի, գործադրելով իր հին ծրագիրը, յաջողած է գրաւել քաղաքը, ուրկէ կ'ուզէ յարձակիլ ապստամբական այլ կեդրոնի մը վրայ՝ Հիւէ, ուր ամբողջ բնակչութիւնը կառավարութեան դէմ է, մէջն ըլլալով բանակը : Հիւէի ձայնասփիւռը ամբողջ օրը կոչեր ըրած է, հրաւիրելով ժողովուրդը որ զէնքի դիմէ վարչաձեւին դէմ :

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐՈՒԱՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ

Ստոյգ պատկեր մը կարելի չէ տալ Երեքշաբթի օրուան գործադուլներուն համար, որոնց բուն պատկերը կը պարզուի միայն օրուան ընթացքին :

Նախատեսութիւնները հետեւեալներն են.—

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Զորս սենտիքաները բանթողի հրահանգ տուած են : Սկզբունքով խանգարումները պիտի սկսին Երկուշաբթի գիշեր ժամը 21էն եւ տեւեն մինչեւ Երեքշաբթի իրիկուն նոյն ժամը, ինչպէս նախորդ անգամները ըստիպողական սպասարկութիւններ պիտի ապահովուին : Գործնական գետնի վրայ սակայն, բուն դադարները պիտի կատարուին Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 7էն 18: Կազի ճնշումը պիտի պակսի Երեքշաբթի ամբողջ օրը : Մասնաւոր խոհեմութեան ազդարարութիւններ կ'ըլլան : Ջուրն ալ պիտի պակսի, մանաւանդ բարձր յարկերու վրայ :

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ. — Կառախումբերը պիտի կենան հետզհետէ, 30 ժամուան ընթացքին, Երեքշաբթի ժամը 0էն մինչեւ Չորեքշաբթի առտու ժամը վեց : Բոլոր սենտիքաները չեն մասնակցիր շարժումին ինչ որ կը նշանակէ թէ կառախումբերու մէկ մասը պիտի բանի :

ՄԵԹՐՕ ԵՒ ՀԱՆՐԱԿԱՌՔ.— Մեթրօն կրնայ բանիլ, տրուած ըլլալով թէ հոս ալ բոլոր սենտիքաները բանթողի հրահանգ չեն տուած : Պայման է սակայն որ ելեկտրական հոսանք ունենան :

ԹԱՔՍԻ. — Քիչ թաքսի պիտի գտնուի Սէ Ժէ Թէն գործադուլի հրահանգ տուած է :

ՕԴԱՆԱՒ.— Էռ – Ֆրանս ամբողջական գործադուլի մէջ է :

ԹՂԹԱՏԱՐ. — Բանուորական երեք կեդրոնները գործադուլի հրահանգ տուած են : Ցրուում պիտի չըլլայ եւ փոստի գրասենեակը՝ գոց :

ԴՊՐՈՑ.— Գոց են, ուսուցչական կազմը գործադուլի մէջ է :

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆ.— Հոս ալ մասնակի հրահանգներ ըլլալով, շատ մը դրամատուներ կրնան փակ ըլլալ :

ՁԱՅՆ – ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌ.— Գործադուլ Երեքշաբթի ամբողջ օրը :

Բոլոր հացագործները փակ են :

Այս պայմաններուն մէջ պիտի չկարենան աշխատիլ նաեւ բազմաթիւ գործատուներ :

×

Կարելիութեան սահմաններու մէջ, կը յուսանք ապահովել *Յառաջի* հրատարակութիւնը : Հակառակ պարագային կը խնդրենք մեր ընթերցողներէն որ ներողամիտ գտնուին, մեր կամքէն անկախ այս կացութեան առջեւ :

Օրը Օրին

Ո՞Վ ՔՈՒԷ ՊԻՏԻ ՏԱՅ...

Սրտառուչ լաւատեսութիւն մը կը տիրէ, վերջերս, մեր քաղաքական պահանջներով հետաքրքրուող հայկական շրջանակներուն մէջ՝ Ատլանտեանի ամերիկեան ափունքը :

Հաւատացողներ կան թէ ժամանակը հասունցած է որ Միացեալ Ազգերու Նիւ Եորքի հիմնարկութիւնը օրակարգի վրայ դնէ «Հայկական Հարցը», Վիէթնամի թնճուկին քովը : Նոյնիսկ անկէ առաջ :

Եւ լրջօրէն մտածէ Սեւրի դաշնագրով մեզի խոստացուած մեղրն ու սերը ոսկի ափսէով մը նորէն մեզի հրամցնելու մասին :

Անհատ մը կրնայ, նամբան քալած ատենը — կամ *նարկիլէ* քաշած ատենը — վարդավառ երազներ հիւսել իր ապագային մասին եւ ինքնիրեն հարս – փեսայ խաղալ :

Բայց, խելահաս, խոհուն, փորձառու եւ իմաստուն բազմութիւն մը — անկազմակերպ ժողովուրդ թէ պետական կարգուսարք ունեցող ազգ — իրաւունք չունի խաբուսիկ երեւոյթներով «տասնըչորս» պարելու՝ թեւ տալով իր վառ երեւակայութեան :

Պատրանքներ փայփայել եւ մեր գործին եկած բաներու հաւատալ արարողութիւն մըն է, որուն մէջ անմրցելի ենք :

Այն աստիճան որ երբ բարեկիրթ պաշտօնատար մը զիջանի մատը դպցնելու մեր կողմէ խմբագրուած աղերսագրի մը պահարանին, երանութեան ժպիտ մը կը գծագրուի մեր, այլապէս Աւագ Ուրբաթ, դէմքին վրայ :

— Հրաշալի՛ բան մը պատահեցաւ...

— Ի՞նչ...

— Պահարանը ձեռքը առաւ, ապա ինքզինքին դարձուց եւ «Շնորհակալ եմ» ըսաւ :

— Բացա՞ւ...

— Կարեւոր չէ... Օր մը կը բանայ, հարկաւ...

×

Ընթերցողը տաղտկացնելու վտանգը աչք առնելով, պէտք է նորէն ազդարարեմ որ միջազգային դիւանագիտութեան համար «Հայկական Հարց» անունով — եւ իրաւական արժէք ունեցող — հարց չկայ՝ ո՛չ Միացեալ Ազգերու օրակարգին վրայ, ո՛չ ալ աշխարհի ճակատագիրը վարող մեծ պետութեանց *տօսիէին* մէջ :

« Հայկական Հարց »ը բերնի վարժութեամբ ընդհանրացած նուիրագործուած, գիրքերու, թերթերու, ճառերու մէջ մըտած բացատրութիւն մըն է : Ամէն գրող ու ճառող գործածած է զայն՝ առանց ըստուգելու թէ իրապէս ի՛նչ կը նշանակէ ան՝ միջազգային իրաւագիտութեան համար : Անոր գնահատութեամբ :

« Հայկական Հարց »ը մե՛ր գիտնն է :

Անկէ յիսուն, վաթսուն տարի առաջ բան մը կը նշանակէր, կարծեմ, թէեւ ատոր ալ հաւատալս չի գար, քանի կը դարձնեմ Եւրոպայի դիւանագիտական պատմութեան էջերը :

Բայց, Լոզանի դաշնագիրէն ասդին « Հայկական Հարց »ը միայն մեզի համար, մեր աչքին, քաղաքական հարց է :

Ասիկա կը նշանակէ, անշուշտ, որ շատ բան կորսնցուցած է իր արժէքէն, իր կարեւորութենէն՝ յաչս դիւանագէտին եւ իրաւաբանին :

Ուրիշ խօսքով, « Հայկական Հարց »ը վերածուած է պղատոնական բացատրութեան մը, որ կը գրաւեցնէ միայն մե՛ր միտքը: Մեր ժողովուրդը: Մեր առաջնորդութիւնը :

Կարգադրութեան եւ արդարամիտ լուծումի կարօտ քաղաքական խնդիր մը իր արժէքը, պահած կ'ըլլայ միայն այն ատեն, երբ օրուան բոլոր ժամերուն «ներկայ ըլլայ» վարչապետներու կամ արտաքին գործոց նախարարներու գրասեղանին վրայ, ինչպէս անոնց կաղամարն ու գրիչը :Կամ, մաս կազմէ հրատապ խնդիրներու այն հաւաքածոյին, որմէ կ'օգտուի քաղաքագէտը, երբ հրաւիրուած ըլլայ ճառելու հանդիսաւոր արարողութեան մը ընթացքին :

Լոզանի վրան – բաց խոստովանութենէն ի վեր լսեցի՞ք վարչապետական կամ նախարարական ճառ մը, որուն նիւթը — որուն առանցքը — ըլլար «Հայկական Հարց»ը :

Ես այդ տեսակ ճառ լսած չեմ :

Օ՛, գիտե՛մ, գիտե՛մ, յիսուն, հարիւր տարիէ՛ ի վեր մեղրածորան ճառերով կը շոյեն ու կը փայփայեն մեզ :

Բայց, այդ շոյանքն ու փայփայանքը երբե՛ք չեն կրնար փաստել իրական գոյութիւնը «Հայկական Հարց»ին, Ամերիկայի, Խորհրդային Միութեան, Անգլիոյ կամ Ֆրանսայի նման մեծազօր երկիրներու արտաքին գործերու պաշտօնատուներուն պատերէն ներս :

Միացեալ Ազգերու պաշտօնատունն անգամ չի կրնար պաշտօնապէս ճանչնալ « Հայկական Հարց »ին գոյութիւնը, եթէ նոյնիսկ իր մատենադարանին շարակներուն վրայ տեղ մը յատկացնէ հայ ժողովուրդին աղերսագիրներուն: Իր ներքին սահմանադրութիւնը թոյլ չի տար այդպիսի շեղում՝ ընկալեալ սովորութենէն:

×

Այս դառն ճշմարտութիւնը պէտք է գոց ընենք, ինչպէս գոց ըրած ենք Տէ՛ր, ողորմեան :

Այլապէս, յուսախաբ պիտի ըլլանք, երբ բոլոր դուռները փակ գտնենք մեր առջեւ, Նիւ Եորքէն մինչեւ Լոնտոն, մինչեւ Փարիզ ու մինչեւ Մոսկուա:

Օրուան լուրերուն հետեւող ո՛եւէ Հայ գիտէ որ Խորհրդային կառավարութիւնն անգամ, որ իբրեւ թէ ամէնէն աւելի շահագրգռուած պիտի ըլլար մեր ճակատագրով — աղբարդի ենք, վերջապէս — մատը մատին չէ զարկած մինչեւ հիմա, առնուազն, սահմանային սրբագրութիւն մը պահանջելու համար իր ջարդարար դրացիէն :

Ընդհակառակն, սկսած է, նորէն, սիրալիրօրէն խաղալ անոր հետ, ի խնդիր իր կասկածելի շահերուն: Եւ միեւնոյն ատեն ալ սանձել Երեւանի երիտասարդութեան հայրենասիրական ցոյցերը :

Վերջին երկու տասնամեակներուն, Մոսկուա քանի՛ անգամ իր դիրքը փոխեց Թուրքիոյ հանդէպ : Երբեմն, մեզ յուսադրելով, երբեմն ալ մեզ յուսահատեցնելով: 1947ին նոյնիսկ, Կարսն ու Արտահանը ... Վրացիներուն տուաւ :

×

Ամէն Հայ, միամտաբար, կը սպասէր որ Խորհրդային Միութիւնը ստանձնէր « Հայկական Հարց »ը, Նիւ Եորքի մէջ, օրակարգի նիւթ դարձնելու պարտականութիւնը — իբրեւ հօրար :

Ո՛չ այդ տեսակ բան պատահեցաւ, ո՛չ ալ կրնայ պատահիլ՝ ուժերու ներկայ դասաւորումին մէջ :

Ուրիշ ո՞ր պետութեան հոգն էր հատեր որ այդ պարտականութիւնը իր ուսերուն նետէր : Ափրիկէի նոր –անկախներուն անգամ մտքէն այդ տեսակ բան չանցնիր :

Մինչեւ պետութիւն մը «Հայկական Հարց»ին թղթածրարը թեւին տակ դրած Ապահովութեան Խորհուրդին կամ ընդհանուր ժողովին նիստերէն ներս չմտնէ, «Հայկական Հարց»ը չի կրնար մեր ուզած ձեւով եւ տարողութեամբ օրակարգի նիւթ դառնալ :

Ենթադրենք որ գտնուեցաւ այդ տեսակ պետութիւն մը — հրա՛շք —, ո՞վ քուէ պիտի տար ի նպաստ իր պահանջին — Ամերիկա՞ն, Անգլիա՞ն, Ֆրանսա՞ն, Ռուսիա՞ն :

Ո՞վ, օրուան այս ժամուն, Սեւրի դաշնագիրը մոխիրներուն տակէն լոյս աշխարհ պիտի բերէր, ի վնաս Թուրքին :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՆԻ մէջ հսկայ ցոյց մը եղած է եւ հարիւր հազար գաղթականներ (արեւելեան – Գերմանիայէն) վերամիացում պահանջած են ինչպէս նաեւ Սիլեզիոյ, Սիւտէթներու եւ արեւելեան Փրուսիոյ վերադարձը «Մայր– Հայրենիքին» :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ Ուխտին (Արեւելքի Ատլանտեան Ուխտը) 11րդ տարեդարձին առթիւ մասնաւոր հանդիսութիւններ չեն կատարուած, ինչ որ կարծել կու տայ թէ տագնապ մը կայ Ուխտի անդամներուն միջեւ :

ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղար՝ Ու Թանի ներկայացուցիչը, որ ինչպէս գրեցինք, խօսակցութիւններ կ'ունենայ Աթէնքի մէջ, առժամեայ համաձայնութիւն մը առաջարկած է յունական կառավարութեան, Կիպրոսի շուրջ : Կ'ուզէ որ չխօսուի էնոսիսի մասին :

ՓՈՐԹ – ՍԱՅԻՏԻ մէջ, Կոսիգին յայտարարած է թէ «Խորհ. Միութիւնը միշտ զօրավիգ պիտի կենայ Եգիպտոսի աշխարհակալութեան դէմ, անոր տարած պայքարին մէջ» :

ՓԵՔԻՆԻ մէջ նոր եւ բուռն յարձակումներ եղած են խորհրդային ղեկավարներուն դէմ, Ալպանիոյ վարչապետին այցելութեան առթիւ: Հրապարակուած միացեալ ղեկոյցը կը շեշտէ թէ միջազգային միացեալ ճակատ մը պէտք է կազմել աշխարհակալութեան դէմ :

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐՑ ԵՒ ԱԶԳԵՐՈՒ ԼԻԿԱՆ

Բ.

Ազգային Պատուիրակութեան նախագահ Պօղոս Նուպար 1918 Նոյեմբեր 30ին պետութեանց կը հաղորդէ. «Ամբողջական Հայաստանի անկախութիւնը դաշնակից պետութեանց եւ Մ. Նահանգներու կամ Ազգերու Լիկայի հովանիին տակ» յայտնելով Հայերու զոհաբերութիւնը մեծ պատերազմին : «Հայ ժողովուրդը, հակառակ յաջորդական արշաւանքներու եւ աշխարհակալութեանց, անվթար պահած է իր բուն նկարագիրը, իր լեզուն, իր կրօնքը, ամէն ժամանակ ցոյց տուած է իր ազգային անփոփոխ ոգին փայլուն ապացոյցները, իր ցեղին կենսունակութիւնը, դարեր պայքարած է իր ազատութեան եւ ազգային գոյութեան համար : Հայ ժողովուրդը ունի քաղաքակրթութեան եւ մշակոյթի աստիճան, որոնք իրաւունք կուտան իրեն ինքնորոշման իբր կիրարկում սկզբունքներէն մէկուն, զոր դաշնակիցներն ու Մ. Նահանգները արձանագրեցին պատերազմի իրենց նպատակներու կարգին» : (Մանտելշթամ, Լա Սոսիէթէ տէ Նասիոն ... էջ 58) :

Հայաստանի անկախութեան տարեդարձը կը տօնուի մեծ հանդիսութեամբ Երեւանի մէջ 1919 Մայիս 28ին եւ խորհըրդաւոր լռութեան մէջ վարչապետ Ա. Խատիսեան կը կարդայ հետեւեալ յայտարարութիւնը. «Հայաստանի կառավարութիւնը, համաձայն բովանդակ հայ ժողովուրդի միահամուռ կամքին եւ ցանկութեան կը յայտարարէ, որ այսօրուընէ Հայաստանի բաժան – բաժան մասերը մշտնջենապէս միացած են իբր անկախ պետական միութիւն» :

Ազգ. Պատուիրակութեան նախագահը, որ կը պաշտպանէր Օսմ. Հայութեան շահերը, կը ջնջէ Ֆրանսայի հետ ունեցած համաձայնութիւնը Կիլիկիոյ մասին, կ'անդրադառնայ Փոքր Ասիոյ շուրջ կնքուած համաձայնութիւնները, կը միացնէ Օսմ. Հայութեան հարցը արեւելեան Հայութեան հարցին : Հանրապետական կառավարութիւնը նոյնպէս կը պատուաստէ երկու հարցերը, ժառանգորդ ներկայանալով Հայերէ բնակուած հողամասերու, արեւելեան նահանգներու եւ Կիլիկիոյ : Խորհ. Միութիւնը կը հռչակէր «ոչ հողային կցում, ոչ հատուցում» սկզբունքը, կը հրաժարէր ցարական կառավարութեան կնքած համաձայնութիւններէն :

Յոյներ ցամաքահանում կատարած էին Իզմիր, հակազդեցութիւնը յապաղած չէր, քեմալական շարժումը կը սկսէր ծաւալիլ : Յոյներն Անգլիոյ զինուորներն էին : Անգլիական նաւատորմը իր տրամադրութեան տակ պիտի ունենար Իզմիրը, որ Սելանիկի հետ պիտի կազմէր եռանկիւնի մը երկու անկիւնները, որուն գագաթը պիտի ըլլար Տարտանէլը :

Խորհ. Միութիւնը պիտի նախընտրէր տկար Թուրքիոյ ձգել «իր դրան բանալիները» քան զօրաւոր պետութեան մը : Լոյտանով ըսած էր. «Անգլիա կ'ուզէ բոլոր դուռներուն տիրանալ, Ճիպրալթար, Սուէզ, բայց այդ դուռը պիտի չունենայ» : Կը բաւէ որ Քեմալ Մոսկուայի յիշեցնէ Հինքեար Իսկելեսիի դաշինքը :

Իտալիա կը բողոքէ Յոյներու ցամաքահանումին դէմ, որովհետեւ Լոնտոնի մէջ կնքուած 1915 Ապրիլի դաշինքով զինակիցներ իրեն պիտի ձգէին Այտընի նահանգը Իզմիր նաւահանգիստով : Պոլսոյ մէջ Իտալիոյ ներկայացուցիչ կոմս ըՍֆորցա պիտի ըլլայ Քեմալի առաջին խորհրդատուն :

Իտալիոյ վարչապետ Օրլանտօ, հետեւելով Լոյտ Ճորճի խորհուրդին, բանակ մը կը պատրաստէ ղրկելու համար : Ընկերվարականներու ղեկավար Ֆիլիպօ Թուրաթի բուռն կերպով կը քննադատէ վարչապետին ծրագիրը : Օրլանտօ կը տապալի, Յունիսին կը յաջորդէ Նիթթի, որ քննադատած էր Վերսայլի դաշինքը : Նիթթի կը յայտարարէ. «Կովկաս ռուսական հողամաս է, Մոսկուա անպայման պիտի վերադառնայ հոն, սահմանակից ըլլալու համար Թուրքիոյ եւ գրաւելու Պաքուի հանքերը : Բանակ մը ղրկել հոն, կը նշանակէ պատերազմ յայտարարել Մոսկուայի դէմ եւ Իտալիա միջոցներ չունի նոր ճակատ մը բանալու» :

Ընկերվարական 90 երեսփոխաններ կը ծափահարեն վարչապետին յայտարարութիւնը : Նիթթի կը պարպէ իտալական զօրքերու կողմէ գրաւուած Ատալիա գօտին : Իտալական եւ խորհ. քաղաքականութիւնները նպաստաւոր են քեմալական շարժումին :

Մերձաւոր Արեւելքի մէջ Անգլիոյ ներկայացուցիչ Մ. Սայքըզ Հալէպի մէջ հրամանատար Փիշոնի կ'ըսէ. «Կարելի չէ Կովկասը կազմակերպել սովետին առջեւ թումբ մը կառուցանելու համար, արդէն Մոսկուա համակիրներ ունի հոն, հետեւաբար համայնավարութիւնը կրնայ ծաւալիլ Կովկասէն հարաւ, մեր նպատակն ըլլալու է կազմակերպել արաբական աշխարհը» :

Լոյտ Ճորճ Ուիլսընէն կը խնդրէ զօրք ղրկել Պոլիս, Ամերիկայի նախագահը կը մերժէ, որովհետեւ «Ամերիկա պատերազմ չէ յայտարարած Թուրքիոյ դէմ» : Ամերիկայի ներկայացուցիչը, ծովակալ Պրիսթոլ, Թուրքիոյ համակիր քաղաքականութիւն մը պիտի վարէ Պոլսոյ մէջ եւ նոյնիսկ ամերիկեան նաւերուն նաւապետներուն պիտի հրահանգէ գաղթականներ չփոխադրել Փ. Ասիայէն Պոլիս :

Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը կը հասնի Փարիզ, զոյգ պատուիրակութիւններ պիտի գործակցին՝ լուծելու հարցը : Շատեր կը ցաւին որ համագումարի անդամ ընտրուած չեն, թէեւ երկարամեայ ծառայութիւններ մատուցած են հայ ժողովուրդին եւ գրականութեան, որպէս բանաստեղծ, վիպագիր, պատմաբան : Բաղձանքը թելադրուած չէ սնափառութենէ մը, այլ անշահախնդիր մղումէ մը՝ ծառայելու համար դժբախտ ժողովուրդի մը արդար դատին պաշտպանութեան :

Թուրք պատուիրակութիւնը Տամատ Ֆերիտ փաշայի նախագահութեան տակ կը ներկայանայ Խաղաղութեան Ժողովին 1919 Յունիս 11ին : Կոտորածներուն պատասխանատուութիւնը միայն Երիտասարդ Թուրքերու վրայ ձգելէ ետք՝ Մերձաւոր Արեւելքի խաղաղութեան համար կը պահանջէ 1914 թուի սահմանները, կը խոստանայ կարգադրութեան մը յանգիլ Երեւանի Հանրապետութեան հետ : «Երեւան հիմնուած Հայ Հանրապետութեան Համաձայնութեան կողմէ ճանչցուելու պարագային՝ Օսմ. Պատուիրակութիւնը կարելի կը նկատէ բանակցութիւններ կատարել սահմաններու ճշդումի մասին : Բայց ասոր կը սպասէ ամէն դիւրութիւն տալու Հայերուն, որոնք պիտի փափաքին գաղթել Նոր Հանրապետութեան մէջ հաստատուելու համար» : (Փայյարէս, Լը Քեմալիսմ տըվան լէ զ'Ալիէ, 1912, էջ 39) :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(2 Շար.)

ԸՆԿԵՐՈՋ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(ԳՐԻԳՈՐ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆ)

Գրիգոր Ճիզմէճեան ծնած է 1904 Հոկտեմբեր 17ին, Սկիւտարի բարձունքին, Իճատիէ – Չիֆթէ – Պաճալ, թաղամասին մէջ, Շաւարշ Միսաքեանի, Միքայէլ Շամտանճեանի, Սիամանթօ Եարճանեանի, Մկրտիչ Աճէմեանի, Վահան Թէքէեանի, Մելքոն Կիւրճեանի բնակարաններուն առընթեր :

Նախնական ուսումը ստացած է Ներսէսեան վարժարանին, իսկ երկրորդականը Պէրպէրեան վարժարանին մէջ եւ զայն աւարտած 1921ին :

Ուսանողական շրջանին իսկ գրական մեծ ընդունակութիւն ցոյց տուած է եւ բազմաթիւ առիթներով իր բանաստեղծութիւնները լոյս տեսած են «Ճակատամարտ»ի կիրակնօրեայ թիւերուն մէջ, խիստ դժուարահաճ Շաւարշ Միսաքեանի խմբագրապետութեան օրով :

Գրիգորին հայրը ընկ. Արարկիրցի, ազգականներու եւ ընկերներու տուած խորհուրդին անսալով, զայն ղրկած է Փարիզ, իր հակումներուն համապատասխան մասնագիտութեան մը հետեւելու եւ ուսուցչական ասպարէզը ընդգրկելու համար : Փարիզի համալսարանին մէջ Գրիգոր հետեւած է քաղաքական եւ իմաստասիրական գիտութեանց ու գրականութեան եւ զայն աւարտած (Լիսանս էս Լէթր) :

Քաղաքական միջազգային վերիվայրումները պատճառ դարձան որ 14 – 18ի պատերազմէն փրկուած հայ բեկորները Թուրքիայէն հեռանան : Հետեւաբար Պոլսոյ մէջ հիմնուած բազմաթիւ անհատական ու ազգային նախակրթարաններ եւ երկրորդական վարժարաններ փակուեցան : Այս պայմաններուն մէջ Գրիգորին կը վիճակուէր Փարիզի տեղական կեանքին հետ հաշտուիլ եւ նոր ասպարէզ մը ընդգրկել : Ճիզմէճեան իտէալիսթ երիտասարդ, ի վիճակի չեղաւ ազգային ու գրական կեանքէ հեռու ապրելով անհատական գիրքի մը տիրանալ, ինքնաբաւ դառնալ, չկրցաւ նաեւ առեւտրական ասպարէզին հետ հաշտուիլ : Գիշեր ցերեկ չարաչար աշխատելով ֆիզիքապէս քայքայուեցաւ :

Վերջին անգամ երբ իրեն հանդիպեցայ, «վիճակդ լաւ չեմ տեսներ, շատ տժգոյն ես, ըսի, այլեւս վաթսուննոց եղար, ինքզինքդ խնամէ, հանգչէ եւ միայն գրականութեան նուիրուէ» : «Ինչո՞վ կ'ուզես որ ապրիմ, Վրոյր, մենք ռաթէ եղած մարդիկ ենք, ընտանիք մը անգամ չկրցանք ունենալ ըսաւ. դո՛ւն գոնէ ինքզինքդ փրկած ես, բայց ես վրաս լացող մ'իսկ պիտի չունենամ, պատասխանեց :

Յաճախ իրարու կը հանդիպէինք : Մասնաւորաբար Երկուշաբթի օրերը, կուգար զիս կը գտնէր, գրոց – բրոցներով շրջապատուած, սրճարանի մը անկիւնը, ազգային հարցերու եւ անցուդարձերու շուրջ իր ընդվզումները յայտնելու : Գրած կամ գրելիք նիւթերուն շուրջ գաղափարի փոխանակումներ կ'ունենայինք : Իբր երկու ընկեր բառերու գործածութեան եւ տեսակէտներու իւրացումին մէջ յաւիտենապէս խոհեմութիւն կը յանձնարարէի : Հարց մը վերլուծելու եւ դատելու կարողութիւնը շատ զօրաւոր էր, սակայն գործածած բառերը ծանր կը կշռուէին :

Բազմաթիւ առիթներով թերթերու եւ պարբերաթերթերու մէջ գրած յօդուածները անպայմանօրէն կրնան փաստել որ քէնախնդիր չէր եւ գիտէր իր գրչի ընկերներուն արժանիքները եւ անոնց տակաւ ցոյց տուած յառաջդիմութիւնը գնահատել : Թերեւս մերթ ընդ մերթ իր քննադատութիւններուն եւ գրական ուսումնասիրութիւններուն մէջ խիստ կ'արտայայտուէր, սակայն ատոր ալ պատճառը չարամտութիւնը չէր, կ'ուզէր որ հայ գրողը, հայ մտաւորականը խոկական պաշարով եւ արժանիքներով օժտուած անձ մը ըլլայ եւ ոչ թէ հրապարակը աղմկող արկածախնդիր մը :

Իր ըրած բոլոր դասախօսութիւններուն նիւթերը բացարձակապէս իւրացուցած կ'ըլլար եւ մասնագիտական հայեացքով

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

Ռ..., օրուան նորութիւնը եղող վիպասանը՝ երեք օրուան լեռնագնացութենէ մը ետք, առաւօտուն կանուխ կը վերադառնար Վիէննա : Կայարանին մէջ թերթ մը գնեց, աչքերը ինկան թուականին վրայ եւ իսկոյն յիշեց որ այդ օրը իր տարեդարձն էր : «Քառասունըմէկ տարեկան», խորհեցաւ ան, եւ այդ մտածումը ոչ հաճոյք եւ ոչ ալ վիշտ պատճառեց իրեն : Առանց կանգ առնելու թղթատեց լրագրին էջերը, ապա, ինքնաշարժ մը վարձելով տուն վերադարձաւ :

Սպասաւորը, յայտնելէ ետք իրեն թէ՝ իր բացակայութեան երկու այցելութիւններ եւ քանի մը հեռաձայնի կանչեր տեղի ունեցած էին, սկուտեղի մը վրայ դրուած նամակներու տրցակները բերաւ : Վիպասանը անտարբեր ակնարկ մը նետելով նամակներուն վրայ, պատռեց պահարանները այն քանի մը նամակներուն որոնց հեղինակները կը թուէին զինքը հետաքրքրել : Նախ եւ առաջ, մէկ կողմ դրաւ նամակ մը, որուն գիրը անծանօթ էր իրեն եւ պարունակութիւնը՝ մեծածաւալ :

Թէյը պատրաստ էր : Բազմեցաւ թիկնաթոռին մէջ, անգամ մը եւս աչքէ անցուց լրագիրը ու մէկ քանի այլ տպագիր թուղթեր : Ապա, գլանիկ մը վառելով, ձեռք առաւ մէկ կողմ դրած նամակը :

Կանացի ձեռագրով մը, արագօրէն գրուած քանըչորս թերթերէ կը բաղկանար ան : Նամակ մը չէր, այլ օրագիր մը : Ակամայ, անգամ մը եւս շօշափեց պահարանը, ու փնտռեց անոր մէջ ձեռագրին կցուած փոքրիկ գրութիւն մը : Բայց, պարապ էր պահարանը եւ ճիշդ թերթիկներուն նման, ան եւս չէր կրեր ոչ ստորագրութիւն, ոչ հասցէ : «Տարօրինակ է», խորհեցաւ ու դարձեալ ձեռք առաւ թերթիկները : Առաջին էջին վրայ, իբրեւ խորագիր եւ բնաբան կային հետեւեալ խօսքերը՝ «Քեզի, որ երբեք չըճանչցար զիս ...» : Կանգ առաւ ապշած : Իր մասի՞ն էր խօսքը, թէ ուրիշ երեւակայական անձի մը : Հետաքրքրութիւնը արթնցաւ ու սկսաւ կարդալ :

×

«Զաւակս մեռաւ երէկ : Երեք օր եւ երեք գիշեր պայքարեցայ մահուան հետ, փրկելու համար այս փոքրիկ ու քնքուշ էակը : Քառասուն ժամ շարունակ նստած մնացի իր անկողնին քովը, մինչ տենդ մը կը ցնցէր ջերմէն կիզուող իր խեղճ մարմինը : Կրակներու մէջ եղող իր ճակատը զովացուցի եւ գիշեր ու ցերեկ ափերուս մէջ պահեցի իր ազազուն ձեռքերը : Երրորդ գիշերը ուժերը սպառեցան : Աչքերս կը գոցուէին ակամայ : Այսպէս էր որ երեք կամ չորս ժամ քնացած մնացի աթոռիս վրայ եւ այդ պահուն էր որ մահը առաւ զաւակս : Հիմա, հոս է, խեղճ ու սիրասուն փոքրիկը, հոս է, եւ նեղ ու մանկական անկողնին մէջ, ճիշդ այնպէս, ինչպէս իր մահուան պահուն, միայն թէ հիմա անոր աչքերը գոցուած են, իր մթին ու խելացի աչքերը, ձեռքերը իրարու են միացուած իր սպիտակ շապիկին վրայ, եւ չորս մոմեր կը վառին բարձրը՝ անկողնին չորս անկիւններուն :

«Չեմ համարձակիր նայիլ, չեմ համարձակիր շարժիլ, որովհետեւ, երբ լոյսը կը տատանի, ստուերներ կը սահին անոր դէմքին ու փակ բերանին վրայ եւ ինծի կը թուի թէ անոր դէմքին գիծերը կենդանութիւն կը ստանան ու կըրնամ հաւատալ թէ ան մեռած չէ, որ պիտի արթննայ ու իր յստակ ձայնով ինծի պիտի ըսէ մանկական զորովի քանի մը բառեր : Բայց գիտեմ, մեռած է, եւ չեմ ուզեր նայիլ վերստին յոյսեր չունենալու եւ անգամ մը եւս, յետոյ, յուսախաբ չըլլալու համար : Գիտեմ, գիտեմ, իմ զաւակս մեռաւ երէկ, ու հիմա միայն քեզ ունիմ աշխարհի վրայ. քեզ միայն որ ոչինչ գիտես իմ մասիս ու այս վայրկեանիս կը խաղաս թերեւս, առանց բանի մը կասկածելու, կամ կը զուարճանաս մարդոց եւ իրերու հետ : Քեզ միայն ունիմ, քեզ՝ որ երբեք չճանչցար զիս եւ զոր ես միշտ սիրեցի :

«Հինգերորդ մոմ մը առի ու զետեղեցի հոս, այն սեղանին՝ որուն վրայ կը գրեմ քեզի : Որովհետեւ, չեմ կրնար մինակ մնալ իմ մեռած զաւկիս հետ, առանց իմ ամբողջ հոգիովս պոռալու, եւ որո՞ւ է որ կրնամ նայիլ այս պահուս, եթէ ոչ քեզի, դուն՝ որ եղար ինծի համար ամէն բան ու կը մնաս տակաւին :

«Չեմ գիտեր թէ յստակ կերպով կ'արտայայտուիմ, թերեւս զիս չես հասկընար : Գլուխս այնքան ծանր է, քունքերս կը զարնեն ու կը բզզան, գլխայարանքներս ցաւ կը պատճառեն ինծի : Կը կարծեմ թէ ջերմ ունիմ ու հարբուխ՝ որ հիմա դռնէ դուռ կը շրջի, եւ ասիկա աւելի լաւ է, քանզի այդպէսով կը մեկնիմ զաւկիս հետ առանց ինքզինքիս վրայ բռնութիւն բանեցնելու : Յաճախ թանձր քօղ մը կ'անցնի աչքերուս առջեւէն, թերեւս ալ անկարող ըլլամ վերջացնելու այս նամակը, սակայն կ'ուզեմ հաւաքել բոլոր ուժերս քեզի հետ անգամ մը, գոնէ ո՛վ միայն այս անգամ խօսելու համար, իմ սիրականս, դուն, որ զիս երբեք չճանչցար :

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

(1 Շար.)

Ո՞Վ ԷՐ ՆՈՊԵԼ

Ալֆրէտ Նոպելի անձին եւ գործին նուիրուած ցուցահանդէսներու շարք մը՝ Սթոքհոլմի, Ռոմի եւ Լիոն քաղաքներէն յետոյ՝ Փարիզի, Սթրազպուրկի, Ռենի եւ Լիոնի մէջ մեծ հետաքրքրութիւն առեղծեց։ Ցիչեալ ցուցահանդէսները պատեհութիւն առեղծեցին մօտէն ծանօթանալու եւ աւելի լաւ ճանչնալու Ալֆրէտ Նոպելի անձնաւորութիւնը, որ հակառակ իր կատարած բազմաթիւ գիտական յայտնաբերումներուն եւ ստեղծած գործին, կը մնայ անծանօթ մը շատերու համար։ Արդարեւ, 1901էն ի վեր, այսինքն Նոպել–եան մրցանակի առաջին տրչութեան օրէն սկսեալ, անոր շնորհիւ է որ անծանօթ չմնացին բազմաթիւ գիտնականներու, գրագէտներու եւ խաղաղութեան ի նպաստ աշխատողներու գործերը։

Ծնած էր Սթոքհոլմ 1833ին։ Ծնողքը՝ կուգար Նոպըլով — ուրկէ նաեւ իր անունը՝ Նոպել – փոքր քաղաքէն։ Տկար առողջութեան հետեւանքով մինչեւ 16 տարեկան կը դաստիարակուի տանը մէջ։ Քսան տարեկանին արդէն — այդ շրջանին չունէր որեւէ համալսարանական վկայական — սքանչելի քիմիագէտ մը եւ անխոնջ լեզուաբան մըն էր, շուէրէնէն եւ ռուսերէնէն զատ հմուտ ըլլալով նաեւ գերմաներէն, ֆրանսերէն եւ անգլիերէն լեզուներուն։

Խորապէս ազդուած իր փոքր եղբօր՝ Էմիլի մահէն, որ 1864 Սեպտեմբերին զոհ գնաց իր փորձառական տարրալուծարանին մէջ պատահած պայթումին, Նոպել ինքզինք կը նուիրէ պայթուցիկներու ուսումնասիրութեան։ 1867ին կը յաջողի ստեղծել «տինամիթ»ը։

Առաւելաբար պայթուցիկներու վրայ կեդրոնացած Ալֆրէտ Նոպելի աշխատանքները հնարաւորութիւն տուին կատարելու կարեւոր գիւտեր այս մարզին մէջ։ Ասոնք, անշուշտ, չահագործուեցան զինուորական գիտութեան կողմէ բայց միեւնոյն ատեն կարելիութիւն ընծայեց զգալապէս նուազեցնելու աշխատանքի արկածները հանքերու, քարահանքերու եւ աշխատանոցներու մէջ։

Այս գիւտերուն շնորհիւ է, որ Նոպել մինչեւ իր մահուան թուականը՝ 1896 Դեկտեմբեր 10, հսկայական հարստութիւն մը դիզեց։ Այսուհանդերձ, խակական երջանկութիւնը զլացուեցաւ «Եւրոպայի ամէնէն հարուստ թափառաշրջիկ»ին, որ հակառակ իր հիմնած հաստատութիւններուն և միջազգ. առաջնակարգ դիրքերու հասնելուն, մնաց առանձնացած, աքսորեալ եւ, երբեք, չհիմնեց բոյն մը, ընտանիք մը ու մեռաւ Իտալիոյ մէջ, տասը տարի Փարիզի մէջ ապրելէ ետք։ Անոր կեանքին միակ մեծ՝ սէրը՝ Փարիզի մէջ, ձախողութեան դատապարտուեցաւ։

Փարիզի մէջ էր, որ իր մահէն մէկ տարի առաջ, 1896 Նոյեմբեր 27ին, Ալֆրէտ Նոպել ստորագրեց իր համբաւաւոր կտակը, որ ծնունդ տուաւ այն այլասէր մտածումներուն, որոնք մեծ տեղ գրաւած էին իր կեանքին մէջ։

Մեծ մարդասէր մը իր ողջութեան — «Կը նախընտրեմ զբաղիլ ողջերը կերակրելով քան կառուցանելով մահարձաններ», խաղաղասէր սրտով եւ մտքով, Նոպել պայմանադրեց իր կտակով, որ հարստութեան մեծ մասը (ներկայ ֆրանքով 142 միլիոն) փոխակերպուի ֆոնտի մը, որուն եկամուտները «ամէն տարի իբրեւ վարձատրութիւն բաժնուին այն անձերուն, որոնք, նախորդ տարուան ընթացքին մեծ ծառայութիւններ մատուցած են մարդկութեան»։

Բ. Ա. Թ.

ԳՐԻԳՈՐ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հինգշաբթի, Մայիս 12ին Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ բանաստեղծ Գրիգոր Ճիզմէճեանի յուղարկաւորութիւնը։

Թաղման արարողութիւններուն կը նախագահէր Սերովբէ Արք. Մանուկեան, իր շուրջը ունենալով վարդապետներ եւ եկեղեցւոյ դպրաց դասը։

Ներկայ էին հայ գրչին ծառայող աշակերտ իր ընկերները եւ ողբացեալին յիշատակը յարգող բազմաթիւ բարեկամներ։

Դամբանականներ խօսեցան Պ. Վրոյր Հալէպլեան, Պէրպէրեան վարժարանի նախկին սաներուն կողմէ, Պ. Զարեհ Որբունի Հայ Գրողներու կողմէ եւ Պ. Յակոբ Նազարեան։ Հայ թէ օտար բարեկամներ ծաղկեպսակներ ղրկած էին։ Մարմինը ամփոփուեցաւ Պանեէօ– Փարիզէնի Հ. Բ. Ը. Մ. մտաւորականներու դամբարանը։

Ու ասոր միակ պարագայ գործերը, եւ առողջ դրամարանութեամբ զանոնք կը վերլուծէր։

Ամէն պարագայի մէջ երբեք իր գաղափարները ծախու չհանեց յանուն Մամոնայի եւ ազգային դիրքերու տիրանալու համար։ Ճակատաբաց մանկլաւիկներն ու իրենց անցեալը ուրացողները դատապարտեց, իր շուրջը ստեղծելով թշնամիներու փոհմակ մը։

Գրիգոր Ճիզմէճեան վստահաբար մեր սերունդին ամէնէն պատրաստուած մտաւորական ուժերէն էր եւ ի վիճակի էր որեւէ միջավայրի մէջ յանպատրաստից, առանց գիրքերու օժանդակութեան դիմելու, հայ անունը բարձր բռնելու եւ անոր յարգանք ներշնչելու։

Ցանուն Պէրպէրեան վարժարանի նախկին սաներուն կուգամ խոնարհիլ վերջին անգամ մը, իր թարմ յիշատակին առջեւ։

ՎՐՈՅՐ ՀԱԼԷՊԼԵԱՆ

ՅԱՋՈՂ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը իր ազգային տասխանատուութիւնը ստանձնելու հանդասխանատուութեան ստանձնելու հանգրուանին է հասած։

Քսան տարուան թափուած աշխատանքին ու զոհողութեան արդիւնքը սկսած է ոգեւորիչ ու կազդուրիչ յոյսեր ներշնչել։

Շաբաթ երեկոյ 7 Մայիս, Անիէռի քաղաքապետարանի սրահները կը յորդէին թէ երիտասարդութեամբ եւ թէ հայկականութեամբ։

Երէցներու համար հոգեկան գոհունակութիւն կը պատճառէր անոնց համագործակցութեան ոգին։ Եկած էին Փարիզէն եւ արուարձաններէն, կարծես Նոր Սերունդի ընդհանուր ձեռնարկ մը ըլլար ու իրենց կազմակերպութեան 21րդ տարեդարձով կը ներշնչուէին ու կ'ոգեւորուէին։

Ընկերներ Կ. Փափազեանի եւ Լ. Զոլաքեանի ուղերձները՝ սահուն հայերէնով, կուռ գաղափարաբանութեամբ, ընկերուհի Բ. Զոլաքեանի արտասանութիւնը՝ զգացումով ու մաքուր առոգանութեամբ, ընդհ. ուշադրութիւն գրաւեցին։

Անոնք իրենց առաջադրութեանց ու նպատակներուն հաւատարիմ, կը գործեն հաւատքով ու եռանդով։

Գեղարուեստական բաժինը ճոխ էր ու լաւ կազմակերպուած։ Ցայտնի էր իրենց բծախնդրութիւնը։ Սօսի պարախումբը ամբողջ մէկ ժամ հանդիսականները փոխադրեց հայրենի աշխարհ, վերյիշեցընելով ազգային ու գեղջկական խանդավառող կեանքն ու պարը։ Սեւրի Մխիթարեան վարժարանի աշակերտներէն կազմուած քառեակը ազգային ու յեղափոխական երգերով աւելի փոթորկեց երիտասարդ եւ երէց սերունդին հոգին։

Առնուվիլի Նոր Սերնդականները ներկայացուցին զաւեշտ մը «Ամուսնութեան թեկնածուն» ղեկավարութեամբ հեղինակին ընկեր Կ. Օսմանճեանի։ Սրահը կը թնդար ժողովուրդին ծափահարութեներէն եւ քրքիջէն։ Դերակատարները իբրեւ սկսնակ սիրողներ՝ գոհացուցիչ էին իրենց դերերուն մէջ, սակայն եթէ քիչ մը ճիգ թափէին իրենց դերերը սորվելու՝ աւելի տպաւորիչ պիտի ըլլար։

Հաւատացէք սիրելի տղաք, ձեր դերը լաւ սորվելով, թէ հայերէնը պիտի զօրացնէք եւ թէ ձեր թափած աշխատանքը պիտի արժեւորէք։

Առաւօտեան ժամը մէկէն մինչեւ չորս եւրոպական պարերը շարունակուեցան սպառելով ճոխ պիւֆէն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

« ՊԱՏՄԱ–ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ »Ը

Լոյս տեսաւ «Պատմա–բանասիրական հանդէսի» այս տարուան առաջին թիւը։

Ցօդուածներու բաժնին մէջ զետեղուած են Ֆելեքեանի «Էջեր Ալ. Միասնիկեանի հրապարակախօսական գործունէութիւնից», Ա. Ղանալանեանի «Հայ բանահիւսութեան մեծ երախտաւորը» (Գ. Սրուանձտեանի ծննդեան 125ամեակի առթիւ), Ակադեմիկոս Աշ. Յովհաննիսեանի «ԺԹ. դարի 50 – 60ական թուականների արեւելահայ հասարակական – քաղաքական հոսանքները», Վ. Կիրակոսեանի «Ռուբէն Սեւակի ազգային – քաղաքական պոէզիան», Ն. Թահմիզեանի «Ներդաշնակութեան հէնքի ուսմունքը միջնադարեան Հայաստանում», Գ. Սարգսեանի «Տիգրան Բ.ի տէրութիւնը», Գ. Պետրոսեանի «Մաթեմատիկան Հայաստանում Ե. — Զ. դարերում» եւ Ն. Տոկարսկիի (Լենինկրադ) «Անիի քարայրային շինարարութեան պատմութիւնից» ուսումնասիրութիւնները։

Բանավէճեր եւ քննարկումներ բաժնին մէջ հրատարակուած են Վ. Ղազարեանի «Խ. Աբովեանի Վէրք Հայաստանիի գաղափարական բովանդակութեան մի քանի հարցեր» եւ Լ. Շահինեանի «Պարսից Արշակունի հարստութեան հիմնադրման տարեթիւն ըստ Խորենացու» յօդուածները։

«Հանդէս»ի այս թիւին մէջ Է. Ջրբաշեան հրատարակած է Յովհ. Թումանեանի ինքնակենսագրական էջերը։

Հաղորդումներ եւ Նկատողութիւններ բաժնին մէջ տպագրուած են Ս. Մելիքսէթեանի «Յովհաննէս Արէլեան» (ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ), Մ. Բաբլոյեանի «Նոր ուղի» պարբերագիրքը», Շ. Նազարեանի «Պետրոս Ղափանցին եւ նրա ազատասիրական երգերը», Ն. Ջանփոլադեանի «Դուինի ապակէ իրերի ժողովածուն», ակադեմիկոս Վ. Գուլքանեանի «Կարմիր Բլուրի պեղումներից յայտնաբերուած մի կաւէ անօթի մասին» յօդուածները եւ պատմական ու բանասիրական նկարագիր ունեցող զանազան նիւթեր։

«Հանդէս»ը ունի նաեւ գրախօսութիւն, սփիւռքահայ կեանքի, նամակներու, գիտական հաղորդագրութիւններու եւ լրատուի բաժիններ։

Հ. Յ. Դ. Անիէռի «Սօսէ – Սերոբ» Նոր Սերունդի խումբին ձեռնարկը նիւթական եւ բարոյական լաւ յաջողութիւն մը եղաւ՝ քիչ մը հայկական միջավայր ու մթնոլորտ ստեղծեց գաղութին մէջ։

Ապրիք, տղաք եւ աղջիկներ։

ՆԵՐԿԱՅ

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Երջանիկ եղէք, տիկին, երջանիկ եղէք...։ Մնաք բարով...։

Երկու կիները անոր ձեռքը սեղմեցին, իսկ երեք այրերը գլխարկնին հանելով գլուխնին խոնարհեցուցին։

Մանուէլա, առանց ետին դառնալու իր ճամբան շարունակելով անհետացաւ։

— Ինչ ազնիւ նկարագիր, մրմնջեց Մօրիս։ Մեղք որ ոսկին ցեխը ինկեր է։

– Ոչ, Մօրիս, դեռ ցեխը ինկած չէ, դիտել տուաւ Զարուհ։

— Ընդհակառակն փայլիլ սկսած է, մէջ բերաւ տիկին Մօպրէ։ Այդ կինը փրկուեցաւ, որովհետեւ պարկեշտ եւ բարի մարդիկ եղան դէմը։

ՄՈԼԵՌԱՆԴՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԾ ՀՐԱՇՔՆԵՐԸ

Ռամատան ծոմի ամիսը անցած եւ Պայրամը հասած էր։ Ինչպէս ամէն ոք գիտէ, պայրամը իսլամներուն տեսակ մը Զատիկն է։ Ռամատանի ծոմին կը յաջորդէ եւ երեք օր կը տեւէ։

Նոյն օրը տեղացի մը գալով Իպրահիմը փնտռած եւ զայն գտնելէ ետք անոր հետ քանի մը բառ փոխանակելով, զայն առած հետը տարած էր։ Մինչեւ իրիկուն Իպրահիմ երեւան չելաւ, բայց լուր ղրկեց ոչ չմտահոգուին։

Պայրամին երկրորդ օրը Ֆրանսացիները որոշեցին տօնական օրերու առթիւ տեղի ունեցող խրախճանութեանց մասնակցիլ։

Ցած ցեղունով ընդարձակ սրահի մը մէջ հրաշագործական տեսարաններ տեղի կ'ունենային։ Իսաուի ցեղին պատկանող Ալժէրացիներ հոն ինքզինքնին հաւատաքննութեան ենթարկելով՝ առանց որեւէ արիւնահեղութեան իրենց փորձերը կը կատարէին։

Երբ Ֆրանսացիները թատերասրահէն ներս մտան Հուսէյինի եւ Սադիրի առաջնորդութեամբ մոլեռանդ Իսաուիները տէրվիշներու պէս քովէ քով շարուած ու իրարու ձեռքէ բռնած, շուրջանակի, կլոր կլոր կը դառնային։ Ասիկա վերացման նախերգանքն էր...։ Տասնի չափ մոլեռանդներ անոնց դիմացը ծունկ չոքած կ'աղօթէին եւ Սուրբ Իսաուի հոգին կը կանչէին։

Ուրիշներ, առջեւնին մէյ մէկ փոքրիկ թմբուկ, թէ կ'աղօթէին, թէ թմբուկ կը զարնէին եւ գլուխնին ալ ցուցափեղկերու մէջ զետեղուած փայտէ կամ թուղթէ պուպրիկներու պէս կը ճօճէին...։

Հողէ կրակարաններու մէջ խունկ եւ կնդրուկ դրած էին, որոնք անընդհատ կը մխային...։

Այս խումբին առջեւ մարդ մը ոտքի կեցած հրաշագործ փորձերը կը ղեկավարէր։ Այս մարդը մոլեռանդապետն էր։

Շուրջանակի պարը հետզհետէ սաստկացաւ եւ թմբուկները աւելի արագ կերպով սկսան թմբթմբալ...։ Այս պարը կը նմանի ճիշդ եգիպտացի կանանց դեւ փախցնելու (աֆրիթ փախցնել) պարին։

Ցանկարծ մարդ մը դուրս ելաւ շրջանակէն եւ քանի մը քայլ առնելով պետին առջեւ կանգ առաւ։ Այս մարդուն գլուխը դէպի ետեւ ինկած էր, աչքերը կէս մը գոցուած էին, իսկ բազուկները՝ դիակնացած կամ ուշաթմբած մարդու մը պէս քարացած՝ քովն ի վար կախուած էին. ընդհակառակն կուրծքն ու աղդրերը շարունակական ցնցումով մը կը ցնցուէին։

Մոլեռանդապետը, ժանգոտած, ծռած ու սրածայր գամերով լեցուն պնակ մը երկարեց անոր։ Դիակնացած մոլեռանդը մեքենական շարժումով մը ձեռքը երկարելով ափ մը գամ առաւ եւ ուղղակի բերանը տանելովը ամէնքը մէկէն կլլեց։ Ափը դարձեալ երկարեց եւ բուռ մը եւս գամ առնելով անոնք ալ կլլեց։

Մոլեռանդապետը ուրիշ ափսէ մը առնելով ջուրի գաւաթ մը կոտրեց մէջը. հրաշագործ մոլեռանդը ապակիի սուր ու հատու կտորները առնելով ծամեց. ծամեց ակռաներովը մանրեց եւ ապա, գամերուն պէս կուլ տուաւ։

— Տատակեր մարդ, հիմա վազէ շիշ մը մանեէէզի խմէ որ ատոնք դուրս նետես, մրմնջեց Բղէգ։

Վերջապէս, մոլեռանդապետը դիւահարին մօտեցաւ եւ երկար ասեղ մը առնելով, մէկ հարուածով ուղղակի անոր այտը խոթեց։ Ասեղը ալ այտէն մտնելով եւ բերնէն անցնելով ձախ այտէն դուրս ելաւ։

Փորձերու ղեկավարը ուրիշ երկու հատ աւելի խոշոր ասեղ առաւ, որոնցմէ մին դիւահարին կոկորդը խոթեց, իսկ միւսն ալ՝ լեզուին, այնպէս որ լեզուն ասեղէն բռնուած՝ բերնէն դուրս մնաց։ Կաթիլ մը արիւն իսկ չելաւ ասեղներուն բացած ծակերէն։

— Այս փորձերը մեր Թահրա պէյն ալ ըրած է Փարիզի մէջ, դիտել տուաւ Լեւոն ցած ձայնով խօսքը Մօրիսի ուղղելով։

Թահրային համար կ'ըսեն թէ Հայ է, իրա՞ւ է, Լեւոն։

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պոլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը գնահատելով, օրէ – նեալ Մ. Նավէրի եկեղեցւոյ երկարա – տեւ գատի բարւոք լուծման ի խնդիր իր թափած անշահախնդիր աշխատանքները իբրեւ երախտիք, պարտք կը համարի կատարելու իր մօր ողբացեալ՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԿՈՒՀԻ ԵԱՎԷՐԻ

մահուան 5րդ տարելիցի հոգեհանգիստը այս Կիրակի առաւօտ: Արարողութեան կը նախագահէ ԱՐՏԱԽԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատա – կը յարգողները:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմի – տէն ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկ. Մի– սաք – Միրզէի իր հօրեղբօր տղուն մահ– ուան տխուր առթիւ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կապ. խաչի Տէր – Դաւթեան գրա – սենեակի բացումի առիթով եղած են հե – տեւեալ նուէրները (Մարտ 13, 1965):

Կ. Խ. Մարսէյլի մասնաճիւղ հազար ֆրանք, Կ. Խ. Լիոնի մասնաճիւղ հազար ֆրանք, Կ. Խ. Մարսէյլի մասնաճիւղ 300 ֆր., Կ. Խաչ Տէսինի մասնաճիւղ 200, Ողբ. Խաչիկեան 200, Կ. Խ. Շաւիլի մասնաճիւղ հարիւր, Կ. Խ. Պանեէօ Քա – շանի մասնաճիւղ հարիւր, Կ. Խ. Ալֆոր– վիլի մասնաճիւղ հարիւր, Կ. Խ. Փորթ տ'Իթալիի մասն. յիսուն, Կ. Խ. Վիէնի մասն. յիսուն, Տէր եւ Տիկին Միհրան Տէր–Կարապետեան յիսուն, Տիկ. Տատ – եան յիսուն, Ա. Յակոբեան յիսուն, Տէր եւ Տիկ. Կարապետեան յիսուն, Ոմն յի– սուն, Կ. Խ. Պորտոյի մասն. յիսուն, Տիկ. Ա. Քաջանեան տասը, Տիկ. Յուսիկեան տասը, ընկերուհի մը տասը ֆրանք:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս Հինգշաբթի Համբարձման տօնին առթիւ Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, կը պատարագէ՝ Նարէկ քհնյ. Վարդանեան եւ փոքրիկներուն Ս. Հաղորդութիւն կը տրուի:

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Համբարձման տօնին առթիւ, այս Հինգ– շաբթի օր, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Հոգաբարձու – թիւնը կազմակերպած է Հայ Մանուկնե – րու Հաղորդութեան օր:

Փարիզի եւ շրջանի դպրոցներու աշա – կերտութիւնը, եւ բոլոր երկսեռ երա – խաները հրաւիրուած են ներկայ ըլլալու հանդիսաւոր Ս. պատարագին եւ մաս – նակցելու Ս. Հաղորդութեան:

Կը հրաւիրուի նաեւ հայ հասարակու – թիւնը:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ՄՈՒՐԱՏ ՈՒՍՈՒՄ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ու– սումնասիրաց վարչութիւնը կը հաղոր – դէ թէ նոր վարչութիւնը իշխանութեանց կողմէ ճանչցուած է երեք հետեւեալ ա – նուններուն տակ եւ Նախաձգային բառի յաւելում.— Հայկազուն Քէֆէլեան (ատենապետ), Միրիճան Շիրվանեան (քարտուղար), Լուտվիկ Քաչիքէմանեան (գանձապահ): Թղթակցութիւն՝

M. CHIRVANIAN
65 — Voie d'Issy
92 — MALAKOFF (France)

Դրամական առաքում կամ նուէր՝

L. KACHIKEMANIAN
125, Ave. Henri Barbusse
92 — CLAMART (France)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ժիրայր Թիւյսիւզեան կը փնտռէ իր եղբայրը, Վահրամ Թիւյսիւզեան, որ բը– նիկ Պոլսոյ Խասգիւղէն է, հօրը անունը Համբարձում, մօրը անունը Բրաւիոն, ո– րոնք մեռած են: Շատ տարիներ առաջ Յունաստանէն որբերու հետ Ֆրանսա մտած է: Զինքը ճանչցողներէն կը խնդ – րուի տեղեկացնել Բաբանեան Լոխսին, 10 Րիւ տիւ Քէռ, Փարիզ (2):

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՅԻՍ 28 ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հայաստանի անկախութեան 48րդ տա– րեդարձը կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, 29 Մայիսին, Կիրակի առաւօտեան ժամը ճիշդ 10ին, «Սինեմա Վարիէթ»էին մէջ:

Կը խօսին ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ–ՄԻՆԱՍԵԱՆ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:–

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Եղեռնի 51րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչ – ուի, նախաձեռնութեամբ տեղւոյս Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութեանց, Հինգշաբթի 19 Մայիս Սալ Սէն Լուի, 6 Րիւ Ժէ, առա– ւօտեան ժամը 9ին:

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 9ին, կը պատարագէ Դաւիթ Ծ. Վ. Սահակեան, մասնակցութեամբ Լիոնի երգչախումբին:

Յետ պատարագի Ողահանդէս ժամը 11ին:

Կը նախագահէ ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ (Հոգեւոր հովիւ Լիոնի եւ Շրջանի):

Կը խօսի Պ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ:

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին:

Վերջաւորութեան Թափօրը կը մեկնի սրահէն Յուշարձան, ուր ծաղկեպսակ կը զետեղուի:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԽՆՋՈՅՔ ԵՒ ՃՈՒԱԼԻ COYE-LA-FORÊT

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Անի– էռի, Սարսէլի եւ Արնուվիլի խումբերուն կողմէ

ՅՈՒՆԻՍ 12ԻՆ

<u>ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ</u>

«Վարժապետին Աղջիկը» կը ներկա – յացուի Ալֆորվիլի մէջ, նախաձեռնու – թեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնա– ճիւղին, Կիրակի Յունիս 5ին, ժամը 20.30ին:

ԼԻՈՆ.— «Մայիս 28»ը մեծ հանդիսու – թեամբ կը տօնուի Յունիս 11ի Շաբաթ իրիկունը Զ. Թաղապետարանի սրահը:

×

Մայիս 28ը Առնուվիլի մէջ Յունիս 5ին:

×

ՓԱՐԻԶԻ մէջ կը տօնուի 28 Մայիս, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս, վեցերորդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահնե– րուն մէջ:

×

Տէսինի մէջ Մայիս 28ը կը տօնուի նա– խաձեռնութեամբ Լազեան խումբին՝ կո – միտէի հովանաւորութեամբ: Յունիս 4, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Կը խօսի՝ Ընկ. ԽԱԶԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀՈԼԱՆՏԱ ԵՒ ՊԵԼՃԻԱ

4 ՕՐ ՄԱՅԻՍ 19էն 22
ՕԹՈՔԱՌՈՎ

Անդամներու եւ բարեկամներու ժա – մադրութիւն մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թէրմինիւս սրճարանին առջեւը ժամը 8ին: Մեկնում 8.15 դէպի Պրիւսէլ: Պտոյտ տեսարժան վայրերը: Ճաշ պան – դոկը: Երեկոն՝ ազատ:

Բ. օր.— մեկնում դէպի Հոլանտա: Վերադարձ Թիլպուրկ, ճաշ պանդոկը: Երեկոն ազատ: Յաջորդ օրը մեկնում՝ Ամսթերտամ, պտոյտ զանազան վայրեր: Վերադարձ Թիլպուրկ: 4րդ օրը մեկնում դէպի Փարիզ, Անվերսի ճամբով, ապա՝ Ուաթերլօ (այցելութիւն) եւ ժամանում Շաթօ տը Վենսէն իրիկուան 8ին:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 168 ՖՐԱՆՔ

ՆՄԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՀԱ – ՄԱՐ, ՆՈՒԱԶԱԳՈՅՆ ԳԻՆՆ Է ԶՈՐ ԿԸՐ– ՆԱՔ ԳՏՆԵԼ:

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél.: 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Ֆրանսահպատակներուն համար՝ Ազգ. անձագիր, օտարներուն համար անցագիր կամ քիքր տը վուա – յաժ: Ամէն մասնակցող պէտք է անդա – մակցի: Տարեկան՝ 10 ֆրանք:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ խաչի 45րդ տարեդարձը կը տօնուի կիրակի (Մայիս 22) ժամը 15էն կէս գիշեր

CLUB — 51, Rue Grignan

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի միջմասնաճիւղային վարչութեան եւ մաս – նակցութեամբ շրջանի բոլոր մասնաճիւղերուն:

Կը նախագահէ ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Կը խօսի՝ ՏԻԿ. ՎԱՐԴԱՆՈՒՇ ՀԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին.— Կը մասնակցին.— Դաշնակահարուհի Օր. Մարի Ալէքսանեան, կ'երգէ Օր. Աքաբսի Արզումանեան: Հայ արենոյշներու խումբը եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը:

Ժամը 19էն ետք եւրոպական պարեր

Orchestre EDDY TOURNEL

ՄԱՅԻՍ 21, 22 — ՔԵՐՄԷՍ - ՊԱԶԱՐ

ՌԷՆՍԻԻ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ ինքնուրոյն եւ բացառիկ շքեղութեամբ

ՔԵՐՄԷՍ - ՊԱԶԱՐ ՄԸ

Ի նպաստ Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ նորոգութեան

Տեղի կ'ունենայ Առաջնորդարանի 15 Րիւ Ժան – Կուժօն, Փարիզ (8), բա – կին եւ յարակից սրահներուն մէջ:

Մայիս 21, Շաբաթ՝ ժամը 14էն 20 եւ Մայիս 22, ԿԻՐԱԿԻ, ժամը 12էն 20

Պիտի ըլլան ամէն տարիքի յարմար խաղեր, մրցումներ եւ պիւֆէ:

Վաճառքի դրուած են բազմաթիւ առարկաներ, որոնք պիտի դիւրացնեն ձեր ընտրելիք նուէրը մայրերու յառաջիկայ տօնին առիթով:

Ուրեմն ժամադրութիւն ...

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԱՅՍ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՁԵՌՆԱՐԿԻՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹԻՊԱՅԻ ՀԵՏ

Շաբաթ, Մայիս 21, ժամը 21ին

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերու – հիները, Մայիս 18ին, Չորեքշաբթի ժա– մը ճիշդ 16ին, Ազգ. Տան սրահը: Կա – րեւոր օրակարգ – Պատգամաւորի ընտ – րութիւն:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան վարչութիւ – նը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրա – ւիրէ անդամ կամ ոչ – անդամ բոլոր հայրենակիցները, Կիրակի (Մայիս 22) կէսօրէ ետք ժամը 15ին Իսսի Խրիմեան դպրոցը, 2 Րիւ տը լա Տէֆանս:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սո – վորական հաւաքատեղին, սոյն ժողով – ներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմի – տէի ներկայացուցիչները:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբը Կիրակի (22 Մա – յիս) ժամը 15.30ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ եւ ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբերը Շաբաթ (21 Մայիս) ժամը 20.30ին, Վռամեանի սովորական հաւաքատեղին:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբը Երկուշաբթի (23 Մայիս) ժամը 20.30ին:

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ Երեքշաբթի (24 Մա – յիս) ժամը 20.30ին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն կը փնտռուի Պ. Սարգիս Պօղոսեան, հօրը անունը՝ Կարօ, մօրը՝ Սոպենիք, քոյր եւ եղբայրներ, Երանուհի, Մառուս, Վարանդօվ եւ Հայկ: Լուր ու– նեցողներէ կը խնդրուի իմացնել եկեղե– ցւոյ քարտուղարութեան 339, Ավընիւ տիւ Փռատօ, Մարսէյլ 8րդ:

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ պաստառ – կարդ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու– թիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: — Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլաստիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ՄԱՅԻՍ
JEUDI 19 MAI 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10613 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — No 10.613

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Ճարտարարուեստի զարգացումը ժԹ. դարուն ծնունդ տուած էր իրարու ներհակ ու հակամարտ երկու դասակարգերու,— դրամատիրական եւ բանուորական:

Այս վերջինը ընչազուրկներու պրոլետար — անունով մկրտուած՝ իբրեւ պաշտպան ունեցաւ ընկերվարական կուսակցութիւնները, որոնք կազմուեցան Եւրոպայի եւ Ամերիկայի ճարտարարուեստի մեծ ոստաններուն մէջ:

1848ին Կարլ Մարքս եւ Ֆրետրիխ Էնգէլս — գիտական ընկերվարութեան տեսաբանները — իրենց հրատարակած ծանօթ Մանիֆէստով գծեցին նոր վարդապետութեան հիմնական սկզբունքները:

Մանիֆէստը թարգմանուեցաւ զանազան լեզուներու, որոնց առաջիններէն մէկն էր հայերէնը, ինչպէս կը յիշէ Շարլ Անտլէր իր ծանօթ գրքին մէջ:

Առաջին Ընկերվարական Միջազգայինի հիմը դրուեցաւ Լոնտոնի մէջ 1864 Սեպտեմբեր 28ին՝ Կարլ Մարքսի նախաձեռնութեամբ: Ցետագային ստացաւ «Աշխատաւորներու Միջազգային Ընկերակցութիւն» անունը: 1873ին կեդրոնը Լոնտոնէն փոխադրուեցաւ Նիւ Եորք: 1876ին Ֆիլատելֆիոյ համագումարին մէջ բոլորովին քայքայուեցաւ Առաջին Միջազգայինը, որ այսպէս անփառունակ վախճան մը ունեցաւ:

1889ին Փարիզի մէջ հաւաքուեցան զանազան երկիրներու ընկերվարական կուսակցութեանց ներկայացուցիչները եւ հիմը դրին Ընկերվարական երկրորդ Միջազգայինին, որ կարեւոր դեր մը խաղաց Եւրոպայի քաղաքական կեանքին մէջ:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Բ. Միջազգայինի անդամ դարձաւ 1907ին Շթուտկարտի համագումարի որոշումով:

Առաջին աշխարհամարտը մեծ հարուած տուաւ ընկերվարութեան:

Բոլշեւիկեան յեղափոխութեան հետեւանքով խոր պառակտումներ առաջ եկան ընկերվարական կուսակցութեանց շարքերուն մէջ:

1919 Մարտին Լենին հիմը դրաւ երրորդ Միջազգայինին, որ կոչուեցաւ Կոմունիստական Ինտերցիոնալ (Կոմինտերն) եւ որուն յարեցաւ Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան ձախ թեւը 1920 Դեկտեմբերին Թուրի համագումարին մէջ՝ Մարսէլ Քաշէնի եւ Լիւտովիկ Ֆրոսարի գլխաւորութեամբ:

Մայր կուսակցութենէն բաժնուող այս թեւը կազմեց Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը, իրեն սեփականացնելով պաշտօնաթերթ Իւմանիթէն:

Աջ թեւին վարիչն էր Լէոն Պլում, որ հաւատարիմ մնաց ընկերվարութեան եւ պահպանեց կուսակցութեան գոյութիւնը:

Ընկերվարական Բ. Միջազգայինին պատկանող կուսակցութիւնները, որոնց շարքին Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը 1923ին Համպուրկի մէջ գումարուելով վերակազմեցին Միջազգայինը, զայն կոչելով «Բանուորական Միջազգային» (Էնթէր-նասիոնալ Ուվրիէր):

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը կոչուեցաւ Սէքսիոն Ֆրանսէզ տը լ'Էնթէրնասիոնալ Ուվրիէր, կրճատուած ձեւով էՍ. էՖ. Ի. Օ. անուն՝ զոր կը պահէ մինչեւ այսօր:

Երկրորդ աշխարհամարտը ծանր հարուած տուաւ ընկերվարական կուսակցութեանց: Գերմանները Պրիւքսէլի մէջ 1940ին գրաւեցին Միջազգայինի կեդրոնական գրասենեակը՝ բոլոր վաւերաթուղթերով:

Գործադիր մարմնի անդամները նախ Լոնտոն, յետոյ Ամերիկա ապաստանեցան: Կապը անդամ կուսակցութեանց հետ բոլորովին կտրուեցաւ:

1943 Մայիս 15ին, պատերազմի ամէնէն տաք օրերուն, Ստալին վստահութիւն ներշնչելու համար դաշնակիցներուն ջնջեց Կոմինտերնը:

Իսկ 1947 Սեպտեմբերին, երբ արդէն Խ. Միութեան եւ դաշնակիցներու միջեւ անհամաձայնութիւնները ծայր տուած էին, Մոսկուա հիմը դրաւ նոր կազմակերպութեան մը, զոր մկրտեց Կոմինֆորմ անունով եւ որուն կ'անդամակցէին Խ. Միութեան եւ արբանեակ երկիրներու համայնավար կուսակցութիւնները:

Այս կազմակերպութիւնն ալ ջնջուեցաւ 1956ին:

«Բանուորական Միջազգային»ը վերակենդանացնելու փորձեր եղան համաշխարհային երկրորդ պատերազմի վաղորդայնին, 1945էն սկսեալ:

Եւրոպայի զանազան երկիրներու ընկերվարական կուսակցութեանց մասնակցութեանց հիմը դրուեցաւ Քոմիսքոյի, իբրեւ առժամեայ մարմին մը, որուն նպատակն էր նախապատրաստական աշխատանքներ կատարել՝ վերակազմելու համար Ընկերվարական Միջազգայինը:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կապ հաստատեց Քոմիսքոյի հետ, որ 1951ի ամառը Ֆրանքֆորթի մէջ կազմակերպեց ընկերվարական կուսակցութեանց մեծ համագումար մը:

Այնտեղ է, որ 1951 Յուլիս 1ին հիմը դրուեցաւ վերակազմուած Ընկերվարական Միջազգայինին: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այս հիմնադիր համագումարին կը մասնակցէր պատուիրակութիւնով մը:

Վերջ գտած էր «Բանուորական Միջազգային»ը: Նորը կը կոչուէր պարզապէս «Ընկերվարական Միջազգային», անուն, զոր կը պահէ ցարդ:

Այս Միջազգայինի Ժ. համագումարն է, որ տեղի ունեցաւ վերջերս Ստոքհոլմի մէջ:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ԵՒ ՅՈՅՑԵՐԸ

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԻ ՊԱԿԱՍԸ — ԾԱՆՐ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐ ՈՒՆԵՑԱՒ

Ե. Հանրապետութեան ամէնէն ծանր գործադուլը տեղի ունեցաւ Երեքշաբթի օր: Այս բանթողին մասնակցողներու թիւը մինչեւ 70 առ հարիւրի կը հասնի, միջին հաշուով, մնաց որ բազմաթիւ գործատուներ չկրցան աշխատիլ ելեկտրականութեան պակասէն եւ փոխադրութեանց չգոյութենէն: Օրուան վնասը կը հասնի երկու միլիառի (200 միլիառ հին ֆրանք):

Առաջին անգամ ըլլալով է որ կազի եւ մանաւանդ ելեկտրականութեան գործադուլը այսքան մեծ համեմատութիւններ կը ստանար: 95 առ հարիւրի կը հասնի, այս ճիւղին մէջ, բանթողներու թիւը:

Ուսման մէջ ալ 75էն 90 առ հարիւրի կը հասնէր, բազմաթիւ դպրոցներ եւ երկրորդական վարժարաններ գոց էին:

Երկաթուղիին մէջ 25էն 60 առ հարիւրի մէջ էր բանթողներու թիւը: Մեծ գիծերու կառախումբերը մասամբ բանած են, բայց արուարձանները բոլորովին զրկուած էին: Գաւառի մէջ ալ համեմատութիւնը նոյնն է:

Մեթրոյի եւ հանրակառքերու վիճակը շատ անկազմակերպ էր: Ամբողջ օրը սակայն մեթրօն բանեցաւ կարգ մը գիծերու վրայ միայն եւ պզտիկ թիւով:

Թղթատարի գործադուլը թէեւ յիսուն առ հարիւր համեմատութեամբ էր միայն բայց եւ այնպէս ոչ մէկ ցրուում կատար-

ունեցաւ եւ սպասարկութիւնները բոլորովին անշարժութեան մատնուած էին:

Մամուլի բանուորներու գործադուլի որոշումը տրուեցաւ վերջին պահուն, Երկուշաբթի կէսօրէ ետք: Այս առթիւ Փարիզեան մամուլի սենտիքան որու անդամ է «Յառաջ» հետեւեալ զեկոյցը կը հրատարակէ. — «Գիրքի միջընկերակցական կոմիտէն, որ կը ներկայացնէ մամուլի տպարաններու անձնակազմը, Ուրբաթ օր հարիւրէն չորս, անմիջական յաւելումի մը դիմումը ներկայացուցած է, պահանջելով որ այս դիմումը ընդունուի 48 ժամուան մէջ, առանց արտադրութեան պայմաններու համապատասխան բարեփոխման:

«Փարիզեան մամուլի ընկերակցութիւնը մերժումով պատասխանեց թէ ձեւի թէ խորքին վրայ: Միջընկերակցական կոմիտէն այն ատեն որոշեց միանալ Մայիս 17ի գործադուլներու շարժումին:

«Օրաթերթերու մատակարարման ծախքերը, վերջին երեք տարիներուն շատ մեծ չափով աւելցած են եւ ասոր փոխարէն նոր մուտքերու կարելիութիւններ չեն եղած: Իրաց ներկայ կացութեան մէջ, փարիզեան մամուլի սենտիքան կ'ուզէ, որքան ատեն որ կարելի ըլլայ պահել ներկայ գինը, զոնէ մեծ տպաքանակ ունեցող թերթերուն համար որոնք ծանուցումի բաւարար եկամուտներ ունին: Առանց հրաժարելու ընկերային քաղաքականութենէ մը, ատիկա կրնայ ընել միայն բարելաւելով իր տպարաններու արտադրութեան պայմանները:

«Փարիզեան մամուլի սենտիքան կը ցաւի որ, հրաժարելով հին աւանդութենէ մը, որ թոյլ կուտար, խառնակ կացութեան մէջ, հանրութեան ծառայութեան մնալ, Գիրքի բանուորները յարմար նկատեցին տպարաններու մէջ աշխատանքը դադրեցնել, առանց իսկ ազդարարութեան մը որ թոյլ պիտի տար Փարիզեան օրաթերթերուն տեղեկացնել իրենց ընթերցողները:

«Գալով իրեն, կը խնդրէ որ հանրութիւնը ներողամիտ ըլլայ այս դադրեցման սեղծած դժուարութեանց համար»:

Միւս կողմէ Գիրքի Աշխատաւորներու Ֆրանսական Դաշնակցութիւնը զեկոյցով մը կը բացատրէ. — «Միջընկերակցական կոմիտէն (մամուլ), գումարուած Մայիս 16ին քննեց Փարիզեան մամուլի սենտիքային հետ ունեցած տեսակցութիւնը Մայիս 13ին: Արձանագրեց որ արժեւորման իր դիմումին եղած պատասխանը գրական բնոյթ մը ունէր բացդատմամբ անցեալին եղած պատասխանին, բայց տրուած ըլլալով որ փարիզեան մամուլի սենտիքան ի վիճակի չէր անմիջական պատասխան մը տալու, միջընկերակցական կոմիտէն որոշեց մամուլի աշխատաւորները հրաւիրել, որ մասնակցին Մայիս 17ին պահանջի օրուան: Կը խորհի, արդարեւ որ կառավարական դիրքը, ամսաթոշակներու վերաբերեալ առանց արձագանգի չի կրնար ըլլալ փարիզեան մամուլի սենտիքային դիրքին վրայ: Միջընկերակցական կոմիտէն մամուլի իր բոլոր ընկերներուն կը թելադրէ որ կարգապահութեամբ հետեւին հրահանգին եւ չանտեսեն իրենց նոր կոչ ընելու կարելիութիւնը եթէ իրենց պահանջներուն համար, խորհրդակցութեանց արդիւնքները բացասական ըլլան»:

ՅՈՅՑԸ

Եթէ Մայիս 17ը որոշ ձեւով կը յիշեցնէր Օգոստոս 15ը, տրուած ըլլալով որ չաշխատող զանգուածը պտոյտի եկած էր, կը յիշեցնէր, նաեւ, Փարիզի մէջ, աւանդական Մայիս Մէկը, Պասթիյէն Նասիոն իր տողանցքով:

Այս տողանցքին մասնակցողներուն թիւը, ըստ զանազան աղբիւրներու 50 հազարէն երկու հարիւր հազարի կը հասնի: Տողանցքին գլուխը գտնուած են նաեւ քաղաքական պարագլուխներ ինչպէս՝ Վալտէք – Ռոշէ, Ռոլան Տիմա, Քլոտ Ֆիւզիէ եւն. : Միթրան բացակայ էր իսկ Թիքսիէ – Վինեանաքուռ որ ուզած էր մասնակցիլ, հրաւէր ստացած է տեղը կենալու:

Ցուցարարները իրենց պահանջները ներկայացուցած են ծանօթ երգերու եղանակներով, միայն բառերու փոփոխութեամբ: Այսպէս կարելի եղաւ լսել «Իլ էթէ էօն փըթի նավիռը», «Սի թիւ վէօ փէռ մոն պոնէօր (Մարէթթիաթի անունը փոխարինուած Փոմփիտուով)

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

«Գիրքի բանուորներու» միջընկերակցական կոմիտէն 24 ժամուան գործադուլի հրահանգ տուած ըլլալով, *Յառաջ*, ինչպէս տեղական բոլոր օրաթերթերը, լոյս չտեսաւ երէկ (Մայիս 18ի թիւ):

×

A NOS LECTEURS

Par suite de la grève de 24 heures déclenchée lundi après-midi par le Comité Intersyndical Parisien du Livre « Haratch » ainsi que ses confrères de la presse parisienne n'a pu paraître hier.

Journal daté du 18 Mai).

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Ռումանիա դիմած է Մոսկուայի որպէսզի բարեփոխուի Վարշաւայի Ուխտը, զոր միջազգային կացութեան յարմար չի նկատեր այլեւս:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Նիւզ – Ուիք ի համաձայն, քանի մը ամիս է որ Կոլ ռուսերէն կը սորվի, մանեկէթոֆոնի միջոցով: Այս լուրը հրատարակուած է «Տավարիշ տը Կոլ» խորագրին տակ:

ԿՈՍԻԳԻՆ – ՆԱՍՐ խօսակցութիւնները վերջացան: Խորհրդային վարչապետը բուռն ճառ մը արտասանեց Ամերիկայի դէմ քառասուն հազար ունկնդիրներու առջեւ: Զացկեց նաեւ իսլամական ուխտը: Կոսիգին, անդրադառնալով Վիէթնամի պատերազմին, շեշտած է. — «Ինչ որ ամերիկեան ուժերը կ'ընեն Վիէթնամի մէջ մեզի կը յիշեցնէ աշխարհակալներու վերաբերումը գրաւուած երկիրներու մէջ. Ամերիկացիք մարդիկ կը սպաննեն, տուներ կը քանդեն, հունձքերը կրակի կու տան: Հիթլերական եւ աշխարհակալ սարսափը չհասաւ այն նպատակին զոր նշանակած էր եւ կրնանք ըսել թէ նոյն բանը պիտի պատահի Վիէթնամի մէջ, ուր ժողովուրդը ամբողջական յաղթանակ մը պիտի տանի աշխարհակալներուն վրայ»: Այս այցելութեան առթիւ, Նասր Եգիպտոս հրաւիրեց Բրեժնեւը:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն թէ Եփրատի ամբարտակի շինութիւնը պիտի սկսի ամսուս վերջը երբ խորհրդային փորձագէտներու խումբը հասնի սուրիական մայրաքաղաքը:

ԱԼԺԵՐԻԱ համաձայնած է որ 700 միլիոն տոլարի բնական կազ ծախէ Չեխոսլովաքիոյ ճարտարուեստի կազմածի փոխարէն:

ՀՌՈՄԷՆ կը հաղորդեն թէ Եուկոսլաւիա եւ Վատիկան բանակցութիւններ կը տանին, վերահաստատելու համար իրենց յարաբերութիւնները որոնք խզուած են 1952էն ի վեր:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ ԿԸ ՊԱՏՄԷ
... ԻՐ ԿԵԱՆՔԸ

Ա.

ԽՄԲ.— Տաղանդաւոր եւ վաստակաւործննդեան օրը, երբ տեղական «Շահրաղի» գրագէտը, Գուրգէն Մահարի, իր «ամբողջական երկերու» ժողովածուին առաջին հատորին սկիզբը կը պատմէ իր կեանքը, որ չափով մը պատմութիւնն է նաեւ այն կեանքին, այն դժոխային պայմաններուն, ուր ապրեցան Հայաստանի գրագէտները՝ «երկաթէ վարագոյրէն» անդին, «պողպատէ» (ստալին) սրտով, անխիղճ եւ անողոք մարդու մը տիրապետութեան օրերուն :

Մահարիի լեզուն թաւշային է, պատկերաւոր, ու մանաւանդ *հումըր*ով օծուն, — ընթերցումը հաճելի :

1903 *թուականի Օգոստոսի մէկին, Արեւմտեան Հայաստանի Վան քաղաքից հինգ թէ վեց քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ գտնուող Վարագի Ս. Նշան վանքի սաղարթախիտ այգում ուսուցիչների մի մեծ խումբ քէֆի էր նստել : Օրը կիրակի էր, չուտով սկսուելու էին դպրոցական պարապմունքները, եւ ուսուցիչները որոշել էին արձակուրդային վերջին կիրակիներից մէկն անցկացնել Վարագի լեռնալանջին թառած դեղանիստ վանքում, որն այնքան պարծենում էր իր օդով ու ջրով, իր զով պուրակներով եւ բնական գեղեցկութեամբ :*

Ես դժբախտաբար հիմա ի վիճակի չեմ մանրամասնաբար նկարագրել այդ քէֆը եւ տալ նրան ականատեսի հաւաստիութիւն. դրա համար ես ունեմ չափազանց յարգելի պատճառներ : Այդ յարգելի պատճառներից մէկը թէկուզ այն է, որ ես հենց այդ օրը, 1903 թուականի Օգոստոսի մէկին բարեհաճել եմ աշխարհ գալ, այն ժամին, երբ հայրս՝ Վանի միջնակարգ դպրոցներից մէկի տեսուչ պարոն Գրիգոր Աճեմեանը բարեհաճել է իր ուսուցչական խմբով Վարագայ վանքի զովաշունչ պուրակում քէֆի նստել...

Ինչի՞ց դրդուած հայրս այդ պատասխանատու օրերից մէկը յատկացրել էր քէֆի եւ տնից բացակայել, ես չկարողացայ ճշդել, երիտասարդութեանս տարիներին, ես, ճիշդն ասած, զբաղուեցի այս հարցով :Ես հետաքրքրուեցի մի բանով, թէ՞ ուլքե՞ր են մասնակցել վերոյիշեալ կերուխումին : Աւաղ, իմ պրպտումները մնացին անարդիւնք, պարզուեց, որ 1903 թուականին իմ ծննդավայր Վանը դեռ չէր հասել կուլտուրական այն մակարդակին, շնորհիւ որի հնարաւոր էր ունենալ երկսեռ ուսուցչական կազմ : Այս պատճառով էլ վերոյիշեալ խնջոյքին մասնակցողների մէջ գոյութիւն չէր ունեցել ոչ մի եւա... այո, ոչ մի եւա..

Փաստն այն է, որ վերոյիշեալ, իմ (չահի այգի) գինու բարկ գոլորշին բռնել է վանքապատկան պուրակը, երբ հեռւում արեւի շողերի տակ փայլատակող կապտաւուն եւ արծաթափայլ Վանայ ծովի ալիքները կրկնակի կապոյտ եւ եռակ արծաթ են հագել, քէֆ անողներից ոմանց աչքերից չի վրիպել, որ դէպի վանք բարձրացող ճանապարհով սլանում է մի ձիաւոր, փոշու ամպ բարձրացնելով իր ետեւը : Ո՞վ էր այդ ձիաւորը, եթէ ոչ մեր տնւոր Օսէփը, որը ոտքէս բարի սուրհանդակ շտապում էր հօրս աւետել, որ տղերիս գլոզը աշխարհ է եկել՝ վաթսուն տարի յետոյ գրելու համար այս կենսագրականը : Վաթսուն տարեկան լինելու կարիք չկայ գուշակելու համար, որ ձիաւոր սուրհանդակի լուրն ընդունուել է խանդավառ ոգեւորութեամբ, որ հայրս դրամական մի փոքրիկ գումարով ուրախացրել է Օսէփին, որ գինով լեցուն բաժակներով բարեմաղթել են, որ ես լինեմ սոցիալական ռէալիստ, որ, որ...

Եւ որ այդ օրից էլ սկսուել է իմ մանկութիւնը :

Իսկ ի՞նչ է մանկութիւնը, եթէ ոչ ամենամեծ արեւը երկնքի վրայ, բաց պատուհանից նայող ամենահսկայ լուսինը, վիթխարի բարդու գագաթին կանգնած արագիլը արեւի տակ փայլող կտուցը, ապա եւ կանաչ ճիւղերի մէջ վառուող մրգերն ու փակ պատուհանի ապակու վրայ բզզացող բզէզի արծաթէ թեւերի ճնգոցը, առաջին մանկական գրքի, գարմանալիօրէն հաճելի բուրմունքը, ձմեռուկի բուրմունքը, թարմ հացի բոյրը եւ աստղոտ երկինքի տակ փռուած այգիների բուրմունքը եւ բուրմունքը նեղ փողոցով անցնող փոշոտ նախիրների եւ հօտերի...

Քաղաքը, ուր անցել է իմ մանկութիւնը, տներ է ունեցել տափակ տանիքներով եւ ամէն տան առաջ տնամերձ մեծ մի այգի՝ ամէն միրգ ու բարիքով : Հողը հարուստ էր ցորենով ու ծաղիկներով, հողը պարարտ էր, որովհետեւ տարիներ շարունակ հոսել էր մարդկային արիւնը, եւ մարդկային արիւնից ծաղիկներն ու խնձորները աւելի վառ կարմիր էին : Այսպէս, այսպէս :

Փոքր էի, երբ կորցրի հօրս, մի քիչ աւելի մեծ, երբ կորցրի ծննդավայրս : Ծննդավայրիս հետ կորցրի ամբողջ տատիս եւ մօրս ժամանակաւորապէս : Ջնջուեց քարտէզի վրայից այն, ինչ կոչւում էր Արեւմտեան Հայաստան, եւ մէկուկէս միլիոն Հայերի արիւնից մի անգամ էլ ծաղիկները կարմրեցին և վերջալոյսները արիւն հագան : 1915 թուականին ես էջմիածին ընկայ, յետոյ Դիլիջան, յետոյ Երեւան, քաղաքից քաղաք, փողոցից փողոց, մայթից մայթ, որբանոցից որբանոց, մահճակալից մահճակալ :

Դիլիջան, երրորդ որբանոց, շատ մեծ պատճառներ ունեմ ես քեզ չմոռանալու եւ չեմ մոռանայ : Ես քեզ չեմ մոռանայ հենց թէկուզ այն պատճառով, որ մի գիշեր, երբ բոլոր որբերն օրօրւում էին Մորփէոսի գրկում, ես վեր կացայ անկողնիցս, հագնուեցի եւ գողի պէս դուրս սողացի ննջարանից : Ես զգուշութեամբ սերտարան մտայ, վառեցի լոյսը եւ սեղանի վրայ դրի իմ տետրակները : Քիմիական թանաքի բուրմունքը շոյեց իմ ռունգները, եւ ես ասես այդ բուրմունքով էլ հարբած, գրեցի իմ առաջին բանաստեղծութիւնը, «Հայրենիք» վերնագրով եւ Հայրենիքի մասին : Երբ առաւօտ բացուեց, որբերից ոչ մէկը տեղեակ չէր, որ գիշերը կատարուել է մի մեծ, շատ մեծ իրադարձութիւն... Երբ բացուեց առաւօտը, ես նայեցի իմ ընկերների վրայ, եւ ինձ թուաց, որ ես, եթէ ոչ երկու, գոնէ մի գլխով բարձր եմ իմ ընկերներից... եւ այդ հրաշքը կատարուեց ընդամէնը մի գիշերուայ ընթացքում :

Յայտնի չէ, թէ որքան ես պիտի շարունակէի գիշերներով աճել, եթէ մի օր, օր ցերեկով, մի քանի որբերի չընտրէին եւ Երեւան չուղարկէին թեմական դպրոցում սովորելու համար : Սովորել՝ սովորել, բայց ես շարունակեցի իմ գաղտնի տեսակցութիւնները Հելիկոնի մուսաների հետ, եւ որովհետեւ այդ շրջանում ինձ յաջողուեց մինչեւ ականջներս սիրահարուել աղջիկների որբանոցի Ֆէյաներից մէկին, բնականաբար եւ լայնացաւ իմ ստեղծագործական թեմատիկան, եւ ես սկսեցի հանդէս գալ իմ աշակերտական տետրերում՝ որպէս հայրենիքի եւ սիրոյ երգիչ :

Երկրում քաղց էր, աղքատութիւն եւ մահն էր սաւառնում քաղցի թեւերով, մեռնում էին մարդիկ, ով որտեղ կարող էր՝ մայթերի վրայ եւ քաղաքային այգում, եկեղեցիների բակերում եւ կայարանամերձ այգիներում : Մէկը մէկի ետեւից սնկի նման բուսան բարեգործական ընկերութիւններ, որոնց յաջողուեց մահացութիւնը դնել կանոնաւոր հիմքերի վրայ : Այս՝ 1916 – 1917 թուականներին էր : Ես տասներեք, տասնըչորս տարեկան էի եւ ինձ համարում էի բանաստեղծ :

Մի օր գլխի ընկայ, որ իսկական բանաստեղծ լինելու համար շատ քիչ է տետրակներ լցնել ոտանաւորներով եւ որ բանաստեղծ լինելու համար նախ եւ առաջ հարկաւոր է տպագրուել : Երազումս տեսնում էի անունս տպուած թերթում եւ սիրտս ճխում էր ուրախութիւնից : Թերթեր էինք ստանում. եւ յաճախ այդ թերթերում ես հանդիպում էի տպուած բանաստեղծութիւնների՝ երջանիկ բանաստեղծների ստորագրութեամբ : Յաճախ էլ «փոստ – արկղ» բաժնում կարդում էի «Կարապետ Կոստանեանին,— Ձեր բանաստեղծութիւնը չի տպուի» : Թող մի անգամ էլ իմ անունը տպուի թերթում, թէկուզ մերժեն ոտանաւորս, երջանիկ Կարապետ, երկիցս երջանիկ Կոստանեան :

Ու ահա 1917 թուի ուշ աշնանը, ես դողացող սրտով փոստարկղ նետեցի իմ մի բանաստեղծութիւնը : Նրանից յետոյ ես ամէն օր խրիկնամուտին նստում էր փողոցի վրայ որբանոցի պատին եւ սպասում փոստայի ցրիչին : Այսպէս, մի օր, ցրիչը պարզեց ինձ «Աշխատանք» թերթը, որի երկրորդ էջի վրայ ես տեսայ իմ բանաստեղծութիւնը : Ես յուզուած եւ տագնապահար վար նետուեցի պատից եւ, թերթը, դրօշակի նման գլխիս բարձր բռնած, որբանոց մտայ :

1920 թուականին, երբ Հայաստանում հաստատուեցին խորհրդային կարգեր, ես տասնեօթը տարեկան էի, «պատանի խոստացող» բանաստեղծ, արդէն արժանացած մեծ բանաստեղծ Եղիշէ Չարենցի բարի ուշադրութեանը...

Կազմակերպուեց Հայաստանի պրոլետարական գրողների ասոցիացիա *(ընկերութիւն), որին գինուորագրուեցի նաեւ ես : Յետագայում պարզուեց, որ ես իմ գրական խառնուածքով պրոլետարական գրող չեմ : Ես տպեցի բանաստեղծութիւնների մի ժողովածու, որը յայտարարուեց մանր բուրժուական, բոհեմային եւ էլի շատ բաներ, որի համար եւ վտարուեցի* ասոցիացիայից *: Այս մասին պաշտօնապէս յայտարարուեց մամուլում : Իմ միակ եւ մեծ մխիթարութիւնն այն էր, որ Չարենցը նոյնպէս* ասոցիացիայի *անդամ չէր :*

Ես Լենինական գնացի առանց գրական անձնագրի,— այդ 1925 թուականին էր,— եւ հանդիպեցի դեռ գրեթէ պատանի Մկրտիչ Արմենին : Արմենի համար նոյնպէս նեղ էին ասոցիացիայի *շրջանակները. նա նոյնպէս Չարենցին բարձր էր գնահատում* ասոցիացիականներից *եւ նա համաձայնուեց գրական մի նոր խմբակ ստեղծել, անկախ* ասոցիացիայից *եւ նրա դէմ : Մենք կազմակերպեցինք բանուորագիւղացիական գրողների «Հոկտեմբեր» միութիւնը, որին յարեցին Գեղամ Սարեանը, Սողոմոն Տարօնցին եւ ուրիշներ : Վարչութեան պատուակալ նախագահ ընտրեցինք Եղիշէ Չարենցին, որն այն ժամանակ գտնւում էր արտասահմանում :*

Վերադարձաւ Չարենցն արտասահմանից, եւ մենք վերակառուցեցինք «Հոկտեմբեր»ը : Այն դարձաւ «Պրոլետարական գրողների Նոյեմբեր Միութիւն», որին յարեցին Ա. Բակունցը, Վ. Նորենցը եւ ուրիշներ : Չարենցն ընտրուեց վարչութեան նախագահ :

Տարիների ընթացքում փոխուեցին եւ վերափոխուեցին գրական կազմակերպութիւնները, ստեղծուեց Խորհրդային Գրողների Միութիւնը. «Նոյեմբեր»ից մի

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

«Միայն քեզի կ'ուզեմ գիմել, միայն քեզի է որ առաջին անգամ ըլլալով պիտի ըսեմ ամէն ինչ, պիտի ճանչնաս իմ ամբողջ կեանքս, որ ամբողջովին քուկդ եղաւ եւ որուն մասին, սակայն, դուն բան մը չգիտցար : Բայց վերահաստ պիտի ըլլաս իմ գաղտնիքիս միայն այն ժամանակ երբ ես մեռած ըլլամ, երբ այլեւս պէտք չունենաս ինծի պատասխանելու, երբ այն ինչ որ հիմա իմ զգայարանքներուս մէջէն կ'անցնի այնքան սառոյց եւ այնքան կրակ՝ գիս վերջնականապէս տարած ըլլայ... : Եթէ վերապրիմ, պիտի պատռեմ այս նամակը ու պիտի շարունակեմ լռութիւն պահել, ինչպէս միշտ լռած եմ : Սակայն եթէ նամակս քու ձեռքդ հասնի, պիտի գիտնաս որ մեռել մըն է որ իր կեանքը կը պատմէ, կեանք մը՝ որ քուկդ եղաւ իր գիտակցութեան առաջին պահերէն մինչեւ վերջը : Մի վախնար իմ խօսքերէս, մեռել մը այլեւս ոչինչ կրնայ պահանջել, ոչ սէր, ոչ կարեկցութիւն ,ոչ մխիթարանք : Միակ բանը որ կը պահանջեմ քեզմէ, այն է որ դուն հաւատաք ընծայես այն բոլորին, ինչ որ պիտի յայտնաբերէ քեզի վիշտս՝ որ քու քովդ ապաստան կը փնտռէ : Հաւատա այն բոլորին, ինչ որ կ'ըսեմ քեզի, միակ աղերսանքն է որ կ'ուղղեմ քեզի, վասնզի անկարելի է ստել միակ դաւակի մը մահուան պահուն :

«Կ'ուզեմ յայտնել քեզի իմ ամբողջ կեանքս, այն կեանքը, որ իրապէս սկըսաւ այն օրուընէն երբ քեզ ճանչցայ : Ասկէ առաջ խառնակ ու պղտոր բան մըն էր այդ կեանքը, որուն մէջ յիշողութիւնս երբեք չէր խորասուզուեր : Կը նըմանէր գետնայարկի մը ուր փոշին ու սարդոստայնը կը ծածկէին մարդիկն ու իրերը տարտամ շրջանակով մը եւ որուն մասին սիրտս այլեւս բան մը չի գիտեր : Երբ քեզ ճանչցայ, տասներեք տարեկան էի եւ կ'ապրէի այն տան մէջ ուր դուն կ'ապրիս տակաւին, այն տան մէջ ուր դուն հիմա ձեռքերուդ մէջ ունիս այս նամակը՝ իմ կեանքիս վերջին շունչը : Կը բնակէի նոյն սանդուխին գլուխը, ճիշդ ու ճիշդ քու յարկաբաժինիդ դիմացը : Վստահաբար դուն այլեւս չես յիշեր մեզ, ելեւմտական պաշտօնատարի մը թշուառ այրին(շարունակ սուգի հանդերձանքով) եւ իր խեղճ ու նիհար, հազիւ կազմուած աղջնակը որ ես էի այն ատեն : Մենք կ'ապրէինք բոլորովին քաշուած եւ կորսուած մեր հասարակ մարդոց միջակութեան մէջ : Դուն, թերեւս, երբեք չգիտցար մեր անունը, որովհետեւ մենք մեր դրան վրայ չունէինք մեր անունը արձանագրուած փլաք *մը, եւ ոչ ոք կուգար մեզի այցելութեան ու ոչ ոք մեզ կը հարցնէր : Արդէն տասնըհինգէն տասնըվեց տարի է անցած : Վստահաբար դուն այլեւս չես յիշեր, սիրականս, բայց ես, օ՜հ, ես կրքով կը յիշեմ բոլոր մանրամասնութիւնները : Տակաւին գիտեմ, կարծես թէ երէկ եղած ըլլար, այն օրը, նոյնիսկ այն ժամը երբ առաջին անգամ իմացայ քու մասիդ, կամ՝ առաջին անգամ տեսայ քեզ, եւ տարբեր կերպով չէր կրնար ըլլալ, քանի որ այդ պահուն էր միայն որ տիեզերքը բացուեցաւ ինծի համար : Թոյլ տուր ինծի, սիրականս, որ քեզի պատմեմ բոլորը, սկիզբէն : Ցօժարէ, կը պաղատիմ, չյոգնիլ, երբ քառորդ ժամ մը խօսիմ քեզի իմ մասիս, ես որ ամբողջ կեանքիս ընթացքին երբեք չյոգնեցայ քեզ սիրելով :*

«Քու մեր տունը գալէդ առաջ, հոն, քու դրանդ ետեւ կը բնակէին չար մարդիկ, անելի ու կռուազան : Աղքատ էին անոնք, եւ սակայն, ինչ որ ամէնէն շատ կ'ատէին, աղքատ մենք էինք, իրենց կարօտ ու չքաւոր դրացիները, որ բնաւ չէինք ուզեր աղքատութեան մէջ իրենց արժանապատուութիւնը պահել, չգիտցող անձերու հետ որեւէ կապ ունենալ : Մարդը հարբող մըն էր ու կը քանակոծէր իր կինը : Յաճախ, գիշերները կ'արթնանայինք սակուլթեամբ գետին նետուած աթոռներու եւ փշրուած պնակներու աղմուկներէն : Անգամ մը, կինը արիւնոտելու աստիճան քանակոծուած, հերարձակ վազեց դէպի սանդուխները : Գինովը պոռաց անոր ետեւէն, մինչեւ որ դըրացիները սպառնացին երթալ ու իմացտալ ոստիկանութեան :

Մայս կը խուսափէր անոնց հետ որեւէ կապ ունենալէ եւ արգիլած էր ինծի որ խօսիմ անոնց երախաներուն հետ, որոնք ամէն առիթով վրէժ կը լուծէին ինծմէ : Երբ փողոցը կը պատահէին ինծի, իմ ետեւէս աղտոտ խօսքեր կը պոռային ու անգամ մը հարուածեցին գիս ձիւնագնդակներով, այնքան որ ճակատս արիւնեցաւ : Ամբողջ տունը, միաձայն նախազգացումով մը, կ'ատէր այս մարդիկը, եւ երբ օր մը անոնք դայթակղալից դէպքի մը ենթարկուեցան — կը կարծեմ մարդը բանտարկուեցաւ գողութեան համար եւ ստիպուեցան հեռանալ տունէն, բոլորս ազատ շունչ քաշեցինք : Քանի մը օր վարձու յարկաբաժնի ցուցատախտակը կախուեցաւ տան դրան վրայ, յետոյ վերցուեցաւ եւ շուտով դռնապանուհիէն իմացանք թէ՝ գրագէտ մը, միայնակ ու հանդարտաբարոյ պարոն մը վարձած էր յարկաբաժինը : Այն ատեն էր միայն որ առաջին անգամ ըլլալով իմացայ քու անունիդ արտասանութիւնը :

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

(2 Շար.)

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐՑ ԵՒ ԱԶԳԵՐՈՒ ԼԻԿԱՆ

Գ.

Տամատ կը յայտնէ որ թէ՛ Թուրքերը եւ թէ՛ ցեղախումբերը բնաւ պիտի չըն-դունին զարատոր անցեալով մը ամրացած Օսմ. կայսրութեան բաժանումը :

Քլեմանսօ Խաղաղութեան Ժողովի ա-տենապետ կը պատասխանէ . «Ժողովը թուրք ժողովուրդին հանդէպ լաւ տրամադրութիւն ունի, որուն աքանչելի յատկութիւնները կը գնահատէ : Բայց Թուրքը օտար ցեղեր կառավարելու ընդունակութիւն չունի, ուր որ հաստատուած է նիւթական բարգաւաճումը նուազած է, մշակոյթի մակարդակը ցածցած է, երկրին բնակչութիւնը նուազած է» : (Նոյն, էջ 40 – 41) :

Նախագահ Ուիլսընի առաջարկութեամբ Զօրսերու ժողովը որոշած էր չորս պետութեանց ներկայացուցիչներէ բաղկացած Յանձնախումբ մը ղրկել օսմ. կայսրութենէն բաժնելի հողամասերու բնակչութեան բաղձանքները լսելու եւ ժողովին տեղեկագրելու (20 Մարտ 1919) :

Երբեք ձեռնպահ մնացին, միայն ամերիկեան պատուիրակները քննութիւն մը կատարեցին Պաղեստինի, Սուրիոյ, Կիլիկիոյ մէջ 10 Յունիսէն 21 Յուլիս 1919 : Ամերիկեան զոյգ պատուիրակները, հիմնուելով արդարութեան եւ ընդհանուրին բարիքին վրայ, Թրքական հարցը լուծելու համար առաջարկեցին .

Իրարմէ բոլորովին անկախ երեք պետութեանց կազմութիւնը՝ Հայ Պետութիւն, Պոլսոյ Միջազգային Պետութիւն, Թուրք Պետութիւն : Իւրաքանչիւրը առանձին հողատար մը ունենալու է, երեքին համար ալ ընդհանուր հողատարութիւն մը պէտք է : Մասնաւոր եւ ընդհանուր հողատարութիւնը մնալու է Մ. Նահանգներուն : Հայաստանի համար ամերիկեան հողատարութիւնը պարտաւորիչ կը դարձնէ ընդհանուր հողատարութիւն մը ամբողջ Փոքր Ասիոյ համար :

Յանձնախումբին համաձայն, ամերիկեան հողատարութիւնը իրապէս փափաքելի ըլլալու է Թուրք ժողովուրդին :

Ռուսիա հրաժարելու է Ռուսիոյ Հայաստանի նկատմամբ ամէն յաւակնութիւններէ :

Ուիլսըն կը ղրկէ զինուորական առաքելութիւն մըն ալ 1919 Սեպտեմբերին Զօր. Հէրպըրթի նախագահութեան տակ : Սոյն առաքելութիւնն ալ անհրաժեշտ կը գտնէ մէկ պետութեան յանձնել Հայաստանի, Անատոլուի եւ Պոլսոյ հողատարութիւնները : «Հայերուն միակ յոյսն է Ամերիկան, կը վախնան որ Անգլիա կը հետեւի խուլամ քաղաքականութեան» :

«Ամերիկա ստանձնելու չէ հողատարութիւնը, առանց նախապէս համաձայնութիւններ կնքելու պետութեանց հետ» :

«Հողատարութիւնը ստանձնելու պարագային Ամերիկա գործ պիտի ունենայ ի վերջոյ Ռուսիոյ հետ» :

«Շատ մը ազգեր մեզի թշնամի պիտի ըլլան իրենց մօտ եւ մրցակից ըլլալով, իրենց քաղաքականութիւնն ու փառասիրութիւնը խաչաձեւած ըլլալով» :

«Այսքան հեռաւոր երկրի մը հողատարութեան մը արդիւնաւոր հսկողութիւնը դժուար կամ անկարելի պիտի ըլլայ» :

«Հողատարութեան մը պարագային առաջին հինգ տարիներուն ամերիկեան ծերակոյտը տրամադրելու է 756·014·000 տոլարի վարկ մը» :

Առաքելութիւնը կը վերադառնայ 1919 Նոյեմբեր 11ին եւ տեղեկագիրը կը ներկայացնէ ձեռընհաս վարչութեան : Ուիլսըն կը փոխանցէ զայն ծերակոյտին 1920 Ապրիլ 20ին եւ Մայիս 24ին ալ կ'ուղղէ. պատգամ մը : Ծերակոյտը կը յայտնէ իր խոր համակրութիւնը Հայերուն : Արտաքին Յարաբերութեանց Կոմիտէն 1920 Մայիս 27ին կը մերժէ Ուիլսընի յանձնարարութիւնը չորսի դէմ 11 ձայնով : Ծերակոյտն ալ կը մերժէ հողատարութիւնը 23ի դէմ 52 ձայնով :

Ծերակոյտի մերժումը պատճառ կ'ըլլայ որ պետութիւնները ստեղծեն անկախ Հայաստան մը Սեւրի դաշնագրով : (Մանտելշթամ, Յիշուած գործ, էջեր 168 – 169) :

Պետութիւնները կը ճանչնան Հայ Հանրապետութիւնը իբրեւ իրական կառավարութիւն 1920 թուի սկիզբը : 1920 Յունուար 19 թուականին Խաղաղութեան ժողովի քարտուղարութիւնը կը հաղորդէ Հանրապետութեան պատուիրակութեան, թէ Գերագոյն Խորհուրդը երկու որոշումներ տուած է.

1) Հայ Պետութեան կառավարութիւնը պիտի ճանչցուի որպէս իրական կառավարութիւն (կուվերնմ‘ան տէ փաքթօ) :

2) Այս ճանաչումը այդ պետութեան հաւանական սահմաններու հարցը չի վճռեր :

Քարտուղարութիւնը Յունուար 28ին Ֆրանսական, անգլիական, իտալական կառավարութեանց կը հաղորդէ Հայ կառավարութեան ճանաչումը :

Գերագոյն Խորհուրդի սոյն կարգադրութիւնը դիւանագիտական ճարպիկ դարձուածք մըն է : Օսմ. Հայութեան հարցը կը տեղափոխուի Հանրապետութեան գոյութեան հարցին :

Ֆրանսա ազատ կը մնայ Կիլիկիոյ համար ստանձնած յանձնառութենէն :

Նիթթի եւ Սայքըդ գիտեն թէ Խորհ. Միութիւնը, արդէն համաձայնած Թուրք ազգայնական շարժումի ղեկավարներուն հետ, պիտի իջնէ Կովկաս, սահմանակից ըլլալու համար Թուրքիոյ :

Հանրապետութեան գրաւումով վերջ կը գտնէ հարցը, որ կը լուծուի ռուսեւ-թուրք համաձայնութեամբ :

Ազգ. Պատուիրակութիւնը կը մնայ չուքի մէջ, երեւան պիտի գայ քեմալական յաղթանակէն ետք, պիտի վերադառնայ օսմ. Հայութեան իրաւունքներու պահանջումին եւ պիտի յօժարի «Ազգային օճախ»ի մը, բայց ուշ է արդէն : Արդէն Ֆրանսական խորհրդարանի ընկերվարական անդամները կը պահանջեն Կիլիկիոյ պարպումը : Արմատական ընկերվարական Ֆրանքլէն Պույյոն Անգարայի մէջ կը կնքէ համաձայնութիւն մը Կիլիկիան յանձնելու :

Իտալիա եւ Ռուսիա քեմալականներուն հայթայթեցին ռազմամթերք : Կիլիկիան պարպելով՝ Ֆրանսան կ'օժանդակէր Թուրքերու սպառազինումին :

Սեւրի դաշնագրի ստորագրութենէն ետք Հանրապետութեան ներկայացուցիչը կը դիմէ Ազգերու Լիկայի նախագահին՝ Հայաստանն ալ Ազգերու Լիկայի անդամ ընդունելու համար : 1920 Հոկտեմբեր 22-ին Լիկայի խորհուրդը կը դիմէ դաշնագիրը ստորագրող պետութեանց՝ խնդրելով որոշել Հայաստանի սահմանները, որպէսզի Ընդհ. Ժողովը քննէ Հայաստանի հարցը Լիկայի մէջ ընդունելու համար :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(3 Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ

ՆԻՍ.— Մեծ Եղեռնի 51րդ տարեդարձը, թէեւ քիչ մը ուշ, տօնուեցաւ նաեւ Նիսի մէջ : Տասնեակ տարիներէ ի վեր, Համազգային Սգահանդէսը կը կազմակերպէր շրջանիս մէջ գոյութիւն ունեցող Միութիւններու կողմէն ընտրուած յանձնախումբ մը : Այս տարի, տեղւոյս անդոյ եւ ապօրէն կրօնական ընկերակցութիւնը, անտեսելով մնայուն յանձնախումբը եւ գոյութիւն ունեցող կազմակերպութիւնները, ինքը մինակը նախաձեռնարկ եղաւ, այնպէս որ սգահանդէսին կազմակերպումը, ինչպէս եկեղեցիին եւ կրօնական ընկերակցութեան բոլոր գործերը, մնաց տեղւոյս անխառնանկ քահանային ձեռքը :

Ի յիշատակ եւ ի յարգանս մեր զոհերուն, ոչ յանձնախումբը եւ ոչ ալ ուրիշ կազմակերպութիւններ չուզեցին արգելք ըլլալ կամ խաչաձեւել այս ինքնագլուխ ձեռնարկը, որ տեղի ունեցաւ Մայիս ութին, Կիրակի կէս օրէ ետք ժամը չորսին Սալ Արթիսթիքի մէջ :

Հանդէսը բացուեցաւ Պ. Ժիրայր Գասպարեանի «Տէր ողորմեա» երգով :

Երիտասարդ Գասպարեանը ունի հաճելի եւ թաւ ձայն, մէջ ընդ մէջ երգեց նաեւ «Հայաստան» եւ «Կռունկը» :

Յետոյ խօսեցաւ օրուան առաջին բանախօսը Պատուելի Հէլվաճեան :

Պարսկաստանէն օրիորդ մը արտասանեց կտոր մը Սիլվա Կապուտիկեանէն :

Օրուան երկրորդ բանախօսն էր Պ. Գեղամ Սայապալեան անդամ Վառ Նահանգի ակադեմիային :

Իր ճառէն անկախ՝ Ա. Սայապալեան յօդուած մը եւս հրատարակած է «Ռէփիւպլիք տը Թուլոն» օրաթերթին մէջ :

Այնուհետեւ խօսեցաւ երրորդ բանախօսը, Պ. Հրաչ Զարդարեան, որ ըսաւ ի մէջ այլոց .—

«Պատուելի Հէլվաճեանի եւ Պ. Սայապալեանի բանախօսութիւններէն ետք աւելորդ պիտի համարէի երրորդ ճառ մը : Բայց որպէսզի անոնց յայտնած ցանկութիւնները իրականութիւն դառնան, որպէսզի համերաշխութիւնը եւ համագործակցութիւնը կատարելապէս տիրեն մեր մէջ, ես պիտի ուզէի փարատել կարգ մը թիւրիմացութիւններ եւ սխալ մտայնութիւններ, որոնք երեւան կուգան այս կամ այն շրջանակներուն մէջ :

Կ'ըսեն . «Մենք երջանիկ էինք Թուրքիոյ մէջ, ունէինք հող, հարստութիւն, ամէն բան» : Ու կ'աւելցնեն . «Եթէ խելօք կենայինք, յեղափոխութիւն չըլլար, չէինք ջարդուեր» : Այս մոլորածները պէտք է գիտնան եւ համոզուին թէ սխալ կը դատեն պատմութիւնը : Եւրոպական մտքին մեծանուն ներկայացուցիչները, պատմաբաններ, գիտնականներ, իրենց ուսումնասիրութիւններով կը հաստատեն թէ ինչ որ սիրած է Հայը՝ ատած է Թուրքը :

Հայը սիրած է հողը, պաշտած է հողին բարիքները, զորս բաշխած է իր չուրջը : Հայը սիրած է արօրը, եւ երգած է արօրը : Վկայ հոռովելը : Հայը երգած է աշխատանքը, ազատութիւնը, իր լեզուն, մշակոյթը : Իսկ Թուրքը դէմ է եղած այդ բոլորին, եւ միշտ աշխատած է անպատուել, կողոպտել, սորկացնել» :

Բանախօսը այս առթիւ կարդաց պարբերութիւն մը Գուրանէն, որ կը թելադրէ Թուրք հաւատացեալներուն՝ տէր դառնալ կեավուրներուն ունեցածին :

Ի վերջոյ դանակը հասած էր ոսկորին : Համբերութիւնն ալ չափ ու սահման ունի : Ատիկա հաստատած են Աշտարակեցիները, Խրիմեանները, Ալիշանները, որոնք հնչեցուցին մարտակոչը : Այդ մարտակոչին արձագանգն եղան Շապին Գարահիսարը, Սասունը, Ուրֆան, Հաճընը, Զէյթունը : Պէտք էր զարնել,— արդար էր իր դատը եւ զարնելով միայն կը շահուէր այդ դատը :

ՇԱՀԱՆ ՍԵՒԱԿ

քառեակ մնաց անդաւաճան իր սկզբունքներին, — Զարենց, Բակունց, Արմէն եւ ողբերգ զրոյը, — 1936 – 1937 թուականներին այս քառեակը ենթարկուեց ռեպռեսիայի (բռնութեան, ճնշումի)՝ զոհ տալով Ե. Զարենցին եւ Ա. Բակունցին՝ մեր գրականութեան երկու անկրկնելի արծիւներին, առաջինը՝ մեծ բանաստեղծ, իսկ երկրորդը՝ նոյնքան մեծ արձակագիր ...

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(1 Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (118)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Թերթերը այդ մասին բան մը չգրեցին, բայց ես գինքը Պոլիսէն կը ճանչնամ, պատասխանեց Լեւոն : Գրիգոր Գալճեան է անունը :

Ուրիշ մոլեռանդ մը առաջ անցաւ :

Ղեկավարը հիշէ մը ողջ կարիճ մը հանեց, յետոյ իժ մը (թունաւոր օձ) : Դիւահարը կարիճը պոչէն բռնելով բերանը տարաւ, իսկ իժին ալ գլուխը ակռաներով փրցնելով երկուքը մէկէն ծամեց ու կլլեց : Անմիջապէս յետոյ, երկու հատ վառուած ջահ առնելով իր մերկ թեւերուն ու կուրծքին մսերուն վրայ պտըտցուց. մորթը սկսաւ այրիլ ու կռնծիլ, մուխ մը ելաւ ...: Դիւահարը այս փորձն ալ լմնցնելէ ետք, վառուած ջահերը ղեգահատի պէս իրարու ետեւէ կըլլեց :

Փորձերը արագ արագ իրարու կը յաջորդէին : Մոլեռանդ դիւահարի մը լեզուին վրայ ղեկավարը կարմրած երկաթ մը դրաւ, լեզուն կռնծեցաւ, միայն մորթի հոտ մը տարածուեցաւ, բայց մարդուկը տեղէն չերերաց :

Մալէն եւ Ժանէթ չկարենալով դիմանալ, Մօպրէի եւ Բզէզի հետ դուրս ելան, իսկ Լեւոն եւ Մօրիս գիտականօրէն այդ հրաշագործութիւնները վերլուծելու համար հոն մնացին :

Ներկաներէն մին դեռնէն խոշոր խճաքար մը առնելով ղեկավարին տուաւ. այս վերջինը զայն մոլեռանդի մը երկարեց, իսկ այս ալ իր կարգին քարը ակռաներովը փշրելով կլլեց :

Ուրիշ մը տասը հատ փշալից ադամաթուզ կերաւ իրենց կեղեւովը ...:

Ուրիշ մը սուր մանգաղ մը երկու ձեռքերովը բռնելով, իր մերկ փորը սնօվ սղոցել սկսաւ : Ուրիշ մըն ալ սուր ծայրով խոշոր դանակ մը առնելով զայն իր փորը խոթեց եւ դանակին կոթը պատին կռթնցնելով ինքը ամբողջ ծանրութեամբը դանակին վրայ նետուեցաւ :

Վերջապէս ուրիշ մը խոշոր գմելի մը առնելով աչքին մէջ խոթեց . աչքը իր կոպիճներէն դուրս նետուելով այտերուն վրայ կախուեցաւ, բայց երբ գմելին դուրս քաշեց, աչքը դարձեալ իր տեղը դարձաւ :

Լեւոն եւ Մօրիս ալ այս անգամ չկրցան հանդուրժել :

— Տեսարանը լմնցաւ, ըսաւ Հուսէյին : Մոլեռանդներու պետը իր մարդոց մօտենալով անոնց գլուխը իրարու ետեւէ իր ափերուն մէջ առաւ, ականջներուն նըւիրական նախադասութիւն մը մրլտաց եւ ձեռքը անոնց աչքին վրայէն անցուց :

Այս հմայական գործողութեան վրայ, բոլոր դիւահարները իրարու ետեւէ կամաց կամաց ինքզինքնուն գալով մէյ մէկ անկիւն քաշուելով կծկտեցան մնացին :

Լեւոն եւ Մօրիս դուրս ելլելէ ետք երբ տան ճամբան կը բռնէին, յանկարծ տեսան որ Բզէզ վազելով իրենց կողմը կուգար :

— Պարոն Զարտաք, պարոն տօքթոր, վազեցէք, վարպետս ձեզի կ'ուզէ, պոռաց քաջ պատանին հեռուէն : Իպրահիմը եկաւ եւ նոր լուրեր բերաւ :

— Ի՞նչ լուր, գոչեց Զարտաք :

— Չեմ գիտեր, բայց անանկ կը կարծեմ որ շատ կարեւոր լուրեր են : Վարպետս, տիկին կոմսուհին եւ տիկին Ժանէթը տակն ու վրայ եղած են : Բնաւ ատանկ լուրի մը չէին սպասեր եղեր... աղէկ լուր է եղեր ...: Ձեզի կը սպասեն, եկէք :

ՎԱՐԱԳՈՅՐԸ ԿԸ ՎԵՐՑՈՒԻ

Մօպրէ, Մալէն եւ Ժանէթ անհամբերութեամբ Իպրահիմը կը հարցափորձէին : Բաջ քավիլը խորապէս յուզուած կ'երեւէր :

— Ե՞րբ մեռաւ, կը հարցնէր խմբագիրը :

— Հազիւ կէս ժամ եղաւ, բայց նամակը երկու օրէ ի վեր քովս էր, պատասխանեց Իպրահիմ : Զգալով որ քիչ ատենէն պիտի մեռնի, մահէն առաջ նամակը ինծի տուաւ եւ երդում ընել տուաւ որ մեռնելէն վերջը ձեզի յանձնեմ :

— Ուրիշները բան մը իմացա՞ն ...:

— Ոչ, բանէ մը լուր չունին ...: Մեռած ատենը պատուիրեց որ ուզած ատեննիդ մըկիթ տանելով իր դերեզմանը այցելէք :

Այս միջոցին Լեւոն եւ Մօրիս ներս մըտան :

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ պատահեցաւ, հարցուցին երկուքը միաբերան :

— Միտքերնուդ չանցած լուր մը, պատասխանեց Մօպրէ : Մեռել մը ողջնցաւ.. մեռել մը որ աչքովնիս տեսանք, բայց այս անգամ իրաւ մեռաւ ...:

— Ո՞վ, ո՞վ, հարցուցին Լեւոն եւ Մօրիս ափ ի բերան մնացած :

— Ծերունի ցեղապետ Հաճի Մօհամէտը ...:

— Ողջնցա՞ւ մի ...:

— Եւ ետքն ալ մեռա՞ւ ...:

— Այո, կատակ չէ ըրածս, իրաւ է ...:

— Բայց ո՞ւր, ո՞ւր :

— Հոս, Այնը – Մէսքինի մէջ :

— Հո՞ս, բացագանչեց Լեւոն :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պոլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնս գնահատելով, օրէ–նսդէտ Մ. Եավէրի եկեղեցւոյ երկարատեւ զատի բարւոք լուծման ի խնդիր իր թափած անշահախնդիր աշխատանքներու իբրեւ երախտիք, պարտք կը համարի կատարելու իր մօր ողբացեալ՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԿՈՒՀԻ ԵԱՎԷՐԻ

մահուան 5րդ տարելիցի հոգեհանգիստը այս Կիրակի առաւօտ: Արարողութեան կը նախագահէ ԱՐՏԱԽԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Վահան – Ժան Աչըքկէօզեան եւ զաւակը Սիլվի կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԱՆ – ԺԱՆ ԱՉԸՔԿԷՕԶԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Այրի Տիկին Մարի Գըրդպէչեան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր մահուան տարելիցի առթիւ յիսուն ֆրանք կը նուիրեն Կապ. Խաչի կայանին :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ «Կայանի Օր», 14 Յուլիս, 1965ին եղած նուէրներ.— Լիոնի մասնաճիւղ, ծախքերու մասնակցութիւն 301·50 ֆր., Ղուկասեան – Տէրտէրեան ընտանիք 150, Մանուտեան ընտանիք 125, Պ. Գայմաքեան հարիւր, Պ. Մերսիլեան, Պ. Պամէն, Պզտիկեան ընտանիք հարիւրական, Պ. Ճիրհանեան, Եաղճեան ընտանիք, Տէր – Յակոբեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Հարէլեան, Տիկին Պառուեան 50ական, Օր. Ք. Թիւթէլեան քսան, Տիկին մը տասը ֆրանք :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժերմի Թաղ. խորհուրդը խորին շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Տիկին Մարիամ Թուլումճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Յ. Թուլումճեան յիսուն ֆրանք, Հայկուհի Թուլումճեան քսան, Յ. Նէվշէհիրլեան, Հաճի Յար. Թուլումճեան, Էլմոն – Էլիզ Թուլումճեան, Ժերմէն Թուլումպաճեան, Պետրոս – Ժորժ Թուլումճեան եւ Տիկին Բալամուտեան տասնական ֆր. : Թաղականութիւնս յաւակցութիւններ կը յայտնէ ննջեցեալի պարագաներուն :

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս Հինգշաբթի Համբարձման տօնին առթիւ Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, կը պատարագէ՝ Նարէկ քհնյ. Վարդանեան եւ փոքրիկներուն Ս. Հաղորդութիւն կը տրուի :

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Համբարձման տօնին առթիւ, այս Հինգշաբթի օր, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կազմակերպած է Հայ Մանուկներու Հաղորդութեան օր :

Փարիզի եւ շրջանի դպրոցներու աշակերտութիւնը, եւ բոլոր երկսեռ երախաները հրաւիրուած են ներկայ ըլլալու հանդիսաւոր Ս. պատարագին եւ մասնակցելու Ս. Հաղորդութեան :

Կը հրաւիրուի նաեւ հայ հասարակութիւնը :

ՀՐԱՒԷՐ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ ՍԱՆԵՐՈՒՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը եւ Ռափայէլ Մարկոսեան Ընկերակցութեան վարչութիւնը, կը հրաւիրեն Փարիզի շրջանի արհեստագիտական վարժարաններու մէջ ուսանող Մարկոսեան սաները, որ ներկայանան Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնը, 11, Սքուար Ալպոնի, Փարիզ ստանալու համար 1965–1966 դպրոցական տարեշրջանի յատկացումներուն Բ. եւ վերջին մասը :

ԴԻՒԱՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԵԼԺԻԱԿԱՆ – ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Պրիւսէլի Հայ Երիտասարդութեան Ակումբը կը հաղորդէ թէ յաջողած է հայկական երաժշտութեան յայտագիր մը ապահովել պելժ. ձայնասփիւռէն: Այս էմիսիոնները տեղի պիտի ունենան Ուրբաթ օրերը (Մայիս20, 27, Յունիս 3, 10 եւ 17) ժամը 17·30էն 18, Ա. Յայտագրէն (էմիսիոն Ֆլամանտ) :

Միջին ալիք 324 մեթր, կամ Մօտիւլասիոն տը Ֆրէքանս, քանալ 8–10–11:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹԻՊԱՅԻ ՀԵՏ

Շաբաթ, Մայիս 21, ժամը 21ին

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին, Սալ Փօլ Ֆարալիք, 21 Րիւ Իվ Թուտիք, մեթրօ Ռեպիւպլիք:

«ԵԹԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՊԱՏՄԷԻՆ ԻՆԾԻ»...

Կը խօսի ԺԱՆ ՔԱՋԱԼՊՈՒ (նաեւ փաստանկարներ) :

Կը նախագահէ ՓՐՈՖ. ՖԷՅՏԻ

Երեւան, կաթողիկոսի մօտ, Քաղաքին լոյսերը .— Արդիական Հայաստան, « Ֆրանսացի Հայերու» հետ, Պուշկին հեռանկարը, Սեւանայ լիճը :

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 3 ֆր.:

ՄԱՅԻՍ 28 ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հայաստանի անկախութեան 48րդ տարեդարձը կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, 29 Մայիսին, Կիրակի առաւօտեան ժամը ճիշդ 10ին, «Սինեմա Վարիէթ»էին մէջ :

Կը խօսին ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ–ՄԻՆԱՍԵԱՆ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :–

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՊԱԼԻ COYE-LA-FORÊT

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Անիէռի, Սարսէլի եւ Արնուվիլի խումբերուն կողմէ

ՅՈՒՆԻՍ 12ԻՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Կայանի արձանագրութիւնները սկըսած են Հինգշաբթի Ապրիլ 14ին, Կապ. Խաչի Տէր – Դաւթեան դրասենեակը, 17, Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ, Մշակոյթի Տան Գ. յարկը: Տեղի կ'ունենան Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 16–էն 18: Պայմանները կը մնան նոյնը :

Ամսավճար 400 ֆրանք, ճամբու ծախք տասը տարեկանէն վար՝ 38 ֆր., վեր՝ 65 ֆրանք: Գրպանի եւ պտոյտի գումար 30 ֆրանք, կ'ընդունուին մանչերը վեցէն 14 տարեկան, աղջիկները վեցէն 15 տարեկան :

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով, Սէֆիւրիթէ Սոսիալի եւ Ալօքասիոն ֆամիլիալի թիւերով :

Վճարումները կը կատարուին արձանագրութեան պահուն, հեռախօսով արձանագրութիւն չընդունուիր :

Նոյն Թուականին կը բացուին արձանագրութիւնները նաեւ մասնաճիւղերու շրջաններու մէջ :

Վերջին պահուն մի սպասէք, տեղ չի մնար :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 2էն 5, 26 Րիւ տէ Քոնվալէսան :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ դպրոցի կողքին կազմած է երկսեռ երգչախումբ մը, ղեկավարութեամբ եկեղեցւոյս երաժշտապետ Պ. Նշան Սերգոյեանի եւ կը խնդրէ ծնողքներէ որ հաճին ղրկել իրենց զաւակները, եկեղեցանուէր այս ձեռնարկին զարկ տալու փափաքով :

Փորձերը տեղի կ'ունենան արարողութիւն տեղի չունեցած Կիրակի առաւօտները ժամը 9·30էն 11·15, ուր կը տրուին եւրոպական ձայնագրութեան եւ խմբական ձայնամարզութեան դասեր :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ խաչի 45րդ տարեդարձը կը տօնուի կիրակի (Մայիս 22) ժամը 15էն կէս գիշեր CLUB — 51, Rue Grignan

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի միջմասնաճիւղային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր մասնաճիւղերուն :

Կը նախագահէ ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ Հ. ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Կը խօսի՝ ՏԻԿ. ՎԱՐԴԱՆՈՒՇ ՀԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին .— Կը մասնակցին .— Դաշնակահարուհի Օր. Մարի Ալէքսանեան, կ'երգէ Օր. Արաքսի Արզումանեան: Հայ արենոյշներու խումբը եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը :

ժամը 19էն ետք եւրոպական պարեր

Orchestre EDDY TOURNEL

МԱՅԻՍ 21, 22 ՔԵՐՄԷՍ - ՊԱԶԱՐ

ՌԷՆՍԻԻ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ ինքնուրոյն եւ բացառիկ չքեղութեամբ

ՔԵՐՄԷՍ - ՊԱԶԱՐ ՄԸ

Ի նպաստ Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ նորոգութեան

Տեղի կ'ունենայ Առաջնորդարանի 15 Րիւ Ժան - Կուժօն, Փարիզ (8), բակին եւ յարակից սրահներուն մէջ :

Մայիս 21, Շաբաթ՝ ժամը 14էն 20 եւ Մայիս 22, ԿԻՐԱԿԻ, ժամը 12էն 20

Պիտի ըլլան ամէն տարիքի յարմար խաղեր, մրցումներ եւ պիւֆէ :

Վաճառքի դրուած են բազմաթիւ առարկաներ, որոնք պիտի դիւրացնեն ձեր ընտրելիք նուէրը մայրերու յառաջիկայ տօնին առիթով :

Ուրեմն ժամադրութիւնք ...

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԱՅՍ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՁԵՌՆԱՐԿԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Վարժապետին Աղջիկը» կը ներկայացուի Ալֆորվիլի մէջ, նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին, Կիրակի Յունիս 5ին, ժամը 20·30ին:

ԼԻՈՆ.— «Մայիս 28»ը մեծ հանդիսութեամբ կը տօնուի Յունիս 11ի Շաբաթ իրիկունը Զ. Թաղապետարանի սրահը :

×

Մայիս 28ը Առնուվիլի մէջ Յունիս 5ին:

×

ՓԱՐԻԶԻ մէջ կը տօնուի 28 Մայիս, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս, վեցերորդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

×

Տէսինի մէջ Մայիս 28ը կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Լաղեան խումբին՝ կոմիտէի հովանաւորութեամբ : Յունիս 4, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Կը խօսի՝ Ընկ. ԽԱԶԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

×

Համերգ Սամուէլ – Մուրատեան եւ Դպրոցասէր վարժարաններու միացեալ երգչախումբի կողմէ ղեկավարութեամբ Գէորգ Եանպէկեանի, Յունիս 5ին Կիրակի ժամը 15·30ին, Ս. Մուրատ Վարժարանի Թատերասրահը :

×

Անկախութեան տարեդարձը Շաւիլի մէջ, Կիրակի, Յունիս 12ին :

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբի Թատերական ներկայացման Թուականը, 11 Յունիս, Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·45ին, Փօլ Ֆարալիքի սրահին մէջ: Կը ներկայացուի զերասան Թրագօշի «Ռուզան»ը :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Ամավերջին մրցանակաբաշխութիւնը եւ զաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 26ին, Կիրակի:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10, կարճ ալիք՝ 25,1, 26,3 եւ 31 մեթրի վրայ :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սովորական հաւաքատեղին, սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբը Կիրակի (22 Մայիս) ժամը 15·30ին :

ՎՌԱՄԵԱՆ եւ ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբերը Շաբաթ (21 Մայիս) ժամը 20·30ին, Վռամեանի սովորական հաւաքատեղին :

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբը Երկուշաբթի (23 Մայիս) ժամը 20·30ին:

ՆԻԿՈՂ ԴՈՒՄԱՆ Երեքշաբթի (24 Մայիս) ժամը 20·30ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Միութեան Ուսումնասիրաց Միութեան վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ անդամ կամ ոչ – անդամ բոլոր հայրենակիցները, Կիրակի (Մայիս 22) կէսօրէ ետք ժամը 15ին Իսիի Խրիմեան դպրոցը, 2 Րիւ տը լա Տէֆանս :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի վարչութիւնը ընդհ– ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերընկերուհիները այս Ուրբաթ ժամը 20·30–ին, եկեղեցիին խորհրդարանը: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են Արձանագրութիւնները Ուսումնական 1966 – 1967 տարւոյն

Կ'ընդունուին 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական պատրաստութիւն: Դիմել՝

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

21ՐԴ ՏԱՐԻ

Ֆոյի (Իզէռ) բանակումները տեղի պիտի ունենան Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն: Յուլիսի ընթացքին պիտի ընդունուին ութէն 14 տարեկան տղաքն ու աղջիկները, իսկ Օգոստոսին՝ 14էն վեր տարիք ունեցողները :

Տեղւոյն վրայ պիտի աւանդուին հայերէն դասեր եւ Հայոց պատմութիւն, մասնաւոր ուսուցիչներու կողմէ :

Արձանագրուելու համար դիմել բանակումի հիմնադիր – տնօրէնին.—

ՎԵՐ. Յ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ,

JEUNESSE ET ACTION, 6 Place de la Rotonde
ST- JEROME, 13- MARSEILLE (13e) — Tél. 628510

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 20 ՄԱՅԻՍ

VENDREDI 20 MAI 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10614

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — Nº 10.614

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ա.

Ընկերվարական Միջազգայինի 10րդ համագումարը տեղի ունեցաւ Սթոքհոլմի մէջ, Մայիս 5 – 8 :

Չորս օր տեւող ժողովներու ընթացքին քննուեցան միջազգային քաղաքական կեանքը հետաքրքրող հրատապ բոլոր խնդիրները եւ քուէարկուեցան համապատասխան բանաձեւեր :

Ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս, համագումարին մասնակցողներու շարքին կը գտնուէին ներկայ եւ նախկին վարչապետներ, նախարարներ, երեսփոխաններ, յայտնի քաղաքական դէմքեր ու մտաւորականներ եւ ընկերվարական կուսակցութեանց պետեր :

Ութերորդ համագումարը տեղի ունեցած էր Ամսթերտամի մէջ, 1963 Սեպտեմբերին : Միջազգայինի գործավար քարտուղար անգլիացի Ալպէրթ Քարթիի տեղեկագիրը կը վերաբերէր 1963 Յուլիս 31էն մինչեւ 1966 Ապրիլ 1 երկարող շրջանին :

Իններորդ համագումար անունը տրուած է այն հանդիսաւոր արարողութեան, որ տեղի ունեցած էր Պրիւքսէլ 1964 Սեպտեմբեր 5ին՝ տօնելու համար Ընկերվարական Միջազգայինի հիմնադրութեան (1864) հարիւրամեակը :

Քարտուղարին տեղեկագիրը կը թուէր ընկերվարութեան ձեռք բերած նուաճումները վերջին երկուքուկէս տարիներու ընթացքին :

Առնցմէ ամէնէն կարեւորն էր Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութեան կրկնակի յաղթանակները երեսփոխանական ընտրութեանց մէջ՝ 1964 Հոկտեմբերին, ժամանակ անցեալ Մարտ 31ին :

Ընկերվարական են Իտալիոյ, Վենեզուէլայի, Աւստրիոյ եւ Մատակասքարի հանրապետութեանց նախագահները, ընտրական յաջողութիւններ արձանագրած են Զուիցերիոյ, Աւստրիոյ, Սինկափուրի, Գերմանիոյ, Լիւքսէմպուրկի, Քանատայի, Իտալիոյ, Ճափոնի, Սան Մարինոյի եւ Իսրայէլի ընկերվարականները :

Զախողութիւն կրած է Նորվեկիոյ ընկերվարական կուսակցութիւնը, որ երեսուն տարիէ ի վեր ձեռքին մէջ կը պահէր իշխանութիւնը : Պատճառը ներքին պառակտումն է :

Առոր փոխարէն վերջ գտած է Իտալիոյ ընկերվարական կուսակցութեան երկու թեւերուն՝ Սարակաթի եւ Նէննիի բաժանումը եւ զոյգ կուսակցութեանց միացման համար կարեւոր քայլեր առնուած են : Առաջին անգամն է որ Սթոքհոլմի մէջ միջազգայինի համագումարին իբրեւ հիւր կը մասնակցէր Փիէթրօ Նէննի՝ անձամբ՝ պատուիրակութիւնով մը շրջապատուած :

Իտալիոյ Սոցիալ – Դեմոկրատ եւ ընկերվարական կուսակցութեանց միացման փաստը խանդավառութեամբ ընդունուեցաւ բոլորին կողմէ : Խօսք տրուեցաւ Նէննիի, որ տեսակէտները պարզեց օրուան քաղաքական – ընկերային հարցերուն մասին :

1963ին, Ամսթէրտամի համագումարի վերջաւորութեան Միջազգայինի անդամ կուսակցութեանց թիւն էր 44 : Սթոքհոլմի մէջ ութ նոր անդամներ աւելցան, որով առաջին անգամն է, որ յիսունէ աւելի ընկերվարական կուսակցութիւններ մաս կը կազմեն այժմ Միջազգայինին :

Անդամակցութեան համար նոր դիմումներ կատարուած են :

Հարաւային Ամերիկայի հետ կապի գրասենեակը օգտակար աշխատանք կատարած է : Քոսթա Ռիքայի, Փարակուէյի, Փերուի եւ Վենեզուէլլայի մէջ ընկերվարական շարժումը յառաջդիմութիւններ արձանագրած է :

Միջազգայինի քարտուղարը անցեալ Օգոստոսին եւ Սեպտեմբերին շրջապտոյտներ կատարած է Ասիոյ եւ Ովկիանիոյ մէջ եւ ջերմ ընդունելութեան արժանացած տեղւոյն ընկերվարական կուսակցութեանց կողմէ : Բոլորն ալ փափաք յայտնած են վերակենդանացնելու «Ասիոյ Ընկերվարական Կոնֆերանս»ը, որ կազմուած էր 1953ին եւ որ ներկայիս քնացած վիճակ կը ներկայացնէ :

Ափրիկէն եղերող կարգ մը կղզիներուն մէջ իշխանութիւնը ընկերվարականներու ձեռքն է (Մատակասքար եւ Իլ Մորիս) :

Տեղեկագիրը մասնաւորապէս կը շեշտէ, որ Ընկերվարական Միջազգայինի երկրորդ հարիւրամեակի նախօրեակին կարգ մը երկիրներու մէջ ընկերվարական կուսակցութիւնները արգիլուած են, արտայայտուելու եւ կազմակերպուելու ազատութենէն զրկուած են, ինչ որ մեղանչում մըն է ժողովրդավարական ընկերվարութեան հիմնական սկզբունքներուն դէմ :

« Ազատութեան վերահաստատումը ընդդէմ անոր դէմ ուղղուած սպառնալիքներուն՝ գործ մըն է, որ կը հետաքրքրէ բոլոր ցամաքամասերը : Ընկերվարական Միջազգայինի նուիրական առաքելութիւնն է իրագործել այդ նպատակը՝ օրինական բոլոր միջոցներով » :

Վերջին երկուքուկէս տարիներու ընթացքին Ընկերվարական Միջազգայինը եւ անոր անդամ կուսակցութիւնները պայքարած են յանուն քաղաքական ազատութեան՝ բոլոր այն երկիրներուն մէջ, ուր անիկա վտանգուած է, — ինչպէս Քորէա կամ Չեխոսլովաքիա, Գերմանիա կամ Հարաւային Ափրիկէ, Սպանիա, Ռումանիա, Փորթուկալ, Ռոտեզիա, Վիէթնամ, եւայլն :

« Երկրի մը քաղաքական ազատութեան համար պայքարելով բուն իսկ մեր ազատութեան համար պայքարած կ'ըլլանք» :

Սթալինեան կեդրոնացման քաղաքականութեան փլուզումէն ի վեր Խ. Միութեան եւ որոշ չափով արեւելեան Եւրոպայի մէջ համայնավարութիւնը ակամայ տեղի կուտայ : Արտայայտուելու ազատութիւն կայ այժմ սահմանափակ կերպով, սակայն դեռ ոչ՝ կազմակերպուելու : Մոսկուայի եւ Փեքինի վէճը ցոյց տուաւ, որ կեդրոնացման ձգտումը զօրաւոր է տակաւին :

Ընկերվարական Միջազգայինի քոյր կազմակերպութիւններն են Սոց.–Դեմոկրատ Կանանց Խորհուրդը եւ Ընկերվարական Երիտասարդութեան Միջազգային Միութիւնը, որոնք սերտօրէն կը գործակցին իրեն հետ ընկերվարութեան նպատակներու իրագործման համար եւ լրացուցիչ ու անբաժանելի մասը կը կազմեն Միջազգայինին :

Տեղեկագիրը կը շեշտէ, որ Ընկերվարական Միջազգայինը նուիրուած է հաւասարութիւն հաստատելու ազգերու միջեւ պահպանելու խաղաղութիւնը, — շինարար խաղաղութիւն մը, ազգերու, փոխադարձ համակեցութեան հիման վրայ :

Միջազգային երկրորդ դարաշրջանը կը սկսինք աւելի լաւ կազմակերպուած ձեւով, սակայն մեծ դժուարութիւններու կը կարօտինք տակաւին իրագործելու համար մեր նպատակները, կ'եզրակացնէ գործավար քարտուղար Ալպերթ Քարթիի տեղեկագիրը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ՊՈՆԻ

ՈՒԶԱԾՆԻԴ ԸՍԷ՛Ք

Նախարարաց Խորհուրդէն ետք, տեղեկատուութեան նախարարը յայտարարեց թէ արտաքին նախարարութիւնը պատասխանած է դաշնակցային Գերմանիոյ պատասխանին եւ այդ նոր յուշագիրը յանձնուած է Փարիզի գերման դեսպանին :

Ցիշենք թէ Պոն, իր պատասխանին մէջ յայտարարած էր ի մէջ այլոց թէ Ֆրանսա չի կրնար ոտնակոխել 1954ի համաձայնագիրը իր զօրքը պահելու համար Գերմանիա : Նոր համաձայնագրի մը համար բանակցութիւններ սկսելէ առաջ, դաշնակցային Հանրապետութիւնը կ'ուզէր լուսաբանութիւններ ունենալ Ֆրանսայի բռնելիք դիրքին մասին, պատերազմի կամ նոյնիսկ խաղաղութեան ժամանակ : Հարց կը դնէր նաեւ թէ ի՞նչ հրամանատարութիւն պիտի ունենայ ֆրանսական զօրքը, զինեալ բախումի մը առեն : Հաւանական է որ Փարիզի պատասխանը թշնամական ընդունելութիւն մը գտնէ Գերմանիա : Ֆրանսա ցարդ չէ հրապարակած իր պատասխանը, բայց ծանօթ է որ ան շարադրուած է խիստ ոճով եւ կը պահանջուի Գերմանիոյ կառավարութենէն որ յստակ կերպով ըսէ թէ ի՛նչ է ուզածը : Այսինքն կ'ուզէ՞ որ ֆրանսական զօրքը Գերմանիա մնայ թէ ոչ, ճշդելով որ բացասական պատասխանի մը պարագային, Ֆրանսա պատրաստ է, մէկ տարուան ժամանակամիջոցի մը ընթացքին, իր զօրքը ներգաղթելու : Յուշագիրը կը ճշդէ նաեւ թէ բՖրանսա պահանջողը չէ այս հարցին մէջ եւ ցաւ կը յայտնէ որ Պոնի կառավարութիւնը հարկ չէ տեսած պատասխանել ֆրանսայի բանակցութեանց առաջարկին :

Պոնէն հասած լուրերու համաձայն Գերմանիա տրամադիր չէ մեղմ դիրք բռնելու, ընդհակառակն, Արտաքին նախարար՝ Շրէօտէր տրամադիր է «կարծր» դիրք բռնել Ֆրանսայի նկատմամբ եւ այդ նպատակով արդէն Պունտսթակէն (խորհրդարան) կ'ուզէ ապահովել բոլոր երեսփոխաններու օժանդակութիւնը :

Հարց կը ծագի թէ Շրէօտէր իսկապէս կ'ուզէ որ ֆրանսական զօրքը քաշուի թէ ոչ կը նախընտրէ որ մնայ : Կ'ուզէ որ քաշուի եւ կը կարծուի թէ Շրէօտէր ոչ մէկ ցաւ կ'ունենայ տեսնելով որ ֆրանսական զօրքը կը մեկնի, տրուած ըլլալով որ ինք միայն Միացեալ Նահանգներուն կը հաւատայ : Ֆրանսայի կարեւորութեան չի հաւատար ոչ քաղաքական գետնի վրայ, ոչ ալ զինուորական, ոչ ալ տնտեսական : Իր կարծիքով Ֆրանսա, միջազգային գետնի վրայ, դիրք մը կը գրաւէ որուն արժանի չէ եւ ցարդ միայն խանգարած է եւրոպական եւ ատլանտեան քաղաքականութիւնը : Անկէ զատ, Շրէօտէր ձգելով որ ֆրանսական զօրքը հեռանայ, դժուարութեան չի մատներ : Կը բաւէ որ յայտնէ թէ Ֆրանսայի հետ իր բանակցութեանց ընթացքին, Միացեալ Նահանգներու, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ատլանտեան այլ պետութեանց հաւանութիւնն ունեցած է : Մնաց որ Միացեալ Նահանգները ներկայիս կը թոյլ տան որ Գերմանիոյ դաշնակցային կառավարութիւնը ուզածն ընէ առանց փորձելու չափաւորել անոր դիրքը : Գալով Պոնի անգլիական դեսպանին, ըստ «Ֆիկարօյի» թղթակցին, անոր գործը բաւական պղտոր է : Այդ պաշտօնին կոչուելէն ի վեր, ջանք կը թափէ Պոնի եւ Փարիզի միջեւ սեւ կատու անցընել եւ այդ աշխատանքը կը տանի մեծ ճարպիկութեամբ :

Իրաց այս կացութեան մէջ, Շրէօտէր պէտք չունի անուշ լեզու գործածելու Ֆրանսայի հետ : Գիտէ, մանաւանդ որ Կոլ կը փափաքի որ ֆրանսական զօրքը Գերմանիա մնայ, հետեւեալ պատճառներով — Ա) Ֆրանսայի մէջ զօրանոց չկայ 70 հազար զինուորի համար : Բ) Իր զօրքը քաշելով, Ֆրանսա վարկի մեծ նուազում մը կ'ունենայ եւ ֆրանսական հանրային կարծիքը դժուար կը հասկնայ նման նուաստացումի մը : Գ) Ֆրանսա այլեւս խօսք չունենար ըսելիք քաղաքականութեան մասին, դաշնակցային Հանրապետութեան նկատմամբ :

Այս պատճառները անշուշտ Գերմանիոյ կարծիքն են եւ ըստ ֆրանսական մամուլի թղթակիցներուն, կը փաստեն թէ Պոն լաւ չի ճանչնար Ֆրանսայի ներկայ կացութիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ կարեւորագոյն թերթերէն՝ Ալ Հայաթի հիմնադիր – տնօրէնը՝ Քամէլ Մրուվա սպաննուած է առջի օր, իր գրասենեակին մէջ, երիտասարդ Լիբանանցիի մը կողմէ : Ալ Հայաթ Լիբանանի ամէնէն պահպանողական թերթերէն մէկն է : Իր քաղաքական գիծը, ընդհանուր ձեւով, հակահամայնավար, հականասերական է. եւ հետեւաբար Արեւմուտքի մօտ : Իր հակառակորդները զինքը կը մեղադրեն որ անգլեւամերիկեան քաղաքականութեան զօրաւիգ կեցած է Մերձաւոր Արեւելքի մէջ : Սպանութեան պատճառները ծանօթ չեն, կրնան նոյնիսկ անձնական բնոյթ ունենալ :

ՊՈՒՔՐԷՇԻ կառավարութիւնը կը հերքէ թէ Մոսկուայի առաջարկած ըլլայ բարեփոխումներ կատարել Վարշաւայի Ուխտին մէջ, բայց ամէն մարդ չի հաւատար այս հերքումին :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը կը հաղորդէ թէ բանակցութիւնները վերսկըսած են Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ Կիպրոսի շուրջ : Առաջին խօսակցութիւնները տեղի պիտի ունենան, արտաքին նախարարներու ատեանին վրայ, Յունիս 9ին Պրիւքսէլ, Ատլանտեան ժողովին առթիւ :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը յայտարարած է խորհրդարանին առջեւ որ Իսրայէլ հիւլէական զէնք չունի եւ ինք առաջինը պիտի չըլլայ հիւլէական զէնք բերելու այդ շրջանին մէջ : Ամբաստանած է Նասըրը որ զօրավիգ կը կենայ զինարշաւին եւ կոչ ըրած է մեծ պետութեանց որպէսզի օժանդակեն Միջին Արեւելքի խաղաղութեան :

ԹԷՀՐԱՆԻ Էթելաաթ թերթին համաձայն քրտական ըմբոստութեան պարագլուխ՝ Պարզանիի տղան սպաննուած է առջի օր, Իրաքեան զօրքին հետ ունեցած բախումի մը ընթացքին :

ՇԻՔԱԿՈՅԻ մէջ ճառ մը արտասանելով Ճոնսըն յայտարարած է. — « Կ'ուզեմ որ ջարդը դադրի » : Ճառը նուիրուած էր գլխաւորաբար Վիէթնամի : Միացեալ Նահանգներու նախագահը աւելցուցած է. — « Պիտի շարունակենք պայքարիլ յարձակման եւ ընկերային թշուառութեան դէմ, հարաւային – Վիէթնամի մէջ : Մեր ազդեցութիւնը ի գործ պիտի դնենք որպէսզի օգնենք այս երիտասարդ ազգը ինքզինքը վերագտնելու եւ յառաջանալու դէպի սահմանադրական կառավարութիւն մը : Պատուաւոր հաշտութիւն մը կը փնտռենք » :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը օրինագիծ մը պատրաստած է հիւանդութեան — ապահովութեան պարտաւորիչ դրութիւն մը հաստատելու համար, ոչ ամսականաւոր աշխատաւորներուն, այլ խօսքով՝ ճարտարարուեստի գործատէրերուն, առեւտրականներուն, ազատ ասպարէզներու (բժիշկ: փաստաբան եւն.) եւ արհեստաւորներուն (արթիզան), այսինքն բոլոր անոնց որոնք ամսականաւոր պաշտօնեայ չըլլալով չեն վայելեր Ընկերային Ապահովութիւնը (Սեքիւրիթէ Սոսիալ) :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ ԿԸ ՊԱՏՄԷ
... ԻՐ ԿԵԱՆՔԸ

Բ.

... 1936 Թուականի Օգոստոսի 9ի գիշերը ես ձերբակալուեցի : Ինձ տարան « Ինտուրիստ » ռեստորանից : Վահրամ Փափազեանի եւ Հրաչեայ Ներսիսեանի հետ քոնեակ էինք խմում եւ ձմերուկով թարմացնում կոկորդներս : Ես չզարմացայ : Մի ամիս առաջ, Յուլիս 9ի գիշերը, Թիֆլիզում Բերիայի սպրանքներին զոհ գնաց Հայաստանի կոմկուսի սիրուած ղեկ. Ա. Խանջեանը : Ես այն կարծիքին էի, որ օրերով էլ կը վերջանայ այս փորձութիւնը, կը ստուգեն եւ բաց կը թողնեն : Զբօսանքի չէին հանում : Առաստաղից մի քիչ ցած, պատի բացուածքից ես միայն զգացի, որ աշուն է : Յետոյ ձմեռ եկաւ, ապա գարուն եւ նորից ամառ : Ինձ փոխադրեցին ընդհանուր կամերա : Այստեղ աւելի ուրախ է :

Դատավարութիւն : Դատավարութիւնը փակ է, երեք րոպէի տեւողութեամբ : Երկու տարի է անցել իմ ձերբակալութեան օրից : Ես գտնւում եմ քննիչի սենեակում, նստած մի աթոռի վրայ : Ես խնդրում եմ, որ ինձ թոյլ տան զուգարան գնալու : Քննիչը սեղմում է կոճակը : Ներս է մտնում բութ, արեւառ դէմքով մի պահակ : Քննիչը բացատրում է.

— Տար սրան :

Գնում ենք՝ ես առաջից, պահակը ետեւից :

— Աջ, — հրահանգում է պահակը, եւ ես աջ եմ թեքւում :

— Ձախ, — հրանհանգում է պահակը, եւ ես ձախ եմ թեքւում :

— Ինձ կը ճանչնա՞ս, — լսում եմ ետեւից : Պահակս է :

— Ոչ, — ասում եմ ես :

— Ես մի նայի, ձախ... — հրահանգում է նորից նա : — Չես յիշում, հինգերորդ որբանոցից, Սիմոնսն եմ :

Յիշեցի : Խնուսցի էր, ծոյլ եւ բարի :

— Քեզ ո՞վ բաւ բանատեղծ էղի... ներս մտի :

Ներս եմ մտնում : Զուգարանը մաքուր է : Դէմից ինձ նայում է մի ծանօթ, միւսայլ անձնաւորութիւն : Սիրտս տրոփում է : Ես յանկարծակիի եմ գալիս : Որտե՞ղ եմ տեսել ես նրա եւ ե՞րբ : Այսքան ծանօթ եւ այսքան անծանօթ : Մենք նայում ենք իրար գրեթէ անթարթ աչքերով : Ես ժպտում եմ, նա էլ է ժպտում : Մօտենում եմ :

Դէմը մեծ հայելի է : Երկու տարի յետոյ ես առաջին անգամ հանդիպում եմ ինձ ... Շատ եմ փոխուել, եթէ չժպտայի, հազիւ թէ ճանաչէի այդ խոժոռ կալանաւորին :

Զինուորական կոլեգիայի գերագոյն դատարան : Ես մեղադրւում եմ տեռորի եւ Հայաստանը Սովետական Միութիւնից անջատելու ու կապիտալիստական աշխարհին միացնելու մէջ : Ես պիտի սպանէի՛ Բերիային : Ես դատապարտուեցի տասը տարուայ ազատազրկման : Նոյն Սիմոնսն ինձ առաջնորդեց դէպի դատապարտուածների կամերան :

— Ի՞նչքան տուին, — հարցրեց նա շշուկով :

— Տասը տարի :

— Փա՛ռք Աստծուն : Էժան ես պրծէ :

— Տասը տարի, — կրկնեցի ես :

— Էժան ես պրծէ, — շշնջաց նա, յետոյ տեսնելով, որ դէմից մի քննիչ է գալիս, գոռաց. — մախորկա չկայ, ճամբէդ գընա՛...

Հետղհետէ հաւաքուեցին դատապարտուածները, հաշուեցինք, քառասուն հոգի : Դրանցից՝ երկուսը ճարտարապետ, երեքը գրող, չորսը ինժեներ, մէկը ժողովրդական կոմիսար, մնացեալը պետական եւ պարտիական աշխատողներ : Պատասխանատու աշխատողներ :

Հիմա մեզ համար արդէն պարզ էր, որ մեզ պիտի ուղարկեն Հայաստանից դէպի հիւսիսները : 1938 Թուականի աշնանը մեզ գիշերով ապրանքատար ատոմների մէջ լցրին, կայարան հասցրին : Կայարանում չկար ոչ մի կենդանի շունչ, բացի զինուորականներից : Մեզ մեծ զգուշութեամբ կառամատոյց հանեցին եւ մեր քայլերն ուղղեցին դէպի այսպէս կոչուած «Ստոլիպինիան» վակոնները : Զգիտեմ ինչո՞ւ Ստոլիպինեան, երբ այդ սարսափելի նեղուածք եւ տանջալի վակոնները նոր արտադրութիւններ էին :

Եւ այսպէս, եօթներորդ օրը մեզ հրամայուեց վերցնել մեր իրերը եւ դուրս գալ գնացքից : Մենք գտնւում էինք Վոլոգդա կայարանում :

Այս անգամ մեզ բարձեցին բաց ապրանքատար ատոմները եւ քշեցին քաղաքի փողոցներով : Ուշ աշուն էր : Դեղին մի արեւ ողողել էր քաղաքը : Ցուրտ էր : Սլանում ենք տների, փաճառախանութների, զբօսայգիների մօտով : Վաղուց է, ինչ չէինք տեսել քաղաքացիական շորերով տղամարդկանց, կանանց եւ մանուկների : Փողոցների պատերին յայտարարութիւններ, — « Սիլվա » են խաղում, « Թագաւորը զուարճանում է » :

Վոլոգդայի քաղաքական մեկուսարան ... Մեզ մտցնում են մի տախտակամած շէնք, հրամայում են մերկանալ : Մօտենում է ըստ ձեւի մի բժիշկ, իսկ ըստ բովանդակութեան մի խուզարկող : Նա խուզարկում է եւ ոչ մի արգանակ չի գտնում : Զինուած պահակները, հրացանները ձեռներին, մեզ քշում են մի բացուող դռնից ներս : Ամբողջ արարողութիւնը գնում է շշուկով : Իրենք էլ են շշուկով խօսում : Երբ լսւում է բարձր հնչիւն, սաստում են՝ «սը» : Բաղնիք է՝ ցնցուղներով : Երկու զինուած պահակներ մեզ հետ են : Խշշում են ջրերը առանց մեր միջամտութեան :

— Այստեղ էլ մեզ պիտի գնդակահարեն, — շշնջում է ճարտարապետ Քոչարը :

Ո՛չ, մեզ չգնդակահարեցին : Երեք-չորս րոպէից ջուրը կտրուեց առանց մեր միջամտութեան եւ մեզ դուրս հանեցին մի ուրիշ դռնից : Խոնաւ յատակին կողք-կողքի դրուած էին շորերի կոյտեր :

— Հագնուե՛լ, — հրահանգեց զինուած պահակներից մէկը :

Ամէն մէկը մի կոյտի մօտ կանգնեց, եւ սկսեցինք հագնուել : Ճերմակեղէնները գորշաւուն էին, բանտային ծանր հոտով ներծծուած, իսկ վերնաշորերը բամպակամած էին, ծանր ու անզուրեկան, գըլխարկներն ականջակալներով, իսկ կօշիկները... Նրանցից ամէն մէկը երեւի տասը քիլոկրամ կը քաշէր :

Երբ վերջացել էր հագնուելու արարողութիւնը, մենք նայեցինք իրար եւ չիմացանք լա՞նք, թէ՞ ծիծաղենք, այնքան ողբալի էինք մենք եւ միաժամանակ այնքան ծիծաղելի : Կարճահասակ ճարտարապետ Գէորգ Քոչարը կորել էր իր մեծ չափսի շորերում, իսկ Երեւանի կոմիտէի քարտուղար Արել Օրդուխանեանի շորերը կպել էին նրա մարմնին, եւ նա բանտային շորերով նման էր մի վիթխարի Բզէզի :

Սիպիր, գեղեցիկ երկրամաս, լաւ է ապրել քո անծայրածիր բացատներում եւ անտառներում, որպէս ազատ քաղաքացի, սակայն դժուար ես դու կալանաւորի համար : Մեզ բեռնաթափեցին Կըրասնոյեարով քաղաքից մի քանի քիլոմեթրի վրայ փռուած բաժանման ճամբարում :

Այստեղ խժժում էր կալանաւորական ամբողջ մի բանակ : Սրանք էլ ինձ նման սարսափելի «տեռորիստներ էին ու դեռլրտեսներ, վնասարարներ, ընդյատակեայ կազմակերպութիւնների անհեղ անդամներ, հակայեղափոխութեան քարոզիչներ » : Ուզում ես բարձրանալ եւ ամբողջ ձայնով կանչել, — Լսէք, դա հրէշաւոր սուտ է ու զրպարտանք : Սովետական իշխանութիւնը այսքան թշնամիներ չունի :

Բժշկական խիստ քննութիւնը որոշեց, թէ ով պիտի գնայ բեւեռային Նորիլսկը եւ ով պիտի մնայ Սիբլագ, որ թարգմանի սիպերեան լագեր : Ես սիբլագին բաժին ընկայ եւ ահա ինձ նմանների հետ քշուեցի Մարիինսկ՝ մի նոր ճամբար :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(2 Շար.)

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐՑ ԵՒ ԱԶԳԵՐՈՒ ԼԻԿԱՆ

Դ.

Ընդհ. ժողովը խնդիրը կը յանձնէ յանձնաժողովներու, որոնք ամիսներ կը զբաղին զանազան մանրամասնութիւններով եւ վերջապէս 1920 Դեկտեմբեր մէկ թուին ենթայանձնաժողովը համաձայն կը գտնուի Հայաստանն ընդունելու Լիկայի անդամ : Անգլիոյ ներկայացուցիչ Ցեսըլի առաջարկով որոշումը կը յետաձգուի : Լիկայի անդամները կը վարանին ընդունելու, որովհետեւ պարտաւոր պիտի ըլլային Հայաստանի օգնելու, եթէ յարձակում կրէր, համաձայն Լիկայի կանոնադրութեան 10րդ յօդուածին :

Լոնտոնի մէջ գումարուած Դեսպանախորհուրդը 1920 Դեկտեմբերին կը քննէ նոյն հարցը : Իտալիոյ արտաքին նախարար Կոմս Սֆորցա կը յայտարարէ, թէ Հայաստանի գոյութիւնը ճանչցուած է Սեւրի դաշնագրով, որ վաւերացուած չէ եւ հաւանական է որ փոփոխութեանց ենթարկուի, ասկէ զատ կարելի չէ ճանչնալ պետութիւն մը, որուն սահմանները ճշդուած չեն : Ուիլսընի գծած սահմանը չի համապատասխաներ բնակչութեան թիւին : Այս պայմաններու տակ խորհուրդին կը մնայ խնդրել Լիկայէն որ յետաձգէ Հայաստանը անդամ ընդունելու որոշումը : Լոյտ Ճորճ եւ Լէյկ, համաձայն կը գտնուին Սֆորցայի, կանխահաս կը նկատեն Հայաստանը Լիկայի անդամ ընդունիլը :

Հայերը հսկայական զոհողութեամբ մասնակցեցան ազգերու ազատութեան համար, համակրանք վայելեցին, խոստումներ ստացան եւ վերջապէս միջազգային դաշնագրով մը նուիրագործուեցաւ անկախութիւնը, սակայն վերջին պահուն առարկուեցաւ թէ սահմանները ճշդուած չեն, դաշնագիրը վաւերացուած չէ, օրինական չէ :

Պետութիւններ ճանչցած էին Հայաստանի անկախութիւնը, Սեւրի դաշնագրով ալ Թուրքիա «կը յայտարարէր թէ կը ճանչնայ Հայաստանը որպէս անկախ պետութիւն, ինչպէս որ արդէն ճանչցած են դաշնակից պետութիւնները» (յօդ. 88) :

Ուիլսըն գծած էր Հայաստանի սահմանները դաշնակիցներու խնդրանքով, հետեւաբար ընդունելի ըլլալու էր դիմողներուն համար : Ուիլսըն գծած էր որպէս իրաւարար, վճիռը ժխտելի ըլլալու չէր, բայց դաշնակիցները կը խուսափէին գործ ունենալ, պարտաւորութեան տակ մտնել Թուրքիոյ դէմ, Սովետ Միութեան դէմ :

Դաշնակից պետութեանց ներկայացուցիչները Լոնտոնէն կը հեռագրեն Լիկայի նախագահութեան, « Ֆրանսայի, Անգ-

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

« Քանի մը օրէն եկան նկարիչները, զարդարիչները, փաճագործները, կահաւորողները, կարգի դնելու համար աղտոտ բնակիչներուն պարպած յարկաբաժինը : Այլեւս չարունակ կը լսուէին մուրճի հարուածներ, գործիքներու աղմուկներ, մաքրելու եւ քերելու ճռնչոցներ, բայց մայրս բնաւ չէր նեղուեր, որովհետեւ ան կ'ըսէր թէ ի վերջոյ ընտանեկան կաղ ու կոխը եւ աղմուկները վերջ գտած էին : Փոխադրութեան աշխատանքներուն ընթացքին քեզ բնաւ չտեսայ, բոլոր այս աշխատանքներուն կը հսկէր քու սպասաւորդ, կրթուած ու քաղաքավար, կարճահասակ ու լուրջ, գորշ մազերով, որ կշռուած ու վստահ եղանակով մը կը վարէր ամէն գործ : Մեզ բոլորս մեծապէս կը տպաւորէր ան, նախ անոր համար որ, մեր տան մէջ, բարձր շրջանակներու մէջ ծառայած ըլլալու ազնիւ շարժուձեւերու կեցուածք մը ունեցող սպասաւորի մը ներկայութիւնը նոր երեւոյթ մըն էր, եւ յետոյ, ան արտակարգօրէն քաղաքավար էր իւրաքանչիւրիս հանդէպ, առանց սակայն մտերմանալու ծառաներու հետ եւ զանոնք ընկեր նկատելու : Առաջին օրն իսկ, ան շատ յարգանքով բարեւեց մօրս ինչպէս բարձրաստիճան տիկին մը, եւ նոյնիսկ ինծի հանդէպ, որ տակաւին երախայ մըն էի, միշտ սիրալիր էր ու քաղաքավար : Երբ կ'արտասանէր քու անունդ, միշտ 'ալ տեսակ մը ակնածանք ցոյց կուտար, մասնաւոր յարգանք մը : Իսկոյն յայտնի կ'ըլլար որ ան քեզի կապուած էր աւելի քան այն բոլոր սպասաւորները որոնք սովորաբար կապուած կ'ըլլան իրենց տէրերուն : Ոհ, ատոր համար որքան սիրեցի ես բարի ու ազնիւ Ժանը, հակառակ անոր որ միշտ ալ նախանձեցայ որ ան չարունակ քու շուրջդ էր ու կը ծառայէր քեզի :

« Կը պատմեմ քեզի այս բոլորը, իմ սիրականս, այս բոլոր պզտիկ բաները, գրեթէ ծիծաղելի, որպէսզի դուն հասկընաս թէ ինչպէս սկիզբէն իսկ կարողացար հեղինակութիւն մը ունենալ ինծի նման կասկածոտ ու վեհերոտ երախայի մը վրայ : Նախ քան իմ կեանքէս մուտք գործելդ, արդէն քու շուրջ բոլորդ գոյութիւն ունէր լուսապսակ մը, հարըստութեան փառապսակ մը, տարօրինակութիւն մը, խորհրդաւորութիւն մը՝ մեր տան մէջ (այն մարդիկ որոնք նեղ կեանք մը կ'ապրին միշտ ալ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտան հանդէպ այն բոլոր նորութիւններուն որոնք կ'անցնին իրենց դուռներուն առջեւէն), համբերութեամբ կը սպասէինք քու ժամանումիդ : Եւ այս հետաքրքրութիւնը զոր դուն կ'առթէիր ինծի, որքան բազմապատկուեցաւ իմ մէջս երբ ցերեկէ մը ետք, դպրոցէն վերադարձիս, մեր տան առջեւ տեսայ կարասինեու փոխադրութեան կառքը : Կարասիներէն շատերը, ամէնէն ծանրերը, արդէն յարկաբաժինէն ներս էին տարուած, եւ հիմա կը փոխադրէին աւելի թեթեւները : Դրան առջեւ կեցած էի որպէսզի կարողանամ հիանալ այս բոլորին ի տես, որովհետեւ քու կարասիներդ այնքան տարօրինակ կը թուէին ինծի համար, քանի որ մինչեւ այդ ատեն նման բան չէի տեսած : Հոն կային հնդկական կուռքեր, իտալական քանդակներ, շողշողուն նկարներ, ապա, վերջացնելու համար, անհամար ու այնքան գեղեցիկ գիրքեր, որոնց նմանը չէի կրնար երեւակայել : Ամէն ինչ կը դնէին դրան սեմին, ու հոն, սպասաւորը կ'առնէր զանոնք մէկիկ մէկիկ ու կը մաքրէր անոնց փոշիները փետուրով մը : Ես կը դեգերէի գիրքերու դէզերուն շուրջ ու սպասաւորը զիս չըվռնտեց, սակայն չքաջալերեց ալ, այնպէս որ չհամարձակեցայ դպչիլ որեւէ բանի, հակառակ անոր որ մեծ փափաք կը զգայի այդ գիրքերէն ոմանց կաշիէ կողքերը շօշափելու : Միայն կրցայ կողմնակի եւ գաղտագողի կերպով կարդալ անոնց տիտղոսները : Կային անոնց մէջ Ֆրանսերէն ու անգլերէն եւ տակաւին այլ գիրքեր տարբեր լեզուներով, որոնք ինծի անծանօթ էին : Կը կարծեմ թէ տակաւին ժամերով պիտի դիտէի զանոնք, բայց մայրս կանչեց զիս :

«Ամբողջ գիշերը հարկադրուեցայ քու մասիդ մտածել, հակառակ անոր որ քեզ չէի տեսած : Ես միայն երկվեցեակ մը աժանագին գիրքեր տեսած էի որոնք մաշած կողքեր ունէին եւ որոնք շատ կը սիրէի եւ անդադար կը կարդայի : Այդ օրէն ի վեր սկսայ գլխս չարչրկել այն միտքը թէ ի՞նչ տեսակ անձ մըն էր այս մարդը որ արդէն կարդացած էր այս գեղեցիկ ու անհամար գիրքերը, որ գիտէր այդ բոլոր լեզուները եւ որ այնքան հարուստ էր ու գիտուն : Այդ բազմալեզու ու բազմազան գիրքերն ինծի կը ներշնչէին տեսակ մը գերբնական յարգանք : Երեւակայութեանս մէջ կը փնտռէի քու կերպարանքդ : Կը տեսնէի քեզ տարիքոտ մարդու մը երեւոյթով, ակնոցաւոր եւ սպիտակ ու երկար մօրուքով, նման մեր աշխարհագրութեան դասատուին, միայն թէ աւելի ազնիւ, աւելի գեղեցիկ ու աւելի մեղմ : Չեմ գիտեր ինչո՞ւ արդէն վստահ էի թէ դուն գեղեցիկ պէտք էր ըլլայիր, երբ նոյնիսկ կը պատկերացնէի քեզ իբրեւ տարիքոտ անձ մը : Այդ գիշեր, առանց տակաւին քեզ ճանչնալու, քեզ երազեցի առաջին անգամ ըլլալով ... :

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԳ

(3 Շար.)

լիոյ, Իտալիոյ ներկայացուցիչները Լոնտոնի մէջ քննելով Հայաստանը Լիկայի անդամ ընդունելու հարցը յանգած է այն եզրակացութեան թէ կանխահաս է Հայաստանը անդամ ընդունիլը : Սեւրի դաշնագիրը, որով ընդունուած է Հայաստանը իբրեւ անկախ պետութիւն, տակաւին վաւերացուած չէր : Նախագահ Ուիլսընի գծած սահմաններն ալ այնքան ընդարձակ են, որ Լիկային անդամակցող պետութեանց համար ներկայ պայմաններու մէջ դժուարին պիտի ըլլար ստանձնել պատասխանատուութիւն երաշխաւորելու համար այդ սահմանները » :

Քեմալականներ կը սպառնան Հայաստանի 1920 Հոկտեմբերի վերջերը : Հանրապետութիւնը կոչ կ'ուղղէ Լիկային միջամտել անմիջականօրէն սպառնացողներու դէմ : Լիկան կը դիմէ մեծ պետութեանց, բայց արդէն Նոյեմբեր 10ին Թուրքերը կը գրաւեն Ալեքսանդրապոլը :

Լիկայի ընդհ. ժողովի 1920 Նոյեմբեր 17ի նիստին Լորտ Ռոպերթ Սեսիլ կը ներկայացնէ հայ ժողովուրդի կրած տառապանքները, դաշնակիցներու պարտականութիւնները հաղէպ Հայաստանի եւ հետեւեալ բանաձեւը. « Լիկան կը հրաւիրուի անյապաղ քննելու Հայաստանի կացութիւնը, ժողովի քննութեան ներկայացնելու առաջարկութիւններ, որոնց նպատակն ըլլայ արգիլել հայ ժողովուրդի մնացորդներուն սպառնացող վտանգը եւ հոն հաստատել կայուն դրութիւն » :

Յաջորդ նիստին Զուիցերիոյ նախագահ Ճուզեբբէ Մոթթա կը միանայ Սեսիլի առաջարկին : Ուրիշներ ալ կը ճառեն, բայց գործի անցնող չկայ : Անգլիոյ ներկայացուցիչ Պալֆուր, իմաստասէր եւ քաղաքագէտ, երբեմն վարչապետ եւ արտաքին նախարար, կը յայտարարէ թէ Լիկան նկատի ունի միայն կազմակերպուած պետութիւններ, որոնց դէմ կարելի է գործադրել տնտեսական ճնշում, Քեմալի վրայ կարելի չէ գործադրել ոեւէ ճնշում : Պալֆուր ցաւ կը յայտնէ, որ Լիկան չկարողացաւ Հայաստանի համար հովանաւոր պետութիւն մը գտնել եւ կ'աւելցնէ. « Լիկայի ընդհանուր ժողովը կը նմանի մարդու մը, որ ամէն կը տեսնէ նաւաբեկումը, բայց անկարող է օգնութեան հասնելու նաւաբեկեալներուն» :

Ընդհանուր ժողովը Նոյեմբեր 22ին կը քուէարկէ սա բանաձեւը. Փափաքելով օգնել Լիկայի կարելի փութով վերջ դնելու հայկական զարհուրելի ողբերգութեան՝ ժողովը կը հրաւիրէ խորհուրդը համաձայնիլ կառավարութեանց հետ, որպէսզի պետութիւններէն մէկուն յանձնարարուի անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք առնելու վերջ տալու համար Հայաստանի եւ քեմալականներու միջեւ տեղի ունեցած թշնամութեանց : Ժողովը կը յանձնարարէ վեց հոգիէ կազմուած յանձնաժողովին քննել, անհրաժեշտ պարագային միջոցառումներ մշակել թշնամական գործողութիւնները Հայաստանի եւ քեմալականներու միջեւ դադրեցնելու համար եւ այդ մասին զեկոյց բերել ժողովի ներկայ նստաշրջանին » :

Լիկան կը դիմէ պետութեանց անհրաժեշտ միջոցներ առնել դադրեցնելու համար ռազմական գործողութիւնները Հայաստանի եւ քեմալականներու միջեւ : 1920 Դեկտեմբեր մէկին Ուիլսըն կը պատասխանէ թէ կարելի չէ ամերիկեան ուժեր տրամադրել Հայաստանի օգնելու համար, կարելի չէ ելեւմտական օժանդակութիւն կատարել, կրնայ միայն միջնորդութեան մը ձեռնարկել՝ պայմանով որ մեծ պետութիւններն ալ բարոյական եւ դիւանագիտական օժանդակութիւն բերեն : 1920 Դեկտեմբեր 17ին Ռումանիոյ ներկայացուցիչ Եհանեսքօ կ'առաջարկէ միջազգային բանակ մը կազմակերպել Հայաստանը փրկելու համար : Իր կառավարութեան անունով կը յայտարարէ թէ Ռումանիա պատրաստ է մասնակցելու այդ գործին ռազմամթերքով եւ դրամական միջոցներով » :

Ժողովը կը քուէարկէ բանաձեւեր, պըղատոնական համակրանք կ'արտայայտէ, Օսմ. Հայութեան ողբերգութիւնը կը միացնէ Հանրապետութեան ճգնաժամային կացութեան : Դիւանագէտներ գիտեն, թէ դժուարութիւնները կուգան պետութեանց անհամաձայնութենէն եւ մանաւանդ որովհետեւ գլխաւոր պատերազմին Ռուսիոյ բացակայութենէն, դաշնագրերը ստորագրելու առեն, գաղթավայրերու բաժանման առեն : Կարելի չէր միջամտել քեմալական շարժումին, քանի որ Իտալիա, Ֆրանսա, Խորհ. Միութիւն կ'օժանդակէին Թուրքերուն :

Հայաստանի օգնութեան հարցէն կ'անցնին « ազգային օճախ » մը ստեղծելու մտածումին : Ֆրանսայի ներկայացուցիչ Լեոն Պուրժուա կը յայտարարէ. « Օսմանեան կայսրութենէն բոլորովին անկախ ազգային օճախ ստեղծել, կը նշանակէ հայկական պետութիւն մը ստեղծել» : Լիկան կը դիմէ պետութեանց կառավարութիւններուն, ասոնք ալ կը դիմեն Լիկային : Քանի մը քայլ անդին կը գումարուի Լոզանի ժողովը հանրապետական Թուրքիոյ եւ դաշնակից պետութեանց միջեւ խաղաղութիւն կնքելու համար :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(4 Շար.)

ՍԻՐՈՅ ՄԱՍԻՆ

— * —

Ոչ գեղեցիկ բաներ կան եւ ոչ ալ տըգեղ սէրեր :

ԺԱՆ ԺԱՔ ՌՈՒՍՕ

×

Սէրը երկինք է եւ երկինքը՝ սէր :

ՈՒՈԼԹԸՐ ՍՔՈԹ

×

Սէրը թեւեր կուտայ (մարդուն) :

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ ՈՐԴԻ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՓԱՌԱՏՕՆ ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

———o———

ՎԵՆԵՏԻԿ, (Յառաջ) — Կիրակի, Մայիս ութին, վայելչօրէն տօնուեցաւ Տանթէ Ալիկիէրիի ծննդեան եօթնհարիւրամեակի եւ անոր հետ զուգադէպ Աստուածային կատակերգութեան Հայերէն թարգմանութեան հարիւրամեակին յոբելեանը :

Այդ օրը, վարժարանի թիէփոլեան գեղարուեստի տաճար դահլիճը՝ ծայրէ ծայր լեցուն էր, հայ եւ իտալացի ու օտար հոծ բազմութեամբ, կրօնական, քաղաքական, մշակոյթի, գեղարուեստի եւ դիւնուորական բարձրագոյն իշխանութիւններու գլխաւորութեամբ :

Հանդէսի բացումը կատարեց, վարժարանի տնօրէն Հ. Սերովբէ Ապըլեան, որ ամփոփ, յստակ եւ հաճելի կերպով ուրուագրեց օրուան նշանակութիւնը : Եւ խօսքը տուաւ Հ. Ներսէս Տէր – Ներսէսեանին, որ գլխաւոր բանախօսն էր հանդէսին :

Մեծարգոյ Հայրը, իտալերէն լեզուով, կարդաց մանրազնին, հիւթեղ եւ շատ հետաքրքրական ուսումնասիրութիւն մը՝ որ պատրաստած էր այս առթիւ, Փլորենտիօ աշխարհահռչակ դաւակին «Աստուածային կատակերգութիւն», տիեզերական գնահատումով գլուխ գործոցին, հայերէն 18 թարգմանութիւններուն եւ անոնց հեղինակներուն մասին :

Հ. Ներսէս նշել տուաւ, որ թարգմանութեան սեռը հայ գրականութեան ոսկեդարուն ամենածաղկեալը յայտնուեցաւ, վկայ մեր անմահ թարգմանիչներու ճարտար եւ հանճարեղ գործերուն հոյլը՝ գրական համաշխարհային երկնակամարին վրայ :

ԺԸ. եւ ԺԹ. դարերուն, հայ գրի եւ գրականութեան վերածնունդին, թարգմանչական դպրոցը՝ Մխիթար – Մխիթարեաններով վերստին հասաւ ոսկեդարեան բարձունքներուն : Ասկերեան, Աւետիքեան, Աւքերեան, Բագրատունի, Հիւրմիւզներ եւայլն, հուժկու եւ խորիմաստ դէմքեր, հաւատարեցան Ե. դարու փառքերուն : Տանթէ Ալիկիէրի, հետեւաբար հայացաւ ամենահարազատ իմաստներով :

Հ. Արսէն Ղազիկեան, կը մնայ նոյն եռեւելի երկին աշխարհաբարի թարգմանութեան իսկական հայրը :

Արբուն Տայեան, Մուրատ Ռափայէլեանի նախկին սան, այժմ Երեւանաբնակ, ուսահայերէնով նորագոյն թարգմանիչն է Տանթէին, զոր Հայպետհրատը շքեղ տպագրութեամբ ի լոյս ընծայած է, Կիւստաւ Տորէի հանրածանօթ զօրեղ եւ կոթողային պատկերազարդումներով :

Օրուան երկրորդ բանախօսն էր ուսուցչուհի Օր. Փ. Միլտոնեան, որ «Տանթէական ներշնչում Եղիշէ Չարենցի գործերուն մէջ», վերնագրով շատ շահեկան բաղդատական ուսումնասիրութիւն մը պատրաստած էր. հաճելի նորութիւն մըն էր ունկնդիրներուն :

Տոքթ. Արամայիս Սրապեան, կարդաց Տանթէի նուիրած բանաստեղծութիւնը, որ վերջերս լոյս տեսած էր «Բազմավէպ»ի բացառիկ թիւին մէջ, նուիրուած տանթէական յոբելեաններուն :

Ս. Ղազարու եւ Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի աշակերտները, խմբական եւ առանձնաբար, ութ տարբեր լեզուներով արտասանեցին զանազան կտորներ Տանթէէն, ներկաներու զարմանքին եւ զմայլանքին առարկայ դառնալով :

Յայտագրի երկրորդ մասը, վերապահուած էր գեղարուեստի ու երգի, Վենետիկոյ «Պենետեթթօ Մարչելլօ» երաժշտանոցի յաջողագոյն աշակերտներէն սոփրանօ, մեծծոսոփ. թենոր եւ պարիթոն, իրենց խնամուած երգերով ճաշակ յագեցնող, օծուն եւ հաճելի վայրկեաններ շնորհեցին : Երգիչ պարիթոնը՝ հայազգի Տիգրան Ժամկոչեանն էր, նոյն երաժշտանոցէն շրջանաւարտ, որուն զօրեղ, բարեկիրթ եւ թաւշեայ ձայնը բուռն ծափերու արժանացաւ :

Այս առթիւ ցուցահանդէս մըն ալ սարքուած էր, Տանթէի հայ թարգմանութիւններուն, 1866էն սկսեալ, բազմաթիւ հրատարակութիւնները ցուցադրող : Անոր կից սրահի մը մէջ ալ 12 հատ տանթէական տեսիլներու նկարներ, գործ, սուրիացի եւ ներկայիս վարժարանաբնակ, Սուրէն Երեցեան երիտասարդ նկարիչին, որ ներշնչուած է Աստուածային կատակերգութեան պնդենական խոր – հուրդներէն և անեզր խորութենէն. Երեցեանի երեւակայութիւնը, եւ գոյն թարգմանող իր վրձինը՝ ապագայի խոստումներով յղի են :

Հիւրերը եւ հանդիսականները՝ անխոնջ, հիացումի եւ շնորհաւորական խօսքերով մեկնեցան :

Իտալական ձայնասփիւռը, եւ մամուլը լայն բաժին եւ արձագանգ տուին վենետիկեան հայեւիտալական մշակութային այս հանդիսակատարութեան :

Կ. ԿԵԴՐՈՆԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Մայիս 11էն Յունիս 11, ժամը 20·30էն 24, Շաբաթ եւ Կիրակի 14·30էն 24, Ռանելակ Սինեմային մէջ (*Րիւ տէ Վինէր*) կը ցուցադրուին Ռոպէր Մանեանի նկարները (*Ֆէէրի տէ Պուա*) : Ինքնատիպ ոճով արուեստագէտը կը ներկայացնէ գեղեցիկ նկարներու շարք մը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (119)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Այո՛ :

— Ինչո՞ւ սակայն մեզի ալ չյայտնեց իր ողջութիւնը :

— Ինչո՞ւ մեր աչքին չերեւցաւ :

— Ատոր պատճառը Իպրահիմը այժմ ձեզի պիտի բացատրէ : Մեր հաւատարիմ գործակիցը այլեւս իր նախկին երգումէն ազատած է :

Իպրահիմ հաստատական լուրջ եղանակով մը գլուխը շարժեց :

— Մի զարմանաք ըսածիս վրայ, դուք ալ տեսաք Հաճի Մօհամէտը, աչքովնիդ տեսաք, շարունակեց Մօպրէ : Մատլէնը եւ ժանէթն ալ տեսան :

— Գերեզմանատան ծերունի կրօնաւորն է, այնպէս չէ՞, բացագանչեց Լեւոն իր սովորական ուշիմութեամբը ամէն բան գուշակել սկսելով :

— Այո, ան էր : Բայց սպասեցէք, մէկէն ի մէկ առաջ չանցնինք : Ահա անկէ մեզի ուղղուած նամակ մը : Կարդացէք :

— Կարդա եւ թարգմանէ, բացագանչեցին Մօրիս եւ Լեւոն :

Մօպրէ սկսաւ թարգմանել :

« Երեք Ֆրանսացիներուն,

« Իմ սիրելի փեսիս՝ զօրավար Սէնթ – Ֆուայի գանձ մը տուած էի որմէ չկրցաւ օգտուիլ : Գիտեմ թէ այդ գանձը փնտռելու համար հոս եկաք եւ չկրցաք գտնել զայն : Ես կրնայի մէկ խօսքով այդ գանձին գաղտնիքը ձեզի պարզել, բայց այդ բանը չըրի, որովհետեւ ձեզի չէի ճանչնար : Այսուհանդերձ, զօրավարին երկու քոյրերը իրենց բարի ընթացքով ինծի հաճելի թուեցան : Այնչէիս գերեզմանին վրայ անոնց կատարած այցելութիւնը եւ ջերմ աղօթքը բնաւ պիտի չըմոռնամ : Իրենց օտարական հարսին գերեզմանին վրայ սփռելու համար հոտաւէտ ծաղիկներ բերին անոնք, եւ աղջիկկիս հոգին աղօթքներուս մէջ իմ աչքերուս երեւալով պաշտեց ինձմէ օտար չսեպել զանոնք : Խեղճ Այնչէիս հոգիին հանգիստին համար Աստուծմէ խնդրեցի որ ինծի միջոց մը թելադրէ : Ահա Աստուած այս փորձութեամբ պիտի քննէ ձեր հաւատքը : Մեռնելէս եւ կրօնական պատանքով կնքուելէս երկու օր ետքը պատանքս պիտի բանաք եւ ձեր քովի մագաղաթը բաց վիճակի մէջ կուրծքիս վրայ պիտի տարածէք, այնպէս մը որ մագաղաթին մէկ ծայրը կոկորդէս սկսելով միւս ծայրը մինչեւ մէջքս իջնայ ...

— Գուշակութիւններս կ'իրականան ... գիտէի արդէն թէ ամբողջ գաղտնիքը մագաղաթին մէջն էր ..., բացագանչեց Լեւոն Մօպրէի խօսքը ընդմիջելով :

Իսկ Մօպրէ շարունակեց .

« Այն ատենը, այն մագաղաթը որ անօգուտ դարձած էր, Աստուծոյ կամքովը օգտակար դառնալ պիտի սկսի : Աստուծոյ կամքը պիտի արձանագրուի անոր վրայ եւ դուք աչքովնիդ ամէն բան պիտի տեսնէք : Եթէ հաւատաք, Աստուած պիտի վարձատրէ ձեզի, իսկ եթէ չհաւատաք, գանձին գաղտնիքը հետս գերեզման պիտի տանիմ : Պահեցէք Կանաչ Ադամանդը, ան ալ մեծ արժէք մը ունի : Օրհնեալ է Աստուած, գովեալ եւ փառաւորեալ է անուն տեառն » :

ՀԱՃԻ ՄՕՀԱՄԷՏ»

Երեք Ֆրանսացիները իրարու երես նայած մնացին : Նոր գաղտնիք մըն ալ երեւան ելած էր այժմ. մագաղաթը մեռելին վրայ տարածուելով ի՞նչ արդիւնք կրնար տալ :

— Խօսէ նայինք, ուրիշ ի՞նչ ըսելիք ունիս, Իպրահիմ, շարունակեց Մօպրէ : Թերեւս ըսելիքներուդ մէջ լուծում մը գտնենք այս նոր հանելուկին :

— Ես եւ Հաճի Մօհամէտ այս գործին մէջ ինչ դեր որ կատարեցինք, միայն այն կրնամ պատմել, դալով մագաղաթին գաղտնիքին, այդ մասին որեւէ բան չըսաւ ինծի մեր լուսահոգի ցեղապետը, պատասխանեց Իպրահիմ :

Յետոյ, շունչ մը առնելով եւ յիշողութիւնը քրքրելով շարունակեց .

— Ուլէտ – Մէրչուֆի մահափորձին ատենը անանկ կարծեցի թէ Հաճի Մօհամէտն ալ սպաննուած էր, զօրավարն ալ անանկ կարծեց, որովհետեւ կեանքի որեւէ նշան ցոյց չտուաւ ան : Զօրավարս Այնը – Մէսքին փոխադրած օրս իսկ մըրկիթ երթալով եղելութիւնը իմաց տուի մեր իմամներուն եւ աւելցուցի որ երկու վիրաւորները չկարենալով փոխադրել, Հաճի Մօհամէտը պարտաւորուած էի հոն թողուլ :

Ես ալ վիրաւորուած էի, բայց իմ վէրքըս թեթեւ էր : Մինչեւ իմամներուն վազելով Ուլէտ Մէրչուֆ երթալնին եւ հոնկէ ցեղապետը ծանր վիճակի մէջ բերելնին, մեր զօրագունդը ճամբայ ելաւ : Զօրավարս Այնը – Մէսքինէն Գոնսթանթին փոխադրեցի եւ հոնկէ ալ Կոստանդնուպոլսոյ ճամբով Փարիզ : Անկէ անդին գիտէք : Բայց երբ Ալժերիա դարձայ, միայն այն ատեն իմացայ մեր ծերունի ցեղապետին ողջ մնացած ըլլալը : Ինքը ձեռքովը նամակ մը գրելով ինծի իր ողջ ըլլալը իմացուց :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պոլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութիւնս գնահատելով, օրէ–նսդէտ Մ. Եաւէրի եկեղեցւոյ երկարա–տեւ ղատի բարւօք լուծման ի խնդիր իր թափած անշահախնդիր աշխատանքներու իբրեւ երախտիք, պարտք կը համարի կատարելու իր մօր ոգբացեալ՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԿՈՒՀԻ ԵԱՎԷՐԻ

մահուան 5րդ տարելիցի հոգեհանգիստը այս Կիրակի առաւօտ: Արարողութեան կը նախագահէ ԱՐՏԱԽԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատա–կը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Վահան – Ժան Աչըքկէօղ–եան եւ զաւակը Սիլվի կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կա–տարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ա–մուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԱՆ – ԺԱՆ ԱՉԸՔԿԷՕՂԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԿԱՅԱՆԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

(15 Օգոստոս, 1965)

Ներկիզեան ընտանիք հարիւր ֆրանք, Բժ. Ռ. Տէր – Դաւթեան հարիւր, Կէնճ–եան ընտանիք, Ահարոնեան ընտանիք, Պ. Մալխասեան, Անտոնեան ընտանիք, Նաբոյեան ընտանիք, ընկեր մը, Վար–ժապետեան ընտանիք, Համբարձումեան ընտանիք, Մուրատեան ընտանիք, Տիկ. Ներկիզեան յիսունական ֆրանք:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ՄԵՐ ԱՇԽԱՐՀԷՆ"

(Տպաւորութիւններ Հայաստանէն)

Գրեց՝ ՎԵՐ. Յ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

Գին 3 փրանք, մատենաշար «Վերելք»ի

Ստանալու համար դիմել՝

« JEUNESSE ET ACTION »
6, Place de la Rotonde
ST. JEROME — MARSEILLE 13

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10, կարճ ալիք՝ 25,1, 26,3 եւ 31 մեթրի վը–րայ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ռսումնասիրաց Միութեան վարչութիւ–նը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրա–ւիրէ անդամ կամ ոչ – անդամ բոլոր հայրենակիցները, Կիրակի (Մայիս 22) կէսօրէ ետք ժամը 15ին Իսիի Խրիմեան դպրոցը, 2 Րիւ տը լա Տէֆանս:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի վարչութիւնը ընդհ– ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր–ընկերուհիները այս Ուրբաթ ժամը 20.30–ին, եկեղեցիին խորհրդարանը: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարե–ւոր օրակարգ:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր մասնաճիւղերու ընկերուհիները այս Երեքշաբթի ժամը 15ին, Պառ տիւ Կլոպ: Խիստ եւ կարեւոր օրակարգ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պ. Մամբրէ Ալթունեան (Վիէնէն) վեր–ջերս Հայաստանի մէջ հանդիպած է Ա–չոտ Յակոբեանի, Լենինականէն որ ջերմօ–րէն խնդրած է փնտռել իր եղբայրը՝ ԳՈՒՐԳԷՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐԻ ՅԱԿՈԲԵԱՆ, ռազմաճակատ մեկնած 1939ին: Ծանօթ է նաեւ բանաստեղծ Վարդենց անունով: Ծնած է 1918ին, Լենինական Ամասիայի շրջան ՍՆԽ գիւղը: Կը կարծուի թէ ողջ է: Կը խնդրուի իրմէ անպայման գրել եւ իր նկարը ղրկել, 84 տարեկան հօրը որ անհամբեր լուրի կը սպասէ: Կը փնտռուի նաեւ Գօլխս Կարապետեան, հօրը՝ ա–նունը՝ Հայրապետ, մօր անունը՝ Մարան, ծնած 1922ին, Ապարանի շրջան Գուչակ գիւղը:

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

Լուր ունեցողներէն գրել.— Մամբրէ Ալթունեան,

H. L. M. Ave. Gl. Leclerc Bt. C
38 — VIENNE (FRANCE)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

(Պիքֆայա – Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին կոչը)

Տիկին Աննա Շահլամեան յիսուն ֆր. կը նուիրէ Պիքֆայա կառուցուելիք Ապ–րիլեան յուշարձանին, «Յառաջ»ի միջո–ցով:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹԻՊԱՅԻ ՀԵՏ

Շաբաթ, Մայիս 21, ժամը 21ին

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, Սալ Փօլ Ֆարալլք, 21 Րիւ Իվ Թուտիէ, մեթրօ Ռեպիւպլիք:

«ԵԹԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՊԱՏՄԷԻՆ ԻՆԾԻ»...

Կը խօսի ԺԱՆ ՔԱՋԱԼՊՈՒ (նաեւ փաս–տանկարներ):

Կը նախագահէ ՓՐՈՖ. ՖԷՅՏԻ

Երեւան, կաթողիկոսի մօտ, Քաղաքին լոյսերը.— Արդիական Հայաստան, «Ֆրանսայի Հայերու» հետ, Պուշկին հեռանկարը, Սեւանայ լիճը:

Տոմսերու մասնակցութիւն՝ 3 ֆր.:

ՄԱՅԻՍ 28 ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հայաստանի անկախութեան 48րդ տա–րեդարձը կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, 29 Մայիսին, Կիրակի առաւօտեան ժամը ճիշդ 10ին, «Սինեմա Վարիէթ»էին մէջ:

Կը խօսին ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ–ՄԻՆԱՍԵԱՆ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:–

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԽՆՋՈՅՔ (?)

COYE-LA-FORÊT

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Անի–էռի, Սարսէլի եւ Արնուվիլի խումբերուն կողմէ

ՅՈՒՆԻՍ 12ԻՆ

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սո–վորական հաւաքատեղին, սոյն ժողով–ներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմի–տէի ներկայացուցիչները:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբը Կիրակի (22 Մա–յիս) ժամը 15.30ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ եւ ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբերը Շաբաթ (21 Մայիս) ժամը 20.30ին, Վռամեանի սովորական հաւաքատեղին:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբը Երկուշաբթի (23 Մայիս) ժամը 20.30ին:

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ Երեքշաբթի (24 Մա–յիս) ժամը 20.30ին:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԵՆՆԱ, ՓԵՇՏԱ

11 ՕՐ ԾՈՎԵԶԵՐՔ (ԼԻՏՕ)

ՎԵՆԵՏԻԿ Ս. ՂԱԶԱՐ

Եւ այլ գեղեցիկ շրջաններ

Մեկնում՝ Օգոստոս 1ին, վերադարձ Օգոստոս 28ին:

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնու–թեանց համար դիմել՝

M. H. BASMADJIAN
128, Rue de Flandre, Paris (19e)
Métro Crimée) — porte face à l'entrée: Maison RENAL.

TRANSATOUR - OVERSEAS,
3, Rue Scribe, Paris (9e), Métro Opéra
Tél. : OPE. 77-85, Licence 183 A,

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ խաչի 45րդ տարեդարձը կը տօնուի կիրակի (Մայիս 22) ժամը 15էն կէս գիշեր

CLUB — 51, Rue Grignan

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի միջմասնաճիւղային վարչութեան եւ մաս–նակցութեամբ շրջանի բոլոր մասնաճիւղերուն:

Կը նախագահէ ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ Հ. ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Կը խօսի՝ ՏԻԿ. ՎԱՐԴԱՆՈՒՇ ՀԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին.— Կը մասնակցին.– Դաշնակահարուհի Օր. Մարի Ալէքսանեան, կ'երգէ Օր. Արաքսի Արզումանեան: Հայ արենոյշներու խումբը եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը:

ժամը 19էն ետք եւրոպական պարեր

Orchestre EDDY TOURNEL

ՄԱՅԻՍ 21, 22 — ՔԵՐՄԷՍ - ՊԱԶԱՐ

ՌԷՆՍԻԻ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ Օ Շ Ա Կ Ա Ն ԽՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ ինքնուրոյն եւ բացառիկ շքեղութեամբ

ՔԵՐՄԷՍ - ՊԱԶԱՐ ՄԸ

Ի նպաստ Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ նորոգութեան

Տեղի կ'ունենայ Առաջնորդարանի 15 Րիւ Ժան – Կուժօն, Փարիզ (8), րա–կին եւ յարակից սրահներուն մէջ:

Մայիս 21, Շաբաթ՝ ժամը 14էն 20 եւ Մայիս 22, ԿԻՐԱԿԻ, ժամը 12էն 20

Պիտի ըլլան ամէն տարիքի յարմար խաղեր, մրցումներ եւ պիւֆէ:

Վաճառքի դրուած են բազմաթիւ առարկաներ, որոնք պիտի դիւրացնեն ձեր ընտրելիք նուէրը մայրերու յառաջիկայ տօնին առիթով:

Ուրեմն ժամադրութիւնք...

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԱՅՍ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՁԵՌՆԱՐԿԻՆ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱԶՔԸ ԼՈՅՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝

2300 փրանք

(Քլաս Թուրիսթ)

Փարիզ – Երեւան ուղիղ գծով, ութ ժամէն, ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Նուագաղոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանգստութիւն: Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօր–ուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը:

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3: Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն: Վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ քաղաքները այցելելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաս–տանի զանազան քաղաքները:

ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ, առաջին կարգով (Փրըմիէռ քլաս) ճամբորդողները իրա–ւունք ունին խորհրդային երկիրներու ա ռաջնակարգ եւ Արմենիա պանդոկը ըն–նակելու եւ ճաշելու: ԳԻՆ՝ 2850 ՖՐ.:

ԱՆՋՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ

Փարիզ – Երեւան – Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, ԳԻՆՆ Է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ:

Աճապարեցէ՛ք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վիզայի ձեւա–կերպութիւնները աւելի շատ ըլլալով:

ԴԻՄԵԼ՝

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա–կարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու–թիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն:

Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ.—

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY-SOUS-BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 21 ՄԱՅԻՍ
SAMEDI 21 MAI 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10615
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
42e ANNÉE — Nº 10.615

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Բ.

Ընկերվարական շարժումը մեծ ծաւալ ստացաւ մասնաւորապէս 1945էն ի վեր, արեւմուտքի սահմաններէն դուրս ելլելով եւ տարածուելով մինչեւ Ասիոյ եւ Ափրիկէի խորերը, մինչեւ Հարաւային Ամերիկա:

Ընկերվարութիւնը ամէն բանէ առաջ կը ջատագովէ մարդոց եւ ազգերու ազատութիւնը, հաւասարութիւնն ու եղբայրութիւնը: Երեք բոցավառ նշանաբաններ, որոնք ֆրանսական մեծ յեղափոխութենէն ի վեր ալեկոծած են եւ կը շարունակեն ալեկոծել օտարի լուծին ենթակայ ժողովուրդներու հոգին:

Ափրիկէի եւ Ասիոյ գոյնզգոյն ազգերն ու ցեղերը իրենց ազատութիւնը կը պարտին այդ նշանաբաններու յաղթանակին: Համաշխարհային յեղաշրջումին՝ քաղաքական ու ընկերային վարդապետութեանց մարզին մէջ:

Նորազատ երկիրները, թօթափելով գաղթատիրութեան կապանքները, կ'ուզեն առաջնորդուիլ ընկերվարութեան սկզբունքներով: Լաւագոյն միջոցը՝ ամուր հիմերու վրայ դնելու իրենց վարչաձեւը, օրուան իշխանութեան կապելով ժողովրդային զանգուածները, այսինքն բնակչութեան ջախջախիչ մեծամասնութիւնը:

Աշխարհի մէկ վեցերորդ մասի մէջ «ընկերվարութիւն կառուցանել»ու փորձերը շուրջ կէս դարէ ի վեր դրական արդիւնքի չյանգեցան: Բանուորն ու գիւղացին, փոխանակ ազատագրուելու շահագործումէ — ինչպէս ցարական վարչաձեւի տակ — դարձան մուրճին ու մանգաղին գերին:

Ազատութեան տիրացած արեւելեան կարգ մը երկիրներու մէջ փորձեր կ'ըլլան հետեւելու Մոսկուայի օրինակին, չեղելով բուն ընկերվարութեան սկզբունքներէն:

Դառն փորձառութիւնը պիտի չուշանայ ուղիղ ճամբան ցոյց տալու բոլոր անոնց, որոնք կը փորձեն սխալ ըմբռնուած «ընկերվարականութիւն» իրագործել յետամնաց ու թերաճ երկիրներու մէջ:

Երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին Ասիոյ նորազատ երկիրներուն մէջ ընկերվարական գաղափարախօսութիւնը լայն արձագանգ գտաւ: 1953ին, Միջազգայինի Սթոքհոլմի երրորդ համագումարին մէջ Ասիացիները ներկայացան կազմակերպուած կերպով եւ համախումբ:

«Ասիական Ընկերվարական Կոնֆերանս»ը կը յուսար կարեւոր դեր մը խաղալ աշխարհի այդ մասին մէջ:

Այս կազմակերպութեան կ'անդամակցէին Պիրմանիոյ, Հնդկաստանի եւ Ինտոնեզիայի ընկերվարական կուսակցութիւնները, Իսրայէլի Մափայ Աշխատ. կուսակցութիւնը, Ճափոնի սոց.-դեմոկրատ կուսակցութիւնը, Լիբանանի յառաջդիմական ընկերվ. կուսակցութիւնը (Քամալ Ճումպլաթ), Մալայայի, Փաքիստանի, Սէյլանի, Հար. Վիէթնամի եւ Նէփալի ընկերվարական կուսակցութիւնները:

Իր քով կազմակերպութիւններն են՝ Ընկերվարական Երիտասարդներու Միջազգ. Միութիւնը, Եուկոսլաւիոյ աշխատաւորներու լիկան, Սուրիոյ եւ Յորդանանի Արաբ ընկերվարական վերածնունդի կուսակցութիւնները եւ Իրաքի Ազգայնական դեմոկրատ կուսակցութիւնը:

«Ասիական ընկերվարական կոնֆերանս»ի անդամներէն Պիրմանիոյ, Ինտոնեզիայի, Սէյլանի, Նէփալի եւ Հնդկաստանի կուսակցութիւնները տագնապի շրջան մը կը բոլորեն:

Այս կազմակերպութենէն դուրս կը մնան Իրանի ընկերվարականներու լիկան, Քորէայի Միացեալ ընկերվարական կուսակցութիւնը, Փիլիփփեան կղզիներու Աշխատաւորական կուսակցութիւնը, Սինկափուրի, Աւստրալիոյ եւ Նոր Զելանտայի համանման կուսակցութիւնները:

Թուրքիոյ մէջ ընկերվարական շարժումը սաղմնային վիճակի մէջ է: «Թուրք Ընկերվարականներու Մշակութային Ընկերութիւն»ը կազմուած է մտաւորականներէ եւ քաղաքական գործունէութիւն չունի: Կապ պահած է Միջազգայինի քարտուղարին հետ:

Իսկ Թուրք բանուորական կուսակցութիւնը ո՛չ մէկ յարաբերութիւն ունի Միջազգայինին հետ: Հետզհետէ իր ցանցը կը տարածէ՝ երկրին մէջ եւ 1965 Նոյեմբերի խորհրդարանական ընտրութեանց մէջ 15 աթոռ շահած է:

Ընկերվարական Միջազգայինը կը փափաքի աւելի սերտ կապեր հաստատել Ասիոյ եւ Ովկէանիոյ ընկերվարական կուսակցութեանց հետ, աւելի ընդարձակելու համար իր գործունէութեան դաշտը եւ իրար մօտեցնելու՝ արեւմուտքի եւ արեւելքի գաղափարակից կազմակերպութիւնները:

ՀՐԱՆԴ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ ՎԻԷԹՆԱՄԻ ՄԷՋ

ԵՂԲԱՅՐԱՍՊԱՆ ԿՌԻՒՆԵՐ ՏԱ ՆԱՆԿԻ ՄԷՋ

Զօր. Քի մեծ ուժերով փորձ ծէ կըրկին գրաւել Տա Նանկը, ուր պուտտայական ընդդիմութիւնը մեծ ծաւալ ստացած էր վերջին օրերը: Եղբայրասպան կռիւները մեծ թիւով զոհեր պատճառած են, ամբողջ քաղաքին մէջ հրացանաձգութիւնը կը շարունակուի առանց դադարի: Առջի գիշեր, Հարաւային Վիէթնամի վարչապետը նամակ մը գրկած էր պուտտայական նուիրապետութեան ուղէցզի նախաձեռնութիւնն ստանձնեն ըմբոստ զօրքերը հեռացնելու Տա Նանկի մատուռներէն: Զօր. Քի խոստացած էր որ այդ գործողութեանց ընթացքին եղած բոլոր նիւթական վնասներուն պատասխանատու է եւ հատուցում կը կատարէ: Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ Զօր. Վան Քաօ, գիտակից թէ ինչ հետեւանքներ կրնայ ունենալ Տա Նանկի պուտտայական մատուռներուն վրայ յարձակումը, բոլորովին մերժած էր գործադրել Զօր. Քիի յարձակման հրամանը, զոր բերած էր Սայկոնի ապահովութեան եւ ոստիկանութեան տնօրէնը: Վիճաբանութիւն մը սկսած է երկու մարդոց միջեւ եւ այդ վայրկեանէն է որ խզելով զինադուլը, ըմբոստ զինուորները կրակ բացած են վիէթնամեան օդանաւի մը վրայ, որ ցածէն կը թռէր: Այս դէպքը իբրեւ պատրուակ ծառայելով, բուն հրացանաձգութիւնը սկսած է: Կռիւները կատաղի են: Այս ձեւով քաղաքացիական երկրորդ պատերազմ մըն է որ կը սկսի Հարաւային Վիէթնամի մէջ: Ազատագրման Ազգային ճակատը (Վիէթքոնկ) ուզելով օգտագործել այս քաղաքական տագնապը, յայտարարած է թէ զօրավիգ կը կենայ Կեդրոն – Վիէթնամի ապստամբական ուժերուն:

Քաղաքական կացութեան այս վատթարացումը կը մտահոգէ անշուշտ ամերիկացի ղեկավարները: Ուաշինկթընի մէջ յուսախաբութիւն եւ իրարանցում կայ յուսալով հանդերձ թէ հարաւային Վիէթնամի կառավարական ուժերը պիտի յաջողին տէր մնալ կացութեան:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ՔԷՕԼՆԻ ՄԷՋ

Արդեօք այս մատուռը շինողները խորհա՞ծ էին թէ օր մը՝ հայկական ծէսով պատարագի մը մէջ պիտի յիշատակուէին՝ «... եւ շինողաց սուրբ եկեղեցւոյս ...»:

Հայկական ժամանակագրութեան մէջ առաջին անգամ անցեալ Կիրակի, Մայիս 15ին, տեղի ունեցաւ Հռենոսեան այս մեծ քաղաքին՝ Քէօլնի մէջ՝ Մայր եկեղեցիէն ոչ շատ հեռու, հայկական Ս. պատարագի արարողութիւնը:

Եօթանասունի չափ Հայեր, մէկը միւսին լուր տալով, թէ՛ Քէօլնէն եւ թէ՛ մօտակայ քաղաքներէն, փութացած էին «Մարիա – Ապլաս – Քափելլը» անուանով մատուռը, Քէօլն, Քրիստոֆշթրասը՝ ուր տեղի պիտի ունենար պատարագը: Ներկայ էին նաեւ երեք օտար հիւրեր, որոնցմէ երկուքը պելժիացի վանականներ բենեդիկտեան ուխտէն՝ ուսանողներ Պոնի համալսարանին:

Վերջին հինգ – վեց տարիներու ընթացքին Թուրքիայէն, Յունաստանէն, բայց նաեւ Լիբանանէն եւ Եգիպտոսէն եկած են բաւական թիւով Հայեր Արեւմըտեան Գերմանիա թէ իբրեւ աշխատաւոր, թէ իբրեւ առանձին գործ ընող արհեստաւորներ եւ վաճառականներ, կան նաեւ ուսանողներ Պոնի եւ Քէօլնի համալսարաններուն, ինչպէս նաեւ Աախընի (Էքս լա Շափէլ) թեքնիքական բարձրագոյն վարժարանին մէջ: Գերմանիոյ հին գաղութէ Հայեր ալ կը բնակին այս շրջաններուն մէջ: Հայերու թիւը Քէօլն քաղաքին մէջ աւելի մեծ է քան Հռենոսեան միւս քաղաքներուն մէջ:

Եկեղեցական արարողութեանց կարելիութիւնը սակայն ստեղծուած է շնորհիւ ներկայութեանը Կ. Պոլսոյ դպրեվանքէն շրջանաւարտ երկու համակրելի երիտասարդ հոգեւորականներու, որոնք Պոնի համալսարանին մէջ կէս տարիէ ի վեր աստուածաբանութիւն կ'ուսանին: Անոնք են Գարեգին արեղայ եւ Միհրան սարկաւագ: Միւս երիտասարդ Հայերուն մէջ ալ կան ժամերգութեանց ծանօթ ձայնաւորներ: Իսկ եկեղեցական անօթները մեծ մասով ղրկուած են Թուրքիոյ Հայոց պատրիարք Շնորհք Արք.ի կողմէ: Մէկ մասն ալ պատրաստուած կամ գնուած են տեղւոյն վրայ:

Պատարագը մատուցանեց Գարեգին Աբեղայ, օգնականութեամբ դեղաձայն Միհրան սարկաւագին: Երգչախումբը կը կազմէին տասնէ աւելի երիտասարդ ձայնաւորներ, որոնցմէ ճարտարապետութեան ուսանող Պարոն Կարպիսը ստանձնած էր ղեկավարի դերը:

Գարեգին Աբեղայ իր գրաւոր քարոզին մէջ անդրադարձաւ Քրիստոսի Յարութեան եւ մօտալուտ Համբարձման տօնին: Գրական մաքուր հճը արժանի է ընդգծման:

Ինչպէս յայտարարուեցաւ, ամէն ամսու երկրորդ Կիրակիին տեղի պիտի ունենայ այս մատուռին մէջ հայկական ծէսով պատարագի արարողութիւն: Յաջորդը ուրեմն 12 Յունիսին, որ կը զուգադիպի Ս. Էջմիածնի տօնին:

Հետաքրքրական էր տեսնել այս եօթանասունէ աւելի Հայերը, որոնց յիսունը այրեր, քանը կիներ (մանուկներ ալ չէին պակսեր), եկած էին հայկական եկեղեցիին հովանիին տակ եւ տոգորուած անոր ներշնչման ուժով:

Գովելի են երկու երիտասարդ հոգեւորականները, որոնք եկեղեցական պարտականութեան հետ ազգային գործ մըն ալ կատարած կ'ըլլան իրենց նուիրումով այս աշխատանքին: Գովելի է նաեւ Պարոն Նուպար Գըլըճեան, որուն ջանքերուն շնորհիւ կարելի է եղած գտնել եւ ապահովել այս մատուռը հայկական արարողութեանց համար: Ու վերջապէս պէտք է գովենք այն բոլոր երիտասարդները, որոնք ոչ միայն երգեցողութեամբ, այլեւ մանաւանդ եղբայրական համերաշխ գործակցութեամբ կ'ուզեն զօրավիգ հանդիսանալ այս ազգաշէն ձեռնարկին:

ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ կը շարունակուի Կոմսոմոլներու համագումարը, որ կը ներկայացնէ խորհրդային 23 միլիոն երիտասարդներ 14էն 28 տարեկան: Այս տեսակէտով կարելի է Խորհ. Միութիւնը նկատել իբրեւ աշխարհի ամէնէն երիտասարդ երկիրներէն մէկը, բնակչութեան կէսը, այսինքն 110 միլիոն բնակիչ 26 տարեկանէն վար են: Կոմսոմոլը (համայնավար երիտասարդութիւն) հիմնուած է 1918ին եւ նպատակ ունի երիտասարդներու գաղափարական դաստիարակութիւնը: Համագումարը կ'ուզէ գլխաւորաբար սաստկացնել պայքարը հակընկերային արարքներու դէմ ինչպէս նաեւ քաղքենի մտայնութեան եւ ալքոլամոլութեան դէմ:

ԻՐԱՔԻ հիւսիսը կատաղի կռիւներ տեղի ունեցած են Մայիս 11ին եւ 12ին: Իրաքեան երկու գունդեր պաշարուած են Քիւրտերու կողմէ: Քրտական աղբիւրները ցարդ չեն հաստատած Պարզանիի ղուն մահուան լուրը:

ԼԵՀԱՍՏԱՆ եւ Իտալիա տնտեսական համաձայնութեան եկած են: Նոր յաղթանակ մըն է Ֆիաթ ընկերութեան համար, որ 1967էն սկսեալ չորս հարիւր միլիոն տոլարի կառք պիտի շինէ Լեհաստանի մէջ:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ արգիլեցին էլեկտրոնիք հաշուիչ մեքենաներ ծախել Ֆրանսայի, որոնք պիտի ծառայեն ջրածին ռումբին համար: Այս որոշումը մեծապէս պիտի խանգարէ Ֆրանսայի ծրագիրը, որ այդ ռումբին արձակումը կը նախատեսէր 1967ի համար:

ՔՈՒՎ ՏԸ ՄԻՒՐՎԻԼ, Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը որ Լեհաստան կը գտնուի, սիրալիր խօսակցութիւններ ունեցած է կուսակցութեան Ա. քարտուղար Կոմուլքայի եւ վարչապետ Սիրանկիէվիչի հետ: Այս խօսակցութիւններուն նպատակն է նաեւ զարկ տալ ֆրանքեւլեհական մշակութային կապերուն: Ֆրանսերէնը, որ առաջին օտար լեզուն էր ցարդ, երրորդը դարձած է: Ներկայիս անգլերէնն ու գերմաներէնը կը տիրապետեն Լեհաստանի մէջ:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ կաթոլիկէններու թիւը աւելցած է 1965ին: Ներկայիս 46 միլիոն 246 հազար 175 կաթոլիկէ կայ, ինչ որ 37·7 առ հարիւրի յաւելում մըն է 1956ի բաղդատմամբ:

ԼՈՒՎԷՆԻ (Պելժիա) ուսանողները կը շարունակեն ցոյցեր ընել: Անոնք կը բողոքեն որ Ֆրանսերէնը կը պահուի իբրեւ դասաւանդութեան լեզու Լուվէնի կաթողիկէ համալսարանին մէջ, եկեղեցական իշխանութեանց պահանջին վրայ:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ ԿԸ ՊԱՏՄԷ ... ԻՐ ԿԵԱՆՔԸ

Գ․

Ճամբարի փշալարաւոր պատերի տակ յոգնած կալանաւորները վար դրին իրենց բեռները եւ նստեցին հանգստանալու : Քիչ յետոյ պիտի կարդան ցուցակները եւ մէկ – մէկ ներս թողնեն : Իմ ուշադրութիւնը գրաւեց յիսուն քայլ հեռաւորութեան վրայ երկարած մի հերթ : Գայթակղեցուցիչ բան է հերթը : Ես մօտեցայ : Պարզուեց ,որ կալանաւորներից մէկը հայելի ունի , եւ մարդիկ հերթով մօտենում են եւ դիտում իրենց դէմքը : Ես էլ հերթի կանգնեցի : Երեք տարուայ ընթացքում ես այդ օրը ինձ տեսայ երկրորդ անգամ : Մեղրամոմի նման դեղին էի , ունէի սեւ – սեւ բեղմօրուս եւ հանգած աչքեր : Ես ուզեցի յիշել, թէ ո՞ւմն եմ նման եւ յիշեցի․ Երեւանի բանտի ղուղարանի հայելում տեսած կալանաւորին :

Երեք ամիս ապրեցի այս ճամբարում : Մի անգամ , այդ երկրորդ թէ երրորդ օրն էր , ես նստել էի մեր բարաքի տախտակամածի երրորդ յարկում եւ հանգստանում էի հողային ծանր աշխատանքից յետոյ : Վարը , ճիշդ իմ դիմացը , դրուած էր մի երկար սեղան , որի մօտ կալանաւորները նստած նամակներ էին գրում : Իմ ուշադրութիւնը գրաւեց մեծ եւ ազդեցիկ դիմագծերով , ոլորուն, ալպալեղ մազերով մի մարդ : Նա էլ նստած նամակ էր գրում : Որտե՞ղ եմ ես տեսել այս մարդուն , — մտածում եմ ես եւ ոչ մի կերպ չեմ կարող յիշել , բայց որ տեսել եմ , դա դուրս է ամէն կասկածից : Այնքան ծանօթ եւ այնքան անծանօթ : Թւում է , որ ահա պիտի ասեմ նրա անունը , բայց փախչում է նրա անունն էլ , նա ինքն էլ : Վերջացրեց նամակը , ծրարեց եւ սկսեց գրել հասցէն : Ես չկարողացայ ինձ զսպել եւ վար սողացի իմ երրորդ յարկից : Անցայ նրա մօտով , յետ – հասցէն է գրում , ետ դարձայ եւ . . . Էվրեկա :

Էգերտը , այն ժամանակ մեծ աղմուկ հանած կինոդերասան Էգերտն էր դա , որին ես տեսել էի «Արջային հարսանիք» կինոժապաւէնում , էկրան հանուած Լունաչարսկու պիէսի համանուն սցենարով : Ի՞նչ զարմանալի հանդիպում :

Յաջորդ օրուանից մենք միասին էինք աշխատում : Պատգարակով հող էինք կրում : Հետաքրքիր պատմող էր եւ խօսակից : Երբ յոգնում էինք , հրահանգում էր՝ ծխել : — Ներս էր քաշում ծուխը եւ հառաչում , ապա ժպտալով ասում — « Այսպէս : Ահա մի էջ սովետական կինեմատոգրաֆիայի պատմութիւնից» : Միւս անգամ ,— « Այսպէս : Մի էջ հայ գրականութեան պատմութիւնից » : Սովորեց «Ծիծեռնակ» երգը եւ ինձ հետ երգում էր մեծ զգացմունքով եւ հայի նըման ու հայի չափ տխրում . . .

Օգոստոսի վերջերին մօտ երկու հարիւր հոգի հանեցին լագերից եւ ասացին, որ երկու շաբաթով գնում ենք մօտակայ կոլխոզ բերք հաւաքելու : Էգերտը չկար մեր ցուցակում : Մենք բաժանուեցինք եւ ճանապարհ ընկանք զինուած պահակների եւ շների հսկողութեամբ : Ասացին , որ երկու ժամուայ ճանապարհ է , բայց մենք քայլեցինք մինչեւ երեկոյ : Գիշերեցինք բաց դաշտում եւ առաւօտեան շարունակեցինք մեր ճանապարհը եւ երեկոյեան միայն հասանք այն ճամբարը, որը կոչւում էր Նովոիվանովսկի ճամբարային երրորդ կէտ :

Եկել էինք երկու շաբաթով, բայց մեր էտապից շատերը մահացան այնտեղ , իսկ ես ապրեցի մինչեւ 1947 թուականը :

Թուղթ ու մատիտ չտեսայ ես այդ ութ տարիների ընթացքում , բայց անաշխատ էլ չմնացի : Աշխատեցի ես բահով , սղոցով, կացինով, եղանով, երկաթի ձողով, աշխատեցի կոմբայնի եւ սերմնացանի վրայ եւ երբ ձեռներս թուլացան, բրուտների համար ոտքով ցեխ հունցեցի : Այդ ութ տարիների ընթացքում ես հասկացայ , որ մարդն աւելի դիմացկուն է , քան քարը : Տոնկարեւիլին յաջորդեց ուրիշ մի պետ՝ Ուստինով ազգանունով , ինքը՝ ակնոցաւոր եւ քաղաքացիական հագուստով : Այս Ուստինովը բոլորովին նման չէր Տոնկարեւիլին : Նա մեծ չափով թեթեւացրեց «ինտելիգենտ սվոլոչների» կեանքը, նրանց հերթում եւ իմ : Ընթերցասէր էր , մարդասէր եւ հոգեբան : Ես չգիտեմ, թէ որտե՞ղ է հիմա Ուստինովը : Ես նրան երբեք չեմ մոռանայ :

Ինձ յանձնուեց տասնըվեց հոգուց բաղկացած մի բրիգադ․ Նրանց մէջ կային գիւղացիներ, երկու իրաւաբան, երեք կուսակցական աշխատող եւ մէկ չինացի արտիստ, որն, իր ասելով , շրջել էր ամբողջ աշխարհը : Բարեբախտաբար աշխատանքը վեր չէր մեր ուժերից : Մենք մեծ ճանապարհի երկայնքով մէկ մատնաչափ ածիլներ պիտի տնկէինք, որոնք պիտի մեծանային եւ արգելէին ձեան հոսանքը : Ձիւնարգելակներ էին կոչւում այդ բուսական ամբարտակները : Արեւոտ օր էր : Մեզ թւում էր , որ մեր աշխատանքը անարդիւնք աշխատանք էր եւ սարքուած էր հիւծուած կալանաւորներին անաշխատ չթողնելու համար : Մենք մինչեւ երեկոյ ածիլեցինք մօտ մէկուկէս քիլոմեթր տարածութիւն : Այսպէս՝ մէկ շաբաթ : Տարիներ յետոյ, 1947 թուականի Օգոստոսի տասին, երբ ես ազատուեցի , մեծ ճանապարհի երկարութեամբ խշշում էր կանաչ ծառերի երկարաւուն մի դանդուած : Իմ սիրտը լցուեց ուրախութեան եւ անձկութեան արցունքով : Ահա մեր աշխատանքի բարի արդիւնքը , իսկ աշխատողների մի մասը մահացան ազատութիւն չտեսած :

Չնայած , որ ես դատապարտուած էի տասը տարուայ ազատազրկման (եւ հինգ տարուայ ձայնազրկման...) , այնուամենայնիւ ինձ բաց թողին միայն տասնըմէկ տարի յետոյ : Պատճա՞ռը․ պատճառը զարմանալի է․ ինձ ուղեկցող վճռի փաստաթղթում մեքենագրուհին բաց էր թողել մի վրիպակ – ժամկէտի վերջը 1946 թուականի փոխարէն (1936 – 1946) տպուած էր 1947 . . . ես մի տարով գերակատարեցի ինձ բաժին ընկած դատապլանը :

1947 թուականի Օգոստոսի 10ին ես ազատուեցի : Ճամբորդական ռիւկզակն ուսիս, ես մտայ առաջին ճամբարային կէտը, ուր գտնւում էր գլխաւոր գրասենեակը : Ինձ յայտնեցին, որ կարող եմ վերադառնալ հայրենիք, հայրենիք՝ միայն Երեւան : Ես խնդրեցի տալ ինձ Քանաքեռ : Տուին : Ահա եւ Մարինսկ կայարանը . . .

Քայլում եմ կայարանի կառամատոյցով յետ ու առաջ եւ ուրախ եմ , որ ոչ մի պահակ ինձ չի հետեւում :

1947 թուականի Օգոստոսի 20ին ես Երեւան մտայ : Ես նախընտրեցի ոտքով մտնել քաղաք : Կայարանից մինչեւ Շիլաչի ձգուող մերկ տարածութիւնը վերածուել էր գեղեցիկ պողոտայի, զարդարուած 4 – 5 յարկանի տուֆակերտ շէնքերով : Միթէ՞ ես խանդարում էի , անցաւ մտքովս, եւ սիրտս լցուեց արցունքով . . . Ո՞ւր գնալ : Մայրս մահացել էր դեռ 1944 թուականին, կինս ամուսնացել, շուրջս անծանօթ մարդիկ : Ես յիշեցի Եսենինին .

Իմ երկրում, ես ասես, օտարերկրացի եմ . . .

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(3 Շար․)

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐՑ ԵՒ ԱԶԳԵՐՈՒ ԼԻԿԱՆ

(Ե․ եւ վերջին մաս)

Լիկայի ամլութեան պատճառը պետութեանց հակամարտութիւնն էր Փոքր Ասիոյ բաժանման շուրջ : Իւրաքանչիւրը կը մօտենար Քեմալին համաձայնութիւն մը կնքելու եւ տնտեսական շահեր ապահովելու համար :

Բրիան – Պեքիր Սամի համաձայնութեամբ , 1921 Մարտ վերջին Ֆրանսա կ՚որոշէ Կիլիկիան յանձնել Թուրքերուն : Բրիան կը բացատրէ պատճառը․ «Ֆրանսա առաջին օրէն հակառակ էր Սեւրի դաշնագրին , որովհետեւ Ֆրանսա մահմետական պետութիւն մըն էր, կը փափաքէր վերադառնալ Թուրքիոյ հանդէպ աւանդական քաղաքականութեան : Եթէ Ֆրանսա անմիջապէս չպարպեց Կիլիկիան , պատճառը իր պարտաւորութիւնն էր փոքրամասնութեանց ինչքի եւ անձերու պաշտպանութեան :

1921 Մարտ 12ին Սֆորցա եւ Պեքիր Սամի կը կնքեն իտալեթուրք համաձայնութիւնը՝ տնտեսական գործակցութեան համար : Իտալիա պիտի ջանայ Թուրքիոյ վերադարձնել տալ Իզմիրն ու Թրակիան : « Իտալիա կը փափաքի տեսնել Արեւելքի մէջ բարգաւաճ , քաղաքականօրէն ուժեղ, իր տան մէջ անժխտելի տէր Թուրքիա մը » :

Մարտ 16ին կը կնքուի Չիչերին – Եուսուֆ Քեմալ ռուսեւթուրք դաշնագիրը , որ կը հակասէր առանձնակի համաձայնութեանց : Անգարայի ժողովը պաշտօնանկ ըրաւ Պեքիր Սամին : Քեմալական թերթեր կը սկսին քննադատել Ֆրանսան, որ կ՚ուզէ տնտեսական շահագործման դաշտ մը դարձնել Թուրքիան :

Քեմալականներ ամէնուն օժանդակութեամբ յաղթեցին բոլորէն լքուած Յունաստանի բանակին : Յաղթական զօրավարը Լօզան եկաւ յաղթութիւնը ամբողջացնելու համար : Հանրապետութեան ներկայացուցիչը , որ Սեւրի դաշնագիրը ստորագրած էր, դիմեց պետութեանց մասնակցելու համար առաջիկայ ժողովին : Պետութիւններ մերժեցին Ահարոնեանի դիմումը, առարկելով թէ «Հայաստանի Հանրապետութիւնը խորհրդային րեժիմ ընդունած է, սակայն կարելի է լսել Փարիզի Ազգ․ Պատուիրակութիւնը , երբ անհրաժեշտ նկատուէր լսել Հայերու կարծիքը » :

Զոյգ պատուիրակութիւնը 1922 Նոյեմբեր 15ին Խորհրդաժողովին կը ներկայացնէ յուշագիր մը ․

1) Ստեղծել Հայկական օճախ մը ապահովելով ծովային ելք մը :

2) Վերադառնալ 1920ի լուծումին՝ Երեւանի Հանրապետութեան կցելով Թուրքիոյ Հայաստանէն մաս մը, եթէ առաջին լուծումը ընդունելի չըլլայ :

3) Ստեղծել Ազգային օճախ մը Կիլիկիոյ մէկ շրջանին մէջ :

Թուրքերը կը մերժեն որեւէ խօսք հայկական հարցի մասին : Լորտ Քըրզըն երկարօրէն կը ճառէ հայ ողբերգութեան , ազգութեան եւ իրաւունքներու մասին : Ֆրանսական դեսպան Պարեր կը ձայնակցի : Իսմէթ կը պատասխանէ․ « Քրիստոնեաներու կրած չարիքները հետեւանք են օտար պետութեանց Թուրքիոյ ներքին գործերուն միջամտելու ըլլալուն » : Կ՚ամբաստանէ մասնաւորաբար Ռուսիան, կը յիշէ քրիստոնեաներու վայելած առանձնաշնորհները, որոնք շնորհ-

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

« Հետեւեալ օրը տեղաւորուեցայ յարկաբաժնիդ մէջ, բայց ես , որքան ալ լըրտեսեցի , չկրցայ քեզ նշմարել : Հետաքրքրութիւնս աւելի եւս աճեցաւ : Վերջապէս , երրորդ օրը քեզ տեսայ , եւ որքան խորունկ եղաւ զարմանքս հաստատելով թէ դուն տարբեր էիր այն բոլորէն ինչ որ ես կարծած էի , առանց որեւէ առնչութիւն ունենալու Հայր Աստուծոյ պատկերին հետ զոր ես տղայօրէն երեւակայած էի : Երազած էի տեսնել ակնոցաւոր ծերունի մը, եւ ահա դուն էիր այնպէս, ինչպէս որ ես այսօր տակաւին , դուն անփոփոխելի , անյողդողդ ու անսասան, որուն վրայէն տարիները կը սահին առանց վնասելու : Հագած էիր գեղեցիկ սփոր հագուստ մը՝ բաց թխագոյն ու վազելով կը բարձրանայիր սանդուխներէն անբաղդատելի ճկունութեամբը պատանիներու , որոնք սանդուխներու աստիճաններէն երկու երկու կը բարձրանան : Գլխարկդ ձեռքդ էր և այսպէսով էր որ աննկարագրելի զարմանքով մը կը դիտէի կեանքով ու լոյսով ողողուն դէմքդ՝ պարմանիի մը մազերով : Այս անակընկալէն սարսռացի տեսնելով թէ որքան երիտասարդ էիր դուն, գեղեցիկ, նուրբ, ճկուն ու վայելուչ : Եւ զարմանալի չէ որ ես եւս առաջին իսկ վայրկեանէն քեզ տեսնելով զգացի յստակօրէն այն ինչ որ բոլորը կը զգային, քու մէջդ երկու անձ կար՝ խանդավառ երիտասարդ մը, ուրախ ու զուարթ, ամբողջովին նուիրուած զուարճութեան եւ արկածախնդրութեան, միւս կողմէ, քու արուեստիդ մէջ անձնաւորութիւն մը՝ անյողդողդ լրջութեամբ, պարտականութեանց հաւատարիմ , անսահմանօրէն զարգացած : Ես եւս գրեթէ անգիտակցաբար ըզգացի այն ինչ որ բոլորը գուշակեցին քեզ ճանչնալով , որ դուն կրկնակ կեանք մը կը վարէիր, կեանք մը՝ որուն մէկ երեսը պայծառ էր , անկեղծօրէն դարձած դէպի աշխարհը, մինչ միւս երեսը ընկղմած էր ստուերի մէջ եւ որ միայն դուն կը ճանչնայիր : Այս խոր երկուութիւնը, քու կեանքիդ գաղտնիքը , ես որ այդ պահուն տասներեք տարեկան երախայ մըն էի ու մոգականօրէն յափշտակուած քեզմով, առաջին իսկ ակնարկով զգացի :

« Կը հասկնաս արդէն , սիրականս, թէ ինչ հրաշալի, ինչ գրաւիչ առեղծուած մըն էիր դուն ինծի համար, ինծի՝ երախայի մը համար : Էակ մը՝ որ կը յարգէին որովհետեւ գիրքեր կը գրէր , որովհետեւ հռչակաւոր էր ամբողջ աշխարհի մէջ, ահա յանկարծ ես զինքը երեւան կը հանէի քսանըհինգ տարեկան երիտասարդ , վայելուչ ու զուարթ տղու մը դիմագիծով : Պարտի՞մ դարձեալ քեզի ըսել, թէ այդ օրուընէ սկսեալ , մեր տան մէջ , ամբողջ երախայական իմ աշխարհիս մէջ, այլեւս ոչինչ զիս հետաքրքրեց , ոչինչ, եթէ ոչ միայն դուն , եւ տասներեք տարեկան աղջնակի մը յամառութեամբն ու անդրդուելիութեամբը այլեւս միայն մէկ մտածում ունեցայ՝ դառնալ քու կեանքիդ ու քու գոյութեանդ շուրջ :

Կը դիտէի, կը դիտէի քու սովորութիւններդ, քեզի այցելող անձերը, եւ այս բոլորը փոխանակ նուազեցնելու այն հետաքրքրութիւնը որ կ՚արթնցնէիր ինծի, կ՚աճեցնէր զայն : Վասնզի քու անձիդ կրկնակ բնոյթը կը բացատրուէր քու այցելուներուդ զանազանութեամբ : Կուգային երիտասարդներ՝ քու ընկերները , որոնց հետ կը խնդայիր ու կը կատակէիր, համեստ երեւոյթով ուսանողներ , ապա ինքնաշարժերու մէջ նստած կիներ կը հասնէին, եւ անգամ մը նոյնիսկ եկաւ Օփերայի տնօրէնը — նուագախումբին մեծ ղեկավարը որ ես միայն անգամ մը հեռուէն նշմարած էի եւ որուն տեսքը զիս յարգանքի զգացումով կ՚ողողէր : — Ապա կուգային նաեւ պատանիներ որոնք կը յաճախէին առեւտրական վարժարանը եւ որոնք տեսակ մը անհամարձակութեամբ կը սահէին դուռնէն ներս : Վերջապէս , կուգային շատ մը կիներ : Ասիկա ինծի համար մասնայատուկ նշանակութիւն մը չունէր ,ոչ իսկ այն առտուն, երբ դպրոց մեկնելու պահուս քու մօտէդ քօղարկուած կնոջ մը դուրս ելլելը տեսայ : Տասներեք տարեկան էի, եւ այն կրքոտ հետաքրքրութիւնը որով քեզ կը լրտեսէի անտեղեակ էր տակաւին — այնքան երախայ էի — որ այդ արդէն սէր էր :

« Բայց այսօր տակաւին ճշգրտօրէն գիտեմ , օ՜ իմ սիրականս , այն օրն ու ժամը ուր կապուեցայ քեզի ամբողջովին ու մշտնջենապէս : Պտոյտ մը կատարած էի դպրոցական ընկերուհիի մը հետ ու մեր դրան առջեւ կեցած կը խօսակցէինք : Սրընթաց ինքնաշարժ մը հասաւ ու կանգ առաւ : Քու անհամբեր շարժումովդ , որ մինչեւ այսօր իսկ տակաւին իր գրաւչութիւնը ունի ինծի համար , դուրս ցատկեցիր կառքէն եւ ուղղուեցար դէպի դուռը : Չեմ գիտեր ինչպիսի անգիտակից ուժ մը մղեց զիս բանալ դուռը : Հանդիպեցայ քու քայլերուդ , զարնուեցանք իրարու գրեթէ : Նայեցար ինծի տաք հայեացքով մը, քաղցր ու պարփակող, գորովալից : Ժպտեցար ժպիտով մը զոր միայն քնքոյշ կրնամ որակել եւ ըսիր ինծի նուրբ եւ գրեթէ ընտանի ձայնով մը․ «Շատ շնորհակալ եմ , օրիորդ» :

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

(4 Շար․)

ուեցան յաղթական Ֆաթիհի կողմէ եւ յարգուեցան բոլոր սուլթաններէն ։ Կը յիշէ կուսակցութեանց գործունէութիւնը, մանաւանդ Հնչակին, որ խռովութիւններ կ'ուզէր հանել, միջամտութիւն առաջ բերելու, որպէսզի պետութիւններ միջամտեն ։

Քերզըն կը պատասխանէ․ «Իսմէթ փաշա պատմութեան դաս մը տուաւ ծանրանալով Ֆաթիհի պատական զգացումներուն վրայ, փափաքելի էր, որ Իսմէթ փաշա ապացուցէր թէ ներկայ Թուրք կառավարութիւնն նոյն ոգիով տոգորուած ըլլալուն »։

Անգլիոյ ներկայացուցիչը կ'աւելցնէ․ «Աշխարհի աչքերը յառած կը մնան այսօր Հայաստանի եւ Թուրքիոյ վրայ ։ Ամէնէն յուսախաբ այս ազգը առանց պաշտպանութեան կը ձգուի, ենթակայ Թուրք կառավարութեան կամայականութեան»։

Իսմէթ կը մնայ անդրդուելի ։ «Թուրքիայէն շատ աւելի ընդարձակ հողամասեր ունեցող պետութիւններ կան, կրնան տեղ մը տալ Հայերուն, իսկ Թուրք մեծամասնութիւն ունեցող երկիրը անբաժանելի ամբողջութիւն մըն է»։

Ազգ․ Պատուիրակութեան անունով Նորատունկեան ենթայանձնախումբին առջեւ յիշելէ յետոյ ողբերգական դէպքերը, «որոնք խոր խրամատ մը բացին Հայերու եւ Թուրքերու միջեւ, այնպէս որ բացարձակ եւ փոխադարձ անվստահութիւն մը գոյութիւն ունի երկու ժողովուրդներու միջեւ, հայ ազգային օճախի մը տեղծումը պիտի ըլլայ իրական խորհրդանշանը երկու տարրերու հաշտութեան, պիտի ձգէ քող մը ողբերգական անցեալին վրայ, պիտի ջնջէ կուտակուած ատելութիւնները, պիտի պատճառէ փոխադարձ վստահութիւն »։

1922 Դեկտեմբեր 30ին ամերիկեան պատուիրակութիւնը փոքրամասնութեանց ենթայանձնախումբին առջեւ կը խօսի ի նպաստ հայ օճախին․ «Հայերուն ինքնավար հողամաս մը հաստատելու առաջարկը համակրելի է, ամենախոր շահագրգռութիւն արթնցուցած է Մ․ Նահանգներու քաղաքացիներուն մեծ խմբաւորումներուն մօտ ։ Մոռցուած չէ գուցէ որ պետութիւններ զանազան առիթներով յայտարարեցին, թէ Հայերուն համար ազգային օճախ մը ապահովութեան եւ արդարութեան իմաստուն միջոց մըն է»։

Վարագոյրը կը փակուի 1923 Յուլիս 24ին ։

Իրմեան կը բողոքէ Պերլինի Վեհաժողովին ինքնավար Հայաստանի մը կազմութիւնը վլացած ըլլալուն համար ։ Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնն ալ Օգոստոս 13ին պետութեանց կ'ուղղէ հանդիսաւոր բողոքագիր մը սոյն խաղաղութեան դաշնագրին դէմ «կնքուած ճըշգրտապէս այնպէս, որպէս թէ Հայերը գոյութիւն չունենային »։

« Պատերազմիկ ազգերու ամէնէն վըտանգուածը, այն որ վստահ դաշնակիցնե –

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի 51ամեակի հանդիսութիւնները հոս եւս տեղի ունեցան Մայիս ութին, Կիրակի օր, մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութեանց եւ միութեանց անխտիր ։

Առաւօտուն Ս․ Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ եղան եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ ։ Կը պատարագէր Սերովբէ Արք․ Մանուկեան ։ Ներկայ էին օտար հիւրեր, որոնց կարգին տեղւոյս քաղաքապետը իր հետեւորդներով ։ Պատարագիչ սրբազանը օրուան պատշաճ քարոզով մը ոգեկոչեց մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակը ։

Ալֆորվիլի գաղութը՝ գիտակից օրուան նուիրականութեան խուռներամ ե –

րու հռչակած սկզբունքներուն՝ զոհեց իր ամբողջ բնակչութեան մէկ երրորդը իր անկախութեան դատին համար, այսօր իր շուրջ կը տեսնէ լռութիւն եւ կղզիացում ։ Արդարութեան եւ ազատութեան համար պայքարող ժողովուրդներու մէջ չկայ մէկը, որ համեմատաբար այնքան սուղ վճարած ըլլայ անկախութեան իր իրաւունքը ։

« Հայերու ամբողջ հարստութիւնը, միլիառներու արժէք ներկայացնող վանքեր, կրթական, կրօնական հաստատութիւններ, հին տարիկներու հաւաքածոներ կողոպտուած, քանդուած են ։ Թուրք վարչութիւնը խրացուցած է մընացածը ։

« Այս պայմաններու մէջ, Պատուիրակութիւնը, որ ստորագրած է Սեւրի դաշնագիրը, վերապահումներ կ'ընէ պահպանման եւ պաշտպանութեան իրաւունքներու, որոնք պատերազմէն առաջ եւ միջոցին ճանչցուած են հանդիսաւորապէս պետութիւններէն եւ որոնք վաւերացուեցան յիշեալ դաշնագրով եւ յաջորդող խորհրդաժողովներով ։

« Ինչ ընդունելութիւն ալ գտնէ այս բողոքիս, հանդիսաւոր բողոք մը, Պատուիրակութիւնը յարգելով լիազօրութիւնը, զոր իրեն տուած է Հայ Ազգը, սեղմ պարտականութիւն ունի իր բոլոր ուժերով ծառանալու Լօզանի դաշնագրին դէմ եւ պատմութեան թողնելու զայն դատելու հոգը »։

Պատուիրակութիւնը նկատի ունի օսմանեան Հայութիւնը, որուն պատմութեան կարեւոր էջը կը փակուի Լօզանի մէջ յօյսերէ եւ յուսախաբութիւններէ ետք ։ Կը մնար խղճի քննութիւն մը կատարել, թերացան այդ մասին, որուն համար հարկ էր բարոյական արիութիւն ։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

կած էր եկեղեցի իր մեռելները յարգելու պարտաւորութեամբ, խորանին առջեւ ի պատուի էին Ֆրանսական եւ Հայկական եռագոյները ։

Եկեղեցւոյ արարողութիւններէն ետք քաղաքապետարանի փանփառին եւ զոյգ եռագոյներու առաջնորդութեամբ բազմութիւնը առաջնորդուեցաւ Ալֆորվիլի յուշարձանը ծաղկեպսակ մը դնելու համար յանուն Ալֆորվիլի հայ գաղութին ։

Երեկոյեան ժամը 17ին տեղի ունեցաւ ակադեմական բաժինը նախագահութեամբ Պ․ Յար․ Մալճեանի ։ Իր բացման ճառով, նախ շնորհակալութիւն յայտնեց օրուան հիւրերուն, մասնաւորապէս քաղաքապետին եւ իր օգնականներուն, որոնք ջերմօրէն կը գնահատեն հայկական բոլոր ձեռնարկները եւ իրենց ներկայութեամբ ապացոյցը կուտան գաղութիս հանդէպ իրենց ունեցած բարեացակամութեան եւ գնահատանքին ։

Թուելով Փիէռ Քիյառներու, Ժօրէսներու, Փրեսանսներու եւ Քլէմանսօներու հայանպաստ շարժումները, ինչպէս նաեւ Ապրիլեան Եղեռնի սրտաճմլիկ տեսարանները, ազգերու պատմութեան մէջ նմանը դեռ չտեսնուած զարհուրանքն ու զազանային արարքները եզրակացուց․ Այսօր Հայութիւնը ջարդերէն յիսուն տարի ետք գտած է իր վերականգնումի ճամբան, հպարտութեամբ կրնայ ներկայանալ քաղաքակիրթ աշխարհին անգամ մը եւս յայտարարելու իր ապրելու եւ գոյատեւելու յամառութիւնը ու պահանջելու իր արդար իրաւունքը ։ Անոնք մեռան որպէսզի մենք ապրինք,, անոնց խնկելի յիշատակը անթառամ պիտի մնայ մեր յիշողութիւններուն մէջ ։

Տիփէնի մահերգէն ետք բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան առաջին բանախօսը Պ․ Ժ․ Միրիճեան ։ Յիսուն տարիներ անցած են այն մռայլ թուականէն երբ գործ գայլը պատրանքը ունեցաւ Հայութիւնը աշխարհէն վերցնելու, տարիները դեռ չեն կրցած սպիացնել մեր վէրքը ։ Թուրքը վճռած էր բնաջնջելու Հայութիւնը, այն հաստատ համոզումով որ հայկական դատը գոյութիւն ունենալէ պիտի դադրէր եւ պիտի չխօսուէր անոր մասին այլեւս, բայց Թուրքը համոզուեցաւ որ կարելի է ջարդել Հայեր իսկ Հայութիւնը կարելի չէ բնաջնջել՝ Հայութիւնը ամէն բանէ առաջ նկարագիր է եւ ոգի ։ Ոգի մը որ լուսաւորուած է դարեր շարունակ ։ Հայը այդ դաժան օրերուն իսկ չյուսահատեցաւ եւ այդ ոգիին շնորհիւ էր որ պատմութեան տուաւ չքեղ թուական մը Սարդարապատի ճակատամարտով ։

Երկրորդ բանախօսն էր Պ․ Ա․ Պէրպէրեան որ գրաւոր ճառ մը արտասանեց ։ Թուրքին կատարած վայրագութիւններուն դէմ մեր զգացումները վրէժ, վրէժ կը թելադրեն ։ Բայց Թուրքին հանդէպ մեր վրէժը եղաւ աւելի արժանաւոր՝ հայ ժողովուրդին կեանքի յաղթանակն էր մահուան վրայ ։ Յիշեց Վասպուրականի, Շապին Գարահիսարի, Ուրֆայի դիմադրական հերոսամարտերը եւ շեշտեց թէ միշտ կը պահանջենք մեր արդար իրաւունքը՝ մեր պապենական հողերը ։

Օրուան երրորդ բանախօսն էր Տոքթ․ Ֆօվ, որ գեղեցիկ ճառ մը արտասանեց, բաղդատական ընելով պատերազմի Ֆըրանսացի զոհերուն եւ Հայերուն ։

Խօսք առին նոյնպէս Գերապայծառ Ամատունի եւ վերապատուելի Գ․ Սիսլեան, որոնք օրուան պատշաճ իրենց ճառերով յուսադրեցին ներկաները մաղթելով որ անոնց յիշատակը միշտ վառ մնայ մեր մէջ հասնելու վերջնական հանգրուանին ։

Խօսք տրուեցաւ Ալֆորվիլի քաղաքապետ Պ․ Ֆրանխսքիի որ թուելով հայ ժողովուրդի բարեմասնութիւնները եւ իրենց Բ․ հայրենիքին՝ Ֆրանսայի հանդէպ ցոյց տուած սէրն ու զուրգուրանքը, դատապարտեց Հայերուն հանդէպ յիսուն տարի առաջ եղած զազանութիւններն ու անիրաւութիւնները ։ Թելադրեց չմոռնալ հերոսները, որոնք ինկան նուիրական նըպատակի մը համար ։ « Եթէ այսօր դեռ չեն իրականացած ձեր բաղձանքները, ես հաւատացած եմ որ այս ժողովուրդը արժանի է եւ անպայմանօրէն իրականացած պիտի տեսնէ զայն, անիրաւ քաղաքակիրթ աշխարհին երեսին պոռալով՝ ահա մենք կանք եւ կը մնանք ինքնուրոյն պետութիւն եւ ազգ »։

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական յայտագրին իրենց մասնակցութիւնը բերին Օր․ Տիրատուրեան, Պ․ Քիփիքեան (երգ), Պ․ Գմրէթեան, Գրիգորեան եւ Իւթիւքեան (արտասանութիւն) ։

Փակման խօսքը ըրաւ Սերովբէ Արք․ Մանուկեան, ոգեկոչեց յիշատակը մեր նահատակներուն, յիշեց անապատներու մէջ անգամ յուսալքուած Հայութեան ունեցած հաւատքը իր յարութեան ։ Թելադրեց մնալ միշտ աննկուն, աշխատիլ կողք կողքի եղբայրական սէրով ։ Տոգորուիլ հայ ժողովուրդի վերելքով, ճանչնալ ազգային վեհութիւնը եւ հպարտանալ անոնցմով ։

Մանուկեան Արք․ի Պահպանիչով վերջ գտաւ օրուան հանդիսութիւնը ։

ՍԷԹՕ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Գեղեցիկ կին մը վայելելու համար ամուսնանալը՝ պնակ մը ոսպապուրի փոխարէն իր ազատութիւնը ծախելու կը նմանի ։

ՃԻԱՔՈՄՕ ԼԷՕՓԱՐՏԻ

×

« Յոյսը » բաշ մըն է, զոր Աստուած գրած է բոլոր մարդոց ճակատին ։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻԿՕ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (120)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Երբ Փարիզէն ձեր առաջին նամակը ստացայ, որով դուք ինծի խումբ մը զինուոր հաւաքելով պատրաստ ըլլալու հրաման կուտայիք, անմիջապէս ձեր նըպատակը հասկնալով ուղղակի գացի մեր ցեղապետը գտայ եւ առանց ձեր մասին որեւէ խօսք բանալու իրեն, եղելութիւնը հաղորդեցի անոր ։ Ցեղապետը ըսաւ որ քանի որ դուք իր փեսային ազգականներն էիք, զանձին իրաւունքը ձեզի կ'իյնար․ բայց չուզեց ձեզի օգնել, որովհետեւ ձեզի չէր ճանչնար եւ վախցաւ որ իր գանձը անարժան մարդոց ձեռք կ'իյնայ ։ Ցեղապետս վեհանձն, տատասձեռն մարդ էր, բայց շատ յամառ էր, մէկ բանծը երկու չէր ըլլար եւ միտքը դրածը բնաւ չէր փոխեր ։ Ես անանկ կռահեցի որ այդ անհատնում գանձը Եւրոպացիի մը տըրուած ըլլալուն վրայ զղջացած էր եւ եթէ ձեզի մօտէն չճանչնար ու ձեր բնաւորութիւնը իրեն հակառակ ըլլար, այդ գանձը բնաւ ձեզի պիտի չթողուր ։

« Փեսաս մեռաւ, ես ուրիշ մարդ չեմ ճանչնար» , կ'ըսէր ան միշտ ։ «Աստուած բան մը գիտէ որ այդպէս կամեցաւ », կրկնեց, երբ զինքը գտնելով աղաչեցի իրմէ որ գանձին գաղտնիքը ձեզի յայտնէ ։ « Ես քու մարդիկդ չեմ ճանչնար եւ անոնց երախտագիտութիւն յայտնելու որեւէ պատճառ չունիմ », ըսելով վերջացուց իր խօսքը երբ Ուլէտ Մէրշուֆէն վերջին անգամ զինքը տեսնելու գացի ։ Երդում ընել տուաւ նաեւ ինծի որ իր ողջ ըլլալը չիմացնեմ ձեզի ։ Ատոր համար ալ երկու պատճառ ունէր ․ նախ չէր ուզեր որ զինքը գտնելով գանձին գաղտնիքը պահանջէիք իրմէ, որովհետեւ միտքը դրած էր որ բնաւ այդ գաղտնիքը պիտի չյայտնէր ձեզի․ ապա, կ'ուզէր որ ինքը մեռած կարծուի իր փեսան մեռցընող եւ զինքը մեռցնել ուզողներուն կողմէ, որպէսզի կարենայ անոնցմէ իր վրէժը առնել ։ Ահա այս նպատակաւ, իր տեղը ուրիշ մէկը կարգեց, փոխանորդի պէս մէկը, քաջ մարդ մը, որ ծերունի ցեղապետին հրամանովը ձեզի մեծ ծառայութիւններ մատոյց ․

— Հասկցայ, հասկցայ, գոչեց Լեւոն ։

— Ամէնքդ ալ կը ճանչնաք զայն, շարունակեց Իպրահիմ ։

— Մե՞նք, բացագանչեցին բոլոր ներկաները միաբերան ։

— Այո, կը ճանչնանք, մէջ բերաւ Լեւոն ։

— Ո՞վ է, Լեւոն, հարցուց Մատլէն ։

— Դաւաճան Հաքիմը, պատասխանեց Լեւոն ։

— Այո, եւ անոր շնորհիւն էր որ իմացանք կոմսուհիին ուր բանտարկուած ըլլալը ․․․ Պիսքրայի մէջ ան էր կնկան զգեստ հագնելով եկող եւ իմաց տուողը որ Մանուէլայի դղեակին մէջ ձեզի օգը պիտի հանէին, դարձեալ ան էր ձեր տեղը Թուարէկ մը գլխատողը ․․․ ։ Հոս է, վաղը զայն պիտի տեսնէք ․․․ ։

— Տամպացի Հաքի՞մը, չամպացի դաւաճան Հաքի՞մը, բացագանչեցին Լեւոնէն զատ միւս ներկաները ։

— Ըսել է էլ – Սաֆիի բանտարկուած տանս մէջ այդ ազնիւ մարդը յանկարծ անհետացա՞ւ ... — no

— Ըսել է էլ – Սաֆիի բանտարկուած տանս մէջ այդ ազնիւ մարդը յանկարծ անհետացած ...

— Այո, իր պահանջին վրայ վիրաւորեցի զինքը ։

— Հիմա կեցէք որ ես շարունակեմ մընացածը, մէջ բերաւ Մօպրէ ։ Ուլէտ Մէրշուֆ գտնուած ատեննիդ, երբ ես այդ չարագործներուն ձեռք ինկած էի եւ երբ Հարթֆիլտ իմ մէկ նամակովս ձեզի ներկայացաւ, թէպէտ բնաւ միտքէս չանցուցի թէ գլխս երեսի վրայ ձգած էիք, բայց երբ առտուան ժամը վեցին ատենները Ճուան բարձր ձայնով հրամայեց Հաքիմի գլխատել զիս, իրաւ որ շատ տրտմեցայ ։ Այնպէս կարծեցի թէ թիւրիմացութեան մը զոհ պիտի ըլլայի ։

Վերջապէս Հաքիմը եւ Թուարէկ մը զիս ձիուն կապեցին եւ տատուան դէմ անդունդին եզերքը առաջնորդեցին ։ Ձեռքերս եւ մարմինս ձիուն կապուած էին, բայց ոտքերս ազատ էին, այնպէս որ մտադրեցի ձիս խթանելով փախչիլ անոնց ձեռքէն եւ ձեր կողմը վազցնել կենդանին․ յուսացի որ դուք ալ ինծի օգնութեան պիտի հասնէիք ։ Թամբին վրայ հաստատուեցայ եւ երբ ոտքերս կը պատրաստէի խթանի առաջին հարուածը տալու համար հեծած կենդանիիս, Հաքիմ նպատակս հասկնալով, Ֆրանսերէն լեզուով ըսաւ ․

— « Տեղէդ չշարժիս »։

— Զարմացայ մնացի, շարունակեց Մօպրէ ։ Առաջին անգամն էր որ ան ինծի հետ Ֆրանսերէն կը խօսէր ։ «Այս աւանակը Ֆրանսերէն բառ մը անգամ չհասկնար », շարունակեց Հաքիմ, աչքին պոչովը Թուարէկը ցոյց տալով ։ «Զիս մտիկ ըրէ», աւելցուց ան ։ «Ես քեզի պիտի ազատեմ » ։ Բայց Թուարէկը տեսնելով որ Հաքիմ հետս կը խօսէր, մտիկ ըրաւ անոր բառերը, բայց չհասկնալով, քիթը բերանը թթուեցուց ու յօնքերը պռստեց ։ Ասոր վրայ, Հաքիմ անոր կասկածը փարատելու համար ըսաւ թէ արաբերէն չգիտնալուս համար կը յանդիմանէր զիս ։

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար․)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ն. Գ. Հայ Սպայից Միութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները այս Կիրակի (Մայիս 22) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի ի յիշատակ հայ զինուորներուն որոնք, 1918ի Մայիսեան պատմական կռիւներուն պաշտպանեցին եւ փրկեցին հայրենիքն ու Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը :

×

Այրի Տիկին Վահան – Ժան Աչըքկէօղ-եան եւ զաւակը Սիլվի կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԱՆ – ԺԱՆ ԱՉԸՔԿԷՕՋԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Անիէռի Հ. Յ. Դ. Սերոբ Սօսէ խումբը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք նուէրներ ըրին իր կազմակերպած Մայիս 7ի երեկոյթին առթիւ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆՈՒԷՐ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Տէր եւ Տիկին Վարդան Խրիմեան եւ զաւակները խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնեն իրենց սանահօր Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Պալոյեանի եւ զաւակներուն, իրենց մօր եւ մեծ մօր Այրի Տիկին Մաննիկի (*ծնեալ Անտոն-եան) մահուան տխուր առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի քսան ֆր. կը նուիրեն Մըշակոյթի Տան Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին :*

ՄԱՅԻՍ 28 ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հայաստանի անկախութեան 48րդ տարեդարձը կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, 29 Մայիսին, Կիրակի առաւօտեան ժամը ճիշդ 10ին, «Սինեմա Վարիէթ»էին մէջ :

Կը խօսին ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :—

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ շնորհակալութեամբ.

Հ. Աղապէկեան, ողբ. Է. Թոռոմանեանի մահուան առթիւ Փ. Ծ.ի.— Եկեղեցւոյս՝ յիսուն (Գեր. Հ. Յ. Զուհա-ճեանի միջոցով) : 9 Մարտ 1966 : Ողբ. Նուրիցա Արապկեանի մահուան առթիւ Ս. Մինասեան Կ. Խաչի դպրոցին տասը : Ստեփան Սամօեան Կ. Խաչի դպրոցին տասը : Ս. Արզումանեան Մարսէյլի Կ. Խաչին՝ քսան եւ Ազգ. Առաջնորդարանին՝ տասը : Անտոնէ Պաղտասարեան Առաջնորդարանին քսան, Վ. Ճնտիկեան Ազգատախնամին յիսուն եւ Սէն Ռաֆայէլի ծերանոցին յիսուն, Վ. Մխիթիք Աչաջնորդարանին տասը, Յ. Նիկողոսեան Առաջնորդարանին տասը, 21 Մարտ : Տիկին Ա. Քիւրքէլեան եկեղեցիին տասը 3 Ապրիլ : Այրի Տիկին Վ. Զալըզեան եկեղեցւոյս 15, Ազգատախնամին տասը : Տիկին Արսլանեան եկեղեցւոյս քսան, Ազգատախնամին քսան եւ Կ. Խաչին տասը, Վազ. Տ. Վարդանեան եկեղեցւոյս տասը, Վ. Պապուխեան եկեղեցւոյս տասը : Տիկին Անտոնեան եկեղեցւոյս հինգ եւ Կ. Խաչին հինգ, Տէր եւ Տիկին Խ. Ուլուսեան եկեղեցւոյս տասը, Ժ. Պըժեան եկեղեցւոյս տասը ֆրանք :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ-ՇՈԳԵՆԱՒ-ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Կայանի այցելուներէ (Յուլիս, Օգոստոս 1965) :

Կ. Խ. Մարսէյլի միջմասնաճիւղի հանգանակած 320 Ֆր., Մուրատեան ընտանիք երկու հարիւր, Սիսլեան ընտանիք երկու հարիւր, Բարսեղեան ընտանիք 150, Տիկին Ոսկանեան, Տիկին Մետաքսեան, Նոտարեան ընտանիք, Տիկին Նաքաշքերեան, Ծ. Ներկիզեան ընտանիք հարիւրական, Հաչէրեան 60, Տիկին Հաճեան 60, Պ. Նիկողոսեան, Յակոբեան ընտանիք, Մակարեան ընտանիք, Տիկին Սարգիսեան, փոքրիկ Ռ. Քայթանճեան, Տիկին Վարժապետեան, Պ. Բարսեղեան, Պ. Գ. Աստուրեան (Ամերիկա) 50ական, Զարեղեան ընտանիք 40, Տէր եւ Տիկին Սաթճեան, Տէմիրճեան ընտանիք, Փափուճեան 30ական, Պ. Մուրատեան 15, Շէհիրլեան ընտանիք տասը ֆրանք :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Ազգային Միութեան, *նախաձեռնութեամբ* Լիոնի Հայ Կրթ. Մարմնոյ :

Ի նպաստ «ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ» երկսեռ վարժարանի Կրթ. գործին :

Այս Երկուշաբթի ժամը 20·45ին,
Սինեմա Առէ, 257 Րիւ Պուալօ
« *ՄՕՐ ՄԸ ՍԻՐՏԸ* »

եւ շատ գեղեցիկ Հայրենի երգեր, *գունաւոր ֆիլմը :*

Տոմսերու գիներն են 5 եւ 7 ֆրանք

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Ամավերջին մրցանակաբաշխութիւնը եւ գաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 26ին, Կիրակի :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սովորական հաւաքատեղին, սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբը Կիրակի (22 Մայիս) ժամը 15·30ին :

ՎՌԱՄԵԱՆ եւ ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբերը Շաբաթ (21 Մայիս) ժամը 20·30ին, Վռամեանի սովորական հաւաքատեղին :

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբը Երկուշաբթի (23 Մայիս) ժամը 20·30ին :

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ Երեքշաբթի (24 Մայիս) ժամը 20·30ին :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀՈԼԱՆՏԱ ԵՒ ՊԵԼՃԻԱ

4 ՕՐ ՄԱՅԻՍ 19էն 22
ՕԹՈՔԱՌՈՎ

Անդամներու եւ բարեկամներու ժամադրութիւն մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Թէրմինիւս *սրճարանին առջեւը ժամը 8ին : Մեկնում 8·15 դէպի Պրիւսէլ : Պտոյտ տեսարժան վայրերը : Ճաշ պանդոկը : Երեկոն՝ ազատ :*

Բ.. օր.— մեկնում դէպի Հոլանտա : Վերադարձ Թիլպուրկ, ճաշ պանդոկը : Երեկոն ազատ : Յաջորդ օրը մեկնում՝ Ամսթերտամ, պտոյտ զանազան վայրեր : Վերադարձ Թիլպուրկ : 4րդ օրը մեկնում դէպի Փարիզ, Անվերսի ճամբով, ապա՝ Ուաթերլօ (այցելութիւն) եւ ժամանում Շաթօ տը Վէնսէն իրիկուան 8ին :

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 168 ՖՐԱՆՔ

ՆՄԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՀԱՄԱՐ, ՆՈՒԱԶԱԳՈՅՆ ԳԻՆՆ Է ԶՈՐ ԿԸՐՆԱՔ ԳՏՆԵԼ :

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Ֆրանսահպատակներուն համար՝ Ազգ. անձագիր, օտարներուն համար անցագիր կամ թիթր տը վուայաժ : *Ամէն մասնակցող պէտք է անդամակցի : Տարեկան՝ 10 ֆրանք :*

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ խաչի 45րդ տարեդարձը կը տօնուի Կիրակի (Մայիս 22) ժամը 15էն կէս գիշեր
CLUB — 51, Rue Grignan

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի միջմասնաճիւղային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր մասնաճիւղերուն :

Կը նախագահէ ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ
Կը խօսի՝ ՏԻԿ. ՎԱՐԴԱՆՈՒՇ ՀԱՋԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին.— Կը մասնակցին.— Դաշնակահարուհի Օր. Մարի Ալէքսանեան, *կ'երգէ* Օր. Արաքսի Արզումանեան : *Հայ արենոյշներու խումբը եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը :*

ժամը 19էն ետք եւրոպական պարեր
Orchestre EDDY TOURNEL

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ԵՐԵԿՈՅ

ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹԻՊԱՅԻ ՀԵՏ

Շաբաթ, Մայիս 21, ժամը 21ին

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ անդամ կամ ոչ – անդամ բոլոր հայրենակիցները, Կիրակի (Մայիս 22) կէսօրէ ետք ժամը 15ին Իսկի Խրիմեան դպրոցը, 2 Րիւ տը լա Տէֆանս :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր մասնաճիւղերու ընկերուհիները այս Երեքշաբթի ժամը 15ին, Պառ տիւ Կլոպ : *Խիստ եւ կարեւոր օրակարգ :*

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱԶԴԸ ԼՈՅՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝
2300 փրանք
(Քլաս Թուրիսթ)

Փարիզ – Երեւան ուղիղ գծով, ութ ժամէն, ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Նուազագոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանգստութիւն : Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօրուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը :

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3 : Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն : Վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ քաղաքները այցելելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները :

ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ, առաջին կարգով (Փրըմիէռ քլաս) *ճամբորդողները իրաւունք ունին խորհրդային երկիրներու առաջնակարգ եւ* Արմենիա *պանդոկը ընակելու եւ ճաշելու : ԳԻՆ՝* 2850 *ՖՐ.* :

ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ

Փարիզ – Երեւան – Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, ԳԻՆՆ Է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ :

Աճապարեցէ՛ք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վիզայի ձեւակերպութիւնները աւելի շատ ըլլալով :

ԴԻՄԵԼ՝

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

21ՐԴ ՏԱՐԻ

Ֆոյի (Իզէռ) բանակումները տեղի պիտի ունենան Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն : Յուլիսի ընթացքին պիտի ընդունուին ութէն 14 տարեկան տղաքն ու աղջիկները, իսկ Օգոստոսին՝ 14էն վեր տարիք ունեցողները :

Տեղւոյն վրայ պիտի աւանդուին հայերէն դասեր եւ Հայոց պատմութիւն, մասնաւոր ուսուցիչներու կողմէ :

Արձանագրուելու համար դիմել բանակումի հիմնադիր – տնօրէնին.—

ՎԵՐ. Յ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ,

JEUNESSE ET ACTION, 6 Place de la Rotonde
ST- JEROME, 13- MARSEILLE (13e) — Tél. 628510

ԷԻՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ, ԼՈԳՈՒՄ, Սուսամ – ՀԷԼՎԱ
ԹԱՀԻՆ, ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ), ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSÉE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA · CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 22 ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE 22 MAI 1966
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 10616
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
42e ANNÉE — Nº 10.616

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Գ.

Ընկերվարական Միջազգայինի պատկանող կուսակցութեանց անդամներու ընդհանուր թիւն է 15,163,505: Վերջին ընտրութեանց մէջ 72,663,676 հոգի քուէարկած են ընկերվարական թեկնածուներու ի նպաստ :

Ամէնէն զօրաւորն է Անգլիոյ Աշխատաւորական կուսակցութիւնը, որ ունի 6·353·317 անդամ : Ընտրութեանց մէջ իր թեկնածուները ստացած են 13·057·941 քուէ, 47·9 առ հարիւր :

Երկու միլիոն անդամ ունի Աւստրալիոյ Աշխատաւորական կուսակցութիւնը՝ երկու միլիոն 507·168 քուէով, 45·5 առ հարիւր : Վէնէզուէլլայի կուսակցութիւնը ունի 900·000 անդամ :

Ճափոնի սոց. - դեմոկրատ կուսակցութիւնը՝ 881·035 անդամ եւ 2·006·923 քուէ, 47·3 առ հարիւր : Այս կուսակցութեան ձեռքն է երկրին իշխանութիւնը 1934էն ի վեր: 1948էն ի վեր վարչապետն է Թակէ Էրլանտըր, որ ներկայ էր Ստոքհոլմի համագումարին, իբրեւ Շըւէտի ներկայացուցիչ եւ որ պաշտօնական բացումը կատարեց :

Միւս բազմանդամ կուսակցութիւններէն յիշենք Մատակասքարինը (800 հազար անդամ), Աւստրիա՝ 712·230 անդամ, գերման սոց. - դեմոկրատ կուսակցութիւն՝ 704·182 անդամ, Քանատա՝ 315·000, Ֆրանսա՝ 102·284 անդամ (2·319·662 քուէ), Իտալիա՝ 190·509, Պելժիա՝ 196·500, եւայլն :

Հարաւային Ամերիկայի մէջ շատ դանդաղ կ'ընթանայ ընկերվարական շարժումը : Քաղաքական պայմանները, տիրող վարչաձեւերը ձեռնտու չեն աւելի ծաւալուն գործունէութեան :

Ստոքհոլմի համագումարին իբրեւ դիտող կամ հիւր ներկայ էին Վէնէզուէլլայի, Փերուի, Չիլիի ներկայացուցիչները, իսկ Արժանթինի պատգամաւորը՝ ձայնի իրաւունքով:

Լատինական Ամերիկայի Կապի Գրասենեակը սերտ յարաբերութիւններ ունի Միջազգայինի Լոնտոնի կեդրոնին հետ :

Արժանթինի ընկերվարական կուսակցութեան մէկ թեւը ունի 21 հազար անդամ: Վերջին ընտրութեանց մէջ շահած է 179·855 քուէ, 1·92 առ հարիւրը՝ ունի երեք երեսփոխան խորհրդարանին մէջ : Սոց. Դեմոկրատները ունին երկու երեսփոխան: Ուրեմն 192ի վրայ ընկերվարութեան երկու թեւերը Արժանթինի մէջ ունին հինգ երեսփոխան միայն :

Չիլիի մէջ ընկերվարականները ընտրութեանց մէջ կը գործակցին համայնավարներուն հետ :

Ուրուկուէյի մէջ ընկերվարական կուսակցութիւնը երկու խմբակցութեանց բաժնուած է եւ երեսփոխան չունի խորհրդարանին մէջ: Մարքս - Լենինական խմբակը աւելի ուժեղ է :

Էքուաթէօրի մէջ եւս երկուքի բաժնըւած են: Սոց. Դեմոկրատները մեծամասնութիւն են Մարքս - Լենինականներու հետ բաղդատմամբ :

Պրազիլիոյ մէջ ընկերվարական կուսակցութիւնը լուծուած է կառավարական հրամանագրով :

Փանամայի մէջ մէկ երեսփոխան ունին:

Քոլոմպիայի մէջ ժողովրդական ընկերվարական կուսակցութիւնը տկարացած է :

Փարակուէյի Ֆէպրէրի յեղափոխական կուսակցութիւնը ձայնի իրաւունքով անդամ ընտրուեցաւ Միջազգայինի :

Ընկերվարական Միջազգայինի բաղկացուցիչ մաս կը կազմեն «Սոց. Դեմոկրատ կանանց Միջազգային խորհուրդը եւ Ընկերվարական Երիտասարդներու Միջազգային Միութիւնը » :

Առաջինը իր վեցերորդ համագումարը ունեցաւ Ստոքհոլմի մէջ Մայիս 2 - 3 : Գործադիր մարմնին մէջ ներկայացուցիչներ ունին Աւստրիա, Պելժիա, Քանատա, Տանիմարքա, Ֆինլանտիա, Ֆրանսա, Գերմանիա, Անգլիա, Իսրայէլ, Իտալիա, Ճափոն, Լիւքսէմպուրկ, Մատակասքար, Նորվեկիա, Հոլանտա, Շըւէտ եւ Զուիցերիա :

Խորհուրդը սերտ կապեր կը պահէ Իւնէսքոյի հետ : Մասնակցութիւն կը բերէ միջազգային զանազան համագումարներու : Գործօն աշխատանք կը տանի կանանց իրաւունքները պաշտպանելու համար կարելի բոլոր միջոցներով :

Կը հրատարակէ շաբաթական տեղեկագիր մը՝ իբրեւ յաւելուած «Ընկերվարական Տեղեկատու»ին :

Երիտասարդներու Միջազգայինին կ'անդամակցին 74 երկիրներու 116 կազմակերպութիւններ : Համաշխարհային ասպարէզի վրայ կը գործէ : Լատինական Ամերիկայի երիտասարդական զանազան կազմակերպութիւններ կապուած են անոր :

Գործունէութեան ընդարձակ դաշտ ունի: Յաճախակի հանդիպումներ կը կազմակերպէ զանազան երկիրներու երիտասարդական կազմակերպութեանց միջեւ : Ինչպէս նիւթապէս կ'օժանդակէ Միութեան՝ երթեւեկի ծախքերը հայթայթելով :

Քաղաքական աշխատանքներ ալ կը կատարէ: Համերաշխական ցոյցեր կազմակերպած է «Ազատ Սպանիոյ» ի նպաստ եւ աջակցած է Ս. Տոմէնկի յեղափոխական երիտասարդութեան :

Տարուէ տարի կը զօրանայ երիտասարդ ընկերվարականներու այս կազմակերպութիւնը, որ կը ձգտի դեր մը խաղալու նաեւ քաղաքականութեան մարզին մէջ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

«ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԱԶԸ»

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆՑ, ԶԱՐԴԵՐՈՒ ԵՒ ՏԱՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ »

Թուրք թերթերը սկսած են վերարծարծել « հայկական հին խնդիրները» եւ նախապէս կրկնուած դէպքերու շուրջ մանրամասնութիւններ կուտան : Ենի Իսթանպուլի մէջ Իսմայիլ Համի Տանիշմէնտ կը գրէ .

— Դաշնակները եւ Հնչակեանները թէեւ գաղափարի տարբերութիւններ ունէին, բայց իրարու կը գործակցէին Հայերը եւ Թուրքերը իրարու դէմ գրգռելու եւ եւրոպական պետութեանց միջամտութիւնը հրաւիրելու համար: Օսմ. կառավարութիւնը զսպողական միջոցներ ձեռք առաւ անոնց դէմ եւ այս հետապնդումը իբր « Թրքական զուլում » ցոյց տրուեցաւ Եւրոպայի, մինչեւ Ամերիկա տարածուեցաւ այս պոռչտուքը : Պատահեցաւ որ նոյնիսկ Թրքական տարազ հագած խումբ մը Հայ Քոմիթէճիներ հոս ու հոն Հայեր գտած եւ զանոնք դիտումնաւոր կերպով սպաննած են(օ՛հ, օ՛հ, օ՛հ), Թուրքերու դէմ անպաստ մթնոլորտ ստեղծելու համար: Թուենք հայկական ըմբոստութիւններուն ամէնէն կարեւորները :

ՍԱՍՈՒՆԻ ԴԷՊՔԸ

Այս դէպքը ծագեցաւ 1894 Հոկտեմբերին, 15 հազար խոլամի դէմ ճակատեցան 12 հազար Հայեր: Ըմբոստութիւնը արգիլնքն էր ծանր տուրքերուն: Հայերը յարձակեցան Թուրքերու վրայ, բայց կառավարութիւնը անմիջապէս զսպեց զանոնք : Երեսուն տուն միայն կործանեցան : Հայերը Օսմ. կառավարութեան այս օրինաւոր ընթացքը իբր Թրքական զուլում ցոյց տուին :

ՏԻԱՐՊԱՔԸՐԻ ԴԷՊՔԸ

Ըմբոստութիւնը ծագեցաւ 1894 Նոյեմբեր մէկին, Հինգշաբթի օր մը : Երեք օր տեւեց, բնականաբար կառավարութիւնը ճզմեց զանոնք : Մեռեալներու թիւն էր 1197, վիրաւորներունը՝ 286: Հայերը դարձեալ իբր «Թրքական զուլում» ցոյց տուին կառավարութեան այս զսպողական շարժումը :

ՎԵՑ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ

Սեպտեմբեր 30ին ծագեցաւ, Իսթանպուլի մէջ, հայկական արիւնալի «ազմուկը» եւ ան ալ երեք օր տեւեց : Հայերը վեց նահանգներու ինքնավարութիւնը կ'ուզէին: Բնականաբար կառավարութիւնը զսպեց այս շարժումն ալ: Թուրքերու կորուստը քիչ էր, Հայերը քանի մը մեռեալ տուին : Սուլթան Համիտի ճարտար քաղաքականութեամբ, Եւրոպա անտեղեակ մնաց այս խնդրէն :

ՊԱՆՔԱՅԻ ԴԷՊՔ

Պատահեցաւ 1896 Օգոստոս 26 Չորեքշաբթի, Հայկական երկրորդ « ազմուկն էր »որ լսուեցաւ Պոլսոյ մէջ: Հայ Քոմիթէճիները զէնքով եւ ռումբերով մտան Օսմ. Պանքան, եւրոպական պետութիւններու միջամտութիւնը հրաւիրելու համար : Այդ միջոցին, Հայոց տուներէն ռումբեր նետուեցան եւ գնդակ տեղաց փողոցէն անցնող Թուրքերու վրայ : Անշուշտ այս ալ շուտով զսպուեցաւ, եւ այս պատճառաւ Սուլթան Համիտ կոչուեցաւ « Կարմիր Սուլթան» :

ՊՈՄՊԱՅԻ ԴԷՊՔԸ

Հայկական երրորդ «ազմուկը» Պոլսոյ մէջ, պատահեցաւ 1905 Յուլիսին, Ուրբաթ օր, երբ Սուլթան Համիտ կ'ելլէր Եըլտըզի մզկիթէն : Սուլթանը մեռցնելու համար ժամացուցաւոր ռումբ մը պայթեցուցին, զինուորներէն եւ ժողովուրդէն շատ մարդ մեռան: Դէպքէն ետք խուզարկութիւն կատարուեցաւ եւ գտնուեցաւ 148 քիլօ ծանրութեամբ պայթուցիկ նիւթ :

ԱՏԱՆԱՅԻ ԴԷՊՔԸ

Պատահեցաւ 1909 Ապրիլ 14ին Չորեքշաբթի օր: Երեք օր տեւեց, եւ դէպքին երկրորդ մասը երեւան ելաւ Ապրիլ 25ին: Հայոց նպատակն էր Կիլիկեան պետութիւն մը հիմնել : Այս արիւնալի դէպքին կազմակերպիչն էր Ատանայի Հայոց Առաջնորդը, Մուշեղ եպիսկ.: Այս նանավար եկեղեցականը Եւրոպայէն մեծաքանակ ռումբ եւ զէնք բերել տուաւ եւ կրնանք ըսել թէ հայկական ծածուկ բանակ մը կազմեց : Դէպքին օրը այս գաղտնի բանակայինները Թրքական թաղերուն վրայ յարձակեցան, շատ ոճիրներ գործեցին եւ 1850 Թուրքեր նահատակեցին : Բնականաբար արժանի պատասխանը ստացան: Այս դէպքն ալ զսպուեցաւ եւ այդ «հրէշ» Մուշեղը յաջորդ օր Աղեքսանդրիա փախաւ եւ կարելի չեղաւ ձերբակալել զայն :

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՋԱՐԴԸ

Ամէնէն կարեւոր դէպքերն են որ յիշեցինք : Դեռ հայկական շատ ողբերգութիւններ կան այսպէս, որոնցմէ յիշենք հայ նշանաւոր քոմիթէճի Անդրանիկի կազմակերպած վայրագ ջարդը Թուրքերու դէմ առաջին աշխարհամարտի վերջաւորութեան, երբ Թուրք բանակը դեռ վերագրաւած չէր Էրզրումը Մոսքովներէն :

Կան տակաւին հայկական կարգ մը դաւադրութիւններ, այդ ջարդէն ետք : Օրինակ, Զինադադարին, 1919 Հոկտեմբեր 15ին, Յունաց Պատրիարքը Հայոց Պատրիարքին հետ միասին յաղթական պետութիւններէն պահանջեցին որ գրաւեն ամբողջ Թուրքիա : Աւելի ետքը, 1920 Յուլիս 10ին, հայկական գունդ մը Ատանա մտաւ, օգտուելով Ֆրանսական գրաւումէն :

ՏԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ-

« Հայաստանի բարձր կոմիտէն» բնաւ նկատի չառներ այս ողբերգութիւնները, եւ Հայերը ամբողջովին անմեղ գոհեր ցոյց կուտայ, Հայոց «տեղահանութիւնը » անարդար զուլում մը նկատելով : Այս տարագրութեան ներքին ծալքերը եթէ հրապարակենք, այդ կոմիտէն իր ամօթէն պիտի կարմրի : Որովհետեւ, առաջին աշխարհամարտին, Վանայ Հայերը գործակցեցան թշնամիին հետ, եւ 1915 Ապրիլ 13էն սկսեալ ըմբոստացան : Այն ատեն ռուսական բանակն ալ օգտուեցաւ այս կացութենէն եւ Մայիս վերջին Վան մտաւ: Ցարին հրամանով, հայ կուսակալ մը կարգուեցաւ Վանի համար, եւ քիչ ետքը ուրիշ երկու նահանգներ, Մուշ եւ Պիթլիս, նոյն բախտին արժանացան : Այդ վայրերու Թուրքերը խժդժօրէն ջարդուեցան հայկական - ռուսական տիրապետութեան տակ, վայրագ զուլումներու ենթարկուեցան : Այս ողբերգութիւնները ամօթալի ոճիրներ պիտի մնան միշտ: Աստուած միայն գիտէ թիւը այն Թուրք մանուկներուն, կիներուն, երիտասարդներուն եւ ծերունիներուն, որոնք նաւակներով Վանայ լիճը բերուեցան և անողմէջ նետուեցան : Արդէն այդ պատերազմի օրերուն, Հայ Քոմիթէճիները գրեթէ ամէն տեղ ըմբոստութիւններ կազմակերպած էին, զէնքի եւ վառօդի մթերանոցներ պատրաստուած: Պոլսոյ Ապահովութեան Տնօրէնութիւնը 1916ին հրատարակած է վաւերագիրք մը, «Հայ Քոմիթէճիներու յեղափոխական բաղձանքները եւ շարժումները» խորագրին տակ, ուր այս վայրագութեանց մասին, կը գտնէք 122 փաստանկարներ :

Ահա թէ ինչու 1915 Մայիս 27ին, Հինգշաբթի օր հրատարակուեցաւ Տարագրութեան այդ նշանաւոր օրէնքը, Սէվգիյաթ Գանունու անունին տակ: Կա՞յ արդեօք միակ պետութիւն մը, որ այդպիսի օրէնք մը չհրատարակէ, երբ տեսնէ թէ պատերազմի ժամանակ թշնամիին հետ գործակցողներ կան :

Ամէն պարագայի մէջ, երբ Հայ Քոմիթէճիները զրպարտութիւններ կ'արձակեն Թուրք ազգին դէմ, պէտք է խորհին թէ ինը դարու իրենց գոյութիւնն անգամ Թուրքերու կը պարտին: Ով գիտէ, եթէ անդրադառնան խղճի տագնապներ կրնան ունենալ :

Թուրք թերթը մոռցած է այս յօդուածին գլուխը գրել.— Մասա՜լ, մասա՜լ մաբի բաս

Գայնանանըն ...

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարարը, գիտակցաբար անտեսելով Ֆրանսական վերջին յուշագիրը, յայտարարած է .— « Պէտք է նոր կանոնագիր մը պատրաստել Ֆրանսական զօրքին համար եթէ պիտի մնայ ...»:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը Փարիզ վերադարձաւ առջի գիշեր: Հրաւէր մը կը բերէ տը Կոլին, Լեհաստան այցելելու : Ասկէ զատ Լեհաստան եւ Ֆրանսա որոշած են սերտօրէն գործակցիլ գիտական եւ թէքնիք մարզերուն մէջ :

ՊՈՒՆԷՈՍ ԱՅՐԷՍԻ խորհրդային դեսպանատան կցորդը՝ Բորիս Սումխոմլինով անձնասպան եղած է, առջի օր, ինքզինքը կախելով, կը կարծուի թէ Խորհ. Միութիւն վերադառնալու հրահանգն է որ պատճառ եղած է անձնասպանութեան :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼԻ Մոսկուա հասնելէն չորս շաբաթ առաջ, Պրաւդա կը գրէ թէ «Եւրոպայի միասնականութիւնը, պատմական միակ լուծումն է»:

«ԱՍՏՈՒԱ՞Ծ ԹԷ ԱՍՏՂԵՐ»

ԽՄԲ.— Ապրիլ 7ին հրատարակեցինք Վ. Պարտիզունիի պրպտումները այն մասին թէ Պետրոս Դուրեան «Աստուա՞ծ» գրած է թէ «աստղեր» իր ծանօթ քերթուածին մէջ, «Տրտունջք» խորագրուած: Հին է վէճը եւ, ինչպէս Տիկ. Արշալոյս Սարգիսեան կը բերէր Շահան Պէրպէրեանի կարծիքը եւ Յովհ. Փափազեան կը բերէր Զապէլեանի կարծիքը, յաւելեալ վկայութեամբ Մինաս Չերազի, շատեր եղած են որ ուզած են սրբագրել Պետրոս Դուրեանի «Տրտունջք»ին առաջին տողը, Վ. Պարտիզունիի «ուղղած» ձեւով: Բայց շատեր եւս մերժած են այդ սրբագրութիւնը, ինչպէս Գուրգէն Մահարի, որ Երեւանէն հեռագիր մը կ'ուղղէ Պէյրութ, գիտնալով որ «Սփիւռք»ի խմբագիր, Սիմոն Սիմոնեանի ձեռքը կը գտնուին Դուրեանի կարգ մը ձեռագիրները, լուծելու համար վէճը ըստ բնագրին: Ահաւասիկ պատասխանը .—

Սիրելի Գուրգէն Մահարի,

Անակնկալ մը եղաւ եւ միաժամանակ հաճոյք մըն էր հեռագիրդ:

Հեռագիրդ կ'ըսէր (Ֆրանսերէնով).—

«Սիրելի Սիմոնեան, հեռագրեցէք արագօրէն, ըստ Դուրեանի երկու ձեռագիրներուն, «Տրտունջք»ի Ա. տողին մէջ բառը Աստուա՞ծ է թէ աստղեր»: Ստորագրուած՝ Մահարի:

Անմիջապէս հեռագրեցի քեզի, հետեւեալ կէս ճարուած եւ կէս յիշողութեամբ հասցէով, (լրիւ հասցէդ չունէի մօտս).—

«Մահարի Կասեան Աստուած Սիմոնեան»:

Պարզապէս արագօրէն քեզի հաղորդելու որ Պետրոս Դուրեանի յայտնի ու մեծ քերթուածին (Տրտունջք) *առաջին տողին մէջ՝ երկար տարիներէ ի վեր վէճի նիւթ ծառայած բառը,— «Աստուա՞ծ» թէ «աստղեր», — «Աստուած» է եւ ոչ թէ «աստղեր»:*

Անշուշտ ոչ թէ ... Աստուած է Մահարի Կասեանը կամ Սիմոնեանը:

Ու գոհ էի որ քեզի դոյզն ծառայութիւն մը մատուցած եմ:

Բայց պատահեցաւ երկրորդ անակնկալ մը: Երեւանէն, կ'երեւի Երեւանի նամակատունէն, ստացայ հեռագիր մը, ուր գրուած է (դարձեալ ֆրանսերէն).—

«Ձեր հեռագիրը թիւ 63030 Մարտ 18 (թուակիր), Մահարի Կասեանի համար, *չէ յանձնուած: Հասցէն անբաւարար է: Ստանալիք անձնաւորութիւնը անծանօթ է: Կը խնդրուի տալ փողոցին անունը եւ տան թիւը»:*

Ուրեմն, սիրելի Գուրգէն, դուն, անշուշտ իմ հեռագրիս շնորհիւ, արդէն վերածուեր էիր Մահարի Կասեանի, *հետեւաբար հեռագիրս ալ չէր կրնար յանձնուիլ անգոյ Մահարի Կասեանի: Փողոցիդ անունը, Կասեան փողոց, դարձեր էր մականունիդ մականունը:*

Ժպտեցայ:

Ժպտեցայ ոչ թէ վաթսունէն ետք նոր մկրտութեանդ, այլ ուրիշ բանի մը համար: Այդ «ուրիշ բանը» այն էր որ դուն այնքան մեծ ու հանրածանօթ մարդը չես եղեր: Ես կը կարծէի թէ Մահարի անունը պիտի բաւէր փոստատարը առաջնորդելու Երեւանի Կասեան փողոցը եւ քու մէջ՝ ողջունելու ... Աստուածը:

Իրապէս երբ չստացուլ ճարուած հասցէդ կը գրէի, մտքիս մէջ ունէի 30 – 35 տարի առաջ Եղիշէ Չարենցի մէկ յայտարարութիւնը իր մէկ գրքին եւեւ: Արդարեւ անմահ ու զարմանալի Չարենցը կը գրէր (յիշողութեամբ կուտամ).—

«Ինձ գրել հետեւեալ հասցէով.— Չարենց, Հայաստան»:

Անշուշտ Չարենց քեզմէ մեծ էր, կարելի էր անոր նամակ գրել կամ հեռագրել «Չարենց, Հայաստան»: Բայց կը խորհէի թէ Մահարիին ալ կարելի է հեռագիր գրկել «Մահարի Կասեան Երեւան» գրելով: Ուրախ ենք որ Երեւանը այնքան մեծցած է որ նոյնիսկ Մահարիին հասնելու համար՝ հարկ է ճշդել փողոցին անունը եւ տան թիւը, (բարեբախտաբար չէ պահանջուած յարկաբաժնին համարը):

Այսքանը հաճելի միջանկեալ, ցոյց տալու համար Չարենցի եւ Երեւանի մեծութիւնները, իսկ Աստուած մը չըլլալը ... Մահարիին, զոր ես ըրեր էի հեռագրովս, հակառակ որեւէ պաշտամունքի կողմնակից չըլլալուս:

Սիրելի Մահարի,

Հեռագիրդ առիթ կուտայ անդրադառնալու կարեւոր հարցի մը, որ Պետրոս Դուրեանի Տաղերուն հրատարակութիւնն է ըստ իրենց բնագիրներուն, *այսինքն՝ ըստ Պետրոս Դուրեանի* ինքնաձեռագիրներուն, *որոնք բարեբախտաբար կորսուած չեն:*

Ուրեմն քեզի շնորհակալութիւն կարելի է յայտնել, որ քու մշտարթուն հետաքրքրութեամբդ ու ժանդ չբռնող տաղանդովդ օգտակար կ'ըլլաս հայ գրականութեան, այս անգամ անոր հանճարեղ աստղին եւ ոչ Աստուծոյն: Շնորհակալութիւն նաեւ իմ կողմէ, որ առիթ կը ստեղծես ինծի՝ արտայայտուելու այս մասին:

Պետրոս Դուրեան իր տաղերը, լաւագոյն է ըսել՝ իր տաղարանը, *ընդօրինակած կամ գրած է* երկու անգամ, երկու անջատ տետրակներու մէջ:

Առաջին տետրակը կամ ընդօրինակութիւնը բնական է աւելի կանուխ է: Առաջին տետրակին մէջ թուական չկայ, (ինչպէս նաեւ երկրորդ տետրակին մէջ), ըստ իս՝ մէկը միւսէն մէկ կամ երկու տարիով առաջ է, հաւանաբար 1870ին գրած է (այսինքն իր տաղերը այնտեղ ընդօրինակած է կամ փոխագրած): Իսկ տարի մը ետք, շատ հաւանաբար 1871ին, (իր մահէն շատ քիչ առաջ, թերեւս 2–3 ամիսներ առաջ, որովհետեւ մեռած է 1872 Յունուար 20ին՝ հին տոմարով): Բնական է երկրորդ տետրակը կամ ընդօրինակութիւնը աւելի յղկուած ու կատարելագործուած է, Պետրոս Դուրեանի իսկ կողմէ, անոր անմահ եւ անթառամ մատներով:

Արդ, սիրելի Մահարի, Դուրեանի այս երկու տետրակներուն մէջ էր «Տրտունջք» քերթուածին առաջին տողին մէջ ձեզ եւ հայ դրագէտները հետաքրքրող բառը Աստուած *է եւ ոչ թէ* աստղեր, (ԽՄԲ.— Սփիւռք *հրատարակած է երկու տարբերակներուն էջերուն լուսանկարը, Ապրիլ 7ի թիւով):*

Պետրոս Դուրեանի առաջին տետրակին մէջ, սակայն, կան ուշագրաւ եւ աքանչելի նորութիւններ, հանճարեղ բանաստեղծին անդրանիկ բխումները, որոնք յաճախ աւելի գեղեցիկ են քան տարի մը կամ երկու տարի ետք ի'ր իսկ կողմէ եղած փոփոխութիւնները: Վերջապէս նոյնիսկ Դուրեան ինքզինք չէ որ կատարելագործած է: Այսպէս, առաջին տետրակին մէջ «Տրտունջք» քերթուած խորագիր տուած է «Առաջին Կասկածք», ինչ որ իբր անդրանիկ բխում եւ աւելի վերլուծական ձեւ՝ բան մը կ'ըսէ Դուրեանի հոգեկան ու մտաւոր աշխարհին եւ անոր որոնումներուն մասին, — առաջի՛ն կասկածք: *Իրապէս «Տրտունջք»էն եւ անոր սովորական թելադրութենէն աւելի իմաստ ունին* առաջին *կասկածները, զորս Դուրեան կ'ունենայ ինքնիր մասին, ա'յս աշխարհի մասին, մանաւանդ* այն *աշխարհին մասին, վերջապէս կեանքի ու անոր խորհուրդներուն մասին(*):*

Դուրեանի «Տրտունջք» քերթուածին առաջին տողին մէջ գտնուած «Աստուած» բառին մասին բաւական վէճեր եղած են, — տեղը չէ այդ բոլորը մէջբերել: Կը բաւականանանք այստեղ մէջբերել Վենետիկեան Մխիթարեան Միաբանութենէն Հ. Մեսրոպ Վ. Ճանաշեանի «Ծաղկաքաղ Արդի Հայ Գրականութեան» գիրքէն (Ա. հատոր, էջ 242, Վենետիկ, 1957), հետեւեալ ծանօթագրութիւնը .—

«Բնագրին մէջ կայ Աստուած *բառը, բայց ինչ ինչ հրատարակութիւններ փոխած են զայն* աստղի: *Օշական կը համարի որ աստղազարդ երկնքի մը դիմաց եւ մութ սենեակի մը առանձնութեան մէջ գրի առած է Դուրեան իր քերթուածը, ու Աստուած բառը կա՛մ համառօտագրութեան մը ձեւով, կա՛մ անկատար գրուած է իր ձեռագրին մէջ՝* աստ, *որ կրնայ* աստղ *ալ ըլլալ: Ենթադրութիւն մըն է անշուշտ այս բացատրութիւնը, որ կը գոհացնէ երկրորդ տողին* պլպլալ *բային պահանջը, ինչպէս նաեւ երրորդ տողին «աստղ մ'ալ ես» բառերը»:*

Բնական է, ընդունի՛նք, որ աւելի յարմար էր աստղեր *դնել, որոնք արեւին հետ համադաս «կը պլպլան», (ինչպէս Դուրեան երկրորդ տողին մէջ կը գրէ), մինչդեռ* «Աստուած եւ արեւ» *համադաս չեն, եւ համադաս* չեն պլպլար:

Յետոյ սխալ է այն ենթադրութիւնը թէ Պետրոս Դուրեան իր «Տրտունջքը» գրած է «մերձ ի մահ», ինչպէս Դուրեանի տպագրուած բոլոր տաղարաններուն մէջ նոյն քերթուածին վերեւ գրուած է եւ ինչպէս նոյնիսկ Դուրեանի երկրորդ տետրակի նո՛յն տաղի վերեւ գրուած է, բայց այլ ձեռքով *մը կամ* այլ ձեռագրով *մը:*

Նախ «մերձ ի մահ» եղող մը չի կրնար ինքն իր մասին գրել «մերձ ի մահ», երկրորդ՝ «Տրտունջքը» կը գտնուի Պետրոս Դուրեանի երկու ինքնաձեռագիր տետրակներուն մէջ ալ, *որոնք իրարմէ հեռու են առ նուազն մէկ տարիով, առ նուազն ընդօրինակութեան պահանջած ժամանակով, որուն ընթացքին չէր կրնար շարունակուիլ «մերձ ի մահ» վիճակ մը:*

Պետրոս Դուրեանի տաղերը իր մահուան տարին իսկ, 1872ին, հրատարակուած են, իր շարք մը թատերգութիւններուն հետ (Տաղք եւ Թատերգութիւնք, *Պետրոս Դուրեան, Կ. Պոլիս, տպագրութիւն Արամեան, 1872, էջ 493, «հրատարակեալ ջանիւք ընթերցասիրաց, Իւսկիւտարու»):*

Արդ, Դուրեանի տաղերը, առաջին այս տպագրութեան մէջ, հրատարակուած են ըստ իր երկրորդ ձեռագրին *կամ* տետրակին, *որ, ինչպէս ըսինք, Դուրեանի իսկ կողմէ վերամշակուած է եւ կատարելագործուած, ուրեմն հեղինակին իսկ Դուրեանի կողմէ:*

Բայց պատահած է աչաւոր չարիք մը, որուն համար նոյն թուականին, 1872 Յունուար 20ին աչքերը փակող հանճարեղ պատանին մեղաւոր չէ:

Դուրեանի տաղերուն առաջին տպագրութեան իբրեւ հիմ *ծառայող տետրակը (երկրորդ տետրակ), տպագրութեան ատեն, «սրբագրուած» կամ «յղկուած» է գրագէտի մը կողմէ, որ չարիք է գործած ի վնաս Պետրոս Դուրեանի տաղերուն* լեզուին *եւ* արուեստին, *ինչպէս նաեւ ըմբռնողութեան: Արդ, Դուրեանի տաղերուն երկրորդ տետրակին մէջ (որ կը կրկնենք՝ հիմ ծառայած է առաջին տպագրութեան) կը գտնուին տողընդմէջ բոլոր այդ «սրբագրութիւնները»:*

«Սրբագրողը» համոզուած եմ որ Սիմոն Ֆէլէկեանն է, որ պատանի Դուրեանի աշխարհաբարը *«սրբագրած է» գրաբար ձեւեր ներմուծելով, «սրբագրած է» արուեստի տեսակէտով պատկերները: Կրկնենք, քիչ անգամ յաջող, բայց յաճախ վնասակար «սրբագրութիւններ» կատարելով:*

Դժբախտաբար Դուրեանի տաղերուն կայսերական բոլոր տպագրութիւնները կատարուած են հիմ ունենալով առաջին տպագրութիւնը (1872), *որ կը կրէ Ս. Ֆէլէկեանի «սրբագրութիւնները»:*

Բաղդատութիւն մը, բանասիրական ու մանրակրկիտ, շատ հետաքրքրական նորութիւններ պիտի ներկայացնէր: Բայց կ'արժէ վերականգնել Դուրեանի տաղերուն սկզբնական բնագիրը:

Ս. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

(*) *ԽՄԲ.—* Հետաքրքրական է կարդալ Լէֆսէրճեանի հրատարակած ընդարձակ կենսագրութիւնը, ուր դրուած է խօսակցութիւն մը քահանայի ու Դուրեանի միջեւ, մահէն մէկ կամ երկու օր առաջ, բանաստեղծին այս «կասկածներուն» մասին:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ ԿԸ ՊԱՏՄԷ ... ԻՐ ԿԵԱՆՔԸ

Գ.

Իմ տասնըմէկ տարիների, ինչպէս նաեւ այդ 444 օրերի մասին, որ ես ապրեցի Երեւանում, ես պիտի գրեմ անպայման, եթէ ապրեմ եւս մի քանի տարի: Զորս հարիւր քառասունչորս օր ես ապրեցի տապնապներով, կարճատեւ ժպիտներով եւ օղիով: Մխիթարականն այն էր, որ այդ օրերին ինձ գտան երիտասարդ բանաստեղծներ Սիլվա Կապուտիկեանը, Վահագն Դաւթեանը, Սեւակը, Էմինը, Սահեանը, Հրաչեայ Յովհաննիսեանը, որոնք աշակերտական սեղանից կարդացել եւ սիրել էին իմ գրքերը, Վահագն Դաւթեանը անգիր արտասանում էր իմ բանաստեղծութիւնները եւ ժպտում իր մանկական ժպիտով:

Նոյեմբերեան մի գիշեր երկրորդ անգամ ինձ ձերբակալեցին: Ինձ ընդունեց Ներսէսը, նա, որն ինձ ընդունել էր 1936 թուին:

— Նորի՞ց եկար, — հարցրեց նա շշուկով:

— Ես չեկայ, բերին, — պատասխանեցի ես:

Նոյն ներքնայարկը, նոյն խոնաւ, բանտային, փտած կաշուի հոտ յիշեցնող հոտը, տարբեր կամերա: *Երբ ինձ ներս խոթեցին եւ դուռը ազմուկով փակեցին ետեւիցս, յատակի վրայ պառկած մի քանի հոգի զարթնեցին եւ բարձրացրին գլուխները: Զինուորական գերիներ էին, երիտասարդներ, որոնք մեղադրւում էին հայրենիքի դաւաճանութեան մէջ: Դրսում անձրեւն էր մաղում, ներսում՝ արցունքը:*

1949 *թուական: Ապրիլ: Էտապ: Տաժանակիր, դաժան էտապ ինը քաղաքների ինը բանտերով: Կրասնոեարսկ երկրամասի Կանսկ քաղաքում մեզ բեռնեցին ապրանքատար ատոններում եւ քշեցին երկաթգծից արեւելք:*

Մենք բաժին ընկանք Կուտա գիւղի կոլխոզին, որի նախագահն էր Անդրէյ Դիմիտրովիչ Սալաւարովը, չէկ մազերով եւ չէկ թարթիչներով, կապոյտ աչքերով, թոյլ բնաւորութեամբ, բայց բարի մի անձնաւորութիւն, որին չեմ կարող երախտագիտութեամբ չյիշել: Կիսագրագէտ էր եւ յարգում էր գրագէտներին:

Ցմահ աքսորականներ — այս էր մեր սոցիալական դրութիւնը: Մենք պատ էինք տուեալ գիւղում եւ ամսական երկու անգամ ենթակայ ստուգման: Աշխատել կոլխոզում, աշխօր վաստակել եւ ապրել, ահա խնդիրը:

Գիւղացի աքսորականները շատ դտան իրենց տեղերը, նրանք բոյն դրին այդ կանանց օջախներում: Շուտով նրանք բարձրացրին տնտեսութիւնը եւ իրենց բարձրացան տնտեսութեան վրայ, իսկ ինտելիգենցիան, ախ, այդ ինտելիգենցիան, որը ոչ մի կերպ չի կարող վերակառուցուել ...: Նրանք վախենում էն ձիուց, գրչէ, մատիտ սովոր նրանց ձեռքերը չեն կարող բռնել գիւղատնտեսական գործիքներ, աշխատել ինչպէս հարկն է: Եւ ի՞նչ: Քաղցում են նրանք եւ «Պրաւդա» են կարդում:

Ինձ վստահեցին կոլխոզի 323 գոճիները, ես նրանց հովիւն էի եւ խնամատարը: Վաղ առաւօտեան ես մօտենում էի խոզանոցներին, երբ նրանք լուռ սպասում էին բաց օդ դուրս գալու եւ նախաճաշելու: Զգալով իմ գալը, դեռ հեռուից նրանք բարձրացնում էին մի խանդավառ, տենդերական օւացիա: *Մինչեւ հիմա էլ, երբ ես շուկայում կամ այլուր տեսնում եմ մի գոճի կամ լսում նրա ձայնը, իմ սիրտը խփում է ուրախութիւնից, ինձ թւում է, որ հանդիպել եմ հարազատի եւ լսում եմ նրա ձայնը:*

Օրերից մի օր ստացուեց թերթը, որտեղ տպուած էր Գ. Էմինի նկարը Ստալինի անուան լաւրեատութիւն ձեռք բերելու կապակցութեամբ: Ես հպարտ էի եւ ուրախ: Չէ՞ որ նա գիտէր ինձ, իսկ ես՝ նրան, նրա հետ անգամ գինի եմ խմել: Առաւօտ էր, մէկը սիբիրեան ամառնային այն առաւօտներից, երբ կեչուտներն ու պուրակները շողում են մարգարտափայլ շող ու շաղով, երբ օդը թափանցիկ է եւ յստակ մանկական աչքերի նման: Ես իմ գոճիներին բաց թողի ձորի ճահճուտը, իսկ ինքս քաշուեցի թփուտները՝ թերթը ձեռքիս: Հեռւում, ճանապարհի վրայ երեւաց մի ձիաւոր: Այդ իմ բրիգադիրն էր՝ Սեմիոն Պետրովիչը: Նա մօտենում էր ինձ: Ուրիշ անգամ ես ոտքի պիտի կանգնէի եւ «զեկուցէի», որ գոճիները ողջ են եւ առողջ եւ որ փախուստի կամ օրինազանցութեան դէպքեր չեն նկատուել ... Բայց այս անգամ ես չշարժուեցի տեղիցս, այնքան անվախ եւ հպարտ էի զգում ինձ:

— Ի՞նչ ես անում, — հարցրեց նա :

— Կարդում եմ :

— Ի՞նչ կայ թերթում :

— Ահա, — ես վեր կացայ տեղիցս եւ ցոյց տուի էջինի նկարը, — տպագրել է մրցանակ : Նա իմ ընկերն է :

Իմ բրիգադիրը վերցրեց թերթը, նայեց նկարին, յետոյ նայեց իմ ափերին, վերադարձրեց թերթը եւ ինձ մեծարեց ռուսական մի հայհոյանքով, որն անհնարին է գրի առնել :

— Գնա դու ...

Ես չվիրաւորուեցի : Այս միջադէպը թւաց ինձ չափազանց զուարճալի : Բայց նայելով հեռացող հսկայի յետեւից, իմ մէջ սողոսկեց բարակ, անեղծ պէս մի կասկած. — Իսկապէս ես ճանաչում եմ այս փողկապաւոր բանաստեղծին, թէ՞ այս բոլորը զառանցանք է, հալիւցինացիա, խանգարուած ուղեղի երեւակայութիւն :

Ցնցարժան էր այդ օրը, երբ իրիկնադէմին, ես, իմ զոճիներին տեղաւորելուց յետոյ, գիւղ մտայ, դարրնոցի մօտ հանդիպեցի կոմսահար աքսորական Պաւոր Խաչատրեանին : Նա ինձ հաղորդեց, որ Զերժինսկից մի խումբ աքսորականներ են բերուել մեր կոլխոզի տնտեսութեանը օգնելու համար բերքահաւաքի աշխատանքներում եւ, որ նրանց մէջ կան երկու կանայք՝ Հայուհի եւ Լիտուուհի : Կոլխոզի վարչութեան բակում գերաններին եւ սանդուխի աստիճանների վրայ նստել էին նորեկները : Միջահասակից ոչ բարձր, ալեխառն մազերով մի կին մօտեցաւ ինձ իր կապոյտ աչքերով, երիտասարդ ընկերուհու հետ : Հայուհին Մոսկուայի Հայերից էր. նա մաքուր ռուսերէնով դիմեց ինձ .

— Եթէ չենք սխալւում, դուք հայ էք, գրող եւ խողարած :

— Այո, — պատասխանեցի ես, — ես հայ եմ, գրող եւ խողարած :

— Մենք չէինք ուզում այստեղ գալ, — շարունակեց Հայուհին, — մեզ համոզեցին եւ խօսեցին ձեր մասին : — Դուք ի՞նչ կարծիք ունէք մեր կոլխոզի մասին, մեզ մօտ մինչեւ անգամ գրող կայ, այն էլ՝ խողարած ... — Մենք համոզուեցինք ու եկանք : Ասենք, եթէ չհամոզուէինք էլ ... միեւնոյնն է, պիտի բերէին : Ծանօթացէք ընկերուհուս՝ Անտոնինա Պաւլովնա, Վիլնիւսի համալսարանի իրաւաբանական ֆակուլտետի երրորդ կուրսի ուսանողուհի ... Հիմա մենք ի՞նչ ենք ուզում, — շարունակեց Հայուհին իր մաքուր ռուսերէնով, — դուք այստեղ կարող էք մեզ օգտակար լինել ... — նա ժպտաց եւ նայեց ընկերուհուն, — մենք չենք ուզում, որ ձեր պաշտօնը մեզ տան, բայց խօսէք նախագահի հետ ... գուցէ մեզ էլ մի ուրիշ գծով հովիւներ նշանակէ... դուք կարո՞ղ էք :

Նրանք նշանակուեցին հորթարածներ : Անդրէյ Դիմիտրիչը այդ արաւ մեծ սիրով, որովհետեւ ոչ ոք չէր ուզում հորթերի հետ գործ ունենալ : Հակառակ իմ զոճիներին, նրանք սարսափելի անհնազանդ էին, չենթարկուող եւ անկարգ : Անդրէյ Դիմիտրիչն ինձ յանձնարարեց օգնել նրանց եւ ցոյց տալ, թէ որտեղ պէտք է քշեն հորթերին :

Գուցէ այս մասին կարիք չլինէր այսքան երկար խօսել, եթէ ... հիմա երբ նստած եմ Երեւանում, իմ բնակարանում, իմ աշխատանոցում եւ գրում եմ իմ կեանքի համառօտ պատմութիւնը, վերոյիշեալ լիտուուհին, Անտոնինան, նստած իմ դէմ կարդում է լիտուական սոխակ, բանաստեղծուհի Սոլոմէա Նեռիսին, եւ նրա աչքերը թաց են : Այո, մեզ միացրին դժուար օրերը, զրկանքն ու տառապանքը, չլինէր նա, իմ ոսկորները կը մնային այնտեղ, Սիբիրում : Իսկ հիմա նստել է Անտոնինան Սոլոմէա Նեռիս է կարդում եւ նրա մտքով չի անցնում, թէ ինչի մասին եմ գրում : Մենք ազատուեցինք եւ Երեւան վերադարձանք 1954 թուականի ամրանը :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(Շար.)

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ԽՄԲ.— «Արմենիա», առաջնորդող յօդուածով մը կը ներկայացնէ մեր աշխատակցին այս նոր գործը .—

Շաւարշ Նարդունի օտար Փոլքլորը պեղած՝ թարգմանաբար կուտայ գեղեցիկ հատոր մը, — Լուսամատեանը :

Գրական այս մարզը ուրացուելու աստիճան զանց առնուած է նորերու կողմէ, որոնք աւելի հետամուտ կը թուին ինքնագիր փորձերու :

Առանց ժխտելու արժէքը ներքին խռովքներն ու մտածումները գրականութեան ուղիով պարզելու ճիգին, կը գտնենք խորհնալու եւ թարգմանաբար օտար ստեղծագործութիւններով մեր մշակոյթը հարստացնելու միտքը ամէն տեսակէտով օգտակար :

Նարդունի սեփական ստեղծագործութեան զուգահեռ այս աշխատանքին լծուած է ահա :

Այս ուղղութեամբ 1944ին ան տուաւ Ծաղկամատեանը, 1951ին՝ Վարդամատեանը, հրատարակութեան համար պատրաստ է, կ'իմացնէ՝ Մանկամատեանը :

Թարգմանական գործը, անթերի եւ կատարեալ եղած պարագային իսկ, ստեղծագործութիւն չէ անշուշտ, թէպէտ գնահատութեան արժանի զատանք :

Փրփրում, լարում եւ յոգնութիւն պահանջող աշխատանք մըն է ան ու հրատարակուած տեսնելու մղձաւանջով՝ ծառայութիւն :

Մերժել մշակոյթի պատմութեան մէջ երանգախառնումներու եւ ազդեցութեանց իրողութիւններ, պիտի ըլլար սխալ :

Ինքնատիպ կոչուած արուեստ մը, արդասիք է շատ անգամ ազդակութիւններով լուսակարկառուած նոր արուեստի մը, ուր հեղինակին տաղանդը մոյնել կուտայ յաճախ իրաւունքները ուրիշներու, որոնք նուազ կատարելութեամբ ներկայացուած են :

Նարդունի, որոնց միտք, Լուսամատեանի մէջ ամփոփած է իր պրպտումներուն ուշագրաւ արդիւնքը :

Գործը բաժնուած է երկու մասի :

Առաջինով, 104 էջ, ան կուտայ ռուսական, պարսկական, ֆրանսական, ուկրայնական եւ եթովպական տասնմէկ հէքեաթներ, հետաքրքրական ու գեղեցիկ, բոլորն ալ :

Այս հէքեաթներով, ինչպէս անոնց յաջորդող ժողովրդական երգերով ու բանաստեղծութեամբ, կը տրուի մասամբ հոգեբանութիւնը զանոնք ստեղծագործող ժողովուրդներուն :

Այսպէս, օրինակ, ինքնատիպ սրամտութեան նմոյշ մըն է ուկրայնական հէքեաթը, որ կը կրէ Աւելի Յիմարը խորագիրը :

Պէտք է ընդունիլ որ հէքեաթներ գաւառէ գաւառ եւ երկրէ երկիր անցնելով՝ յաճախ կրած են որոշ փոփոխութիւններ :

Մերթ՝ տրուած հէքեաթի մը նմանակը կը տեսնուի հեռաւոր ժողովուրդի մը մօտ :

Ժամանակի ընթացքին, անոնք կրնան կրել որոշ փոփոխութիւններ եւս, ու կուգայ ատեն մը, որ կը կնճռոտի անոնց հայրութիւնը :

Անգիր գրութիւնը այս ձեւով նոր ժամանակներու կտակած է հարազատութիւնը կասկածելի հարստութիւններ :

Մեծ է հէքեաթին կարեւորութիւնը եւ դերը ժողովուրդներու գրականութեան մէջ : Հէքեաթներու մէջ թաղուած են յաճախ իմաստութեան անսպառ գոհարները ազգերու :

Եթէ գեղջուկ երգեր կուտան սիրտն ու հոգին զանոնք յօրինող ժողովուրդներու, հէքեաթները կը մնան անոնց իմաստութեան եւ փորձառութեան վկայութիւնը :

Լուսամատեանի երկրորդ մասին մէջ տրուած են օտար ժողովրդական տասներկու բանաստեղծութիւններ :

Նմոյշներ վերցուած են ֆրանսական, հնդկական, սերպական, մոլտաւական, պարսկական, սկանտինաւեան, յունական, ռումանական, ճափոնական, սլաւական եւ եգիպտական Փոլքլորէն :

Ժողովրդական ոգին կը ցոլանայ ինքնատիպ այդ կտորներուն մէջ :

Սէրը առանցքը կը կազմէ անոնց :

Պէտք է անձամբ կարդալ Լուսամատեանը, վայելելու համար անկէ ծորող քաղցրութիւնը :

Նարդունի անթերի հայերէնով մը կատարած է իր թարգմանութիւնները՝ պահելով իրաւունքը ժողովրդական մոթիվներուն :

Գնահատութեան արժանի է նմանապէս հաղէպ թարգմանիչին համակիրներու կեցուածքը : Անոնք նիւթական ձեռնտուութեամբ ստեղծած են հնարաւորութիւն որ լոյս տեսնէ Լուսամատեանը :

Հանդէպ արժանաւոր գրագէտին այս կեցուածքը, արդի մեր պայմաններուն մէջ, երբ հայ մարդը ամէն բանի համար դրամ ունի, բայց հայ գիրքին ու գրականութեան համար ոչ, Նարդունիի համակիրներու նուիրումը կը դառնայ ուշագրաւ :

Մաղթենք որ գործը ունենայ արագ սպառում եւ անոր յաջորդէ հրատարակութիւնը, Մեղեդինե՛ր, Մեղեդինե՛ր ինքնատիպ հէքեաթներու հեղինակին պատրաստի երկերուն :

ԱՐՄԵՆԻԱ

ԳՈՎԵԼԻ ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ

Պուլկարացի կին լրագրող Ե. Կիրանովան գալով Երեւան, դիտելով մեր քաղաքի տեսարժան վայրերը, իր տպաւորութիւններն է հրապարակել Մոսկուայում լոյս տեսնող «Լէ Նուվէլ տը Մոսկու» լրագրում :

Հիացմունքով խօսելով մեր հին ու նոր մշակոյթի մասին, լինելով Մատենադարանում եւ տեսնելով այնտեղ հաւաքած եւ խնամքով պահպանուող հազարաւոր ձեռագիր գրքերը, ծանօթանալով Մուշի «ճառընտիր»ի զարմանալի պատմութեանը, նա գեղեցիկ միտք է յղացել. «Այդ ձեռագիրը զննելիս ես մտածում էի, որ եթէ իր մշակոյթի նկատմամբ ժողովրդի սէրը մարմնաւորող յուշարձան կառուցեն մի օր, պէտք է անմահացնել այդ անծանօթ կնոջը՝ իր ժողովրդի մշակոյթի մի մասունքը փրկած թափառելիս» :

Իրօք, ինչո՞ւ չիրականացնել այդ գեղեցիկ միտքը : Ինչո՞ւ չանմահացնել այդ անյայտ հերոսուհուն ու նրա կատարած սխրագործութիւնը մի արժանի յուշարձանով :

Մենք կ'առաջարկէինք աւելին. ինչո՞ւ, օրինակ, չփորձել գտնել այդ կնոջ հետքերը : 1915ի ողբերգութիւնից անցել է 50 տարի, եթէ մի պահ ենթադրենք, որ այն ժամանակ նա եղել է 20–25 տարեկան, ապա այժմ նա պէտք է 70–75 տարեկան լինի եւ շատ հաւանական է, որ դեռ կենդանի է :

Գրքի մի կէսը նա բերել հասցրել է Անդրկովկաս, ուրեմն, անկասկած է, որ նրան տեսնողներ, նրա հետ խօսողներ եւ գիրքը նրանից ընդունողներ են եղել, հետեւաբար նրանցից մէկն ու մէկը պէտք է, որ թէկուզ աղօտ յիշողութիւններ պահպանած լինի նրա մասին : Յայտնի է նաեւ, որ նա ընկերուհի էլ է ունեցել, որի հետ բաժանել են գիրքն ու երկուսով տարել :

Մեր կարծիքով կարելի է ինչպէս մեր, այնպէս էլ սփիւռքահայ թերթերի միջոցաւ դիմել բոլոր Մշեցիներին, եղեռնից փրկուած բոլոր ականատեսներին, խնդրելով օգնել այդ կնոջը գտնելու կամ նրա մասին տեղեկութիւններ հաւաքելու գործում :

Միանգամայն արդարացի կը լինի, որ այդ անյայտ կինը յայտնի դառնայ եւ իր արժանի տեղն ունենայ մեր Մատենադարանի հարուստ պատմութեան մէջ :

Ա. ԱՂԱՅԵԱՆ

(Գրական Թերթ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (121)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Թուարէկը խնդաց, իսկ Հաքիմ, զայն համոզելու համար, այս անգամ սկսաւ իր հայհոյանքներու տեղատարափը արաբերէն լեզուով : «Ին ալապուք», «իպն էլ քէլպ», «իպն էլ ահպա», «եա թէրքս», «եա մուզլիմ», «եա մուզաֆֆիլ».. եւայլն, եւայլն ...: Հաքիմ այս լուտանքները սկսած առենը բարկացած մէկու մը կերպարանքը առաւ : Եւ բարկացած ձեւացնելով սկսաւ իրրեւ թէ ֆրանսերէն հայհոյանքներով պատասխանել : Իրարու հայհոյելու ձեւով ֆրանսերէն խօսակցութիւն մը սկսաւ մեր միջեւ, որու միջոցին հարցուցի՝ «ինչո՞ւ ազատել կուզես զիս» : «Ատոր պատասխանը չեմ կրնար տալ, միայն դուն սա ըսէ ինծի թէ ապրիլ կ'ուզե՞ս», հարցուց Հաքիմ յօնքերը պռստելով : «Ի հարկէ», պատասխանեցի :

«Քեզ պիտի ազատեմ, բայց Ծուանը մեզի կը դիտէ հեռադիտակով, պէտք է անպայման գլուխ մը կտրեմ», ըսաւ Հաքիմ : «Գլո՞ւխ մը մի» բացագանչեցի : «Այո, Թուարէկին գլուխը», պատասխանեց Հաքիմ այս անգամ կտտղութեամբ : Այս պարագան ինծի զարշանք պատճառեց, բայց ճիշդ այդ միջոցին, տեսայ որ մեզի հետ եկող Թուարէկը բոլորաւ աղաչել ու պաղատիլ Հաքիմէն որ միս ազդելու պատիւն ու երջանկութիւնը իրեն ձգէ ...:

— Վայ սրիկա, գոչեց Զարտաք :

— Ալ կը վարանի՞ս տասնկ մարդուն գլուխը թողնել, մրմնջեց Մօպրէ :

— Եթէ ես ըլլամ, մարմինն ալ աղբանոց կը նետեմ, միջամտեց Բըլէզ :

— Հաքիմի հետ խօսք մէկ ընելով սա կարգադրութիւնը ըրինք, շարունակեց Մօպրէ : Երբ որ Ծուանի նշանակած ծառին քով հասնէինք, ես անանկ պիտի ձեւացնէի որ ձիէն վար իջնել չեմ ուզեր. Հաքիմ զայս տեսնելով Թուարէկը իմ վրաս պիտի ղրկէր որ զիս բռնի կերպով վար իջեցնէ : Ասոր վրայ, ես ձիուն վրայէն ամբողջ ծանրութեամբս Թուարէկին վրայ պիտի իյնայի, իսկ Հաքիմ ալ վրայ հասնելով ետեւէն պիտի դաշունահարէր զայն ...:

Ահա այս էր ծրագիրնիս : Մնացեալը անշուշտ հեռուէն տեսաք : Երբ Հաքիմ իր գործը լմնցուց եւ երբ Թուարէկին գլուխը անդունդէն վար գլտորելով աներեւոյթ եղաւ, ես ծառին ետին պահուըտելով գետնի դիակին վրայէն երկար մուճակները խլեցի եւ անոր վերարկուն հանելով իմ զգեստներս անոր հագցուցի եւ անորն ալ ես հագայ ...: Եւ որպէս զի Հաքիմը վտանգի չենթարկուի, հոնկէ ծածուկ ճամբով մը փախուստ տալով քանի մը օր երեւան չելայ ...: Հաքիմն ալ Ծուանի ըսաւ որ կռիւի միջոցին Թուարէկը ես սպաննած էի ...: Գրած երկտողս արդէն ժամանակին զտած էք Թուարէկին վրայէն եւ մնացեալին տեղեկացաք :

— Բայց սա չկրցանք հասկնալ թէ ինչպէս Այնը-Մէսքինի մէջ գողութիւն եւ սպանութիւն ըրած ըլլալուն համար վռնտուած դաւաճան Հաքիմը տասնկ բարիքներ կը գործէ, հարցուց Մօրիս :

— Հաքիմը բնաւ գողութիւն ըրած չէ եւ ոչ ալ ոճիր գործած է, մէջ բերաւ Իպրահիմ փպտելով : Մեր ցեղապետը՝ Հաճի Մօհամէտ գիւղապետին եւ դատաւորին հետ համաձայնած էին եւ Հաքիմին անունը մարդասպան ու գող հանած եւ զայ ձեւակերպութեան համար Այնը-Մէսքինէն վտարած էին, որպէսզի ան կարենայ Թուարէկներու քով ապաստանիլ եւ այդպէսով իր ցեղին վրէժը առնել :

Հաքիմ քաջ եւ կորիճ մարդ մըն է. Ծուան քիչ առենուան մէջ զայն իր տեղակալը ըրած է : Մանուէլայի նիւթած դաւադրութիւնը կէս գիշերին գալով մեզի իմաց տուողը ո՞վ էր, մեր ուղտապաններէն մէկուն Ծուանի լրտեսը եղած ըլլալը մեզ իմացնողը ո՞վ էր, Հաքիմը. անոր միջոցաւ էր որ Պիսքրայի մէջ Սեւ Արծիւները ծուղակը ձգեցինք, անոր միջոցաւ էր որ յաջողեցանք մաղաղաթը ձեռք անցընել :

— Վայ չունչանորդի, քու այդ Հաքիմդ պատուական մարդ է եղեր, գոչեց Զարտաք :

— Վաղը հոս պիտի գայ եւ զինքը պիտի տեսնէք, ըսաւ Իպրահիմ : Ցեղապետին նամակին մասին ի՞նչ որոշում պիտի տաք :

— Տուած հրամանը կէտը կէտին պիտի գործադրենք, պատասխանեց Զարտաք :

— «Կամ մեռելը պիտի խօսի եւ կամ գանձին գաղտնիքը հետս գերեզման պիտի տանիմ», այս պարբերութիւնը ի՞նչ կը նշանակէ, հարցուց Մատլէն :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՍՕՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Զագըլճեան, Պ. Նուպար Զագըլճեան (Պոլիս), Տէր Թաթուլ քհնյ. Մալխասեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Գալուստեան, Տիկին Ներսէս Օֆեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Գոլանճեան եւ զաւակները, խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, զարմիկին եւ ազգականին՝

Պ. ԶԵՆՈԲ ԶԱԳԸԼՃԵԱՆԻ

(84 տարեկան, Պոլսեցի)

մահը, որ տեղի ունեցաւ 83 Րիւ Անրի Պարպիւս, Մէօտոն:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի (23 Մայիս) ժամը 15·30ին, Սէն Մարթէնի եկեղեցին, Րիւ տը լա Ռէփիւպլիք:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ն. Պ. Հայ Սպայից Միութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները այս Կիրակի (Մայիս 22) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի ի յիշատակ հայ զինուորներուն որոնք, 1918ի Մայիսեան պատմական կռիւներուն պաշտպանեցին եւ փրկեցին Հայրենիքն ու Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Լիոնէն Օր. Տէր-Պետրոսեան փոխան ծաղկեպսակի քսան ֆր. կը նուիրէ Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին, Միքայէլ Տէր-Յակոբեանի եւ Կորիզեանի մահուան առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տիկին Շնորհիկ Վահանեանէ (Քան) Մշակոյթի Տան այցելութեան առթիւ կը նուիրէ քսան ֆր. Շ. Միսաքեան սրահին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սովորական հաւաքատեղին, սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբը Կիրակի (22 Մայիս) ժամը 15·30ին:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբը Երկուշաբթի (23 Մայիս) ժամը 20·30ին:

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ Երեքշաբթի (24 Մայիս) ժամը 20·30ին:

ՓԱՐԻԶ.— Այս Երեքշաբթի ժամը 20·30ին ժողովի կը հրաւիրուին Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր»ի եւ «Արամ» ենթակոմիտէի ընկերները, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի բոլորին ներկայութիւնը:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՌԱԼԻ COYE-LA-FORÊT

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Անիէնի, Սարսէլի եւ Արնուվիլի խումբերուն կողմէ

ՅՈՒՆԻՍ 12ԻՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Ազգային Միութեան, նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Կրթ. Մարմնոյ:

Ի նպաստ «ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ» երկսեռ վարժարանի կրթ. գործին:

Այս Երկուշաբթի ժամը 20·45ին, Սինեմա Առք, 257 Րիւ Պուալօ

« ՄՕՐ ՄԸ ՍԻՐՏԸ »

եւ շատ գեղեցիկ Հայրենի երգեր, գունաւոր ֆիլմը:

Տոմսերու գիներն են 5 եւ 7 ֆրանք

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր մասնաճիւղերու ընկերուհիները այս Երեքշաբթի ժամը 15ին, Պառ տիւ Կլոպ: Խիստ եւ կարեւոր օրակարգ:

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱՉՔԸ ԼՈՅՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝

2300 ֆրանք

(Քլաս Թուրիսթ)

Փարիզ - Երեւան ուղիղ գծով, ութ ժամէն, ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԴԱՆԱՒՈՎ.

Նուազագոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանգստութիւն: Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօրուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը:

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3: Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն: Վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ քաղաքները այցելելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները:

ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ, առաջին կարգով (Փրըմիէռ քլաս) ճամբորդողները իրաւունք ունին խորհրդային երկիրներու առաջնակարգ եւ Արմենիա պանդոկը բընակելու եւ ճաշելու: ԳԻՆ՝ 2850 ՖՐ.:

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ

Փարիզ - Երեւան - Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, ԳԻՆՆ Է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ:

Անապարեցէ՛ք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վիզայի ձեւակերպութիւնները աւելի շատ ըլլալով:

ԴԻՄԵԼ՝

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39

Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96

Մարսէյլի շրջանի համար

M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ՄԱՅԻՍ 28-Ի 48-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի այս Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս 6րդ թաղապետարանի սրահը՝ Փլաս Սէն-Սիւլփիս:

Կը նախագահէ՝ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսին՝

ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ եւ ԷՏՈՒԱՐ ՏԷՓՐԷՕ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի (Մայիս 29) առաւօտեան ժամը 10ին, Սինեմա Վառիէթէ:

Կը խօսին՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

Կը նախագահէ՝ Ե. ԳԱՍԵԱՆ Կը խօսի՝ Մ. ՄԻՐՁԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Ռոմանի թատերախումբը կը ներկայացնէ Յովհ. Զարիֆեանի, ղեկավարութեամբ Սարգիս Քէփէնէկեանի «Հէքեաթ-ողբերգութիւն»: Կը մասնակցին Ս. Քէփէնէկեան, Մ. Աւոճեան, Ա. Քէփէնէկեան, Ս. Թողաթլեան, Յ. Քէփէնէկեան:

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ իրիկուն: Կը խօսի՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ:

Յունիս 11, Շաբաթ ժամը ճիշդ 20·45ին

PAUL-FARALICQԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

21, Rue Yves-Toudic, PARIS (10e) — Métro : République

Կը ներկայացուի

"ՌՈՒԶԱՆ"Ը

Թատերգութիւն 5 արար

ԹՐԱԳՕՇԻ

(Որ արժանացաւ մրցանակի Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած թատերական մրցման)

Կը մասնակցին.— Օրիորդներ՝ Ս. Վարդանեան, Ս. Զոնթըրեան, Է. Զանըրեան: Վ. Կիրակոսեան, Ոսկերիչեան, Բամպուքճեան, Պարոններ՝ Ն. Բըշտիկեան, Ս. Տէր Մատթէոսեան, Գ. Գէորգեան, Շ. Սիրունի, Հ. Փափազեան, Մ. Զաքմաքճեան եւ Թ. Մանուկեան

Նաեւ « ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ » ՀԱՄՈՅԹԸ ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

ՏԱՆՕԹ.— Յատկապէս կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Pour les billets s'adresser :

U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18

Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64

« Maison MASSIS », 21, Rue Saulnier PARIS (9e) — PRO. 16-88

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 19ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԹՍԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet
136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ խղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ.
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:
Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY-SOUS-BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՄԱՅԻՍ
MARDI 24 MAI 1966
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10617
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
42e ANNÉE — No 10.617

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսա Հրապարակեց այն նոր յուշագիրը զոր ղրկած է Գերմանիոյ, ի պատասխան Մայիս 3 Թուակիր գերմանական յուշագրին : Առջի օր յայտնի էր արդէն այդ նոր յուշագրին ընդհանուր ոճը, որու բնագիրը ամբողջութեամբ նոր յանձնուեցաւ մամուլին :

Ֆրանսական կառավարութիւնը կ'ուզէ գիտնալ թէ Գերմանիա կ'ուզէ որ ֆրանսական զօրքը Գերմանիա մնա՞յ թէ ոչ : Այս է գլխաւոր կէտը յուշագրին : Այն պարագային որ Գերմանիա կը փափաքի ֆրանսական զօրքին մնալը, կարելի է ըսկսիլ բանակցութիւնները, հակառակ պարագային Ֆրանսա պատրաստ է 1967 Յուլիս մէկին քաշել իր զօրքը : Ուրեմն եթէ ֆրանսական զօրքը պիտի մնայ, կարելի է խօսակցութիւններ սկսիլ հետեւեալ կէտերու շուրջ.—

Ա) Երկու կառավարութեանց միջեւ կարգադրութիւն մը պէտք է ըլլայ ֆրանսական զօրքին Գերմանիա մնալուն գործնական հարցերուն շուրջ :

Բ) Համագործակցութիւն մը պէտք է սահմանուի դաշնակից հրամանատարութեան եւ ֆրանսական հրամանատարութեան միջեւ, որ նախատեսէ ֆրանսական ուժերու ստանձնած առաքելութիւնները եւ այն պայմանները որոնք կը վերաբերին անոր հրամանատարութեան, այն պարագային մէջ երբ Ուաշինկթընի դաշնագրին թիւ 5 յօդուածը խնդրոյ առարկայ ըլլայ : Ֆրանսական կառավարութիւնը, այս կէտին շուրջ, կը խորհի թէ բարեփոխութիւններ բերելով կարելի է 1954 Հոկտեմբեր 23ի համաձայնագիրը նկատել իբրեւ իրաւական հիմ : Գալով Ֆրանսայի դաշնակիցներուն, չեն կրնար խնդրոյ առարկայ ընել ֆրանսական զօրքին իրաւական հիմերը առանց խնդրոյ առարկայ ընելու նաեւ վերապահուած իրաւունքներու հարցը :

Միւս կողմէ, որոշ մտահոգութիւն կը տիրէ դաշնակցային Գերմանիոյ քաղաքական շրջանակներուն մէջ : Ատրնաուըր կ'ուզէ որ անկեղծ խօսակցութիւն մը տեղի ունենայ Փարիզի հետ, եւ այդ միջոցը կը նկատէ միակը լուծումի մը յանգելու համար : Գալով Սթրաուսի յայտնեց թէ հետեւեալ նամակը կը ղրկէր նախագահ տը Կոլի եթէ ինք ըլլար իշխանութեան գլուխը .— « Շատ սիրելի բարեկամ, համաձայն ենք այն սերտ միջանկխութեան մասին որ կայ Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ իրենց ապահովութեան պահպանման համար : Կը մեկնիմ այն սկզբունքէն որ նոյն տեսակէտներն ունինք այդ մասին եւ այդ պատճառով է որ պիտի չվարանիք ֆրանսական զօրքը օգտագործելու դաշնակցային Գերմանիան պաշտպանելու համար, եթէ յարձակման մը զոհ ըլլայ : Պատրաստ եմ, այս պայմաններուն մէջ, ձեզի տալու այն իրաւունքները զորս կը վայելեն անգլիական եւ ամերիկեան զօրքերը, պայմանաւ սակայն որ պահպանուի Գերմանիոյ գերիշխանութիւնը եւ երկկողմանի համաձայնագիր մը ստորագրենք այս հարցին շուրջ : Ձեզմէ կախում ունի եւրոպական միասնականութեան յառաջդիմութիւնը : Ատոր համար, կը խնդրեմ, որ Մոսկուայի մէջ, Եւրոպայի եւ Գերմանիոյ միութեան բանբերն ըլլաք : Ձեր վերադարձէն ետք, ինքզինքիս Թոյլ պիտի տայի ձեզ հրաւիրելու եւրոպական Հաւաքականութեան վեց երկիրներու վեհաժողովի մը » :

Այս երեւակայական նամակը անհրաժեշտ չի նկատուիր սակայն դեմոկրատ քրիստոնեաներու կողմէ, որոնք չեն բաժներ Շթրաուսի եւ Ատրնաուըրի մտահոգութիւնները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՐԶԱՊԵՏ ԷՐՀԱՐՏ Լոնտոն կը գտնուի երեք օրուան պաշտօնական այցելութեան մը համար : Խօսակցութեան նիւթ պիտի ըլլայ Ատլանտեան դաշնադրը եւ գերմանական օգնութիւնը բրիտանական բանակի ծախքերուն : Էրհարտ պիտի ընդունուի Թագուհիին կողմէ :

ՏԱ ՆԱՆԿԻ կացութիւնը օրէ օր կը ծանրանայ : Զօր. Քիի զօրքերը վերջնագիր մը ուղղած են պուտտայական ապստամբներուն, որպէսզի յանձնուին : Քաղաքացիական պատերազմը սաստկացած է եւ Ամերիկացիք շատ նեղ կացութեան մատնուած են : Հակառակ Ճոնսընի լաւատեսութեան, որոշ վերապահութիւն մը կը տիրէ եւ Ամերիկացիներուն 54 առ հարիւրը համամիտ է որ Ամերիկա քաշէ իր զօրքը Վիէթնամէն :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ Քաննի Փառատօնը վերջացաւ Ուրբաթ օր, բայց ժիւրիին տըւած մրցանակները մեծ դժգոհութիւն պատճառեցին եւ սուլոցներու ու բողոքներու մէջ անլսելի դարձաւ Ժան Մարէի ձայնը, որ կը փորձէր մրցանակներու ցանկը կարդալ : Մրցանակաբաշխութենէն քիչ ետք մօտ 110 լրագրողներ նիստ կը գումարէին եւ «գոհունակութեան մրցանակը» կուտային ժիւրիին, ծանր յօդուածներ ալ լոյս կը տեսնէին թերթերուն մէջ : Յիշենք սակայն թէ առաջին մրցանակը տրուած է , Էկս էքօ, ֆրանսական «Այր մը եւ կին մը » եւ իտալական Սինեոռէ Սինեոռի» (Տիկիններ եւ պարոններ) Ֆիլմին : Օրսըն Ուէլս, մրցումէ դուրս, կ'արժանանար պատուի մը շարժանկարին բերած իր օժանդակութեան համար :

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ յանկարծամահ եղած է Անգլիոյ նախկին վարչապետին Մաք-Միլընի կինը, 65 տարեկանին, Միշտ գործօն մասնակցութիւն բերած է իր ամուսնոյն քաղաքական եւ հանրային կեանքին :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ֆութպոլի բաժակը շահեցաւ Սթրազպուր 0ի դէմ մէկով պարտութեան մատնելով Նանթը :

Օրէ Օրին

ԱՌՋԻՆ ԸՐԱԾԸ ՋՆՋԵՆՔ

— Արջը իր ձագը սիրած ատեն՝ խեղդեր է, կ'ըսէ մեր գեղացի ժողովուրդը :

Մարդն ալ կրնայ այդ ոճիրը գործել՝ պէտք եղածէն աւելի իր կուրծքին վրայ սեղմելով իր ձագուկը :

Նոյնիսկ Ազգը կրնայ այս տեսակ բան մը ընել՝ առանց կուրծքի մը կամ գրկըւելիք բանի մը պէտք ունենալու : Այլ պարզապէս իր շատախօսութեամբ եւ թեթեւսօլիկութեամբ :

×

Տարիներէ ի վեր բանուկ արհեստի մը վերածուած է Երեւանի լաւ — եւ ո՛չ այնքան լաւ — երեւոյթները փառաբանելու եւ պանծացնելու մարզանքը :

Մարզանք մը, որ բոլորովին կ'անտեսէ ամենայն Հայոց հայրենիքին մէջ տիրող վարչաձեւին տեսակն ու անոր խստութիւնը :

Հայաստանի ժողովուրդին հայրենասիրութիւնը ամէն երեւոյթի մէջ, բնականաբար, անսահման ուրախութիւն կը պատճառէ Արտասահմանի Հայութեան իբրեւ սփոփարար երաշխիք վաղուան համար :

Անցեալ տարուան — եւ այս տարուան — ժողովրդական ցոյցերը Ապրիլեան Եղեռնի ոգեկոչումին եւ մեր հողային պահանջներուն առթիւ, երեւելի փաստերըն են այդ հայրենասիրութեան, որուն հուրը չմարեցաւ , նոյնիսկ, Սթալինեաններու եւ Բերիաներու ահաւոր բռնակալութեան օրերուն :

Այդ ցոյցերուն զուգընթաց կրնաք միշտ աչքի առջեւ ունենալ նաեւ այն հայրենաշունչ գրականութիւնը, որ թեւ առաւ վերջին տասնամեակին, կարծէք, թիւրիմացութիւն մը փարատելու առաքելութեամբ :

— Արտասահմա՛ն, մենք ալ քեզի չափ Հայ ենք ... քեզմէ ալ աւելի ...

Արտասահմանը ո՛չ մէկ ատեն կասկածի տակ դրած էր Հայաստանի մեր անկրման ժողովուրդին հայրենասիրութիւնը :

Բայց, ի հարկէ, իրաւունք տուած էր ինքզինքին՝ քննադատելու եւ դատապարտելու կարգ մը թերթուբիւններ, որոնք կը պարտադրուէին իրեն՝ ի վերուստ :

Այս սրտցաւ մեղադրանքներուն տարբեր իմաստ տուին կարգ մը մարդիկ, արտասահմանի մէջ, Երեւանցիներուն աչքը մտնելու — կամ երբեմն ալ աչքը տեղէն հանելու — անապարանքով :

Հայաստան ապրող եւ իր ճակտին քրտինքով, իր բազուկով, Հայաստանի վերածնունդին ծառայող Հայը հայրենասէրէն տարբեր բան չի կրնար ըլլալ :

Հայուն հայրենասիրութիւնը «անուշ ջուրի » կամ սալոնական հայրենասիրութեան կը վերածուի միայն Արտասահմանի մէջ, ուր բազմատեսակ հրապոյրներ, առօրեայ կեանքի մէջ, մոռցնել կուտան հայրենիքն ալ, Հայութիւնն ալ :

Ինչպէ՞ս կ'ուզէք որ Արարատի երկնահայեաց փառքին դիմացը թառած Հայը Հայէն տարբեր բան մը ըլլայ եւ Հայու հոգիէն ու սրտէն տարբեր հոգի եւ սիրտ ունենայ :

Բռնակալութեանց ամէնէն սարսափելի տեսակն անգամ չի կրնար — չկրցաւ — իր գարշապատին տակ փշրել հայրենասիրութեան զգացումը : Մանաւանդ Հայուն հայրենասիրութիւնը :

×

Ամէնքս ալ գիտենք, ամէնքս ալ կը խոստովանինք որ Սթալինի սատակումէն ետք, վարչաձեւը որոշ բարեփոխումներու ենթարկուեցաւ :

« Հանճարափայլ » հրէշին յաջորդները, մասամբ, — միայն մասամբ — թուլցուցին շղթաները եւ կարգ մը ազատութիւններ շնորհեցին քաղաքացիներուն , Ազգային հանրապետութեանց, որոնցմէ մէկն է — ամէնէն տկարն ու տկլորը — մեր հանրապետութիւնը :

Մինչեւ 1953ի վերջերը, երբ Բերիան ալ « մեռնի » կը ղրկուէր Կեդրոնական Կոմիտէին վճիռով, Հայը իբրեւ Հայ կամ Թաթարը իբրեւ Թաթար չէր կրնար տեղական հայրենասիրութիւն « խաղցնել» : Որովհետեւ, — Հայրենասիրութիւն նշանակում է բուրժուա – նացիոնալիստական մի ազիտացիա ...

Ե՛ւ Հայուն, ե՛ւ Թաթարին համար կար ու չկար խորհրդային հայրենիքը կար, իբրեւ համայնական, ընդհանրական հայրենիք : Երկու հարիւր միլիոն քաղաքացիներ — բարդ մեքենայի մը անխօս պըտուտակները — պիտի պանծացնէին միայն այդ հայրենիքը :

Հիմա, սակայն, մասամբ — միայն մասամբ — անցած գացած են այդ տխուր օրերը :

Այսօր, Երեւանցին կրնայ իր Անդրանիկը պանծացնել իբրեւ ազգային հերոս կամ ցեղասպանութեան ոճիրով ամբաստանել դրացի Թուրքը, որ 1920ին «եղբայր» կը հռչակուէր Բագուի մէջ :

Մինչեւ քանի մը տարի առաջ, քեզ հում հում կ'ուտէին Երեւանի ճամբաներուն վրայ, եթէ յանդգնէիր բերանդ բանալու այդ «եղբօրդ» դէմ :

Հիմա, Հայը կրնայ բունցք շարժել Թուրքին դէմ եւ պահանջել «մե՛ր հողերը, մե՛ր հողերը » :

Հիմա , Դաշնակցական Հայն անգամ կրնայ Երեւան այցի երթալ, քանի մը խիստ քննադատութիւններ ընել մտաւորական Երեւանցիներու հաւաքոյթին մէջ եւ ... ողջ – առողջ վերադառնալ, թէեւ, տակաւին, թոյլ չեն տար որան ձայնասփիւռի ընկալուչին դիմացը ըսէ իր ըսելիքները՝ ի լուր ներսի եւ դուրսի Հայութեան :

Մինչեւ քանի մը տարի առաջ, միայն Թամկավարն ու Հնչակեանը կրնային Երեւան երթալ՝ բուրվառ ու խնկաման ի ձեռին :

Հիմա Երեւանցին կրնայ Զարեհն ու Վարուժան, Սիամանթօ եւ Մեծարենց կարդալ Չեկայի բարակներուն աչքին առջեւ եւ Րաֆֆին թեւին տակ փողոցէն անցնիլ :

Մինչեւ քանի մը տարի առաջ ...

×

Բայց, երկար է շարքը այն շա՛տ սովորական բաներուն, զորս Երեւանցին չէր կրնար ընել երէկ, բայց կրնայ ընել այսօր :

×

Եւ սակայն, պէտք է միշտ ի մտի ունենալ որ խորհրդային իրաւակարգին արտօնած եւ թոյլատրած ազատութիւնը ունի իր չափը եւ իր սահմանը :

Անցա՞ր այդ չափէն ու սահմանէն անդին, համը փախցուցի՞ր, շփացա՞ր, երե՞ս առիր, խարազանը դուռին ետեւն է, գիտցա՛ծ ըլլաս :

Վարչաձեւը չի կրնար, վերջապէս, թոյլ տալ որ Հայն ու Թաթարը կամ Չէչէնն ու Ղազախը իր դիմագիծը եւ իր պարտադրած դաւանանքին տարազը այլափոխեն՝ յօգուտ իրենց տեղական շահերուն : Ցանուն իրենց հայրենասիրութեան :

Վարչաձեւը չի կրնար, վերջապէս, հանդուրժել որ Երեւանցի Հայն ալ ունենայ Արտասահման բնակող Հայուն քաղաքներուն, ըմբռնումներուն եւ պահանջներուն յարեւնման բաղձանքներ, ըմբռնումներ եւ պահանջներ՝ քաղաքական, ընկերային եւ տնտեսական կալուածներուն մէջ :

Ունեցա՞ւ — վիզը կ'ոլորեն :

×

Այս վտանգը աչքի առջեւ ունեցող Արտասահմանի Հայուն ճիտին պարտքը պիտի ըլլայ հեռատեսութիւնը, որպէսզի չպոռայ, չկանչէ, *ըէքլամ* չընէ թէ՝ — Երեւանցիներն ալ ճիշդ եւ ճիշդ մեզի պէս կը մտածեն եւ մեր ճամբուն կը հետեւին ... մեզմէ բնա՛ւ տարբեր չեն ...

Պատին վրայ ճանճ կայ : Կարին կայ , հայրենակից : Զգո՛յշ :

Սիրենք , գովենք, գովաբանենք Երեւանը բայց ... արջին ըրածը չընենք ...

Մե՛ղք են :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ ԿԸ ՊԱՏՄԷ
… ԻՐ ԿԵԱՆՔԸ

(Ե. եւ վերջին մաս)

Ինչ կարող եմ ասել իմ գրական կենսագրութեան մասին: Գիրն ու գրականութիւնը սիրել եմ վաղ մանկութիւնից: Այն օրից, երբ ես հասկացել եմ, իմացել կամ գիտակցել, որ գիրք գրողն ու ստեղծողը մարդն է, մի ցանկութիւն եմ ունեցել՝ գիրք գրել, գիրք ստեղծել: Իմ առաջին ոտանաւորը լոյս է տեսել 1917 Թուականին, իսկ առաջին արձակ գործը, « Մի զոյգ կօշիկների պատմութիւնը»՝ 1923 Թուին: Մեծ երջանկութիւն էր ինձ համար, երբ նոյն Թուականին ես Պաւլօ Տիչինայից ստացայ մի նամակ եւ ուկրայինական մի ամսագիր, ուր գտայ տպուած վերոյիշեալ արձակ, սատիրական գործի Թարգմանութիւնն ուկրայիներէնի: Գուցէ այս անակնկալ յաջողութիւնն էլ դարձաւ խԹան, որ չափածոյի հետ զուգընԹաց գրեմ արձակ գործեր: Հիմա, երբ ես շուտով վաԹսուն տարեկան կը դառնամ, զգում եմ, որ ճիշդ եմ վարուել: Տարէց – տարի աւելի դժուարանում եմ բանաստեղծութիւն գրել, մինչդեռ արձակը վերջին տարիները տուել է ինձ մեծ, ստեղծագործական ուրախութիւններ: Իմ արձակի՞ց է բխել բանաստեղծութիւնը, Թէ ընդհակառակն, այդ մասին Թող քննադատները վճռեն, ես ժպիտով եմ նայում այժմ իմ բանաստեղծութեան նուաղող ակունքներին, իսկ արձակի Ջրերում ես լողում եմ ազատ եւ վստահ, երբեմն իսկական լողորդի նման:

Չեմ կարող ասել, որ Հելիկոնի չաստուածները բարեհամբոյր են եղել իմ նկատմամբ, եւ շոյել են իմ գլուխը, ոչ: Ռապպական քննադատութիւնը միշտ ծեծել է ինձ, եւ ես Թրծուել եմ այդ ծեծերից: Ինքս եմ սիրել ծեծուածներին, ինձ հարազատ են եղել ստեղծագործութիւնն ու տառապանքն առանձին – առանձին եւ ստեղծագործական տառապանքը միասին, այն, ինչ տեսել եմ հայ, ռուս եւ արտասահմանեան սիրուած գրողների մէջ: Գովաբանուած գրողը միշտ կասկած է յարուցել իմ մէջ եւ ընդհակառակն, նրանց կողմից քննադատուած գրողը՝ հաւատ: Հիմա, երբ ես նայում եմ անցեալին 1963 Թուականի հեռուներից, չեմ կարող չտեսնել, որ, յիրաւի, բազում պսակակիրների պսակները Թղթէ, դեկորատիւ պսակներ դուրս եկան, իսկ բազում պսակազրկուածներ պսակուեցին անմահութեան եւ անմահական ծաղիկներով, շրջապատուեցին նրանք կամ նրանց շիրիմները ժողովուրդի սիրով եւ ճանաչումով, դարձան յուշարձան, փողոց, դպրոց, պիոներական ջոկատ, դարձան բարու եւ առաջաւորի խորհրդանշան: Այն, ինչ որ տրուած է կամ ձեռք է բերուած հեշտութեամբ, նոյն հեշտութեամբ էլ կը տանի անողոք ժամանակը, կը մնայ այն, ինչ ստեղծուած է ժամանակաշրջանի ազնիւ հիւԹերից, դաժան երկուութեան կենսահաստատ միասնութիւնից, ծաղկած ժըպիտներից եւ Թափուած արցունքներից, մեծ աններդաշնակութիւնների մեծագոյն ներդաշնակութիւնից, որը հեռու է պատմութեան ծամածռութիւններից, օր – օրի կատարուող այս վիԹխարի գեղեցկութիւնից, որի հիմքը դրեց մաւզոլէում՝ ննջող լեգենդար անմահը:

… Շատ է խօսւում վարպետութեան մասին: Կայ այդպիսի բան: Մի կօշկակար լաւ կօշիկներ է կարում, միւսը՝ վատ՝ նոյն կաշուից: Վարպետութիւնը գրողի հետ է ծնւում, միասին: Որքան շատ բան ունենայ ասելիք գրողը, այնքան մեծ վարպետ է նա: Որքան մեծ է նրա խօսքը, այնքան մեծ է նրա վարպետութիւնը: Ոչ վարպետ գրողը ասելիք չունի աշխարհին եւ նրան զուր է խորհուրդ տալ, Թէ՝ նստիր եւ բարձրացրու վարպետութիւնդ: Ի՞նչ վարպետութիւնը բարձրացնելու մասին խօսք կարող է լինել, երբ նա ասելիք չունի: Գրականութեան պատմութեան մէջ շատ կան օրինակներ, երբ մի գրող գրում է մի լաւ, բարձր արուեստով գիրք, որին յաջորդում են Թոյլ գրքեր: Նոյն գրողն է, նոյն գրիչը, նոյն գրասեղանը: Ի՞նչ պատահեց. Նրա վարպետութիւնը կորա՞ւ: Ոչ: Առաջին գիրքը լաւ է ստացուել, որովհետեւ գրողը ասելիք է ունեցել, միւս գրքերի մասին քննադատները գրում են, որ վարպետութիւն չկայ … Ոչ Թէ վարպետութիւն չկայ, այլ գրողն ասելիք չունի: Ունենար ասելու բան, նա գիրքը կը գրէր նոյն վարպետութեամբ, ինչ առաջինը:

Հասկնալի է, որ ես իմ այս դիտողութիւնները չեմ ուզում պարտադրել, որպէս անհերքելի ճշմարտութիւն, ես գուցէ ասում եմ մեծ ճշմարտութեան մի մասը միայն, ուրիշների համար գուցէ վիճելի:

Անձնական փորձովս եկայ նաեւ այն ընդհանուր եզրակացութեան, որ գրողը պիտի գրի ապրուած նիւԹի մասին: Այստեղից էլ ընԹերցողին բռնելու եւ քո ստեղծած աշխարհի «քաղաքացի» դարձնելու ուժն ու կարողութիւնը: ԵԹէ գրողը գրում է մի գործ, որը չի տեսել, չի յուզուել նրա հերոսների հետ, չի ապրել միջավայրն ու վատ է ճանաչում ընտրած նիւԹը, նա չի կարող ընԹերցողին գերել, յուզել, ապրեցնել: Մատներից ծծածը, մտացածինն ու արհեստականը կը դիպչի ընԹերցողի սրտին եւ ետ կը Թռչի, ինչպէս պատն ի վեր շպրտուած մի բուռ սիսեռ:

Թւում է, Թէ այստեղ ոչ մի նորութիւն չկայ, որ այս մասին գիտակ են բոլոր գրողները, բայց ժամանակ առ ժամանակ պէտք է յիշեցնել այս մասին:

Ապրուած նիւԹը, եԹէ այն հասել է այն աստիճանին, որ անհնարին է չգրել, գրողը կարող է կրել իր մէջ տարիներ շարունակ: Ես իմ «Մանկութիւն եւ պատանեկութիւն»ը գրեցի 1928 – 1930 Թըւականներին: Այդ Թուականներին յաջորդեցին գրական պայքարի անհանդիստ տարիներ: Չկար ստեղծագործական առողջ մԹնոլորտ: Ես ինձ չէի գտնում գրելու իմ տրիլոգիայի երրորդ մասը: Սկսեցի մի նոր վէպ, « Գուրգէն Խանի տոհմը ». մի քանի մաս տպեցի ամսագրում եւ Թողի կիսատ, սկսեցի մի չափածոյ վէպ, « Արձանագործ Մուրը», որը ենԹարկուեց անաւարտ վէպի ճակատագրին: Միեւնոյն ամսագրում երկու գործ կիսատ Թողած, 1936 Թուականին կորցրի եւ ազատութիւն, եւ ստեղծագործելու հնարաւորութիւն: Անցաւ տասնըվեց տարի: 1953 Թուականին ես Ջերժինսկում աշխատում էի որպէս տեղական փոքրիկ, կոլխոզային շուկայի գիշերային պահակ: Ժամը հինգին ըսկըսւում էր իմ գիշերը եւ առաւօտեան ժամը 10ին միայն վերջանում: Ձմեռային սառնաշունչ, երկար գիշերներ: Ես եւ Անտոնինան ապրում էինք շուկայի փոքրիկ պահակատանը: Դա մի հիւղակ էր, յիրաւի, հաւի ոտների վրայ կանգնած: Տանջալից էին երկար գիշերները, անվերջանալի: — « Նստիր եւ գրիր, — ասաց մի օր Անտոնինան, — ճիշդ է, գըրածներդ երբեք լոյս չեն տեսնի, բայց գոնէ գիշերները կը կարճես… կամ, ո՞վ գիտէ, գուցէ …»: — Պէտք է միայն … չմեռնել … արդարութիւնը կը յաղԹի, — գուցէ հազարերորդ անգամ կրկնում եմ ես:

Ես նայեցի պահակատան փոքրիկ, խարխուլ սեղանին, նրա վրայ դրուած նաւԹէ լամպին: Իմ մէջ ասես հնչեց հնօրեայ, լաւ օրերի հետ կապուած մի երգ, վաղուց – վաղուց մոռացուած: Ես ինձ գտայ տեղական վաճառախանութներից մէկում, գնեցի աշակերտական տետրակներ, աշակերտական գրիչ ու Թանաքաման, ու երբ գիշերն իջաւ, նստեցի իմ խարխուլ սեղանի մօտ ու մօտ քաշեցի նաւԹի լամպը: Ասես մի կոճակ սեղմուեց եւ օրերն ու շաբաԹները, ամիսներն ու տարիները Թաւալեցին դէպի ետ: Ես հասայ 1930 Թուականին եւ մտքիս աչքերով տեսայ իմ «Մանկութիւն եւ պատանեկութիւն » գրքի վերջին էջի վերջին տողը.

« — Այո, մայրիկ, պատանեկութիւնը վերջացաւ …»:

Դեռ քանիերեք տարի առաջ ես գիտէի, Թէ որտեղ եմ հասել եւ որտեղից պիտի շարունակեմ: Նստեցի եւ գրեցի.

« Օրը Կիրակի էր:

Սուրէնի եւ Խորէնի հետ պատուհանից ներս մտանք մայրիկի սենեակը, որը նըման էր մի փոքրիկ, քառակուսի տուփի …»:

Ու սեւացան աշակերտական տետրակի սպիտակ էջերը:

Գիշերուայ ընԹացքում, մի քանի անգամ, ես հագնում էի իմ չնամորԹէ մաշուած վերարկուն, հրացանը նետում ուսիս եւ դուրս էի գալիս, ստուգում երկու խանութների կողպէքները եւ նորից վերադառնում իմ աշխատանքին: Կար եւ ցուրտ, եւ քաղց: Ես իմ շնչով տաքացնում էի մատներս եւ շարունակում Թըղթին յանձնել այն, ինչ հեռուոր անցեալ էր, խորապէս ապրուած եւ գրուելու վաղուց պատրաստ մի ժամանակաշրջան, 1917ից մինչեւ 1920 Թուականը, մինչեւ սովետական կարգերի հաստատումը Հայաստանում:

Յետագայում, երբ տպուեց այդ գործը, իմ ընԹերցողներն ու քննադատները հաստատեցին, որ ծանր պայմաններում գրուած այդ գրուածքում ծիծաղն ու հումորն աւելի դիպուկ են ու կենսահաստատ, քան առաջին երկու մասերում, որոնք գրուած են եղել ազատ եւ բարեկեցիկ պայմաններում:

Այդպէս էլ է պատահում: Ամէն գրող ունի իր ստեղծագործական գաղտնիքները, որոնք յաճախ ինքը, այդ գաղտնիքների տէրն ու տիրականը չի կարող բացատրել:

Վերջացնենք: Ապրուած է վաԹսուն տարի: Ստեղծուած է մի համեստ գրականութիւն: ԵԹէ հաշուենք, որ գիտակցական կեանքն սկսւում է եօԹը տարեկանից, այդ եօԹը տարիներին աւելացնելով գաղԹի, փողոցի, որբանոցների եօԹը տարիները եւ այս տասնըչորս տարիներին աւելացնելով 1936 – 1954 Թըւականների ժամանակաշրջանը, ինձ կը մնայ 28 տարի: Սակայն եԹէ այս բոլորին ներս մտնէր ահեղ եւ ամենակարող Եհովան, նստէր իմ դիմաց, մի ծխախոտ վառէր եւ ասէր.

— Տալիս եմ քեզ երկրորդ կեանք, գծիր քո երկրորդ կեանքի ուղին օրօրոցից մինչեւ գերեզման, ինչպէս որ ցանկաս, եւ կը կատարուի քո կամքը … ինչպէս կ'ուզէիր ապրել …:

Ես նրան կը պատասխանէի, առանց վարանելու.

— Ճիշդ այնպէս, ինչպէս ապրեցի:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

24 Փետրուարի 1963 թ.
Երեւան

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

« Միայն այսքան եղաւ, օ՜ սիրականս: Սակայն, այդ վայրկեանին իսկ երբ զգացի իմ վրայ սեւեռած քու քաղցր ու քընքուշ ակնարկդ, ամբողջովին քուկդ եղայ: Աւելի ուշ անդրադարձայ որ այդ ճառագայԹող ակնարկը, քու շուրջդ մագնիսականութիւն մը սփռող այդ ակնարկը, ի ծնէ հմայողի այդ ակնարկը որ մարդս կը պարփակէ ու կը մերկացնէ միանգամայն, այդ ակնարկը դուն կ'ուղղես քու կողքէդ անցնող բոլոր կիներուն, խանութներու այն բոլոր վաճառորդուհիներուն որոնք բան մը կը ծախեն քեզի, բոլոր սպասուհիներուն՝ որոնք դուռդ կը բանան: Համոզում գոյացուցի որ այդ ակնարկդ քու քով ոչինչ ունի գիտակցական, որ անոր մէջ ոչ կամք կայ եւ ոչ ալ որեւէ յարում, այլ միայն կանանց հանդէպ քու տածած գորովդ, անգիտակցաբար, քաղցր ու ջերմ երեւոյԹ մը կուտայ քու նայուածքիդ, երբ կը յառիս անոնց: Բայց ես — տասներեք տարեկան երախայ — որեւէ կասկած չունեցայ քու նկարագրիդ այս գծին մասին եւ կարծես խորասուզուեցայ կրակէ ալիքներու մէջ: Կարծեցի Թէ այդ գորովը ինծի համար էր, միայն ինծի համար: Այդ միակ երկվայրկեանը բաւական եղաւ կիսով կազմուած երախան — որ ես էի — դարձնելու կին մը, եւ այդ կինը քուկդ եղաւ մշտնջենապէս:

« Ո՞վ էր» հարցուց բարեկամուհիս: Անմիջապէս չկրցայ պատասխանել իրեն: Անկարելի եղաւ ինծի համար ըսել քու անունդ: Այս առաջին, այս միակ վայրկեանէն սկսեալ, ան այլեւս դարձած էր իմ գաղտնիքս:

« Օ՜հ, պարոն մը, որ կ'ապրի հոս, այս տունին մէջ», կմկմացի ի վերջոյ, անճարակ կերպով: «Ինչո՞ւ այդպէս շառագունեցար երբ քեզի նայեցաւ», շարունակեց հեգնել բարեկամուհիս, հետաքըրքիր երախայի մը բովանդակ չարաճճիութեամբ: Եւ, ճիշդ անոր համար որ կը զգայի Թէ հեգնանքը ուղղուած էր իմ գաղտնիքիս, արիւնը խուժեց այտերուս աւելի ջերմութեամբ մը: Նեղ կացութիւնը, ուր կը գտնուէի՝ զիս դարձուց դաժնիկ: «Յիմար», բացագանչեցի կոպտօրէն: Պիտի ուզէի խեղդել զինքը: Բայց ան սկսաւ աւելի ուժով եւ աւելի հեգնանքով մը խնդալ: Զգացի որ արցունք կը խուժէր աչքերուս, անկարող կատաղութեանս հետեւանքով: Թողուցի զինքը ու վազելով փախայ տուն:

« Այդ վայրկեանէն սկսեալ էր որ քեզ սիրեցի: Գիտեմ որ կիները յաճախ կրկնած են քեզի այս բառը, քեզի, իրենց շփացած տղուն: Բայց, հաւատա ինծի, ոչ ոք սիրած է այնքան ուժգին կերպով — ինչպէս գերի մը, շուն մը — անձնազոհութեամբ, որքան այն էակը որ ես էի եւ որ մնացած եմ միշտ: Ոչինչ աշխարհի վրայ կը նմանի ստուերի մէջ քաշուած երախայի մը աննշմար սիրոյն: այդ սէրը այնքան անշահախնդիր է, այնքան խոնարհ, այնքան հպատակող, այնքան ուշադիր եւ կրքոտ, որուն երբեք պիտի չկրնար հաւասարիլ հասուն կնոջ մը տենչալից ու պահանջկոտ սէրը: Միայն մենակեաց երախաներն են որ կըրնան պահել իրենց բոլոր կիրքը: Միւսները կը ցրուեն իրենց զգացումները շատախօսութիւններու մէջ եւ կը բԹացնեն՝ խոստովանութիւններու մէջ: Շատ լսած են սիրոյ մասին, գտած են զայն գիրքերու մէջ եւ գիտեն որ ան համայնական օրէնք մըն է: Կը խաղան անոր հետ ինչպէս խաղալիկ մը եւ անով կը պարծենան այնպէս, ինչպէս երախայ մը երբ կը ծխէ իր առաջին ծխիկը: Բայց ես, ոչ ոք ունէի խորհուրդ հարցնելու, ոչ ոք որ կարենար զիս լուսաբանել, տեղեակ պահել, անփորձ էի ու անգիտակ: Կը նետուէի ճակատագրիս վիհը, ինչպէս անդունդի մը մէջ:

« Ինչ որ կը բարձրանար ու կը փԹԹէր իմ էութեանս մէջ, կը ճանչնար միայն քեզ, գիտէր քեզ միայն երազել ու քեզ ունենալ իբրեւ սրտակից: Հայրս մեռած էր վաղուց: Մայրս, իր յաւիտենական տխրութեամբ, իր այրիի հոգերով՝ որ միայն իր Թոշակը ունէր, օտար էր ինծի համար: Դպրոցին երիտասարդուհիները՝ արդէն կիսով խաԹարուած, զարշանք կ'առԹէին ինծի, որովհետեւ ԹեԹեւութեամբ կը խաղային այն բոլորին հետ, որ ինծի համար գերագոյն կիրք էր: Եւ, ինչ որ ուրիշներու մօտ կը բաժնուի ու կ'անջատուի, իմ մէջս կազմած էր միահաղոյն զանգուած մը ու ամբողջ էութիւնս կեդրոնացած անոր մէջ՝ դարձած էր դէպի քեզի: Դուն ինծի համար էիր — ի՞նչպէս ըսեմ, բոլոր համեմատութիւնները շատ տկար պիտի ըլլան — ամէն ինչ, ամբողջ կեանքս: Ինծի համար գոյութիւն ունէր այն՝ ինչ որ քեզի հետ կապակցութիւն ունէր: Իմ կեանքիս մէջ որեւէ երեւոյԹ նշանակութիւն չունէր ինծի համար, եԹէ ան զիս քեզի չէր մօտեցներ: Դուն հիմնովին բարեփոխած էիր իմ ապրելակերպս: Մինչ այդ, դպրոցին հանդէպ անտարբեր ու միջակ, յանկարծ դարձայ դասարանին առջինը: Գիշերները մինչեւ ուշ ժամանակ հարիւրաւոր գիրքեր կը կարդայի, վասնզի գիտէի որ դուն գիրքերը կը սիրէիր: Մեծ զարմանք պատճառեցի մօրս, երբ յանկարծ, անըմբռնելի յարատեւութեամբ մը սկըսայ դաշնակի փորձերու, վասնզի կը խորհէի Թէ դուն կը սիրէիր երաժշտութիւնը:

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԳ

(5 Տար.)

ՄԱՀՈՒԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Սիկառէթի ծուխէն սեւցած, ալքոլէ վառարանի մը վրայ եռացող սուրճի չոգիէն խոնաւցած պատերու, չորս ոտքերու վրայ հազիւ հաւասարակշռութիւնը պահող սեղանի մը, աղքատ մահճակալի մը, բայց պատի մը երկայնքին հաստատուած հարուստ գրադարանի մը սահմանին մէջ կը բնակէր մենակեաց, շատերու բարեկամ, ոմանց կողմէ «խենթ» որակուած Ճիմմէճեանը :

Ամէն ոք ունի նախասիրութիւններ, լաւ կամ գէշ ունակութիւններ, հասարակական կեանքը ըմբռնելու իւրայատուկ տեսակէտ :

Ամէն մարդ ունի իր հակառակորդը կամ արուեստականօրէն ստեղծուած գինք ատողներ :

Ամէն մարդ ունի նկարագրի թերութիւններ, հոգեկան տագնապներ, հիւանդութեան սերմեր՝ ոմանք իրենց հոգիներուն մէջ, ուրիշներ՝ մարմնի զանազան հիւսուածքներուն մէջ : Մէկուն քով տըկար, ուրիշի մը քով աւելի շեշտուած :

Մարդը, իբրեւ ընկերային էակ, կ՚ազդուի շրջապատէն, կ՚ենթարկուի միջավայրի ազդեցութեան՝ զարգացնելով նկարագրի թերի կամ հիւանդոտ յատկութիւնները, մտաւորական տոկուն պաշար ունեցող մը սակայն, չի հանդուրժեր արտաքին աշխարհէն խուժող կամայական ազդեցութիւններու եւ իր մտքի ու ներքին ուժերու բովանդակ ձիրքով կը ծառանայ անիրաւ ու վտանգաւոր դրոհներու դէմ :

Այս վերջիններուն մէջ կը գտնենք Ճիմմէճեանը, իր պանդոկի խարխլած սեղանին առջեւ գրելու պահուն, Սէն – Միշէլի կամ Բաւէլի պողոտաներուն վրայ հանդիպած բարեկամի մը հետ խօսելու ժամանակ :

Անհանդուրժող, շատ անգամ արհամարհող, անտեղիտալի ...

Իր հիւանդագին վիճակէն բխող ընտրուած հայհոյանքներու վաւերաթուղթեր կան հայկական կազմակերպութիւններու արխիւներուն մէջ: Բայց ի՜նչ քաղցրութիւն, ի՜նչ սիրալիր վերաբերում, ի՜նչ ջերմութիւն իր առօրեայ յարաբերութիւններու եւ բարեկամական խօսակցութեանց ընթացքին :

Իր հեգնանքը կը տարածուէր յաճախ մտային մերկութեամբ պճնուած, բայց հրապարակը գրաւել փորձող անձերու վրայ :

Ճիմմէճեանի աշխարհը միայն գրականութիւնն ու իր գրադարանը չէր: Ան ունէր նաեւ չա՜տ անուշ հիւանդութիւն մը, որ կ՚օրօրէր զինք, կը վերացնէր աշխարհային տաղտուկներէն եւ աղտեղութիւններէն: Վար կ՚առնէր պատէն կախուած իր ջութակը եւ կը բանար դասական երաժշտութեան ամէնէն դժուար տետրակները :

— Վաղը եկուր, Բաշճեանը պիտի գայ : Կը խօսինք եւ կը նուագենք :

Սուրճին ջուրը տակաւին եռալ չսկսած, Ճիմմէճեան եւ Բաշճեան կը սկսէին «նուագահանդէս»ը :

Ճիմմէճեան կանգ կ՚առնէր հոն, ուր այլեւս չէր կրնար հետեւիլ Բաշճեանի ռիթմին եւ արուեստին ու յափշտակութեամբ կ՚ունկնդրէր հոգեպարար երաժշտութիւնը :

Կը սկսէին ուրիշ կտոր մը, նոր մը եւս, եւ այսպէս շարունակաբար : Ո՛չ ժամացոյց գոյութիւն ունէր, ո՛չ ալ ժամանակ: Կա՛ր միայն միայն երաժշտութիւն՝ երբեմն ընդհատուած կարծիքներու փոխանակութեամբ :

×

Ո՞ւր է հիմա Ճիմմէճեան :

Հայոց եկեղեցին տարուած հասարակ, ճերմակ տախտակէ դագաղի մը մէջ, որ — թերեւս դժգոհութեամբ — պիտի տարուէր Պանթէն, սեւ սաւանով մը ծածկըւած, որպէսզի Շան զ՚Էլիզէէն փոխադրուող դագաղի հասարակ տախտակին ճերմակութիւնը չերեւի ..:

Ինչո՞ւ այս խեղճութիւնը :

Որովհետեւ Ճիմմէճեան իր ետին չէր ձգեր միլիոններու հարստութիւն, այլ միայն՝ միլիոններու արժէք ներկայացնող ... գրադարան :

Որովհետեւ, վաթսունը անց որբ մըն էր ան: Որբ՝ առանց հօր եւ մօր: Որբ՝ առանց կնոջ եւ ընտանեկան բոյնի :

Հայկական ողբերգութեան ամէ՜նէն ցաւագին մէկ պատկերն է ասիկա :

Որբանոցներէն ձեւով մը Ֆրանսա եւ Փարիզ նետուած որբերու բանակ մը՝ առանց հօր եւ մօր, առանց ազգականի եւ ծանօթի, խմբակներ եւ կղզեակներ կազմեցին՝ իրարմով զօտեպնդուելու, իրարմով յուսադրուելու եւ սիրոյ ու գուրգուրանքի շրջանակ մը գտնելու իրարու քով :

Պատանի ու երիտասարդ, ապրեցան իբրեւ որբ եւ ապրուստ ճարելու իրենց հեւքին ու մտատանջութեան մէջ, ո՛չ ժամանակ, ո՛չ ալ միջոց ունեցան իրենց սիրտերը բանալու սիրոյ եւ ընտանեկան բոյնի մը ջերմութեան: Թօշնեցան, խամրեցան, հասան ծերութեան դռները :

Վաթսունի մէջ անգամ մնացին որբեր՝ առանց բաժակ մը ջուր տուող ունենալու հիւանդութեան մը պարագային :

Այսպիսի խմբակներ ծանօթ են մեզի Փարիզի սրճարաններուն մէջ կամ պողոտաներուն վրայ :

Անոնց մէկ տարբերակը չէ՞ր Գրիգոր :

Հոգեկան պրկում, մտային յոգնութիւն, պիտանի ուժերու այլափոխում մը նախատեսելի չէ՞ր կրնար ըլլալ նման անբնական եւ գուրգուրանքէ զուրկ շրջանակի մը մէջ :

Կարելի՞ է անոնցմէ մէկէն պահանջել որ չհիւանդանայ ...

Հիւանդ էր Ճիմմէճեան, ամէնուն պէս: Բայց լուսամիտ շատերէն աւելի, երբ հարցը կը վերաբերէր ընկերային կեանքին, հայկական գիրին ու գրականութեան :

Ան հայկ. Փարիզը կ՚անուանէր ճախճախուտ՝ իրաւացի կամ անիրաւ : Կազմակերպութիւններու հետքով քալողներ արդեօք ճախճախուտին մէջէն քալելու զգացումը չունի՞ն յաճախ :

Կազմակերպութիւն մը վարչութեան մաս կազմելու կը հրաւիրէր անձ մը, — առանց օրինական անդամակցութիւնը ապահոված ըլլալու ընկերակցութեան — որ նամակով մը նախատած էր նոյն կազմակերպութեան վարչութիւնը, բայց յանկարծ որոշում կուտար՝ չմասնակցիլ Ճիմմէճեանի յուղարկաւորութեան, որովհետեւ անկէ նախատական գիր մը գոյութիւն ունէր իր արխիւներուն մէջ:

Չեմ սիրեր եւ մտքէս իսկ չեմ անցըներ փոլեմիք ստեղծել, մանաւանդ դագաղի մը առջեւ : Այլ ցաւագին ճչալ հայկ. թարախոտած վէրքին առթած ցնցումներէն :

Ինչո՞ւ պատիւի պիտի արժանանայ ապրող նախատող մը եւ ինչո՞ւ մահուան առջեւ իսկ ատելութիւնը պիտի շարունակուի ուրիշ նախատողի մը հանդէպ :

Եթէ Գրիգոր Ճիմմէճեանի «ճախճախուտ»ը զօրաւոր է, կարելի չէ՞ այս երեւոյթը որակել անկումով :

Լ. Ս.

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

— * —

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ Փարիզի Հայերը փութացած էին առջի կիրակի Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնը, ներկայ ըլլալու Փարիզի Հայ Կարմիր Խաչի Օրուան հանդիսութեան :

Բացումը կատարեց Տիկին Քօլօլեան, աղջիկը Հայ Կարմիր Խաչի հանգուցեալ նախագահ Տօքթ. Պօղոս Քօլօլեանի, որ հակիրճ նախաբանէ մը ետք խօսքը տուաւ Ֆրանսայի Արտ. նախկին նախարար Քրիսթիան Փինոյի, որ ընդունելով իրեն եղած հրաւէրը եկած էր իր յարգանքի խօսքը բերելու Հայ Կարմիր Խաչին եւ հայ ժողովուրդին :

Պ. Քրիսթիան Փինօ պատմականը ըրաւ հայ ժողովուրդին դարաւոր դժբախտութիւններուն, յիշեց ֆրանսացի ականաւոր մարդոց՝ Ժօրէսի, Փիէռ Քիյառի, Ֆրանսիս տը Փրէսանսէի եւ այլոց անունները, որոնք իրենց ձայնը բարձրացուցած էին ի նպաստ հայ ժողովուրդի:Գովեց հայ ժողովուրդին բազմաթիւ առաքինութիւնները : Յիշեց իր այցելութիւնը Երեւան 1956ին, ուր գացած էր իբրեւ Ֆրանսայի Արտաքին Գործոց նախարար եւ ուր դէմ յանդիման գտնուած էր Ֆրանսայէն գաղթող մաս մը Հայերու ցոյցերուն, որոնք ուրիշ բան չէին բայց եթէ կարօտը՝ դէպի Ֆրանսան » :

Այնուհետեւ Պ. Փինօ ըսաւ. «Ազատատենչ հայ ժողովուրդը ունի այսօր իր հայրենիքը սակայն ես կը մաղթեմ որ այդ հայրենիքը օր մը դառնայ ամբողջական ու միացեալ » :

Այնուհետեւ խօսեցաւ ֆրանսական Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչը Պ. Բուար, որ քանի մը թուանշաններ տալէ ետք միջազգային Կարմիր Խաչի գործունէութենէն, իր ողջոյնները բերաւ այդ միջազգային մեծ կազմակերպութեան իր կարելիութեան սահմաններուն մէջ օգտակար հանդիսացող Հայ Կարմիր Խաչին :

Պ. Սեդրակ Քարեան ֆրանսերէն ճառով մը անդրադարձաւ միջազգային Կարմիր Խաչին մարդկութեան ընծայած անսահման բարիքներուն եւ թուեց այդ ընդհանուր հոսանքին խառնուած Հայ Կարմիր Խաչի Տիկնանց Օգնութեան կոմիտէի գնահատելի աշխատանքները : «Հակառակ բազմազան դժուարութիւններու, հայ տիկինները մարդկութեան եւ իրենց ժողովուրդին օգտակար ըլլալու աշխատանքները պիտի շարունակեն անվհատ», եզրակացուց Պ. Քարեան :

Ամէնէն ետք խօսք առաւ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, որ օրուան տօնին նշանակութիւնը թուելէ ետք, ըսաւ.

«Հայ ժողովուրդը, ուր ալ որ գտնուած է, ամուր կառչած է հոգեկանին, միտքին ու սրտին: Հոգեկան հարստութիւնը մեր ժողովուրդին, մեր եկեղեցիներն են, որոնք կանգուն են ամենուրեք : Միտքը՝ մեր դպրոցները որոնք կը գործեն ի սփիւռս աշխարհի, իսկ սիրտը՝ հայ ժողովուրդին բարեսիրական ու բարեգործական հաստատութիւններն են, ինչպէս Հայ Բարեգործական Միութիւնը, Կապոյտ Խաչը, Կարմիր Խաչը եւ բազմազան այլ միութիւններ եւ ընկերակցութիւններ, որոնք կը գործեն յօգուտ հայ ժողովուրդին »:

Ակադեմական այս բաժինէն ետք, սկսաւ գեղարուեստական բաժինը : Այս բաժնին յայտագիրը ճոխ էր ու պէսպիսուն : Իրենց մասնակցութիւնը բերած էին նուագով, պարով, երգով եւ արտասանութեամբ՝ Պ. Պ. Րաֆֆի Պետրոսեան, Արտաշէս Գմբէթեան, Տիկին Զարուհի Անտոնեան, Օր. Պասմաճեան, Օր. Ալիս Պօյաճեան, Պէրնար Տէտէճեանի նուագախումբը, յունական պարախումբը եւ Կարպիս Աֆրիկեանի ղեկավարութեամբ «Սիփան – Կոմիտաս» երգչախումբը որ տոհմիկ ու սիրուն երգերով կատարեց հանդէսին փակումը :

ՆԵՐԿԱՅ

ՍԻՐՈՅ ՄԱՍԻՆ

Վեց հազար տարեկան տղայ մըն է սէրը: Մաթուսաղան՝ տղեկ մըն է սէրին քով :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (122)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Մեռելը չի կրնար խօսիլ, ատիկա բացայայտ է, բայց մեռելին մարմինին տարրալուծումը կրնայ նոր երեւոյթ մը յառաջ բերել, պատասխանեց սկեպտիկն Զարտաք : Ե՞րբ գերեզմանատուն պիտի երթանք :

— Նամակը մեռնելէն քանի չորս ժամ վերջը գրած է :

— Ուրեմն վաղը գիշեր :

ՈՒՐ ՄԵՌԵԼԸ ԿԸ ԽՕՍԻ

Յաջորդ առաւօտուն ցեղապետին մեռած ըլլալը իմացուեցաւ եւ Այնը Մէսքին սուգը մտաւ :

Երեք Ֆրանսացիները, երկու կիները Հուսէյինի, Սադիրի եւ Բղէզի ձգելով, Իպրահիմի առաջնորդութեամբ տունէն մեկնեցան :

Մզկիթը գիւղին մէկ ծայրն էր, գերեզմանատունն ալ անոր քովը :

Բոլոր գիւղացիները մզկիթ փութացած էին. տուներուն մէջ պառաւ կիներէ եւ փոքրիկ երախաներէ ուրիշ ոչ ոք մնացած էր. սուգը ընդհանուր էր :

— Այս սուգը ձեւակերպութի՞ւն է թէ անկեղծ, հարցուց Մօպրէ Իպրահիմի :

— Անկեղծ է, խավակա, անկեղծ, պատասխանեց Իպրահիմ: Մենք ամէնքս ալ Հաճի Մօհամէտը սուրբի մը պէս կը յարգէինք : Ան մինչեւ Մէքքէ գացած եւ մարգարէին գերեզմանին վրայ աղօթած է: Ամէնքս ալ կը սիրէինք զայն որովհետեւ բարի էր եւ վեհանձն եւ իր կրօնական պարտականութիւններուն մէջ բնաւ չէր թերանար : Այնը Մէսքինի մէջ եօթը հարիւր հոգի կը բնակի, այդ եօթը հարիւր հոգին ալ հօր մը պէս կը սիրէին զայն : Ամէնքն ալ գիտէին անոր ողջ ըլլալը, բայց բերաննին չէին բանար, որովհետեւ ինքը անանկ հրաման տըւած էր եւ չէին ուզեր անոր կամքին հակառակիլ : Տարին անցաւ հօս ըլլալնիդ, անոր ողջ ըլլալու մասին բան մը լսեցի՞ք մինչեւ այսօր :

— Իրաւ որ մեր քաղաքակրթեալ հայրենակիցներն անգամ այսքան գաղտնապահ չեն կրնար ըլլալ, պատասխանեց Մօրիս :

Մզկիթ հասան: Գերեզմանատան ետեւի փոքրիկ կրօնական վարժարանը մտնել պէտք էր. ցեղապետին մարմինը տակաւին հոն պատանքուելու վրայ էր :

Երեք Փարիզցիները կօշիկնին հանելով եւ հողաթափներ հագնելով մզկիթ մտան: Մզկիթին մէջ տեղ տեղ խոշոր շիրիմներ կային որոնց տակ հանգչած էին վախճանած հին ցեղապետները :

Նոր բացուած փոսի մը քովը դամբանաքար մը կեցած էր :

— Հաճի Մօհամէտը այս գերեզմանին մէջ պիտի թաղուի, ըսաւ Իպրահիմ :

Երեք Ֆրանսացիները լուռ ու մունջ սանդուխէ մը վար իջնելով կրօնական վարժարանը մտան :

Կրօնական վարժարանը միանգամայն տեսակ մը իսլամական վանք է ուր կը բնակին վարժարանին դասատուներն ու կրօնաւորները :

Երեք Ֆրանսացիները մեծապէս տպաւորուած տիրող լռութենէն, երկիւղածօրէն իրենց ճամբան շարունակելով, քանի մը ոտքնոց սանդուխէ մը վար իջան եւ հոնկէ ալ վարժարան մտան :

Իմամ մը գիրենք դիմաւորելով Իպրահիմի հետ ցած ձայնով քանի մը բառ փոխանակելէ ետք, ճամբան ցոյց տուաւ անոնց :

Հաճի Մօհամէտի սենեակը նըրանցքին միւս ծայրը կը գտնուէր :

Դրան առջեւ ծունկ չոքած աղօթող արաբ մը զանոնք տեսնելով ոտքի ելաւ : Երեք Ֆրանսացիները այդ հսկան ճանչցան: Հռչակաւոր Հաքիմն էր ան, կարծեցեալ դաւաճանը :

Երեք ընկերները քանի մը բառով շնորհակալութիւն յայտնեցին անոր, իսկ Մօպրէ անոր ձեռքը ջերմօրէն սեղմելով հարցուց .

— Ինչո՞ւ զիս ազատած ատենդ ով ըլլալդ չիմացուցիր :

— Պատերը ականջ ունին, խավակա, պատասխանեց Հաքիմ: Աշխարհի մէջ միայն մեռելն է որ շատախօս չէ :

Առանց բերաննին բանալու, երեք Փարիզցիները վերստին սեղմեցին այդ պատուական մարդուն ձեռքը : Հաքիմ դրան առջեւէն մէկ կողմ քաշուելով ճամբայ բացաւ անոնց եւ Զարտաք իր ընկերներուն հետ հանգուցեալ ցեղապետին սենեակը մտաւ :

Մեռեալի պատանքը դեռ չէին փաթթած : Մարմինը սենեակին մէկ անկիւնը պատուանդանի մը վրայ զետեղուած էր, որուն շուրջը քանի մը իմամ հաւաքուած կնդրուկի հոտեղէնով կը շփէին : Անոնցմէ մին վարդեջուրով անոր մօրուքն ու ձեռքերը կը լուար :

Յետոյ պատանքը փաթթելու գործողութիւնը սկսաւ :

Այս գործն ալ լմնալէ ետք, իմամները Հաքիմի օժանդակութեամբ պատուանդանը սենեակին մէջտեղը փոխադրեցին:

Երբ իմամները իրենց պարտականութիւնը լրացնելէ ետք սենեակէն դուրս ելան, Իպրահիմ նշան ըրաւ Զարտաքի թէ ամէն բան լմնցած էր :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՍՕՆ

(Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հետեւեալ գումարները ստացուած են տանիքի նորոգութեան համար ։

Տիկ․ Աքնազարեան, Տիկ․ Մութաֆեան, Թէթ տՕր ընկ․ հարիւրական ֆր․, Աոլէն Փափազեան, Պ․ Մարգարեան, Տիկին Միսաքեան, Տիկ․ Գալայճեան, Պ․ Թորոսեան, Տիկ․ Գիւհոլեան յիսունական, Բժ․ Արթինեան 40 ֆր․, Տիկ․ Արապեան, Պ․ Սիմսարեան, Պ․ Թիրեաքեան երեսունական, Պ․ Մամաս 25, Թորաքեան ընկերութիւն, Պ․ Պարսամեան, Տիկին Բազումեան, Օր․ Ազարէկեան, Պ․ Փափազոֆ, Պ․ Ղարիան, Պ․ Շերոյեան, Պ․ Սալեանճեան, Պ․ Մերսէսեան, Պ․ Նիկողոսեան, Տիկ․ Նիկողոսեան, Պ․ Սահաթէթեան քսանական, Ազապէյեան եղբ․, Պ․ Փաչայեան, Տիկին Մանուկեան, Տիկ․ Շախլանեան, Տիկին Մելիքոֆ, Պ․ Ուչաքլեան, Պ․ Ինէքճեան, Պ․ Վարժապետեան, Տիկին Առաքելեան, Պ․ Զօպանեան, Պ․ Դերձակլեան, Տիկին Խաչատուրեան, Բարթոնաժ Ժիլ, Պ․ Մամուրեան, Պ․ Վարժապետեան, Պ․ Տոյմէճեան, Տիկին Թահապեան, Տիկին Աղամեան, Պ․ Թոթարեան, Պ․ Խաչատուրեան, Պ․ Մուրատեան, Տիկին Թէրզիպաշեան, Պ․ Նաւասարդեան, Պ․ Երկանեան, Տիկին Կարապետեան, Տիկ․ Մանուկեան, Տիկ․ Շահինեան, Պ․ Թադէոսեան, Պ․ Սէթեան, Պ․ Ոսկերիչեան, Պ․ Թադէոսեան, Պ․ Զաքմիչեան, Պ․ Զապրաճեան, Պ․ Ինճէյեան տասնական, Պ․ Պալեան 15 ֆր․, Պ․ Պէնկլեան, Տիկին Անդրանիկեան հինգական ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ․— Ֆ․ Կ․ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ, ընկերուհի Մ․ Տէր–Յակոբեանի, զաւակներուն եւ Թադէոսեան ընտանիքներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ քեռայրին Միքայէլ Տէր–Յակոբեանի կսկծալի մահուան առթիւ ։

Ի նպաստ
Եկեղեցական պիտոյքներու
ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ
կազմակերպած է
ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆԻ ՏՕՆ ՄԸ
Հոգեգալստի Երկուշաբթին (Մայիս 30) ժամը 15էն սկսեալ, 28 Ավընիւ Պուրկէն, Իսի ։
Ճոխ անուշեղէն, գեղարուեստական բաժին եւ հաճելի վայելք ։

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ․— Այս Երեքշաբթի ժամը 20·30ին ժողովի կը հրաւիրուին Հ․ Յ․Դ․ «Քրիստափոր»ի եւ «Արամ» ենթակոմիտէի ընկերները, Մշակոյթի Տան մէջ ։ Կարեւոր օրակարգ ։ Կը խնդրուի բոլորին ներկայութիւնը ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ․ ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղը ընդհ․ անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր մասնաճիւղերու ընկերուհիները այս Երեքշաբթի ժամը 15ին, Պառ տիւ Կլոպ ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պ․ Մամբրէ Ալթունեան (Վիէննէն) վերջերս Հայաստանի մէջ հանդիպած է Աշոտ Յակոբեանի, Լենինականէն որ ջերմօրէն խնդրած է փնտռել իր եղբայրը՝ ԳՈՒՐԳԷՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐԻ ՅԱԿՈԲԵԱՆ, ռազմաճակատ մեկնած 1939ին ։ Ծանօթ է նաեւ բանաստեղծ Վարդենց անունով ։ Ծնած է 1918ին, Լենինական Ամասիայի շրջան ՍՆԽ գիւղը ։ Կը կարծուի թէ ողջ է ։ Կը խնդրուի իրմէ անպայման գրել եւ իր նկարը ղրկել, 84 տարեկան հօրը որ անհամբեր լուրի կը սպասէ ։ Կը փնտռուի նաեւ Գօլիս Կարապետեան, հօրը՝ անունը՝ Հայրապետ, մօր անունը՝ Մարան, ծնած 1922ին, Ապարանի շրջան Գուչակ գիւղը ։

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել ։

Լուր ունեցողներէն գրել․— Մամբրէ Ալթունեան,

H. L. M. Ave. Gl. Leclerc Bt. C
38 — VIENNE (FRANCE)

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են
Արձանագրութիւնները
Ուսումնական 1966 – 1967 տարւոյն

Կ'ընդունուին 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական աստիճան ։ Դիմել՝

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ՄԱՅԻՍ 28-Ի 48-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի այս Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս 6րդ թաղապետարանի սրահը՝ Փլաս Սէն – Սիւլփիս ։

Կը նախագահէ՝ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ
Կը խօսին՝
ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ եւ ԷՏՈՒԱՐ ՏԷՓՐԷՕ
Խօսք Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի կողմէ ։
Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին

Կը մասնակցին՝ արտասանութիւն Օր Նիկողոսեան եւ Գալուստ Պապեան Սայաթ Նովա երգեակը (նուագ), մեներգ՝ Պ․ Մարիօ Հաճիստիս (հայերէն), Տէտէեան քառեակը (նուագ), Սիփան Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ ։

Հայկ․ տոհմիկ պարեր, Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի պարախումբի կողմէ ։
Առատ պիւֆէ մատչելի գիներով Մուտք 5 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի (Մայիս 29) առաւօտեան ժամը 10ին, Սինեմա Վառիէթէ ։
Կը նախագահէ․— ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ
Կը խօսին՝
ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ–ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, թաղապետարանի թատրոնին մէջ ։
Կը նախագահէ՝ Ե․ ԳԱՍԵԱՆ Կը խօսի՝ Մ․ ՄԻՐԶԷ
Ֆրանսերէն կը խօսի՝ ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին ։ Ռոմանի թատերախումբը կը ներկայացնէ Յովհ․ Զարիֆեանի, ղեկավարութեամբ Սարգիս Քէփէնէկեանի «Հէքեաթ–ողբերգութիւն» ։ Կը մասնակցին Ս․ Քէփէնէկեան, Մ․ Աւոճեան, Ա․ Քէփէնէկեան, Ս․ Թողաթլեան, Յ․ Քէփէնէկեան ։

ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոր Սերունդի 17րդ պատգամաւորական ժողովին առթիւ, կազմակերպութեամբ Հ․ Յ․ Դ․ Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի ։

Այս Կիրակի ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս, Փալէ տ'Իվէրի մէջ 3, Րիւ Քիւնեօ ։

Կը նախագահէ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՅՏԱ–ՊԻՐԵԱՆ ։
Կը խօսին՝
ԱՐԱ ՊԻՊԷՐԵԱՆ (հայերէն)
ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (ֆրանսերէն)

Կը ներկայացուի ԴԱՍԱԼԻՔԸ (Հայ Սանինեան) մէկ արար ։
(Նիւթը Հայաստանի անկախութեան օրերէն) ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին․— Նոր Սերունդի Ֆրանսայի շրջանի կարող ուժերը, Լիոնի, Վիէնի պարախումբերը կովկասեան պարերով, նաեւ երգ եւ արտասանութիւններ ։
Ժամը 22·30ին կը սկսին եւրոպական պարերը ՌՈԺԷ ԹՈՄԱ նուագախումբով ։

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ իրիկուն ։ Կը խօսի՝ Կ․ ՄԵՀԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Հ․ Բ․ Ը․ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ ։

Յունիս 11, Շաբաթ ժամը ճիշդ 20·45ին
PAUL-FARALICQի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
21, Rue Yves-Toudic, PARIS (10e) — Métro : République
Կը ներկայացուի

"ՌՈՒԶԱՆ"Ը

Թատերգութիւն 5 արար
ԹՐԱԳՕՇԻ

(Որ արժանացաւ մրցանակի Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած թատերական մրցման)

Կը մասնակցին․— Օրիորդներ՝ Ս․ Վարդանեան, Ս․ Զօնթըրեան, Է․ Զանթըրեան ։ Վ․ Կիրակոսեան, Ոսկերիչեան, Բամպուքճեան, Պարոններ՝ Ն․ Բըշտիկեան, Ս․ Տէր Մատթէոսեան, Գ․ Գէորգեան, Շ․ Սիրունի, Հ․ Փափազեան, Մ․ Զաֆմաֆեան եւ Թ․ Մանուկեան

Խմբերգներուն կը մասնակցին․— Օր․ Օր․ Ե․ Արզուեան, Ա․ Մելքոնեան, Ս․ Սայլանեան, Պ․ Յակոբեան, Ժ․ Շաքարիֆանեան, Ն․ Վերտոյեան, Ս․ Կիւմիշանզատեան, Պ․ Անէմեան, Ն․ Քէֆէլեան Է․ Վարդանեան եւ Բ․ Օհաննէսեան ։

« ՍՕՍԻ » պարախումբի աղջիկները, ղեկավարութեամբ Տիկ․ Յասմիկ Քիւրքճեան ։

Նաեւ « ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ» ՀԱՄՈՅԹԸ ղեկավարութեամբ Պ․ Ա․ ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

ԾԱՆՕԹ․— Յառաջապէս կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

Pour les billets s'adresser :
U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18
Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64
« Maison MASSIS », 21, Rue Saulnier PARIS (9e) — PRO. 16-88

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բ․ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Օգոստոս 2ին, վերադարձ՝ Օգոստոս 27ին

ԳԻՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ 2350 ՖՐԱՆՔ

Գ․ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Սեպտ․ 2ին, վերադարձ Սեպտ․ 17ին
Գին՝ 1950 ֆր․

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ Ամէն Շաբաթ օր ժամը 15էն18
TRANSTOURS
22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆԻ անուան, վերոյիշեալ հասցէով ։
ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել՝ Ե․ ՄԻՀՐԱՆԵԱՆԻ, 23, Րիւ Պեռնար տիւ Պուա ։
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն․ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ, 13 Րիւ Ամպրուազ Փարէ ։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 19ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԳՍԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ
Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ
Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը ։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՄԱՅԻՍ — MERCREDI 25 MAI 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10618 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — Nº 10.618

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

—o—

Ընկերվարական Միջազգայինը 1951ին Ֆրանքֆորթի հիմնադիր համագումարին մէջ հետեւեալ կերպով կը բնորոշէր իր հիմնական եւ անմիջական նպատակը.

«Ժողովրդավար ընկերվարութիւնը կը նկատէ, որ աշխարհի խաղաղութեան ապահովումը ներկայ օրերու ամէնէն բո-
ւթեղական աշխատանքն է:

Ցանուն խաղաղութեան մղուած պայքարը միաժամանակ պայքար է յանուն ազատութեան»:

Այս բանաձեւումը 15 տարի վերջ կը պահէ դեռ իր այժմէութիւնը:

Քաղաքական աշխարհի մտահոգութեան գլխաւոր առարկան կը մնայ խաղաղութեան պահպանումը: Ազգերու ազատութիւնը նոյնպէս օրուան հրատապ հարց է ընկերվարութեան համար:

Սակայն դժբախտաբար Միջազգայինը ի վիճակի չէ իրագործելու իր ծրագրին այս կէտը, քաղաքական բազմաթիւ բարդ հարցերու պատճառաւ:

Օտար լուծի եւ բռնակալ վարչաձեւի ենթակայ ազգերու ազատագրութիւնը կրնայ սպառնալ աշխարհի խաղաղութեան:

Ընկերվարութեան «խաղաղութիւն եւ ազատութիւն» բանաձեւումին մէջ խաղաղութիւնը կուգայ առաջին գծին վրայ: Ազատութիւնը կը մնայ իբրեւ հեռաւոր նպատակ:

Սթոքհոլմի համագումարի օրակարգին վրայ դրուած էին խաղաղութեան պահպանման հետ կապուած խնդիրներ:

Ամէնէն աւելի շեշտը դրուած էր ապազինման վրայ:

Արեւելք — արեւմուտք հակամարտ ճակատները սպառազինման համար կը ծախսեն տարեկան վեց հարիւր միլիառ տոլար: Այս հսկայ գումարը պարզ մսխում մըն է, որովհետեւ երկու կողմերն ալ վստահ են թէ երբեք առիթ պիտի չունենան գործածելու կուտակուած այլապան զէնքերը:

Ընկերվարականները կ'առաջարկեն կրճատել զինուորական ծախքերը առնուազն հարիւրին տասը տոկոսով: Այս ձեւով գոյանալիք վաթսուն միլիառ տոլարի խնայողութեան կէսը եթէ յատկացուի յետամնաց թերաճ երկիրներու, անոնք քանի տարուան մէջ մեծապէս կը բարգաւաճին:

Ներկայիս աշխարհի վրայ կան հարուստ եւ աղքատ երկիրներ: Ամէնէն հարուստ երկիրներու իւրաքանչիւր բնակչի տարեկան եկամուտն է երեք հազար տոլար (15 հազար ֆրանք), մինչ ամէնէն աղքատինը վաթսուն տոլարէն (300 ֆր.) աւելի չէ:

Համագումարին մէջ մեծ կարեւորութիւն ընծայուեցաւ աղքատ երկիրներուն նիւթապէս աջակցելու հարցին: Անոնցմէ շատեր հարուստ նախանիւթեր ունին, սակայն չեն կրնար օգտագործել զանոնք, որովհետեւ ճարտարարուեստ զուրկ են:

Մտաւորական պատգամաւոր նախաբոյր չնորհակալութիւն յայտնելով համագումարը ընդունած բանաձեւին համար, շեշտեց, որ յետամնաց երկիրներուն կատարելիք նիւթական օժանդակութիւնը առանց պայմանի պէտք է ըլլայ: Քաղաքական, աշխարհակալական կամ շահագործումի յետին նպատակներ պէտք չէ ունենայ:

Անօթութեան եւ աղքատութեան դէմ պայքարը պէտք է տանիլ հետեւողական կերպով, մինչեւ որ Ասիոյ եւ Ափրիկէի թերաճ երկիրներու բնակիչներուն աստուածի մակարդակը բարձրանայ մարդավայել աստիճանի եւ անզբաղխութիւնը վերնայ:

Ատլանտեան Ուխտը ցարդ կրցած է խաղաղութիւնը պահպանել Եւրոպայի մէջ: Ֆրանսայի նախագահին քաղաքականութեան մասին քննադատական արտայայտութիւններ ունեցան կարգ մը երկիրներու պատգամաւորները:

Բոլորն ալ փափաք յայտնեցին, որ Եւրոպայի տնտեսական ու քաղաքական միութիւնը իրականութիւն դառնայ: Եւրոպա պէտք է երրորդ ուժը դառնայ Միացեալ Նահանգներու եւ Խ. Միութեան միջեւ:

Աշխատաւորական կառավարութեան տնտեսական նախարար Ճորճ Պրաուն շեշտեց, որ Անգլիա պիտի մտնէ Եւրոպայի Հասարակաց Շուկային մէջ եւ պիտի աջակցի Եւրոպայի միութեան, միաժամանակ ապահովելով բրիտանական հասարակապետութեան պատկանող երկիրներու տնտեսական շահերը:

Անգլիա իր նպաստը պիտի բերէ խաղաղութեան ամրապնդումին աշխարհի մէջ:

ՀՐԱՆԴ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԱ ՆԱՆԿ ՏԵՂԻ ՏՈՒԱՒ

—o—

ԶՕՐ. ԹԻ ՇԱՀԵՑԱՒ, ԲԱՅՑ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ՉԷ

Տա Նանկի ապստամբական շարժումը վերջ գտաւ: Պուտտայական պետերէն՝ Թիչ Մին Շիէօ հրահանգեց իր ըմբոստներուն, որ զէնքերը վար առնեն, վերջ տալու համար եղբայրասպան արիւնալի կռիւներու: Կառավարական ուժերը ամբողջովին իրենց ձեռքը առած են քաղաքը եւ հինգ հարիւր գերի բռնած: Արդէն օրէ օր պուտտայականներու դիմադրութիւնը կը տկարանար: Միւս կողմէ Հիւէէն ղրկուած օգնական ուժերը չէին կրցած քաղաք մտնել օգնելու համար պուտտայականներու: Զօր. Քիի օդուժը պատրաստ էր ռմբակոծելու: Այս պայմաններու տակ, պուտտայական ապստամբական շարժումը սահմանուած էր անձնատուր ըլլալ:

Ամերիկեան շրջանակները շատ գոհ են այս կացութենէն եւ Ուաշինկթընի պաշտօնական շրջանակները համոզուած են որ անջատողական շարժումը կզլխացած կը մնայ:

ԵՐՀԱՐՏ ՊԻՏԻ ԳՐԷ ՏԸ ԿՈԼԻ

Պոնէն հասած լուրերու համաձայն, վարչապետ Էրհարտ, այս շաբթու վերջ, նամակ մը պիտի գրէ նախագահ տը Կոլի եւ յայտնէ թէ կ'ուզէ որ ֆրանսական զօրքը Գերմանիա մնայ: Պիտի առաջարկէ որ ֆրանքեւգերմանական յանձնախումբ մը կազմուի բանակցութիւններ սկսելու համար: Այս վերջին կէտը, սակայն, խնդրոյ առարկայ էր Լոնտոնի այն շրջանակներուն մէջ, որոնք մօտ են գերմանական պատուիրակութեան: Ամէն պարագայի մէջ, նախատեսուած բնագիրը տակաւին չունի Էրհարտի հաւանութիւնը, որ Լոնտոն կը գտնուի: Ասիկա ըսել չէ նաեւ, ըստ նոյն աղբիւրներուն, որ Էրհարտի հաշտարար ոգիով գրելիք նամակը, հերքում մըն է Շրէօտէրի բռնած դիրքին: Կը յիշուի թէ Արտաքին նախարարը միշտ կը պնդէ երկու կէտերու վրայ.— Ա) Պէտք է ճշդել ֆրանսական զօրքին դերը Ատլանտեան ուժերու կողքին: Բ) Ֆրանսական ոչ – ձուլուած զօրքին կանոնադիրը չի կրնար նոյնն ըլլալ քան անգլեւամերիկեան ձուլուած ուժերուն: Էրհարտի նամակը կը ձգտի սակայն դուրս հանելու ֆրանքեւգերմանական տագնապը ներկայ անելէն: Ներքին ճակատի վրայ ալ, նման նախաձեռնութիւն մը կը լուցնէ ձայնը անոնցորոնք կը մեղադրեն Էրհարտը շատ խիստ դիրք բռնած ըլլալուն համար Ֆրանսայի նկատմամբ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ սենատքաններ կը պատրաստուին կրկնել Մայիս 17ի ընդհանուր գործադուլը: Որեւէ գոհացում ստացած չըլլալով, բոլորն ալ կ'ուզեն ծաւալուն նոր շարժումը կատարել մեծ արձակուրդներէն առաջ:

ԱԼԺԵՐԻԱ կը շարունակէ ազգայնացնել Ալժերիոյ ֆրանսական հաստատութիւնները, առանց նկատի առնելու Էվիանի համաձայնագրերը: Այսպէս, առջի օր, ազգայնացուցած է ֆրանսական միակ դրամատունը՝ Ալժերիոյ եւ Թունուզի պանքան:

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը Ուիլսըն պաշտօնական վիճակ հռչակեց Մեծն Բրիտանիոյ մէջ, կարենալ ապահովելու քամար կենսական սպասարկութիւնները, պարենաւորման եւ փոխադրութեան համար: Ծանօթ է որ երկրորդ շաբաթն է որ ծովային սպասարկութիւնները գործադուլի մէջ են բոլորովին կզլխացնելով կեղծին:

ՊՐԻՒՍԷԼ վերադառնալով Ուաշինկթընէն. վարչապետ Հարմէլ յայտարարած է թէ ամէն բան պէտք է փորձել մղելու համար Ֆրանսան որ մասնակցի «15»երու լուծումի մը:

ԳԱՀԻՐԷԻ «Ալ Ահրամ»ին համաձայն, Խորհ. Միութիւնը համաձայնած է 23 առ հարիւրի զեղչ մը ընել Ասուանի արբարտակին համար տալիք ապրանքներուն վրայ:

ԻՐԱՔԻ բանակը վերջնագիր մը տուած է Քիւրտերուն, ուր կ'ըսէ.— «Զէնքերը վար դրէք եւ անմիջապէս յանձնուեցէք մեր քաջարի ուժերուն: Ձեր վերջը մօտ է: Որեւէ յոյս չկայ ձեզի համար: Այլեւս չէք կրնար ապաւինիլ մեր ուժերու ձեռքէն: Մեր քաջ բանակը որոշած է ճզմել վերջին դաւաճանները: Ոչ մէկ ուժ կրնայ դիմադրել մեր նշանաւոր բանակին եւ անոր սուրբ յառաջխաղացութեան: Որեւէ դիմադրութիւն այլեւս աւելորդ է: Ձեզի համար, խեղճ ըմբոստացած դաւաճաններ, նախընտրելի է որ գլխում յայտնէք նախքան մեր ուժերուն ձեզ ճզմելը»:

ՍՈՒՐԻԱ եւ Արար. Մ. Հանրապետութիւնը, 1961էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով խօսակցութիւններ սկսած են, տնտեսական հարցերու շուրջ: Այս խօսակցութիւնները կը ձգտին ամրապնդելու տնտեսական գործակցութիւնը եւ աւելցնելու առեւտրական փոխանակութիւնները երկու երկիրներու միջեւ:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ ռումբ նետուած է Միացեալ Նահանգներու տեղեկատուութեան կեդրոնին վրայ, վնաս հասցնելով գրադարանին:

ԹԷԼ – ԱՎԻՎԻ մէջ կը գտնուի երիտասարդ խարայէլցի մը որ ամբաստանուած է լրտեսութեան համար ի նպաստ Լիբանանի:

ՖԻՆԼԱՆՏԻՈՅ կառավարութեան մէջ համայնավարներ պիտի մտնեն 1948էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով: Հակառակ անոր որ Թիւով երկրորդ կուսակցութիւնն են, ցարդ համայնավարները դուրս մնացած էին դահլիճէն:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ Իսրայէլի դէմ ժողովրդական պաշտպանութեան սուրիական կոմիտէ մը կազմուած է: Վարչապետը յայտարարած է թէ այս մարմինը ստեղծուած է, իբրեւ հետեւանք գիտենալու զինուորական աղբիւրներէ հասած լուրերուն «աշխարհակալ եւ իսրայէլեան գործունէութեան վրայ զըրուած Պաղեստինի սահմանին մօտ»:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ Արտաքին նախարարը տեսակցութիւն մը տուած է Ֆինլանտացի երկու լրագրողներուն, որու մէջ կը յայտարարէ թէ «Չինաստան կը կասկի Խորհ. Միութեան կողքին եթէ ան յարձակման ենթարկուի, բայց Չինաստան յոյս չի դներ որ Խորհ. Միութիւնը նոյն բանը ընէ եթէ Չինաստան յարձակման ենթարկուի: Մենք մեր վրայ յոյս կը դնենք միայն: Կրնայ ըլլալ նոյնիսկ որ Խորհ. Միութիւնը Միացեալ Նահանգներու հետ պատերազմ ընէ մեզի դէմ: Եթէ Խորհ. ղեկավարները լսեն այս ըսածներս, մեզի դէմ պիտի բարկանան: Իրենց խրատ կուտամ սակայն որ շատ չբարկանան եւ հրաժարին Միաց. Նահանգներու հետ աշխարհը գրաւելու իրենց ծրագրէն»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

Ֆրանսական ձայնապատկերասփիւռէն հայկական յայտագրերու աւելի զարկ տալու համար, Ժերար Սթեֆանեսքօ ձեռնարկած է կազմելու մարմին մը, որ զբաղի այդ հարցով եւ բարոյական ու նիւթական աջակցութիւն մը ապահովէ այդ յայտագրերուն համար:

Այս կոմիտէին կազմութեան առթիւ, Ժերար Սթեֆանեսքօ ընդունելութիւն մը կազմակերպած էր իր տունը, օգտուելով գերապայծառ Ռուփի (Մոնաքոյի եպիսկոպոս) ներկայութենէն, որ ընդունած էր այդ կոմիտէին պատուոյ նախագահութիւնը: Քոքթէյլին ներկայ էին Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Գիւտ Ծ. Վ. Նագդաշեան, վերապատուելի Գ. Սիսլեան եւ զաղութէն անդամներ: Պ. Սթեֆանեսքօ բացատրեց իր ծրագիրը: Յայտարարեց թէ իր այդ ձեռնարկը ընդունած են հովանաւորել հայ կաթողիկէ Կաթողիկոս – Պատրիարքը՝ Իգնատիոս – Պետրոս ԺԶ. եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Խորէն Կաթողիկոսը: Կը յուսայ ունենալ նաեւ Վազգէն Կաթողիկոսի հովանաւորութիւնը:

Գերպ. Ռուփ, այս առթիւ ցաւ յայտնեց թէ Հայերը շատ համեստ են եւ չեն ցոյց տար հարկ եղածին չափ իրենց մշակութային ու գրական հարստութիւնը:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Երբ բաժնեգին մը կը ղրկուի թերթին կտրօնին մէկը մասին վրայ որ վերապահուած է ղրկողին անունին ու հասցէին, պէտք է գրուին ՂՐԿՈՂԻՆ ԱՆՈՒՆՆ ՈՒ ՀԱՍՑԷՆ եւ ոչ կրկին թերթին անունը եւ հասցէն, այլապէս «Յառաջ»ի վարչութիւնը չի կրնար արձանագրել այս գումարը:

Դժբախտաբար նման սխալներ շատ կը պատահին եւ թիւրիմացութիւններ կը ստեղծեն «Յառաջ»ի հաշիւներուն մէջ:

ԱՊՐԻԼ 15ԻՆ ժամը 18ին Փարիզի Արգ Է Մէքիէ թիւ 116 փոսթէն ղրկուած է 60 ֆրանքի մանտա մը եւ ղրկողին անունին տեղը գրուած է «Յառաջ»ի անունն ու հասցէն: Հակառակ մեր ազգերուն ցարդ չէ ճշդուած թէ ո՞վ էր ղրկողը:

ՄԱՅԻՍ 16ԻՆ, Մարսէյլի 6րդ Թաղամասին փոսթէն (Թրուա մաժ) նոյնպէս ղրկուած է 60 ֆրանքի մանտա մը եւ ղրկողը իր անունին ու հասցէին տեղը գրած է «Յառաջ»ի անունն ու հասցէն:

Այս երկու անձերէն, սփիւռքաբար կը խնդրենք ճշդել իրենց ինքնութիւնը կանոնաւորելու համար մեր հաշիւները:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հայ – արաբական յարաբերութիւններ ը շատ հին պատմութիւն ունին։ Արդարեւ ծնունդ կ՚առնեն Քրիստոսէ առաջ։ Այդ յարաբերութիւնները աւելի տեւական եւ խոր բնոյթ կը ստանան միջին դարերուն, յատկապէս Է. – Ը. դարերէն սկսեալ, երբ Հայաստան կ՚իյնայ արաբական տիրապետութեան տակ, այնուհետեւ հայկական պետականութեան վերականգնման եւ գոյութեան շրջանին, ինչպէս նաեւ Կիլիկեան Հայկ. Թագաւորութեան օրով։ Այդ կապերը շատ բազմակողմանի էին՝ քաղաքական, ռազմական, տնտեսական, առեւտրական, մշակութային եւայլն։ Այդպիսի լայն կապերու գոյութիւն մը չէր կրնար վրիպիլ ժամանակակից հայ եւ արաբ պատմագիրներու ուշադրութենէն։ Զափազանցած չենք ըլլար, եթէ ըսենք, որ առանց միջնադարեան հայ եւ արաբ պատմագիրներու ձգած գրական ժառանգութեան ուսումնասիրութեան, անհնար է տալ ոչ միայն հայ – արաբական յարաբերութիւններու լրիւ պատկերը, այլեւ միջնադարեան Հայաստանի եւ արաբական երկիրներու պատմութեան ամբողջական պատկերը։ Այդ ուղղութեամբ կատարուող ամէն մէկ քայլ արժանի է գովեստի։ Ահա թէ ինչո՛ւ պէտք է ողջունել Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի արեւելագիտութեան ճիւղէն կողմէ հրատարակուած «Արաբական աղբիւրները Հայաստանի եւ հարեւան երկրների մասին» գիրքը, որ մեծ աշխատանքի մը մէկ մասն է միայն։

Գիրքը կը ներկայացնէ միջնադարեան երեք արաբ հեղինակներ՝ Եակուտ Ալ – Համաւի, Ապուլ Ֆիտան եւ Իպն Շատտատ։ Գրքին մեծ մասը կը կազմէ Ալ – Համաւիի «Աշխարհագրական բառագիրք»ին վեց հատորներէն կատարուած թարգմանութիւնը։ Եակուտ Ապու Ապտալլահ Շահապատի Ալ – Համաւի (1178 – 1229) արաբ յայտնի աշխարհագէտներէն մէկն է։ Շատ ճամբորդած հեղինակը իր գործը կազմած է հիմնուելով այդ ուղեւորութիւններուն, ինչպէս նաեւ իր նախորդներուն եւ ժամանակակիցներուն քաղած տեղեկութիւններուն վրայ։ Շատ հետաքրքրական տեղեկութիւններ կուտայ ոչ միայն Հայաստանի քաղաքական դրութեան եւ տնտեսական վիճակին, այլեւ արհեստներուն, ժողովուրդին զբաղումներուն, կենցաղին, քաղաքներուն, գիւղերուն, լիճերու, գետերու, ամրոցներուն մասին։ Եւ եթէ նկատի ունենանք, որ այդ շրջանին վերաբերեալ հայկական աղբիւրներն ալ այնքան հարուստ չեն, հասկնալի կը դառնայ արաբական աղբիւրներուն եւ մասնաւորապէս Եակուտ Ալ – Համաւիի «Աշխարհագրական բառգիրք»ին անվիճելի արժէքը։

Արաբ աշխարհագէտը կուտայ Հայաստանի՝ Արմենիայի նկարագիրը։ Կ՚ըսէ, թէ ան «ընդարձակ երկրամասի մը անունն է, որ կը տարածուի դէպի հիւսիս»։ Արաբ միւս հեղինակներու նման Համաւի եւս «Արմենիա»ի սահմանները կը տարածէ մինչեւ Կասպից ծովի եւ Կուր գետին միջեւ գտնուած հողամասը եւ Կովկասի լեռնային մասերը։

Մանրամասն կերպով կը նկարագրէ նաեւ արաբական արշաւանքները Հայաստանի վրայ եւ զանազան քաղաքներու կամ շրջաններու գրաւումը Արաբներու կողմէ։

Ալ – Համաւի հիացումով կը խօսի Հայաստանի կլիմային, հարստութիւններուն եւ բնութեան պարգեւներուն մասին։ Այսպէս, Երզնկան ան կը նկատէ «շատ հաճելի, անուանի, ճոխ ու բազմամարդ քաղաքներէն մէկը», իսկ Էրզրումը՝ «ծաղկեալ քաղաք»։ Բաղէշի մասին կը հաղորդէ, որ ամուր բերդ մըն է Խլաթի եւ Էրզրումի միջեւ, ուր կայ երկաթի հանք։ Իսկ ինչ կը վերաբերի Խլաթին, «ամուր եւ հռչակաւոր քաղաք մըն է, օժտուած ամէն տեսակի բարիքներով, ընդարձակ ու պտղատու ... Ունի բազմազան պտուղներ եւ պատուական ու առատ ջուրեր»։ Առանձին հիացումով կը խօսի Վանայ ծովին մասին։ Ալ – Համաւի այդ լիճը կը համարի ոչ միայն Հայաստանի, այլեւ աշխարհի հրաշալիքներէն մէկը, որուն տառեխ ձուկը կ՚արտածուի մինչեւ Հնդկաստան։

Արաբ աշխարհագիրը այդ տիպի տեղեկութիւններ կը հաղորդէ նաեւ Հայաստանի միւս վայրերու, ինչպէս նաեւ Կիլիկեան Հայաստանի՝ Տարսոնի, Այնթապի, Մարաշի, Հռոմկլայի եւայլնի մասին։ Որոշ նիւթեր կը վերաբերին այն հայ գործիչներուն, որոնք աչքի զարնող դեր խաղացած են արաբական աշխարհին մէջ։

Շահեկան եւ արժէքաւոր են նաեւ Ալի Իմատատտին Ապուլ Ֆիտայի ժամանակագրութիւնները։ Անոր ժամանակագրութիւններու մէջ շատ մեծ տեղ կը գրաւեն Կիլիկեան Հայաստանի, անոր եւ արաբական սուլթաններու միջեւ եղած յարաբերութիւններու վերաբերեալ նիւթերը։ Մանրամասն տեղեկութիւններ կը հաղորդէ արաբական արշաւանքներու մասին։

Երրորդ հեղինակը, որ տեղ գտած է Հ. Նալբանդեանի կազմած գիրքին մէջ, Ալ – Կատի Պահայէտտին Իպն – Շատտատն է (1145 – 1234)։ Եղած է սուլթան Սալահէտտինի մօտիկ մարդոցմէ մէկը եւ վարած է կարգ մը վարչական եւ դիւանագիտական պաշտօններ։ Իպն Շատտատ գրած է Սալահէտտինի կենսագրութիւնը, որմէ հատուածներ ներկայացուած են այս հատորին մէջ։ Այստեղ հիմնականին մէջ կը խօսուի հայ – արաբական քաղաք. յարաբերութիւններու մասին՝ կապուած խաչակիրներու արշաւանքներուն հետ։

«Արաբական աղբիւրները Հայաստանի եւ հարեւան երկրների մասին» շատ արժէքաւոր գիրք մըն է, որ յատկապէս մեծ օգտակարութիւն կրնայ ունենալ այն բոլոր հայագէտներուն, որոնք կը զբաղին Հայաստանի միջնադարեան, կիլիկեան Հայաստանի պատմութեամբ եւ ընդհանրապէս հայ – արաբական կապերու ուսումնասիրութեամբ։

Ն. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ

Առաջին համաշխարհային պատերազմի ընթացքին ռազմական նպատակներով Հայաստանի Արեւելեան եւ Արեւմտեան զոյգ հատուածներուն մէջ հաստատուեցան բազմաթիւ լայն ու նեղ տրամագիծով երկաթուղիներ՝ մօտ 850 քիլոմեթր երկարութեամբ։ Ասոնք շարունակութիւնն էին Նախիջեւանի – Ալեքսանդրապոլ – Կարս եւ Ալեքսանդրապոլ – Երեւան – Ջուղա գիծերուն, որոնք շինուած էին մինչեւ պատերազմը՝ 1908ին։

Մինչեւ 1960 վերանորոգուեցաւ արդի Հայաստանի երկաթուղին, որու երկարութիւնը 1918 – 20ին 525 քիլոմեթր էր եւ, Թուրքերու կողմէ, գրեթէ ամբողջովին քանդուած էր։ 1960էն սկսեալ գիծերը վերաշինուեցան նոր թեքնիքով։ Այժմ այդ գիծերուն վրայէն կը սուրան արագընթաց շոգեկառքեր եւ ելեկտրակառքեր։

Զուտ տնտեսական նպատակներով տարիներու ընթացքին հաստատուեցան երկաթուղային փակուղիներ, ինչպէս, օրինակ, Լենինական – Արթիկ – Մայմունջուղ (1925 – 26), Անի – Անիպեմզա։

1932ին շինուեցաւ Մինջեւան – Ղափան, իսկ 1960ին՝ Երեւան – Սեւան երկաթուղին։

Մեծ օգտակարութիւն ունեցաւ Ջուղա – Մինջեւան՝ 126 քիլոմեթր գիծին կառուցումը։ Այս գիծը Մեղրիի շրջանին մէջ 45 քիլոմեթր կ՚անցնի Հայաստանի մէջէն։ Շնորհիւ այս գիծին Հայաստան ունեցաւ երկրորդ դուռ մը։ Երեւան – Ջուղա – Պաքու գիծը, համեմատած Պաքու – Նախիջեւան – Լենինական – Երեւան գիծին հետ, 211 քիլոմեթր աւելի կարճ է։

1953 – 1963ին ելեկտրականացուեցաւ Թիֆլիս – Լենինական, Երեւան – Սեւան եւ Երեւան – Մասիս երկաթուղին։ Ներկայիս ելեկտրականացման աշխատանքները կը շարունակուին Մասիսէն դէպի Լենինական։

1925էն մինչեւ 1965 կառուցուեցան բազմաթիւ նոր կայարաններ, օժանդակ շէնքեր, ինչպէս նաեւ ելեկտրականացուեցան եւ ռադիոյի ցանցին մէջ առնուեցան բոլոր կայանները, մեքենայացուեցան վակոններու բեռնաթափման ու բարձման, շարժական մասի եւ նորոգութեան աշխատանոցները։

Երկաթուղային փոխադրութեան զարգացումը ունի մեծ հեռանկարներ։ Արդէն նախագծուած են բազմաթիւ նոր գիծեր, որոնք պիտի շինուին մօտ ապագային։ Այսպէս օրինակ, ի հաշիւ Շորժայի մէջ կառուցուելիք հրակայուն նիւթերու գործարանին, նախատեսուած է շինել Սեւան – Շորժա գիծը, որ պիտի անցնի Սեւանայ լիճի հիւսիս – արեւելեան ափերէն։ Երկաթուղիի հաստատումը այդ շրջանին մէջ, հնարաւորութիւն կուտայ լճափին կառուցանելու առողջարաններ եւ հանգստեան տուներ եւ Սեւանի այդ ափը, որ ներկայիս գրեթէ չօգտագործուիր, կը դառնայ ժողովուրդին համար օդափոխութեան հաճելի վայր մը։

Աշխատանքներ կը կատարուին նաեւ Հրազդանէն մինչեւ Հանքաւան (Մխչյանա) երկարող գիծի մը կառուցման ուղղութեամբ։ Այս գիծը բացի տնտեսական օգտակարութենէ (նեֆելինային սիենիտ պիտի ապահովէ Հրազդանի գործարանին) պիտի զարգացնէ նաեւ զբօսաշրջիկութիւնը Հրազդանի եւ Մարմարիկի շրջաններուն մէջ։

Նախապատրաստական աշխատանքներ կը կատարուին նաեւ Աղստաֆա – Իջեւան գիծին կառուցման ուղղութեամբ։ Հայաստանի համար շատ կարեւոր միջոցառում մը պիտի ըլլայ Երեւան – Աղստաֆա երկաթուղիին հաստատումը, որ սկսելով Երեւանէն պիտի միանայ Թիֆլիս – Պաքու տանող Անդրկովկասեան գիծին։ Այս գծին Երեւան – Սեւան հատուածը արդէն կառուցուած է։

Երկաթուղիին դերը երկրին կեանքին մէջ բազմազան է եւ բազմակողմանի։ Ծանօթ իրողութիւն է, թէ երկաթուղային փոխադրութիւնը երկրին կենսական ջիղն է։ Ահա այս պատճառով ալ անհրաժեշտ է զարկ տալ այս գործին։

Մեր կարծիքով պէտք է հաստատել գիծեր Ղափան – Քաջարան – Ագարակ, Մուսալամ – Դաստակերտ, Սեւան – Կամօ – Մարտունի, Կիրովական – Ստեփանաւան – Կալինինոյի միջեւ։

Ա. ՍԱՀՐԱՏԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ» Թիւ 3, Մարտ 1966, Վենետիկ (Իտալիա)։

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

Սկսայ խնամք տանիլ հագուստկապուստիս, պարզապէս անոր համար որ կ՚ուզէի քու աչքերուդ մաքուր եւ հաճելի երեւալ։ Եւ այն միտքը՝ որ իմ դըպրոցական գոգնոցս (որ մօրս մէկ ներքնազգեստէն փոխաձեւուած էր) ձախ կողմին վրայ ուրիշ կտորով մը դրած կարկտան մը ունէր, այդ միտքը ինծի համար ատելի էր։ Եթէ պատահմամբ տեսնէիր այդ կարկտանը, զիս պիտի արհամարհէիր։ Եւ ատոր համար ալ, երբ վազելով սանդուխներէն կը բարձրանայի, աւուղողով մը պայուսակս ուժով մը կը սեղմէի։ Այս մտավախութիւնս բոլորովին անիմաստ էր, վասնզի դուն, գրեթէ այլեւս երբեք ինծի չնայեցար։

Այսուհանդերձ, իրականին մէջ, օրերը կ՚անցնէին քեզի սպասելով ու քեզ լրտեսելով։ Մեր դրան վրայ արոյրէ փոքրիկ ծակ մը կար, որուն մէջէն կարելի էր դիտել դուրսը՝ սանդուխին գլուխը, մինչեւ քու յարկաբաժինիդ դուռը։ Այս փոքրիկ ծակը — օհ, մի ծիծաղիր սիրականս, այսօր իսկ ես չեմ ամըչնար երբ կը մտաբերեմ այդ պահերը, այդ փոքրիկ ծակը ինծի համար այն աչքըն էր որով ես կը հետախուզէի տիեզերքը։

Հոն, ամիսներով եւ տարիներով, սառուցեալ նախադաւիթին մէջ, ամէն վայրկեան մօրս հսկողութեան վախը սրտիս, գիրք մը ձեռքիս, ամբողջ յետմիջօրէներ անցուցած ու քեզ լրտեսած եմ, նման ջութակի մը պրկուած լարին եւ թրթռուն՝ երբ քու ներկայութիւնը անոր հնչէր։ Միշտ քեզմով էի զբաղած, միշտ սպասումի ու շարժման մէջ։ Բայց դուն այս բոլորին մասին շատ քիչ կ՚անդրադառնայիր, ինչպէս չէիր անդրադառնար գրպանիդ մէջ գտնուող ժամացոյցիդ զսպանակի ձգտումին, որ համբերատարութեամբ, ստուերին մէջ կը հաշուէ ու կը չափէ քու ժամերդ, կ՚ընկերանայ քու քայլերուդ աննշմարելի սրտի զարկերով, մինչ դուն անոր միլիոնաւոր ու մշտարթուն թիք – թաքներուն վրայ հազիւ հըպանցիկ ակնարկ կը սեւեռէիր։ Ամէն բան գիտէի քու մասիդ, կը ճանչնայի քու բոլոր սովորութիւններդ, քու փողկապներէդ իւրաքանչիւրը, քու հագուստներդ։ Կը ճանչնայի քու բոլոր այցելուներդ եւ զանոնք բաժնած էի երկու դասակարգի անոնք որոնք համակրելի էին ինծի եւ անոնք որոնք՝ հակակրելի։ Տասներեքէս տասնըվեց տարեկանիս ժամանակամիջոցին չունեցայ ժամ մը իսկ որ քեզմով ապրած չըլլայի։ Ա՛հ, ի՛նչ խենթութիւններ չըրի յայնժամ։ Կը համբուրէի դրանդ կոճակը որուն դպած էր քու ձեռքդ, կը գողնայի ծխիկներուդ մընացորդները զորս գետին կը նետէիր ներս մտնելէ առաջ, եւ անոնք նուիրական էին ինծի համար, որովհետեւ քու շրթունքներդ հպած էին անոնց։

Հարիւր անգամ գիշերները, որեւէ պատրուակով իջած եմ փողոց, տեսնելու համար թէ սենեակներէդ ո՞ր մէկուն մէջ լոյս կար, եւ այսպէսով, աւելի որոշ կերպով զգալու համար քու ներկայութիւնդ, քու անտեսանելի ներկայութիւնըդ։ Եւ քու ճամբորդութեան մէջ եղած շաբաթներուդ ընթացքին — ամէն անգամ որ կը տեսնէի բարի Ժանը որ կ՚իջեցնէր քու դեղին պայուսակդ, սիրտս կը կասէր վախէս — այդ շաբաթներուն կեանքս մեռած էր, առանց նպատակի։ Կ՚երթայի ու կուգայի վատ տրամադրութեամբ, շարութեամբ ու ձանձրոյթով, ու նաեւ պէտք էր միշտ զգոյշ ըլլայի որ մայրս չնկատէր յուսահատութիւնս, տեսնելով խոնաւ աչքերս։

«Գիտեմ որ կը պատմեմ արտառոց ջղագրգռութիւններու, տղայական խենթութիւններու մասին։ Պէտք էր որ ամըչնայի, բայց ոչ, չեմ ամըչնար, վասնզի քեզի համար ունեցած սէրս երբեւիցէ այնքան մաքուր ու կրքոտ չեղաւ, որքան այս տղայական չափազանցութիւններուն մէջ։ Ամբողջ ժամերով, օրերով կրնամ քեզի պատմել թէ ինչպէս ապրեցայ քեզմով, քեզի հետ, քեզի՝ որ հազիւ կը ճանչնայիր դէմքս, որովհետեւ, երբ կը հանդիպէի քեզի սանդուխներուն վրայ եւ երբ միջոցը չունէի այդ հանդիպումէն խուսափելու, քու այրող նայուածքէդ վախնալով, քու առջեւէն վազելով կ՚անցնէի, գլուխս ծռած, ինչպէս մէկը՝ որ պիտի երթար ջուրը նետուելու, եւ այս բոլորը՝ քեզմէ ծածկելու համար այտերուս կրակը։ Ժամերով, օրերով կրնայի քեզի պատմել այն տարիները, որոնք երկար ատենէ ի վեր մոռցուած են քու կողմէդ։ Կրնամ քու կեանքիդ տոմարը պարզել քու առջեւդ, բայց չեմ ուզեր քեզի ձանձրացնել, չեմ ուզեր քեզ՝ չարչարել։ Պարզապէս կ՚ուզեմ դարձեալ քեզի յայտնել երախայութեանս ամենացնցիչ մէկ պատահարը, եւ կը պաղատիմ որ չծիծաղիս անոր անկարեւորութեան վրայ, որովհետեւ ինծի համար, որ երախայ մըն էի, այդ պատահարը եղաւ անսահմանութիւն մը։ Կիրակի օր մըն էր, ճամբորդութեան մէջ էիր, սպասաւորդ ծանր գորգեր դուրս կը հանած մաքրելու համար։

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԳ

(6 Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ) — Վասպուրական Հերոսամարտի 51րդ տարեդարձը եւ 1896ի Վանի Ջարդի 70ամեակը յիշատակուեցաւ փայլուն հանդիսութեամբ մը Մայիս 7ին, Ալհամպրայի սրահին մէջ:

Նախաձեռնարկ մարմինը՝ Վասպուրական Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ձգտած էր Հերոսամարտին հաւատարիմ ոգին ստեղծել ղպրոցին մէջ, հանդէսին հրաւիրելով եւ ձայն տալով քաղաքական կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն, ինչպէս նաեւ Թեմիս առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեանի եւ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեանի: Այս երեւոյթը մեծ գոհունակութիւն պատճառեց ներկաներուն:

Օրուան նախագահն էր Պ. Բարանեան: «Թուրքը ուզեց բնաջնջել Հայութիւնը տիրանալու համար մեր հայրենիքին, սակայն չարաչար սխալեցաւ իր ոճրային ծրագրին մէջ. մեր հերոսները արեան գնով ստեղծեցին փոքր Հայաստան մը, որ մեր ժողովուրդին աննկուն կամքին եւ յարատեւ ճիգին շնորհիւ պիտի ամբողջանայ վաղ թէ ուշ:

Փառք Վասպուրականի հերոսական յաղթանակը կերտող հերոսներուն»: Ապա նախագահը շատ իրաւամբ դիտել տուաւ, թէ 1918ի երրեակ յաղթանակները յաջորդական օղակներն էին Վասպուրականի հերոսամարտին: «Սարտարապատի, Ղարաքիլիսէի եւ Բաշ Ապարանի յաղթական ճակատամարտներով հիմը դրուեցաւ Հայաստանի անկախութեան»:

Ապա խօսք տրուեցաւ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեանի: Վասպուրականի հերոսամարտը Հայութեան նկարագրին մէկ արտայայտութիւնն է: Հայ ըսելը արդէն՝ ապրիլ ըսել է: Հերոս է այն, որ կրնայ մահուան մութ աչքերուն խորոշներուն մէջ նայիլ, այս ժողովուրդին ազնիւ տարրը՝ հերոսները, կրցան այդ մութ աչքերուն նայիլ»: Շարունակելով, իր խօսքը բանախօսը յայտարարեց.— Այսօր Վանեցիները Հայաստանի մէջ կը ստեղծագործեն, Հայաստանը կը պայքարի, որպէսզի օր մը իրականութիւն դառնայ մեր մեծ երազը: «Կը մնայ մեզի ապրիլ իբրեւ հարազատ Հայեր եւ հաւատարիմ մնալ մեր հերոսներուն յիշատակին ու գործին»:

Օրուան բանախօսը Պ. Զարոյեան ողեկոչեց Վանի մեծ դէպքը: Նախ հանգամանօրէն Թուեց Մկրտիչ Փորթուգալեանի, ապա Աւետիսեանի ազգօգուտ գործունէութիւնները, որոնց շնորհիւ պատրաստուեցաւ յեղափոխական սերունդ մը: Բանախօսը յաջորդաբար նկարագրեց 1896ի իրադարձութիւնները Վանի մէջ — Թուրք կառավարութեան եղկելի ծրագիրն ու սադրանքները, Վասպուրականցիներու հերոսական պայքարը:

Պ. Զարոյեան վերջացուց իր խօսքը կոչ ընելով ներկաներուն վառ պահելու ազգային ոգին եւ, մանաւանդ, վաղուան լուսաւոր ապագային հանդէպ մեր հաւատքը:

Խօսք տրուեցաւ Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեանի, որ վկայակոչելով Վանի ամերիկեան առաքելութեան անդամներէն Միս Քնապի վկայութիւնները, ըրաւ կարգ մը հաստատումներ: Հայերը, կը հաստատէ ամերիկուհին, հայ – թուրք բախումէն անմիջապէս ետք ստեղծեցին ժամանակաւոր կառավարութիւն մը՝ դատական, ոստիկանական եւ այլ բաժանումներով: Հայկ. կառավարութիւնը գործեց օրինակելի կանոնաւորութեամբ: Աւետարը անմիջապէս թափ առաւ, կեանքը եռալ սկսաւ: Ի՜նչ հակասութիւն երկու ժողովուրդներու միջեւ: Մէկը շինարար, արդարամիտ, պարկեշտ, միւսը քանդող, խոշտանգող, ննող:

Այս վկայութիւնները թուելէ ետք, Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեան խօսքը վերջացուց ըսելով.— «Յարգա՛նք մեր հերոսներուն յիշատակին: Թող անոնց շունչն ու հոգին, նուիրումն ու հաւատքը տոգորեն մասնաւորաբար մեր երիտասարդները, որպէսզի անոնք աւելի Հայութեամբ լեցուին՝ օր մը անպայման ունենալու համար ամբողջական Հայաստանը ամբողջական Հայութեամբ:

Այս գետնի վրայ Հայաստամեզմէ: Արդարացնենք այդ ակնկալութիւնը՝ հաւատարիմ մնալով մեր հերոսներուն յիշատակին եւ կտակին»:

Գեղարուեստական բաժնին մասնակցեցան Օր. Վերգինէ Նազարեան եւ Պ. Վանիկ Նազարեան արտասանութեամբ, Օր. Ալիս Շամիրեան մեներգեց դաշնակի ընկերակցութեամբ, Պ. Րաֆֆի Արզումանեանի: Հանդէսին յաջորդեցին եւրոպական պարերը մինչեւ լոյս:

Հանդիսականները հեռացան գոհ եւ վերանորոգուած իրենց հերոսամարտերու յիշատակով:

ՎԱՐՍԵՆԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

—o—

Այրը՝ կը ձգտի օգտակարին, կինը՝ գեղեցիկին:

ՊԱՅՐԸՆ

×

Սիրահարը ծունկի կուգայ, ամուսինը՝ կը քաշքշուի:

ՊՕՄԱՐՇԷ

×

Լաւ կապուած փողկապ մը, առաջին լուրջ քայլն է այր մարդու կեանքին մէջ:

ՎԻՔԹՕՐ ՀԻՒԿՕ

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ

—o—

Ապրիլ 30 թուականը կրող իր հաղորդագրութեամբ (Յառաջ՝ Մայիս 10) Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը կը տեղեկացնէր թէ Հայկ. Դատի մասին յուշագիր մը ներկայացուցած է ՄԱԿին, որու պատճէնը յանձնուած է հայ մամուլին.

Այս տարի, ի սփիւռս աշխարհի, եւ նաեւ Հայաստանի մէջ, համայն Հայութեան կողմէ ոգեկոչուեցաւ Հայ ժողովուրդի ցեղասպանութեան յիսնամեակը, միակամ ու ամբողջական ձեւով: Նոյնքան միակամ ու վճռականօրէն Հայ ժողովուրդը կը պահանջէ Թուրքիոյ կողմէ բռնագրաւուած իր պապենական հողերուն ազատագրումը, Հայաստանի Ազատութիւնն ու Անկախութիւնը որպէս մէկ, միացեա՛լ ամբողջութիւն:

Միջազգային խորհրդաժողովներով ճշդուած իր արդար իրաւունքն է որ կը պահանջէ Հայ ժողովուրդը, ունենալու իր պապենական երկիրը որպէս իր Ազատ ու Անկախ հայրենիքը, ուր Հայ ժողովուրդը կրնայ ամփոփուիլ, ու ծաւալել իր առաքելութիւնը եղող շինարար ու խաղաղ աշխատանքի:

Հայկական Ազատ, Անկախ ու Միացած հանրապետութեան մը ստեղծումը խաղաղութեան ազդակ մըն է Միջին Արեւելքի համար, ուր տեղաւորուած է Հայկական աշխարհամասը, եւ դարձած է տեւական մրցադաշտ մը շահագրգիռ պետութեանց միջեւ դարերէ ի վեր:

Ա.— ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՄԱՍԻՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայաստան Մերձաւոր Արեւելքի պատմական ամենահին երկիրներէն մէկն է: Ան կը գտնուի Սեւ, Կասպից եւ Միջերկրական ծովերու միջեւ, բնակուած է Հայերու կողմէ անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր: Հայերը Հնդեւրոպական ազգերու խումբին մէկ անդամը, Մերձաւոր Արեւելքի ամենահին եւ առաջնադոյն ժողովուրդներէն մէկը եղած են: Պատմական բազմաթիւ յուշարձաններ, որոնք մինչեւ օրս կը մնան, կը վկայեն անոնց հարուստ անցեալին եւ մեծապէս զարգացած մշակոյթի մասին:

Հայաստանի պատմութիւնը, Տիգրան Մեծի տարածուն կայսրութենէն մինչեւ իր անկախութեան կորուստը, ելեւէջի, յաղթութիւններու եւ պարտութիւններու, ազգային վերականգնումի և տառապանքի երկար շղթայ մըն է:

Հայերը ապրած են՝ դարերով անկախ, ինչպէս նաեւ երբեմն՝ օտար լուծի տակ: Սակայն միշտ ալ իրենց մասնակցութիւնը բերած են աշխարհի քաղաքակրթութեան, իրենց չէշտուած ազգային մշակոյթին շնորհիւ, ի մասնաւորի գրականութեան, ճարտարապետութեան եւ արուեստի այլազան մարզերուն մէջ:

Հայկական անկախ թագաւորութեան անկումէն ետք, 1375ին, եւ իբր արդիւնք, յաջորդող դարերու ռուս–թուրք, ռուս – պարսիկ եւ թուրք–պարսիկ զանազան պատերազմներու, Հայաստան բաժնուած էր Թրքական եւ ռուսական Հայաստան ճանչցուած մասերու: Հայաստանի մեծ մասը կը մնէր Թրքահայաստանի սահմաններու մէջ:

Մինչ ռուսական իշխանութեան տակ գտնուող Հայերը համեմատաբար տանելի կեանք մը կ՚ապրէին, Թրքահայաստանի Հայերը մռայլ ճակատագիր մը ունէին, որ պատճառ դարձաւ Հայկական Հարցի ստեղծման: Այս հարցը ծագեցաւ բռնութեան վերջ տալու եւ Հայկական նահանգներու մէջ բարենորոգումներ մտցնելով, տանելի կեանք մը առաջացնելու նպատակով:

19րդ դարու առաջին կէսին Պալքանեան ժողովուրդներու ազատագրութեան պայքարով եւ անոր յաջորդող եւրոպական միջամտութեամբ Հայերու վիճակը աւելի եւս վատթարացաւ: Պալքանեան ազատամրութեան արդիւնք եղող, 1877–78ի ռուս – թրքական պատերազմը վերջացաւ ռուսական յաղթանակով: Սան – Սթեֆանոյի դաշնագրին 16րդ յօդուածը, որ Հայաստանի մէջ բարենորոգումներ կը պահանջէր, փոխարինուեցաւ Պերլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածով որ կը նախատեսէր հետեւեալը. «Բ. Դուռը կը խոստանայ առանց որեւէ յապաղումի իրականացնել հայաբնակ նահանգներու տեղ. պահանջքը եղող բարենորոգումները եւ երաշխաւորել Հայերու ապահովութիւնը Քիւրտերու եւ Չէրքեզներու դէմ: Բ. Դուռը պարտաւոր է պարբերաբար այս բերմամբ իր առած միջոցներու մասին հաշիւ տալ մեծ պետութիւններուն, որոնք պիտի հսկեն բարենորոգումներու գործադրութեան»:

Այս ձեւով, հայկական հարցը պաշտօնապէս մուտք կը գործէր Միջազգային ատեաններէն ներս:

Թուրքիան չիրագործեց վեհաժողովներու մէջ ստանձնած այդ յանձնառութիւնները եւ մեծ պետութիւններու հակամարտութիւններէն օգտուելով, 1894 – 96ին կոտորածներ սարքեց հայկական նահանգներուն մէջ, Հայկական Հարցը բնաջնջումով լուծելու մտադրութեամբ: Այդ կոտորածներուն զոհ գացին աւելի քան 300.000 Հայեր:

Հայ ժողովուրդը, որպէս հետեւանք այդ կոտորածներուն, տեղ տեղ զէնքի փարեցաւ, ինքզինք պաշտպանելու եւ իր ազգային ու մարդկային իրաւունքները արժեցնելու համար:

(Շար.)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Լեւոն Զարտաք գրպանէն մագաղաթը հանելով առաջ անցաւ եւ զայն բանալով մեռելին կուրծքին վրայ տարածեց, ճիշդ պատուէրին պէս, մէկ ծայրը թուչին տակը, իսկ միւս ծայրը մինչեւ կուրծքը: Զարտաք այս գործը կատարելէ ետք ընկերներուն քով վերադարձաւ եւ երեքը մէկէն անկիւն մը քաշուելով սկսան սպասել: Հսկումը սկսած էր: Ժամերը կ՚անցնէին: Ատենը մէյ մը փաթթոցաւոր մարմ մը ներս մտնելով խնկամանին մէջ խունկ կը նետէր եւ խնկամանը կը սկսէր նոր թափով մը մխալ:

Մօպրէ եւ Գուբթ պահ մը մաքուր օդ ծծելու համար գերեզմանատան վրայ նայող պատշգամը ելան, իսկ Զարտաք, հակառակ անոր որ խունկին ու կնդրուկին հոտէն գլխի գլխին կորած էր, տեղէն չշարժեցաւ:

Շունչերը սրտաճմլիկ կաղկանձիւններ սկսան արձակել, իսկ շնագայլերը ոռնալ սկսան:

Լուսցաւ, բայց երեք Ֆրանսացիները իրենց տեղէն չհեռացան: Օրը իրիկուն եղաւ, անոնք դարձեալ իրենց տեղէն չհեռացան:

Իրիկուան դէմ, երբ մութը կոխեց, Մօրիս եւ Փիէր պատշգամ ելան, իսկ Զարտաք մեռելին գլուխը անցաւ:

— Ընկեր Ջան, կարծեմ թէ Ալլահը մեզի երեսի վրայ ձգեց, խօսք առաւ Մօրիս երբ երկուքը մէկէն պատշգամ ելլելով մաքուր օդը ծծել սկսան: Ցեղապետը ե՞րբ պիտի թաղեն:

— Վաղը, պատասխանեց Փիէր:

— Ցեղապետին սուլին հետ զանձին սուղն ալ բռնելու պիտի պարտաւորուինք կարծեմ:

— Ես ալ անանկ կը տեսնեմ ...:

— Երկու օր եղաւ, դեռ որեւէ նոր դէպք չպատահեցաւ ...:

— Եւ պատահելիք ալ չունի ...:

.

Աղէն, Լեւոն Զարտաք միեւնոյն մտածումը կ՚ունենար: Ճարտարապէտը, թեւերը կուրծքին վրայ խաչաձեւած, պատուհանդանին առջեւ ոտքի կեցած, իր զաղտնիքը հետը գերեզման տանիլ ուզող յամառ ծերունիին դէմքը կը դիտէր:

Յանկարծ աչքերուն անանկ երեւցաւ որ մագաղաթին վրայ բաներ մը փոխուիլ կը սկսէր ...:

Ինչպէս գիտենք, մագաղաթը երկու մասերէ կը բաղկանար ..., վերէն սկսելով մինչեւ կէսը անկանոն կերպով ցիրուցան զետեղուած կէտերէ ուրիշ բան չկար վրան, որով վերի մասը գրեթէ ճերմակ մնացած էր, իսկ վարի մասին վրայ այն գրութիւնը կար զոր թարգմանեցինք անկէ առաջ:

Զարտաքի աչքերուն անանկ երեւցաւ որ մագաղաթին վրայի պարապ մասին վրայ գորշ նշաններ երեւան կ՚ելլէին:

— Աչքիս կ՚երեւայ, շատ նայեցայ վրան անկէ է, մրլտաց ճարտարապէտը ուսերը ցնցելով եւ աչքերը անդին դարձուց:

Պատուհանին կողմը դարձուց նայուածքը, աղէն անդին նայեցաւ, բայց յետոյ, ինքնաբերաբար, դարձեալ աչքերը ծերունիին կուրծքին դարձուց ...:

Ուրախութեան աղաղակ մը զսպեց ...: Մագաղաթին վրայի պարապ մասին վըրայ, անկանոն կերպով ցանուած կէտերը ատողերու փոխուած էին եւ անոնց տակն ալ արաբերէն տողեր երեւան ելած էին: Զարտաք մագաղաթին մօտենալ ուզեց, բայց ոտքերը բռնուեցան:

Վերջապէս պատուհանդանին շրջանը ընելով ձեռքը մագաղաթին երկարեց:

Վերի ատողերուն տակը եւ վարի քանի մը տողերուն վրայ, ճիշդ մագաղաթին մէջտեղը արաբերէն սեւ գիրերով չորս տողնոց նոր նախադասութիւն մը երեւան ելած էր: Զարտաք տեսածին չհաւատալով մատները այդ տողերուն վրայէն անցուց, վստահ էր որ այդ գործողութիւնով, տողերը մատներուն տակ պիտի աներեւութանային ...: Հակառակը տեղի ունեցաւ նոր երեւան ելլող տողերը աւելի չէշտուեցան եւ յստակ կերպով սկսան երեւիլ ...:

.

— Այս անգամ ալ ներս մտնենք եւ եթէ բան մը երեւան չէ ելած, կաքերնիս քաշենք հոսկէ, ըսաւ Մօպրէ խօսքը Մօրիսի ուղղելով:

— Ատկէ ուրիշ ընելիք չմնաց, պատասխանեց Մօրիս:

— Պարտքերնիս լի ու լի կատարեցինք:

— Ասանկ վերջանալիքը արդէն յայտնի էր:

— «Գաղտնիքը հետս գերեզման պիտի տանիմ», ըսած էր յամառ ծերունին:

— «Կամ մեռելը պիտի խօսի», աւելցուցած էր, բայց պարապը ելանք:

— Ոչ, բարեկամս, պարապը չելանք, պատասխանեց անոնց եռեւէն մէկը: Մեռելը խօսեցաւ:

Փիէր եւ Մօրիս եռեւնին դառնալով տեսան որ Զարտաք մագաղաթը անոնց երկարելով կ՚աւելցնէր:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Շնորհիկ Ֆրանքլեան կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի (Մայիս 29) առաւօտ Սէնթ Մարկրիթի Ս. Աստուա – ծածին եկեղեցւոյ մէջ յաւարտ Պատարա– գի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր ողբացեալ ամուսնոյն

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՖՐԱՆՔԼԵԱՆԻ

հոգւոյն համար, անոր մահուան տարե– լիցի առթիւ :

Հանգուցեալի յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնա – ճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Ա. Զիտէմեանէ յիսուն ֆրանք, իր ամուսնոյն Ա. Զիտէմեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

Ստացած է նաեւ ի նպաստ օգափ. կա– յանին, Տէր եւ Տիկին Յ. Հարէլեանէ 20 ֆր., Տէր եւ Տիկին Ս. Կէնճեանէ, Տէր եւ Տիկին Խ. Կէնճեանէ, Տէր եւ Տիկին Ղ. Ղազարեան տասնական, փոխան ծաղ– կեպսակի, ողբ. Միքայէլ Տէր – Յակոբ– եանի մահուան առթիւ :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Շնորհակալութեար ստացուած են կա – յանի 1965 շրջանին :

Փարիզի եւ պաւառի հայ բժիշկներէն՝ դեղորայք՝ ընտանիքներէ՝ կերպասեղէն, գլխարկներ չունեւոր երախաներու համար, խմորեղէն եւ շաքարեղէն : Վալանսի մասնաճիւղէն՝ յիսուն քիլօ ձաւար, ընկ. Ս. Առաքէլեանէ յիսուն քիլօ շաքար, Պանեէօ Քաշանէն 150 ֆրանք : ընկերու– հի Ղուկասեանէ բոլոր ճաշասեղաններուն ընտիր փլաստիքէ ծածկոց, Աճէմեան ըն– տանիքէն գործածուած պակեղարան մը եւ ռատիօ թուանըտոխկ մը : Նուպար Յով– հաննէսեանէ գործածուած քամիոնէթ մը : Աքեան ընտանիքէ եւ Բժ. Տէր–Դաւթեա– նէ ֆութպոլի, վոլէյի գնդակներ, Նոր Սերունդէն պէյպիֆութ, ընկ. Պասմա – ճեանէ մանկական գիրքեր եւ փինկ–փոն– կի սէթ մը : Պ. Բալուեանէ ընտիր տխս – քեր նաեւ ընկ. Ուզունեանէ : Վիկտ. Կարտոնէն իր հրատարակութիւնները զոյգ օրինակով : Շաքէ Տէր – Մելքոն – եանէն տասը հատոր՝ Քոնթ է Լեժանտ : Ամերիկայի ընկերուհիներէն 200 տոլար մանիեթուֆոն մը գնելու : Ըն– կերուհինր Քարօղլանեան եւ Մուրատ – եան գործածուած սափիրաթոր, ընկ. մը նոր Թորնատօ մը :

Օսմանեան ընտանիքը նոր շրջանի հա – մար կը նուիրեն գործածուած փրժօ 201 ինքնաշարժ մը : Տիկին Տէրտէրեանէ, սա– փիրաթէօր մը : Մոռցուած յիշատակու – թիւններու պարագային Շրջ. վարչու – թիւնը նուիրատուներու ներողամտու – թիւնը կը խնդրէ :

ՀԱՄԵՐԳ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Բարձր հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
եւ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

Սամուէլ – Մուրատեան եւ Դպրոցա – սէր վարժարաններու միացեալ երգչա – խումբը ղեկավարութեամբ՝

ԳԷՈՐԳ ԵՍԱՆՊԷԿԵԱՆԻ

Կիրակի, Յունիս 5, ժամը 15·30ին, Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի
Մ. Պէշիկթաշլեան – Գ. Մ. Ալէմշահ թատերասրահին մէջ
26, Rue Troyon, SEVRES

Տոմսերու համար դիմել վարժարաննե– րը, Մարգարեան 32 Րիւ տը Թրէվիզ եւ գրատուն Բալուեան, 43 Րիւ Ռիշէ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ՄԵՐ ԱՇԽԱՐՀԷՆ"

(Տպաւորութիւններ Հայաստանէն)

Գրեց՝ ՎԵՐ. Յ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ
Գին 3 ֆրանք, մատենաշար «Վերելք»ի
Ստանալու համար դիմել՝

« JEUNESSE ET ACTION »
6, Place de la Rotonde
ST. JEROME — MARSEILLE 13

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Ա. – մավերջին մրցանակաբաշխութիւնը եւ դաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 26ին, Կիրակի :

«Վարժապետին Աղջիկը» կը ներկա – յացուի Ալֆորվիլի մէջ, նախաձեռնու – թեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնա– ճիւղին, Կիրակի Յունիս 5ին, ժամը 20·30ին :

ԼԻՈՆ.— «Մայիս 28»ը մեծ հանդիսու – թեամբ կը տօնուի Յունիս 11ի Շաբաթ իրիկունը Զ. Թաղապետարանի սրահը :

×

Մայիս 28ը Առնուվիլի մէջ Յունիս 5ին :

×

Տէսինի մէջ Մայիս 28ը կը տօնուի նա– խաձեռնութեամբ Լաղեան խումբին՝ կո – միտէի հովանաւորութեամբ : Յունիս 4, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Կը խօսի՝ Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

×

Անկախութեան տարեդարձը Շաւիլի մէջ, կիրակի, Յունիս 12ին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՅԻՍ 28-Ի 48-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի այս Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս 6րդ թաղապետա– րանի սրահը՝ *Փլաս Սէն – Սիւլփիս :*

Կը նախագահէ՝ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ
Կը խօսին՝
ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ եւ ԷՏՈՒԱՐ ՏԷՓՐԷՕ

Խօսք Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ :

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին

Կը մասնակցին՝ արտասանութիւն Օր Նիկողոսեան եւ Գալուստ Պապեան Սայաթ Նովա երգեակը (*նուագ*), *մեներգ՝* Պ. Մարիօ Հանիստիս (*հայերէն*), Տէտէճեան քառեակը (*նուագ*), Սիփան Կոմիտաս *երգչախումբը ղեկավարու– թեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ :*

Հայկ. տոհմիկ պարեր, *Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբի կողմէ :*
Առատ պիւֆէ մատչելի գիներով

Մուտք 5 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի (Մայիս 29) առաւօտեան ժամը 10ին, Սինեմա Վառիէթէ :
Կը նախագահէ — ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ
Կը խօսին՝
ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ–ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, թաղապետարանի թատրոնին մէջ :

Կը նախագահէ՝ Ե. ԳԱՍԵԱՆ *Կը խօսի՝ Մ. ՄԻՐՁԷ*
Ֆրանսերէն կը խօսի՝ ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ
Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Ռոմանի թատերախումբը կը ներկայացնէ Յովհ. Զարիֆեանի, ղեկավարութեամբ Սարգիս Քէփէնէկեանի «Հէքեաթ – ող– բերգութիւն» : Կը մասնակցին Ս. Քէփէնէկեան, Մ. Ալոճեան, Ա. Քէփէնէկեան, Ս. Թողաթլեան, Յ. Քէփէնէկեան :

ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոր Սերունդի 17րդ պատգամաւորա – կան ժողովին առթիւ, կազմակերպու – թեամբ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի եւ մասնակ – ցութեամբ Նոր Սերունդի :

Այս Կիրակի ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս, Փալէ տ'Իվէրի *մէջ 3*, Րիւ Քինեօ :

Կը նախագահէ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՅՏԱ – ՊԻՐԵԱՆ :

Կը խօսին՝
ԱՐԱ ՊԻՊԵՐԵԱՆ (հայերէն)
ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (ֆրանսերէն)

Կը ներկայացուի ԴԱՍԱԼԻՔԸ (*հայ Սա– նինեան*) *մէկ արար :*

(Նիւթը Հայաստանի անկախութեան օ– րերէն) :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակ– ցին.— Նոր Սերունդի Ֆրանսայի շրջանի կարող ուժերը, Լիոնի, Վիէնի պարա – խումբերը կովկասեան պարերով, նաեւ երգ եւ արտասանութիւններ :

Ժամը 22·30ին կը սկսին եւրոպական պա– րերը ՌՈԺԷ ԹՈՄԱ նուագախումբով :

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ իրիկուն : *Կը խօսի՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ*

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱՋՔԸ ԼՈՅՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝
2300 ֆրանք
(Քլաս Թուրիսթ)

Փարիզ – Երեւան ուղիղ գծով, ութ ժամէն, ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Նուազագոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանգստութիւն : Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօր – ուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը :

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3 : Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն : Վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ քաղաքները այցելելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաս– տանի զանազան քաղաքները :

ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ, առաջին կարգով (Փրըմիէռ քլաս) *ճամբորդողները իրա – ւունք ունին խորհրդային երկիրներու ամ ռաջնակարգ եւ* Արմենիա *պանդոկը ըը – նակելու եւ ճաշելու : ԳԻՆ՝ 2850 ՖՐ. :*

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ

Փարիզ – Երեւան – Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, ԳԻՆՆ Է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ :

Աճապարեցէ՛ք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վերջին ձեւա – կերպութիւնները աւելի շատ ըլլալով :
ԴԻՄԵԼ՝

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 19ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԴՍԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ
Մանրամասնութիւնները յաջորդով
Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Երէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու– թիւն : Նորոյթ խւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — *ծածկոցներ.* —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ՄԱՅԻՍ
JEUDI 26 MAI
1966
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10619
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
42e ANNÉE — No 10.619

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՈԳԻՆ

Մեծ Եղեռնի 51րդ տարեդարձը ոգեկոչուեցաւ արտասահմանի հայաբնակ բոլոր երկիրներուն մէջ, առաւել կամ նուազ հանդիսաւոր ձեւով :

Յիսնամեակին առթիւ համերաշխութեան մթնոլորտ մը ստեղծուած էր եւ տարբեր հոսանքներու պատկանող կազմակերպութիւններ քով քովի գալով միասին ոգեկոչած էին մէկուկէս միլիոն պաշտելի նահատակներու յիշատակը :

Հայրենիքն ալ միացած էր համահայկական ընդհանուր սուգին և իր արժանաւոր տուրքը տուած մեր յաւէտ ողբացեալ մարտիրոսներուն : Բացի հանդիսաւոր հաւաքոյթէն, որ տեղի ունեցած էր Օփերայի սրահին մէջ, պաշտօնական հրաւիրեալներու ներկայութեամբ, ժողովուրդն ալ իր մասնակցութիւնը բերած էր համազգային ոգեկոչումին : Մանաւանդ երիտասարդութիւնը ազատ թռիչք էր տուած իր հոգւոյն խորը կուտակուած հայրենասիրական թունդ զգացումներուն, պահանջելով մեր պապենական բռնագրաւուած հողերը, իբրեւ հարազատ հայրենի ժառանգութիւն հայ բազմաչարչար ազգին :

Այս տարի յայտնապէս տժգունած էր հոգիները՝ սփիւռքէն մինչեւ հայրենիք :

Երեւանի մէջ ո՛չ մէկ պաշտօնական հանդէս տեղի ունեցաւ : Ո՛չ մէկ ճառ խօսուեցաւ սրահներու մէջ կամ ձայնասփիւռէն :

Թարմ էր տակաւին Հայաստանի կոմկուսի վաստակաւոր Ա. քարտուղար Յա. Զարոբեանի չնորհազրկումը Կրեմլինի ուքազով, զոր անձամբ Մոսկուայէն Երեւան տարած էր բոլշեւիկ ղեկավարներէն Կապիտոնով անցեալ Փետր. 7ին :

Զարոբեան պաշտօնանկ էր եղած, անոր համար, որ չէր կրցած արգիլել երիտասարդներու ղըրղալից ցոյցը կամ հանդուրժած էր անոր : Նոր սերունդը մոռցած միջազգայնականութեան, համամարդկային աշխարհաքաղաքացիութեան գաղափարականը, տարուած էր նեղմիտ ազգայնական զգացումներէ եւ փարած տեղական հայրենասիրութեան : Մահացու մեղք՝ ճշմարիտ համայնավարի համար :

Զորսուկէս տասնեակ տարուան բոլշեւիկեան վարչաձեւը չէր յաջողած Լենինի հաւատարիմ աշակերտներ պատրաստել մեր հայրենիքին մէջ :

Այս տարի ակներեւ էր խորհրդային վերին իշխանութեանց հակողութիւնը՝ արգիլելու համար 1965 Ապրիլ 24ի զանգուածային ցոյցերուն կրկնութիւնը Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ :

Եւ սակայն հակառակ խիստ արգելքին՝ հինգ հազար համալսարանական ուսանողներ Երեւանի գլխաւոր հրապարակին վրայ հաւաքուելով բուռն ցոյցեր կատարած են՝ թշնամական արտայայտութիւններ ընելով Թուրքիոյ դէմ եւ պահանջելով մեր բռնագրաւուած հողերը :

Հայաստանի մտաւորական երիտասարդութիւնը արհամարհած է պետական արգելքը — որուն նպատակն էր չխանգարել Թուրքեւխորհրդային սիրալիր յարաբերութիւնները — եւ յաջողած է հայրենասիրական պոռթկումով մը ոգեկոչել մեր նահատակներու յիշատակը :

Ոստիկանութիւնը ցրուած է ցուցարարները :

Այս տեղեկութիւնները կը հաստատեն Նիւ Եորքի Թայմզի եւ Ռոյթէրի Մոսկուայի թղթակիցները, ինչպէս կարդացինք օտար թերթերու մէջ :

Ապրիլ 24ի Կիրակի օրուան իր արտասահմանեան յայտագրին մէջ Երեւանի ձայնասփիւռը զգուշացաւ ուղղակի ակնարկութիւններ ընելէ 1915ի աղէտը Սպանդին : Սակայն երեւոյթները փրկելու համար գրական զոյն տուաւ անոր, լայն տեղ յատկացնելով մեր նահատակ բանաստեղծներէն Սիամանթոյի, Վարուժանի եւ Ռուբէն Սեւակի :

Գալով արտասահմանի հայկական գաղութներուն, շատ բան պակսած էր անցեալ տարուան խանդավառութենէն եւ համերաշխական ոգիէն :

Որոշ տեղեր Ապրիլեան Եղեռնը ոգեկոչուեցաւ միասնականութեամբ :

Ֆրանսայի մէջ համերաշխութիւնը պահուեցաւ, բացառութեամբ Մարսիլիոյ, ուր թեմական, կրօնա - եկեղեցական մարզին մէջ ստեղծուած արուեստական տագնապը կը շարունակուի դեռ՝ կամօքն արքեպիսկոպոսի մը եւ օրհնութեամբը Էջմիածնի դահակալին :

Ժողովրդական կամքին դէմ — արտայայտուած ազատ քուէարկութեամբ — կղերապետութիւնը կը ձգտի պառակտուած վիճակի մէջ պահել հայաշատ այդ շրջանը, որ չորս տասնեակ տարիներէ ի վեր խաղաղութեամբ կը վարէր իր ազգային - եկեղեցական գործերը :

Պառակտիչները կը ջանան ձուկ որսալ պղտոր ջուրի մէջ, յաւերժացնելու համար իրենց ծոյլ գոյութիւնը, հետեւելով «բաժանեա՛ զի տիրեսցես»ի խարդախ քաղաքականութեան :

Մարսիլիոյ Ազգային առաջնորդարանի կազմակերպած սգահանդէսին փայլուն յաջողութիւնը — 1500 ներկաներով — շառաչուն ապտակ մըն էր պառակտիչներուն, որոնք ամէն տեղ միջոցի դիմեր էին խանգարելու համար զայն :

Ի՜նչ չուտ մոռցուեցաւ Յիսնամեակի ոգին :

Հայ բազմաչարչար ազգը պէտք ունի միաբանութեան եւ համերաշխութեան :

Կղերապետութիւնը ժամանակավրէպ է :

Աւելի կարեւոր խնդիրներ կան օրակարգի վրայ :

Հայ Դատի հետապնդումը շատ աւելի կենսական է քան եկեղեցական վէճերու պատրուակով պառակտումը յաւերժացնելը :

Վերադարձ դէպի յիսնամեակի ոգիին :

Ա՛յս է օրուան պահանջը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ

ԷՐՀԱՐՏ ԿԸ ԽՕՍԻ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒՆ

Մինչ կ՚ըսուէր թէ Պոն վերադարձին, Էրհարտ հաշտարար ոգիով նամակ մը պիտի գրէր նախագահ տը Կոլի, այսօր կը կարծուի թէ, Շրէօտէրի եւ Անգլիացիներու ազդեցութեան տակ, դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետը այնքան ալ տրամադիր չէ զիջումներ ընելու : Յայտնուեցաւ նաեւ թէ Էրհարտ որոշած է Խորհրդարանին առջեւ խօսիլ եւ պարզել իր միտքը : Նախատեսուած չէր նման յայտարարութիւն մը, որուն լուրը անակընկալ մը եղած է Պոնի քաղաքական շրջանակներուն մէջ : Էրհարտ անձամբ հեռաձայնած է Լոնտոնէն հաղորդելու համար իր որոշումը :

Խորհրդարանին առջեւ ընելիք յայտարարութենէն առաջ, Էրհարտ պիտի խորհրդակցի քրիստոնեայ դեմոկրատ կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակին հետ : Քրիստոնեայ դեմոկրատ կարգ մը երեսփոխաններ կ՚ուզեն որ Էրհարտ հաշտարար լեզու գործածէ Ֆրանսայի նկատմամբ, ֆրանսական զօրքին Գերմանիա մնալու հարցին շուրջ : Հաւանական չէ սակայն որ Էրհարտ բացէ ի բաց դէմ արտայայտուի Շրէօտէրի տեսակէտներուն :

×

Լոնտոնի մէջ, Անգլիացիք եւ Գերմանացիք համաձայն գտնուեցան որ Փարիզէն դուրս փոխադրուի Ատլանտեան Ուխտի խորհուրդը : Այս խորհուրդը Ատլանտեան կազմակերպութեան քաղաքական վերին մարմինն է, որուն համար սակայն, ֆրանսական կառավարութիւնը առարկութիւն չէր ըրած : Ընդհակառակն կը փափաքի որ քաղաքական մարմինը Փարիզ մնայ, բայց կը թուի թէ այդպէս չեն մտածեր իր ընկերները :

Որոշ չէ թէ ո՞ւր պիտի փոխադրուի Ատլանտեան Խորհուրդը : Կը խօսուի Պրիւքսէլի եւ Լոնտոնի մասին, բայց դաշնակիցներու մեծ մասը աւելի Պրիւքսէլի համամիտ կը թուի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՒՎ ՏԸ ՄԻՒՐՎԻԼ, որ նոր վերադարձած է Վարշաւայէն, Նախարարաց խորհուրդէն ետք կը մեկնէր Թէհրան, ուր բացումը պիտի կատարէ Ֆրանսական նոր լիսէի մը : Խօսակցութիւններ ալ պիտի ունենայ պարսիկ ղեկավարներուն հետ :

ԼՈՆՏՈՆԻ ծովային պաշտօնեաներու սենտիքային քարտուղարը յայտարարած է թէ գործադուլը կրնայ տակաւին ամիս մը տեւել : Սենտիքան 63 հազար անդամ ունի, 16 հազար է արդէն բանթողներու թիւը : Սենտիքան երեք ոսկի շաբաթական (42 ֆրանք) կը վճարէ ամէն մէկ անդամի որ գործադուլ կ՚ընէ :

ՖՐԱՆՍՈՒԱ ՓԵՐԻԷԻ տղան՝ 24 տարեկան անձնասպան եղած է, չկարենալով համոզել իր երիտասարդ կինը (18 տարեկան) որ հրաժարի ամուսնալուծումէ :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը՝ Տին Ռըսք, յայտարարած է թէ կացութիւնը կը հանդարտի Վիէթնամի մէջ : Աւելցուցած է թէ Զօր. Քի միտք ունի ընդլայնելու իր դահլիճը :

ՆԻԺԵՐԻՈՅ մէջ, վարչապետը որոշեց արգիլել բոլոր կուսակցութիւնները : Յայտարարած է ձայնասփիւռէն թէ այս միջոցը կը ձգտի ամրապնդելու ազգային միասնականութիւնը :

ՊՈՆԻ խորհրդային դեսպանը՝ Սմիրնով, որ վերջնականապէս Մոսկուա պիտի վերադառնայ, հրաժեշտի այցելութիւն մը տուաւ նախկին վարչապետ Ատընաուըրի :

ՍՈՒՐԻՈՅ Արտաքին նախարարը Ալժէ մեկնած է ուր խօսակցութիւններ պիտի ունենայ ալժերացի ղեկավարներուն հետ, ի հարկին, արաբական ընկերվարական երկիրներու միացեալ ճակատ մը կազմելու համար :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Արտաքին նախարարը՝ Անտրէյ Կրոմիքօ Յուլիս 29ին Թոքիօ պիտի հասնի, ութ օրուան պաշտօնական այցելութեան մը համար :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը՝ Լեւի Էշքոլ երեք շաբթուան ճամբորդութիւն մը պիտի սկսի, Ուրբաթ օր, ափրիկեան եօթը երկիրներու մէջ : Նախապէս երկու օր Փարիզ պիտի մնայ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Լիտերատուրնայա Կազետան, առանց մեկնաբանութեան, արտատպած է Փեքին լոյս տեսած յօդուած մը, Մայիս 14ին, որու խորագիրն է. — «Մեծ քաղաքներու մէջ, ձմերուկներու առուծախին ստեղծած փիլիսոփայական հարցերը» : Այս խորագրին տակ կարելի է կարդալ ի մէջ այլոց .— «Տրուած ըլլալով, որ շնորհիւ նախագահ Մաօ Ցէ Թունկի գործերուն ուսումնասիրութեան, ամէն բան յստակցաւ եւ հակասութիւններ երեւան եկան ձմերուկի առուծախին մէջ, նոյնպէս Մաօյի գործերուն մէջ է որ պէտք է գտնել գաղափարական հակաճառութիւնները ձմերուկի մէջ» : Խորհրդային մամուլը Չինացիք ծաղրելու այս նոր ձեւը գտած է, որ հիւմուրն է, առանց մեկնաբանութեանց արտատպումներ ընելով :

ԱՆԳԼԻԱ ԻՐ ԱՐՏԱՔԻՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

Անգլիա իր ներքին հարցերէն զատ ունի նաեւ արտաքին մտահոգութիւններ՝ կապուած իր գաղութներուն ներկային եւ ապագային հետ : Օրինակ, Հարաւային Ամերիկայի հիւսիսը կը գտնուի Անգլիական Կիւյանը, որ օրինաւորապէս կը պատկանի Վենեզուելայի : Այս հարցը վերստին հրապարակ ելաւ, երբ Անգլիա ընդառաջ երթալով տեղացիներուն փափաքին որոշեց անկախութիւն շնորհել Կիւյանի : Արդ, 1962ին, Վենեզուելա ՄԱԿի ներկայացուց պահանջ մը, ըստ որու այդ երկրին օրինակ տէրը կը մնայ ինք : Անգլիա, համաձայն Վենեզուելայի, բռնագրաւած է այդ հողամասը անցեալ դարու կիսուն :

Ուրիշ վէճ մը այս անգամ Արժանթինի հետ : Մալվինեան կղզեխումբը քարտէսներու վրայ մատնանշուած է Ֆալքլենտ անունով : Կղզեխումբը գտնուած է 16րդ դարուն վերջերը, երբ անգլիացի նաւապետ մը՝ Ճոն Տէյվիս խարսխեց անոր ժայռոտ եւ անհիւրընկալ ափերուն վրայ : Երկու դար ետք Ֆրանսացիները անոր տուին նոր անուն մը՝ Մալուին : Յետագային կղզեխումբը դարձաւ կատարեալ կռուախնձոր մը Սպանացիներու, Ֆրանսացիներու եւ Անգլիացիներու միջեւ : 1829ին կղզեխումբը ունեցաւ իր առաջին արժանթինացի բնակիչը : Համաշխարհային առաջին պատերազմին կղզեխումբը դարձաւ անգլիական եւ գերմանական ռազմածովային պայքարի թատերաբեմ, իսկ 1932ին Անգլիացիք վերջնականապէս ձեռք դրին անոր վրայ :

Մալվինեան կամ անգլիական անուանումով Ֆալքլենտ կղզեխումբը, որ փոքր տարածութիւն մը եւ քիչ թիւով բնակչութիւն մը ունի, այսուհանդերձ Արժանթինի համար խիստ կարեւոր հողամաս մը կը նկատուի : Այդ պատճառով ալ հարցը դրուած է ՄԱԿի առջեւ :

Հարաւ Ափրիկեան Միութեան սահմաններուն մօտ գոյութիւն ունին երեք երկիրներ : Այդ երկիրներն են Պեչուանալէնտ, Սվազիլէնտ եւ Պասութոլէնտ : Այս երեք երկիրներն ալ Անգլիայէն կը պահանջեն իրենց անկախութիւնը : Ասոնց անկախութեան պահանջը մէկ կողմէ, Հարաւ Ափրիկեան հանրապետութեան զանոնք կցելու մտադրութիւնը միւս կողմէ, առիթ տուին որ հարցը ծեծուի ՄԱԿի մէջ :

Վերջերս Պարպատոս կղզին մասին եւս ծայր տուաւ քաղաքական տագնապ մը : Կղզիի անկախութեան խնդրին մասին գոյութիւն ունին երկու հոսանքներ : Անգլիա կը պահանջէ, որ կազմուի Անթիլեան կղզիներու դաշնակցային պետութիւն մը, մէջն ըլլալով Պարպատոս կղզին : Իսկ երկրին վարչապետը կը պահանջէ անոր առանձին եւ չուտափոյթ անկախութիւնը : Կան նաեւ Ատենի թրնճուկը, Պարսից ծոցի արաբական իշխանապետութիւններու խնդիրները :

Պէտք չէ մոռնալ նոյնպէս Ճիպրալթարի հարցը :

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ

Ա.

Հարիւր տարի առաջ, Ապրիլ 13ին, յաւիտենական հանգիստ կը գտնէր Միքայէլ Նալբանտեան, որ կը նկատուի արեւմըտահայ յեղափոխական շարժման ռահվիրան : Նալպանտեան դեմոկրատ է եւ յեղափոխական, անոնցմէ, որոնք աշխարհի կարգը յեղաշրջել կ'ուզէին, հիմն ի վեր տապալել հին ընկերութիւնը, նորը կառուցանելու համար :

Համեստ ընտանիքի զաւակ էր, մանակի ղասեր կ'առնէր Պատկանեանի մօտ, ծննդավայրին մէջ ամէնէն ուշիմը կը նկատուէր, քահանաներն ալ քերականութիւն չէին գիտեր : Տասնեւվեցամեայ կը մտնէր քարտուղար առաջնորդարանին, ուր կը պաշտօնավարէր եօթը տարի : Կ'ունենար եկեղեցական կոչում, բայց կը հրաժարէր կոչումէն, Աշտարակեցի կը հրաւիրէր զինքը խոստումը յարգելու, կը թաքնուէր, կը մեկնէր մայրաքաղաք, կը ստանար հայագիտութեան վկայական, Լազարեան ճեմարանի մէջ հայերէնի ամպիոնը կ'ապահովէր, կ'աշխատակցէր «Հիւսիսափայլ»ի :

Մոսկուայի մէջ կը ծանօթանար հռչակաւոր յեղափոխականներու : Առաջին անգամ կուգար Պոլիս 1860 Նոյեմբեր 20–էն Դեկտեմբեր 21, երկրորդ անգամ կը վերադառնար 1861 Նոյեմբեր 21էն Դեկտեմբեր 27 : Հանդիպելուն եւ բնակելու տեւողութեան ժամանակները կը նոյնանան : Նալպանտեանի նպատակն էր Պոլսոյ մէջ հիմնել կոմիտէ մը, որպէսզի պատրաստէր արեւմտահայ ազատագրական շարժումները Թուրք բռնակալութեան դէմ : Կը փափաքէր սերտ կապ հաստատել ռուս գիւղացիական շարժումին հետ : «Նալբանդեանի միջոցով սերտ կապեր հաստատուեցին ռուս – հայ յեղափոխական — դեմոկրատ հոսանքներու միջեւ, որովհետեւ Նալբանտեան սերտ յարաբերութիւն ունէր Չերնիշեւսկիի, Գերցենի, Օգարովի հետ, քաղաքական կապեր հաստատած էր Լոնտոնի ռուս յեղափոխական խումբին հետ » : (Ներսիսեան, Հայ Ազատագրական Շարժում) :

Լէօ կը գրէր · «Ռուս Նարոտնիկական յեղափոխութիւնն էր որ հայ ինտելիկենցիայի միջոցով սկիզբ դրեց Թուրքահայ յեղափոխութեան» : Ներսիսեան կը ժխտէ · օհրողութիւնը այնպէս չէ, շարժումը կապուած է ամէնէն առաջ –859 – 60 թուին ռուս գիւղացիական շարժման, ապա Չերնիշեւսկու, Գերցենի, Օգարովի յեղափոխական դեմոկրատ հոսանքի հետ եւ կրել է անոնց խոշոր ազդեցութիւնը : Հիմնական ակօսներ թողել են Ռուսիոյ գիւղացիական – յեղափոխական շարժումները եւ Չերնիշեւսկու ղեկավարութեան տակ զործող ռազնիչին – դեմոկրատ ինտելիգենցիայի վարած յեղափոխական – ազատագրական պայքարը : Խոշոր տարբերութիւն կայ 1860ի յեղափոխական – դեմոկրատներու եւ Նարոտնիկներու միջեւ, Լէօն չի ըմբռնել, սոցիալ, տնտեսական ու քաղաքական խոր արմատները » :

Լէօն կը գրէր · « Եթէ չլինէին ռուս Նարոտնիկները, մասնաւորապէս Պաքունին, ապա չէին լինել հայ ազատագրական շարժումները » : Ներսիսեան կը ժխտէ, հողը պատրաստ էր, մասսայական շարժումներ կային, որոնք ինքնաբուխ էին : « Ժողովրդական մասսաներն աշխատում էին վերամիաւորել իրենց արեւելահայ եղբայրների հետ, ձգտում էին արեւմտեան Հայաստանը միացնել Ռուսիոյ հետ » :

Լէօ կ'ընդունէր որ հող չկար յեղափոխութեան համար, Ներսիսեան կը հերքէ փորձելով ապացոյցներ տալ, այսպէս կը ժխտէ զաւառը խորապէս ճանչցող Խրիմեանի ձայնը Ազգ· Ժողովի մէջ արտասանուած, թէ զաւառի Հայութիւնը կը գտնուի խոր տգիտութեան մէջ :

Միլիուքով կը գրէր թէ արեւմտեան գաղափարներու ազդեցութեան տակ ռուս մտաւորականութիւնը սկսաւ շարժիլ եւ շարժել գիւղացիները : Մարքս պիտի գրէր « պայքարը կը սկսի երբ դասակարգային գիտակցութիւն կայ » :

Խրիմի պատերազմին ատեն Հայերը կամաւորական գունդեր կազմելով կը պատերազմէին Թուրքիոյ դէմ : Ներսիսեան կը մոռնայ յիշելու Գերցէնի կոչը ռուս բանակին, որպէսզի դասալիք ըլլայ եւ ռուս պարտութեամբ տապալի ցարականութիւնը :

Տէրոյենց կը քննադատէ « կարմիր Նալբանտեանը» , յեղափոխականն ալ Փարիզի մէջ կը պատասխանէ պատուելին, յետադիմականներու գլխաւորին :

Նալբանտեան թունդ լուսաւորչական է, կը քննադատէ Մխիթարեանները՝ մոռնալով գրական եւ կրթական գործունէութիւնը : Կը քննադատէ միսիոնարները, որոնք օտար պետութեանց գործակալներ են : Կը փափաքի որ եկեղեցին զօրանայ բարեկարգուելով : «Րեֆորմ պահանջում ենք եկեղեցու տնտեսական կառավարութեան մէջ, որպէսզի եկեղեցական զանձերը չկողոպտուին : Րեֆորմ հոգեւորականներու դէպի ազգը ունեցած յարաբերութեանց մէջ, եկեղեցական կառավարութեան մէջ, որ խառն ի խուռն յառաջանալով մեծ մասով պատճառ է եղել ազգի դարաւոր թշուառութեան » :

Համոզուած է թէ եկեղեցին պահպանած է հայ ժողովուրդը, ոչ թէ եկեղեցականը, ժխտական է եւ յոռետես իր տեսութիւնը : «Եթէ Հայ Ազգը կրօնքը պահելով մնաց աշխարհի երեսին, շնորհակալութիւն մահմետականութեան, որ պահեց հայ կրօնը, եթէ ստրկանար քրիստոնեայ կառավարութեան մը, այն ատեն տեսնէին, բայց ինչպէս պիտի տեսնէին, վասնզի մենք եւս ծնելու չէինք : Ո՞ւր են Լեհաստանի Հայերը, մեր այցին, 1859ին, տեսանք ամայի հոյակապ եկեղեցիներ» :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(1 Շար·)

Բ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ

« Արուեստները կը հետեւին կեանքի արկածախնդրութեան : Գտնել գեղեցկութիւնը՝ որ կ'անցնի բոլոր ժամանակներու վրայէն յաղթական՝ մարդոց երջանկութեան ի խնդիր :

Եւ մարդ – արուեստագէտը իր ստեղծագործութեան հանճարով կը չափուի : Եւ արուեստի որեւէ գործ արժանի է մեծարանքի, որովհետեւ իր մէջ կը պարունակէ մասնիկ մը կամ բեկոր մը իրական կեանքէն ու մարդկային ձգտումներու երազէն » :

Արուեստի դերին մասին արտայայտած այդ կարծիքը՝ յենած «արուեստը երջանկութեան» սկզբունքին վրայ, կը բնորոշէ Բիւզանդ Թօփալեանի ստեղծագործութիւնը : Բանաստեղծը, նկարիչը, տեսաբանը միաձոյլ են Բիւզանդ Թօփալեանի մէջ, եւ իր բնորոշումը ամէնէն առաջ իր արուեստին կը վերաբերի : Թօփալեան գեղապաշտ բանաստեղծ է, Թօփալեան նկարիչ է իր բանաստեղծական արուեստին մէջ :

Իր մեծագոյն ձգտումը ան կ'իրականացնէ այսպէս՝ բարձր պահել ստեղծագործական կրակը՝ տեւականացնելու համար մարդկային երջանկութիւնը եւ բարձր թռիչք տալու մեր գետնաքարշ կեանքին :

Ո՞րկէ ծնունդ առաւ արուեստին թըռիչքը գետնաքարշ կեանքին հակադրելու հակումը, արուեստին կատարեալ ձեւերուն մէջ երջանկութեան փնտռտուքը, իտէալին, «մարմարեղէն գեղեցկութեան» եւ առասպելական յաղթարշաւը հոգիին խառնարաններուն եւ հորիզոններուն մէջ :

Զիւտորները անհունութեան մը ծոցէն
Կը տրոփեն, կը բարձրանան յաւերժին
Արգասաւոր կողն ի վեր :
Յայտնութեան մեծ պատկերով —
Երիվարները ըսպիտակ ճառագայթէ
թեւերով :

Բ· Թօփալեան ծնած է Արեւմտեան Հայաստան 1902ին : Ճակատագիրը զինքը կը նետէ Սուրիա, ուր կը սկսի անոր գրական գործունէութիւնը : Այնուհետեւ կը փոխադրուի Ֆրանսա : 1930էն սկսեալ լոյս կը տեսնեն անոր բանաստեղծութիւններուն հաւաքածոները՝ «Այգաhանդէս » (1930), «Արեւագալ» (1937), «Հըրախաղութիւն » (1949 – 1952), «Համայնական սէր» (1950), « Արձանագիր » (1959) եւ վերջապէս « Լուսածնունդ » (1964) : Արեւագալէն եւ Այգահանդէսէն մինչեւ Լուսածնունդ՝ արուեստագէտը կորած է երկար ճամբայ մը, ուր կարծես կը գտնէ իր փնտռածը՝ լոյսի, յաղթանակի, գեղեցիկին անհնատիրակալութեան երազը կը հասնի կարծես իր լրումին :

Թօփալեան կը գրէ նաեւ ֆրանսերէն « Աշխարհի լոյսը» եւ «Արձանագիր» հաւաքածոները գնահատութեան արժանացած են ֆրանսացի ընթերցողներուն կողմէ : Իր քննադատներէն մէկը՝ Ժան Կրոֆիէ կը գրէ ·— Թօփալեանի «գործէն կը հոսի փիլիսոփայութիւն մը՝ ճակատագրապաշտութեան դրոշմով, որ կը յիշեցնէ մտային քերթողութիւնը, մնալով սակայն բացարձակօրէն մարդկային, ինչպէս Նարեկացիները՝ Հայաստանեան այդ հսկայինը » :

Բիւզանդ Թօփալեան նաեւ բանաստեղծ է իր նկարչութեան մէջ եւ, իբրեւ խմբագիր, հրատարակիչ « Անդաստան» ծանօթ պարբերականին, կը միացնէ իր մէջ նկարիչը, բանաստեղծը, գեղագէտ ու քննադատը : Անոր պաստառները կը բանան բանաստեղծական աշխարհ մը, ինչպէս անոր չափածոյ արուեստը : Հոն նոյն չառագունող արշալոյսներն ու նոյն ազահանդէսը կայ, նոյն հոյակապ ձիաւորները, անսղիւտ ձեւի եւ գեղեցիկի փնտռտուքին նոյն արտայայտութիւններով :

Վիպական շունչ մը կայ անոր ձգտումներուն մէջ՝ ձեղքել նիւթը, նիւթէն անդին վերապրիլ իրականութեան հմայքը : Ներքին դաշտանկարի որոնում, երազանք, հրաշագործ գեղեցկութեան յայտնաբերում :

Թօփալեանի առաջին՝ «Այգահանդէս» քերթուածներու հաւաքածոյին մասին Վահան Թէքէեան կը գրէր · « Ձեր զգայնութիւնը նուրբ թելեր ունի, որոնցմով կ'ընդունի եւ կը վերարտադրէ իրերու եւ հոգիներու ներդաշնակութիւնը : Բիչ բան կը պակսի ձեր արուեստին՝ թերեւս քիչ մը աւելի ինքնատպութիւն միայն, ձեր տպաւորութիւնը տալու համար ձեր զգայնութեան, որ հաղուադէպօրէն նուրբ եւ ընկալուչ է, կը կրկնեմ » :

Բանաստեղծը աւելի ետք պիտի յայտնաբերէր իր ինքնատպութիւնը բ ... կայն «Այգահանդէս»էն արդէն անոր արուեստը կաղապարուեցաւ հայրենիքի կարօտով՝ « Հեռուն տեսայ երկիրը իմ դարաւոր», ձեռք ձգեց «մտային քերթողութեան» յատկանիշը՝ հակումը «մեկնելու մեր կեանքի իմաստը մաչող» : Սակայն իմաստներու մեկնութիւնը, իրականութեան մէջ հող չգտաւ եւ իր արմատները ձգեց գերագոյն նպատակի մը, մեծ մտահոգութեան մը մէջ : Ծանօթ, շատ ծանօթ հոգեվիճակ, իր ծանօթ ձեւերով : Արդեօ՞ք յոյսերու հարկադրական այս ուղիով չընթացաւ սփիւռքի մեր գեղարուեստին հիմնադիծը : Արուեստ այս գիծը տարբեր երանգներով կ'արտայայտուի ստեղծագործող տարբեր անհա-

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

Բարի ծերուկը դժուարութեամբ կը փոխադրէր ղանոնք : Ցանդղնութեամբ դիմեցի իրեն եւ հարցուցի թէ կրնայի՞ օգնել : Զարմացաւ, բայց թոյլ տուաւ : Այսպէս էր որ — օհ, կ'ուզէի ըսել ի՜նչ յարգալիր ու երկիւղած ջերմեռանդութեամբ — տեսայ ներքնամասը քու յարկաբաժինիդ, քու տիեզերքդ, սեղանը՝ որուն առջեւ կը նստէիր գրելու համար եւ որուն վրայ կապոյտ բիւրեղեայ ծաղկամանի մը մէջ կային ծաղիկներ, քու կահոյքներդ, պաստառներդ ու գիրքերդ : Գողունի ու անցողական ակնարկ մը եղաւ ասիկա քու կեանքիդ վրայ, վասնզի հաւատարիմ ժանը հաւանաբար պիտի արգիլէր ինծի աւելի մօտէն դիտելու, բայց այս ակնարկն իսկ բաւական եղաւ ինծի ըմպելու համար մթնոլորտը եւ հայթայթելու ինծի այն բաւարար սնունդը՝ որով պիտի կարենայի անվերջ քեզ երազել իմ հսկումներուս եւ նինջիս մէջ :

« Այս արագ վայրկեանը իմ տղայութեանս ամէնէն երջանիկ պահը եղաւ : Ուզեցի քեզի պատմել, որպէս զի գուն, որ զիս չես ճանչնար, սկսիս վերջապէս հասկնալ թէ, ինչպէս կեանք մը՝ մինչեւ անձկացում կապուած էր քեզի :

« Քեզի համար ամէն ինչ մոռցած էի, այլեւս ոչ ոքով կը հետաքրքրուէի, ոչ իսկ մօրս մասին : Չէի նշմարած որ տարիքոտ անձ մը, Ինսպրիւքէն վաճառական մը, որ մօրս հեռաւոր մէկ ազգականն էր, յաճախ այցելութեան կուգար մօրս եւ երկար ատեն կը մնար անոր հետ : Այս բանը, ընդհակառակն, ինծի ուրախութիւն կը պատճառէր, վասնզի յաճախ մայրս թատրոն կը տանէր ու ես մինակ մնալով կրնայի ամբողջովին քու մասիդ մտածել ու քեզ հետապնդել, ինչ որ միակ երանութիւնս էր : Ու ահա, օր մը, մայրս կանչեց զիս իր սենեակը որոշ խստութեամբ մը, յայտարարելով թէ կ'ուզէր լրջօրէն խօսիլ հետս :

Բոլորովին ըմբոստացայ ու սիրտս ըսկըսաւ ուժգնօրէն տրոփել :

Արդեօք մայրս բանէ մը կը կասկածէ՞ր : Առաջին մտածումս գուն եղար, գուն, գաղտնիքս՝ որով կապուած էի տիեզերքին : Բայց մայրս, ինքն ալ նեղուած վիճակ մը ունէր : Համբուրեց զիս — բան մը որ բնաւ չէր ըներ — գորովով, մէկ անգամ, երկու անգամ, ապա զիս իր մօտը նստեցնելով նստարանին վրայ ըսկըսաւ տատամսելով եւ անհամարձակ կերպով պատմել թէ իր ազգականը, որ ամուրի էր, ամուսնութիւն առաջարկած էր իրեն, եւ ինք որոշած էր, գլխաւորաբար իմ պատճառովս, ընդունիլ առաջարկը : Արիւնը խուժեց դէպի սիրտս, մէկ մտածում միայն արձագանգ տուաւ սրտիս մէջ, քեզի վերաբերող մտածում մը, ու կմկմալով հարցուցի մօրս ·

« — Գոնէ այստեղ պիտի մնանք, չէ՞ ··

« — Ոչ, պիտի մեկնինք Ինսպրիւք, Ֆերտինանտ հոն գեղեցիկ վիլլա մը ունի ···

« Աւելին չլսեցի : Աչքերս մթագնեցան : Աւելի ուշ իմացայ թէ նուաղեր եմ : Լսեցի, երբ մայրս իր ապագայ ամուսնոյն, որ դրան ետեւ կը սպասէր, պատմեց թէ ինչպէս ետ ընկրկելով գետին եմ ինկեր կապարէ կոյտի մը նման : Թէ ինչեր պատահեցան յաջորդող օրերուն եւ թէ ինչպէս ես՝ տկար երախաս, պայքարեցայ իրենց գերակշիռ կամքին դէմ, չեմ կրնար պատմել քեզի : Այդ մասին մտածում մը անգամ հիմա՝ քեզի գրած պահուս, կը դողդղացնէ ձեռքս : Որովհետեւ չէի կրնար յայտնել ճշմարիտ գաղտնիքս, իմ ընդդիմութիւնս իրենց թուեցաւ իբրեւ յամառութիւն, չարութիւն եւ մարտահրաւէր : Այլեւս ոչ ոք բան մը ըսաւ ինծի, ամէն բան կատարուեցաւ առանց իմ գիտակցութեանս : Իմ դպրոցը գտնուած պահերս օգտագործեցին տունին տեղափոխուելու համար : Երբ տուն կուգայի, անպայման նոր կարասի մը տեղափոխուած կամ ծախուած էր : Այսպէս, մաս առ մաս տեսայ մեր յարկաբաժնին անհետացումը՝ իմ կեանքիս հետ : Եւ վերջապէս, օր մը, երբ վերադարձայ դպրոցէն տուն, հաստատեցի թէ բեռնակիրները եկած ու ամէն ինչ տարած էին : Պարապ սենեակներուն մէջ պայուսակները կը սպասէին տարուելու համար, ինչպէս նաեւ երկու շարժական անկողիններ ինծի եւ մօրս համար այդ գիշեր ալ պիտի քնանայինք այնտեղ ու յաջորդ օրը պիտի մեկնէինք Ինսպրիւք :

« Այս վերջին օրուան ընթացքին յանկարծական որոշումով մը զգացի թէ պիտի չկրնայի ապրիլ քու հրջապատէդ հեռու : Իբր փրկութեան միջոց միայն քեզ նկատի ունեցայ : Պիտի չկրնամ երբեք ըսել թէ ի՞նչպէս այս մտածումը ունեցայ եւ թէ ինկապէս կարողացայ զայն գործադրել ճշգրտութեամբ մը, յուսահատութեան այս պահերուս : Բայց, ընդոստ — մայրս դուրս ելած էր — զգաստ կեցի, եւ ինչպէս որ էի՝ դպրոցականի հագուստով սկսայ դէպի քեզի գալ : Կամ աւելի ճիշդը «գալ» բառը ճիշդ չէ, աւելի շուտ՝ մագնիսական ուժ մըն էր որ մղեց զիս դէպի քու դուռդ : Սրունքներս կարծրացած էին ու կը դողային : Ըսի արդէն թէ չէի գիտեր ճշգրտօրէն թէ ի՛նչ կ'ուզէի ·— Ոտքերուդ իյնալ եւ աղաչել քեզի որ պահէիր զիս քովը իբրեւ աղախին, իբրեւ գերի :

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԳ

(7 Շար·)

տականութիւններու մօտ: Բիւզանդ Թօփալեան արուեստագէտի իր պարտքը, գերագոյն իր նպատակը գտաւ «գերագոյն ձեւին» որոնումին, գեղեցիկին պաշտամունքին մէջ·

Սակայն ընտրեալներն անանուն
Ա՛լ պիտի գան օր մը, անպայման
վառել կնդրուկն իրենց հոգւոյն,
Ջահուի՛լ ձեւիդ ուրախութեան :

Առողիկի արձանին ձօնուած այս մեղքին իր արտայայտութիւնը գտաւ ոչ միայն «Հրախաղութեան», այլեւ յետագային լոյս տեսած հաւաքածոներու, յատկապէս « Արձանագիր »ին մէջ :

Առօրեայ ապրումներ, Թաւալող իրականութիւնը իր մանրուքներով, բնազդներով, Հոգերով հեռու են Թօփալեանի բանաստեղծական մտածումէն: Վերացում առօրեայ ճշմարտութենէն, կեանքի անկատարութիւններէն դէպի «գիտակցական լինելութեան» անկարելի Թռիչքը, ապատագրումը գոյութեան անձկութենէն դէպի կատարեալ, յաղթական մարդու նուիրագործումը ·

Պիտի տըրւի մեզի բախտն այդ,
ու վերջապէս
Հասնի՛լ, եզերքն այն աղբիւրին
աստուածայայտ,
վճիտ ակն այն գիտակցական
լինելութեան,
խմելու ջուրն անապական ու լիառատ :

Օ՛ մեծագոյն երջանկութեան յոյսն
ունենալ···
Արեւակէզ տափաստանէն անցնիլ անդի՛ն,
Ու ցայգային աստղերու հունն իբր
ուղեցոյց՝
Հասնի՛լ այլեւս երանութեան
յագեցումի՛ն :

Իրական կեանք եւ մարդկային ձըգտումներու երազ: Բանաստեղծը իրականութենէն կ'երթայ դէպի իմացութեան ճախրանքը, կեանքի առեղծուածէն եւ անպատասխան դէպի տիեզերքին բացատանները ·

Տիեզերքի եւ շիւղերու ընդերքէն
Ծնած ձայներ,
Որոնք ընդոստ կ'արթննան
լռութենէ մ'արարչական
Ու երկար :

Էութիւններ, հոգիներէն բիւրաւոր
Նըջապատուած կը խոյանան
բարձունքներն,
իրենց հըզօր արիւնին մէջ մտրակուած
Գ(?)յացութեան դէպի աղբիւրն սկիզբի :

Հեռացո՞ւմ է այս, փախո՞ւստ իրականութենէ, թէ հոգիի խոյանք, մաքի ինքնաձեւ յաղթանակ: Պէտք էր, ըստ երեւոյթին, ապրիլ մեծ կորուստներու մղձաւանջը, հասկնալու համար թէ ինչ աննելի կորով, վերածնութեան ինչ անկասելի ձգտում պէտք էր ժողովուրդը եւ արուեստը պահպանելու, բարձրացնելու համար : Սփիւռքի մեր գրականութիւնը հաստատումն էր մեր ժողովուրդին եւ մշակոյթին հերոսական կենսունակութեան : Բայց այս հաստատումը մեծ գրկանքներու գինով կատարուեցաւ : Ֆրանսայի հայ գրականութեան ականաւոր դէմքերը կ'արձանագրէին ազգութեան կորուստը եւ անհատին ողբերգական բաժանումը: Տարբեր ելքեր, տարբեր ուղեգիծեր յայտնագործեցին անոնք մարդու, ծուռ մանկալով իր հողէն հրաժուած Հայուն ինքնութեան պահպանման եւ փրկութեան համար : Արտաքին աշխարհի մէջ մխիթարական բան չտեսնելով, անոնք քննեցին ինքնափակ մարդուն ներքին աշխարհը եւ գտան այնտեղ պարմանալի լոյսեր : Սփիւռքի մեր գրականութիւնը կատարեց գրեթէ անհնարինը, ձուլման եւ նահանջին, անհատականութեան անյուսալի կորուստի դէմ ելաւ հոգեւոր նոր արժէքներով, ազգային քերթութեան նոր խոյանքներով: Զօհրապի, Սիամանթոյի, Վարուժանի սերունդին գրականութիւնը չմեռաւ: Սփիւռքի մէջ բարձրացաւ փայլուն նոր սերունդ մը: Շուշանեանի, Համաստեղի, Շահնուրի, Թօփալեանի սերունդը: Ցեղին ըմբոստ, անպարտ ոգին տարածման նոր հուն գտաւ.

Սրարշաւող այդ դաժան
հեղեղներուն դէմ առ դէմ՝
Ցեղի մ'ըմբոստ
Ցեղի մը շեշտ ճառագայթներն
հոգեկան խոր ուժերուն
Հերոսական իրենց թափով,
Կամքով իրենց գերահզօր հաւատքին
Ապառաժին վրայ կառչած՝ ու
դարերուն յանդիման՝
Պարտադրեցին ապրելու կամքն
իրենց մեծազօր :

« Արձանագիր» հաւաքածոյին մէջ տեղ գտած «Ուժ եւ ոգի» քերթուածին այս տողերը կ'ազդարարեն ժողովուրդին կենսունակութեան մեծ խորհուրդը : Կատարեալի, գեղեցիկի, տիեզերայաղթ մարդուն եւ ոգիին անպարտութեան երգը երկար տարիներու որոնումներէն, ձեւի եւ պատկերի յամառ յղկումներէն ետք արժանացաւ ու ամփոփուեցաւ «Արձանագրին » մէջ : Բանաստեղծը ներդաշըն արուեստով իրականացուց Վ· Թէքէեանի պահանջն ու կանխատեսումը: Այստեղ ներքին իր տեսլաշխարհը կը հնչէ բանաստեղծական մտածումի բոլոր լարերով :

« Արձանագիր»ին էջերը կը պատկերացնեն ողբերգականութիւնը եւ հեռաւորին տեսիլքը, անծանօթին կարօտը, ժամանակին հոլովոյթը, անցեալին երազականութիւնը եւ ապետականութեան հէքեաթը, ապաշան իր արեւով ու յուռթի դաշտերով, լոյսի մեծ խորհուրդով:

Ափիս մէջ առնեմ հեռաւոր ափերն
Ցաղթական երկրիս ···
ժա՛մ յաւիտենի,
Վայրկեան այս վերջին թող
յաւերժանա՛յ
Ու ցրուած ուժերդ ա՛լ վերադառնան,
— Հոննա՛րդ Հայութեան —
Առասպելական թեւերով բոցեղ,
Մետաղէ շաչերն ա՛լ վերածուին թող
խրոխտ շեշտերու համանուագային···

Այս տողերով կը փակուի «Արձանագիրը », խօսք, որ գլխաւոր մեղեդին դարձաւ Բ· Թօփալեանի վերջին՝ «Լուսածնունդ» հաւաքածոյին մէջ: Բանաստեղծը հոս իր հայրենիքին հետ է· Արարատ, Զուարթնոցի արծիւներ, հայրենի արեւոտ բնանկար, «ուռճացող նոր կառոյցներ»: « Նորոգ Հայութեան դիւցազնական արարքներու » պանծացումն է «Լուսածնունդը»: Արեւի, հոգիի գեղեցկութեան, իմաստութեան լոյսի կատարեալ յաղթանակը Թօփալեան կը գտնէ իր հայրենիքին մէջ, որուն կը նուիրաբերէ ոչ միայն իր արուեստը, այլեւ իր յոյսերն ու սիրտը ·

Մենք արեւն ենք ընտրած,
լոյսերու
Փողփողման փառապանծ
յաղթանակ :

Գ· ԱՐՏԱՒԱԶԴ

«Սով· Հայաստան»

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ

Բ·

Դժգոհութիւններ, ծաւալեցան ու խորացան Պալքանեան եւ Հայ ժողովուրդներէն զատ նաեւ բուն իսկ Թուրք զանգուածին մէջ, որուն իբր հետեւանք զինուորական ապստամբութիւն մը տեղի ունեցաւ 1908 Յուլիս 10ին եւ Թուրքիա դարձաւ սահմանադրական վարչակարգով պետութիւն մը:

Հայերը մտածեցին, թէ Սահմանադրական յարաբերաբար ազատ պայմաններու մէջ Հայկական Նահանգները պիտի բարեկարգուին : Սակայն Արեւելեան Հարցը, որ այնքան կը զբաղեցնէր մեծ ու պզտիկ, ու մասնաւորաբար Պալքանեան պետութիւնները, կրկին սեղանի վրայ բերուեցաւ : Պուլկարիա, Գարատաղ, Յունաստան եւ Սերպիա միացեալ ուժերով պատերազմի ելան Թուրքիոյ դէմ : Այս պատերազմը պատմութեան մէջ ծանօթ է Պալքանեան պատերազմ անունով : Թուրքերը պարտութեան մատնուեցան եւ Պալքանեան բանակները հասան Պոլսէն 25 քիլմ· հեռաւորութեան վրայ գտնուող Զաթալճա :

Այս պատերազմին հետեւանքով դեսպանական ժողովներ տեղի ունեցան Պուքրէշի եւ Լոնտոնի մէջ, կարգադրելու համար Թուրքիոյ եւ Պալքանեան պետութիւններու հաշտութեան խնդիրը : Թուրքիան կը կորսնցնէր Պալքանեան իր եօթը նահանգները, որոնք կը բաժնուէին Յունաստանի, Սերպիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ :

Սահմանադրական Թուրքիան եւս շարունակեց իր նախորդի, սուլթանական Թուրքիոյ քաղաքականութիւնը· ոչ ապակեդրոնացում տուաւ Հայկական Նահանգներուն, եւ ոչ ալ բարեկարգութիւններ կիրարկեց անոնց մէջ: Երբ Պալքանեան պատերազմը վերջացաւ, Հայերը, իրենց ազգային մարմիններով պահանջեցին, որ Պալքանեան ազգերու խնդիրներու կարգադրութեան հետ միասին, կարգադրուի նաեւ Հայկական Նահանգներու ներքին ինքնավարութեան խնդիրը, ու բարեկարգութիւնները, որոնք Պերլինի ժողովին մինչեւ այդ օրը դեռ առկախ կը մնային :

1913 Յուլիս 3ին, ռուս դեսպանատան նախաձեռնութեամբ կը գումարուի դեսպանաժողով մը Աւստրեւհունգար դեսպանատան ամարանոցը, Պոլիս, ուր կ'ընդունին Հայկական եօթը նահանգները երկու մասի բաժնել ·— Մէկը Տրապիզոն - Սեբաստիա - Խարբերդ - Տիգրանակերտ շրջանները, իսկ միւսը Վան - Էրզրում - Պիթլիս շրջանները :

Նոյն տարուան Սեպտեմբեր 3ին վեց կէտերէ բաղկացած որոշումի մը կը յանգին Պոլսոյ ռուս դեսպան Տը Կիրս եւ գերման դեսպան Վանկէնհայմ :

1·— Հայկական Նահանգները կը բաժնուին երկու վարչական միութեանց :

2·— Երկու ընդհանուր քննիչներ կը նշանակուին մեծ պետութիւններու համաձայնութեամբ եւ Սուլթանի Իրատէյով ·

3·— Վարչական երկու հողամասերը կ'ունենան առանձին ընդհանուր ժողովներ, կազմուած կէս առ կէս քրիստոնեաներէ եւ մահմետականներէ ·

4·— Պաշտօնեաներու նշանակումը եւ հրաժարեցումը կը վերապահուի ընդհանուր քննիչներուն ·

5·— Վարչական, դատական, ոստիկանական բոլոր պաշտօնեաները ընդունիլ կէս առ կէս :

6·— Պետութիւններու կը վերապահուի բարենորոգումներու կիրարկման հակակշիռը, դեսպաններու եւ հիւպատոսներու միջոցաւ :

1914 Փետրուար ութին Ռուսիա եւ Թուրքիա այս ուղղութեամբ համաձայնագիր մը կնքեցին, որմէ ետք ընդհանուր քննիչները նշանակուեցան յանձին Հոլլանտացի Վեստենենկի եւ Նորվեկիացի Հօֆի :

1914 Յուլիսին, յիշեալ քննիչները հասան Պոլիս : Հօֆը հասաւ նոյնիսկ մինչեւ Վան : Անոնք հազիւ իրենց ծրագիրները գործադրելու վրայ էին, երբ Սարաեւոյի դէպքով պայթեցաւ համաշխարհային Ա· պատերազմը, որուն Թուրքիան մասնակցեցաւ նոյն տարուան Հոկտեմբեր 12ին:

Թրքական կառավարութիւնը օգտուելով պատերազմական այս խուճապէն ետ ղրկեց Հօֆ եւ Վեստենենկը իրենց երկիրները :

Բ· 1915 — ՋԱՐԴԵՐԸ

Երբ պայթեցաւ Ա· համաշխարհային պատերազմը, Թրքական կառավարութիւնը, օգտուելով առիթէն, հայկական բարենորոգումներու հարցը առկախեց եւ փոխարէնը աւելի սարսափելի քայլեր առաւ Հայոց դէմ : Ան որոշած էր այս անգամ օգտուիլ պատերազմէն իրականացնելու համար Հայերը բնաջնջելու իր հին քաղաքականութիւնը : 1915ի գարնան, երբ եւրոպական պետութիւնները կեանքի եւ մահուան պայքարի մը մէջ էին, Թրքական կառավարութիւնը ձեռնարկեց Հայոց ամբողջական բնաջնջման: 1915ի Ապրիլ 24ին Կ· Պոլսոյ եւ գաւառներու հայ մտաւորականները եւ ազգային դէմքերը ձերբակալուեցան ամբողջութեամբ եւ աքսորուեցան Անատոլուի խորքերը : Անոնք սպաննուեցան ճամբան, կամ աքսորավայրերը հասնելէ ետք: Հայ երիտասարդութիւնը զինուորագրեցին, կարճ ժամանակ մը ետք զանոնք զինաթափելով, աշխատանքի գունդերու մէջ փոխադրեցին, եւ յետագային, զանոնք խումբ առ խումբ կոտորեցին:

(2 Շար·)

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (124)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Նայեցէք, այս տողերը նոր աւելցան :

— Հրաշք, հրաշք, բացականչեցին երկու բարեկամները մագաղաթը աչքէ անցնելէ յետոյ :

— Ես ձեզի չէ՞ի ըսած որ այս մագաղաթին վրայ ծածկագրութիւն մը կար, աւելցուց ճարտարագէտը :

ՉՈՐՍ ՉՈՐՍ ԱԼ ՈՒԹ

ԵՒ ԵՐԵՔ ԱԼ ՏԱՍԸ ՄԷԿ

Ցեղապետին Թաղումի արարողութենէն անմիջապէս ետք երեք Փարիզցիները իրենց տունը քաշուելով սկսան մագաղաթը քննել :

— Այո, անգոյն մելանով գրուած ծածկագրութիւն մըն է, արդէն գուշակած էի, խօսք առաւ Զարտաք : Կը յիշե՞ք, անգամ մը զանազան քիմիական դեղերու մէջ Թաթխեցի, բայց դժբախտաբար որեւէ արդիւնք չտուաւ, որովհետեւ ծծմբային թթուի (ասիտ սիւլֆիւրիք) մէջ չէի թաթխած: Այս անգոյն մելանը պատրաստուած է կաւչալային չէզոքացեալ պաշխատէ (ասէ Դաթնէօթրը տը բլօն), որ միայն ծծմբային թթուի փաղաղումովը գոյն կը ստանայ : Ցեղապետը ատանկ ըլլալը գիտէր, գիտէր նաեւ թէ մեռելի մը դիակը տասն մը կենալէ ետք երբ սկսի տարրալուծուիլ, որոշ քանակութեամբ ծծմբային թթու կ'արտադրէ :

Ահա այդ կացը, որ գլխաւորաբար քիթին ծակերէն դուրս կ'ելլէ, մեռելին կուրծքին վրայի մագաղաթին երեսը չոյելով անցած ատենը կապարային քացխատին հետ շփուելով գոյն սեւցուցած է :

— Այո, տոքթոր Իգարն ալ այս է՛ս հաստատած է, բայց ատիկա բնաւ միտքերնուս չանցաւ, աւելցուց տոքթոր Գութ :

— Այո, ճիշդ է, բայց քու գիտնական պաշտօնակիցդ դարեր առաջ այդ բանը գիտէին արդէն արեւելքի մէջ, գիտել տուաւ Զարտաք :

— Կ'ընդունիմ, բայց տոքթոր Իգար մեծ ծառայութիւն մատոյց մարդկութեան գիտական այդ ճշմարտութիւնը մեր մէջ տարածելով : Երբեմն կը պատահէր որ ողջ հիւանդները մեռած կարծելով կը թաղէին, Իգար զայս տեսնելով մտածեց որ եթէ թուղթի կտոր մը կապարային քացխատի մէջ թաթխելով մեռեալ կարծուած հիւանդին քիթին տակը դրուէր, քանի չորս ժամուան մէջ անոր մեռած կամ ողջ ըլլալը կրնար ստուգուիլ: Եթէ թուղթը սեւնար, հիւանդին մեռած ըլլալը պիտի հաստատուէր :

— Գիտական այդ բացատրութիւններդ շատ հետաքրքրական են, սիրելի Մօրիսըս, բայց ատանկ երկրորդական խնդիրներով ժամանակ կորսնցնելուն բնաւ ատենը չէ, գիտել տուաւ Մօպրէ :

Այս չորս տողերուն մէջ քանի մը բառեր կան որոնցմէ ոչ ես բան մը կրնամ հասկնալ եւ ոչ ալ Իպրահիմը :

Իրաւ ալ, այդ չորս տողերը գրեթէ անհասկնալի ըլլալու ատիճան արաբերէն խրթին բառեր կը պարունակէին :

Մօպրէ սա չափը միայն կրցաւ թարգմանել ·

« Աստուած քեզ մատնանշած էր որ զիս կրցար կարդալ : Աստուծոյ խորհրդաւոր պատկերին վրայ դուն պիտի գտնես ԷԼ-ՏԷՊ ԷԼ - ԱՔՊԱՐԸ (անթարգմանելի երկու բառերը ասոնք էին): Հիւսիսէն սկըսելով երկու անգամ չորս եւ յետոյ երեք, ահա դրախտ պիտի մտնես» :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար·)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Փակուած են Յուլիս ամսուան արձա-նագրութիւնները: Օգոստոսի համար ար-ձանագրութիւնները կը շարունակուին :

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի 20րդ Պատգմ. Ժողովը տեղի կ'ունենայ Փարիզ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Մայիս 28, 29, 30, ժողովը կը բացուի Շաբաթ առտու ժամը 9ին, կը փակուի Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 19·30ին, որմէ ետք խնջոյք մը կազմա-կերպուած է տեղւոյն վրայ :

(Ծախքերու մասնակցութիւն) :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հայ Ազգ. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ Հոգեգալուստի տօնին առթիւ, պա-տարագ կը մատուցուի այս Կիրակի ա-ռաւօտ ժամը 10ին Սէն Ժօզէֆ մատրան մէջ: Կը պատարագէ Լիոնի հոգեւոր հո-վիւը՝ ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Լեւոն Գեւոնեան եւ պա-ւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհան-գստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մը-կրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԼԵՒՈՆ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԴԱՍՏԻՐԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ՖՈՆՏԻՆ

Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը երախ-տագիտութեամբ եւ յուզումով կը յայտնէ թէ իր ժամանակին ստացած է պզգամէր եւ համեստ բարերարի մը ղըր-կած 1·700 ֆրանքը : Խոստացուած էր մահէն ետքն իսկ չյայտնել անունը եւ ու-չացնել յայտարարութիւնը : Հանգիստ իր ոսկորներուն, կը շարունակուի սուրբ գործը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԳՄԲԷԹԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացնելու հա-մար գմբէթի նորոգութեան :

	Ֆ.
Պարոն Տատղակեան	2000
Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Վարդանոյշ Գասպարեան իրենց եղբօր Առաքէլ Քէօլէեանի յիշատակին	100
Տէր եւ Տիկին Տօքթէօր Յարու-թիւնեան	100
Պարոն Սերովբէ Տարագճեան	100

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Դաւիթեան, Ստեփան Զալըգեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի յիսուն, Պարոն Րաֆֆի Միմար յիսուն, Այրի Տիկին Մա-րօ Կարապետեան իր ամուսնոյն Արամ Կարապետեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ յիսուն, Պ. Զարեհ Զուհաճեան Եդուարդ Պապեանի յիշատակին յիսուն, Պ. Հրանդ Փափազեան յիսուն, Պ. Թոր-գոմ Արխեան յիսուն, Բարեպաշտ մի ոմն յիսուն, Պ. Գույումճեան 30, Տիկին Զա-րուհի Թոքաթլըեան տասը ֆրանք :

Ընդհ. գումար 112·945 ֆրանք :

ՀԱՄԵՐԳ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Բարձր հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

եւ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

Սամուէլ – Մուրատեան եւ Դպրոցա-սէր վարժարաններու միացեալ երգչա-խումբը ղեկավարութեամբ՝

ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ

Կիրակի, Յունիս 5, ժամը 15·30ին, Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի Մ. Պէշիկթաշլեան – Գ. Մ. Ալէմշահ թատերասրահին մէջ

26, Rue Troyon, SEVRES

Տոմսերու համար դիմել վարժարաննե-րը, Մարգարեան 32 Րիւ տը Թրէվիզ եւ գրատուն Բալուեան, 43 Րիւ Ռիշէ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Երբ բաժնեգին մը կը ղրկուի թերթին կտրոնին մէկը մասին վրայ որ վերապահ-ուած է ղրկողին անունին ու հասցէին, պէտք է գրուին ՂՐԿՈՂԻՆ ԱՆՈՒՆՆ ՈՒ ՀԱՍՑԷՆ եւ ոչ կրկին թերթին անունը եւ հասցէն, այլապէս «Յառաջ»ի վարչու-թիւնը չի կրնար արձանագրել այս գու-մարը :

Դժբախտաբար նման սխալներ շատ կը պատահին եւ թիւրիմացութիւններ կը ստեղծեն «Յառաջ»ի հաշիւներուն մէջ :

ԱՊՐԻԼ 15ԻՆ ժամը 18ին Փարիզի Արգ է Մէքիէ թիւ 116 փոստէն ղրկուած է 60 ֆրանքի մանտա մը եւ ղրկողին անունին տեղը գրուած է «Յառաջ»ի անունն ու հասցէն: Հակառակ մեր ազդերուն ցարդ չէ ճշդուած թէ ո՞վ էր ղրկողը :

ՄԱՅԻՍ 16ԻՆ, Մարսէյլի 6րդ Թաղա-մասին փոստէն (Թրուա մաժ) նոյնպէս ղրկուած է 60 ֆրանքի մանտա մը եւ ղրկողը իր անունին ու հասցէին տեղը գրած է «Յառաջ»ի անունն ու հասցէն :

Այս երկու անձերէն, սխալողաբար կը խնդրենք ճշդել իրենց ինքնութիւնը կա-նոնաւորելու համար մեր հաշիւները:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են Արձանագրութիւնները Ուսումնական 1966 – 1967 տարւոյն

Կ'ընդունուին 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ու-սումնական պատրաստութիւն: Դիմել՝

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՅԻՍ 28-Ի 48-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի այս Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս 6րդ թաղապետա-րանի սրահը՝ Փլաս Սէն – Սիւլփիս :

Կը նախագահէ՝ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսին՝

ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ եւ ԷՏՈՒԱՐ ՏԷՓՐԷՕ

Խօսք Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ :

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին

Կը մասնակցին՝ արտասանութիւն Օր Նիկողոսեան եւ Գալուստ Պապեան, Սայաթ Նովա երբեակը (նուագ), մեներգ՝ Պ. Մարիօ Հանիստիս (հայերէն), Տէտէեան քառեակը (նուագ), Սփիւռք Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարու-թեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ :

Հայկ. տոհմիկ պարեր, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբի կողմէ :

Առատ պիւֆէ մատչելի գիներով

Կէս գիշերէն ետք՝ նուագախումբ ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Մուտք 5 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի (Մայիս 29) առաւօտեան ժամը 10ին, Սինեմա Վառիէթէ :

Կը նախագահէ.— ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Կը խօսին՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր

Կառքերը կը մեկնին Պօմոնէն ժամը 8·30ին: Պուլվ. Պօմոն, եկեղեցիին քովէն

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ :

Կը նախագահէ՝ Ե. ԳԱՍԵԱՆ Կը խօսի՝ Մ. ՄԻՐԶԷ

Ֆրանսերէն կը խօսի՝ ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Ռոմանի Թատերախումբը կը ներկայացնէ Յովհ. Զարիֆեանի, ղեկավարութեամբ Սարգիս Քէփէնէկեանի «Հէքեաթ – ող-բերգութիւն»: Կը մասնակցին Ս. Քէփէնէկեան, Մ. Աւոճեան, Ա. Քէփէնէկեան, Ս. Թողաթլեան, Յ. Քէփէնէկեան :

ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոր Սերունդի 17րդ պատգամաւորա-կան ժողովին առթիւ, կազմակերպու-թեամբ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի եւ մասնակ-ցութեամբ Նոր Սերունդի :

Այս Կիրակի ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս, Փալէ տ'Իվէրի մէջ 3, Րիւ Քինեօ :

Կը նախագահէ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՅՏԱ-ՊԻՐԵԱՆ :

Կը խօսին՝

ԱՐԱ ՊԻՊԷՐԵԱՆ (հայերէն)
ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (ֆրանսերէն)

Կը ներկայացուի ԴԱՍԱԼԻՔԸ (հայ Սա-նինեան) մէկ արար :

(Նիւթը Հայաստանի անկախութեան օ-րերէն) :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակ-ցին.— Նոր Սերունդի Ֆրանսայի շրջանի կարող ուժերը, Լիոնի, Վիէնի պարա-խումբերը կովկասեան պարերով, նաեւ երգ եւ արտասանութիւններ :

Ժամը 22·30ին կը սկսին եւրոպական պա-րերը ՌՈԺԷ ԹՈՄԱ նուագախումբով :

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ իրիկուն: Կը խօսի՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 19ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԳՍԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ :

Յունիս 11, Շաբաթ ժամը ճիշդ 20·45ին

PAUL-FARALICQի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

21, Rue Yves-Toudic, PARIS (10e) — Métro : République

Կը ներկայացուի

«ՌՈՒԶԱՆ»Ը

Թատերգութիւն 5 արար

ԹՐԱՖՕՇԻ

(Որ արժանացաւ մրցանակի Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած թա-տերական մրցման)

Կը մասնակցին.— Օրիորդներ՝ Ս. Վարդանեան, Ս. Չոնթըրեան, Է. Զանբըր-եան: Վ. Կիրակոսեան, Ոսկերիչեան, Բամպուքճեան, Պարոններ՝ Ն. Բըշտիկեան, Ս. Տէր Մատթէոսեան, Գ. Գէորգեան, Շ. Սիրունի, Հ. Փափազեան, Մ. Զաքմաք-ճեան եւ Թ. Մանուկեան

Խմբերգներուն կը մասնակցին.— Օր. Օր. Ե. Արզուեան, Ա. Մելքոնեան, Ս. Սայլանեան, Պ. Յակոբեան, Ժ. Շաքանիփանեան, Ն. Վերտոյեան, Ս. Կիւմիւ-շանզատեան, Պ. Անէմեան, Ն. Քէփէլեան Է. Վարդանեան եւ Բ. Օհաննէսեան :

«ՍՕՍԻ» պարախումբի աղջիկները, ղեկավարութեամբ Տիկ. Յասմիկ Քիւրքճեր-եանի :

Նաեւ «ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ» ՀԱՄՈՅԹԸ ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ՄԵՍՐՈՒՄԵՆՑԻ

ԾԱՆՕԹ.— Յատկապէս կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Pour les billets s'adresser :

U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18
Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64
« Maison MASSIS », 21, Rue Saulnier PARIS (9e) — PRO. 16-88

ԷԻՐՈԴԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSÉE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Ste le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 27 ՄԱՅԻՍ — VENDREDI 27 MAI 1966

Le Numéro : 0,30 Fr.

42րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10620 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — No 10.620

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՂՋՈ՜ՅՆ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ

Վաղը՝ Շաբաթ՝ Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ կը բացուի Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի 20րդ պատգամաւորական ժողովը :

Երեսուներեք տարեկան է այսօր Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը, հիմնուած 1928ին ողբացեալ Արշակ Ջամալեանի նախաձեռնութեամբ եւ աջակցութեամբ Տիկիններ Զաւօ Լեւոն Շանթի, Սաթենիկ Տէր-Դաւթեանի, Տիրուհի Միսաքեանի եւ Սաթօ Յակոբեանի, յիշելու համար միայն մեզմէ անդարձ բաժնուողները :

Տարիներով գործած է Հայ Կարմիր Խաչ անուան տակ, իբրեւ մասնաճիւղը Ամերիկայի Հայ Կարմիր Խաչին, որ կեանքի կոչուած էր 1910ին Մեծ Եղեռնի նահատակներէն ականաւոր հանրային գործիչ Է. Ակնունիի կողմէ, հովանաւորութեամբ Ամերիկայի Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէին :

Ամերիկահայ Կարմիր Խաչը մեծ ծառայութիւններ մատուցած էր համաշխարհային առաջին պատերազմի օրերուն, գեղօրայք եւ սնունդէն փութացնելով կովկասեան ճակատի հայ կամաւորական գունդերուն, նաեւ՝ անկախ Հայաստանի Հանրապետութեան :

«Կարմիր» Խաչ կոչուելու իրաւունք ունին անկախ պետութեան մէջ ազգերը, ճանչցուելու համար Ժընեւի կեդրոնէն :

1925ին Հայաստանէն եկած բժիշկ Կամսարական չյաջողեցաւ այդ իրաւունքը ձեռք բերել Ժընեւէն Հայերուն համար :

Փարիզի հին Հայ Կարմիր Խաչը կը գործէր իբրեւ օժանդակ Հայ Տիկնանց Միութեան եւ կը շարունակէ գործել :

Շփոթութեան տեղի չտալու համար 1928ին հիմնուած կարմիր Խաչը յետագային կոչուեցաւ «Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչ» :

Ու մինչ առաջինը մնաց Փարիզի հին գաղութի բարեկեցիկ դասակարգի սեղմ շրջանակին մէջ, Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը առաջին օրերէն սկսաւ արմատ ձգել ժողովրդական լայն խաւերու մէջ : Մասնաճիւղեր կազմեց Փարիզի արուարձաններուն եւ Ֆրանսայի հայաշատ քաղաքներուն մէջ :

Շուրջ չորս տասնեակ տարիներու վաստակ ունի Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը մեր գաղութին մէջ :

Իր գործունէութեան գլխաւոր նպատակն է հայապահպանումը, — այս հիւրընկալ երկրին մէջ ծնած մեր զաւակներուն փրկութիւնը :

Այդ նպատակի իրագործման համար է, որ բացած է հայերէնի դասընթացքներ հոն՝ ուր կարելիութիւններ կրցած է ստեղծել :

Նոյն նպատակին կը ծառայէ փոքրիկներու ամառնային կազդուրման կայանը, ուր ամէն տարի շուրջ երկու հարիւր տղաք ու աղջիկներ կ'ապրին հայաշունչ միջավայրի մէջ, անձնուէր Խաչուհիներու հոգածու խնամքին տակ :

Երկար ատենէ ի վեր Կապոյտ Խաչը զրկուած է վաչկատուն ըլլալէ եւ ունի իր սեփական կազդուրման կայանը Պէյֆոնթէնի մէջ, օժտուած ամէն յարմարութիւններով :

Շնորհիւ ժողովուրդի լումաներուն, ամէն տարի կը լրացուին շէնքին պակասները, առաւելագոյն չափով ապահովելու համար փոքրիկներու հանգստաւէտութեան պայմանները :

Կապոյտ Խաչը գոհունակութիւններ կ'ընէ ամէն տարի Պէյրութի ճեմարանը զրկելով ընդունակ օրիորդներ, որպէսզի ա–

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԶՕՐՔԸ ԹՈՂ ՄՆԱՅ

ԿՐԸՍԷ ՎԱՐԶԱՊԵՏ ԷՐՀԱՐՏ

Վարչապետ Էրհարտ փորձած է հաշտարար լեզու գործածել Պոնի Խորհրդարանի առջեւ, ֆրանսական զօրքին Գերմանիա մնալուն փափուկ հարցին շուրջ :

Ինչպէս գրած էինք նախքան Խորհրդարանի նիստը, Էրհարտ խորհրդակցած էր խորհրդարանական դեմոկրատ-քրիստոնեայ խմբակցութեան հետ, որ միաձայնութեամբ բանաձեւ մը քուէարկած էր : Այս բանաձեւին եւ Էրհարտի ճառին մէջ մէկ տարբերութիւն կայ սակայն : Կուսակցութեան քուէարկած բնագիրը, անդրադառնալով ֆրանսական զօրքին ապագայ կանոնագրին կ'ըսէ. — «Պատրաստ ենք, նոր դաշինքի մը հիման վրայ, ֆրանսական զօրքին շնորհել այն իրաւունքները զորս կը վայելեն միաձուլուած միւս դաշնակից զօրքերը, պահպանելով գերմանական գերիշխանութիւնը» : Այս հարցին նկատմամբ, Էրհարտ աւելի վերապահ է, այն նպատակով որ կարելի եղածին չափ մէկ կողմ դնէ այն խոչընդոտները որոնք կրնան ծագիլ ֆրանքեւ-գերման բանակցութիւններու համար : Վարչապետը չէ փորձած ջնջել այն պայմանները զորս դաշնակցային կառավարութիւնը կրնայ դնել ֆրանսական զօրքին, Յուլիս մէկէն անդին, այլ ուզած է երկրորդական գծի վրայ թողուլ առ այժմ այդ պայմանները : Ամէն բանէ առաջ, Էրհարտ կ'ուզէ բարեկամեցողութիւն ցոյց տալ Ֆրանսայի հանդէպ : Բայց կրնայ ըլլալ որ ֆրանսացի բանագնացները աւելի կարծր դիրք մը գտնեն Գերմանացիներուն մօտ, երբ բանակցութիւնները սկսին :

Դաշնակցային Գերմանիոյ նախարարապետը չեշտած է իր ճառին մէջ. — «Կ'ուզեմ կրկնել, որ յստակ եւ կտրուկ, «այո» մը պիտի պատասխանենք Ֆրանսայի դրած հարցումին, թէ կ'ուզե՞նք որ ֆրանսական զօրքը Գերմանիա մնայ : Այդ պատասխանը չի վերաբերիր միայն ցամաքային զօրքին համար այլեւ օդային ուժին եւ օդանաւային պաշտպանութեան : Պարզ է սակայն, ինչպէս քանիցս պարզեցինք որ ֆրանսական զօրքը Գերմանիոյ մէջ, պէտք է զինուորական ճշգրիտ պարտաւորութիւն մը ստանձնէ եւ յստակ կերպով պէտք է ճշդուին իրենց հրամանատարութեան գործակցութեան յարա–

ՎԱՀՐԱՄ ԱԼԱԶԱՆԻ ՄԱՀԸ

Պէյրութի մէջ պաշտօնակից Այգէն կ'իմանանք թէ Երեւանի մէջ մեռած է խորհրդահայ գրականութեան հիմնադիրներէն՝ Վահրամ Ալազան :

Ողբացեալ գրագէտը ծնած էր Վան 1903ին : Նախնական կրթութիւնը առած է ծննդավայրը : Կովկաս գաղթած է 1915ին : Ունի աւելի քան քսան քերթողական եւ վիպական գործեր, որոնցմէ գլխաւորներն են. — Աշխատանքային, Ճանապարհին, Երգեր կառուցման եւ յաղթանակի, Վաքսունևերորդ հորիզոնում, Պղինձ եւն : Աքսորուած է 1937էն 1953 :

բերութիւնները Դաշնակիցներու հրամանատարութեան հետ : Հարցերու ամբողջութիւն մըն է, որ միայն Գերմանիոյ չի վերաբերիր այլ Ատլանտեան Ուխտի բոլոր անդամներուն : Այդ պատճառով, մեր կարծիքով, պէտք է կարգադրուի, մէկ կողմէն Ատլանտեան 14 ընկերներուն միջեւ եւ միւս կողմէ Ֆրանսայի : Մեզի ըստ ին թէ ատիկա իմաստ չունենար, թէ նման կարգադրութիւն մը կը ջանայ Ֆրանսան բերել միաձուլման սկզբունքին, հակառակ եւս ըսածին : Կ'ուզեմ շեշտել թէ այդ չէ մեր մտադրութիւնը : Եթէ անգամ պետութեան մը զօրքը կը քաշուի Ատլանտեան միաձուլուած հրամանատարութենէն, տրամաբանական է, որ այդ զօրքին մնալուն համար ծագած խնդիրները կարգադրուին նոր համաձայնագրերով : Եթէ այս տարուան Յուլիս մէկին, ոչ մէկ նոր համաձայնութիւն ըլլայ թէ ֆրանսական զօրքին պարտաւորութեանց եւ թէ անոր իրաւական կանոնագրի վրայ, անհրաժեշտ կ'ըլլայ առժամեայ կարգադրութիւն մը ընել մինչեւ համաձայնութեան մը պատրաստութիւնը : Կը յուսանք որ ֆրանսական կառավարութիւնը համակարծիք կ'ըլլայ մեզի : Կը մաղթենք որ բանակցութիւններ սկսին ի մօտոյ եւ լաւ կերպով տարուին » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆՏՐԷ ՊՕԺԷ, ժողովրդական ամէնէն ծանօթ պարիթոնը, մեռաւ առջի օր, 73 տարեկանին, Ծնած էր Թուլուզ եւ Օփերա-Քոմիք մտած 1917ին : Մինչեւ անցեալ տարի փոնոլոժիի փրոֆէսէօր էր Փարիզի Ազգ. Երաժշտանոցը :

ՆՈՐ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ծնած է առջի օր՝ Կիւյանը, նախկին անգլիական գաղթավայր : Հարաւային Ամերիկայի այս հին գաղթավայրը 215 հազար քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն ունի եւ 630 հազար բնակիչ : Մայրաքաղաքն է՝ Ճորճթաուն :

ԿԱԶԱՅԻ մէջ, Պաղեստինի Ազգ. Համագումարը գեկոյց մը հրատարակած է, ուր կ'ըսէ. — «Բոլոր արաբական երկիրները եւ պաղեստինցի ժողովուրդը պէտք է միանան կանխարգելիչ պատերազմ մղելու համար Իսրայէլի դէմ, որպէսզի այս երկիրը հիւլէական զէնքով չզինուի » :

ՖԱՅԶՈՒԼԱ ԿՈՃԱՅԵՒ որ, Ուզպէկիստանի ժողովուրդին կոմիսարներու խորհուրդի առաջին նախագահը եղած էր, 1938ի մաքրագործումներուն զոհ երթալէ առաջ, կրկին պատուի կ'արժանանայ : Իզվեստիա գովեստը կը հիւսէ այս մարդուն զոր գնդակահարեցին Բուխարինի եւ Ռիկովի հետ :

ԱՐԱԲ Մ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ փոխ-նախագահը՝ մառէշալ Ամէր, յայտարարած է թէ «Խորհ. Միութիւնը զէնքի պաշտպանութեան մեր աղբիւրն է եւ մեզի միշտ պիտի հայթայթէ ինչ որ պէտք ունինք » :

նոնք հայերէն լեզուն կատարելագործելով կազդուրման կայանին մէջ մեր մայրենի լեզուն սորվեցնեն իրենց խնամքի յանձնուած մեր մատաղ աղջիկներուն եւ տղոց :

Պատգամաւորական ժողովը կարեւոր հանգրուան մըն է Կապոյտ Խաչի կեանքին մէջ :

Օրակարգին վրայ դրուած են կանոնագիր այս կազմակերպութեան բարգաւաճումին եւ նորանոր նուաճումներ կատարելուն սահմանուած խնդիրներ :

Փարիզեան շրջանի եւ գաւառի պատգամաւորուհիները ամբողջ երեք օր պիտի քննեն օրակարգի հարցերը, պիտի քուէարկեն բանաձեւերը եւ պիտի ընտրեն նոր շրջանային վարչութիւնը :

Ողջո՜յն Պատգամաւորական ժողովին եւ յաջողութի՜ւն իր աշխատանքներուն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ ՓԱՐՄԱՅԻ ՄԷՋ

Իտալիոյ Էմիլիա նահանգին մէջ կորսուած քաղաք մըն է Փարմա, ուր հայ գաղութ գոյութիւն չունի : Արեւելքէն ժամանած 17 հայ ուսանողներ միայն կան այստեղ, բոլորն ալ կը հետեւին տեղւոյն համալսարանին դասընթացքներուն :

Այս հայ ուսանողները եւս ոգեկոչեցին Մեծ Եղեռնի զոհերուն յիշատակը՝ շքեղ ձեռնարկներով, որոնց շարքը բացուեցաւ հայածէս պատարագով մը՝ մատուցուած Մխիթարեան Հայրերու կողմէ : Կը հովանաւորէր Փարմայի Արքեպիսկոպոսը՝ Էվագիօ Քոլլի :

Ոգեկոչումներու շարքը սկսաւ Ս. Ծովաննի եկեղեցւոյ մէջ (Մայիս 12ին) : Շարունակուեցաւ երեք օր, որոնց ընթացքին խօսուեցաւ հայ եկեղեցւոյ մասին, ներկայացուելով մեր շարականները, աղօթքները, ինչպէս նաեւ ընթերցումներ կատարուելով Ն. Լամբրոնացիէն եւ Շնորհալիէն՝ հայերէն եւ իտալերէն լեզուներով :

Երրորդ գիշերուան համար նախատեսուած էր հայածէս պատարագ, որ կատարուեցաւ Մխիթարեան հայրերու կողմէ : Համալսարանականներէ բաղկացած երգեցիկ խումբը մեծ տպաւորութիւն ստեղծեց ներկաներուն վրայ :

Հայածէս երկրորդ պատարագ մը տեղի ունեցաւ Փարմայի Մայր Տաճարին մէջ, Մայիս 15ին : Պատարագեց Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի տեսուչը՝ Հ. Սեբովբէ վրդ. Ազըլեան : Ներկայ էին վարժարանի ուսանողները, Իտալիոյ զանազան քաղաքներէն եկած հայ համալսարանականներ, ինչպէս նաեւ հոծ թիւով Հայեր եւ Իտալացիներ, որոնց շարքին՝ քաղաքային իշխանութիւններու անդամ բարձրաստիճան անձեր :

Պատարագիչ հայրը խօսեցաւ գեղեցիկ քարոզ մը՝ իտալերէն լեզուով, ուր բացատրեց օրուան իմաստը եւ ցոյց տուաւ հայ ժողովուրդին ապրելու եւ գոյատեւելու կենսունակ ճիգը :

Ի պատիւ հիւրերուն տրուած ճաշի մը ընթացքին արտասանուեցան ճառեր : Խօսեցան Միլանոյի հայ գաղութին ներկայացուցիչները, Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի տեսուչը, Իտալահայ Մշակութային Միութեան նախագահը՝ Բժ. Ա. Սրապեան եւ հայ ուսանողներու կողմէ՝ Ժ. Գույումճեան, որ կազմակերպիչներուն անունով շնորհակալութիւն յայտնեց այն ազգայիններուն, որոնք նիւթապէս եւ բարոյապէս զօրավիգ կեցած էին ձեռնարկներուն :

Նոյն օրը հիւրերը մեկնեցան Գոնցէ Պրակայի գիւղակը, ուր Մ. Ռ. վարժարանի աշակերտները իրենց լեզուներով արտասանեցին հատուածներ «Աստուածային կատակերգութենէն» :

Հանդիսութիւններէն ետք մեր ուսանողները յիշատակի մետալներ նուիրեցին նահանգապետին, քաղաքապետին եւ տեղւոյն եպիսկոպոսին :

Այս ձեռնարկները լայն արձագանգ գտան տեղական մամուլին մէջ, որոնք շարունակական յօդուածներով խօսեցան հայ մշակոյթի եւ Հայոց պատմութեան մասին : Թերթերէն յիշենք «Կազեթթա տի Փարմա»ն, որ երրորդ էջին վրայ լոյս ընծայած էր չորս սիւնակներէ բաղկացած յօդուած մը, «Իլ Րեսթօ տել Քարլինօ»ն, որ յաջորդական երեք թիւերու մէջ հրատարակած էր հայանպաստ յօդուածներ :

ՅԱԿՈԲ ՍԷՅՎԱԼԵԱՆ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ

Բ.

Նալպանտեան հակակղերական է, կ'ընդհանրացնէ մասնակի դէպքերը. « Խնկելի Խորենացին, Հրեշտակ ծերունին չարաչար հալածուեցաւ, անոր ոսկորները հանեցին գերեզմանէն եւ գետը թափեցին : Փարպեցին բոլոտն վանքէն քշեցին»: Եւ սակայն եկեղեցականներ ալ եղան, որոնք մոմի լոյսով ընդօրինակեցին երկուքին գործերը : Կը մոռնայ առաջին եւ երկրորդ Պահլաւունիները, որոնք բարոյապէս եւ իմացականապէս բարձր էին :

Կը մոռնայ որ Թուրքիոյ մէջ ալ եկեղեցին պահպանուած չէր ամէն տեղ : Տարիներ առաջ Մոլթքէ Արեւելքի մէջ քրիստոնեայ Թուրքեր կը գտնէր գաւառներու զանազան կողմերը : Ի՞նչպէս Իսրայէլի զաւակները կը տեւեն, կը բազմանան հակառակ բոկրոմներու :

Նալպանտեանի ազատականութիւնը սահմանափակ է. « Ես մինչեւ մահ, կախաղան, մինչեւ անարգ սեւն մահու պիտի գոռամ, պիտի կրկնեմ անդադար ազատութիւն»: Քաղաքական ազատութիւնը չի բաւեր, կայ խղճի ազատութիւն, գաղափարի ազատութիւն : Դաւանական ազգութիւն չի կրնար ըլլալ, ազգութիւնը կը յարգէ դաւանանքները :

Կը փառաբանէ Թուրքին ազատամտութիւնը, եկեղեցիին հանդէպ ցոյց տուած հոգածութիւնը, քրիստոնեայ պետութեանց մէջ ազգակիցներու անհետացումը կ'ողբայ եւ կը փափաքի որ օսմանեան Հայութիւնը ռուս տիրապետութեան տակ անցնի, ենթադրելով թէ հոն պիտի չըձուլուի եւ պիտի վայելէ ազատութիւն, մինչդեռ վարպետներուն հետ ստրուկներու ազատութեան համար կը պայքարի :

Օսմանեան Հայը կը վայելէ առանձնաշնորհներ, որոնցմէ բոլորովին զուրկ են ռուս հպատակները: Նալպանտեան բարեկամ Նազարեանի հետ կը կրկնէ. « Մեր քաղաքական մտքով ռուս ենք», կը փափաքի որ Պոլսոյ մէջ նոյն մտածումը ունենան : Պատրիարքարանը դեսպանական հաստատութիւն մըն է, կը յարաբերի Թուրք արտաքին նախարարութեան հետ, ինք կուտայ անցագիր Հայերուն, ոչ թէ Թուրք ոստիկանութիւնը, պետութիւնները կ'ընդունին զայն պաշտօնական : Նալպանտեան ռուս է անցագրով, դուրս եկած ըլլալու է բացառիկ կարգադրութեամբ, որովհետեւ ցարական աքսորը 1860ին հրատարակուած է, որուն համաձայն հպատակները արտօնուած են երկրէն դուրս գալու ժամանակաւոր կերպով :

Վստահ էր որ Հայը գիտակցութիւն ունէր իր վիճակին, կը հարստահարուէր ամէնէն, սակայն անզօր էր ինքնապաշտպանութեան եւ կարող էր յեղափոխութեան՝ եթէ ղեկավարներ չարժէին: «Այն խեղճ Հայը, աղքատ, մերկ եւ քաղցած, ոչ միայն ճնշուած օտարներից, այլեւ հարուստներից, հոգեւորներից եւ կիսագրագէտ, ուսումնական կամ փիլիսոփայ ասուածներից, ահա այն Հայը ամենայն արդարութեան իրաւունքով գրաւում է մեր ուշադրութիւնը »:

Դեմոկրատ յեղափոխականին պարտականութիւնն է «պաշտպանել այն Հայի առաթուր կոխուած իրաւունքը, ահա մեր կեանքի բուն խորհուրդը եւ նպատակը, պիտի չընկրկինք ոչ բանտի, ոչ աքսորի առջեւ: Ահա մեր դաւանանքը, որի մէջ տեսանում ենք ազգի փրկութիւնը» :

Նալպանտեան հաւատացած է որ ազգի մը գոյութեան հիմը հողն է, մարդկային կարգերը հողի վրայ դրուած են, բայց հողը պէտք է ազատ ըլլայ, որովհետեւ «չկայ երկրագործութիւն առանց ազատ հողի »:

Երկրագործութիւնը ժողովուրդի մը հարստութեան աղբիւրն է, հող չունեցողը, վաղը հաց չունի, ազգը կը հարստանայ երկրագործութեամբ պարապելով: Երբ Հայը հողէն կը զրկուի, արմատախիլ կ'ըլլայ, կը կորսնցնէ ազգութիւնը :

Անգլիացին կը գաղթէ, որովհետեւ հող չունի : Հողատէրը իրաւունք չունի հողը վաճառելու, որովհետեւ հողը բնութեան կը պատկանի, վաճառողը գող է, գնողն ալ գողակից : Խօսի կը քննադատէ պանդխտութիւնը, գաղթողը վերադառնալու է հողին, պանդխտութիւնը կը քանդէ ընտանիքը: Ֆրանսացի ընկերաբան Բրուտոնի խօսքը կը կրկնէ. «Սեփականութիւնը գողութիւն է »:

« Երկրագործութիւնն է ուղիղ ճանապարհը», հարստութեան, ազգային պահպանման:

Չէ կրցած ըմբռնել պանդխտութեան պատճառները : Հողին կապուած մնալու համար քաղաքական նպաստաւոր պայմաններ պէտք են, ապահովութիւն պէտք է : «Թրքահայն է իր դժբախտութեան պատճառը » կը գրէ եւ արտաքին պատճառները զանց կ'առնէ: Երկիրը շահագործելու համար դրամագլուխ անհրաժեշտ է, հողագործը դրամագլուխ չունի:

Անգլիոյ մէջ հանդիպած է անգործներու, որովհետեւ գործարանը բամպակ ստացած չըլլալով՝ գործարանատէրը փակած է զայն: Արտադրութիւն մը հընութեան կը դատապարտուի նոր տեսակի մը գիւտով, գործարանը կը փակուի, գործաւորները կը մնան հացի կարօտ :

Նալպանտեան կ'անդրադառնայ ճարտարարուեստի կարեւորութիւնը, ընկերային հոլովոյթը : Երկրագործութիւնն ալ անօթի կը թողու երկրագործը, եթէ երաշտութիւն պատահի, կենդանիներու մէջ համաճարակ իյնայ : 1828 – 60 երկրագործական տագնապ կար Եւրոպայի մէջ : Գետնախնձորի հիւանդութեան հետեւանքով արտադրութիւնը չքացաւ, հազարաւոր Իրլանտացիներ սովամահ եղան:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(2 Շար.)

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՄԱՌՔ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Հայկանոյշ Մառք, Խասեան վարժարանի առաջին շրջանաւարտներէն ըլլալուն՝ զինքը չեմ ճանչցած դպրոցին մէջ: Սակայն լաւ կը յիշեմ, երբ մենք նորելուկ ուսուցչուհիներ, սորվելու, հասկնալու, ամբարելու տենչանքէն մղուած՝ ձեռքէ ձեռք կը խլէինք ու յափշտակութեամբ կը կարդայինք « Հայ Կին» գրական ամսաթերթը, լեցուն իր կուռ խմբագրականներով, յօդուածներով, ֆէմինիզմի ձգտումներով :

Սոյն ամսաթերթին ընթերցումը մեր գրական ճաշակը կը զարգացնէր եւ մեզ կը խանդավառէր իր ֆէմինիզմի շունչով:

Եւ սակայն օր մը իմացանք թէ «Հայ Կին»ը խափանուեր էր : Խոր յուզման մատնուեցանք բոլորս ալ, զրկանք մը, հոգեկան անբաւարարութիւն մը մեզի համար, եւ անշուշտ ալ աւելի շեշտուած վիշտ մը Հայկանոյշ Մառքի համար :

Տարիները սահեցան, մենք ազգովին ցրուեցանք աշխարհի ամէն կողմը եւ մեր օրուան հոգերը օտար հողի վրայ մոռցնել տուին մասամբ մեր Պոլսեցի ազգակիցները եւ մտաւորականները :

Վերջապէս բարեբաստիկ օր մը իմացայ թէ Պոլսոյ մէջ Տիկնանց յանձնախումբ մը արժանավայել յոբելեան մը սարքեր է ի պատիւ Հայկանոյշ Մառքի երկարամեայ գործունէութեան, հրատարակելով անոր «Կեանքն ու գործը», հաստափոր չորս հարիւր էջնոց հատոր մը (Յառաջ եւս հրատարակեց յօդուածներ այդ առթիւ): Որքան ուրախ պիտի ըլլայի եթէ աչքիս առջեւ ունենայի այդ գործը «Հայ Կին» ամսաթերթին պատրանքը պիտի տար ինծի : Իմ փափաքներուս վրայ Տիկին Հայկանոյշ Մառքի թոյլտուութեամբ ազնիւ բարեկամուհիէ մը ստացայ այդ ստուար հատորը: Գոհունակութիւնս չափ չունէր եւ այդ գիրքը եղաւ սնարիս գիրքը եւ սկսայ թղթատել անյագօրէն :

Հատորին առաջին էջերուն մէջ նախաբան մը կայ, ստորագրուած Գ. Ղազարեանէ եւ Ս. Վարդանեանէ, որոնք տուած են իրենց յարգանքի ու մեծարանքի տուրքը : Յետոյ Գարեգին Արքեպիսկոպոսի (Պատրիարք Թուրքիոյ) օրհնութիւնները յոբելեարին ուղղուած : Իսկ Ստեփան Շահպազ կը խօսի անոր ֆէմինիզմի ըմբռնումներուն մասին, կը ներկայացնէ Մառքը գրչի կին, խմբագիր եւ համոզուած ֆէմինիստ :

Գրքին գլխաւոր մասերը կը կազմեն « Ծփանքներ կեանքէս », «Ծուլութեան պահերէս», «Յիշատակներ Խասեան վարժարանէն», « Նամակներ բարեկամիս», « Խմբագրականներ Հայ Կին»ի, եւ ասկէ փունջ մը գրուածքներու՝ իր անձին ուղղուած իր գրչի բարեկամներէն :

Հատորին 25րդ էջին վրայ, «Ծփանքներ կեանքէս» , ուր մեր արժէքաւոր գրագիտուհին կուտայ իր ինքնակենսագրութիւնը, կարգ մը երեւոյթներ պարզելէ ետք կուտայ իր մանկութեան դրուագները, կը պատմէ իր վարպետ տուտուի դասընթացքը ... « Այս աղջիկը բան չի կրնար սորվիլ, յոյժ կարէ, կ'ըսէ Մաքրիկ հանըմ իր խեղճ մօրը : Բայց ան յուսահատիլ չգիտցող կին՝ զաւակին խօսք մը կ'ըսէ. « Միսը քեզի, ոսկորը ինծի, ծեծէ, փետտէ սորվեցուր» : Վերջապէս վարպետ տուտուի դասընթացքին ... իբր անընդունակ աշակերտ, Մաքրիկ հանըմ կը սկսի իրեն ձեռագործ սորվեցնել բրոշէ մը տալով իր ձեռքը :

Այս դէպքը պատճառ կ'ըլլայ որ ուսումնատենչ մայրը զինքը հեռացնէ այդ միջավայրէն եւ ղրկէ նախ սէօռերու եւ յետոյ Խասեան վարժարան : Հոն ալ յուսահատական: Սակայն հետզհետէ տարիներու ընթացքին Յ. Գ. Նիկողոսեանի, Սիպիլի, Գուրգէնի, Գավաֆեանի եւ կարգ մը դաստիարակներու շունչին տակ թրծուելով, զարգանալով Հայկանոյշ Մառք կ'ունենայ գրական լայն պատրաստութիւն :

Հայկանոյշ Մառք, պաշտօնավարած է Ս. Փրկչի որբանոց – դպրոցին եւ Նիկողոսեան վարժարաններուն մէջ : Ունի լաւ եւ տխուր յիշատակներ, եղած է կարող ուսուցչուհի մը :

1905ին հրատարակած է «Ծաղիկ» շաբաթաթերթը , որ երկու տարուան կեանք ունեցած է : Աշխատակցած է իբր խմբագիր «Նոր Լուր»ի մէջ, կնոջական էջ մը յատկացուցած է «Խմբագրի անկիւնը» վերնագրով եւ գրած է խտացած խմբագրականներ :

Մեր անխոնջ գրագիտուհին աշխատակցած է «Մանզումէ»ի, «Բիւզանդիոնի», « Կոչնակ Հայաստան»ի, «Բիւրակն»ի եւն., ըրած է շարք մը բանախօսութիւններ, ինչպէս Ստեփան Կուրտիկեանի յոբելեանի հանդէսին, «Մխիթարեան Սանուց » Միութեան մէջ Սիպիլի, Անայիսի, Գալէմքեարի, Գուրգէնի մասին : Աշխատակցած է կարգ մը բարեսիրական ու կրթական մարմիններու, ինչպէս Հայուհեաց , Հայ Տիկնանց եւն.:

Իր գեղեցիկ պատգամներով ուզած է հայ կինը դաստիարակել, կրթել, անոր ընկերային ազատագրութեան դատը պաշտպանել: «Զարգացիր կին», «Հպարտ եղիր կին», «Մի ստեր կին», «Մի բամբասեր կին», «Կարդա կին» հետաքրքրական յօդուածներ են :

Քանի մը էջ անդին ինքն է որ կը խօսի.— Երեք բանակալ բարեկամուհիներ յանկարծ գալով միաբերան գոչեցին. Ձեր յոբելեանը պիտի տօնենք : Այնքան փափկանկատութիւն կար իրենց մտածումին մէջ, որ անզգալաբար համակերպեցայ եւ այս վսեմ շարժումին տակ ճակատս ինքնին խոնարհեցաւ ու ըսի. «Ես ի՞նչ ըրի որ ...»:

Քիչ մը անդին կ'ըսէ.— 13 Յունիս 1954, « Վարագոյր մը կ'իջնէ կեանքիս դէմ, կը կորսնցնեմ ընկերը, որուն հետ ձեռք ձեռքի կեանքի ճամբէն քալեցինք , Պէրպէրեան Սանը՝ Վահան Թօշիկեան ինկաւ պատուոյ դրօշին տակ իր պարտականութեան ճամբուն վրայ՝ երբ Էջմիածին կ'երթար Վեհ. Գէորգ Զ. Կաթողիկոսի յուղարկաւորութեան ներկայ ըլլալու» :

« Նոր Լուր»ի իր գրչի ընկերներն ու բարեկամները ազգային արժանավայել յուղարկաւորութիւն մը կը կազմակերպեն Ղալաթիոյ եկեղեցիին մէջ : Տիկին Ալչըճեան Հէգ. Վահանի հողակոյտին վրայ շատ յուզիչ ուղերձ մը կը կարդայ ողբալի շեշտերով, եւ Հայկանոյշ Մառք իր փշրուած սրտով, դողդղուն շրթներով բարձրաձայն ըսաւ. « Քնացիր, Վահան, քնացիր անխռով, յաւէտութեան, Վահան » եւ հոս է որ իր կեանքի վարագոյրը կը գոցուի , ու կը խորտակուի, աննեցուկ՝ ինչպէս տունկ մը առանց խեցակի :

Տիկին Հայկանոյշ Մառք ունէր գրա-

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

Կը վախնամ որ հիմա խնդաս տասնըհինգամեայ երիտասարդուհիի մը այս անմեղ մոլեռանդութեան վրայ, բայց իմ սիրականս, երբեք պիտի չխնդայիր եթէ գիտնայիր թէ ինչ վիճակի մէջ կը գտնուէի յայնժամ, հոն, ցուրտ նրբանցքին մէջ, վախէն կծկուած սակայն աներեւակայելի ուժէ մը յառաջ մղուած եւ թէ ինչպէս կրցայ անջատել մարմինս փակած դողդողացող բազուկս, այնպէս որ վեր բարձրացաւ ան ու մատս դրի դրան զանգի կոճակին վրայ : Պայքար մը եղաւ ասիկա որ յաւիտենական երկվայրկեանի մը անողոք տեւողութիւնը ունեցաւ : Մինչեւ այսօր ալ տակաւին ականջներուս մէջ ունիմ զանգին աղմուկը եւ անոր յաջորդող լռութիւնը, մինչ սիրտս դադրած էր բաբախելէ, արիւնս շրջան ընելէ, ու միայն ակընդէտ կը սպասէի քու գալուդ :

« Բայց դուն չեկար : Ոչ ոք եկաւ : Հաւանաբար այդ ցերեկէն ետք դուրս ելեր էր եւ Ժան գացած էր գնումներ ընելու: Դողդոջուն քայլերով վերադարձայ, միշտ ականջներուս մէջ ունենալով դրանդ զանգին հնչիւնները, մեր խառնաշփոթ ու տակնուվրայ եղած յարկաբաժինը, ու ինկայ ճամբորդական ծածկոցի մը վրայ , այնքան յոգնած ու սպառած , որ կարծես թէ ժամերով քալած ըլլայի թանձր ձիւներու ընդմէջէն : Սակայն , այս սպառումիս ներքեւ իսկ կը բոցավառէր տակաւին մշտական վճռակամութիւն մը՝ քեզ տեսնել ու խօսիլ քեզի հետ, նախ քան որ հեռացնէին զիս այս վայրերէն : Այս վիճակիս մէջ, կ'երդնում որ մտքէս ոչ մէկ հեշտասէր մտածում կ'անցնէր վասնզի տակաւին անգիտակ էի եւ վստահաբար քեզմէ զատ ուրիշ բանի մասին չէի կրնար մտածել : Կ'ուզէի միայն տեսնել քեզ անգամ մը եւս, կառչիլ քեզի :

Ամբողջ գիշերը, այդ երկար ու ահաւոր գիշերը, օ՜ իմ սիրականս, սպասեցի քեզի: Հազիւ մայրս անկողին էր մտած ու քնացած, որ ես սահեցայ դուրս՝ դէպի նախադուռ՝ սպասելու քու վերադարձիդ : Ամբողջ գիշերը սպասեցի, եւ պաղ ու ցրտաշունչ Յունուարի գիշեր մըն էր ատիկա : Յոգնած էի, մարմինս բոլոր անդամները ցաւ կը պատճառէին ինծի եւ նստելու համար աթոռ ալ չկար: Յայնժամ երկարեցայ տախտակամածին վրայ ուրկէ կ'անցնէր դուռնէն եկող պաղ օդին հոսանքը : Այսպէս երկարած մնացի, մարմինս ցաւատանջ, վրաս ունենալով թեթեւ հագուստ մը, վասնզի ոչ մէկ ծածկոց առած էի հետս : Չէի ուզեր տաքութեան մէջ մնալ, վախնալով որ քունը կը գոցէր աչքերս ու ես չէի կրնար իմանալ քայլերուդ ձայնը : Ինչ ցաւ կը զգայի ... կը սեղմէի ոտքերս մէկը միւսին , թեւերս կը դողդողային, ստիպուած էի անդադար ոտքի ելլել ,այնքան ցուրտ կ'ընէր այդ անագորոյն մեծութեան մէջ: Բայց, կը սպասէի քեզի, կը սպասէի , կը սպասէի քեզի, ինչպէս պիտի սպասէի իմ ճակատագրիս ...

« Վերջապէս , — անկասկած արդէն առաւօտեան ժամը երկուքը կամ երեքն էր — լսեցի վարը, փողոցին դրան բացուիլը եւ քայլեր՝ որոնք կը բարձրանային սանդուխներէն: Ցուրտը յանկարծակիօրէն հեռացած էր ինծմէ ու հիմա անուշ ջերմութիւն մը պատած էր ամբողջ մարմինս : Յուշիկ բացի դուռը վազելու համար դէպի քեզ ու փաթթուելու քու ոտքերուդ ... Ո՛հ, ինչպէս չէի գիտեր թէ ես՝ խենթ երախայ, ի՞նչ ընելու ընդունակ էի : Քայլերը կը մօտենային, մոմի երերուն լոյս մը տարածուեցաւ սանդուխներուն վրայ : Դողդոջ ձեռքով բըռնած էի դրան մխլակը, արդեօք դո՞ւն էիր որ կը վերադառնայիր ...

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

(8 Շար.)

ԳԱՄԱՌ ՔԱԹԻՊԱՅԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹԸ ՍԵՒՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

—o—

Սեւրի Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը, գեղեցիկ գաղափարն ունեցեր էր, Գամառ Քաթիպայի յիշատակին նըւիրուած երեկոյթ մը կազմակերպելու, Մայիս 22ին, վարժարանին թատերասրահին մէջ :

Ժամը 9ին աշակերտներու ծնողքներուն եւ բարեկամներու ներկայութեան կը բացուէր վարագոյրը· բեմին կեդրոնը լոյսերու շռայլ խառնուրդին մէջ, կ'եւ լուէր մեծ բանաստեղծին լուսապսակ դէմքը, մինչ երգչախումբը, կ'երգէր «Արի իմ սոխակ» եւ «Կռամբամբուլի», բանաստեղծին յօրինած երգերը :

Արտասանութիւնները կատարեցին վարժարանի առաջին կարգի աշակերտները, իսկ երգերը վարժարանի ամբողջ աշակերտութիւնը :

Օրուան խօսնակը, բեմէն համառօտ տողերով, պատկերացուց բանաստեղծին կեանքի ընդհանուր գիծերը, ըսելով, «1830ական թուականներուն, կը սկսէր կռիւի եւ յեղափոխութեան տարին», այդ տարւոյն մէջ կը ծնէր Գամառ Քաթիպա, եւ իր մատաղ հոգիին մէջ, արդէն արձագանգ կը գտնէին Եւրոպայի ամէն մէկ անկիւնին մէջ բոցավառուող յեղափոխութեան շարժումները :

Գամառ Քաթիպա 1854 թուականին արդէն 24 տարեկան հասուն երիտասարդ մը՝ տեսնելով իր ազգին վշտերն ու տառապանքները, թրքական լուծին տակ, կը սկսէր գրել եւ պատրաստել հոգիները վերազարթնումի, յեղափոխու–

կան լայն պատրաստութիւն, արժանաւոր եւ խտացլիտ գրագիտուհի, իբրեւ խմբագրուհի առաջին տեղը կը գրաւէ լրագրական ասպարէզին մէջ: Իր «Ծաղիկ» եւ «Հայ կին» ամսաթերթերը ապացոյցն են իր գրական կարողութեան :

Մեր վաստակաւոր գրագիտուհին ոսկրաբեկումի մը հետեւանքով կը փոխադրուի Ազգ· Հիւանդանոց, հակառակ իրեն տրուած մասնաւոր խնամքներուն, կը քայքայուի առողջութիւնը եւ օր ըստ օրէ կը հալի մոմի մը պէս, շրջապատուած իր վաստակին ու արժէքը գնահատող բազմաթիւ համակիրներէ եւ ազգայիններէ :

Պոլսոյ Թերթերը ցաւով գուժեցին իր մահը: Անիկա գնաց միանալու իր գրչի ընկերներուն, Տիւսաբի, Սիպիլի, Անայիսի, Զ. Եսայեանի եւ Գուրգէնի :

ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

թեան ազատ ապրելու իրաւունքին: Երգչախումբը այս պահուս կը հնչեցնէր, «Մայր Արաքսի ափերով» ու բանաստեղծին ոգին կը թափառէր Արաքսի ափերով, ու կ'երազէր հայրենիքի ազատութիւնը, սակայն աւաղ, վրայ կը հասնէր Պերլինի 61րդ յօդուածը, եւ գերեզմանաքարը կ'ըլլայ Գամառ Քաթիպայի յոյսերուն, եւ հայ ժողովուրդին արդար դատին: Բանաստեղծը կը բողոքէ, իր «Բողոք առ Եւրոպա» ոտանաւոր գրութեամբ · մինչ երգչախումբը եւս կ'ընկերանար անոր բողոքին երգելով: «Հիմի էլ լռենք եղբարք, հիմի էլ ...» :

Փոխն ի փոխ աշակերտները կ'արտասանէին բանաստեղծին ոտանաւոր գրութիւններէն կարեւորները, լոյսերու երփներանգ խաղերով, խորհրդաւոր տեսարաններ բանալով հանդիսատեսներու առջեւ :

Խօսնակը կը շարունակէր իր խօսքը, ներկայացնելով Գամառ Քաթիպայի կատարած մեծ գործը, անոր հոգեկան ապրումները հայ ժողովուրդի ազատութեան պայքարին մէջ, որուն ոգին կը գտնէր Վարդանանց հերոսամարտին մէջ, ուր իր «քաջ Վարդան Մամիկոնեանի մահը» ոտանաւորով կը խտացնէր իր ազգասէր ոգին վառուոր մէկ էջը :

Առաջին դասարանի աշակերտները ներկայացուցին Վարդանի ոգի, կենդանի պատկերը, ուր Վարդան ազատութեան տենչով, կը նուիրէ իր անձը հայրենիքին եւ եկեղեցւոյ կրօնքի ազատութեան, իր շուրջը մահ կը սփռուի, եւ իր ոգին կը հանդչի քաջերուն հետ, — երգչախումբը կ'երգէր, — « Լռեց ամպերը եկան ծածկեցին երկինք» ու Հայուն ազատութեան լուսինը կարծես թէ խլեցին, Գամառ Քաթիպա իր յոյսը չի կորսնցներ, կը կոչէ, «Ցոլա փայլէ տխրադէմ լուսին», ու փայլ տուր, ազատութիւն տուր Հայուն :

Այսպէս մենք մէկուկէս ժամ յոյզերով եւ հոգեկան վայելքով լի ժամեր ապրեցանք, աշակերտներու ծնողքները սրտի մեծ գոհունակութեամբ մեկնեցան սրահէն, մաղթելով հայ վարժարանի Հայերուն յաջողութիւն եւ քաջութիւն, հայ մանուկներու ոգիին մէջ վառ պահելու հայրենիքի սէրը :

Աւելորդ է ըսել թէ այս երեկոյթին նըպատակն էր, կենդանի պատկերներով եւ գոյներով աշակերտներու յիշողութեան մէջ տպաւորել Գամառ Քաթիպայի պէս բանաստեղծի մը՝ ազգային գործիչի մը լուսաւոր դէմքը եւ անոնց մտքերը եւ սրտերը, գիտակից եւ հաղորդակից դարձնել ազգային մեծ արժէքներուն :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ

—o—

Գ.

Անօգնական մնացած ժողովուրդը ենթարկուեցաւ սիստեմաթիք տեղահանութեան եւ կոտորածներու : Հոն ուր դըժուարութիւններ կային տեղահանութեան համար, ժողովուրդը, տեղւոյն վրայ, գիւղերու եւ գիւղաքաքներու մէջ ողջ ողջ այրուեցաւ, ճողոպրողներուն մեծ մասն ալ կոտորուեցաւ :

Տեղահանուած ժողովուրդի մնացորդը՝ ծեր, կին եւ երեխայ, սպառած վիճակի մէջ հասնելով աքսորավայրերը, մեծ մասով մըն ալ այնտեղերու մէջ կոտորուեցաւ :

Կարգ մը շրջաններու մէջ ալ, իր ազգակիցներու ճակատագրին տեղեկացած, հայ ժողովուրդը ինքնապաշտպանութեան դիմեց (Վան, Սասուն, Մուշ, Շապին Գարահիսար, Ուրֆա, Մուսա Տաղ) նախնական զէնքերով դիմադրեց, կռուեցաւ, կրցաւ փրկել Հայութեան մէկ մասը, կամ մեռաւ հերոսական մահով :

Հայկական ջարդերը որոշ չափով ներկայացուած են պաշտօնական փաստաթուղթերով եւ ականատեսներու վկայութիւններով Դեր Կոմս Պրայսի «Հայերուն վիճակը օսմանեան կայսրութեան մէջ, 1915 – 16», Կապոյտ գրքին մէջ, ներկայացուած անգլիական երեսփոխանական ժողովին, ինչպէս նաեւ Տոքթ· Եօհաննէս Լեփսիուսի «Գերմանիա եւ Հայաստան 1914 – 18» հրատարակութեան մէջ : Փրոֆ· Արնոլտ Թոյնպիի «Հայերուն կրած վայրագութիւնները, ազգի մը սպանութիւնը », Մորկընթաու դեսպանին « Յուշեր»ը եւ «Հայկական ողբերգութիւնը », Ֆ· Նանսէնի «Հայաստան եւ Մերձաւոր Արեւելքը» գիրքերը նշանաւոր անձնաւորութիւններու անկեղծ վկայութիւններն են :

1915Ի ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Օսմանեան պետութեան ծրագիրը իր երկրի սահմաններէն ներս գտնուող ամբողջ հայ բնակչութեան բնաջնջումն էր (որ չիրականացաւ միայն Կ· Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ, ուր յետագային, 1922ի յունական բանակներու պարտութենէն ետք, այս անգամ քեմալական Թուրքերը ջարդեր կազմակերպեցին) : Թալէաթ Փաշա, Թուրքիոյ ներքին գործոց նախարարը կրնար յոխորտալ, որ երեք ամսուան մէջ ըրած էր այն, որ Սուլթան Համիտ չէր կրցած ընել երեսուն տարիներու ընթացքին : 1915էն առաջ Օսմանեան կայսրութեան մէջ կ'ապրէին երկու միլիոն 26·000 Հայեր, որոնց մէկ միլիոն 403 հազարը կ'ապրէր Թրքահայաստանի մէջ :

Հայ ժողովուրդի դէմ 1915ին, եւ յաջորդող տարիներուն Թրքական կառավարութեան կողմէ ծրագրուած եւ գործադրուած տեղահանութեան եւ ջարդերուն իբր հետեւանք, Թուրքիոյ մէջ, եւ մասնաւորաբար Թրքահայաստանի մէջ, Հայութեան մօտաւորապէս կէսը սպաննըւած էր Թուրքերու կողմէ: Միւս կէսը, լեռներու մէջ ապաստանած, կամ աւելի բախտաւոր վայրերու մէջ ռուսական բանակներու յառաջխաղացքով ազատագրըւած, կամ հերոսական մարտնչումներով մասամբ փրկուած, 1915էն 1918ը մնաց կառչած իր հողին, փորձեց վերաշինել, վերակառուցել, վերապրիլ այնտեղ, եւ ռուսական բանակներու նահանջէն ետք, հայ կամաւորական բանակներուն հետ միասին, քայլ առ քայլ քաշուեցաւ դէպի Կովկասահայաստան, ուր 1918ին մասնակցեցաւ հայ ժողովուրդի կեանքի ու մահուան կռիւներուն, Թուրքերու դէմ :

Այդ կոտորածներուն, տեղահանութիւններուն եւ կողոպուտներուն հետեւանքով հայ ժողովուրդի նիւթական եւ մշակութային հարստութիւնները եւս դատապարտուեցան փճացման, ամբողջ քաղաքակրթութիւն մը քայքայուեցաւ եւ հայ ժողովուրդը կորսնցուց իր հայրենիքը :

Գ·— ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ

Առաջին Համաշխարհային պատերազմին, Հայերը կռուեցան Դաշնակիցներու կողքին: Անոնք կը յուսային, թէ 1913ի խոստումները պիտի իրականանային, քանի որ Թուրքիան դարձած էր դաշնակիցներուն թշնամի: Ռուսական բանակին մէջ կռուող երկու հարիւր հազարի հասնող զինուորներէն զատ, հայ ժողովուրդը տուաւ քան հազարի չափ կամաւորներ Կովկասեան ճակատին վրայ, հինգ հազարի մօտ կամաւորներ Ֆրանսացիներուն եւ Անգլիացիներուն կողքին, Պաղեստինի ճակատին վրայ որպէս առանձին միաւոր՝ Հայկական Լեգէոն անուան տակ: Զօրավար Ալէնպի, եւ ռուս զինուորական ղեկավարները մեծապէս գնահատեցին հայ զինուորներու մասնակցութիւնն ու զոհաբերութիւնը :

1917ին, ռուսական առաջին յեղափոխութիւնը Մոսկուայի մէջ հաստատեց ժամանակաւոր կառավարութիւն մը: Այդ կառավարութիւնը, դարմանելու համար ցարական իշխանութեանց Հայոց հանդէպ կատարած անարդարութիւնները, Հայաստանի ռուսական բանակներու կողմէ գրաւած շրջանները ձերբազատեց զինուորական ազդեցութենէն, եւ զանոնք Ռուսաստանէն բաժնելով, յայտարարեց գրաւման հայկական շրջաններ եւ կառավարիչի կողքին նշանակեց հայկական ծագումով փոխ կառավարիչ մը, բժիշկ Զաւրիէվը :

(3 Շար·)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (123)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Իպրահիմ, էլ Տէպ էլ Աէքպար ի՞նչ ըսել է, հարցուց Զարտաք :

— Իրաւ որ չեմ գիտեր, խավակս :

— Ես ալ այդ բառերը չեմ կրնար հասկնալ, վրայ բերաւ Մօպրէ :

— Երկու անգամ չորս ութ կ'ընէ, երեք ալ տասնըմէկ, կը թոթովէր Զարտաք ուղեղը պայթեցնելու աստիճան մըտածելով: Նորէն տասնը մէկ թիւը դէմերնիս ելաւ :

— Այո, այդ խորհրդաւոր թուանշանին մէջն է գաղտնիքը, աւելցուց Մօպրէ :

— Ուրիշ անհասկնալի բան մըն ալ կայ, «Աստուծոյ խորհրդաւոր պատկերին վրայ», աս ի՞նչ կը նշանակէ, մէջ բերաւ Զարտաք : Ի՞նչ է Աստուծոյ խորհրդաւոր պատկերը :

— Կանաչ Ադամանդին ինչ ըլլալը հասկցայ, Մոհամէտ մարգարէին կանաչ փաթթոցն է, մէջ բերաւ Բչէզ :

— Խորհրդաւոր պատկերը կարծեմ թէ լուսինի մահիկն է, չարունակեց Զարտաք :

— Ի՞նչպէս :

— Չէ՞ որ իսլամներուն կրօնական խորհրդանիշը մահիկն է, աւելցուց Զարտաք : Կը յիշէ՞ք, քարայրին առաջին դրան վրայ լուսինի մահիկ մը նշմարեցինք :

— Կեցցէ, Զարտաք, կեցցէ, այս անգամ ալ հանելուկը լուծողը դուն եղար, գոչեցին բոլոր միաբերան :

— Բայց էլ – Տէպ էլ – Աէքպարը անլուծելի մնաց, մրմնջեց սրամիտ Հայը խոնարհաբար : Չկրցա՞ր թարգմանել, Փիէր, ատիկա քու գործդ է :

— Ոչ, բարեկամս, առանց գիտական իմաստ ունեցող բառեր են: Կեցէք որ ստուգաբանութեան միջոցով տեսնենք բան մը կրնա՞նք երեւան հանել: «էլ»ը որոշիչ յօդ է, կը նշանակէ «ը» կամ «ն», բառերուն սկիզբը կը դրուի, իսկ գալով «տէպ»ին, կարծեմ կենդանիի մը անունն է :

— Այո, «արջ» ըսել է, գոչեց Իպրահիմ :

— Ուրեմն «Մեծ արջ» համաստեղութիւնն է, գոչեց Զարտաք Իպրահիմի խօսքը կտրելով :

Եւ ուրախութեամբ չարունակեց .

— Այո, գտայ : Մեծ արջը աստղերու խումբ մըն է որուն մէջ եօթը գլխաւոր աստղեր կը տեսնուին: Զորս գլխաւորները համաստեղութեան մարմինը կը կազմեն, իսկ միւս երեքը՝ պոչը : « Երկու անգամ չորս » գրուած էր մագաղաթին վրայ, այնպէս չէ՞: Կը նշանակէ թէ Կանաչ Ադամանդը երկու անգամ Մեծ արջի մարմինը կազմող չորս գլխաւոր աստղերուն վրայէն պիտի անցընենք : Երկու անգամ չորս, իսկ յետոյ՝ երեք: Այս երեք աստղերը համաստեղութեան պոչը կազմող աստղերն են: Արդ, երկու անգամ չորս ութ, երեք ալ՝ տասնըմէկ: Ահա աս էր մեզի պէտք եղածը : Հէ՞, ի՞նչ կ'ըսէք ... :

— Իրաւ որ բան մը հասկցայ եթէ ասոր ըլլամ, մրմնջեց Բչէզ :

— Երբ տեղւոյն վրայ գործողութեան սկսինք, այն ատեն կը հասկնաս, պըղտիկ, մրմնջեց Զարտաք :

Եւ առջեւի մագաղաթին վրայ ծռելով սկսաւ կէտերը գիծերով իրար միացնել : Մեծ արջի համաստեղութիւնը մագաղաթին վրայ շրջագծուեցաւ :

— Կեցցէ, կեցցէ, պոռացին ամէնքը միաբերան :

— Հիմա ի՞նչ պիտի ընենք, հարցուց Մօպրէ :

— Հիմա երթանք տեղւոյն վրայ գործնականի վերածենք տեսութիւննիս, տեսնենք պիտի յաջողի՞նք, վերջացուց Զարտաք :

Եւ պաշտօնական լուրջ շեշտով մը խօսքը Մօպրէի ուղղելով աւելցուց .

— Զօրավար, քու հրամանիդ տակն ենք, նոր արշաւանք պիտի սկսինք, պէտք եղած հրամանները կրնա՞ք արձակել :

— Ե՞րբ կը փափաքիք մեկնիլ, հարցուց խմբապետը :

— Անմիջապէս :

— Բայց ժամանակ տուէք որ ինքնապաշտպանութեան միջոցներ ձեռք առնեմ, Իպրահիմ, եկուր :

— Պատրաստ եմ, տէր իմ :

— Ուղտաւոր զինուորներդ առնելով, երեսուն քիլոմեթր տարածութեան վրայ հիւսիսի եւ հարաւի շրջանները հետազօտէ անգամ մը, տես ի՞նչ վիճակի մէջ են ճամբաները :

— Գլխուս վրայ, զօրավար :

— Ո՞րքան ատեն պէտք է այդ գործին:

— Առտուն լմնցած կ'ըլլայ :

— Ուրեմն ձիերնիդ պատրաստեցէք, սիրելիներ : Վաղը առտու լոյսը չծագած ճամբայ պիտի ելլենք :

Իպրահիմ, Հուսէյին եւ Սալիհ իրենց մարդիկը առնելով ճամբայ ելան, իսկ Զարտաք ակռաներուն տակէն մռլտաց :

— Սա գանձը թաղողները շատ հանճարեղ մարդիկներ են եղեր : Եթէ սա մագաղաթը չըլլար, բնաւ միտքէս պիտի չանցնէր թէ Կանաչ Ադամանդը նոյն ծակերուն վրայէն երկու անգամ անցընել պէտք պիտի ըլլար :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՍՕՆ

(Շար·)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Փր. Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Մութաֆեանէ իրենց առաջին թոռնիկին ծննդեան առթիւ :

×

Պօմոնի «Ծանթ» գրադարանի վարչու – թիւնը իր գրադարանին համար շնորհա – կալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուի– րատուներէն չորք մը գիրքեր : Այրի Տիկին Գույումճեան 25 հատ գիրք, Պ. Ամասեան 25 հատոր գիրք եւ թատեր– գութիւններ , Յակոբ Եսայեան իր եղբօր Գրիգորի յիշատակին 31 հատոր, Պ. Սարգիս Տավուլեան քանի մը հատոր :

«Ծանթ» գրադարանը բաց է ամէն Ե – րեքշաբթի եւ Հինգշաբթի երեկոյները ժամը 9ին, իսկ Կիրակի առաւօտները ժա– մը 10էն 12:

ՎԱՐՁՈՒ Է

CHAMBON-SUR-LIGNON
(Haute-Loire)

Բարձրութիւն հազար մեթր

Վարձու է, յարկարաժին մը չորս սեն– եակ, խոհանոց, ջուր, ճաշասրահ, եզա– կի դիրք .— Յուլիս, Օգոստոս եւ Սեպ – տեմբեր : Հեռաձայն .—

38, St-Aygulf (VAR)
ou écrire : Relais de St-Aygulf
83, St-Aygulf

ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ծ. Կ. Խաչի 20րդ Պատգամ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Փարիզ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Մայիս 28, 29 , 30 , ժողովը կը բացուի Շաբաթ առտու ժամը 9ին, կը փակուի Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 19.30ին, որմէ ետք խնջոյք մը կազմա – կերպուած է տեղւոյն վրայ :
(Տախքերու մասնակցութիւն) :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հայ Ազգ. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ Հոգեգալուստի տօնին առթիւ, պա – տարագ կը մատուցուի այս Կիրակի ա – ռաւօտ ժամը 10ին Սէն Ժողէֆ մատրան մէջ: Կը պատարագէ Լիոնի հոգեւոր հո– վիւը՝ ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Լեւոն Գեւոնեան եւ զա – ւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհան – գստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մը– կըրտիչ եկեղեցին , իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԼԵՒՈՆ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու, մանկապարտէզի ամավերջի հանդէսը, Կիրակի Յունիս 5, ժամը 16.30ին, Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպան – եր :

Գեղարուեստական ընտիր յայտագիր :

« ՍԵՂԵԱՆ ԿՏԱԿ »

(Մարսիլիոյ շրջանի գաղութի ուշադրութեան)

Ինչպէս նախորդ տարիներուն Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնա – ժողովը, այս տարի եւս ՍԵՂԵԱՆ ԿՏԱԿի եկամուտները պիտի յատկացնէ Մարսէյ– լի շրջանին կարօտ ընտանիքներու հի – ւանդկախ կամ տկարակազմ երախաներ կամ երիտասարդներ կազդուրման կա– յաններ ղրկելու :

Դիմումները պէտք է կատարել մինչեւ Յունիս 15, Մարսէյլ (քաղաք եւ արուար– ձաններ) Պ. Միքայէլ Խաչիկեանի, Կար– տանի մասնաժողովի ատենապետ Պ. Բէ– թէնեանի, Էքս ան Փրովանսի մասնաժո– ղովի ատենապետ Պ. Յարութիւն Պօղոս– եանի, կամ ուղղակի Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդրոնի հասցէով .

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
11, Square Alboni — PARIS (16e)

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի առաւօտ Հոգեհանգստի առթիւ կը պատարագէ Գարեգին Աբեղայ Պէքճեան :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Փակուած են Յուլիս ամսուան արձա – նագրութիւնները: Օգոստոսի համար ար– ձանագրութիւնները կը շարունակուին :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Ալ – ֆորվիլի մասնաճիւղին , Կիրակի (5 Յունիս) երեկոյեան ժամը ճիշդ 8ին, Մէ– զօն – Ալֆորի քաղաքապետարանի սրա – հին մէջ:

Կըներկայացուի Տիգրան Կամսարակա– նի վէպէն՝

ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

Տռամ 4 արար, 4 պատկեր

Թատերգութեան վերածուած եւ բեմա– դրուած Միհրան Անտոնեանի կողմէ :

Գլխաւոր դերակատարութեամբ՝ Զա– րուհի Անտոնեան, Արտաշէս Գմբէթեան, Նուրհան Մարգարեան, Միհրան Անտոն– եան, Նազարէթ Պշտիկեան, Սիրակ Սու – րէնեան, ինչպէս նաեւ Լ. Թօփալեան, Վ. Մոստիչեան, Ք. Թէրզեան, Դ. Մանուկ– եան, Ս. Մոստիչեան, Ն. Պալեան , Մա– կի եւ Արմենակ Խարեան :

ՄԱՅԻՍ 28-Ի 48-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի այս Շաբաթ , Մայիս 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Երդ Քաղաքապետա– րանի սրահը՝ Փլաս Սէն – Սիւլփիս :

Կը նախագահէ՝ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսին՝

ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ եւ ԷՏՈՒԱՐ ՏԷՓՐԷՕ

Խօսք Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ :

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին

Կը մասնակցին՝ արտասանութիւն Օր Նիկողոսեան եւ Գալուստ Պապեան, Սայաթ Նովա երբեակը (նուագ), մեներգ՝ Պ. Մարիօ Հանիստիս (հայերէն), Տէտէեան ճառեակը (նուագ), Սիփան Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարու – թեամբ ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ :

Հայկ. տոհմիկ պարեր , Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբի կողմէ :

Առատ պիւֆէ մատչելի գիներով

Կէս գիշերէն ետք՝ նուագախումբ ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Մուտք 5 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի (Մայիս 29) առաւօտեան ժամը 10ին, Սինեմա Վառիէթէ :

Կը նախագահէ .— ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Կը խօսին՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ–ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր

Կառքերը կը մեկնին Պօմոնէն ժամը 8.30ին: Պուլվ. Պօմոն, եկեղեցիին քովէն

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ :

Կը նախագահէ՝ Ե. ԳԱՍԵԱՆ — Կը խօսի՝ Մ. ՄԻՐԶԷ

Ֆրանսերէն կը խօսի՝ ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Ռոմանի թատերախումբը կը ներկայացնէ Յովհ. Զարիֆեանի , ղեկավարութեամբ Սարգիս Քէփէնէկեանի «Հէքեաթ – ող– բերգութիւն »: Կը մասնակցին Ս. Քէփէնէկեան, Մ. Աւոճեան, Ա. Քէփէնէկեան, Ս. Թողաթլեան, Յ. Քէփէնէկեան :

ՍԷՆԹ - ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոր Սերունդի 17րդ պատգամաւորա – կան ժողովին առթիւ, կազմակերպու – թեամբ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի եւ մասնակ – ցութեամբ Նոր Սերունդի :

Այս կիրակի ժամը 20.30էն մինչեւ լոյս, Փալէ տ'Իվէրի մէջ 3, Րիւ Քինեօ :

Կը նախագահէ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՑՏԱ – ՊԻՐԵԱՆ :

Կը խօսին՝

ԱՐԱ ՊԻՊԷՐԵԱՆ (հայերէն)
ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (ֆրանսերէն)

Կը ներկայացուի ԴԱՍԱԼԻՔԸ (Հայ Սա– նինեան) մէկ արար :

(Նիւթը Հայաստանի անկախութեան օ– րերէն) :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակ– ցին .— Նոր Սերունդի Ֆրանսայի շրջա– կարող ուժերը, Լիոնի, Վիէնի պարա – խումբերը կովկասեան պարերով, նաեւ երգ եւ արտասանութիւններ :

Ժամը 22.30ին կը սկսին եւրոպական պա– րերը ՌՈԺԷ ԹՈՄԱ նուագախումբով :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ :

Յունիս 11, Շաբաթ ժամը ճիշդ 20.45ին

PAUL-FARALICQԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
21, Rue Yves-Toudic, PARIS (10e) — Métro : République

Կը ներկայացուի

" ՌՈՒԶԱՆ "Ը

Թատերգութիւն 5 արար
ԹՐԱԳՕՇԻ

(Որ արժանացաւ մրցանակի Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած թա – տերական մրցման)

Կը մասնակցին .— Օրիորդներ՝ Ս. Վարդանեան, Ս. Զոնթըրեան, Է. Զանթըր– եան: Վ. Կիրակոսեան, Ոսկերիչեան, Բամպուքճեան, Պարոններ՝ Ն. Բըշտիկեան, Ս. Տէր Մատթէոսեան, Գ. Գէորգեան, Շ. Սիրունի, Հ. Փափազեան, Մ. Զաքմաք– ճեան եւ Թ. Մանուկեան

Խմբերգներուն կը մասնակցին .— Օր. Օր. Ե. Արզուեան, Ա. Մելքոնեան, Ս. Կիւմիւ– շանգատեան, Պ. Անէմեան, Ն. Քէփէլեան Է. Վարդանեան եւ Բ. Օհաննէսեան : Սայլանեան, Պ. Յակոբեան, Ժ. Շաքանիփանեան, Ն. Վերտոյեան,

« ՍՕՍԻ » պարախումբի աղջիկները, ղեկավարութեամբ Տիկ. Յասմիկ Քիւրքճի– եանի :

Նաեւ « ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ» ՀԱՄՈՅԹԸ ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ ԾԱՆՕԹ .— Յատկապէս կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Pour les billets s'adresser :

U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18
Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64
« Maison MASSIS », 21, Rue Saulnier PARIS (9e) — PRO. 16-88

ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

21ՐԴ ՏԱՐԻ

Ֆոյի (Իզէռ) բանակումները տեղի պիտի ունենան Յուլիս եւ Օգոստոս ամիս – ներուն: Յուլիսի ընթացքին պիտի ընդունուին ութէն 14 տարեկան տղաքն ու աղ – ջիկները, իսկ Օգոստոսին՝ 14էն վեր տարիք ունեցողները :

Տեղւոյն վրայ պիտի աւանդուին հայերէն դասեր եւ Հայոց պատմութիւն, մաս– նաւոր ուսուցիչներու կողմէ :

Արձանագրուելու համար դիմել բանակումի հիմնադիր – տնօրէնին .—

ՎԵՐ. Յ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ ,

JEUNESSE ET ACTION, 6 Place de la Rotonde
ST- JEROME, 13- MARSEILLE (13e) — Tél. 628510

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱՉՔԸ ԼՈՅՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝
2300 ֆրանք
(Քլաս Թուրիսթ)

Փարիզ – Երեւան ուղիղ գծով , ուր ժամէն, ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԴԱՆԱՒՈՎ,

Նուագագոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանգստութիւն: Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօր – ուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը :

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3: Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն : Վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ քաղաքները այցելելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաս– տանի զանազան քաղաքները :

ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ, առաջին կարգով (Փրըմիէռ քլաս) ճամբորդողները իրա – ւունք ունին խորհրդային երկիրներու առաջնակարգ եւ Արմենիա պանդոկը ըն – նակելու եւ ճաշելու: ԳԻՆ՝ 2850 ՖՐ. :

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ

Փարիզ – Երեւան – Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, ԳԻՆՆ Է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ :

Աճապարեցէ՛ք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վիզայի ձեւա – կերպութիւնները աւելի շատ ըլլալով :

ԴԻՄԵԼ՝

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ
HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ
28
ՄԱՅԻՍ
SAMEDI
28 MAI
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10621

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — No 10.621

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՅԻՍ 28

Քանի՛ կ'երկարին մեր ակամայ տարագրութեան տարիները, այնքան սիրելի կը դառնան հայրենակարօտ հոգիներուս համար մեր դարաւոր ու փառաւոր պատմութեան նուիրական յիշատակներն ու պանծալի թուականները :

Հայոց ժամանակակից պատմութեան մէջ չկայ աւելի թանկագին ու պաշտելի թուական՝ քան 1918 Մայիս 28ը :

Առանց Արարատեան դաշտի բախտորոշ կռիւներուն, առանց Սարդարապատի, Բաշ Ապարանի եւ Ղարաքիլիսայի յաւէտ յիշատակելի հերոսամարտերուն, Հայութիւնը այսօր աշխարհի չորս հովերուն ցրուած աստանդական, անանուն, ցանցառելի, աննշան, անբաղձալի ու աւելի ժողովուրդ մը պիտի ըլլար, առանց խէջալի, բոլորէն հալածուած ու արհամարհուած :

« Մայիս 28»ը պետականութիւն տուաւ մեր ազգին, որ 543 տարի ստրկութեան մէջ ապրելէ ետք, շնորհիւ իր հերոս զաւակներու արեան, փիւնիկի պէս վերածնաւ իր աճիւններէն :

Մեր Հայրերու դարաւոր երազը իրականացաւ Մայիս 28ին : Հիմը դրուեցաւ անկախ Հայաստանի Հանրապետութեան : Հայն ալ դասուեցաւ քաղաքակիրթ, ազատ ազգերու շարքը :

Ունեցանք մեր հարազատ հայրենի կառավարութիւնը, պաշտօնապէս ճանչցուած աշխարհի ճակատագիրը կերտող մեծ պետութիւններէն : Ունեցանք մեր ազգային դրօշակը, խորհրդանշան անկախութեան : Ունեցանք մեր ազգային բանակն ու խորհրդարանը : Մեր դեսպաններն ու հիւպատոսները : Դարձանք Հայաստանի քաղաքացիներ երկրին մէջ թէ օտար հողերու վրայ, վայելելով պաշտպանութիւնը «Ամենայն Հայոց կառավարութեան» :

Մեր դիւանագիտական ներկայացուցիչները աթոռ գրաւեցին կանաչ սեղաններու առջեւ եւ հաւասարէ հաւասար դաշնագիր կնքեցին մեծ պետութեանց հետ :

Առանց Մայիս 28ի հրաշքին, Հայաստան աշխարհը պիտի դառնար ընդարձակ գերեզմանատուն մը՝ վրան հսկայ խաչ մը տնկուած, իսկ վերապրող բեկորները պիտի դառնային մշտնջենական սգաւորներ :

Հայկական Դատին համար բախտորոշ այս օրերուն ի՛նչ աւելի նուիրական պարտականութիւն՝ քան փարիլ « Մայիս 28»ին, որ ներշնչարան մըն է՝ զօտեպնդելու համար յուսալքումի հակամէտ հոգիները, փարոս մը միանգամայն՝ առաջնորդելու համար մեզ դէպի աւելի լուսաւոր ու փառահեղ ապագայ մը :

« Մայիս 28»ը ծնաւ արեան հեղեղի մը մէջէն :

Մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու կարմիր արիւնն էր, որ վրէժ դարձած, մինչեւ երկինք բարձրացող բողոք դարձած հրահրեց մեր անուանի եւ անանուն հերոսներու, գաղափարական ու դաւանական բոլոր հոսանքներու եւ երկու սեռի պատկանող հազարաւոր հայորդիներու հոգին եւ վրահեց անոնց բազուկները :

Ապրիլ 24ը ցեղին թաղումն էր :

Ցեղը իր թաղումէն երեք օր վերջ յարութիւն առած էր :

Հայ ազգը երեք տարի ապասեց՝ իր յաղթական, հրաշափառ ու պայծառափայլ յարութեան համար :

Ո՛չ իսկ երեք տարի վայելեց ազատութեան բարիքները : Կրկին ինկաւ բռնակալներու թաթին տակ :

Սակայն մնաց այն հողամասը, որ 1918 Մայիսին կորզուեցաւ աշխարհի քարտէսէն եւ վրան գրուեցաւ «Հայաստան» :

Վարչաձեւ փոխուեցաւ : Կորսուեցաւ անկախութիւնը եւ զրկուեցանք պետական ազգի մը յատուկ բոլոր առտոնութիւններէն : Դարձանք «գաղթական» : Լաւագոյն պարագային ապաւինեցանք մեզ հիւրընկալող երկիրներու բարեացակամութեան՝ բառնալով անոնց հպատակները :

Ճիշդ է, որ փրկուեցանք կարմիր Ջարդէն : Սակայն ինկանք սպիտակ Ջարդի ճանկերուն մէջ :

Մեր ժողովուրդի կէսէն աւելին կ'ապրի հայրենի երկրէն դուրս, ենթակայ ձուլումի եւ օտարացումի :

Միակ մխիթարական երեւոյթն է կորիզի երկու միլիոն Հայութիւնը, որ դնէ... բարոյն զօրութիւններով իր քրտինքը կը թափէ հայրենիքի բարգաւաճման համար : Հակառակ վարչաձեւի բոլոր խստութեանց եւ նեղ սահմաններուն :

Հայրենիքէն դուրս ապրող Հայութիւնը կը պահանջէ իր բռնագրաւուած հայրենի հողերը, որոնք ցարդ կը մնան «մեր թշնամեաց ոտնակոխ» : Հայրենիքի երիտասարդութիւնն ալ իր ձայնը կը միացնէ տարագիրներու կոչին :

Անկախութեան տարեդարձին առթիւ, անգամ մը եւս կը նորոգենք մեր ուխտը՝ հաւատարիմ մնալու մեր հաւատոյ սրբազան հանգանակին — միացեալ եւ անկախ Հայաստանի գաղափարականին :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ԵՐԿՈՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆ ՄԸ

Յուլիս 14ին, արեւելեան Գերմանիոյ Շեմնից քաղաքին մէջ, հրապարակային հաւաքոյթ մը տեղի պիտի ունենայ, որուն ընթացքին խօսք պիտի առնեն, արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետ եւ ընկերվարական պարագլուխ՝ Վիլլի Պրանտ եւ իր երկու կցորդները : Շաբաթ մը ետք, Յուլիս 21ին, այս անգամ արեւմտեան Գերմանիոյ Հանովր քաղաքին մէջ տեղի պիտի ունենայ հրապարակային հաւաքոյթ մը եւ խօսք պիտի առնեն արեւելեան Գերմանիոյ քաղաքական անձնաւորութիւններ : Այս համաձայնութեան եկան երկու Պերլիններու բանագնացները : Վերջին հանդիպում մը ունեցած էին, Ապրիլ 30ին եւ այն տպաւորութիւնը կար թէ արեւելեան Գերմանիոյ համայնավարները ամէն ջանք կը թափէին, զանազան պատրուակներով, արգելք հանդիսանալու համար այս երկու հանրաժողովներուն : Այս՛ օրերուս սակայն, համաձայնութիւն կնքուեցաւ եւ որոշուած է նաեւ որ երկու հաւաքոյթները «ուղղակի» պիտի ձայնասփռուին եւ պատկերասփռուին : Որեւէ թիւրիմացութեան առաջքն առնելու համար, համաձայնութիւնը գրաւոր պիտի շարադրուի եւ միաժամանակ հրատարակուի Արեւմտեան եւ արեւելեան Գերմանիոյ մէջ :

Շատեր կ'ուզեն բացատրութիւն մը գտնել արեւելեան Գերմանիոյ պարագլուխներուն այս փոփոխութեան համար : Կը կարծուի թէ Ուլպրիխթ, որ առաջինը այս հանդիպումին գաղափարը մէջտեղ դրած է, վախցած է որ իր վարկը կը կորսնցնէ ժողովուրդին առջեւ եթէ նահանջէ վերջին պահուն : Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ Կարլպատէն, ուր կը գտնուի, հեռաձայնած է իր ընկերներուն, թելադրելով որ ճկուն գտնուին :

Միւս կողմէ անհաւանական չէ նաեւ որ Մոսկուա ճնշում բանեցուցած ըլլայ արեւելեան Գերմանիոյ ղեկավարներուն վրայ, որպէսզի ընդունին արեւմտեան Գերմանիոյ ընկերվարականներուն առաջարկները :

Յունիս 14ի եւ 21 հանդիպումները պատմական նշանակութիւն ունի Գերմանիոյ յետ – պատերազմեան տարեգրութեանց մէջ :

ՁԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՁԱԽ դաշնակցութեան նախագահ՝ Ֆ. Միթրան պատասխանած է համայնավար պարագլուխ՝ Վալտէք Ռոշէի, որ յստաբանութիւններ կ'ուզէր եւ պահանջներ կը դնէր եւրոփոխանական ընտրութեանց նախօրեակին, հասարակաց ծրագրի մը շուրջ համաձայնելու համար : Միթրանի պատասխանը գոհացում չէ տուած համայնավարներուն :

ՆԻԿՈՍԻԱՅ մէջ Զօր. Ղրիվաս յայտարարած է թէ ոչ ինք ոչ ալ յոյն սպաները որոնք Կիպրոս կը գտնուին կղզիէն կը հեռանան ենոսիսը (միացում Յունաստանի) իրագործելէ առաջ :

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ ՍԿՍԱՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն Մայիս 23 թուականով .—

Ընտրական պայքարը աւելի ոգեւորուեցաւ եւ կուսակցութեանց պետերը ճառախօսեցին ձայնասփիւռէն, վիրար մեղադրելով եւ իրենց ուղեգիծը եւ քաղաքականութիւնը պաշտպանելով : Ընդդիմադիրներէն Ինէօնիւ խստիւ քննադատեց նորէն Ատալէթ կուսակցութիւնը, անոր ապագան մութ տեսնելով : Միւս կուսակցութիւնը, անոր ապագան մութ տեսնելով : Միւս կուսակցութեանց պետերը զանազան խորհրդածութիւններ ըրին երէկուան եւ այսօրուան աշխատանքներու մասին, ժողովուրդը միաբանութեան հրաւիրելով եւ մատնանշելով ձախակողմեան վտանգին հետեւանքները :

Յանուն Ատալէթ կուսակցութեան խօսեցաւ Սիւլէյման Տէմիրէլ, եւ յիշեցուց թէ երկիրը արագօրէն կ'ընթանայ տնտեսական վերելքի ճամբուն մէջ, եւ անցեալ տարուան բաղդատմամբ այս տարի 550 միլիոն ոսկիի աւելի տուրք գանձուած է, պետական հասոյթները աւելցած են ճարտարարուեստի բոլոր ճիւղերուն մէջ արդիւնաբերութիւնը աւելցած է հարիւրին 15 – 70 համեմատութեամբ, ամէն ապրանք առատօրէն կը գտնուի հրապարակին վրայ, արտածումները երեք ամսուան ընթացքին չորս հարիւր միլիոն ոսկիի յաւելում մը արձանագրած են, եւ այս տարի 25 միլիառի նոր վարկեր պիտի բացուին :

Վարչապետ Տէմիրէլ թուանշաններ եւ փաստեր յիշեց այս ուղղութեամբ, ըսաւ թէ նորանոր գործատուներ պիտի չիյնուին, վեց միլիառ պիտի յատկացուի այս նպատակին եւ եզրակացուց .— Երջանիկ ապագան մօտ է, ի զուր կը ջանան մեզ սեւցնել եւ մրոտել : Անարգել և ւանխափան պիտի յառաջանանք եւ պիտի արհամարհենք խոչընդոտները, արժանի պիտի ըլլանք մեր ազգին վստահութեան եւ պիտի չնահանջենք : Թուանշանները եւ փաստերը ցոյց կուտան թէ ինչ պայմաններու տակ մեր նախորդներէն ստանձնեցինք իշխանութիւնը եւ հիմա ինչպէս կը յառաջանանք : Մեծ վերականգնումի մը ճամբէն կը քալենք, եւ ազգովին պէտք է միաբանինք : Ձեր քուէները պետութեան եւ օրէնքին հիմերը կը կազմեն :

ԻՆԷՕՆԻՒԻ ԽՕՍՔԵՐԸ

Հալքի նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ սաստկապէս մեղադրեց Աֆական իշխանութիւնը եւ ըսաւ .— Ատալէթ կուսակցութիւնը ինչ խոստացած էր եւ ինչ ըրաւ : Ճիշդ իր խոստացածին հակառակը ըրաւ : Հրաւիրեց թշնամութիւնը ընդդէմ Մայիս 27ի եւ Աթաթիւրքի յեղաշրջումներուն, իր խօսքը եւ գործքը չհամապատասխանեցին իրարու : Աթաթիւրքի գծած ճամբէն հեռացաւ, մոլորեցաւ, եւ մայլ օրեր պատրաստեց վաղուան համար : Վերջին անգամ Ազգ. Ժողովը խուզարկուեցաւ, իր նուիրականութիւնը բռնաբարուեցաւ, Ատալէթ կուսակցութիւնը աւելի աղէկ եւ աւելի առողջ քաղաքականութեան մը պէտք է հետեւի, այս ճամբան աղէտի կրնայ տանիլ զինքը, ժողովուրդը պէտք է բռնադատէ զայն :

ԱԼԻՃԱՆԻ ԽՕՍՔԵՐԸ

Ինէօնիւէ ետք ձայնասփիւռէն խօսեցաւ ԵԹՓի նախագահ Էքրէմ Ալիճան եւ Աֆական կառավարութեան մասին ըսաւ .— Երկչոտ եւ խրտչոտ իշխանութիւն մըն էան, յանդգնութիւն եւ շրջահայեցութիւն չունի, բանի մը նախաձեռնարկ կ'ըլլայ եւ քայլ մը կ'առնէ եւ անմիջապէս վախով ետին կը նայի, եւ հակառակ անոր որ մեծամասնութիւն ունի, չի կրնար հանել իր պատրաստած օրինագծերը, ինչպէս, օրինակ, Ընտրական օրինագիծը : Իր հակառակորդներուն կը հարցնէ թէ՝ ինչո՞ւ չէք օգներ ինծի որպէսզի ես այս օրէնքը հանեմ եւ ձեր խերը անիծեմ : Ահա իսկական այլանդակութիւն : Պէտք է զգոյշ ըլլալ ձախակողմեան վտանգին եւ դիկտատորական շարժումին դէմ :

ԹԻՒՐՔԷՇԻ ԽՕՍՔԵՐԸ

ՃՔՄՓի նախագահ Ալփասլան Թիւրքէշ ըսաւ .— Կառավարութիւնը քննադատելի է մէկէ աւելի տեսակէտներով : Եօթը ամիսէ ի վեր իշխանութեան գլուխ կը գտնուի, եւ սակայն օգտակար եւ դրական բան մը չըրաւ : Կը ջանայ քուէ որսալ եւ այս նպատակով քանդել կ'ուզէ մեր ազգային միաբանութիւնը : Պէտք է բնաջնջել այն փոլիթիքաճիները, որոնք իրենց գրպանը եւ ստամոքսը կը խորհին միայն :

ՊԷՕԼՈՒՔՊԱՇԸԻ ՃԱՌԸ

Բուռն ճառ մը խօսեցաւ նաեւ Միլլէթ կուսակցութեան նախագահ Օսման Պէօլիւքպաշըի եւ ըսաւ .— Աֆական իշխանութիւնը շատ չփացուցինք : Կը նմանի տղոց, որոնք ժառանգի տիրացած եւ շփացած են : Ժողովրդավար վարչաձեւը կրնայ հոգին աւանդել «անպարկեշտ եւ անբարոյ » մարդոց ձեռքը : Ընտրողները պէտք է այս գիտակցութեամբ քուէ տան : Ով որ առնէին չի ծեծեր դուռը, վերջը ծունկը կը ծեծէ :

Ի՛ՆՉ Կ'ԸՍԷ ԱՅՊԱՐ

Թիփի նախագահ Մէհմէտ Ալի Այպար եւս քննադատեց կառավարութիւնը եւ ըսաւ .— Ժողովուրդը պէտք է տեսնէ մերկ իրականութիւնը : Ատալէթ կուսակցութիւնը ամէնէն աւելի կը խափանէ մեր աշխատանքները : Թիփ 14 օրինագիծ առաջարկեց կառավարութեան, որ բոլորը բարձի թող ըրաւ սակայն :

Այս կերպով ընդդիմադիրները միացեալ ճակատ կազմած են Աֆին դէմ եւ ժողովուրդէն կը պահանջեն որ քուէ չըտայ անոր, ծերակոյտի յառաջիկայ ընտրութեանց առթիւ :

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՈ՞Ի ՏԷՐ ՉԵՆ ԸԼԼԱՐ

Զարմանալի բաներ կ'իմանանք։ 1954-ին, Երեւանի մէջ հրատարակուեցաւ գիրք մը, «Դրուագներ Սովետական Հայաստանի պատմութենէն», (Ա. հատոր)։ Հեղինակները՝ Հ. Մ. Խլխլեկեան եւ Ա. Մ. Յակոբեան։

Գիրքը նկարագրելով 1918ի մայիսեան ճգնաժամը, կը պատմէ.— Հայ ժողովուրդն իր համար ստեղծուած այս ծանր օրերին, հակառակ դաշնակների կապիտալիստական-դաւաճանական քաղաքականութեան, մի շարք վայրերում յամառ դիմադրութիւն ցոյց տուեց թիւրքական զաւթիչներին։ Երեւանի շրջակայ գիւղերի բնակչութիւնը Սարտարապատի տակ Մայիսի վերջին օրերին, պարտութեան մատնեց Երեւանի վրայ արշաւող թիւրքական դիվիզիայի եւ ստիպեց նրան ետ նահանջել դէպի Ալեքսանդրապոլ։ Նոյն օրերին Ղարաքիլիսայի տակ Ղազախ-Դիլիջանի եւ Փամպակի գիւղերի գիւղացիութիւնը երեք օր կանգնեցրեց թիւրքական բանակի առաջխաղացումը, (էջ 5)»։

Այսպէս, ուրեմն, 1918 Մայիսի ճակատագրական օրերուն, «դաշնակները» կ'ուզէին անձնատուր ըլլալ (կապիտալիստակա՜ն քաղաքականութիւն), բայց Հայ ժողովուրդը, նախընտրեց դիմադրել Թուրք բռնագրաւիչներուն։

Եւ կռուեցաւ «Սարտարապատի տակ», պարտութեան մատնելով ու մինչեւ Ալեքսանդրապոլ քշելով Թրքական այն զօրաբաժինը որ Երեւանի վրայ կը քալէր։

Կռուեցաւ, նաեւ, «Ղարաքիլիսայի տակ», երեք օր կասեցնելով Թրքական բանակին յառաջխաղացութիւնը։

Մենք ալ այսպէս գիտենք պատմութիւնը։ Գիտենք որ կռուեցան եւ յաղթեցին, ստեղծելով պետական կորիզ մը հայրենիքի մէկ մասին վրայ։

Եւ ճիշդ ատոր համար է որ կը տօնենք եւ պիտի տօնենք Մայիս 28ի տարեդարձը, աշխարհի ո՛ր ափն ալ ինկած ըլլանք։

Իսկ դո՞ւք, ինչո՞ւ դուք ալ չէք տօներ, սկսելով հայրենիքէն եւ կոչ մը ուղղելով բոլորին, բոլորին անխտիր։

Ինչո՞ւ տէր չէք ըլլար ժողովրդական մարտին ու յաղթանակին։

Ինչո՞ւ կ'արդիլէք անոր ոգեկոչումը նոյնիսկ աղա[illegible] արտասահմանի մէջ, Թշնամական ցոյցեր եւ անկարգութիւններ սարքելով։

Մանաւանդ որ, կ'ըսէք թէ ժողովուրդը կռուեցաւ հակառակ «դաշնակներու կապիտալիստական քաղաքականութեան»։

Ա՛յ տխրացու մարդիկ, դեռ երկա՞ր պիտի տեւէ այս եղերական զաւեշտը։

Թէ խոստովանիլ որ կռուեցան եւ յաղթեցին, եւ թէ ուրանալ, մոռացութեան տալ եւ անարգել՝ պատմութեան այս մեծ տարեդարձը։

Եւ յետոյ, ո՞ր «պատմատեղեկատուական» աղբիւրէն իմացաք թէ Դաշնակները կողմնակից էին անձնատուութեան։ «Կապիտալիստականնե՞ր» էին Արամները հրաշունչ, Դրօները մարտագոռ, եւ ուրիշ անհամար յայտնի եւ անյայտ Դաշնակցականներ, որոնք իրենց եղունգներով կը ճանկռտէին Սարտարապատի, Գարա-Քիլիսէի եւ Բաշ Ապարանի դաշտերը։ «Մահ կամ ազատութիւն»։

Մինչ ձեր իմաստո՜ւն ընկերները դաւ դաւի վրայ կը բարդէին, Թութակաբար կործադրելով Հայաստան ազդանշանը, «Դէպի տուն»։ Մինչ զբաղած էին ճակատ ճեղքելով, դիմադրութեան պատուարները քանդելով, Սեւ Ծովու ափերէն մինչեւ Վասպուրական։

Եւ վերջապէս, այդ ո՞ր ուժն էր որ ձեզի յանձնեց ափ մը հող, միատարր ժողովուրդով...

Հայաստան մը՝ աշխարհագրութեամբ եւ ազգագրութեամբ։

Ծ.

1956

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ

Գ.

Ազգայնական շարժումները զուգընթաց են ընկերային շարժումներուն։ Ազգութիւններ կ'արթննան, անցեալի յուշեր կը վերակենդանանան, ապագայ կարելիութեանց հորիզոններ կը բացուին, կը պայքարին պահպանողականներ եւ յեղափոխականներ։

Պատմաբան Միշըլէ կը հրաւիրէ Ֆրանսան օրինակ ըլլալու ուրիշ ազգերու։ Արդէն Ռուսայ ժողովրդական դէմքն է բոլոր յեղափոխականներուն։ Գերման Հեկէն կը քարոզէ, թէ գերման ժողովուրդը ընտրուած ժողովուրդ մըն է, Լիսթ կը գծէ տնտեսական անտեսութեան տիրապետութեան ծրագիր մը։ Նիւթապաշտ Ֆէօյերպախ կը ներշնչէ Մարքսն ու Էնկելսը, Գերցէնն ու Պաքունինն։ Սլաւ վերածնունդը գերման իմաստասիրութենէն փոխ կ'առնէ իր վարդապետութիւնը-գերմանականութեան դէմ։ Համասլաւներ կը յայտարարեն թէ Արեւմուտք զառամած է, մարդկութեան փրկութիւնը Սուրբ Ռուսիայէն պիտի գայ եւ կը շարժին, Զեխեր, Խրուաթներ, Սլաւներ։

Բախումը անխուսափելի է եւ պիտի ըլլայ ողբերգական։

Գերցէն 16 տարեկանին կը կարդայ Ռուսայի Ընկերային Դաշինքը, որ պատանեկան ուղեղին վրայ անջնջելի տպաւորութիւն կը թողու։ Մտերիմ ընկերոջ Օկարեւի հետ կը բարձրանայ Ծնճղուկներու լեռը, ուր կառուցուած է այժմ Մոսկուայի նոր Համալսարանը եւ հոն միասին կ'երդնուն պայքարիլ գահի դէմ «մինչեւ մահ, մինչեւ կախաղան»։ Կը նկարագրէ այդ պատմական վայրկեանը. «Արեւմուտք էր, գմբէթները կը փայլէին, անհուն քաղաքը կը տարածուէր մեր առջեւ, բլուրին տակ, թեթեւ հով մը կը փչէր, հակած իրարու՝ երդուեցանք Մոսկուայի դիմաց զոհելու մեր կեանքը մեր ընտրած պայքարին»։

1847ին կ'անցնի Եւրոպա, կ'ուսումնասիրէ գերման, ֆրանսական իմաստասիրութիւնները։ Կը հիմնէ «Քոլոքոլ» (Հրճակ) թերթը, որ քիչ ատենէն մեծ սպառում կ'ունենայ եւ Գերցէն կը կոչուի «զարուն ռուս Վոլթերը»։ Իրեն կը միանան Պաքունին, Չերնիշեւսքի, Փիսարեւ։ Կը հիմնուի հողային ընկերվարութեան տեսութիւնը։ Չերնիշեւսքի համոզուած էր որ թիւ ներկայացնող գանգուածը քաղաքական ուժ մը կը ներկայացնէր»։

Սարկութիւնը պետական հաստատութիւն մըն էր Ռուսիոյ մէջ։ «Հիւսիսի Շամիրամը» իրաւունք կուտար ատատապետներուն բնի աշխատանքի զատապարտել դժբախտ մուժիկները, գանակոծել։ Որեւէ շարժում եւ զանգատ խըստութեամբ կը պատժուէր։ Աղեքսանդր Ա. 1801ին գաղտնի յանձնախումբի մը կը յանձնէր սարկութեան քննութիւնը։ Անդամներէն մէկը, Սթրոկանով, ժողովի մէկ նիստին կը բացագանչէր. «Միլիոնաւոր մարդիկ կը զգան իրենց գերութեան ծանրութիւնը, ատելութիւն կը տիրէ անոնց եւ հարստահարիչներու միջեւ, ազատութիւնը, անբռնաբարելի սեփականութիւնը ըլլալու են գիւղացիին վիճակին հիմը»։

Սարկատէրերը դասակարգային համերաշխութեամբ կ'ընդդիմանային մուժիկներու ազատագրումին։ Ինքնակալը կը մնար անզօր հսկայական ուժի մը առջեւ։ Սարուկներն ալ տարիներով, սերունդէ սերունդ, մշակած ըլլալով դաշտեր եւ անտառներ, հողերը սեփականութիւն կ'ընդունէին. «Մենք ձեզի կը պատկանինք, բայց ձեր հողերը մեր սեփականութիւններն են»։

61 միլիոն բնակչութեան յիսուն միլիոնը սարուկ էր, որուն քսան վեց միլիոնը ուղղակի կը պատկանէր ցարական ընտանիքին։ 65 հազար ազնուականներ ունէին քսան միլիոն սարուկներ։

Ազնուականներու զաւակներ կը յաճախէին Գերմանիոյ Կէօթինկէն քաղաքի համալսարանը։ Ուսուցիչները ներշնչուած էին Ռուսոյէն եւ Ադամ Սմիթհէն։ 1806ին Քէյսարով լատիներէն թեզ մը կը ներկայացնէր ցոյց տալով մասնաւոր միջոցներ Ռուսիոյ մէջ սարկութիւնը յամրօրէն ջնջելու համար։ Հոն կը յաճախէր նաեւ Նիքոլա Թուրկենիեւ, ներշնչուած ուսուցիչներէն՝ կը գրէր. «Գերիները սեփականատէրի մը զաւակ, մանկութենէս ճանչցայ միլիոնաւոր մարդոց տառապանքը։ Աղաղակող անարդարութեան մը տեսարանը ուժգնօրէն զարկաւ մատղաշ երեւակայութեանս եւ երբեք չջնջըւեցաւ։ Համալսարանին մէջ տպաւորութիւններս ամրացան, ըմբռնեցի յստակօրէն հայրենիքիս հաստատութեանց սխալ ըլլալը»։

Ցարերու փորձերը մեղմացնելու համար սարուկներու վիճակը, կը մնան անյաջող։ Ազնուականներէն եւ քաղքենի դասակարգէն պիտի գան մտաւորականներ, պայքարելու համար գրութեան դէմ։ Երկրէն դուրս պիտի բնանին արեւմըտեան գաղափարներով, պիտի աշխատին իրականացնել զանոնք ընկերային շարժումներ առաջացնելով։

Անգլիոյ մէջ ալ երեք հարիւր հազար կը տիրեն երկրին։ 2184 հողատէրեր տարածութեան երկու հինգերորդը սեփականացուցած էին։ Կային աւատապետներ, որոնք նահանգի մը չափ հող ունէին։ 1814-1820 դքսուհի Սըթհերլանտ կ'արտաքսէր 15 հազար գիւղացիներ, կը քանդէր եւ կ'այրէր անոնց գիւղերը, արօտավայրերու փոխելու համար։ Ոչխարը պատճառ կ'ըլլար մշակին հողազրկումին։ «Հողերը թագին կը պատկանին մեր օրէնքին համաձայն», կ'ըսէին հողատէրերը։ Անգլիացի տնտեսագէտներ ցոյց պիտի տան հողային տիրապետութեան անարդարութիւնը։ Տնտեսագէտ-իմաստասէր Սթիւարթ Միլ կը պահանջէ հողային բաժանումը. «Երկրին բոլոր բնակիչները հողի իրաւունք ունին»։ Ռուսերը պիտի որդեգրեն զայն։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(3 Շար.)

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

—*—

ՄԻԼԱՆՕ.— Կիրակի, Ապրիլ 24։ Առաւօտուն հոծ բազմութեան մը ներկայութեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ «Քառասուն Մանկունք» եկեղեցիին մէջ, ի յիշատակ Ապրիլեան մեր նահատակներուն։

Պատարագիչը՝ Զգօն Եպիսկ. առիթի պատշաճ քարոզ մը խօսեցաւ։ Երգեցողութիւնը՝ ղեկավարութեամբ Հ. Բամպակեանի եւ երգեհոնի ընկերակցութեամբ Տիկին Ա. Փափազեանի շատ տպաւորիչ էր։

Յուշատօնը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 28-ին, «Հայ Տան» մէջ, Բացման խօսքը արտասանեց Արփ Շալճեան, իսկ օրուան բանախօսը Բժ. Ա. Սրապեան պանծացուց յիշատակը մեր անզուգական հերոսներուն, նահատակներուն, որոնք կռուեցան եւ զոհուեցան յանուն հայրենիքի։

×

Մայրերու Օրը տօնուեցաւ «Հայ Տան» մէջ Մայիս ութին։ Հանդիսութեան նախաձեռնութիւնը ստանձնած էր Տիկին Ալիս Փօլաճեան, որ իր շուրջը հաւաքած՝ փոքրիկներ, ներկաներուն հրամցուց գեղեցիկ եւ այլապէս հոգեթով յայտագիր մը։

Պ. Զ. Մընտիկեանի (Հայ Տան փարչութեան կողմէ) բացման խօսքէն ետք եղան արտասանութիւններ, երգեր, նուագ եւայլն։ Յայտագրին իրենց մասնակցութիւնը բերին Ա. Մալոյեան, Ա. եւ Հ. Ալեքսանեան, Ա. Տիլսիզեան, Մ. եւ Ա. Վարդան, Ծ. Բամպակեան, Գ. Սէֆէրեան, Ս. եւ Ա. Պօրանեան, ինչպէս նաեւ Բամպակեան քառեակը։

Ներկայացուեցաւ «Անձաղկը» թատերախաղը։

Թ.

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

«Այո՛, դուն էիր, օ՛ իմ սիրականս, բայց մինակ չէիր։ Թեթեւ ու զուարթ քրքիջ մը լսեցի։ Լսեցի նաեւ մետաքսեայ շրջազգեստի մը շրշիւնը ու քու ձայնդ որ կամացուկ կը լսուէր։ Կը վերադառնայիր տուն՝ կնոջ մը ընկերակցութեամբ...

«Չեմ գիտեր թէ ի՛նչպէս կրցայ վերապրիլ այդ գիշեր, չեմ գիտեր։ Հետեւեալ առաւօտ ժամը ութին գլխ տարին Ինսպրուք, այլեւս ուժ չունէի դիմադրելու»։

×

«Երէկ գիշեր զաւակս մեռաւ — այսուհետեւ վերստին միայնակ պիտի ըլլամ, արդեօք պիտի կրնա՞մ տակաւին ապրիլ։ Վաղը, անծանօթ մարդիկ, կապիտ ու սեւ զգեստներով, պիտի գան, իրենց հետ պիտի բերեն դագաղ մը ուր պիտի դնեն իմ խեղճ, իմ միակ զաւակս։ Պիտի գան թերեւս բարեկամներ ալ որոնք ծաղկեպսակներ պիտի բերեն, բայց ի՛նչ են ծաղիկները դագաղի մը վրայ... Զիս պիտի մխիթարեն, ինծի խօսքեր պիտի ըսեն, խօսքեր, սակայն ատոնք ինծի համար ի՛նչ օգուտ պիտի ունենան։ Գիտեմ, վերստին մինակ եմ մնացած, եւ չկայ աւելի ահաւոր բան, քան միայնակ մնալ մարդոց մէջ։ Այս գաղափարը կազմեցի տասնըվեցէն տասնըութ տարեկանս անցնելու քսանեւչորս անվերջանալի ամիսներու ընթացքին, երբ Ինսպրուքի մէջ ապրեցայ ընտանիքիս ծոցին մէջ իբրեւ գերի մը, իբրեւ դատապարտեալ մը։

Խորթ հայրս՝ հանդարտաբարոյ ու սակաւախօս մարդ մը, շատ բարի էր ինծի հանդէպ, իսկ մայրս, կարծես զարմանելու համար ինծի հանդէպ գործուած ակամայ անարդարութիւն մը, հնազանդութեամբ ընդառաջ կ'երթար իմ բոլոր ցանկութիւններուս։ Երիտասարդներ կը դառնային բոլորտիքս եւ սակայն ես զանոնք կը մերժէի յամառ կիրքով մը։ Չէի ուզեր քիչ մը հեռու ապրիլ երջանիկ ու գոհ ու կը խրուէի առանձնութենէ ու անձկութենէ կազմուած աշխարհի մը մէջ, ինքզինքս պարտադրելով ցաւ ու տառապանք։ Չէի հագներ այն բոլոր նոր ու գեղեցիկ շրջազգեստները զորս կը գնէին ինծի համար, կը մերժէի յաճախել թատրոններն ու նուագահանդէսները ու չէի ցանկար բնաւ մաս կազմել ընկերական զուարթ շրջագայութիւններու։ Հազիւ տունէն դուրս կ'ելլէի եւ եթէ կը հաւատաս, օ՛ իմ սիրականս, երկու տարի ապրելով այդ քաղաքին մէջ, հազիւ թէ կը ճանչնայի անոր տասը փողոցները։ Սգաւոր էի ու կ'ուզէի մնալ սուգի մէջ։ Բոլոր այն զրկանքները զորս կ'աւելցնէի քու տեսքէդ հեռու ըլլալու զրկանքին, կը գինովցնէին զիս։

Վերջապէս, չէի ուզեր անջատուիլ քեզ հանդէպ ունեցած կիրքէս։ Կ'ուզէի միայն քեզմով ապրիլ։ Ժամերով, օրերով տունը կը նստէի ու միայն քու մասիդ կը մտածէի, մտաբերելով շարունակ այն հարիւրաւոր պզտիկ յուշերը զորս ունէի քեզմէ՝ բոլոր հանդիպումներն ու սպասումները։ Եւ որովհետեւ բազմաթիւ անգամներ ոգեկոչած եմ իմ անցեալիս իւրաքանչիւր վայրկեանները, ամբողջ երախայութեանս յիշատակները բոցավառ մնացած են երեւակայութեանս մէջ։ Այսօր ալ տակաւին այդ անցնող տարիներու իւրաքանչիւր վայրկեանը կ'ապրիմ նոյնքան ջերմութեամբ եւ յուզումով, կարծես թէ երէկ ըլլար, երբ այդ անցքերը կ'եռեւեփէին արիւնս...

«Այնուհետեւ, քեզմով ապրեցայ միայն։ Կը գնէի քու բոլոր գիրքերդ, երբ քու անունդ կ'երեւար լրագրին մէջ, այդ օրը ինծի համար տօնական օր էր։ Կը հաւատա՞ս երբ ըսեմ թէ զոց գիտեմ քու իւրաքանչիւր գրքիդ տողերը, այնքան որ կարդացած ու վերստին կարդացած եմ զանոնք։

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

(9 Շար.)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ հայագիտական ուսումնաթերթ, թիւ 1-3, Յունուար-Մարտ 1966։ Հրատարակութիւն Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան։

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ, թիւ 4, Ապրիլ 1966, Վենետիկ, Իտալիա։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳԱՀԻՐԷ ժամանած է հայ կաթողիկէ պատրիարքը Իգնատիոս – կաթողիկոս ԺԶ. , որ հովուապետական իր Ֆեռրոս ԺԶ. , որ հովուապետական իր այցելութիւնը կը կատարէ Եգիպտոսի : Օդակայանը զինքը դիմաւորած են Արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչը , Հայ կաթողիկէ Առաջնորդ՝ Գերապայծառ Պայեան, Ազգ. Առաջնորդարանի, Աւետարանական համայնքի, Ազգ. կազմակերպութեանց եւ հայ մամուլի ներկայացուցիչներ :

ԳՐԷՆՈՊԼ – ԱՅՐԷՍԻ Լա Փրենսա թերթը Ապրիլ 28ի իր թիւով արձագանգը հանդիսացած է դասախօսութեան մը զոր տուած է փրոֆ. Անթոնիօ Սոլարի « Միջազգային քաղաքական խնդիր մը՝ հայկական հարցը» նիւթին շուրջ :

ՊՈԼՍՈՅ ճաշարակի ախոյեան եղած է Գ. Ժիրայր Օհանեան, որ անդամ է Թուրքիոյ ճաշարակի ընկերութեան : Թուրքիոյ պատուիրակ ընտրուած է, մասնակցելու համար ճաշարակի միջազգային համաժողովին :

ԱԹԷՆՔԻ պետական Օփերային մէջ փուչինիի Լա Պոհէմ օփերային Միմիի դերը խաղացած է յունահայ ծանօթ երգչուհի Տիկ. Ծաղիկ Գազանճեան: Տեղական մամուլը գովեստով կը խօսի Տիկին Գազանճեանի մասին :

ԻՐԱՔԻ Հայոց առաջնորդ ընտրուած է Աւաղիկ Եպիսկ. Ղազարեան : Այս ընտրութիւնը կատարուած է միաձայնութեամբ խառն ժողովի մը ընթացքին, որ գումարուած է Ազգ. կեդրոնական վարչութեան հրաւէրով, մասնակցութեամբ շրջաններու թաղական Խորհուրդներու եւ կեդրոնական վարչութեան անդամներուն:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ Մայիս մէկին մեռած է ընկեր Աղամ Գրիգորեան: Եղած էր կըրթական գործիչ եւ հաւատաւոր Դաշնակցական :

ԿՈՉ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

—•—

1969 թուականին լրանում է Յովհ. Թումանեանի ծննդեան հարիւրամեակը : Այդ առթիւ Թումանեանի տուն – թանգարանը նախատեսում է կազմել բանաստեղծի գործերի մատենագիտութիւն եւ լոյս ընծայել «Թումանեանը համաշխարհային գրականութեան մէջ » խորագրով մի գիրք : Ուստի թանգարանը դիմում է սփիւռքահայ մեր բոլոր հայրենակիցներին եւ խնդրում օգնել այդ գործին, ուղարկել բանաստեղծի արտասահմանում լոյս տեսած ստեղծագործութիւնները հայերէն եւ օտար լեզուներով, նրա մասին՝ ինչպէս առանձին գրքերով, այնպէս էլ զանազան ամսագրերում , ժողովածուներում եւ թերթերում տպագրուած նիւթերը:

Այն դէպքում, երբ հնարաւոր չի լինի ուղարկել հրատարակութիւնները, խնդրում ենք դրանք փոխարինել լուսանկարով, նշելով հետեւեալ տուեալները՝ հրատարակութեան վայրը ,թերթի, գրքի կամ ամսագրի անունը, տարեթիւը, ամսաթիւը, համարը եւ էջը :

Միաժամանակ խնդրում ենք, եթէ հայկական գաղթօջախներում գոյութիւն ունեն Թումանեանի անուան դպրոց, մանկապարտէզ, գրադարան կամ որեւէ մշակութային միութիւն, յայտնել մեզ դրանց հասցէն :

Սփիւռքահայ թերթերին խնդրում ենք արտատպել այս դիմումը :

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

ՏՈՒՆ–ԹԱՆԳԱՐԱՆ

«Հայրենիքի ձայն»

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ

—o—

Դ.

1917 Սեպտեմբեր 25ին, երբ արդէն իր օրերը համրուած էին, Քերենսկիի ժամանակաւոր կառավարութիւնը վերջապէս կ՚ընդունէր ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքը :

Խորհրդային կառավարութիւնը , 1917 Նոյեմբեր երկուքին (15) հրամանագրով մը իր կարգին կը յայտարարէր ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքը : Նոյն ամսու 30ին, Լենին եւ Ստալին, Հայոց անկախութիւնը ճանչցող եւ հայկական ժողովրդավարական կառավարութեան մը կազմութիւնը թելադրող յայտարարութիւն մը կազմեցին : Մի քանի օր ետք, Միացեալ Նահանգներու նախագահ Ուտրօ Ուիլսըն կ՚ընէր նոյնիմաստ յայտարարութիւն մը, Թուրքիոյ ճնշուած ժողովուրդներու, մասնաւորաբար Հայերու վերաբերմամբ (1918 Յունուար 8ին) :

Այս երկու յայտարարութիւնները զարկ տուին Հայոց խանդավառութեան եւ զանոնք քաջալերեցին շարունակելու համար պայքարը :

1917ի Հոկտեմբերին, երբ ռուսական բանակները բոլշեւիկեան յեղաշրջումով քայքայուեցան , Թուրքիոյ Արեւելեան ճակատին վրայ հայկական զօրամասեր կը մնային, համաշխարհային պատերազմը շարունակելու՝ դաշնակիցներու կողքին : Հակառակ դաշնակիցներէն ոչ մէկ օժանդակութիւն չստանալուն, Հայերը շարունակեցին պատերազմիլ ու պաշտպանել իրենց հողամասերը ,ութ ամիս շարունակ առանձինն կռուելով Տրապիզոնի , Երզնկայի , Էրզրումի , Մուշի եւ Վանի ճակատներուն վրայ . ստիպմանաբար նահանջելով հասան Ռուս – Թրքական նախկին սահմանը : Դժբախտաբար , բոլշեւիկեան Ռուսաստանը հարկադրուեցաւ ստորագրել Պրեսթ Լիթովսքի դաշնագիրը , 1918 Մարտ երեքին, որով Թուրքերուն կը տրուէին Ռուսերուն կողմէ գրաւուած հայկական հողերէն զատ , նաեւ Պաթումը , Օլթին, Արտահանը եւ Կարսը : Թուրքերը քաջալերուած ատկէ, աւելի յառաջացան, եւ ուզեցին մնացեալ Հայութիւնը բնաջնջել , ինչպէս ըրած էին 1915ին, իրենց հպատակ Հայերուն :

Հայկական զօրամասերը սակայն եւ ինքը հայ ժողովուրդը ամբողջ, հերոսական ճակատամարտներ մղեց Սարտարապատի, Բաշ Աբարանի եւ Ղարաքիլիսայի դաշտերուն առջեւ ու պարտութեան մատնեց Թրքական բանակները 1918 Մայիս 28ին եւ նոյն օրը հռչակեց անկախութիւն եւ ստեղծեց Հայաստանի Հանրապետութիւնը :

1918 Յունիս չորսին, Թուրքերը, Պաթումի խորհրդաժողովին մէջ հաշտութիւն կնքեցին Հայոց հետ եւ ճանչցան Հայաստանի անկախ Հանրապետութիւնը:

Հայաստանի Հանրապետութիւնը իր նեղ սահմաններուն մէջ ապրեցաւ, վճռապէս պաշտպանեց իր սահմանները , իսկ Հայութեան մէկ մասը Բագուի մէջ դիմադրեց Թրքական ներխուժումին, որոնք այդ դիմադրութեան շնորհիւ չկրցին անմիջապէս գրաւել Բագուի նաւթահորերը:

Հայաստանի Հանրապետութիւնը եւ հայ ժողովուրդը, այս ամբողջ ժամանակաշրջանին , միս մինակ մնացած էին , եւ առանձին տարած էին պայքարը :

1918 Հոկտեմբեր 30ին, Թուրքիա , դաշնակիցներէն պարտուած , կնքեց Մուտրոսի զինադադարը : Հայաստանի Հանրապետութեան զօրամասերը վերագրաւեցին Կարսը, Արտահանը, Օլթին , եւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը դարձաւ 54 հազար քառակուսի քիլոմեթր տարածութեամբ անկախ պետութիւն :

Իր կազմութենէն մէկ տարի ետք, Հայաստան արդէն կազմակերպուած վարչական մեքենայով պետութիւն մըն էր: Ազգերու մեծ մասը ճանչցաւ անոր անկախութիւնը եւ դիւանագիտական ներկայացուցիչներ փոխանակեց : Հայկական կառավարութեան պատուիրակութիւնը գնաց Փարիզ, մասնակցելու Խաղաղութեան Խորհրդաժողովին :

Անկախ Հանրապետութեան մը ստեղծումը տուաւ հայրենասիրական լայն շարժումի մը, որ աշխարհի չորս կողմը ցրուած Հայերը միացուց իրար, անոնցմէ շատեր իրենց պատրաստակամ մասնակցութիւնը բերին հայրենիքի վերակառուցման :

1919 Յունուարին չորս մեծ պետութիւնները՝ Անգլիա, Մ. Նահանգներ , Ֆրանսա եւ Իտալիա ընդհանուր ձեւով բանաձեւեցին դաշնակիցներու պատերազմական նպատակները, որոնք կ՚ընդգրկէին Թրքական կայսրութեան ենթակայ ժողովուրդներու ազատագրման հարցը :

« Նկատի ունենալով որ Թուրքերը պատմականօրէն անկարող եղան լաւ կառավարելու իրենց ենթակայ ժողովուրդները, Նկատի ունենալով նաեւ Հայերու եւ այլ ազգերու սարսափելի ջարդերը , դաշնակից եւ անոնց բարեկամ պետութիւնները կը համաձայնին որ Հայաստան, Սուրիա, Միջագետք եւ Արաբիա ամբողջովին բաժնուին Թրքական Կայսրութենէն »:

1920 Յունուար 14ին դաշնակիցներու բարձրագոյն խորհուրդը , «Տը Ֆաքթօ», կը ճանչնար Հայաստանն ու իր ժողովուրդը :

Նախագահ Ուիլսընի կողմէ Հայաստան ուղարկուած Ամերիկացիներ Քինկ, Քրէյն եւ զօրավար Հըրպըրթ ուսումնասիրեցին նոր հանրապետութեան սահմանները :

(4 Շար.)

ԳԻՏԱԿԱՆ

—o—

կենդանիները կրնա՞ն իրեց մարմնին եւ ներքին օրկաններուն չափերը փոխել : Այս հարցումին հետաքրքրական պատասխան մը տուաւ , վերջերս , լեհ գիտնական Աուկուստ Տենիլ: Ան մասնաւոր ուսումնասիրութիւններ կատարեց հիւսիսային շրջանները ապրող մկնաքիթներու՝ սուր դունչով մուկերու վրայ : Այս մուկերը զարմանալի կերպով կը փոխեն իրենց ծաւալն ու չափերը ըստ տարուան եղանակներուն : Այսպէս, ձմեռուան ընթացքին անոնց գանկը կը փոքրանայ 17 տոկոսով, իսկ ուղեղին ծանրութիւնը կը պակսի 25 տոկոսով: Ուսումնասիրութիւնները ցոյց տուին, թէ ներքին օրկանները եւս նոյն եղանակին կը փոքրանան : Այս փոփոխութիւնները բացատրելի են այն հանգամանքով, որ կենդանին պէտք է յարմարի գոյութեան բնական պայմաններուն , հիւսիսային շրջաններուն մէջ, ուր ամառը կարճատեւ է , իսկ ձմեռը՝ երկար ու ծանր :

Այս փորձերը եւ ուսումնասիրութիւնները, որոնք կատարուեցան մկնաքիթներու վրայ, դեռ լրիւ չեն լուսաբաներ եղանակային փոփոխութիւնները այդ կենդանիներու մարմնին մէջ, բայց անոնք մասամբ կը բացատրեն նմանօրինակ երեւոյթները աւելի մեծ կենդանիներու մօտ, որոնք կը ձմեռեն բարեխառն գօտիներու մէջ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (126)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Իսկ Մատէն Մօպրէի ականջին կը փսփսար .

— Իրա՞ւ այդ գանձին պիտի տիրանանք :

— Ես իմ գանձիս տիրացած եմ արդէն, եղաւ խմբագիրին պատասխանը :

Եւ այր կին իրարու փաթթուեցան :

ԱՀԱ ԴՐԱԽՏ ՊԻՏԻ ՄՏՆԵՍ

Լոյսը հազիւ ծագած, հետազօտիչները Իպրահիմի առաջնորդութեամբ տուն վերադարձան :

Ճամբաները բաց էին. ոչ մէկ վըտանգ :

— Միայն արեւելեան կողմը կասկածելի մարդիկներ նշմարեցինք, կարծեմ թէ մեր մեկնումին կը սպասեն ուր նը Իպրահիմ հասկնալու համար, վերջացուց Իպրահիմ :

— Այդ կողմէն վախ չունիմ, պատասխանեց Մօպրէ :

— Ուրեմն ճամբայ ելլենք :

Քանի մը վայրկեան ետքը երկրաչափական խումբը ճամբայ ելաւ :

Իրիկուան ժամը հինգին, առանց որեւէ միջադէպի, Ուլէտ – Մէրշուֆ հասան :

Ժամ մը վերջը ամէն բան կարգի դըրուած եւ բանակատեղին դարձեալ անաուկ բերդի մը վերածուած էր:

Գանձին առաջին դուռը առանց որեւէ դժուարութեան բացին : Զարտաք զայն իրենց վրայէն գոցելէ ետք երկրորդ դուռը բացաւ : Ճարտարապէտը երկու քարայները, քառանկիւն ու կլոր :արայրները լաւ մը խուզարկելէ ետք համոզուեցաւ որ ամէն բան իր տեղն էր : Զարտաք գործի սկսաւ, Մօպրէն եւ Բղէշը կլոր քարայրին մէջը կեցնել տուաւ, իսկ ինքը, տօքթօրը, երկու քոյրերը եւ Իպրահիմը դուրսի քառանկիւն քարայրը դարձան : Իպրահիմ երկու քարայրները իրար միացնող դրան մէջտեղը կեցաւ :

Զարտաք այս կարգադրութիւնը յատկապէս ըրաւ որ, երբ ինք բանալին դարձընել սկսի, քարայրին ամէն կողմը հըսկողութեան տակ ըլլայ : Երբ ամէն ոք իր հսկիչի տեղը գրաւեց, Զարտաք մուտքի դրան պատին մօտեցաւ, Զմոռանանք ըսելու թէ քարայրը լուսաւորուած էր կանխաւ բերուած ջահերով :

— Պատրա՞ստ էք, հարցուց Զարտաք :

— Այո, պատասխանեցին ամէնքը միաբերան :

Զարտաք սկսաւ ձեռքի Կանաչ Ադամանդը պատին վրայի եօթը ծակերէն առաջին չորսին մէջ խոթել: Այսպէսով, երկու անգամ, Մեծ արջ համաստեղութեան գլխաւոր չորս աստղերուն շրջանը ըրաւ : Յետոյ, Ադամանդը իններորդ ծակը խոթեց , յետոյ տասներորդը :

Երբ Ադամանդը տասներորդ ծակը մըտաւ, պատը տեղէն երերաց :

— Տասնեւմէկերորդ ծակն է, ուշադրութիւն , պատրա՞ստ էք, գոչեց Զարտաք :

Եւ Ադամանդը տասնեւմէկերորդ ծակը խոթեց :

Ներսէն , կլոր քարայրէն սուր աղաղակ մը լսուեցաւ : Ամէնքը մէկէն հոն վազեցին : Մօպրէ , այլահար , գետնին վրայ բացուած խոշոր ծակի մը վրայ ծռած դէպի վար կը նայէր :

— Բղէշ, Բղէշ, ի՞նչ եղար , աղաս , գոչեց Փիէր անձկութեան մատնուած :

— Հոս եմ, վարպետ, պատասխանեց Բղէշի ձայնը հողին տակէն :

— Ո՞ւր ես : Մէկ տեղդ բան մը եղա՞ւ :

— Ոչ, հոգ մի ընէք, պոռաց Բղէշ հողին տակէն : Հեռու չեմ , ձեր ձայնը կը լսեմ ...:

— Մէկ տեղդ ցաւցուցի՞ր, հարցուց Մօպրէ :

— Ոչ, մինակ վիրաւոր ձեռքիս վրայ ինկայ եւ քիչ մը ցաւեցաւ ... բան մը չէ ...:

Ինչպէս ամէն առաջ ալ պատկերացուցած էինք արդէն, այս կլոր քարայրին գետինը երկու հաւասար մասերէ կը բաղկանար , որոնցմէ մին միւսէն տասնեւհինգ սանթիմեթրի չափ աւելի բարձր էր: Այսինքն այս երկրորդ քարայրին գետինը կէսէն սկսեալ սանդուխի աստիճանի մը պէս միւս կէսէն աւելի բարձր էր : Երկրաչափական ասացուածքով, քարայրին մակերեսը, սապէս, երկու հաւասար հատուածներէ բաղկացած էր.

Այս երկու կիսաբոլոր հատուածներէն մին միւսէն աւելի բարձր կը կենար, եւ բարձր մասն ալ քարայրին մուտքի դրան կողմը նայող պատին առջեւը կ՚իյնար :

Հազիւ թէ Զարտաք Կանաչ Ադամանդը տասնեւմէկերորդ ծակը խոթած, Մօպրէ եւ Բղէշ ջրվէժի պէս վերէն վար դահավիժող ջուրի մը պարպուելուն ձայնը լըսեցին : Եւ յանկարծ, այս երկու կիսաբոլոր հատուածներէն բարձրը , այն որուն վրայ Բղէշ կը կենար, մէկէն ի մէկ տեղէն խախտելով իր տակ պարապութիւն մը բացաւ եւ Բղէշ հաւասարակշռութիւնը կորսնցնելով, բացուող հորին մէջ ինկաւ :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՊԱՏԱՐԱԳ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Հոգեգալստեան տօնին առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Դաւիթ Ծ. Վ. Սահակեան:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ տասնին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Աղք.ի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Փոն տը Շէրիւրէն բարեսէր անձնաւորութիւն մը՝ Պ. Գ. Սոմունեան, ուխտի մը հետեւանօք, այցելեց Մոնմօրանսիի եւ Անթիյիի Հանգստեան տունները եւ պատսպարեալներուն բաժնեց 10ական ֆրանք, այսինքն 1300 ֆրանք, որուն համար եւ յանուն մեր ծերերուն կը յայտնենք մեր ջերմ շնորհակալութիւնները:

Պ. Աչճեան Յակոբ 500, եւ 300 ֆրանք, Պ. Մ. Խաչիկեանի ձեռամբ (Մարսէյլէն) հաւաքուած 120, ողբ. Լօժէնի Թօրամանեանի մահուան առթիւ, Պ. Կիւլպէնկ Մաւեան (Տիժօն) հարիւր, Պ. Տիրան Պէրպէրեան հարիւր, Այրի Տիկ. Ղուկասեան իր ողբ. ամուսնոյն յիշատակին 100, Պ. Պետրոս Սաաթճեան իր ողբ. կնոջ յիշատակին 85, Պ. Արմէն Տապաղեան 85, Տէր եւ Տիկին Հայրապետեան 50, Տիկին Լօլոյեան ողբ. տիկին Մելինէ Հէնարի մահուան առթիւ 50, Պ. Ա. Ծօրթուեան 60, Տէր եւ Տիկին Ա. Տօլմաճեան 30, Տէր եւ Տիկին Աճէմեան 45, եւ Տիկին Գամեան յիսուն, փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Տիկ. Փափազեանի մահուան առթիւ: Տէր եւ Տիկին Մ. Պարտիզպանեան իրենց մօր՝ ողբ. Զապէլի մահուան տարելիցին առթիւ 50, Պ. Ժամկոչեան Մասիս, Պ. Սարաճեան Յ. եւ Տ. Ղոնեանց 35ական, Պ. Հայրապետեան Ս., Ա. Սարգիսեան, Լ. Տօնիկեան, Տիկ Սաատէթեան Մ. 35ական ֆրանք: Տիկ. Մանուկեան Եղիսաբէթ 30 ֆրանք:

Տէր եւ Տիկին Մինասօղլու Մ. 20 ֆր., Ե. Պալեանի յիշատակին, Տիկին եւ Օր. Պօյաճեան, Պ. Պ. Քէշիշեան Բ.: Հէքիմեան Օթօն քսանական, Այրի Տիկին Աննիկ Մարգարեան իր ողբ. ամուսնոյն մահուան Բ. տարելիցին առթիւ քսան, Պ. Պ .Վ. Ապուլեան, Օ. Սարեան եւ Տիկին Ժագլին Սիւէրօ 15ական, Տըլօթօն, Տէմիրճեան Ժ., Արսլանեան Բ., Սըրմագէշեան Տ., Տիկիններ Տէկրանժ, Ա. Թագւորոֆ, Լ. Ջէօրտիւզեան, Գըըըղճեան Ռ. եւ Պ. Իւթիւճեան 10ական ֆր.:

Պ. Պ. Պալանցեան Յ., Դուրեան Պ., Պունիաթեան, Շամտանճեան Մ., Սիրունեան Ա., Տիկիններ Ա. Սուճեան, Ի. Լակարտ, Ա. Թագւորոֆ 5ական ֆրանք:

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի առաւօտ Հոգեհանգստեան առթիւ կը պատարագէ Գարեգին Աբեղայ Պէքճեան:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

« ՍԵՂԵԱՆ ԿՏԱԿ »

(Մարսիլիոյ շրջանի գաղութի ուշադրութեան)

Ինչպէս նախորդ տարիներուն Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը, այս տարի եւս ՍԵՂԵԱՆ ԿՏԱԿի նկամուտները պիտի յատկացնէ Մարսէյլի շրջանին կարօտ ընտանիքներու հիւանդկախ կամ տկարակազմ երախաներ կամ երիտասարդներ կազդուրման կայաններ ղրկելու:

Դիմումները պէտք է կատարել մինչեւ Յունիս 15, Մարսէյլ (քաղաք եւ արուարձաններ) Պ. Միքայէլ Խաչիկեանի, Կարտանի մասնաժողովի ատենապետ Պ. Բէթէնեանի, Էքս ան Փրովանսի մասնաժողովի ատենապետ Պ. Յարութիւն Պօղոսեանի, կամ ուղղակի Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդրոնի հասցէով.

UNION GENERALE ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE
11, Square Alboni — PARIS (16e)

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ՎԻԵՆՆԱ, ՓԵՇՏԱ

11 ՕՐ ԾՈՎԵԶԵՐՔ (ԼԻՏՕ)

ՎԵՆԵՏԻԿ Ս. ՂԱԶԱՐ

Եւ այլ գեղեցիկ շրջաններ

Մեկնում՝ Օգոստոս 1ին, վերադարձ Օգոստոս 28ին:

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար դիմել՝

M. H. BASMADJIAN
128, Rue de Flandre, Paris (19e)
Métro Crimée) — porte face à l'entrée:
Maison RENAL.

TRANSATOUR - OVERSEAS,
3, Rue Scribe, Paris (9e), Métro Opéra
Tél. : OPE. 77-85, Licence 183 A,

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Փակուած են Յուլիս ամսուան արձանագրութիւնները: Օգոստոսի համար արձանագրութիւնները կը շարունակուին:

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել

Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ՄԱՅԻՍ 28-Ի 48-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի այս Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս 6րդ թաղապետարանի սրահը՝ Փլաս Սէն – Սիւլփիս:

Կը նախագահէ՝ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսին՝

ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ եւ ԷՏՈՒԱՐ ՏԷՓՐԷՕ

Խօսք Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ:

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին

Կը մասնակցին՝ արտասանութիւն Օր Նիկողոսեան եւ Գալուստ Պապեան, Սայաթ Նովա երրեակը (նուագ), մեներգ՝ Պ. Մարիօ Հաճիստիս (հայերէն), Տէտէեան քառեակը (նուագ), Սիփան Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ:

Հայկ. տոհմիկ պարեր, Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբի կողմէ:
Առատ պիւֆէ մատչելի գիներով

Կէս գիշերէն ետք՝ նուագախումբ ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Մուտք 5 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի (Մայիս 29) առաւօտեան ժամը 10ին, Սինեմա Վառիէթէ:

Կը նախագահէ.— ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Կը խօսին՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ–ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր

Կառքերը կը մեկնին Պօմոնէն ժամը 8·30ին: Պուլվ. Պօմոն, եկեղեցիին քովէն

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, թաղապետարանի թատրոնին մէջ:

Կը նախագահէ՝ Ե. ԳԱՍԵԱՆ Կը խօսի՝ Մ. ՄԻՐԶԷ

Ֆրանսերէն կը խօսի՝ ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Ռոմանի Թատերախումբը կը ներկայացնէ Յովհ. Զարիֆեանի, ղեկավարութեամբ Սարգիս Քէփէնէկեանի «Հէքեաթ – ողբերգութիւն»: Կը մասնակցին Ս. Քէփէնէկեան, Մ. Աւոճեան, Ա. Քէփէնէկեան, Ս. Թոգաթլեան, Յ. Քէփէնէկեան:

ՍԷՆԹ - ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոր Սերունդի 17րդ պատգամաւորական ժողովին առթիւ, կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի:

Այս Կիրակի ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս, փալէ տ'Իվէրի մէջ 3, Րիւ Քիւնեօ:

Կը նախագահէ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՅՏԱ – ՊԻՐԵԱՆ:

Կը խօսին՝
ԱՐԱ ՊԻՊԷՐԵԱՆ (հայերէն)
ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (ֆրանսերէն)

Կը ներկայացուի ԴԱՍԱԼԻՔԸ (հայ Սանինեան) մէկ արար:

(Նիւթը Հայաստանի անկախութենէ բերէն):

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Նոր Սերունդի Ֆրանսայի շրջանի կարող ուժերը, Լիոնի, Վիէնի պարախումբերը կովկասեան պարերով, նաեւ երգ եւ արտասանութիւններ:

Ժամը 22·30ին կը սկսին եւրոպական պարերը ՌՈԺԷ ԹՈՄԱ նուագախումբով:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ:

Յունիս 11, Շաբաթ ժամը ճիշդ 20·45ին

PAUL-FARALICQի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

21, Rue Yves-Toudic, PARIS (10e) — Métro : République

Կը ներկայացուի

"ՌՈՒԶԱՆ"Ը

Թատերգութիւն 5 արար

ԹՐԱԳՕՇԻ

(Որ արժանացաւ մրցանակի Տիկնաց Յանձնախումբի կազմակերպած թատերական մրցման)

Կը մասնակցին.— Օրիորդներ՝ Ս. Վարդանեան, Ս. Զոնթըրեան, Է. Զանբըրեան: Վ. Կիրակոսեան, Ոսկերիչեան, Բամպուքճեան, Պարոններ՝ Ն. Բըշտիկեան, Ս. Տէր Մաթէոսեան, Գ. Գէորգեան, Շ. Սիրունի, Հ. Փափազեան, Մ. Զաքմաքճեան եւ Թ. Մանուկեան

Խմբերգներուն կը մասնակցին.— Օր. Օր. Ե. Արզուեան, Ա. Մելքոնեան, Ս. Սայլանեան, Պ. Յակոբեան, Ժ. Շաքանիփանեան, Ն. Վերտոյեան, Ս. Կիւմիւշանգատեան, Պ. Անէմեան, Ն. Քէֆէլեան Է. Վարդանեան եւ Բ. Օհաննէսեան:

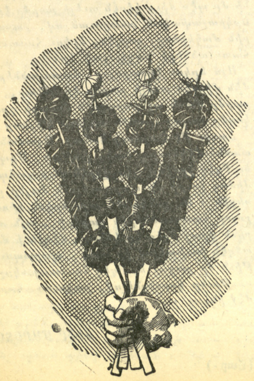
«ՍՕՍԻ» պարախումբի աղջիկները, ղեկավարութեամբ Տիկ. Յասմիկ Քիւրքէրեանի:

Նաեւ «ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ» ՀԱՄՈՅԹԸ ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ՄԵՍՐՈՒՄԵՆՑԻ

ԾԱՆՕԹ.— Յատկապէս կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Pour les billets s'adresser :

U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18
Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64
« Maison MASSIS », 21, Rue Saulnier PARIS (9e) — PRO. 16-88

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ
Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:
Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ:
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 29 ՄԱՅԻՍ

DIMANCHE 29 MAI 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10622

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — No 10.622

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՂՋՈ՛ՅՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

(Պատգամաւորական ժողովին առթիւ)

Ջափահաս է Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը, 21 տարեկան յաղթանդամ երիտասարդ:

Իր 17րդ պատգամաւորական ժողովը կը գումարէ Սէնթ Էթիէնի մէջ, Մայիս 28 - 30 :

Հիմնուած 1945ին, երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին, երբ ա՛յնքան փայլուն հեռանկարներ կային Հայկական Դատի արդար լուծումին համար, հայ բնաշխարհ տղոց ու աղջիկներու երիտասարդական այս կազմակերպութիւնը շուտով ծաւալում հանդամանք ստացաւ:

Փարիզի ու գաւառի մէջ մասնաճիւղեր կազմուեցան կեդրոնական վարչութեան նախաձեռնութեամբ : Առաջին օրէն ըսկսեալ կազմակերպութիւնը դրուեցաւ ամուր հիմերու վրայ : Տարուէ տարի բարգաւաճեցաւ փորձառութիւն ձեռք բերաւ, ու այսօր մեզի կը ներկայանայ երկու տասնեակ տարիներու բեղուն գործունէութեան վաստակով բեռնաւոր :

Անցեալ տարի հանդիսաւորապէս տօնեց իր քսանամեակը: Նոր ծրագիրներ կազմեց, աւելի արդիւնաւէտ դարձնելու համար մասնաճիւղերու աշխատանքները :

Փարիզի կեդրոնական վարչութիւնը, հետեւելով ժողովրդավարական սկըզբունքներու եւ քաջալերելու համար տեղական մասնաճիւղերու նախաձեռնութեան ոգին, կերպով մը ապակեդրոնացման դրութիւն ստեղծած է կազմակերպութեան մէջ :

Այսպէս, երկու Շրջանային վարչութիւններ կազմուած են: Մէկը հարաւային Ֆրանսայի համար, կեդրոն ունենալով Մարսէյլը, միւսը կեդրոնական Ֆրանսայի՝ կեդրոն ունենալով Լիոնը :

Այս վերջինին կապուած են բացի Լիոնէն՝ Տէսինի, Վիէնի, Կրընոպլի, Վալանսի, Սէնթ Էթիէնի եւ Սէն Շամոնի մասնաճիւղերը :

Փարիզեան շրջանի Նոր Սերնդականները Հայ Մշակոյթի Տան մէջ ունին իրենց սեփական ակումբը, ուր կը հաւաքուին միշտ ժողովներու եւ դասախօսութեանց համար :

Կեդր. վարչութիւնը շարքերու հայեցի դաստիարակութեան համար դասախօսութեան նիւթեր պատրաստելով եւ բազմացնելով կը ղրկէ բոլոր մասնաճիւղերուն : Հայոց պատմութեան, հայ դատի եւ հայ գրականութեան մասին բազմաթիւ դասախօսական գրութիւններ ղրկուած են արդէն բոլոր մասնաճիւղերուն :

Տարեկան բանակումներուն ընթացքին եւս նոյն նիւթերու մասին կը խօսուի Նոր Սերնդականներուն :

Անցեալ Օգոստոսին բանակումը տեղի ունեցած էր Միջերկրականի ափերուն վըրայ, Սէն Ռաֆայէլ, գանազան շրջաններէ 250 տղոց եւ աղջիկներու մասնակցութեամբ :

Նոր Սերունդը տարիներէ ի վեր կը հըրատարակէ իր պաշտօնաթերթը, Հայաստան, հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով : Ամսագիրը շաբաթաթերթի վերածուած է երեք տարիէ ի վեր եւ կանոնաւորաբար լոյս կը տեսնէ :

Թէ՛ հայերէնի եւ թէ ֆրանսերէնի բաժնի աշխատակիցները մեծ մասամբ կը պատկանին Նոր Սերունդին : Հայերէն յօդուածներու հեղինակները Մերձաւոր Արեւելքի երիտասարդ տղաքն են, որոնք հնարաւորութիւն ունին մայրենի լեզուն հիմնական կերպով սորվելու տեղական դպրոցներու մէջ :

Իսկ ֆրանսերէն գրութիւնները կը ստորագրեն այս հիւրընկալ երկրին մէջ ծնած եւ ուսած Նոր Սերնդականները :

Հայաստանի երկու բաժիններու վարիչները միջին սերունդին պատկանող ընկերներ են :

Տեղ տեղ հայերէնի դասընթացքներ կազմակերպուած են՝ անդամներուն համար :

Նոր Սերունդի ժողովներու խօսակցական լեզուն հայերէնն է: Նոյնն է աւանդութեանց ու թղթակցութեանց համար :

Այս մարզին մէջ Նոր Սերունդը կը տարբերի Ֆրանսահայ երիտասարդական ուրիշ կազմակերպութիւններէ, որոնց բանաւոր ու գրաւոր լեզուն ֆրանսերէնն է :

Երկու տասնեակ տարիներու ընթացքին հազարաւոր հայ տղաք ու աղջիկներ մըտած են Նոր Սերունդի դրօշին տակ եւ ներշնչուած հայրենասիրական ոգիով:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը տնկարան մըն է, ուր կը պատրաստուին թեկնածուներ՝ Դաշնակցութեան շարքերը մտնելու համար:

Վերջին տարեշրջանին 25 Նոր Սերընդականներ Դաշնակցական դարձան, 18ը Փարիզէն, — երկու ամիս առաջ :

Սէնթ Էթիէնի պատգամաւորական ժողովի օրակարգին վրայ կան կարեւոր հարցեր, որոնք վստահ ենք թէ պիտի քննուին մեծ ուշադրութեամբ եւ անցեալի փորձառութեան լոյսին տակ :

Ողջունելով 17րդ պատգամաւորական ժողովը, բարւոք լուծում կը մաղթենք առաջադրուած ծրագիրներուն :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Օրը Օրին

ՅՈՅՍԻ ԱՇԽԱՐՀԷՆ, ԼՈՅՍԻ ԱՇԽԱՐՀԸ

Մեր քաղաքական բաղձանքներուն իրականացումը մեծապէս կը տուժէ, երբ ազգին երկու կէսերը — Արտասահմանի մէջ — իրարմէ բոլորովին տարբեր պահանջներ ներկայացնեն Միացեալ Ազգերուն: Կամ ուրիշ տեղեր :

Որովհետեւ, մեր աղերսագիրները կարդացողները կրնան մեր երեսին պոռալ — Նախ գացէք իրարու խօսք հասկցէք ու յետոյ եկէք մեր գլուխը արդուկելու ···

Հայրենակիցներ ունինք, որոնք կը կարծեն թէ մեր ներքին կռիւներուն միայն մենք, Հայերս, ծանօթ ենք ու մեզ հիւրընկալող ժողովուրդներուն վարիչ շըրջանակները անտեղեակ են մեր անբուժելի անմիաբանութեան :

Զարաչար կը սխալին այս հայրենակիցները :

Մեծ պետութեանց — նոյնիսկ մանրանկարներէն շատերուն — գաղտնի սպասարկութիւնները արծիւի տեսողութիւն եւ շան լողութիւն ունենալով, շատ մօտէն ծանօթ են մեր ազգային փէհլիվանական մարզանքներուն, որոնք հանդիսատեսը խնդացնելու յատկութենէն ալ զուրկ են, այսօր :

Իւրաքանչիւր արտաքին գործոց նախարարութեան պաշտօնատուն, որ ունի իր Մերձաւոր Արեւելեան Հարցերու Բաժինը, գիտէ թէ արտասահմանեան Հայաստանը ունի երկու ճակատ — մէկը Դաշնակցութեան ճակատը, միւսը հակաԴաշնակցութեան ճակատը :

Գիտէ նաեւ թէ առաջինը ինչ ուղղութեան կը հետեւի եւ ինչպէս կը բանաձեւէ հայ ժողովուրդին պահանջները, իսկ միւսը ի՛նչ քաղաքականութիւն որդեգրած է :

Գիտէ թէ Դաշնակցութեան ճակատը կը պանծացնէ Մայիս - Քսանըութը եւ կը պարզէ ազգին կարմիր - կապոյտ - նարնջագոյն դրօշակը, իսկ միւսը Մայիս Քսանութին եւ եռագոյնին անունները լըսէ՝ կը քրտնի, կը կարմրի եւ կը ջղայնանայ՝ հիւանդանալու աստիճան :

Այս զոյգ ճակատները իրարմէ հեռացընող խրամատը շփոթութեան մատնուած է Արեւմտեան երկիրներու այն շրջանակները, որոնց դուռը ափ առած ենք 1878էն ի վեր, վառ ի վառեալ յոյսերով ու ակնկալութիւններով զրահուած :

Արդարեւ, այս շրջանակները, տակաւին, չեն գիտեր թէ երէկուան «պզտիկ դաշնակից»ին ուզածը ի՞նչ է, իսկապէս:

Մենք գիտե՞նք : Ազգը գիտէ՞ :

Կար ատեն մը, երբ Սեւրի Դաշնագիրին անունով կը խօսէր միայն Դաշնակցութիւնը, ինչպէս կը խօսի այսօր ալ :

Իսկ միւս ճակատը 1947ի Մայիս ամսուն միայն արթնցաւ, յանկարծ, որովհետեւ այդ թուականէն մինչեւ երկու տարի առաջ, Խորհրդային Միութիւնն ու Թուրքիան խնամիական կապեր ունէին իրարու հետ: Ինչպէ՞ս կարելի էր··· փրցնել այդ կապը՝ Արտասահմանի մէջ Սեւրի Դաշնագիրին անունը բերան առնելով :

Այո՛, այս իրողութեան ծանօթ են մեզի բարեկամ նանչցուած պետութեանց պատկան շրջանակները :

×

Այնքա՜ն փոքր ենք եւ նիւթական եւ այլ ուժերով այնքա՜ն աննշան ու աննկատելի որ մենք զմեզ աւելի եւս կը տկարացընենք ու աւելի անփառունակ դիրքի մը մէջ կը դնենք, երբ միջազգային հիմնարկութեան մը աջակցութիւնը աղերսելու արարողութեան ընթացքին ալ իրարու խօսք չհասկնանք ու ներկայանանք այս կամ այն ատեանին՝ հակամարտ — իրար չըռնող — պահանջներով :

Փողոցէն անցնող հայ խանութպանն անգամ համոզուած է որ ուժերու եւ շահերու ներկայ դասաւորումին մէջ, որեւէ յոյս, որեւէ հաւանականութիւն չկայ որ Հայոց ազգին պահանջները — ո՛ր ճակատէն ալ ներկայացուած ըլլան — լրջօրէն նկատի առնուին՝ ժողովուրդներու ճակատագիրը վճռող հզօր պետութեանց կողմէ :

Եթէ հրաշք մը պատահի եւ մեր պահանջները — Ուիլսընեան հողերու յանձնում մեզի եւ անկախութեան ճանաչում— բարեացակամ նկատառման արժանանան, դարձեալ, որեւէ հաւանականութիւն չկայ որ անոնք իրապէս գոհացում ստանան :

Այս շա՜տ փափուկ հարցին քննութեան ատեն՝ կամ բառերս պիտի ծամծմեմ ինքզինքս ու ազգը քնացնելու համար եւ կամ վէրքին կապը պիտի քակեմ ազգին աչքին առջեւ: Կը նախընտրեմ այս երկրորդ ձեւը :

Արեւմտեան աշխարհի դիւանագիտութիւնը որեւէ տրամադրութիւն ցոյց չի տար, ներկայիս, շարժման մէջ դնելու իր ներքամտութիւնն ու հնարամտութիւնը՝ ի նպաստ մեր պահանջներուն գոհացումին :

Եթէ նոյնիսկ ունենայ այդ տեսակ տրամադրութիւն մը, միջոցները չունի իր կամքը պարտադրելու հանրածանօթ աւազակին, որ փոռւեր պառկեր է Հայոց աշխարհի հողերուն վրայ :

Այս տխուր կացութիւնը մեծապէս դարմանուած պիտի ըլլար, երբ մեր «հօբար»ը դոյզն չափով մը շահագրգռուած ըլլար մեր պահանջներով եւ ձեւ մը յանձնարարէր զանոնք արդարօրէն, խղճմտօրէն իրականացնելու :

Դժբախտաբար, Խորհրդային Միութեան համար, հեռաւոր մարդակերներու ճակատագիրը աւելի հետաքրքրական նիւթ է, քան մօտաւոր ազգականէն գողցուած հողերը ետ պահանջելու իր «հօբար»ական իրաւունքը :

Երեւանն անգամ չի կրնար ժխտել այս ճշմարտութիւնը :

Ո՛չ Խորհրդային Միութիւնը, առանձինն, կրնայ մեր բաղձանքներուն իրագործումը մեզի հրամցնել ոսկի ափսէի մը վրայ, ո՛չ ալ Արեւմտեան աշխարհը:

Որովհետեւ, առաջին պարագային, այս վերջինը թոյլ պիտի չտար որ Մոսկուա տէր ու տիրական դառնար Ուիլսընեան Հայաստանին, իսկ, երկրորդ պարագային, Մոսկուան թոյլ պիտի չտար որ Արեւմտեան աշխարհը ազդեցութեան գօտի մը հաստատէր Տարօն - Վասպուրականի մէջ :

Քառասուն տարի առաջ ալ, Լենինի բանակը չկրցաւ հանդուրժել որ բրիտանական կայսրութիւնը — կարմիր Առաքելին բացատրութեամբ — «յառաջապահ դիրք մը գրաւէր ի Կովկաս», երես տալով ··· Դաշնակցական Հայաստանին :

Կարգ մը մարդիկ, իրենց երեւակայութեան եւ յիմարութեան թեւ տալով, կը սպասեն որ աւազակը, ինք, ինքնաբերաբար իր զոհօնը ետ տայ մեզի :

Պուտ մը խելք ունեցող Հայը գիտէ որ եթէ նոյնիսկ Անգարան այդ ազնուութիւնը ընէ, Ամերիկան ու Անգլիան թոյլ չեն տար :

×

Ո՛ր կողմն ալ դառնանք, ճամբաները փակ են մեր առջեւ: Ու տակաւին շա՜տ երկար ատեն, շատ մը հրաշքներու պիտի սպասենք՝ յոյսի աշխարհէն լոյսի աշխարհը անցնելու համար :

Սպասումի այդ շրջանին է որ պէտք է ըլլանք միաձայն ու միակամ, որպէսզի մեր լրջութիւնը կասկածի տակ չդնենք :

Ազգին զոյգ ճակատները պէտք է, մեր տունէն ներս, իրարու հետ ներդաշնակեն իրենց ներկայացնելիք պահանջները, աղերսագիր ի ձեռին ուրիշներու պալատէն ներս մտնելէ առաջ :

Խելք ունեցող Արտասահմանը՝ ուրիշ բան չի կրնար ընել, եթէ չուզեր ծաղր ու ծանակ ըլլալ :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

VERDUN

Ֆրանսական պատմութեան փառքի էջ մը: Էջ մը նաեւ սարսափի, ամօթի, ջարդի: Փառքի էջ մը, զինուորական պատմութեան համար, ամէնէն արիւնալի ճակատամարտին մէջ: 420 հազար զինուորներ ինկան այդ փառքի ճամբուն վրայ, որպէսզի հայրենիքը փրկուի :

Այսօր յիսնամեակ մը ետք, քարթեզեան միտքերը կը վերլուծեն անցեալը եւ յաղթանակ չեն նկատեր այն դաշտը որ արիւնով ծածկուեցաւ, յաղթական չեն նկատեր զօրավարը, որ դեռ մառեշալ չէր, բայց որու անունը սակայն կարելի չեղաւ բաժնել Վերտէօնէն: Ինք չի հանդչիր իր զինուորներուն քով, վասնզի մարդիկ կը յիշեն յաղթանակները, բայց չեն մոռնար պարտութիւնները: Եթէ Զօրավարը յաղթած էր, Մառեշալը պարտուած էր: Ուր է՞ սակայն բուն մեծութիւնը, յաղթանակի՞ թէ պարտութեան մէջ :

Յիսուն տարի առաջ, այս փառաւոր երկրին արիւնը հոսեցաւ ու ծածկեց հըսկայ դաշտ մը: Մարդիկ կ՚ուզեն համոզել թէ աւելորդ չէր այդ թափուած արիւնը և թէ ի վերջոյ ինչ որ մնայ Վերտէօնէն, փառքի էջ մըն է միայն :

Հանգիստ բոլոր ոսկորներուն Սարդաբապատէն Վերտէօն: Յարգանք բոլոր անոնց որ ինկան հայրենիքի սիրոյն :

«ՅԱՌԱՋ»

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ առթիւ, Յառաջ լոյս չի տեսներ այս Երեքշաբթի եւ խմբագրատունը փակ է Երկուշաբթի: Մեր յաջորդ թիւը Չորեքշաբթի Յունիս 1 :

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԲԱՐԵՊԱՇՏՕ՞Ն ԹԷ ԲԱՐԵՊԱՇՏ

Այս անգամ, ծանօ՛թ բարեկամ մըն է, եկեղեցասիրութեամբ յայտնի, որ ի վըկայութիւն իր եկեղեցասիրութեան՝ այս հարցումը կ'ուղղէ ինծի.—

« Ո՞րն է ճիշդ, բարեպաշտօն հաւատացեալնե՞ր ըսել թէ բարեպաշտ հաւատացեալներ »:

Պատասխան.—

Հոմանիշ են այս երկու բառերը, նոյնիմաստ: Ունինք բառաձեւ մըն ալ, բարեպարիշտ, երրորդ ջուլ մը նոյն արմատին վրայ բուսած: Բայց առաջինը ոսկեդարեան չէ ... ոսկեդարեան ըլլալով հանդերձ: Կ'ուզեմ ըսել թէ գործածուած է Աստուածաշունչ Մատեանի մեր ոսկեդարեան թարգմանութեան մէջ, բայց թերեւս երկրորդն է, որ, ընդօրինակողի մը ձեռքին տակ, աճած է օն վերջածանցով կամ կազմուած հետեւողութեամբ «բարեկրօն» բառին եւ էնթէոփոլասիոնէ մը յիշատակ մնացած, (լուսանցքին վրայ գրուած՝ յետոյ բնագրին մէջ մտած, որու օրինակը՝ քիչ ետքը):

Արդարեւ, Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ բարեպաշտ բառը կը գտնենք 12 անգամ գործածուած, իսկ բարեպաշտօն բառը՝ միայն երեք անգամ: Առակներուն մէջ կը գտնենք թէ՛ առաջինը (Գլ. ԼԱ. 30), թէ՛ երկրորդը (Գլ. ԺԲ. 12): Իմ կասկածս, թէ բնագրային չէ, կը զօրանայ՝ երբ հայերէն թարգմանութիւնը կը բաղդատեմ Եօթանասնից թարգմանութեան հետ (յունարէն), ուր բառը փոփոխութիւն չի կրեր (*):

Հայերէն բառը, բարեպաշտ, ծագումով պարսկերէն, փէրէսթ բառն է, որ, ըստ հնչաբանական օրէնքներու, մեր լեզուին մէջ կը կորսնցնէ րէ տառը՝ երբ կ'ըլլայ շա տառէն առաջ: Այսպէս է որ ունինք պաշտ ձեւը: Բայց երբ նոյն շա տառը կը նահանջէ՝ ձայնաւորի մը ետեւն ապաստանած, րէ տառը դարձեալ կուգայ կը գրաւէ իր տեղը, ու կ'ունենանք պարիշտ կամ բարիշտ:

Ահա այս բառն է որ հաստատական նախածանցով կը կազմէ բարեպաշտ կամ բարեպարիշտ, իսկ ուրացական նախածանցով՝ ամբարիշտ բառաձեւերը, (իրարու հականիշ):

Նախածանց գործածելու նոյն ձեւը կը տեսնուի յունարէն համապատասխան բառին վրայ: Հայերէնը եւ յունարէնը կը հետեւին, ուրեմն, քերականական նոյն օրէնքին, ի վկայութիւն լեզուափիլիսոփայական նոյն արտայայտութեան, (լեզուին մէջ մանիքէական վարդապետութենէն յիշատակ կամ թելադրանք որոնելը, ըստ չարի եւ բարիի երկուութեան հաւատքին, ե՛ս եմ փորձած առաջին անգամ, տեսութիւնը՝ սեփական):

Յունարէն համապատասխան բառն է սէվաս (=սէբաս), — հոմերական շըրջանին՝ այս բառը կը նշանակէր երկիւղ զգալ (աստուածներէն), իսկ յետհոմերական շրջանին՝ պաշտել, պատուել, յարգել: Յետագային՝ գործածուեցաւ նաեւ իբրեւ տիտղոս, — օրինակ՝ սէբաստոս, որ կը տրուէր կեսարներուն, զանոնք համարելով աստուածներուն հաւասար՝ աստուածային երկիւղ ազդելու ընդունակ: Երբ մարդոց մասին էր խօսքը, յունարէն լեզուն կը գործածէր դիկա բառը, երբեմն գործածուած զուգընթաց (**):

Այս երկու բառերն ալ ունին իրենց հաստատական եւ ուրացական ածանցներով աճած ձեւերը:

Հաստատական նախածանցով՝ բարեպաշտ հայերէն բառին համապատասխան յունարէն բառաձեւէն, Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ բազմիցս գործածուած, շատ ծանօթ է անձնանուն մըն ալ, — Եւսեբիոս, որ կը նշանակէ բարեպաշտ մարդ՝ ստուգաբանօրէն: Ուրացական նախածանցով՝ ասեվրս (Մինէլ կուտայ ասեվէս), հայերէնը՝ ամբարիշտ:

Քերականութեան երկու երկար դասերու նիւթ ահաւասիկ, — բայց կարճ կապենք:

Ուրացական այս ա նախածանցը հայերէն լեզուն ալ ունի, — օրինակ՝ կամայ-ակամայ: Զարմանալի՛, ուրացական այս նախածանցը հականիշ չի չըներ անպայման, հազուադէպ սակայն, — օրինակ՝ նօթի – անօթի, առանց իմաստի փոփոխութեան՝ մէկ բառէն միւսը: Խելօք կամ ուրացական՝ շատ գործածական չէ այս միատառ նախածանցը: Ընդհակառակն, անընդհատ կը բանի ուրացական երկատառ նախածանցը, մեր բառարաններուն մէջ մեծ տեղ տալով այբին: Օրինակ՝ աբատ – անարատ, եւ նման կազմութիւններ՝ ուզածիդ չափ: Նոյն այս նախածանցը այլ մը եւս կ'առնէ երբեմն ու կ'ըլլայ եռատառ, — օրինակ՝ անագորոյն: Շատ ուրիշ խաղերու կարգին, տարօրինակութիւններ ալ ունի այս ան նախածանցը: Երբ բառը, որու հետ պիտի ամուսնանայ, կը սկսի բեն տառով, ինչպէս բարեպաշտ բառը, կը նետէ իր նու տառը եւ կ'առնէ մեն, — օրինակ՝ ամբարիշտ:

Ինչպէս կը տեսնենք, բոլորովին կերպարանափոխուած է բառը, առջեւէն եւ ետեւէն: Բեն եւ մեն տառերը տարօրինակ ափինիթէ մը ցոյց կուտան հանդէպ իրարու, (ֆրանսերէնի մէջ եւս նոյնն է պարագան), — բացառութիւնները մէկ կողմ՝ մեն եւ բեն շատ կը սիրեն գիրկընդխառնութիւնը: Յիշուած բառին վերջին վանկն ալ իր արմատին է վազած, պատճառը... բայց լաւ է որ չհեռանանք եւ վերադառնանք մեր ոչխարներուն մօտ:

Բարեպաշտ բառին համար՝ ըսի թէ 12 անգամ գործածուած է մեր գրաբար Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ, յունարէնին մէջ՝ շատ աւելի:

Կարեւոր է, սակայն, կրկնել թէ յունարէն բառը կը մնայ միշտ անփոփոխ: Հայերէ՛նն է որ կ'ըլլայ բարեպաշտ, կ'ըլլայ բարեպաշտօն: Ահա թէ ինչո՛ւ կասկածս թէ... լուսանցքէ՛ն մտած է ներս այդ բառը, նախ ուրիշ գրուած՝ բացատրելու համար: Ապացոյց՝ լուսանցքէն մտնելու օրինակ մը ահաւասիկ:

Սողոմոնի Առակներուն մէջ (Գլ. Ա. 7) շատ յեղյեղուած տող մը կայ, — ի պէտի չի պիտի ամէն մարդ գիտի.—

« Սկիզբն իմաստութեան՝ երկիւղ Տեառն »:

Վերը գրեցինք թէ «երկիւղ Տեառն» կը համապատասխանէ յունարէն սէվաս (=սէբաս) բառին: Կը թուի թէ ընդօրինակողը չէ հասկցած այս «առակը», եւ լուսանցքին վրայ աւելցուցած է «պաշտօն բարի առ Աստուած», շարունակելով «ըսկիզբն զգօնութեան», իբրեւ ամբողջական բացատրութիւն: Յետոյ այս բացատրութիւնը մտած է բնագրին մէջ, — ահա թէ ինչո՛ւ կրկնութիւն մը կայ այս առակին մէջ, բառարանային աշխատանքի մը վկայութիւնը, ուր նախադասութիւն մը կը բացատրուի ուրիշ նախադասութեամբ մը:

Այս «երկիւղ Տեառն» տարազը, «Թիմիտուս Տէորում» ըստ Ովիդիոսի, թէեւ համապատասխան հոմերական սէվաս (=սէբաս) բառին, առարկայ դարձած է ստուգաբանական բազմաթիւ փորձերու եւ վէճերու, այն պատճառով որ եբրայերէն բառը, եիրաh, շատ մութ է եւ խրթին, (Գեսենիոս ազգակից կը համարի արաբերէն ուարա բառին, — տես Բառարան եբրայերէնի եւ քաղդէերէնի, էջ 441 ա, իսկ արաբերէն նոյն բառը՝ տես Քազիմիրսքի, Բ. հատոր էջ 1521): Ահա թէ ինչո՛ւ ոմանք թարգմանած են աստուածապաշտութիւն (թէոսէվիա) կամ «պաշտօն բարի առ Աստուած», բայց առաւելապէս «երկիւղի» գաղափարն է որ տիրապետած է: Այսպէս, Ղուկասի գործածած բառով, «երկիւղածները» (Գլ. Ա. 50), պէտք է հասկնալ բարեպաշտները, Աստուծոյ վախով եւ հաւատարմութեամբ ապրողները:

Տարազներու այս այլազանութիւնը անոր համար որ Եբրայեցիները մասնաւոր բառ մը չունէին կրօնք նշանակութեամբ, — « հնազանդիլ», «երկիր պագանել», «պաշտել» բացատրութիւններ էին, որոնք կը հաստատէին ժողովուրդին կրօնական կապը Եհովային հետ: Մէկ խօսքով՝ բարեպաշտութիւն կը կոչուէին այն բոլոր եղանակները, օրէնքները, կանոնները, որոնք կը հաստատէին ժողովուրդին յարումը իրենց Աստուծոյն, — Թլփատութիւն, հանդիստ ընել շաբաթ օրը, որոշ սնունդներէ հրաժարիլ, տուրք տալ տաճարին, եւ աղօթքով յայտնել հաւատարմութիւն առ Աստուած:

Իբրեւ յաւելուած՝ կ'արժէ արձանագրել թէ մեր բառարանները եւս խորթ կը նային բարեպաշտօն բառին, բաւ համարելով բարեպաշտ բառը: Կը յիշատակեն բարեպաշտօն բառը, բայց կ'աւելցնեն.— Տես՝ բարեպաշտ: Ջախջախեան եւս կուտայ բարեպաշտօն բառը՝ իբրեւ նախադրիւ գործածական, ինծի անհասկնալի այս պայմանը:

Եւ ահաւասիկ նոր բառ մը, — կարծեմ առաջին անգամ Ն. Բիւզանդացին էր որ գործածեց այդ նոր բառը, բարեպաշտօնէութիւն, անոր տալով «աղանդ բարեպաշտօնէից» նշանակութիւնը, համապատասխան՝ ֆրանսերէն փիէթիսմ բառին: Այստեղ, արդէն հասկնալի է, կարծեմ, թէ ինչո՛ւ անպատեհ կը համարուի գործածել «բարեպաշտօն հաւատացեալներ» բացատրութիւնը, նկատելով որ շփոթութիւն կը ստեղծէ՝ կապ մը ցոյց տալով բարեպաշտօնէութիւն կոչուած աղանդին հետ, — կրօնական վարդապետութիւն մը, որ ծագում առած է գերմանական բողոքականութեան մէջ 1670ին, Շփեների քարոզութեամբ, յետագային Անգլիոյ մէջ աճած՝ մեթոտականութիւն կամ ուէսլէեանութիւն անունով, համանուն քարոզիչին ջանքերով:

Հայոց եկեղեցին նման «բարեպաշտօն հաւատացեալներ» կամ «աղանդաւորներ» չունի, (բարեպաշտը հաւատացեալ է արդէն եւ հաւատացեալը՝ բարեպաշտ): Բառն է միայն որ եկած է Արեւմուտքէն, ու ծանօթ է իր ճամբորդութեան ուղին, որ կ'երկարի Ամերիկայէն մինչեւ Կիլիկիա: Այստեղ սակայն կը վերջանայ հարցումին լեզուաբանական մասը եւ կը սկսի կրօնագիտական մասը (***), զոր պիտի ներկայացնեմ կարճ ճամբորդութենէ մը ետք՝ եթէ այսքան երկար պատասխանի մը ընթերցանութիւնը ... չի սարսափեցներ մեր «եկեղեցասէր» բարեկամը, տեսնելով երկու պարզ բառերու մասին իր հետաքրքրութեան ստեղծած ... ավալանշը:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Մեր Աստուածաշունչ Մատեանը նախ թարգմանուած է ասորերէն օրինակէ մը, ետքը յունարէն օրինակով մը սրբագրուած:

Ասորերէն բնագրին մէջ փոփոխութիւն կրա՞ծ է այս բառը, չեմ գիտեր:

Անգամ մը գտայ ասորերէն բնագիր մը, բայց շատ սուղ էր ու կարելի չեղաւ գնել, յետոյ այլեւս բնաւ չգտայ: Այսպիսի գործերը վաճէններու մէջ կը կատարուին, կարելի չէ հասնիլ պրպտումներու պահանջած ամէն զոհողութեան՝ անհատական միջոցներով:

(**) Յաճախ գործածուած տարազ մըն է «բարեպաշտօն (եւսեվէս) եւ յերկիւղած (ֆոպումենոս) Աստուծոյ» (Գործք, Ժ. 2), ինչպէս «արդար (դիկէոս) եւ յերկիւղած Աստուծոյ» (Գործք, Ժ. 22): Այս տարազին կրօնական նշանակութեան մասին՝ յառաջիկային:

(***) Շատ հետաքրքրական է, օրինակ, « երկիւղ » բառին իմաստաբանական եւ աստուածաբանական պատմութիւնը, որու վրայ հիմնուած է բարեպաշտութիւնը: Մեր եկեղեցական արարողութեանց մէջ շատ կը յեղյեղուի այդ բառը, երէկեան կրօնագիտութենէն ներշնչուած, ինչպէս — « Երկիւղիւ եւ հաւատով յառաջ մատիք ...», կամ «Եւ եւս խաղաղութեան կացցուք յաղօթս ... ահիւ», կամ «Անքարիք կացցուք, երկիւղիւ կացցուք, բարւոք կացցուք», — այս վերջին երգեցողութիւնը, ուր կ'արտասանուի երեք անգամ «կացցուք», արգիլուեցաւ արեւելեան Հայաստանի եկեղեցիներուն մէջ՝ Աշտարակեցիի օրով, այն պատճառաւ թէ «կացցուք» բառը կը յիշեցնէ գերմաներէն կատցէ բառը, որ կը նշանակէ... կատու:

ՃԻՊԻԼ ՄՈՒՍԱ

Արաբական է Ճէպէլ Մուսան: Սակայն պարագաները զայն դրած են թուրք հողին վրայ: Արաբական է Ճէպէլ Մուսան եւ պիտի վերադառնայ ան գիրկը մայր հողին, որովհետեւ ան տուած է ազատութեան համար պայքարող հերոսներ եւ մարտիրոսներ:

Արեւուն եւ լուսնին միջեւ, ահա նստած՝
քեզ կը յիշեմ:
Ձիթենիի կանանչին մէջ ընկղմած՝
քեզ կը յիշեմ:
Յիշատակդ ու յուշերդ դեռ շատ թարմ
են ինծի համար:
Մէջ ժայռերուդ շուքերն հսկայ, դեռ
հովանի՝ ինծի համար:
Ճէպէլ Մուսա, դուն հայր, դուն մայր,
գորովագութ,
Ճէպէլ Մուսա, դուն սէր, դուն լոյս,
կեանքիս մէջ մութ:
Ես՝ քեզ նուէր, ես՝ պատարագ, Ճէպէլ
Մուսա:
Հեռու եմ ես, քեզմէ այսօր, հեռացած
եմ ես ակամայ,
Հեռացած եմ սիրոյդ համար, պատմու-
թիւնս դուն լա՛ւ գիտես,
Պատմութիւնն իմ տենչանքներուս, իմ
պայքարիս, ծանօթ է քեզ:
Ազատութեան սէրն է միայն,
Ազատութեան, անկախութեան սէրն է ան:
Գիտեմ որ դուն, հողատարն ես, թէ՛
մարտիկին, թէ՛ հերոսին:
Եկայ քովդ, գիտնալով որ, մաս կը
կազմես դուն այդ խումբին:
Եկայ քովդ, որ միասին, նստինք,
յիշենք, օրերը հին:
Նստինք, յիշենք, երթանք դէպ ետ,
Երթանք մինչեւ Հայկ Նահապետ:
Բայց չտարուինք այդ յուշերով,
Զծուլանանք հինն յիշելով:
Որչափ քեզմէ ես հեռացայ, սիրեցի քեզ
եւս աւելի:
Որչափ քեզի ես մօտեցայ, վախս զգացի
եւս աւելի,
Մօտենալով քեզ աւելի,
Յիշողութիւնս զգայուն, լաց ու արցունք
պիտի տայ ինծ,
Քու կարօտդ համբերելով
Զքնացան աչքերս մով:
Հերոսներուդ հետ սպաննուած՝
իմ լեզուովս յիշեցի քեզ:

Պղտորեցան աչքերս թաց, զոյգ աչքերով
յիշեցի քեզ:
Կոպերուս տակ միշտ դանուող, երազ
դարձար, հուր հրակէզ
Քեզմով կ'ապրիմ, գիտելով քեզ:
Կը քնանամ, քե՛զ կ'երազեմ
Ու կ'արթննամ, քե՛զ կը յիշեմ:
Կը տեսնեմ քեզ, արթուն թէ քուն,
Կը տեսնեմ քեզ, մարտի ճամբուն:
Երազելով, յիշելով յար,
Չեմ գոհանար, չեմ գոհանար:
Կը վախնամ քեզ չունենալէ երկրորդ
անգամ,
Կը վախնամ քեզ կորսնցնելէ երկրորդ
անգամ:
Ճէպէլ Մուսա, կը հարցնեմ դեռ ես ինծի,
Ե՞րբ պիտի գայ օրը այն սուրբ, երբ
գիրկ գիրկի ողջագուրուինք:
Հեռու ըլլաս, թէ մօտ ինծի, ես քու
մօտըդ եմ տեւական,
Եւ ես քեզմով կ'ապրիմ միայն:
Եւ երբ աչքերս քեզ փնտռեն,
Եւ երբ աչքերս քեզ գտնեն,
Ես կը մնամ խեղճ, մոլորուն,
Սիրտիս մէջ բոց, սիրտիս մէջ՝ հուր:

Ճէպէլ Մուսա, երկարեցաւ գիշերը լուռ,
Երբ յիշեցի վատ դաւթիչին արարքն
անլուր:
Միտքս, հոգիս, շատ յոգնեցաւ,
օտարութիւնն անտանելի:
Յուսամ եմ որ ժամանակը մեզ կը բերէ
մօտ աւելի,
Ու կը վախնամ որ ժամանակն մեզ
տխրօրէն դարձեալ բաժնէ,
Դարձեալ բաժնէ ու ցաւցնէ,
Սի՛րտըս. սի՛րտըս... եւ արինէ:
Թող մօտ ըլլանք մենք իրարու
Ու ես ապրիմ ծառերուդ տակ,
Ապրիմ լուսնի շողերուդ տակ,
Շնչեմ բոյրըդ անյագօրէն
Ու լիանամ ծաղիկներէդ:
Ձի տեսքը խիտ քու ծառերուդ
Քուն կը բերէ իմ աչքերուս,
Երազ կուտայ իմ կոպերուս:
Եւ այս ձեւով կը գոհանամ,
Յոյս — խրախուսանք ես կը ստանամ...
կը գոհանամ,
Չունենալով բռնապետ մը ...
կը գոհանամ:
Ես մարդ մըն եմ, ամէն լեզուով ու
բարբառով
Ժամանակի, միջոցի մէջ ես կը պոռամ,
ամբողջ ուժով,

Բարեկներըդ, բիւր անհամար,
Բարեկներըդ, մարդոց համար:
Տենչըդ սիրտիս հանդիստ կուտայ
Ինչպէս տենչը՝ գիս ծնողին:
Տենչըդ ինծի սիրտ, ուժ կուտայ,
Ձեմ այլեւս անանկողին,
Ձեմ պաղթական, թափառական:
Ջունիմ ես ահ, չունիմ ես վախ,
Ճէպէլ Մուսա,
Ա՛լ կը բաւէ, դարձիր Արար, դարձիր
անուշ գիրկն մայր–հողին,
Չի գիտեմ թէ դուն հպարտ ես, այլ՝
ողորմած,
Ձես հանդուրժեր չարին, վատին:
Եւ յորդառատ այգիներդ
Եւ լեռներու խիտ ծառերդ
Եւ հովտին մէջ ծաղիկներդ
Կ՚աղաղակեն, կ՚արձագանգեն
«Մե՛նք, մե՛նք, Արար ենք մենք»:
Մենք ենք ... մենք... ե՛նք ...:
Եթէ քեզմէ հեռանամ ես,
Տուն կը գտնեմ, եւ ընտանիք
Երեւանեան ոստանին մէջ:
Եթէ քեզմէ հեռանամ ես,
Սիրտս հանդարտ է, չունի կարիք
Երեւանեան ոստանին մէջ:
Հոն կը գտնեմ ոչ ջարդ, ոչ ահ,
սպառնալիք
Այլ կը գտնեմ, կեանքի համար,
միայն բարիք:
Ամէն Հայ, հոն, ապահով է,
Ամէն Հայ, հոն, քեզ կը յիշէ:
Եթէ քեզմէ հեռանամ ես, Ճէպէլ Մուսա,
Հերոսներըդ ահա պատանդ, վիզդ վրայ,
Քու զոհերդ, վիզդ վրայ, պատանդ մնան,
Տես, անոնք ալ հերոսներ են, ինծի նման,
Մինչեւ որ գայ, մէկտեղումի պահն
սրբազան,
Հրաշքով մը՝ անիրական,
Ու միանանք մենք երեքով.
Ու մէկտեղուինք մենք քով քով:
Ժողովուրդն այս ապերախտ չէ,
Մատնիչները, սակայն, , կ՚ատէ:
Ան կը սիրէ որ աշխարհն այս ամբողջ
ժպտի,
Եւ կ՚ընէ իր անկարելին որ ան ժպտի:
Մասիս լեռնէն լոյսեր տեսայ,
Երեւանի բարձունքներէն արբեցնող
բոյրեր առի:
Ու կեցած հոն, ես տեսայ քեզ,
Ճէպէլ Մուսա,
Տեսայ լեռդ, ամբողջ կարմիր, հուր,
գեղանի,
Չի վարդերըդ բուրումնաւէտ, արի՛ւն,
արի՛ւն խմած էին,
... Դեռ տա՛ք էին ...:
Ու այդ արեամբ, տաք ու անպիղծ
Թող ջերմանայ սա մարդկութեան
սիրտը անխիղճ:
Եւ ոռոգուած, զաւակներուդ այդ
արիւնով
Հողն այս կարմիր, պապենական,
Դարձաւ պարարտ, հող սրբազան:
Ես չեմ մոռնար, երբ գայ օրը,
Երբ գայ օրը մեծ հատուցման,
Պիտի զղջայ ոսոխն դաժան
Պիտի փնտռէ խօսքեր աժան,
Պատրուակներ արդարացման:
Պիտի սողա՛յ, պիտի նեղէ զինք
յաւիտեան
Արիւնն իր սեւ, առհաւական,
Պիտի զգայ, այն ժամանակ,
Թէ ի՞նչ է ցաւ, ի՞նչ է տանջանք:
Պիտի լայ ան:
Իսկ ես անհող, պիտ չսրբեմ
արցունքներն իր,
Ու չգթամ արցունքներուն, պիտ
դառնամ ես բիրտ, անկարեկիր,
Ու հարց չտամ իր կոպերուն:
Ան չգթած իմ ծնողքիս
Մանուկներուն ու ծերերուն,
Ամէն վէրք՝ զոր փառը թողուց
մարմնիս վրայ,
Արի՛ւն կուլայ,
Ամէն դաշոյն, որ թաղուեցաւ մօր թէ
մանկան սիրտին վրա՛յ,
Արիւն կուլա՛յ:
Ու գտնելով այս բոլորը անբաւական՝
Իր ոտքերովն, աղտոտ ու թաց,
կոխկրտեց ան,
Ճակտին վրան, անմեղ մանկան,
Ուր արիւնը կուլար անձայն:
Օրերն ահա, Մեծ Գալիքին, լի, յղի են,
Այդ օրերը (արարքներըդ) քեզի պիտի
ետ դարձնեն.
Պիտի բնաւ գութ չունենա՛մ,
Ու քարկոծեմ,
Քարեր նետեմ,
Քարեր նետեմ,
Կոյտեր շինեմ,
Կոյտեր շինեմ,
Վրադ դիզեմ:
Թէ պատահի որ ես մոռնամ, չկարենամ,
Ժամանակը, ըլլայ պիտի, անգութ,
դաժան:
Պիտի գաս, գութ խնդրես ինձմէ
Ու ես պիտի գութ չունենամ,
Որովհետեւ դուն չունեցար, գութ,
աչքերուս,
Ես ալ պիտի գութ չունենամ քու
աչքերուդ:
Դուն նստիս լաս, ես ալ խնդամ,
Ու քեզ նետեմ գիրկը այն Մեծ
Ժամանակին, Մեծ Գալիքին,
Որ ամէնէն արդարադատ դատաւորն է,
վստահելին:
Եթէ նոյնիսկ, տկարութեամբս, քեզ
գոհացնեմ
Զգոհանաս պիտի նորէն,
Մինչեւ չերթաս, չգործադրես
արդարութիւնն,
Մինչեւ չերթաս ու չխնդրես ներողութիւն
Քու զոհերէդ:
Սակայն, մինչ այդ, դուն պիտ մնաս,
ստրուկ, գերի,
Երեք տիրոջ՝ անխուսելի,—
Արդարութեան, Քու Զոհերուդ,
Ժամանակին:
Ու խոնարհիս անոնց առջեւ
Միշտ ծունր դրած, միշտ չորեքթաթ,
Դէմքըդ՝ հողին,
Դէմքըդ գետին:

ՆԱՋԸՄ ՃԱՊՐԻ

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ

Ե.

1920ի Մարտին Լորտ Քըրզընի առաջարկին վրայ Ազգերու Ընկերութեան բարձրագոյն խորհուրդը կը նկատէր, որ հայկական պետութեան մը հաստատումը մարդկութեան հանդէպ պարտականութիւն մըն էր:

Թուրքիոյ հետ խաղաղութեան դաշնագիր կը ստորագրուէր Սեւրի մէջ, 1920 Օգոստոս 10ին: Սեւրի խորհրդաժողովին Հայաստան կը ներկայանար եւ կը ստորագրէր դաշնագիրը: Սեւրի դաշնագիրը Հայաստանի վերաբերմամբ հետեւեալ յօդուածները կը պարունակէր:

Դ.— ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԵՐԱԲԵՐՈՂ ԳԼԽԱՒՈՐ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐԸ ԵՒ ՆԱԽԱԳԱՀ ՈՒԻԼՍԸՆԻ ՎՃԻՌԸ

Յօդ. 88.— Թուրքիա կը յայտարարէ թէ ինք կը ճանչնայ Հայաստանը իբր ազատ եւ անկախ պետութիւն մը, ինչպէս ըրած էին ասկէ առաջ Դաշնակից պետութիւնները:

Յօդ. 89.— Թուրքիա եւ Հայաստան, ինչպէս նաեւ միւս պայմանագիր բարձր կողմերը կը հաւանին Ամերիկայի նախագահի իրաւարարութեան յանձնել Էրզրումի, Տրապիզոնի, Վանի, Պիթլիսի նահանգներու Թուրքիոյ եւ Հայաստանի սահմանին որոշման խնդիրը եւ ընդունիլ նախագահի որոշումով Հայաստանի ծով իջնելուն եւ վերոյիշեալ սահմանին յարակից բոլոր օսմանեան հողերուն զինուորապէս չէզոքացման մասին պատրաստուած բոլոր տրամադրութիւնները:

Յօդ. 90.— Երբ 89րդ յօդուածի համաձայն սահմանը որոշուելով, յիշեալ նահանգներու հողերէն ամբողջ, կամ մէկ մասը Հայաստանի փոխանցուի, Թուրքիա այժմէն կը յայտնէ թէ որոշման թուականէն սկսեալ կը հրաժարի իր բոլոր իրաւունքներէն փոխանցուած այդ հողամասին վրայ:

Ներկայ դաշնագրի այն տրամադրութիւնները որ գործադրելի են Թուրքիայէն անջատուելիք հողերուն վրայ, այժմէն գործադրելի պիտի ըլլան վերոյիշեալ հողամասին վրայ:

Հայաստանի վեհապետութեան տակ դրուած հողերուն պատճառով, Թուրքիոյ պարտքէն իր (Հայաստանին) յանձն առնելիք մասին, ինչպէս նաեւ օգտագործելիք իրաւունքներու համեմատութիւնն ու հանգամանքը պիտի ճշդուին ներկայ դաշնագրի 8րդ մասին ելեւմտական տրամադրութեան 241 եւ 244 յօդուածներու համաձայն:

Ի վերջոյ, ի հարկին կնքուելիք պայմանագիրները պիտի լուծեն այն բոլոր խնդիրները, որոնք ներկայ դաշնագրով չեն հարթուած եւ յիշեալ հողերուն թողման հետեւանքով կրնան յառաջանալ:

Յօդ. 91.— 89րդ յօդուածին մէջ յիշուած հողերէն մէկ մասը, երբ Հայաստանի թողուի, տրուած որոշման համաձայն Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ սահմանը տեղւոյն վրայ գծելու համար, նոյն 89րդ յօդուածով նախատեսուած որոշումէն սկսեալ երեք ամսուան ընթացքին պիտի կազմուի սահմանագծման յանձնաժողով մը, որուն կազմութեան եղանակը յետոյ պիտի որոշուի:

Յօդ. 92.— Հայաստանի սահմանները Ատրպէյճանի եւ Վրաստանի հետ պիտի որոշուին շահագրգռուող կառավարութեանց կողմէ, հաւաքական համաձայնութեամբ մը:

Եթէ որեւէ կերպով, շահագրգռուող տէրութիւնները 89րդ յօդուածին յիշած որոշումը տրուած պահուն, չյաջողին հաւաքական համաձայնութեամբ մը իրենց սահմանները որոշել, այն ատեն այդ սահմանը դաշնակից գլխաւոր պետութեանց կողմէ պիտի որոշուի: Այս սահմանը տեղին վրայ գծելու իրաւասութիւնն ալ անոնց կը պատկանի:

Յօդ. 93.— Հայաստան կ՚ընդունի եւ կը հաւանի գործադրել գլխաւոր դաշնակից տէրութեանց հետ կնքելիք պայմանագրի մէջ տրուելիք տրամադրութիւնները, զորս անհրաժեշտ պիտի նկատեն նոյն տէրութիւնները, պաշտպանելու համար Հայաստանի մէջ ցեղային, լեզուական եւ կրօնական տեսակէտով մեծամասնութենէն տարբեր եղող ժողովուրդին շահերը:

Նոյնպէս Հայաստան կը հաւանի գլխաւոր դաշնակից տէրութեանց հետ կնքուելիք պայմանագրին մէջ դրուելիք այն տրամադրութեանց, զորս անոնք անհրաժեշտ կը նկատեն փոխադրութեանց ազատութեան եւ ուրիշ ազգերու հետ առեւտրական հաւասարութեան համար:

×

Համաձայն Սեւրի Դաշնագրին, Թուրքիան կը կորսնցնէ Սուրիա, Իրաք, Պաղեստին, Հիճազ, Եգիպտոս եւ Կիպրոսը: Սեւրի Դաշնագիրը կը դատապարտէ ցեղասպանութեան արարքը, որ կատարուեցաւ Թուրքիոյ մէջ, Հայերու վերաբերմամբ: Թուրքիան կը հաւանի դաշնակիցներուն յանձնել այն անձերը, որոնք պատասխանատու կը նկատուին օսմանեան կայսրութեան հողամասին վրայ, պատերազմի ամբողջ տեւողութեան գործուած ջարդերուն: Այս անձերը պիտի դատուին դաշնակիցներու կողմէ նշանակուած դատարաններու առջեւ: Թուրքիա պիտի ճանչնայ այս վերջիններու իրաւասութիւնն ու հեղինակութիւնը:

(5 Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (127)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Պարան բերէք, պարան, գոչեց Մօպրէ:

Ապա հորն ի վար պոռաց.

— Շատ խորունկ է, Բղէզ:

— Իրաւ որ ձեզմէ որքան վար ըլլալս չեմ գիտեր, վարպետ, բայց հեռու չեմ: Վարպետ, վարպետ, չուվան մուվան չուզեր: Ձեռքիս բան մը դպնուեցաւ ... կեցէք նայիմ, կարծեմ սնդուկ է ...: Վերէն վար պատին վրայ սանդուխի պէս բան մը կայ ...: Ջահ մը նետեցէք վար:

Ջահ մը նետեցին:

— Այո, այո, սնդուկ է, գոչեց Բըղէզ:

Իրաւ ալ, ժանգոտած երկաթէ սանդուխ մը կոթնած էր պատին որուն վերի գլուխը կուգար կը հասնէր անշարժ հաստուածին եզերքը:

Զարտաք ակնթարթի մը մէջ սանդուխէն վար խոյացաւ: Մօպրէ անոր ետեւէն ցատկեց, երկու կիները անոր ետեւէն վար իջնել ուզեցին:

— Սանդուխը հաստատո՞ւն է, հարցուց Մօպրէ:

— Այո, հոգ մի ընէք, գոչեց Զարտաք:

Երբ ամէնքն ալ իրարու ետեւէ վար իջան, ստորերկրեայ ընդարձակ քարայրի մը մէջ գտան իրենք զիրենք: Այս քարայրը ճիշդ Եգիպտոսի Բուրգերուն տակի գաղտնի գերեզմաններուն կը նմանէր:

Գանձախոյզները երբ քանի մը քայլ առին, ամէնքը մէկէն զարմացական բացագանչութիւն մը արձակեցին:

Քառասունի չափ սնտուկներ, ամէնքն ալ մէկ չափի վրայ եւ միեւնոյն ծաւալով, պատի մը տակ իրարու քով շարուած կը կենային: Այդ սնտուկները եղեւնափայտէ շինուած եւ ժանգոտած երկաթէ գօտիներով ամէն կողմէ ամրացուած էին:

Փարիզցիները պահ մը այդ սնտուկներու շարքը դիտելէ ետք իրարու երես նայեցան: Բղէզ սրամտութիւն մը փախցնելու համար բերանը բացաւ, բայց այնքան զարմացած էր որ, ձայնը կոկորդին մէջ խեղդուեցաւ:

Զարտաք, որ այս կարգի անակնկալներու առջեւ միայն ինքը չէր կորսնցներ իր պաղարիւնութիւնը, ըսաւ.

— Հիմա այս սնտուկները բանալու ենք որ պարունակութիւնը հասկնանք:

— Գօտիները փրցնելու է, մէջ բերաւ Բղէզ:

Իպրահիմ որ ձեռքը երկաթէ լծակ մը բռնած էր, Զարտաքի մէկ նշանին վրայ սնտուկներէն մին բացաւ:

Ամէնքը մէկէն սնտուկին վրայ ծռեցան: Լռութիւն տիրեց:

Սնտուկը մինչեւ բերանը թուխ գոյնով ձուլածոյ մետաղի կտորներով լեցուն էր:

— Վայ խերը անիծածս, ժանգոտած պղինձ է, մրմնջեց Բղէզ:

— Լռէ, ճպուռի ձագուկ, ամէնքն ալ ձոյլ ոսկի են, ըսաւ Զարտաք:

Ամէնքն ալ յուսախաբ եղան: Կը յուսային որ փայլփլուն ադամանդներ պիտի գտնէին եւ երբ անփայլ մետաղին դէմը ելան, դժգոհ մնացին ...: Ահա հարստութիւնը այդպէս է ... մարդս գտածովը չի գոհանար... միշտ աւելի փայլ կը փնտռէ:

— Այս սնտուկին մէջինը առնուազն երկու միլիոն կ՚արժէ, ինչու երեսնիդ կախեցիք, մրմնջեց Մօպրէ:

— Միւսները բանանք, միւսները, գոչեցին երկու կիները:

Երեք սնտուկներ եւս բացուեցան. անոնք ալ ոսկիի աւազով լեցուն էին:

Բայց երբ հինգերորդ սնտուկին կափարիչը բացուեցաւ, բոլոր Ֆրանսացիները մէկ բերան զարմացական բացագանչութիւններ արձակեցին:

Այս անգամ այլեւս տեսարանը հրաշալի էր: Այս սնտուկը շողշողուն թանկագին քարերով լեցուն էր:

Ջահերու լոյսին տակ, ամէն գոյնէ ադամանդներ փայլփլուն ու շողշողուն լոյսեր արձակելով կը վառլտէին. անոնցմէ շատերը յղկուած էին. կապոյտ լազուարթներու, երկնագոյն շափիւղաներու, կանաչ զմրուխտներու, ոսկեգոյն տպազիոններու եւ հրավառ յակինթներու ցոլքերն ու շողերը իրար խառնուելով աչքի հաճելի անօրինակ տեսարան մը կը պարզէին:

Այս անգամ այլեւս աչքերը յագեցած էին. մեր բարեկամները իրարու երես նայելով այլեւս չկրցան ծածկել իրենց ուրախութիւնը:

Ագահութեան որեւէ չարաշուք բոց չտեսնուեցաւ իրենց աչքերուն մէջ: Իրաւ, թէպէտեւ անոնք աւելի լայն ու ճոխ կեանք մը վարելու հեռանկարը ունէին իրենց մտքին մէջ, բայց անոնք աւելի գոհ էին որ չքաւորներու եւ թշուառներու պիտի կրնային լայնօրէն օժանդակել:

Դեռ գանձը չգտած, անոնք արդէն որոշած էին որ եթէ օր մը հարստանային, իրենց հարստութիւնը երկու հաւասար մասերու պիտի բաժնէին, որուն առաջին մասը պիտի յատկացնէին արշաւանքին ծախքերուն:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Ալ-ֆորվիլի մասնաճիւղին, Կիրակի (5 Յունիս) երեկոյեան ժամը ճիշդ 8ին, Մէզօն-Ալֆորի քաղաքապետարանի սրա-հին մէջ:

Կըներկայացուի Տիգրան Կամսարակա-նի վէպէն՝

ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

Տռամ 4 արար, 4 պատկեր

Թատերգութեան վերածուած եւ բեմա-դրուած Միհրան Անտոնեանի *կողմէ* :

Գլխաւոր դերակատարութեամբ ՝ Զա-րուհի Անտոնեան, Արտաշէս Գմբէթեան, Նուրիան Մարգարեան, Միհրան Անտոն-եան, Նազարէթ Պշտիկեան, Սիրակ Սու-րէնեան, *ինչպէս նաեւ* Լ. Թօփալեան, Վ. Մոստիչեան, Ք. Թէրզեան, Դ. Մանուկ-եան, Ս. Մոստիչեան, Ն. Պալեան, Մա-կի եւ Արմենակ Խարեան :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Փակուած են Յուլիս ամսուան արձա-նագրութիւնները: Օգոստոսի համար ար-ձանագրութիւնները կը շարունակուին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼՈՒՍԱՅԱՒ

ԼՈՒՍԱՄԱՍԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը: Նոր Տար-ւոյ առաւօտեան լոյսը : Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ: Ամէ-նօրեայ ընթերցանութեան յարմար : Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, *Լուսամատեան* նուիրեցէք :

Գինը 15 *Նոր ֆրանք*

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի *հաս-ցէով, (մի գործածէք* Յառաջի *չէք-փոսթալը, վճարեցէք մանտա-քար-թով): Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել* Յառաջ, այսպէս.—

CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԻՐ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Բացառիկ հանդիսաւորութեամբ *Կիրակի, Յունիս* 19, *ժամը* 15*էն* - 22

Մօնմօրանսիի Հանգստեան Տան պարտէզին մէջ

36, Ավընիւ Շառլ տը Կօլ, ՄՕՆՄՈՐԱՆՍԻ

Գեղարուեստական բաժնին համընթաց, երիտասարդութիւնը բացօթեայ պիտի պարէ նուագախումբի ընկերակցութեամբ :

Խնամուած ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստ-դէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ :

ԹՕՄՊՕԼԱ արժէքաւոր առարկաներով :

Երեկոյեան աւանդական շամփուրով խորոված :

ՄՈՒՏՔ 2.50 ՖՐԱՆՔ

Խիստ կարեւոր.— *Ժամը 13ին բացօթեայ ճաշ մը տեղի կ'ունենայ, վերապրող-ուած անդամներուն եւ արձանագրուողներուն որուն ճաշագինն է՝*

Մուտքով միասին 15 ֆրանք

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները դիմելով Աղքատա-խնամի գրասենեակը,

32, Րիւ տը Թրէվիզ Հեռախօս 770 – 77 – 73

Ծանօթ.— *Մօնմօրանսի երթալու համար, կար Տիւ Նորէն շոգեկառք առնել մին-չեւ Անկէն լէ Պէն, անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպիւսով իջնել Կրօյէի կայանը:*

Շոգեկառքի ժամերը.— 10.15, 10.45, 11.13, 11.59, 12.5, 12.17, 12.32, 12.47, 13.26, 13.30, 13.54, 14.00, 14.30, 15.00:

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ, ԵՒ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Օգոստոս 2ին, վերադարձ՝ Օգոստոս 27ին

ԳԻՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ 2350 ՖՐԱՆՔ

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Սեպտ. 2ին, վերադարձ Սեպտ. 17ին

Գին՝ 1950 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ *Ամէն Շաբաթ օր ժամը* 15*էն*18

TRANSTOURS
22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆԻ անուան, վերոյիշեալ հասցէով :
ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել՝ Ե. ՄԻՀՐԱՆԵԱՆԻ, 23, Րիւ Պեռնար տիւ Պուա :
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ, 13 Րիւ Ամպրուազ Փարէ :

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱՉՔԸ ԼՈՅՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝
2300 ֆրանք
(Քլաս Թուրիսթ)

Փարիզ – Երեւան ուղիղ գծով, ութ ժամէն, ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Նուագադոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանգստութիւն: Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօր-ուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը :

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3: Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն : Վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ քաղաքները այցելելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաս-տանի զանազան քաղաքները :

ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ, առաջին կարգով (Փրըմիէռ քլաս) *ճամբորդողները իրա-ւունք ունին խորհրդային երկիրներու առաջնակարգ եւ* Արմենիա *պանդոկը բը-նակելու եւ ճաշելու:* ԳԻՆ՝ 2850 ՖՐ.:

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ

Փարիզ – Երեւան – Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, ԳԻՆՆ Է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ :

Աճապարեցէ՛ք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վիզայի ձեռ-կերպութիւնները աւելի շատ ըլլալով :

ԴԻՄԵԼ՝

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96

Մարսէյլի շրջանի համար

M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

21ՐԴ ՏԱՐԻ

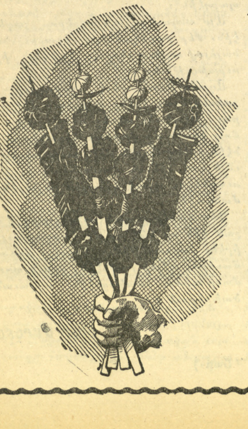
Ֆոյի (Իզէռ) բանակումները տեղի պիտի ունենան Յուլիս եւ Օգոստոս ամիս-ներուն: Յուլիսի ընթացքին պիտի ընդունուին ութէն 14 տարեկան տղաքն ու աղ-ջիկները, իսկ Օգոստոսին՝ 14էն վեր տարիք ունեցողները :

Տեղւոյն վրայ պիտի աւանդուին հայերէն դասեր եւ Հայոց պատմութիւն, մաս-նաւոր ուսուցիչներու կողմէ :

Արձանագրուելու համար դիմել բանակումի հիմնադիր – տնօրէնին.—

ՎԵՐ. Յ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ,

JEUNESSE ET ACTION, 6 Place de la Rotonde
ST- JEROME, 13 - MARSEILLE (13e) — Tél. 628510

ՃԱՇԱՐԱՆ ՆԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված ներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա-կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու-թիւն: Նորոյթ խաղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ *եւ* փլասթիք *— ծածկոցներ.—*

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)